UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1595. usque ad annum 1600

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1773

VD18 90118677

urn:nbn:de:hbz:466:1-67263

Visual Library

A. 5778.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAUDII FLEURII
ABBATIS
HISTORIA ECCLESIASTICA

A

R. P. ALEXANDRO

A S. JOANNE DE CRUCE CARMELITA EXCALCEATO
EX PROVINCIA BAVARICA PRIORE AUG[illegible]TANO,
OLIM S. THEOLOGIÆ, AC SS. CANONUM
LECTORE

CONTINUATA.

CONTINUATIONIS
TOMUS VIGESIMUS OCTAVUS,
SEU IN ORDINE
TOMUS LII.

Ab anno Christi 1595. usque ad annum 1600.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
IMPENSIS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXIII.

Facultas Ordinis.

F. Euſebius a S. Maria

Præpoſitus Generalis Fratrum Diſcalceatorum Ordinis Beatiſſimæ Virginis Mariæ de monte Carmelo, Congregationis S. Eliæ, ac ejusdem S. Montis Prior.

Tenore præſentium, quantum ad nos attinet, facultatem facimus R. P. F. Alexandro a S. Joanne a Cruce Provinciæ noſtræ Bavaricæ Sacerdoti profeſſo, atque Auguſtani Conventus Priori typis evulgandi opus inſcriptum: *Claudii Abbatis Fleurii Hiſtoria Eccleſiaſtica continuata &c. tom. LII.* In quorum fidem has ſigillo Officii noſtri munitas, ac nomine noſtro ſignatas dabamus. Romæ in Cœnobio noſtro SS. Thereſiæ, & Joannis a Cruce die 31. Octobris anno Chriſti 1772.

F. Euſebius a S. Maria
Præpoſitus Generalis.

Ferdinandus a Sacra Familia
Secretarius Generalis.

CONSPECTUS LIBRORUM.

LIBER CLXXXII.

§. 1. Hungarici belli initium adverſus Turcas. Pagina 1.

§. 2. Maximilianus Cæſaris Frater Chriſtiani exercitus Bellidux nominatus. 3

§. 3. Tranſylvaniæ Princeps a Cæſare ſuppetias efflagitans. 4

§. 4. Temesvaria a Sigismundo Battorio obſeſſa. 6

§. 5. Maximiliani Archiducis expeditio in Turcas. 8

§. 6. Mahometis Turcarum Imperatoris victoriæ in Hungaria. 10

§. 7. Chriſtiani in Chryſircenſi prælio devicti. 13

§. 8. Continuata inter FF. Prædicatores, & Jeſuitas diſſidia circa gratiam. 15

§. 9. Protocareri ſupremi Inquiſitoris epiſtola ad ſummum Pontificem. 18

§. 10. Novi tumultus in Hiſpania ex impoſiti ſilentii occaſione orti. 21

§. 11. Variæ Clementis VIII. Conſtitutiones. 23

§. 12. Juvenis Condæus Princeps, ejusque Mater ad Religionem Catholicam reverſi. 24

§. 13. Maduani Ducis reconciliatio cum Henrico IV. Franciæ Rege. 27

§. 14. Reconciliationis articuli in Maduani Ducis favorem promulgati. 28

§. 15. Nemorſius, & Joyoſa Duces in gratiam Regis recepti. 31

§. 16. Albertus Auſtriacus Cardinalis a Philippo II. Belgii Gubernator nominatus. 33

§. 17. Belgii Ordinum molimina ad præpediendum Arauſionenſis adventum. 34
§. 18. Fera ab Henrico Galliarum Rege obſeſſa. 37
§. 19. De Caletana obſidione actum. 38
§. 20. Franciæ Rex ab Eliſabetha Angliæ Regina ſuppetias efflagitans. 40
§. 21. Caletum ab Hiſpanis occupatum. 43
§. 22. Ardea Gallis ab Archiduce erepta. 46
§. 23. Medicæus Cardinalis a Papa Legatus in Franciam decretus. 50
§. 24. Legatus Pariſiis regali pompa exceptus. 52
§. 25. Apoſtolici Legati mandata in Senatu exhibita, ac tabulis inſerta. 54
§. 26. Maxima Legati moderatio. 55
§. 27. Mercurianus Dux a Legato ad reconciliationem ſollicitatus. 58
§. 28. Proteſtantes de ſuæ ſectæ libertate ſibi magis idonee caveri a Galliarum Rege poſtulantes. 59
§. 29 Seditioſa Proteſtantium conſilia adverſus Regem. 62
§. 30. Deputati ad Loviodunenſe Conciliabulum a Rege miſſi. 64
§. 31. Rothomagenſis Conventus. 65
§. 32. Regni Ordinum poſtulata in hiſce Comitiis. 68
§. 33. Pariſienſis Cleri Gallicani Conventus. 70
§. 34. Concilium Aquilejenſe. 72
§. 35. Ruſticorum tumultus in Auſtria recrudeſcentes. 74
§. 36. Franciæ Rex, atque Angliæ Regina Hiſpaniæ Regi bellum inferentes. 76
§. 37. Gades ab Anglis capta. 78
§. 38. Nova Claſſis ab Hiſpaniæ Rege contra Anglos inſtructa. 80
§. 39. Rudolphus II. Cæſar a Papa ſuppetias adverſus Turcas efflagitans. 81
§. 40. Aquenſis Senatus edictum contra Genebrardum Archiepiſcopum. 84
§. 41. Ramæi Impoſtoris ſupplicium. 86

§. 42. Errici Lotharingiæ Principis Epiſtola ad Clementem VIII. 88
§. 43. Joannis Mauroceni Cardinalis obitus. 91
§. 44. Philippi Segæ Cardinalis extrema. 94
§. 45. Franciſci Toleti Cardinalis fatum. 96
§. 46. Quatuordecim Cardinales a Clemente VIII. Papa creati. 98
§. 47. Petri Angeli Bargæ deceſſus. 101
§. 48. Emanuelis Sa, & Caroli Sagerii extrema. 102
§. 49. Petri Pithæi obitus. 105
§. 50. Nicolai Vignerii exitus. 107
§. 51. Joannis Bodini interitus. 109
§. 52. Fratres Prædicatores violati ſilentii a Jeſuitis Poſtulati. 112
§. 53. Libellus ſupplex Hieronymi de la Nuza Provincialis. 114
§. 54. Hujus libelli ſupplicis fatum. 116
§. 55. Congregationum de auxiliis præludia Romæ inchoata. 118
§. 56. Examinatores pro diſcutienda Molinæ doctrina a ſummo Pontifice nominati. 121
§. 57. Bellum in Belgio vario ſucceſſu continuatum. 122
§. 58. Hiſpani a Mauritii copiis cæſi. 123
§. 59. Bellum inter Gallos, & Hiſpanos continuatum. 126
§. 60. Ambianum ab Hiſpanis bellico ſtratagemate interceptum. 127
§. 61. Gallorum conſternatio ob hujus urbis jacturam. 130
§. 62. Franciæ Rex varia Hugonottis indulgere compulſus. 132
§. 63. Arrogans Hugonottarum reſponſum ad Regis Deputatos. 134
§. 64. Rex Hugonottas ad pacis conſilia inclinare fruſtra conatus. 136
§. 65. Alii Proceres a Rege ad Hugonottarum conventiculum deputati. 139

§. 66.

§. 66. Alberti Archiducis literæ ad Mercurianum interceptæ. 140
§. 67. Fallax Hugonottarum juramentum. 142
§. 68. Anxiæ Henrici Regis curæ ob Hugonottarum temeritatem. 144
§. 69. Pontificis opera in ſancienda pace Gallos inter, & Hiſpanos. 146
§. 70. Philippus Hiſpaniæ Rex ad pacem propenſus. 148
§. 71. Hugonottæ ob agitatam pacem in rabiem acti. 149
§. 72. Seditioſa Hugonottarum molimina adverſus Franciæ Regem. 151
§. 73. Poloniæ Rex a Cardinali Legato fruſtra ad Turcici belli ſocietatem ſollicitatus. 153
§. 74. Franciæ Rex a variis Principibus ſuppetias efflagitans. 155
§. 75. Lucemburgus Henrici Galliarum Regis Legatus ad Papam decretus. 157
§. 76. Henrici Franciæ Regis conatus pro recuperanda Ambianenſi Urbe. 160
§. 77. Ambianum a Gallis arctius obſeſſum. 164
§. 78. Quorumdam conſilium de Urbe Gallis tradenda. 169
§. 79. Regis indulgentia erga Hugonottas. 170
§. 80. Novi tumultus ab Hugonottis ſuſcitati. 173
§. 81. Patriarchæ Alexandrini Oratores Clementi VIII. obedientiam præſtantes. 174
§. 82. Patriarchæ Alexandrini epiſtola ad Papam. 176
§. 83. Mandata hiſce Oratoribus a Patriarcha data. 181
§. 84. Fidei profeſſio a Legatis Romæ facta. 184
§. 85. Pontificii Oratoris ſermo ad hoſce Legatos. 186
§. 86. Legati ſummo Pontifici obedientiam ritu ſolemni ſpondentes. 189
§. 87. Legati Ægyptii ſummo Pontifici obedientiam ritu ſolemni voventes. 192
§. 88. Henricus IV. Franciæ Rex pecuniarum

ſuppetias ab Angliæ Regina efflagitans. 193
§. 89. Seditioſi Ruſticorum motus in Auſtria. 195
§. 90. Continuatum in Hungaria bellum contra Turcas. 197
§. 91. Jaurinum a Cæſareis obſeſſum. 200
§. 92. Temesvaria irrito conatu a Sigismundo Bathorio obſeſſa. 202
§. 93. Continuata Ambianenſis Urbis obſidio. 203
§. 94. Protocarerus ſclopeti ictu trajectus. 205
§. 95. Albertus Archidux obſeſſis ſuppetias ferre molitur. 207
§. 95. Ambianum pactis conditionibus deditum. 209
§. 96. Deditionis pacta. 211
§. 97. De pace inter utrumque Regem ſancienda magis ſerio actum. 214
§. 98. Hugonottarum conſilia poſt receptam urbem. 215
§. 99. Novum Pariſienſis Senatus edictum contra Patres Societatis. 217
§. 100. Diverſæ Clementis VIII. Conſtitutiones. 222
§. 101. Marci Antonii Columnæ Cardinalis obitus. 223
§. 102. Gabrielis Palæotti Cardinalis extrema. 226
§. 103. Alphonſi Ferrariæ Ducis deceſſus. 229
§. 104. De Succeſſionis jure gravis altercatio exorta. 232
§. 105. Cæſar Eſtenſis a ſummo Pontifice anathematis pœna territus. 234
§. 106. Belgii res. 336
§. 107. Daniæ Regis conatus pro pace inter Hiſpaniæ Regem, & Fœderatos Ordines ſancienda. 238
§. 108. Tumultus in Suecia ob Religionis diverſitatem. 242
§. 109. Hiſpana, atque Anglicana claſſis tempeſtatum furore diſperſa. 245
§. 110. Gilberti Genebrardi Archiepiſcopi obitus. 246

§. 111.

§. 111. Aldi Manutii extrema. 249
§. 112. Joannis Marſchalli mors. 251
§. 113. Michael Iſelt, & Jacobus Viecius mortui, 253
§. 114. Petri Caniſii mors. 255
§. 115. Alphonſi Piſani obitus. 257
§. 116. Varia Pariſienſis Univerſitatis geſta. 258

LIBER CLXXXIII.

§. 1. Cæſar Eſtenſis in Pontificis gratiam reverſus. 261
§. 2. Concordiæ conditiones utrinque initæ. 262
§. 3. Hæc pacta a Pontifice rata habita, ejusdemque Diploma hanc in rem editum. 264
§. 4. Solemnis, feſtusque Aldobrandini in Urbem ingreſſus. 267
§. 5. Undecim primæ Congregationes in controverſia de auxiliis menſe Januario habitæ. 269
§. 6. Sententia in Molinæ librum a Cenſoribus pronuntiata. 278
§. 7. Pontificis mandatum de hoc negotio magis adhuc diſcutiendo. 280
§. 8. Lata Cenſorum judicia Pontificis juſſu recognita. 282
§. 9. Vervinienſe colloquium de pace inter Hiſpaniæ, & Franciæ Reges ſancienda. 287
§. 10. Franciæ Regis expeditio in Britanniam adverſus Mercurianum Ducem. 289
§. 11. Mercurianus Dux in Regis gratiam receptus. 290
§. 12. Angliæ Regina de futuro pacis negotio certior facta. 294
§. 13. Eliſabethæ Legati ad Franciæ Regem Deputati. 295
§. 14. Vana Hugonottarum molimina pro evertendo pacis negotio. 298
§. 15. Celebre edictum Nannetenſe in Proteſtantium gratiam promulgatum. 299

§. 16. Præcipui edicti Nannetenſis articuli. 302
§. 17. Hugonottarum Legatio ad Regem decreta. 303
§. 18. Hoc edictum a Curiis acceptatum, promulgatumque. 304
§. 19. Henrici Regis oratio ad Senatus Deputatos pro obtinenda edicti ſui confirmatione. 305
§. 20. Pacis negotium Vervini promotum. 317
§. 21. Vervinienſis pacis articuli. 318
§. 22. Pax inter Franciæ Regem, & Florentiæ Ducem concluſa. 322
§. 23. Cardinales a Clemente VIII. Papa creati. 324
§. 24. De ſubſidiis contra Turcas in Comitiis Ratisbonenſibus deliberatum. 326
§. 25. Jaurinum a Schwarzenburgo Barone Turcis ereptum. 328
§. 26. Vario Marte in Hungaria pugnatum. 330
§. 27. Buda a Schwarzenburgo incaſſum obſeſſa. 333
§. 28, Sigismundus Battorius Tranſylvaniæ Princeps ſuo Principatu in Maximiliani Archiducis favorem cedens. 334
§. 29, Battorius Cardinalis huic ceſſioni obluctatus. 336
§. 30. Sigismundus Battorius pœnitentia ductus, atque in Tranſylvaniam reverſus. 337
§. 31. Clemens VIII. Papa Ferrariam profectus. 339
§. 32. Hæretici in Suecia legitimi Regis ſui imperium excutientes. 341
§. 33. Guilielmus Roſa Sylvanectenſis Epiſcopus ſeverius caſtigatus. 344
§. 34. Cleri Gallicani comitia Pariſiis celebrata. 346
§. 35. Revocatio Pariſienſis Decreti contra Jeſuitas editi. 347
§. 36. Medicæi Cardinalis Legati diſceſſus e Francia. 349
§. 37. Henrici Franciæ Regis conſilium de diſſolvendo ſuo connubio. 351
§. 38. Philippi II. Hiſpaniarum Regis obitus. 352

§. 39.

§. 39. Ejusdem Regis prærogativæ. 357
§. 40. Hiſpaniæ Regis Teſtamentum. 359
§. 41. Philippi III. literæ ad Clementem VIII. Papam. 362
§. 42. Solemnes nuptiæ Regum Hiſpaniæ, & Belgii Principum a Papa conſecratæ. 364
§. 43. Petri Pan Mauritio Comiti inſidiantis ſupplicium. 367
§. 44. Fœderatorum Ordinum fœdus cum Eliſabetha Angliæ Regina. 369
§. 45. Bellum in Belgio continuatum. 372
§. 46. Continuatæ Mendozæ Hiſpani exercitus Belliducis Victoriæ. 375
§. 47. Proteſtantium petulantia Aquisgrani a Cæſare repreſſa. 377
§. 48. Patrum Societatis molimina in prævertenda Molinæ damnatione. 378
§. 49. Clemens VIII. Ferraria Romam reverſus. 382
§. 50. Horrenda Romanæ Urbis inundatio. 383
§. 51. Michaelis Bonelli Cardinalis obitus. 386
§. 52. Franciſci Cornelii Cardinalis mors. 389
§. 53. Philippi Guilielmi Cardinalis deceſſus. 390
§. 54. Scipio Lancellotus Cardinalis mortuus. 394
§. 55. Auguſtini Cuſani Cardinalis mors. 396
§. 56. Ariæ Montani obitus. 299
§. 57. Abrahami Orteli fata, 402
§. 58. Thomæ Stapletonii deceſſus. 405
§. 59. Mors plurium Scriptorum ex Ordine FF. Prædicatorum. 407
§. 60. Quatuor Facultatum diſciplina Henrici IV. Regis juſſu reſtaurata. 408
§. 61. Renatus Benedictus in Univerſitatis Pariſienſis Decanum electus. 410
§. 62. Octo Articuli Renato propoſiti, atque eos ſubſcribere juſſus. 411
§. 63. Ludovici Molinæ epiſtola ad Papam. 413
§. 64. Privatæ diſputationis conſilium a Jeſuitis propoſitum. 417
§. 65. Mutuum inter utriusque partis Theologos colloquium. 419

§. 66.

§. 66. Alterum utriusque partis colloquium. 422
§. 67. Privata utriusque partis molimina. 426
§. 68. Tertium Colloquium. 427
§. 69. Jesuitæ ad Dominicanorum quæstiones prius respondere jussi. 430
§. 70. Septima, & octava Congregatio. 432
§. 71. Franciſci de Avila Dominicani liber, ejusque fata. 439
§. 72. Nuptiæ inter Barrensem Ducem, & Catharinam Franciæ Regis Sororem. 441
§. 73. Belgium ob FœderatorumProtestantium molimina variis tumultibus agitatum. 444
§. 74. Edicti Nannetensis promulgatio. 446
§. 75. Turbæ in Belgio continuatæ. 449
§. 76. Alternans Martis fortuna in Belgio. 451
§. 77. Batavi in Hispaniam irrumpentes. 455
§. 78. Vesalienses denuo hæresin palam profitentes. 456
§. 79. Henricus Joyosa ad Capuccinorum institutum reversus. 458
§. 80. Franciæ Legatus Romam decretus ad procurandum Regis divortium. 463
§. 81. Hujus divortii causſæ. 466
§. 82. Allegatæ divortii rationes maturius discussæ. 469
§. 83. Infaustus Gabrielæ Estreæ Belfortii Ducissæ obitus. 471
§. 84. Transylvaniæ Principatus a Sigismundo Batorio in Andream Cardinalem translatus. 475
§. 85. Battorius Cardinalis a Michaele Valachiæ Præfecto profligatus. 478
§. 86. Andreas Bathorius Cardinalis misere trucidatus. 480

§. 87.

§. 87. Fruſtranei conatus de pace cum Turcis ineunda. 484
§. 88. Funeſtum Marci Antonii Marchionis de Maximis fatum. 489
§. 89. Lucas primogenitus hujus Marchionis filius veneno a fratre ſuo occiſus. 491
§. 90. Marcus Antonius ſecundo-genitus filius captus, atque extremo ſupplicio affectus 492
§. 91. Philippi Mornæi liber a Pariſienſi Facultate Theologica proſcriptus. 495
§. 92. Diamperienſe Concilium. 500
§. 93. Horrenda Franciſci Cæncii iniquitas. 503
§. 94. Ejusdem Cædes. 506
§. 95. Detecti hujus Cædis Authores. 509
§. 96. Lucretia, Beatrix, & Jacobus Cencii ultimo ſupplicio affecti. 514
§. 97. Inſidiæ Henrico IV. Galliarum Regi ſtructæ. 518
§. 98. Ordo Fratrum Diſcalceatorum Redemptionis Captivorum. 523
§. 99. Guidonis Pepuli Cardinalis obitus. 526
§. 100. Sylvii Sabelli Cardinalis mors. 527
§. 101. Henrici Cajetani Cardinalis extrema. 528
§. 102. Variæ Clementis VIII. Conſtitutiones hoc anno editæ. 531
§. 103. Alberti Archiducis, & Iſabellæ Conjugis ſuæ reditus in Belgium. 533

LIBER CLXXXIV.

§. 1. Anni Sacri initia. 538
§. 2. Univerſitas Pariſienſis reformata. 539

§. 3.

§. 3. Turbæ Hiberniæ. 541
§. 4, Alphonſi Ciaconii obitus. 543
§. 5. Pauli Parutæ Patritii Veneti mors. 345
§. 6. Laurentii Laureti Carmelitæ extrema. 547
§. 7. Gironis Garciæ Loayſiæ Archiepiſcopi Toletani fatum. 548
§. 8. Joannis Livinei obitus. 550
§. 9. Anni ſacri ſolemnitas Romæ celebrata. 551
§. 10. Joannis Calvini Hæreſiarchæ Pronepos ad veram fidem revocatus, ac Carmelita Diſcalceatus factus. 553
§. 11. Henricus Lotharingius Barrenſium Dux Romam veniens. 557
§. 12. Alincurtii Gallici Oratoris negotiatio cum ſummo Pontifice. 559
§. 13. Andreas Cardinalis Auſtriacus Romæ mortuus. 560
§. 14. Clementis VIII. conatus pro dirimenda lite circa Salutiarum Marchionatum. 562
§. 15. Papæ Patrocinium a Duce imploratum. 566
§. 16. Diſputatio publica inter Davidem Perronium Ebroicenſem Epiſcopum, & Philippum Mornæum Calviniſtam. 569
§. 17. Cancellarii oratio ad diſputationis initium. 572
§. 18. Perfida Hugonottarum oppoſitio adverſus quemdam Edicti Nannetenſis articulum. 579
§. 19. Continuatio controverſiæ inter PP. Dominicanos, & Jeſuitas. 580
§. 20. Madrutii Cardinalis obitus. 582
§. 21. Theologorum cenſura adverſus Molinæ librum ſummo Pontifici tradita. 584

§. 22.

§. 22. Coronelli censura jussu Pontificis recognita. 587
§. 23. Secunda primi examinis recognitio. 589
§. 24. Mauritii Ducis Victoriæ in Belgio. 592
§. 25. Irrita Alberti Archiducis cum Fœderatis, atque Anglis concordiæ tractatio. 593
§. 26. Anceps inter Neoportum, & Ostendam pugnæ fortuna. 596
§. 27. Fœda, ac detestanda Gallorum proditio. 598
§. 28. Canisa a Turcis expugnata. 602
§. 29. Proximum vitæ periculum Scotiæ Regi a proditoribus imminens. 604
§. 30. Hæretici a Ferdinando Archiduce e sua ditione pulsi. 607
§. 31. Variæ Clementis VIII. Papæ Constitutiones. 609
§. 32. Laurentius Priulus Cardinalis mortuus. 611
§. 33. Georgii Radzivilii Cardinalis obitus. 612
§. 34. Innici Avalos Cardinalis mors. 614
§. 35. Petri Decii Cardinalis fata. 616
§. 36. Rodericus de Castro Cardinalis fatis functus. 619
§. 37. Legatio Persica ad Rudolphum II. Cæsarem, 621
§. 38. Porta sancta Romæ solemniter occlusa. 623
§. 39. Sebastiani ementiti Lusitaniæ Regis historia. 624
§. 40. Ludovici Molinæ Societatis Theologi obitus. 627
§. 41. Davidis Chytræi mors. 629
§. 42. Hujus Scriptoris lucubrationes. 631
§. 43. Origo, & progressus duarum factionum inter Calvinistas. 633

§. 44.

§. 44. Arminii geſta, & ſcripta. 636
§. 45. Franciſci Gomari vita. 642
§. 46. Continuati Arminianorum, & Gomariſtarum tumultus. 646
§. 47. Arminianorum libellus ſupplex ad Hollandiæ Ordines. 653
§. 48. Quinque Remonſtrantium articuli. 655
§. 49. Horum quinque articulorum explicatio ab Arminianis facta. 658
§. 50. Articuli ſecundi explicatio. 662
§. 51. Theſes Arminianorum circa tertium, & quartum articulum. 663
§. 52. Explicatio quinti Articuli de Perſeverantia. 665
§. 53. Altera Hagienſis collatio. 666
§. 54. Succincta relatio de exitu hujus ſchiſmatis. 672

HISTO-

Congregationes de Auxiliis.

C. Klauber Sc. A.V.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ

LIBER CLXXXII.

CLEMENS VIII. PONTIFEX MAX.
RUDOLPHUS II. OCCID. IMP.

§. I.

Hungarici belli initium adversus Turcas.

Sæcul. XVI, A. C. 1596.

Cum turcæ insuperhabitis induciis anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo quarto sancitis Carniolam, Croatiam, & Bosniam infestis armis invaderent, pluresque urbes

Thuan. hist. lib. 115. Chytræus l. 30. p 897.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

bes Christianis eriperent, ineunte hoc anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo sexto Rudolphus II. Imperator auctis undique viribus bellum adversus hosce Barbaros instaurare constituit, hancque in rem præter militum suppetias a summo Pontifice, nec non ab Ordinibus, & singulis Imperii Circulis sibi submissas, insuper ex Austria, Bohemia, Hungaria, Moravia, aliisque ditionis suæ regionibus copiosum contraxit exercitum: præprimis vero Nicolaum Palfium, & Terkensem Comitem strenuos Belliduces Strigonio, munita Hungariæ inferioris Urbe, excurrere jussit, non sine prospero primæ expeditionis successu; quippe hi in Croatiam penetrantes in quadringentos Turcas incidunt, eosque usque ad Wihilzæ urbis a turcis captæ portas insequuntur, atque omnibus ferme captis, pluribusque eorum occisis vicinos agros depopulantur, demum vero opima præda onusti Strigonium victores redeunt. Tornahusius quoque exeunte Mense Januario Tartaros Sescinensem agrum devastantes, quos potius prædæ aviditas, quam victoriæ spes ad opem ferendam impulerat, impetu facto repressit, ac cum ingenti damno recedere coegit. Paulopost cum Temesvariæ Bassa, seu Præfectus a Mahomete Turcarum Imperatore

peratore Conſtantinopolim revocaretur, in itinere omnibus ſuis impedimentis ab Heiducis, (ita Hungari ſuos pedites appellant) ſpoliatus, ac in prælio trucidatus fuit, ubi dein caput haſtæ affixum a victoribus Albam Juliam delatum eſt: ſequenti autem Menſe Februario Palfius Vaciam Urbem concubiæ noctis beneficio admotis ſcalis ſuperabat, Turcarum plurimis aut igne abſumptis, aut in Danubio ſubmerſis: cum vero idem Bellidux Urbis arcem ob accurrentes turcarum ſuppetias expugnare deſperaret, direpta, incenſaque urbe diſceſſit. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. II.

Maximilianus Cæſaris Frater Chriſtiani exercitus Bellidux nominatus.

Equidem Imperator præter ſummi Pontificis, Florentini, Ferrarienſis, & Mantuani Ducum copias plusquam viginti equitum, ac quinquaginta peditum millia recenſebat, agebatur tamen de Belliduce ad tanti belli adminiſtrationem idoneo, a cujus fortitudine, reique bellicæ experientia magis proſper, quam ſuperiori æſtate, magisque Eccleſiæ, atque Imperio ſalutaris exitus ſperari poſſet: igitur Carolo Mansfeldio anno priori ex alvi profluvio fatis functo Rudolphus *Chytræus p. 910. Thu. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

dolphus Alphonſum Ferrariæ Ducem ſeneſcente prudentia, virtute bellica, ac indefeſſa induſtria clarum ſubrogare meditabatur: cum autem hic familiæ ſuæ poſtremus nullum hæredem haberet, priusquam ad Hungaricam expeditionem peregre proficiſceretur, in Cæſarem Ateſtinum fratrem ſuum patruelem jus ſucceſſionis in Ferrariæ Ducatum devolvere ſtatuit, hancque ob rem ſummum Pontificem, cui tanquam ſupremo Domino hic Ducatus beneficiario jure obnoxius erat, ſupplex adiit: aſt Clemente VIII. id ob natalium vitium, quo Ateſtinus laborabat, conſtanter recuſante, Alphonſus in patria ſua remanere coactus delatum exercitus imperium excuſabat, quapropter Rudolphus decernebat, ut Mathias ejus frater in inferiori, Maximilianus vero alter ejusdem Imperatoris Frater in ſuperiori Hungaria ſupremus Cæſarei exercitus Præfectus eſſet, cui etiam tanquam Vicarium adjunxit Arnoldum Schwarzenbergium.

§. III.

Tranſylvaniæ Princeps a Cæſare ſuppetias efflagitans.

Spond ad hunc annum num. 1. Chytr. l. c. pag. 899. Thu. l. c.

Quamvis Poloni ſollicitantibus ſummi Pontificis, Cæſaris, & Saxonis, ac Brandeburgici Electorum Legatis auxilia

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

auxilia contra turcas ferre ſpopondiſſent, nihilominus cum valido exercitu ex improviſo univerſam Moldaviam occupantes eandem turcarum imperio rurſus ſubjiciebant: ut ergo Sigismundus Batorius Tranſylvaniæ Princeps tam Polonos, quam Turcas armorum potentia debellare poſſet, per Caſſoviam facto itinere Pragam, ubi tum Cæſar agebat, ex conſilio Pontificii Oratoris, & P. Alphonſi Camilli Jeſuitæ, quem a confeſſionibus habuit, profectus die quarta Februarii ibidem perhonorifice exceptus, ac paulopoſt ad Cæſaris alloquium admiſſus eſt, ubi initam priori anno die vigeſima octava Januarii inter ipſum, & Rudolphum armorum ſocietatem firmari, necnon ab eodem Cæſare, atque ab Imperio validis contra communem hoſtem ſuppetiis augeri efflagitabat, viciſſim pollicitus, ſe Auſtriacæ Domui ſemper addictum, ac fide nunquam violanda S. R. Imperio adhæſurum. Rudolphus igitur tria peditum, & duo equitum millia per trimeſtre Cæſaris ære alenda Sigismundo promiſit præter belli tormenta, & viginti quatuor aureorum millia ſingulis menſibus ejus arbitrio impendenda: inſuper Nuntius Apoſtolicus Epiſcopus Cofertanus, qui ad ſanciendum fœdus Cæſarem inter, & Polonos a Papa eo miſſus erat, nomine

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

mine Clementis VIII. Transylvaniæ Principi in singulos menses quadraginta aureorum millia pollicitus est: horum itaque subsidiorum spe fretus Sigismundus obtenta a Cæsare abeundi venia per Lintzium Viennam die undecima Martii pervenit, ubique pari honorum testificatione receptus; cum autem Græcium ad Mariam socrum suam contendere pararet, accepto nuntio, quod novi tumultus domi fuissent exorti, mutata itineris ratione in patriam propere reversus est.

§. IV.

Temesvaria a Sigismundo Batorio obsessa.

Thuan. l. c.

Die duodecima Aprilis Franciscus Nadastius, & Gregorius Stephanus Turcas ad certaminis necessitatem compellebant, eosque feliciter in fugam agebant, captis illorum aliquot, qui ipsum Mahometem cum tribus validissimis exercitibus in Pannoniam irruptorum retulerunt, quo cognito Rudolphus, & Sigismundus paratis omnibus ad acre bellum necessariis summum Pontificem datis literis sollicitabant, ut per Italiam delectus haberi, atque auxiliares copias submitti curaret. Nec suo officio decrat Pontifex; quippe non modo in ditione Ecclesiastica, sed permittente Philippo

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

lippo II. in tota etiam Italia habito delectu octo equitum, peditumque duodecim millia Ductore Franciſco Aldobrandino ſubmiſit, ejusdem Pontificis inſtinctu, Etruriæ, & Mantuæ Ducibus pariter validas militum ſuppetias ferentibus: cum igitur plures Chriſtianorum exercitus diverſis itineribus in Hungariam penetrarent, vario marte pugnatum eſt, ac præprimis Cæſarei inito prælio prope Lippam urbem quatuor turcarum millia trucidarunt, captis quam plurimis: ipſe etiam Sigismundus Plivianum exiguum oppidum ad Iſcham ſitum occupat, atque urbe flammis abſumpta Baſſam unacum uxore, & liberis ſuis captum abducit: qua victoria animatus Temesvariam munitiſſimam Hungariæ ſuperioris urbem, ac Baſſæ ſedem obſidere ſtatuit; cum enim præſidiarii jam antea infauſta eruptione plurimum imminuti eſſent, Batorius hoſtium trepidatione opportune utendum ratus ad hanc urbem caſtra poſuit, atque aliis quibusdam minoris momenti arcibus feliciter occupatis jam amplam murorum partem tormentorum vi disjecit: cum autem vigeſima quinta Maji die, ſeu decima ab obſidione Tartari turcis fœdere conjuncti per Ponti Euxini littus in Bulgariam irrumpentes Temesvariam contenderent, turcæ qua-

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

draginta millium numero aucti Christianorum castra a tergo invadunt, quibus tamen Batorius nullam virtuti difficultatem imperviam esse ratus strenue occurrit, atque animo ad vincendum obfirmato, quamquam numero hostibus longe inferior esset, acerrimum prælium iniit, tandem vero nutantis victoriæ controversiam diu ambiguam nox diremit, æquato pene utrinque decore, nisi quod longe major turcarum clades fuerit, & Christianorum nonnisi mille quingenti ceciderint: ipse equidem Sigismundus in prælio occisus credebatur, qui tamen ad suorum preces jam antea e pugna discesserat, finito autem certamine reversus, cum Temesvarienses præsidiarii diruta mœnia reparassent, ac recentibus copiis augerentur, obsidionem solvit, seque in Transylvaniam recepit, validiores ibi præstolaturus suppetias, cum Germanorum, & Hungarorum auxilia a Cæsare promissa haud amplius sibi polliceretur: in itinere autem constitutus Fallacam oppidum haud procul a Lippa situm deditione recepit.

§. V.

Maximiliani Archiducis expeditio in Turcas.

Spond. n. 5. Thu. l. c. Isthuan. l. 30. p. 690.

Interea Cæsareus exercitus, cum e longinquo, & a diversis Provinciis collige-

colligeretur, lente, ac tarde nonnisi mense Julio convenerat, die autem decima octava Julii Maximilianus Rudolphi Cæsaris Frater, qui supremus Belidux in superiori Hungaria renuntiatus fuerat, habito copiarum censu præter Bavaras, & Solmenses legiones, inter exteras copias peditum sex, & equitum quinque millia septingentos recensebat, ac cum toto exercitu Vienna egrediebatur, præeunte vexillo, quod præter bicipitem Aquilam, ex altera parte imaginem B. Virginis cum hoc elogio: *Patrona Hungariæ:* præseferebat. Demum mense Augusto Maximilianus Vaciam contendit, quam urbem nullo negotio occupabat, eoquod incolæ abactis pecoribus, & armentis, omnique suppellectili ad Archiducis adventum auffugerent, bellique tormentis terræ defossis urbem desertam, atque incendio vastatam relinquerent, quam tamen Cæsarei imposito præsidio muniebant. Inde Maximilianus Hatuanum progressus, hanc urbem ad Zagivam prope Zolnocum positam die decima quinta Augusti obsidere cœpit, ubi quatriduum obsidio tenebat, ac præsidiarii, qui numero mille erant, eruptione facta Cæsareos ingenti damno affecerunt, tandem vero de deditionis conditionibus agere cœperunt, quibus rejectis extre-

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Meyer pag. 198

Sæcul. XVI. A.C. 1596

ma oppugnatio tentata est, ac die tertia septembris post pertinax quatuor horarum certamen Treskius primus cum sua centuria murum conscendit, ubi mox insequente Rasurmio, aliisque urbs expugnata est, cæsis in hac obsidione turcarum tribus millibus, & Christianorum trecentis. Capta urbe victoris militis licentia nec ab ipsis Belliducibus cohiberi poterat, præcipue vero Belgæ impotentibus, indomitisque furiis in turcas debacchabantur, cædibus, & rapinis, nec ætati, nec sexui, & nequidem supplicibus parcentes, sed uti quemque de hostibus casus, & fors in manum dederat, promiscuo delebant interitu: interea cum ex Sultani literis eo tempore interceptis cognosceretur, quod ipsemet hic turcarum Imperator cum potentissimo exercitu proxime adventurus esset, hinc Maximilianus belli tormentis, & præsidiariis, quos urbi imposuit, abductis, eandem vix non flammis absumptam Turcis reparandam reliquit, atque incolumi exercitu Cæsareum militem in stationes suas dimisit.

§. VI.

Mahometis turcarum Imperatoris victoriæ in Hungaria.

Burcard. Struv corp. hist. Germ.

Jamjam Mahometes turcarum Imperator vigesima Junii Constantinopoli egres-

egreſſus præmiſſis copiis, ac trecentis belli tormentis Albam Græcam pervenit, inde vero Budam contendens, ſuperiorem Hungariam invaſit, caſtrisque inter Danubium, & Tibiſcum ad Agriam poſitis hanc urbem obſidere cœpit, quam Treskius Comes unacum plusquam quinque præſidiariorum millibus tuendam ſuſceperat: porro per ſex omnino dies nunquam interrupto obſidentium furore mœnia quatiebantur, ſeptima tandem die præſidiarii urbe incenſa ad arcis propugnaculum ſeſe recipere cogebantur, quodlibet fugæ ſuæ veſtigium turcarum cæde redimentes; eos enim incautius inſequentes non ſine clade reprimebant, ac decima quarta die ex propugnaculo, quod pridie Turcæ expugnaverant, recuperato erumpentes ingentem hoſtium numerum delebant, unde Sultanus ex infracta obſeſſorum virtute res ſuas in diſcrimen vocari veritus, opimis conditionibus, additisque minis eos ad deditionem follicitabat; aſt hi nec promiſſorum lenociniis capti, nec minacium verborum ſeveritate territi eruptione facta turcarum ſtationes evertebant, ipſum Ibraimum Vezirium in fugam agentes; tandem decima octobris die poſt quintam hoſtium oppugnationem a propugnaculo ad arcem ſeſe recipere cogebantur, relictis ſuorum octingentis,

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Period. 10. *ſect.* 7. §. 16. *Thu. & Spond. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

gentis, quos Turcæ trucidabant, ubi dein quadringenta occiſorum capita ante Sultani tentorium palis affixa expoſuerunt, ac biduo poſt igne cuniculis admoto arcis mœnia potiſſima ex parte diruerunt, quapropter obſeſſi, cum de promiſſi auxilii adventu deſperarent, ac pulvis nitratus deficeret, necnon ducenti ferme omnes Itali ad turcarum caſtra transfugerent, de deditione cum hoſte tranſigere poſtulabant, fruſtra Treskio Gubernatore, & Niario Paulo, aliisque Belliducibus militum animos precibus, ac minis obfirmare, atque ignavæ deditionis ignominiam avertere conantibus. Ergo die decima tertia Octobris arx turcarum poteſtati traditur, pactis hiſce conditionibus. I. Præſidiarii vita incolumi cum gladiis, atque impedimentis in tutum quemdam locum deducantur. II. Treskius, Niarius, ceterique Belliduces captivi remaneant, cum captis turcis commutandi. Verum præſidiarii haud longe progreſſi in latiſſimo quodam campo violata fide ferme omnes jubente Prætorianorum Præfecto a Turcis, Tartarisque occiſi ſunt, nonnulli quoque vivi excoriati, cauſſantibus Turcis, quod fidem datam illis ſervare non adſtringerentur, eoquod Chriſtiani antea crudelem in modum Hatuani Turcas habuiſſent:

buissent: cum autem captivi ad Sultani tentorium deducti in Strigonienſi deditione fidem erga Turcas integre ſervatam, nunc vero turpiter fractam eidem exprobrarent, Sultanus, ut perfidiæ calumniam præverteret, Janiſſarorum Præfectum in fruſta conſcindi juſſit. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. VII.

Chriſtiani in Chryſircenſi prælio devicti.

Maximilianus quidem obſeſſis opem laturus accurrebat: aſt ob viarum difficultatem, bellique tormentorum gravitatem nonniſi lentis itineribus progrediens totis quatuordecim diebus vix duodecim leucas Hungaricas conficere poterat, tandem vero die decima ſeptima Septembris Caſſoviam veniens, & cum ſuo exercitu ad ſextum ab Agria lapidem ſubſiſtens, funeſtum de Urbe a Turcis capta nuntium accepit, nihilominus altera die viribus ſuis Sigismundo Batorio, & Tieffenbachio ſuperioris Hungariæ Præfecto, ac Palfio junctis exercitum ſuum recenſuit, numeratis in eo triginta duobus equitum, & triginta octo peditum millibus præter ducenta viginti belli tormenta. Inſtructa igitur acie, habitoque belli Senatu de ſumma rerum cum hoſte decertandum ſancitur, ac die vigeſima ſecunda *Thuan. & Spond. l.c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

cunda Octobris prope Keresztyrum, seu Chrystrium velitationibus certamini præluſum, victore Tieffenbachio, occiſisque turcarum ducentis, atque occupatis viginti belli tormentis: his feliciter peractis Sigismundus Tartarorum agmen aggreſſus trucidatis quamplurimis ceteros in fugam egit: jam vero in conſpectu utraque acies erat, cum Tranſylvaniæ Princeps proſperis ſucceſſibus inflatus ſpreto ceterorum Belliducum conſilio ſuaderet, ut cum hoſtibus amnis interiacentis tranſitum tentantibus cum toto exercitus robore decertaretur: cum igitur die vigeſima ſexta Octobris decem millia turcarum amnem trajicerent, Cæſarei toto impetu in eos irruunt, illosque trans flumen pellunt, captisque quadraginta belli tormentis fugientes inſequuntur usque ad Sultani tentorium, ipſo etiam Mahomete cum paucis poſt ingentem ſuorum cladem fuga ſeſe ſubducere coacto; unde Turcæ tam ingenti obruebantur pavore, ut per integrum biduum tentoria, belli tormenta, & graviora impedimenta absque ullo ferme præſidio in caſtris relinquerent. Enimvero penes Chriſtianos absque controverſia victoriæ ſumma ſtetiſſet, niſi prædæ aviditas eis palmam e manibus eripuiſſet; cum enim victores contra Belli-

ducum

ducum mandata dissolutis ordinibus ad deprædanda hostium castra convolarent, Assanes Cicala Bassa natione Calaber cum quadraginta armatorum millibus irruens facili brachio Christianos in fugam egit, prostravitque, cæsis eorum decem millibus, quos inter potissimi erant duo juniores Holsatiæ Principes, Plettembergius supremus Bavarorum Bellidux, Wenceslaus Popellus, Petrus Peskius, pluresque alii præcipuæ nobilitatis viri, militum tribuni, ac Centuriones: non levi tamen impendio hæc victoria turcis stetit; eorum quippe in acie plusquam triginta millia cæsa fuere: postea vero Mahometes relicto Agriæ præsidio Constantinopolim, & Maximilianus Viennam redierunt. Sæcul.XVI. A.C.1596.

§. VIII.

Continuata inter FF. Prædicatores, & Jesuitas dissidia circa gratiam.

Interea controversiæ inter Fratres Prædicatores, & Jesuitas semper novis fervoribus invalescebant; postquam enim in Hispania ob Patris Molinæ Jesuitæ librum de concordia maxima inter Theologos discordia, gravissimaque dissidia fuerant exorta, jubente Generalis Inquisitionis Senatu plures, celebrioresque Doctores novam hujus viri doctri-

Le Blanc Hist. Congr. de auxil. cap. 17. l. 1. Franc Pegna relat. hujus controv Mayer hist. controv. l. 2. c. 3.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

doctrinam examinabant, ex quibus non modo exteri, sed etiam ipsimet Jesuitæ, atque inter eos præcipue Henricus Henriquez, priusquam ad PP. Dominicanos transierat (*), plerasque sententias, quibus Molinæ liber respersus reperiebatur, censuris notabant, quinimo ipsummet sanctum officium Regni Castellæ Præside Casparo Quiroga Cardinale de harum opinionum veritate dubitavit, easque tradi prohibuit, donec severius a Doctoribus examinarentur: Postea Henricus Manriquez, qui Quirogæ satis functo in supremi Inquisitoris munere successerat, in primo suo cum Molina colloquio librum concordiæ non modo damnandum, sed & ultricibus flammis dignum pronuntiabat: nihilominus Molina hoc ipso anno librum suum Antverpiæ quarto jam prælo subjici curabat: cum autem merito sibi de graviori Inquisitionis censura timeret, Romam datis ad Claudium Aquavivam tum supremum Societatis Moderatorem literis eundem rogabat, quatenus hanc caussam ad Pontificis tribunal evocari curaret. Hic ergo Henrici supremi Inquisi-

Molin. de Præde. vol. pag. 14. & 33. Franc. Pegna rotæ Rom. dec. relat. controv.

(*) Scripsit Henriquez primam censuram ann. 1594. alteram 1597. apud Dominicanos autem paucos duntaxat Menses posito Religionis tyrocinio substitit.

quisitoris obitum, proin sedis hujus tum vacantis opportunitatem in rem suam vertens nullum non movit lapidem, ut hanc a sua Societate ignominiam averteret, necnon Clementem VIII. suis precibus eo induceret, quatenus Hispanum sanctæ Inquisitionis officium præpediretur, ne suam sententiam contra Molinæ librum pronuntiaret: nec Claudii conatus prospero caruit successu, quippe summus Pontifex aliunde ob siniſtros rumores, quos Societatis fautores, præcipue Cardinalis de Castro, & Episcopus Legionensis de Dominicanis sparserant, eisdem parum propitius die decima Januarii hoc anno ad supremam Castellæ inquisitionem transmisit diploma, in quo, ne hoc tribunal suam hac in caussa sententiam diceret, vetuit, ac præcepit, ut omnia hucusque gesta, & ultro, citroque elucubrata Romam transmitterentur, atque interea partibus silentium imponeretur: cum autem jam ante biennium non modo supremus Inquisitionis Senatus, sed etiam ipse summus Pontifex ineunte mense Julio Cardinali Quirogæ demandasset, ut Hispaniæ Academias, Episcopos, ac celebriores Theologos circa ea, quæ tum in Molinæ, tum Bannesii libris censuris digna sparguntur, consuleret, hinc juxta Pontificis mandatum præ

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596

ceteris Provinciæ Caſtellanæ, Toletanæ, & Arragonicæ, necnon Cordubenſis, & Hiſpalenſis Collegii Jeſuitæ, ac Theologi ad novæ hujus doctrinæ defenſionem plurimas lucubrationes obtulerunt, nec minus etiam Dominicani pro defendenda ſancti Thomæ doctrina ſuas lucubrationes in uno volumine ſub titulo Apologiæ adverſus novas Molinæ aſſertiones per Didacum Alvareſium anno priori die vigeſima Novembris ſacro Generalis Inquiſitionis tribunali exhibuerunt. Has igitur lucubrationes unacum Academiarum, Præſulum, ac Hiſpaniæ Theologorum, necnon Henrici Henriquez Jeſuitæ cenſuris, quarum quædam Molinæ doctrinam ab omni ſuſpicionis labe immunem, aliæ moderandam, aliæ omnino damnandam pronuntiabant, Petrus Protocarerus Conchenſis Epiſcopus nuper ſupremus Caſtellæ Inquiſitor nominatus hoc anno die nona Octobris Romam transmiſit.

Greg. Coronelli congreg. Notarius relat. Congreg. die 14. Septemb. ann. 1605. Camil. Cajet. epiſt.

§. IX.

Protocareri ſupremi Inquiſitoris epiſtola ad ſummum Pontificem.

Hiſce Doctorum cenſuris Protocarerus ſupremus Hiſpaniæ Inquiſitor epiſtolam ſubjecit die decima quinta Octobris Madriti datam, cujus ſumma hæc eſt:

Beatiſſi-

Beatiſſime Pater!

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

„Quod de controverſiis inter Ordi-
„nis Prædicatorum fratres, & Socie-
„tatis Jeſu Clericos ſuperiori anno San-
„ctitas veſtra ſcripſit, ut utrique parti
„ſilentium imponeremus, id jam factum
„eſt: quod vero ad eorum ſenſus de tota
„quæſtione perſpiciendos, ſimulque alio-
„rum doctrina præſtantium, minimeque
„ſuſpectorum ſntentias exequirendas at-
„tinebat, id nunc utriusque partis, Uni-
„verſitatum, virorumque Theologica Fa-
„cultate magis inſignium ſcriptis ad San-
„ctitatem veſtram transmittendis præ-
„ſtamus. Illud tamen a nobis utrique, ut
„Beatitudini veſtræ proponeremus, e-
„nixe contenderunt, paratos quidem
„ſe, ut Eccleſiæ Filios decet, Apoſto-
„licæ Sedis definitionem quamvis ex-
„ſpectare, atque ſe plene totos addicere:
„ſi vero ea deciſio multo tempore diffe-
„ratur, quomodo ſe interea, absque
„Theologicarum diſputationum maxi-
„mo detrimento gerant, non poſſe pror-
„ſus conſpicere: eſſe enim quæſtiones
„plurimas, easque graviſſimas, in qui-
„bus aut hærere ipſos, aut nusquam
„progredi neceſſe ſit, aut, quo minus
„hanc ipſam quæſtionem attingant, vi-
„tare ſine mutua inter ſe, aut aliorum
„etiam offenſione neutiquam poſſint. In
„his ergo rationem ſibi præſcribi hu-

Exſtat origin. in Bibl. Angel. Rom. vol. ſign. E F.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

„millime precantur. Hoc quanti esse „debeat, Sanctitas vestra pro sua sa- „pientia optime judicabit, deque eo „pro paterna charitate providebit. Sub „idem quoque tempus Claudius Aqua- „viva Societatis Præpositus Generalis, „cum Molinæ causſam ad Romanum „tribunal evocatam intelligeret, datis „literis omnes Ordinis sui Provinciales „consulebat, an præfatus Molinæ liber „communi Societatis nomine propug- „nandus esset: ad hasce vero literas „Provinciarum Rectores uno ore respon- „debant hanc in sententiam: commu- „nis est universæ Societatis sententia, „gratiam Dei actualem, qua prævenimur, „& excitamur, nequaquam esse ex na- „tura sua infallibiliter prædeterminan- „tem: contra oppositam ergo senten- „tiam, & *contra quodcunque aliud sapien- „tes* universo Societatis nomine certa- „men suscipi poterit: In libro equidem „Molinæ nihil vituperabile notatur: si „tamen de eo quæstio verteretur, neu- „tiquam abdicandus aut destituendus, „ejusdem tamen Molinæ libri defensio „non videtur digna, in qua publice uni- „versus Ordo decertaret: abunde foret, si „vel ipse Molina per se, vel illius Provincia, „ipsiusque proprii Superiores pro ejus „innocentia tuenda satagerent: quæ- „dam enim in Molinæ scriptis sunt dun-

„taxat

„taxat verisimilia, quibus contraria „a multis in Societate traduntur.„ Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. X.

Novi tumultus in Hispania ex impositi silentii occasione exorti.

Nec supervacanea erat hujus Inquisitoris sollicitudo, nec iniqua Doctorum postulatio; priusquam enim ille præfatas lucubrationes Romam transmitteret, dum interea Molinæ causſa Romæ pendebat, jamjam impositi silentii lex majoris contentionis fomitem suppeditare videbatur; cum enim Theologici hujus argumenti amplitudo haud pateretur, quin nonnunquam Disputationum Præsides, vel Scholarum Magistri etiam sine sensu ad prohibitas quæstiones abriperentur, aut cum nonnulli intra hujus silentii fines ob luxuriantis ingenii intemperiem sese contineri haud paterentur, exinde res ad tantum turbarum ardorem devenere, ut Philippus II. Hispaniarum Rex, Princeps pacis studiosissimus huic malo satis periculoso remedium opponere cogeretur: igitur non modo Hispanicæ provinciæ Rectorem ex ordine Fratrum Prædicatorum, sed etiam Patrem Garziam Provinciæ Castellanæ Societatis Jesu Visitatorem Madritum accersiri jussit, eisque hoc anno literis ad eosdem Araniue die *Hist. Congr. auxil. l. 1. cap. 25.*

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

decima quinta Martii datis insinuari voluit, ut P. Didacum Yepes, qui Regi a Confessionibus erat, convenirent, cunctisque, quæ ad pacem inter utrumque Ordinem reddendam eis Regis nomine ab illo proponerentur, integram fidem adhiberent. His igitur die decima nona ejusdem Mensis Patrem Didacum adeuntibus præfatus P. Didacus Regis nomine eisdem significabat, Hispaniæ Regis voluntatem esse, I. ut Ordinum Prælati pacis studiosos Professores suis Scholis præficiant indicta etiam amotionis pœna. II. Ad publicas disputationes non accedant, donec Rex aliter disposuerit. III. Partes litigantes a mutuis censuris abstineant. His ipsimet tam Prædicatorum, quam Societatis Superiores addi petebant, ut sub pœna anathematis eorum subditis injungatur, quatenus mordaces libellos, siquos habuerint, comburerent, atque ejusmodi scripta conficere prohiberentur. Huic Regio edicto Patres Dominicani hoc anno die decima quinta Aprilis, Jesuitarum vero Visitator die vigesima octava Junii subscripsere, nec tamen propterea dissidia fuere extincta, sed duntaxat ad tempus sopita.

§. XI.

Sæcul.XVI.
A.C. 1596.

§. XI.

Variæ Clementis VIII. Conſtitutiones.

Hoc item anno Clemens VIII. Papa varias pro reſtauranda Eccleſiæ diſciplina Conſtitutiones edidit, quarum prima die decima Februarii ſtatuit, ut pro ritibus a ſummo Pontifice ſervandis liber, qui vulgo *Pontificale Romanum* vocatur, recognitus, atque emendatus typis edatur, nulloque pacto immutetur: cetera autem omnia alia Pontificalia ſupprimantur: II. Die vigeſima tertia ejusdem Menſis præcipit, ut Concilii Tridentini decretum Seſſ. 25. cap. 4. de Religioſis extra clauſtra notorie delinquentibus exacte obſervetur, ubi ſimul mandat Pontifex, ut, ſi Superior talem Religioſum punire negligeret, vel impunitum extra Epiſcopi Diæceſin, ubi deliquit, mitteret, illum ſiſtere teneatur: ſi vero non paruerit, Epiſcopus, ad quem confugit, hunc Religioſum punire valeat. III. Diplomate poſtrema Februarii die edito mitigat Conſtitutionem Sixti V. contra Clericos vitioſe promotos. IV. Exſtat alia ejusdem Papæ Conſtitutio die vigeſimo ſexto Julii edita, qua prohibetur, ne Itali extra Italiam habitent in locis, ubi liber, & publicus Catholicæ Religionis cultus non exiſtit. V. Alia Conſtitutio-

Bullar. t. 3. Conſt. 38. & ſeqq.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

ſtitutione die tertia Septembris coercet Congregationis Camaldulenſis Ordinis S. Benedicti Monachos, eorumque complices, qui hujus Ordinis officia, & dignitates ambiunt. VI. Die nona ejusdem Menſis alio diplomate ſtatuta eduntur pro bono regimine Congregationis Fratrum S. Joannis de Deo per univerſam Italiam. VII. Hic idem Pontifex die duodecima Octobris novo diplomate confirmabat, declarabatque Conſtitutionem, quam Gregorius XIII. Papa circa reformationem Fratrum Minorum S. Franciſci pro Italia, Francia, & Belgio olim ediderat. VIII. Denique poſtrema Bulla prohibuit Clemens, ne Fratres Ordinis Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum, nequidem ſub quarti voti prætextu, vel indulto impoſterum Fratres Minores ſancti Franciſci de obſervantia, aut alterius ſtrictioris Ordinis Profeſſos recipiant: declarat autem Pontifex, quod Ordo Fratrum de Mercede propter quartum votum pro religione ſtrictioris Obſervantiæ, ad quam alias ejusmodi tranſitus eſt permiſſus, haberi nequeat.

§. XII.

Juvenis Condæus Princeps, ejusque Mater ad Religionem Catholicam converſi.

Interea

Interea Henricus IV. Franciæ Rex, ut suam hæresis ejurationem sincero ex animo profectam comprobaret, conditiones, sub quarum sponsione a summo Pontifice reconciliationis gratiam impetraverat, integra fide adimplere sollicitus erat; cum autem inter eas haud infima esset, ut Henricum Condæum tum nonnisi septennem Principem Calvinistarum manibus eriperet, eapropter hoc anno promissam fidem liberare aggrediebatur: ne vero id ex Pontificis jussu fecisse, a Protestantibus crederetur, proin ob eorum repugnantiam consilii sui executionem difficiliorem redderet, hinc cum ipsis hæreticæ factionis Principibus hac de re agere constituit, ab eisque juvenem hunc Principem sibi reddi postulavit, eo majori prosperi successus fiducia, quo certius Plessius Murnajus in quadam epistola priori anno die vigesima quarta Octobris ad amicum suum data fidem fecisset, quod Pisanus Marchio, cui hoc negotium a Rege erat commissum, absque ulla hæreticorum oppositione sua jussa effectui daturus esset: nihilominus Henricus IV., ne inopinus præfati Marchionis discessus Calvinistis sinistram suspicionem ingereret, obtendebat, omnino necesse fore, ut idem ad sedandam rebellionem ob tributa exortam ad Santones decerneretur,

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

Daniel hist. de France tom. 10.

Sæcul. XVI A.C. 1596.

neretur, simulque Catharinam Principis Condæi conjugem, ac Henrici Condæi Matrem eo fine Parisios duceret, ut illa coram Regio Senatu, prout efflagitabat, impactum sibi crimen diluere posset; hæc enim Condæum Maritum suum veneno necasse accusata, Angeriaci ab Hugonottis capta detinebatur, absdubio ab eis extremo supplicio afficienda, nisi recusata judicum suorum auctoritate utpote Regii sanguinis Princeps nonnisi a Parisienſi Senatu dijudicari, a Rege petiisset: itaque Henricus æquæ ipsius petitioni annuens Angeriaci Gubernatori præcepit, ut Catharinam libertati assertam unacum juvene Principe Condæo quantocius Pisano Marchioni traderet. Paruit Gubernator, ringentibus licet Rupellensibus, pluribusque aliis Hugonottis: ergo ambo Parisios ad Regis aulam deducuntur, ubi præprimis Catharina coram Senatu innocentiam suam vindicari, suamque causſam juxta juris præscripta dijudicari postulabat, ne duntaxat pro obtinenda impunitate Religionem Catholicam amplexa videretur: cum autem hoc anno ab impacto Conjugicidii crimine prorsus immunis edito Senatus decreto pronuntiata fuisset, demum Rothomagi hoc anno coram Medicæo Cardinale, Pontificio in Galliis Legato, hæ-

resim

reſim ſuam ejurabat: juvenis vero Princeps ejus Filius, cujus juventutem regendam Rex Marchioni Piſano dederat, Nicolao Fabro probatæ pietatis, ac conſcientiæ Viro Catholicæ fidei præceptis imbuendus tradebatur, ſub cujus diſciplina in Religionis negotio tantopere profecit, ut paucis poſt annis cum quovis Calviniano Doctore in arenam deſcendere auderet, ac deinceps ſemper validum Catholicæ Religionis fulcrum eſſet. Sæcul. XVI. A.C.1596.

§. XIII.

Maduani Ducis reconciliatio cum Henrico IV. Franciæ Rege.

Proſpero hoc ſucceſſu lætiſſimus Rex unice eo intentus erat, ut Eccleſiæ Catholicæ reconciliatus, etiam ſolium, auctoritatemque ſuam firmaret, ac populo ſuo tranquillitatem tamdiu exoptatam redderet. Hanc ob rem hoſtes ſuos aut clementiæ via, aut armorum potentia ad officium revocare ſtatuit: cum autem potentiſſimus adverſæ factionis Princeps eſſet Maduanus Dux, hinc Rex cum illo pacem, cui jam anno priori trium Menſium induciis præluſum erat, præprimis juncta Petri Janini Divionanenſis Præſidis opera, ſtabilire ſatagebat, veritus, ne Dux ad deſperationem redactus urbes, quas adhuc

Spond. n. 9. Thuan. l. 115. Daniel hoc anno l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

adhuc occupatas tenebat, Hiſpanis traderet, quinimò ipſemet Dux ad demerendam hanc gratiam ſibi viam ſternebat; cum enim ab omnibus ferme derelictus eſſet, miſſis ad fœderatos literis hæc declarabat, „poſtquam Henri„cus ſolemni ritu ſeſe Catholicæ Eccle„ſiæ aggregavit, cauſſa, ob quam in „eum arma ſumpſi, haud ultra ſubſi„ſtente, illum tanquam Regem meum, „ac legitimum Succeſſorem agnoſcere „firmum, fixumque habeo: vos omnes „igitur hortor, ut pariter ad ipſius ob„ſequium redeatis: ego autem veſtro „nomine de pace cum Henrico agere „paratus ſum.„ Ad hæc una omnes, excepto Mercuriano Duce, conſenſerunt, ut Maduanus ipſorum cauſſam coram Rege ageret.

§. XIV.

Reconciliationis articuli in Maduani Ducis favorem promulgati.

Daniel & Thu. l. c.

EApropter Ducis, Fœderatorumque Deputatis cum Henrico agentibus tandem pax concluſa eſt, ac ipſemet Rex Menſe Januario edictum Folembræi conditum, ac triginta, & uno articulis abſolutum in gratiam Maduani Ducis divulgari juſſit ſub hoc titulo: *Regis edictum de articulis Maduano Duci conceſſis pro Regni tranquillitate.* Ex his articu-

articulis nonnisi præcipuos adducemus; primo igitur Rex huic Duci indulsit, ut Cabilonium, Severum, & Suessionem urbes tanquam securitatis asylum per sex annos retinere possit, attributa ejus Filio Cabilonensi Præfectura: insuper cautum, ne per integrum hoc sexennium præter Religionem Catholicam ullius alterius sectæ libertas ibidem permitteretur, aut hæretici quicunque ad Urbis munia, & dignitates admitterentur. Altero capite sancitum, ut revocatis omnibus sententiis, & decretis contra Ducem, ejusque clientes editis omnes Ecclesiastici, ac Proceres suis beneficiis, dignitatibus, bonisque restituantur, & dignitates, quas a Duce obtinuerunt, eis assertæ maneant, dummodo intra quadraginta dies fidem suam juramenti religione Regi obstringerent, atque a cujuscunque fœderis societate discederent. Sexto articulo præteritorum omnium gratia facta fuit, exceptis iis, qui Parricidii in Henricum III, commissi complices essent: cum autem hujus criminis invidia ipsum Ducem, & Monpenseriam Ducissam, aliosque Proceres petere videretur, hinc Rex in suo edicto declarabat, inspectis, ac per septem annos exceptis testimoniis comprobatum haberi, quod hi omnes ab hoc scelere immunes essent, ac ipsimet suam

Sæcul XVI. A.C.1596.

Sæcul. XVI. A.C.1596.

ſuam innocentiam coram Rege vindicaſſent, proin hæc exceptio ipſos minime tangeret. Inſuper articulo duodecimo Rex teſtatum reddebat, quod Maduanus Dux cædis in Menelæum Marchionem Feræ Gubernatorem perpetratæ auctor non extiterit, proin nec in ipſum, nec in alios de hujus nece ſuſpectos inquireretur, præterea vigeſimo ſexto capite ſtatutum, ut Maſſilienſis Urbs cum ceteris Provinciæ oppidis hujus edicti gratia potiretur: fuit autem Maſſilia ſpeciatim nominata, ut hujus Urbis cives ad excutiendum Caroli Caſalii jugum animarentur; hic enim urbem Hiſpanorum imperio ſubjicere molitus Carolum Auriam cum aliquot triremibus in portum receperat, quamvis poſtea Caſalio cæſo hæc Urbs in Guiſii Ducis manus, & Regis obſequium tradita fuiſſet. Pariter Rex articulo vigeſimo ſeptimo declarabat, quod Mercuriani, & Aumalii Ducis poſtulata excipere, ac promulgatam in Aumalium mortis ſententiam revocare paratus eſſet, dummodo & ipſi ad obſequium redirent: denique articulo vigeſimo nono ad ſolvendum æs alienum ab eodem Maduano tempore belli contractum Rex ter centies quinquaginta aureorum millia pendere pollicitus eſt. Porro hoſce articulos Rex in Maduani favorem ſancitos

citos adeo religioſe obſervari voluit, ut tunc, cum illorum quosdam in Sueſſionenſi curia nonnullis conditionibus limitari comperiret, novo diplomate præciperet, quatenus Dux gratiis ſibi conceſſis plene frui permitteretur: hac igitur Regis liberalitate, generoſique animi teſtificatione expugnatus Maduanus Dux ab eo temporis momento omnibus factionibus nuntium mittebat, atque obtenta Regem adeundi venia Sueſſione Moncellum contendit, ibidem Henrico dexteram deoſculaturus, a quo etiam perbenigne exceptus, poſt amicos utrinque amplexus in caſtra ad Feram deductus eſt. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. XV.

Nemorſius, & Joyoſa Duces in gratiam Regis recepti.

Stabilita hac Maduani Ducis reconciliatione Henricus Rex cum nullum ſibi a Burgundis ultra periculum eſſet, faciliori negotio Provinciales ad officium redigere poterat, præcipue poſtquam Henricus Sabaudus Nemorſius, & Henricus Joyoſa Duces, qui inter fœderatos magnum ſibi nomen conciliaverant, Regis gratiam imploraturi venerant. Ergo eodem Menſe Januario itidem Folembræi ſpeciale promulgatur edictum, vi cujus præteritorum venia utrique conceſſa *Thu. l. c. Spond. n. 10.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596

ceſſa inſuper Nemorſio promiſſum fuit, eum haud ultra in jus vocandum eſſe propter auream Caroli Calvi Cæſaris coronam, quam in ſancti Dionyſii templo religioſe aſſervatam præter alia pretioſa in uſus belli conflari, ac diſtrahi juſſerat: præterea eidem indultum, ut Curia Regis juſſu translata Monbriſonium revocaretur, urbique priſtina privilegia confirmarentur, atque ejus poſſeſſiones, quas in Sabaudiæ finibus tenebat, Rex in ſuum patrocinium ſuſciperet, ipſe vero Dux generalem Arvernorum, Seguſianorum, & Velauriorum adminiſtrationem retineret, ac particulares harum Urbium gubernatores in ſuo munere confirmare poſſet, dummodo hi quantocius ſeſe jurata fide Regi ſubmitterent. Ceterum Joyoſa ſpeciali edicto Franciæ Mareſcallus, ac ſupremus Occidaniæ Vicarius nominabatur, addita declaratione, quod hic Dux omnia, quæcunque tempore belli egiſſet, nonniſi ex Religionis Catholicæ Zelo feciſſet, nec unquam aliud præter fidei ſtudium in mente habuiſſet: denique Toloſa, aliisque urbibus, quas Joyoſa in Occidania occupaverat, in Regis obſequium redeuntibus ſancitum eſt, ut Senatus, qui ad Saracenorum caſtrum ſeceſſerat, Toloſam reverteretur, Proteſtantes vero prope Toloſam cætus

tus ſuos celebrare, aut Alethi, Auriaci, & Montesquii convenire prohiberentur, ex adverſo autem Religionis Catholicæ cultus in omnibus locis, ubi antea eliminatus eſt, præprimis reſtauraretur. Sæc. XVI. A.C. 1596.

§. XVI.

Albertus Auſtriacus Cardinalis a Philippo II. Belgii Gubernator nominatus.

Sub idem tempus benignior pariter in Belgio tranquillitatis aura ſpirare videbatur; ſpes enim affulſerat, quod Mauritius Arauſionenſis Principis frater, ac Belgii Ordines ad pacis conſilia propenſum præſeferrent animum: quocirca Philippus II. Hiſpaniæ Rex, cum Erneſtus anno priori Bruxellis deceſſiſſet, Albertum Cardinalem ejus Fratrem in Belgii Gubernatorem nominabat, eique Philippum Guilielmi Naſſovii Filium Arauſionenſem Principem, quem Rex per multos jam annos captivum detinuerat, libertati redditum, ac velleris aurei torque donatum, itineris ſocium adjungebat, ſpe fretus, quod ejus opera tumultus in Belgio penitus ſopirentur, cum Belgæ hujus Principis Patrem tam propenſo olim favore proſecuti fuiſſent: igitur Albertus ex Hiſpania in Italiam delatus, quamprimum Genuam appulerat, mox præfatum *Thu. l. 114.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596

Arauſionenſem Principem ad ſummum Pontificem ablegat, ut ipſum excuſaret, quod ipſemet Romam veniens debitum Sanctitati ſuæ obſequium non deferret, cum a Philippo Rege ſuo quantocyus creſcente per moram periculo in Belgium contendere juſſus eſſet. Enimvero Albertus mox Genua in Sabaudiam deflexit, ſuperatisque alpibus, necnon recenti militia ubique conſcripta exeunte Menſe Januario Lucemburgum venit, obviam procedentibus Provinciarum Præfectis, Feriæ Duce, atque Erneſto Bavaro Colonienſi Archiepiſcopo: tandem vero die undecima Februarii cum ingenti Procerum comitatu, ac magnifica prorſus pompa Bruxellas ingreſſus eſt.

§. XVII.

Belgii Ordinum molimina ad præpediendum Arauſionenſis adventum.

Thu. l. c. Janſou in complem. M. Campana de bello Belg.

Interea Belgii Ordines vix comperto Philippi Naſſovii Arauſionenſis Principis reditu mox ad eum literas dabant, in quibus recuperatam ei libertatem gratulantes diſſuadebant, ne in Belgium pedem inferret, ſed potius opportunum præſtolaretur tempus, quo eorum, qui ipſum ſincere diligunt, opera, ac fide publica tutus in fœderatas provincias venire poſſet, cum ægerrime ferrent, quod

quod libertatem illis debere teneretur, qui occiso ejus Patre per tot annos patriam oppressserant, quapropter etiam favorem ab ipsis obtentum suspectum haberet: verumtamen Arausionensis ad has Ordinum literas die prima Februarii rescripsit, quod eorum gratulationem, continuatumque favorem memori animo recoleret, mutata autem rerum, temporumque vicissitudine mutuam eis benevolentiam rependere præpediretur: de cetero persuasi essent, quod recuperatæ libertatis beneficio ad communem patriæ salutem, & ad finiendas in Belgio calamitates, tranquillitatemque recuperandam uti decrevisset, spe fretus, Deum eandem cunctis mentem inspiraturum, ipsisque eandem largiturum gratiam, qua non modo viam mandatorum ejus strenue percurrerent, sed & æternam aliquando gloriam consequerentur. Paulopost Albertus quoque datis ad Mauritium, & fœderatos Ordines literis adventus sui causas exponens petebat, ut delegatos de pace secum acturos decernerent: idem quoque Arausionensis Princeps epistola ad Mauritium fratrem suum data efflagitabat, seque pacis conciliandæ arbitrum offerebat: cum autem Belgii Ordines ejusmodi colloquium recusarent, atque ipsi Arausionensi petitas securitatis literas

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A C. 1596.

denegarent, Albertus cuncta ad bellum neceſſaria parare cogebatur; viciſſim vero Belgii Ordines die quarta Aprilis ſeverum oppido edictum promulgabant, quo indicta etiam capitis pœna hæc præcipiebantur. I. Inter populos Philippo II. Hiſpaniarum Regi addictos, & urbes fœderatas nullum colloquiorum, literarum, vel nuntiorum commercium ſit, nec ullus ultra ſex menſes in regione hoſti ſubjecta moraretur absque Mauritii licentia. II. Omnes fautores pernicioſæ, & ſanguinariæ Jeſuitarum ſectæ (ita ſonant edicti verba) fœderatis provinciis penitus exturbentur, eisque aditus omnis præcludatur. III. Nullus Jeſuita, nec ullus apud eos ſtudiis vacans haſce provincias, etſi publicæ ſecuritatis literis munitus eſſet, accedere permittatur. IV. Intra bimeſtre omnes Jeſuitæ Reipublicæ finibus egrediantur, nunquam reverſuri, niſi ejurato Hiſpaniarum Regis obſequio. V. nullus eorum Gymnaſia frequentet, nec ullus in Academiis Hiſpaniæ imperio ſubjectis promoveatur, indicta decem millium florenorum mulcta. VI. Illi, qui interpoſito Catholicæ fidei defendendæ juramento ad literarios dignitatis gradus evehentur, ad nulla in Provinciis fœderatis officia, & munera publica admittantur: ſi vero jam nunc promoti

promoti sunt, a jurejurando intra semestre se absolvi curent, ejusque loco sacramento fidelitatis erga patriam sese obstringant. Ex hoc edicto Albertus Archidux satis probe cognoverat, quod fœderati ad arma capessenda animum magis, quam unquam alias, proclivem foverent. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. XVIII.

Fera ab Henrico Galliarum Rege obsessa.

Ergo Archiduci pugnandum erat contra duos hostes, Fœderatos scilicet intra Belgium velut intestinum bellum parantes, & contra Henricum Galliarum Regem, qui jamjam ditionem Hispanicam infestans, ut Cameracensis Urbis a Philippo II. occupatæ jacturam compensaret, suadentibus Bironio, & Sanlucio Feram Picardiæ urbem obsidebat, tamque arcte cinctam tenebat, ut intercluſa advehendi commeatus opportunitate infractam Præsidiariorum fortitudinem famis violentia superaret: verum Albertus ad iteratas Alvari Osorii Gubernatoris sollicitationes Georgio Bastæ Epirotæ magni nominis Belliduci tempestive negotium dabat, ut cum delectis decem Equitum turmis maximam, quam posset, tritici copiam urbi obsessæ inferret. Basta die undecima *Gallutius de bello Belgico l. 8. pag. 311.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

cima Martii Duaco Caſtelletum magno ſilentio contendit, ac inde noctis beneficio uſus trajecto Somona fluvio longius progrediebatur, donec ſancti Quintini oppido ad dexteram relicto poſtridie matutino tempore die decima tertia ejusdem Menſis Feræ urbi appropinquaret, Gallis, qua parte hoſtis accederet, ob caliginis denſitatem ignorantibus: interea vero percepto, uti convenerat, ſigno Oſorius cymbas ad id præparatas per Æſiam fluvium emittit, in quas, quicquid frumenti per Equites allatum eſt, depoſitum intra urbem deportatur: Baſta vero ſuſcepto Guiſiam verſus itinere ſolertiam Gallorum, qui Sanguinitini viam obſidentes eidem reditum intercludere parabant, eluſit, atque exiguo ſuorum diſpendio Cameracum ſeſe recepit.

§. XIX.

De Caletana obſidione actum.

Thu. l. c.
Gallut. l. c.

Cum hujus annonæ ſubſidium ægre ad duos menſes ſufficeret, atque aliunde Henricus Rex auctis oppugnantium viribus, ac tentata, incaſſum licet, urbis inundatione obſeſſos morbo, ac fame ad extrema redactos cerneret, Albertus quamdam Gallicæ ditionis urbem oppugnare ſtatuit, ut hac ratione vel Rex a Feræ obſidione averteretur, aut

aut hujus jactura alterius Philippo Regi magis proficuæ expugnatione compensaretur: inter ceteras vero urbes præcipue Caletum præplacuit Christiano Savinio Rosnæo supremo castrorum Præfecto, qui ea, qua rerum experientia pollebat, hujus urbis expugnationem præ cæteris suadebat, eoquod ob portus sui opportunitatem Angli, Galli, & Fœderati Belgæ copias auxiliares sibi mutuo ex hac urbe ultro, citroque deportarent, adeoque una hac urbe capta de tribus simul hostibus victoria reportaretur: insuper hujus expeditionis facilitatem, rationesque exponens, præprimis ad rem feliciter absolvendam commendabat in deliberando silentium, atque in exequendo celeritatem. Ergo Albertus Archidux eidem Rosnæo operis perficiendi curam demandat, ac sparso rumore, quod Feram obsidione liberare vellet, ad diem primam Aprilis totum exercitum Valencenas Hannoniæ urbem convenire jubet, ipse vero trigesima Martii die Bruxellis profectus, lustrato exercitu viginti partim equitum, partim peditum millia, & quingentos recensebat: porro ut Gallos falleret, Landrianum cum valida legione Monstrolium versus, oppidum prope Feram situm, Georgium vero Bastam in agrum Cameracensem immisit, qua

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

Sæcul. XVI A.C. 1596.

itinerum diverſitate, ſparſoque rumore deceptus Francorum Rex Albertum ad Feram obſidione liberandam recta tendere ſuſpicabatur, quapropter cum novem peditum, ac tribus equitum millibus Feram rurſus proficiſcitur, caſtraque idoneo loco munit: attamen Albertus cum animos hoſtium ambiguo metu ſuſpenſos teneret, derepente Rosnæo imperat, ut delectis copiis ad ſancti Audomari oppidum ſumma celeritate, ac ſilentio ſeſe conferret, qui etiam adeo propere Caletum advolabat, ut prius agrum Caletenſem teneret, quam ejus milites, nedum hoſtes, hanc profectionem ſuſpicarentur: ubi mox etiam nullo ferme negotio Niuleti, ſeu Novæ-Brigæ pontem, & Risbanam turrim occupabat, & ſic Caletenſibus terra, marique aditum intercludebat, Galliarum Rege nimis tarde cognito errore ad opem ſuis ferendam accurrente, ipſisque Hollandis cum claſſe ſua, atque Anglicanis navibus fruſtra portum intrare molientibus.

§. XX.

Franciæ Rex ab Eliſabetha Angliæ Regina ſuppetias efflagitans.

Rapin Thoiras hiſt. d'Angl. l. 17. tom. 7. p. 48 & 450.

Henricus IV. Galliarum Rex cum hujus urbis, portusque adeo opportuni jacturam ægerrime ferret, hunc-

que

que locum, quem vulgo frœnum, & Franciæ clavem appellant, conſervandi vires, ac media haud haberet, ab exteris auxilia efflagitare compellebatur: quocirca non modo per San-Pauli Comitem fœderatos Ordines, ne tam vicini oppidi periculum negligerent, monebat, ſed præcipue Nicolaum Harlæum Sancium in Angliam ad Eliſabetham Reginam ablegabat, qui claſſem promiſſam, jamque in Doveræno portu paratam prompto curſu ad Caletenſem urbem obſidione liberandam advehi ſollicitaret: verum hic ecquidem die vigeſima Aprilis Londinum venerat, Regina tamen, cum Hiſpani jam anno priori Coriſopoti in Britannia exſcenſionem feciſſent, ſuas copias hoſte regnum ſuum jamjam invadente in Gallias transmittere, aut ad ſolius Henrici utilitatem ſibi duntaxat relicto expenſarum onere bellum Hiſpanis inferre minime cogitabat: quocirca poſt frivolas excuſationes tandem Franciæ Oratorem ita alloquebatur: „prævideo, de „Caleto, niſi opem feram, actum eſſe, „nec tamen deero, ſi Rex hanc urbem „mihi aſſerere voluerit, nec dubito, „quin potius eam meæ, quam Hiſpa„norum poteſtati ſubjectam eſſe velit: ad hæc repoſuit Sancius: „volumus, „ut nec nobis, nec tibi ſit, malumus „enim,

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Diſcours de Sanci 3. vol. de Mem. d'Etats.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

„enim, ut Hiſpanis, quam Anglis ce„dat.„ Ad hæc Regina, cum ob inclinatas Franciæ res Henricum ad pacem cum Hiſpanis ineundam compelli vereretur, Sidneum Anglum ad Regem ablegabat, qui eidem ſignificaret, quod Regina, ne Caletum ab Hiſpanis occuparetur, omnem operam impendere velit, ea tamen lege, ut Urbs Anglico ſceptro aſſerta permaneret, donec Rex pecunias ipſi jam dudum mutuo datas ſolviſſet. Percepto hoc Eliſabethæ reſponſo Henricus ira commotus repoſuit: *ſi morſum declinare non poſſum, malo morderi a leone, quam a Leœna;* porro his verbis ſignificare voluit, ſe æquiore animo paſſurum, ut a Philippo Rege, quam ab Eliſabetha fœmina Caleto ſpoliaretur; cum ille hoſtem ageret, hæc vero amicam ſimularet: nihilominus paulopoſt Bullionium Mareſcallum in Angliam miſit, eique Menſe Majo ad arma inferenda, & repellenda fœderis cum Regina pangendi plenam dedit poteſtatem. Annuit quoque Eliſabetha, cumque Bullionius gravi ſermone expoſuiſſet, quod Hiſpaniæ Rex Anglis, Gallis, & Batavis ſeorſim pacem eo fine offerret, ut unam partem ab altera averteret: hinc maturato fœdere præprimis cautum, ne ullus ex fœderatis cum Hiſpaniæ Rege de pace ageret abs-

que

que ceterorum consensu, vel saltem id non fieret, quin dudum de eo admoniti fuissent: sancitum praeterea, ut Elisabetha pro Normaniae, & Picardiae defensione quatuor armatorum millia, & totidem Franciae Rex, si Angliae regnum infestaretur, suppeditaret: cum autem hic idem probe cognosceret, quod Elisabetha duntaxat hoc foedus privati quaestus studio ratum haberet, hinc viciſſim & ipse Reginae suppetiis duntaxat tamdiu utebatur, donec bello, quod male consultus Hispanis intulerat, honorifice sese expedire posset: nihilominus die vigesima sexta Maji Meloduni, ac postea die decima nona Octobris Rotomagi in Ecclesia Abbatiae ad sanctum Ocrenum praesente Gilberto Talboto Scheresburiensi Comite Angliae legato se hoc foedus integra fide servaturum spopondit. Saecul. XVI. A.C. 1596.

§. XXI.

Caletum ab Hispanis occupatum.

Dum inutilibus hisce foederum consiliis tempus terebatur, interea Albertus Archidux die decima quinta Aprilis Curguetum Caleti suburbium aggressus, Hollandos inde expulsos in arcem secedere compulit: tantus vero exinde terror in cives effundebatur, ut hi Sanpaulium Vidossanum Gubernatorem ad pangendas octo dierum inducias *Thu. & Gallut. l. c. Daniel pag. 147. & 149. Spond. ad hunc ann. num. 11.*

Sæcul XVI. A.C.1596.

ducias cogerent, quibus indultis, elapsoque hoc tempore omnino de deditione actum, vi cujus capto jam suburbio ipsa Urbs Alberto Archiduci tradebatur, initis his deditionis conditionibus. I. Gubernatori cum Præsidiariis sese ex urbe in arcem recipere licitum sit, relicto tamen belli apparatu, atque annona, quæ tum in oppido foret. II. Idem Gubernator tantum per sex dies in arce moretur, expectatis interim Gallorum suppetiis, quibus intra hoc spatium non adventantibus, arce etiam Alberto tradita cum suis Bononiam transmigret: Tertio autem articulo utrique parti concedebatur, ut aggeres excitare, aliaque munimenta tam pro se, quam contra hostem perficere licitum esset, eapropter haud minor erat in tuenda arce obsessorum solertia, quam obsidentium in loci expugnatione obsirmata violentia, ubi ipsa etiam fortuna impigro Gallorum labori quadantenus obsecundare videbatur; quippe Rex Caleto jam ad extrema redacto subvenire intentus Bertrando Patrassio Campaniolo negotium dabat, ut cum trecentis lectissimis militibus arcem intrare tentaret, qui etiam desperatione audaciam acuente rem aggreditur, ac duabus ante lucem horis decrescente maris æstu incolumis cum suis in arcem penetrat,

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

penetrat, militaribus hiſpanorum excubiis aut ſopitis, aut ignavia torpentibus. Archidux re comperta vehementer exacerbatus, amoto Trevicæno Marchione, qui hiſce excubiis præerat, in arcem tympaniſtam emiſit, ut is jamjam appetente ſexto induciarum die deditionem peteret: repulſa autem accepta Albertus vim extremam ſibi tentandam ratus, die vigeſima quarta Aprilis tam acrem, ac diuturnam murorum concuſſionem fieri præcepit, ut ea pars, quæ quadam foſſa defendebatur, tormentorum impetu disjecta obſeſſoribus aditum aperiret, obſeſſi tamen non minori roboris fiducia hoſtem propellentes multo vulnere virtutem Hiſpanicam plectebant: tandem vero, Mendoza Velaſco, & Barlota Ductoribus, Hiſpani obfirmato ad vincendum animo accenſi, nulloque diſcrimine territi per concuſſi muri ruinas irrepunt, & periculorum contemptu longius abrepti victricia ſigna mœniis imponunt, atque unius horæ ſpatio arcem expugnant, civibus obviis, ac præſidiariis in primo irrumpentium victorum furore aut trucidatis, aut promiſcuo fugientium impetu protritis: illis vero, qui abjectis armis ad templum confugerant, Albertus vitæ gratiam fieri juſſit, promeritam violatæ fidei ultionem cohibente

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

bente loci Religione. Porro ex Gallis Belliducibus præter paucos alios capti erant Campaniolus, aliusque tribunus nomine Niger, cæsis illorum octingentis, quos inter Vidossanus Gubernator tormenti ictu discerptus periit: ex Hispanis vero centum, sive ut alii scribunt, ducenti interempti sunt, ex quibus præcipui fuere Fregnanus Sessus Comes, & Vidus Ubaldus Paciotus: interim præter incredibilem annonæ copiam tam opima victori præda cedebat, ut illius pretium alii ad quingenta millia, alii autem ad millies millia aureorum ascendisse tradiderint: inventa quoque fuere quadraginta tria belli tormenta, quæ Henrici VIII. Angliæ Regis insignibus notata erant. Hollandi, ne Francicam cladem inultam relinquerent, Brabantiam milite vacuam invadunt, ac exeunte Mense Aprili prope Bruxellas, Mechliniam, Antverpiam, ac Namurcum populabundi excurrunt, multisque captivis, atque ingenti præda onusti domum revertuntur: interea vero Albertus continuato victoriarum cursu Harnam, & Guinam urbes unacum aliis propinquis arcibus deditione accepit.

§. XXII.

Ardea Gallis ab Archiduce erepta.

Nec

Nec vincendi ardor, quo Alberti Austriæ Archiducis animus flagrabat, harum urbium expugnatione ſatiabatur: quapropter Ardeam oppidum ſitu, & arte, ac valido præſidio munitum, ac tribus Leucis Caleto diſſitum ſuadente Rosnæo obſidere ſtatuit. Ergo die ſexta Maji urbem cingit, & ſuburbium, quod Boloniam reſpicit, occiſo Barlotta ſtrenuo hiſpanorum Belliduce vi occupat, quod tamen Borbonius Montacutus ex Lavedenſium Vicecomitum genere ortus recuperabat non ſine magna ſuorum clade; incautius enim erumpentes, cum diutius ſeſe detinerent, demiſſo forte roſtro ad urbem reverti præpediebantur, ad unum omnes miſere trucidati; inſuper Montlucius apud Gallos magni nominis Bellidux denuo e Suburbio die decima nona Maji erumpens ſclopeti ictu trucidatus eſt, unde Galli Suburbium denuo Hiſpanis cedere coacti ſunt: demum vero tota armorum vis in urbem converſa eſt, eaque die vigeſimo ejusdem Menſis triginta quatuor belli tormentis, aliisque quatuor gravioribus Caleto advectis verberari cœperat, obſeſſis crebra eruptione, ac continua tormentorum exploſione hoſtium impetus adeo ſtrenue eludentibus, ut hujus urbis expugnatio Hiſpanis magno ſtetiſſet diſpendio, niſi diſſenſio inter Gallos

Sæcul.XVI. A.C 1596.

Rapin Thoiras lib. 17. pag. 487. Thuan. l. 16. Daniel pag. 150. Harræus annal. t. 3. ad hunc ann. p. 516.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Gallos Belliduces exorta, deditionem expectatione feliciorem maturasset; quippe Franciscus Belinius Comes, cum tempestivum a Rege auxilium submitti desperaret, ac repetitam suorum cladem animo recoleret, convocato belli Senatu urbem honestis conditionibus dedendam censuit, eoquod ad diutius sustinendam obsidionem pulvis tormentarius deesset: verum huic consilio vehementer obstitit Anneburgius Gubernator, affirmans, magnam adhuc pulveris copiam supereſſe; illum enim clam a se ad magis necessarios usus fuisse reservatum. Ad hæc Belinius ira excandescens, a Gubernatore militaris disciplinæ leges violatas ajebat, eoquod sibi tanquam supremo Provinciæ Præfecto bellici apparatus copiam celasset. His dictis indignabundus recessit, moxque tubicine ad Albertum misso de deditionis conditionibus agi petiit, renitentibus licet ceteris Belliducibus, eumque vel ignaviæ, vel proditionis postulantibus: nihilominus Belinius cum Hispanis in hasce leges die vigesima tertia Maji convenit. I. Præsidiarii omnes cum armis, impedimentisque omnibus, quæ humeris suis deferre possent, explicatis signis, tympanisque pulsatis urbe excedant. II. Civibus vel remanere, vel alio migrare

grare licitum sit, siqui tamen remanerent, supremum Principem suum profiteantur Hispanum, suamque ei fidem juramenti Religione devoveant. III. Infirmi, sauciique plaustris evehantur. IV. Denique majora belli tormenta cum toto apparatu in urbe relinquantur. Firmatis hisce pactis Ardea Hispanis cessit, qui intra unius anni spatium jam sextam Gallis urbem eripuerant; altera autem die Bellinius una cum Anneburgio, ac circiter mille ducentis Gallis Harlinum in Dominicæ Ascensionis die deducti, Feram versus iter arripuere, solo Manfirmo propugnaculum quoddam adhuc strenue propugnante, e quo etiam nonnisi admotis belli tormentis depelli potuit: Bellinius vero, cum olim fœderatis arctissime junctus esset, de perfidia suspectus in jus vocabatur: verum nobilium fœminarum patrocinio tutus nonnisi Picardiæ præfectura exuebatur, quinimo postea non modo Equestris Ordinis torque, sed etiam pluribus, iisque perhonorificis dignitatibus augebatur: pridie autem, quam Ardea caperetur, Henricus Franciæ Rex Feram in deditionem accepit, cujus tamen urbis jacturam Albertus eodem hoc anno compensabat Hulstensis Urbis expugnatione; quippe die decima octava Augusti post unius Mensis

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

obsidionem Hulstenses pactis conditionibus sese Philippi Regis obsequio dicarunt: in hac tamen obsidione Rosnæus Bellidux victoriis jam assuetus, cum in Velasii tentorio ceteris tribunis mandata daturus scriberet, tormenti globo caput ejus feriente trucidatus est, non sine ingenti totius exercitus luctu; cum ejus sagacitati, consiliis, ac fortitudini pleræque ab Hispanis reportatæ victoriæ in acceptis referrentur.

§. XXIII.

Medicæus Cardinalis a Papa Legatus in Franciam decretus.

Thu. l. 116. pag 758
Daniel l. c. pag. 153.
Spond. n. 15.

Occupata Ferensi Urbe Henricus IV. Franciæ Rex nuntium acceperat de Pontificii Legati adventu, unde rupta omni mora Lutetiam reverti statuit, ut illum in sua Metropoli excipere posset. Erat is Alexander Medicæus Florentiæ Archiepiscopus, atque ob id vulgo dictus Cardinalis Florentinus, Cosmæ magno Etruriæ Duci sanguine junctus, qui cetera, Vir ingenii candore, pietate, prudentia, longaque rerum experientia celebris, Henrico Regi percharus erat, eoquod ab Hispana factione alienus, res Gallicas semper summo studio procurans, ceteris ardentius Regis absolutionem Romæ promoviſſet: hunc igitur Clemens Papa Sedis

Sæcul.XVI. A.C. 1596.

Sedis Apoſtolicæ Nuntium in Franciam ablegabat, eo fine, ut conditiones a Regiis Deputatis promiſſas, & jurejurando firmatas præſens exigeret, & reconciliationem Romæ factam in Galliis ſanciret, hocque pacto fœderatis, qui adhuc in armis erant, per ſuam præſentiam omnem rebellandi obtentum præriperet: qua in re ſummus Pontifex luculento prorſus argumento teſtatum fecit, quod perfectam hujus regni cum ſacra Sede unionem ſincero animo deſideraret; quamvis enim nonnihil inique ferret, ac ſæpius de Franciæ Rege queſtus eſſet, quod anno priori promiſſam legationem tamdiu diſtuliſſet, nihilominus Henricum prævenire voluit, contentus excuſatione Oſſati Cardinalis, qui Regem Farenſi obſidioni, necnon Picardiæ finibus contra Hiſpanos tuendis intentum obtendebat: Inſuper Pontifex, ut magis proſper huic Legationi ſucceſſus arrideret, de præſcribendis ſolemnitatibus, quibus tam nobilis Legatus in Francia exciperetur, parum ſollicitus, eundem nonniſi muneris ſui diplomate die quinta Aprilis dato munitum in Gallias proficiſci juſſit. Legatus hic Roma profectus, in itinere ſummis ubique honoribus a Regni Gubernatoribus, & Magiſtratibus excipiebatur, atque a Franciſco Bona Diguierio,

Vid Lib. CI. XXXI. §. 37.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

guierio, quamvis Calviniſta, in Regni finibus magno comitatu, & pompa Lugdunum deductus, a Metenſi, Cœnomanenſi, & Ebroicenſi Epiſcopis, necnon a Gondio Cardinale, quos Rex obviam miſit, ſalutabatur: poſtea vero Menſe Julio Caſtrum usque, quod oppidum prope Montleherium octava Leuca Pariſiis diſſitum eſt, a Philiberto Guichio Provinciæ Præſide, & Gilberto Chaſerano, aliisque Præfectis ſolemni pompa deducebatur, ad quem locum ipſemet Rex veredariis equis contendens Legatum nondum regali apparatu, ſed duntaxat familiari ſalutatione honorabat, unacum primariis Regni Principibus, & Proceribus, quos inter etiam ipſum Meduanum Ducem adeſſe voluit, ut Legato teſtatum redderet, quanta comitate, & fiducia cum iis, quos paulo ante infenſiſſimos Fœderatorum Duces expertus erat, facta reconciliatione uteretur.

§. XXIV.

Legatus Pariſiis regali pompa exceptus.

Thu. Daniel & Spond. l. c. Ciacon t. 4. vit. Pontif. pag. 72.

Poſtquam Cardinalis aliquamdiu Caſtri ſubſtiterat, tandem iter Pariſios verſus proſequebatur, cumque urbi propius accederet, Rex Henricum Borbonium Condæum octo annorum puerum,

Sæcul.XVI. A.C.1596.

rum, ac primum Regiæ ſtirpis Principem cum magno Procerum comitatu obviam miſit, ut hunc legatum Regis nomine ſalutaret. Legatus die vigeſima quinta Julii ſolemnem ingreſſum in urbem celebrabat, præeuntibus Condæo, & Montpenſerio Principibus, illumque usque ad templum ſancti Jacobi comitantibus: ibi autem pro more Clerus, Senatus, Univerſitas, ceterique urbis Ordines ipſum ſalutaturi advenerant, nomine Senatus perorante, ac proſperum in Gallias adventum eidem gratulante Achille Harlæo Præſide, cui Legatus paucis verbis hæc reſpondit: „a Communi omnium Chri„ſtianorum Patre benigno, ac pacifico „in Gallias miſſus ſum, & ſi vel unquam „turbatis temporibus Legatorum ad„ventus forte moleſtus accidit, nunc „& in poſterum de proſpero rerum e„ventu, ac paterna Pontificis ſollicitu„dine cunctos, qui Regni ſalutem cu„piunt, lætaturos ſpero.„ His dictis poſt prandium Legatus ſub ſerico rubri coloris umbraculo a præcipuis Urbis civibus delato ad eccleſiam Beatiſſimæ Virginis deducebatur, comitantibus eum utroque Regii ſanguinis Principe, Prælatis, ceterisque urbis ordinibus. Ceterum magis adhuc magnifica fuiſſet hujus ingreſſus ſolemni-

Sæcul. XVI A.C. 1596.

tas, niſi peſtilentiæ vis, quæ tum Pariſinam urbem depopulabatur, promptum Regis, Legatique ex hac Metropoli diſceſſum ſuaſiſſet.

§. XXV.

Apoſtolici Legati mandata in Senatu exhibita, ac tabulis inſerta.

Thu. & Daniel. l c.

Jam antea die tertia Julii Henricus Rex Abbatis-villa, ubi tunc in caſtris agebat, regio diplomate miſſo Pariſienſi Senatui præceperat, ut more in Galliis recepto mandata Florentino Cardinali a Pontifice data promulgari, atque ad acta referri curaret, quatenus exinde Clementi Papæ notum fieret, quod ad obſequium ſacræ Sedi debitum palam teſtificandum nec ipſe, nec ejus ſubditi quicquam prætermittere velint: quamprimum igitur hæc mandata, ſeu Facultatis Legato conceſſæ literæ ad Senatum fuerant delatæ, mox perorante Ludovico Servino Regis Advocato Senatus præcepit, ut tam diploma regium, quam Pontificis literæ promulgatæ tabulis inſererentur, ea tamen lege, vi cujus ampliora mandata, Legato a Papa conceſſa reſtringerentur ad conditiones alias apponi ſolitas, ſimulque is duntaxat, quamdiu Regi placuerit, legatione fungi poſſet, ea vero functus legationis ſuæ acta Regi traderet,

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

ret, ac denique promulgatio fieret absque Tridentini Concilii approbatione, & Bonifacii VIII. Constitutionum mentione. Hæc Senatus sententia levi altercationi ansam dederat; verum moderatione Legati, Regisque benevolentia effectum est, ut res ad utriusque nutum mox componeretur; quippe Henricus, ut injuriam Legato apposita hac conditione illatam deleret, die vigesima sexta Julii hæc Pontificis mandata absque ulla restrictione, seu apposita conditione recipi, & promulgari jussit, eo duntaxat decreto Curiæ actis inscripto, vi cujus observarentur eæ conditiones, quæ ad conservandas Regis, Regni, atque Ecclesiæ Gallicanæ libertates, privilegia, & jura pro antiquo more semper in ejusmodi promulgationibus appositæ fueruut.

§. XXVI.

Maxima Legati moderatio.

Ceterum prudentissimus hic Cardinalis tum sexagenarius Papæ mandatis, ac facultatibus sibi concessis cum summa moderatione toto, quo in Galliis versabatur, biennio utebatur; sedulo enim a Clemente Papa admonitus erat, quatenus in legationis suæ exercitio duntaxat eo intentus esset, ut Regem ad ea, quæ pro obtinenda absolutio-

Daniel pag. 154. Thu. hist. l. 116.

Sæcul. XVI
A C. 1596

lutionis gratia promiserat, integrâ fide exsolvenda urgeret, simulque præpediret, ne novos in Regno tumultus fœderati excitarent, cunctique adhucdum eorum partibus adhærentes ad obsequium legitimo suo Regi debitum revocarentur, eapropter Legatus ita Sedis Apostolicæ jura tuebatur, ut nunquam in Regem, vel Regni libertates, ac privilegia vel minimum attentaret, sed cautissime omnium offensionum occasiones publice, & privatim declinans sibi Regni Curias obstringere, ac subinde denuo pullulantibus fœderatorum reliquiis sese magis adversum, quam propensum exhibere satageret, cujus rei speciale monumentum reliquit, dum ex Aulæ Proceribus, & Magistratibus nonnulli vel Religionis Zelo, aut indignationis impetu accensi, vel a factionis Ducibus incitati sæpius apud Legatum quererentur, quod plurima non sine magno Religionis Catholicæ detrimento partim ignava dissimulatione, partim aperto rerum sacrarum contemptu fierent, ac præcipue Catharina Regis Soror in suo Palatio, quod hodie Suessionense appellatur, publicos hæreticorum cœtus, ac sermones passim confluentibus non modo domesticis, sed etiam exteris haberi permitteret: verum ad cunctas hasce querelas Legatus

Sæcul. XVI. A.C.1596.

tus aliquamdiu tempori cedendum ratus hæc in reſponſis dabat: „ad procu„randam regni pacem, tranquillitatem„que obtinendam a ſummo Pontifice „in Franciam miſſus ſum; absque ea „enim magis adhuc religio periclitatur: „de cetero tam Pontifex, quam ego de „ſincera Regis converſione, ejusque „erga veram fidem ſincero affectu adeo „plene perſuaſi ſumus, ut de Religione „ab hæreſis veneno aſſerenda nullatenus dubitare liceat: cuncta ergo ejus „prudentiæ relinquenda ſunt, ac firmi„ter ſperandum, quod Rex, qui Deo „adjuvante adverſus tot hoſtes invictus „extitit, etiam veræ Religionis inimi„cos reprimere poſſit.„ Hac prudenti moderatione Legatus Cardinalis plus Religioni in Gallia profuit, quam plures alii ex intempeſtivo ardore ſuo ſperare potuiſſent, præprimis enim præfata Catharina Tremolia Condæi Mater, Regisque Soror ad ejusdem Legati hortationes non modo Proteſtantibus conventicula agendi libertatem interdixit, ſed etiam ipſamet jam prius ejurata ſua hæreſi in gremium Eccleſiæ ab eodem Cardinale Legato publice recipi voluit; ipſemet quoque Rex die prima Auguſti extra Pariſinam urbem apud ſanctum Maurum hunc Cardinalem ad publicum alloquium admiſit, lubenti-

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

que animo omnes conditiones a regiis Procuratoribus in ejus reconciliatione Romæ promiſſas ſolemni ſponſione confirmavit.

§. XXVII.

Mercurianus Dux a Legato ad reconciliationem ſollicitatus.

Daniel hiſt. de France pag. 155. Thum. du Pleſſ. Mornai de l'an. 1596.

Cum autem Rege in Pontificis gratiam recepto ſolus Philippus Emanuel Lotharingius Mercurii Dux cum Henrico in gratiam redire cunctaretur, idem Cardinalis Medicæus Papæ Legatus ad perfectam in Regno cum ſacra Sede tranquillitatem procurandam unice intentus nullum non movit lapidem, ut hunc quoque Ducem, qui adhuc in armis erat, ad Regis obſequium flecteret: eapropter datis ad eum literis declarabat, quod Sanctitas ſua Henricum tanquam legitimum Franciæ Regem agnoſceret, proin ſi ſincero animo Religionis, necnon Eccleſiæ Catholicæ incrementum promovere ſtuderet, & ipſe debitam Regi obedientiam deferre feſtinaret, cum alias, ſi id renueret, absdubio ſummi Pontificis indignationem, atque anathema ſibi accerſiturus eſſet. Hac Cardinalis declaratione territus Dux, atque aliunde ſuis rebus diffiſus æquis conditionibus de pace inter ſpectatos viros utrinque ſeligendos tranſigere

gere ſtatuit: verum his Anceniſii convenientibus Dux Hiſpanis viribus ſubnixus, vanisque ambitionis ſuæ conſiliis faſcinatus rejectis etiam pacis conditionibus oppido proficuis nonniſi in frivolis obtentibus, ac tædioſis tergiverſationibus animum ſuum a Rege alienum teſtabatur: quapropter Philippus Pleſſius Mornæus, cui hujus negotii cura potiſſimum erat demandata, necnon Schombergius, & Jacobus Auguſtus Thuanus hanc in rem a Rege Cenoncellas miſſi ad eundem perſcripſere, quod hujus Ducis pertinacia nonniſi armorum potentia frangi poſſet, idcirco Rex cum valido exercitu, in Britanniam contenderet. Verum Hiſpanis capta Ardea, & Caleto aditum ad Picardiam obſtruentibus Rex exercitum ab hujus Provinciæ finibus abducere præpediebatur. Sæcul.XVI. A.C.1596.

§. XXVIII.

Proteſtantes de ſuæ Sectæ libertate ſibi magis idonee caveri a Galliarum Rege poſtulantes.

Vix publicæ tranquillitatis aura in Galliis ſpirare videbatur, cum Hugonottæ iniquiſſimo prorſus tempore in Picardia novos tumultus concitare molirentur; cum enim eorum audacia indies magis creſceret, Franciæ Regem, quem *Thu. & Daniel. l. c. Lettr. du Pleſſis Morn. l'an. 1596.*

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

quem ad reprimendam eorum petulantiam viribus imparem noverant, vi, metuque eo adigere ſtatuebant, ut eis plenam ſectæ ſuæ libertatem auctoritate regia concederet: eapropter ſpecioſos de Henrico IV. expoſtulandi obtentus ſtudioſe quærebant, cum autem jam anno priori in ſuo Salmurienſi congreſſu iniquis petitionibus Regis patientiam fatigaſſent, nullumque aliud referrent reſponſum, niſi quod cuncta in edicto ſub annum Chriſti milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum ſeptimum conceſſa, necnon cetera in Flexienſi, & Neracenſi conventu ſtabilita ſervarent, hoc reſponſo nullatenus contenti, hoc anno Lovioduni in Turonibus convenere, ibidemque in Chupii ædibus ea, quæ Rex ad ipſorum poſtulata reſponderat, diſcutere aggreſſi ſunt, & quamvis inferioris Occidaniæ Deputati præprimis quærerent, an ejusmodi Conventus ſit legitimus, ac ſine Regis facultate convocari potuerit, mox Calviniſtæ protervius reſpondebant, quod ejusmodi licentiam impetrare conſultum quidem ſit, ea autem denegata ipſis integrum foret, ejusmodi conventum celebrare. Poſtea recitato Regis reſponſo alium ſupplicem libellum querelis plenum per Petrum Vulſonem Gratianopolitanum Senatorem Proteſtantium

ſtantium in Delphinatu Deputatum ad Regem transmittunt, hæc exponentes: „cum Religioni noſtræ per Pictavienſe „edictum haud ſatis cautum ſit, peti„mus, ut liber illius uſus in omnibus „Regiæ ditionis locis nobis concedatur, noſtrique Miniſtri, & Urbium ſe„curitatis gratia nobis conceſſarum præ„ſidiarii milites Regis ſumptibus alan„tur, ſimulque præter Occidanam ad„huc tres, aut quatuor Curiæ partim „ex Catholicis, partim reformatis com„poſitæ inſtituantur „ Harum petitionum temeritate Rex haud immerito offenſus, diſſimulata tamen indignatione hæc in reſponſis dabat: „Pictavienſi „edicto interim inſiſtatis oportet, illud „quoque per meos Deputatos in Curia„rum acta referri juſſi: urbes vero ſe„curitatis gratia vobis aſſertæ maneant, „ſique Pictavienſe edictum urgente ne„ceſſitate fuit quodammodo labefacta„tum, id alia via reſarciri poterit: de „cetero de mei promiſſi fide, ac præ„ſidio certi ſitis, rem tamen ita gera„tis, ne turbatis ubique rebus hac „veſtra audacia novis diſſidiis anſam „præbeatis: quapropter veſtrum con„ventum, ut diſſolvatis, præcipio.„ Attamen Proteſtantes omne Principis ſui imperium vilipendere aſſueti adeo non obtemperabant, ut etiam in eodem con-

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

conventu conjuratione inter se facta novæ seditionis fabam cudere aggrederentur.

§. XXIX.

Seditiosa Protestantium consilia adversus Regem.

Daniel. l. c.

Protestantes ut suam factionem numero, & potentia celebriorem redderent, hacque ratione, quod æquitatis via non possent, per obfirmatam violentiam in sectæ suæ favorem extorquerent, cum omnibus suæ factionis, sectæque Sociis arctum, juratumque fœdus pangere decernebant: eapropter Niorti novum rursus conventum per Ernardum indicunt, atque ad illum Urbium Rectores, Pictavienses, Santonenses, Alnisienses, & Engolismenses Calviniſtas Nobiles convocant, ut ex illis Provincialis Senatus erigeretur, eoque stabilito una omnes Loviodunum reversi de omnium Protestantium Ecclesiarum unione agerent: ut vero huic conciliabulo ex primæ dignitatis Nobilium concursu auctoritatem conciliarent, Claromontium, Diguerium, Claudium Trimolium, Plessium Mornæum & Paraberam, necnon omnes Urbium ab Hugonottis usurpatarum Gubernatores, præcipuos Aulæ Proceres, ac Nobiles convocant, quibus una congregatis

gatis in Loviodunenſi Conventu injunctum, ut Religionis ſuæ uſu ubique inſtaurato nullibi Miſſæ Sacrificium peragi permitterent, atque omnia Regis æraria pro præſidiarii militis, ac Provincialium Conſulum ſuſtentatione vel ſibi vendicarent, vel nova vectigalia imponerent, Curtamerus autem Normani Senatus potentia adjutus Argentinam Urbem nuper a Rege occupatam recuperare niteretur. Poſtea unanimi omnium conſenſu hæc ſtatuebantur. I. Præſidia augeantur, Buchardienſis vero legio a Rege exauctorata rurſus erigatur. II. Regianenſis vectigalis Curia itidem a Rege ſuppreſſa reſtauretur, ac pecuniæ exin hauſtæ ad alenda Urbium præſidia impendantur. His ſancitis ſpurius hic Senatus arrogata ſibi ſupremi imperii auctoritate declarabat, quod hanc in rem neceſſaria ubique mandata daturus eſſet. Poſtea omnes congregati hucusque geſta rata habuere, ſeque pro eorum executione vitam, & bona profuſuros jurabant: inſuper altera die vigeſima Junii articuli in ſanctæ Fidei oppido propoſiti, atque anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto ibidem in quodam conventu ſanciti augebantur, ratique habebantur: poſtea vero quidam Deputati in Aquitaniam, Occidaniam, & Delphi- Sæcul.XVI. A. C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Delphinatum decernebantur, qui harum ditionum Calviniſtas congregarent, eosque adigerent, ut & ipſi hanc unionem Lovioduni ſancitam jurejurando firmarent.

§. XXX.

Deputati ad Loviodunenſe Conciliabulum a Rege miſſi.

Cum ergo juxta hujus fœderis articulos in omnibus Provinciis Regis Æraria a Calviniſtis ſpoliarentur, & ubique milites conſcriberentur, hinc Rex, qui tum Abbatis-villæ agebat, ſe omnibus tam militum, quam pecuniarum ſubſidiis, quibus tum in Picardia ad regni ſui defenſionem ſummopere indiguiſſet, deſtitutum cernebat: ſub idem vero tempus Pleſſius de omnibus hucusque Lovioduni agitatis Regem certiorem reddens, eundem hortabatur, ut funeſtis ex hac Calviniſtarum unione orituris tumultibus obviaturus quædam illis indulgeret. Henricus ſoluto eorum conventu in Provinciis ſeditionem conflari veritus, Emericum Vicum Religione Catholicum, & Sofredum Calignonum Hugonottam Loviodunum die nona Julii ablegabat, qui de Calviniſtarum petulantia querentes Pictavienſe edictum urgerent, ſimulque ſponderent, quod Rex in illis urbi-

urbibus, in quibus juxta nova pacta ſpuriæ reformationis uſus fuit abolitus, alio modo proſpicere vellet. Aſt Loviodunenſes aucta temeritate viciſſim expoſtulabant, quod Rex utrique huic Deputato adeo reſtrictam agendi facultatem dediſſet: porro idem Rex mox utrumque ad eorum conventum remittens per eos hæc proponi voluit. I. Præſidia veſtra alere nequeo; ſi enim id vobis indulgerem, æquiori jure hanc gratiam Catholicis harum ditionum Urbibus facere cogerer, utrumque tamen extrema, qua laboro, pecuniarum penuria vetat. II. Hunc veſtrum conventum Vindocinum, aut Gergolium ad urbes tam mihi, quam meis Deputatis acceſſu magis faciles transferte. III. Denuntio vobis, quod tunc, ſi regiæ meæ auctoritatis jura adeo petulanter uſurpare pergitis, contra vos tanquam rebelles extrema media adhibiturus ſim. Ad hæc Loviodunenſes Hugonottæ, quamvis ſe in Regiæ auctoritatis jura involaſſe, diffiteri non auderent, neglectis ceteris, quæ Henricus ab eis petebat, unice conventum ad Vindocinenſem urbem transferebant. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. XXXI.

Rothomagenſis Conventus.

Sæcul. XVI. A C. 1596.

Spond. hoc ann. n. 17. Thu. l. c. pag. 766.

Præterea ambo Regis Deputati congregatis proponere jubebantur, quod Rex Menſe Novembri Principum, Procerum, ac Regni Ordinum comitia Rothomagi celebrare decreverit, atque ad illa non modo ex Clero, & profana Nobilitate, & plebejo ordine præcipuos, ſed etiam Hugonottarum Deputatos convenire deſideret, ut de opportunis tranquillitatem regno reddendi, ac ſubſidia contra Hiſpaniæ Regem conquirendi mediis junctо conſilio agi poſſet: cum ergo Loviodunenſes Calviniſtæ ſuos Deputatos illuc decernere pollicerentur, Rex die vigeſima Octobris Rothomagum venit, ac Conventui die quarta Novembris initium fecit. Aderant præter Cardinalem Medicæum Papæ Legatum, & Præſulum quamplurimos Petrus Gondius, & Annas Giurius itidem Cardinales, ex Proceribus vero Montpenſerius, Nemorſius, Eſpernonius, Radeſiarum Dux, & Matignonus præter Curiarum Præſides, Provinciarum Rectores, & civitatum Vindocinenſium Hugonottarum Deputatos. Cunctis igitur una congregatis Rex ſolio ſuo inſidens habita oratione hæc effatus eſt: „in hoc conſeſſu „non Oratoris, ſed liberatoris, atque „reſtauratoris partes agere ſtatui, quas „ut debite explere valeam, hunc con-

„ventum

Sæcul. XVI. A.C.1596.

„ventum indixi, alio sane incitatus „consilio, quam Prædecessores mei, „qui in ejusmodi comitiis suarum vo„luntatum comprobationem a Congre„gatis extorquebant: ego vero me ad„stantium consilio submittens a vestro „arbitrio pendere, ac veluti me in ve„stram tutelam dare volo, unice a vo„bis exorans, ut concordi suffragio in „id incumbatis, quatenus regnum, „quod ob hostium incursu liberavi, sub„sidiis tempestive collatis, ab exitio „vindicetis.„ His præmissis Philippus Huraltus Cancellarius Regis jussu cetera ejusdem vota fusius exponebat: altera autem die Delegati in tres classes distributi sunt, ut seorsim deliberarent, & postea in pleno consessu desuper ageretur: præcipue vero Rex præcepit, ut cum Hugonottarum Deputatis Conneſtabilis, Belleverius, Sillerius, Vicus, & Forgetus separatim conferrent, coram quibus hi Calviniſtæ sua exponebant mandata; quippe a Loviodunensi conventu jussi erant hæc petere. I. Calviniſtis Sectæ suæ usus per universum Regnum absque ulla restrictione concedatur. II. In Parisiensis, Rothomagensis, Redonensis, & Divionensis Senatus territorio Curiæ æque ex Catholicis, quam Calviniſtis conflatæ erigantur. III. De Miniſtro-

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

rum, & præsidiariorum sustentatione provideatur. Habebantur plures desuper consultationes, quibus finitis Deputati singula ibidem proposita ad Vindocinenses exacte referebant, tandem vero sua importunitate hæc impetrabant. I. Hujus Sectæ libertas in illis locis, ubi ab anni currentis initio concessa fuit, indulgeatur. II. In quolibet Pago, & Prætura, ubi vi Pictavienſis edicti nonnisi unum sermonem habere permittebantur, nunc duos habere valeant: Rex tamen palam declarabat, quod nova hac indulgentia unice ideo uteretur, ut licentiam eis antea per Pictavienſe edictum concessam, si hæc per pacta cum fœderatis ad Regis obsequium redeuntibus recens inita fuisset labefacta, quodammodo resarciret: cetera autem Hugonottarum postulata provido silentio eludebantur, quamvis hi Protestantes cum hujus concessionis facilitas eorum contumaciam acueret, postmodum circa ceteros quoque articulos responsum dari urgerent.

§. XXXII.

Regni Ordinum postulata in hisce comitiis.

Thu. l. c.

Præprimis Clerus Gallicanus postulabat. I. Præsulum electiones restituantur: si vero id Regi minus placeret, saltem

saltem interim Blesensium comitiorum decretum ante viginti annos conditum servetur. II. De restauranda Ecclesiæ disciplina agatur. III. Synodi Provinciales singulis trienniis celebrentur. IV. Simoniaci juxta Sixti V. diploma coerceantur. V. Milites in templis stationes suas non habeant, nec equi in illis pabulari permittantur. Ceterum Nobiles petebant. I. Ad dignitates ecclesiasticas, & profanas Plebæis Nobiles præferantur. II. Eisdem jura, atque immunitates sartæ serventur. III. In regio comitatu plures Nobiles pueri alantur, ac Nobilium disciplinis imbuantur. IV. Prætorum sententiæ Nobilium Chirographo firmentur, nec Regis literæ iis haud prius consultis aperiantur. V. Ignobiles nobilitatem auro redimentes ex coemptis arcibus, aut castellis nec insignia, nec nomen, proprio omisso, assumant. VI. Leges de moderato sumptu in usum revocentur, ne Nobiles luxu inter eos grassante ad paupertatem redigantur. Denique Plebæi Ordinis Primores varia ad populum ab impositis oneribus sublevandum, ac ad justitiæ administrationem conducentia decerni petebant. Verum hæc, pluraque alia salubriter quidem in hoc consessu in deliberationem vocata, minime tamen executioni fuere data, cum

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

iidem, qui quidem harum legum neceſſitatem agnoſcunt, plerumque tamen variis artibus earum auctoritatem, uſumque eludere ſoleant.

§. XXXIII.

Pariſienſis Cleri Gallicani Conventus.

Spond. n. 18. Jam anno priori Clerus Gallicanus ab Henrico IV. Rege facultatem impetraverat, ut pro more Conventum haberet, ibidemque de Ordinis ſacri rebus, nec non eccleſiaſticæ Diſciplinæ reſtauratione deliberaret: nunc ergo ineunte hoc anno huic congreſſui initium dabatur, atque Epiſcopus Cenomanenſis die vigeſima quarta Januarii ceterorum nomine ad Regem deputatus, habita oratione deplorandum Eccleſiæ Catholicæ ſtatum, atque innumeras Regni calamitates eidem expoſuit, ſimulque remedia, per quæ ejusmodi malis occurri poſſet, ſuggerens, præprimis diſciplinæ adeo labefactatæ cauſſam exinde exortam declarabat; quod Concilii Tridentini ſtatuta nullo adhuc publico Regis, totiusque Nationis decreto fuiſſent promulgata, proin nec eorum executio in Galliis urgeri poſſet, fruſtra vero tam ſalubria juxta, ac neceſſaria reformationis decreta, petentibus ipſis Gallis, in Concilio fuiſſent condita, ſi ea executioni mandari non

Sæcul XVI. A.C. 1596.

non permittantur, de cetero autem potestas ecclesiastica, nisi regia auctoritate suffulciatur, nimis infirma foret, ut corrupti mores ad hujus Synodi normam emendari, ac contumaces ad officium redigi possent, cum nullius auctoritatis sit Magistratus ille, qui non habeat nervos, quibus fiat executio in contumaces: quapropter Clerus Regem enixe rogabat, ut sacrum hoc Concilium publico edicto in singulis Ecclesiis, ac Provinciis promulgari juberet: postea Præsul de multis aliis oneribus, quibus ecclesiasticus Ordo in Galliis inique premebatur, queri cœperat, ad quæ quidem capita Rex nonnisi verborum benignitate, ac pollicitationum amplitudine respondens duntaxat pactum de consueto pecuniarum subsidio grato animo acceptabat, prætermissa omni Tridentinæ Synodi mentione, nec tamen propterea immotum Cleri Gallicani studium deferbuit; cum enim Præsules Tridentinum Concilium in Galliis regia auctoritate, ac solemni edicto promulgari desperarent, saltem per Provinciales Synodos subinde celebratas id in usum deducere, illiusque decreta tanquam Synodica sua statuta asserere nitebantur.

Collect. Concil. Hard. t. 10. p. 187. Cabasut. notit. Eccles. Sæc. XVI. pag. 765.

Sæcul. XVI.
A. C. 1596.

§. XXXIV.

Concilium Aquilejense.

Spond. n. 21. Hoc item anno Franciscus Barbarus Aquilejensis Patriarcha Concilium celebrabat, quod quidem ob dignitatem illius, qui eidem præerat, Aquilejense primum dicitur, re tamen ipsa in civitate Utinensi, ad quam ipse Patriarcha, Aquileja ob aeris insalubritatem relicta, sedem suam transtulerat, celebratum est, quocirca etiam inter sexdecim Episcopos, qui ad calcem subscripti leguntur, nullus Utinensis Præsul vocatur. Erant autem hi Petinensis, Parentinus, Vicentinus, Feltrensis, Polensis, Cenetensis, Famagustanus, Potavinus, Comensis, & Tarvisinus Episcopi præter Justinopolitani, Æmonienſis, Concordiensis, & Bellunensis Præsulum Procuratores, Targestinus vero Episcopus Michaelem Passeram Canonicum eo ablegabat, qui die vigesima octava Octobris in Synodo sui Præsulis absentiam excusabat: insuper Ludovicus Madrutius Cardinalis Tridentinus Episcopus Romæ existens Josephum Robertum Tridentinæ Ecclesiæ Canonicum tanquam suum Procuratorem nominabat, qui etiam die undecima Novembris hoc anno Utini comparuit, jam autem Mense Octobri huic

Synodo

Synodo initium dabatur, in qua novendecim ſanciebantur decreta, ac præprimis eadem Concilii Tridentini decreta de emittenda fidei profeſſione, nec non de ſacræ Scripturæ lectione in Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis, ac Monaſteriis inſtituenda confirmat, pariterque omnibus Parochis injungit, ut ſingulis ſaltem annis edictum de hæreticis denuntiandis promulgent, atque caupones, qui diebus vetitis carnes hoſpitibus apponunt, ad ſanctum officium deferant, librosque prohibitos vendi, vel retineri prohibeant. Poſtea Patres egerunt de Verbi divini prædicatione, & Miſſæ Sacrificio, necnon de divino officio, ubi decernitur, impoſterum horas Canonicas ex Breviario Romano ſub Pio V. edito in tota Aquilejenſi Provincia eſſe recitandas: inſuper egit Synodus de Epiſcoporum, Curatorum, Canonicorum, & Beneficiatorum reſidentia, ſimulque tam in Epiſcopum eligendi, quam eligentium dotes præſcribit, ac quædam ſalubria circa Clericorum veſtes, & mores ſtatuta condit, necnon de Seminariorum inſtitutione pertractat: cetera vero decreta Epiſcoporum viſitationes, Feſtorum dierum cultum, Sanctorum Reliquias, Eccleſiarum Venerationem reſpiciunt. Denique Eccleſiarum bona, Sæcu. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

& jura semper integra servari præcipit Synodus, ac varia de Vicariis Foraneis, & Monialibus statuit, quibus præter ordinarium Confessarium adhuc alium extraordinarium bis, aut ter ab Episcopo permitti vult. Singula hæc Decreta Concilium a summo Pontifice confirmari, atque approbari petiit, quod etiam a Clemente VIII. haud difficulter obtinuit.

§. XXXV.

Rusticorum tumultus in Austria recrudescentes.

Thu. l. 14. & 115.

Cum interea Rudolphus Cæsar Turcas in Hungaria reprimere niteretur, inde copias revocare coactus est, ut rusticorum in Austria tumultuantium furorem extinqueret; hi enim anno priori se a Nobilibus gravi nimis jugo opprimi caussantes, prosperitatem seditionis ope redimere statuebant, quocirca tumultuario agmine contracto Eferdingam, oppidum tertia leuca Lincio dissitum, obsederunt: verum cum rebellium arma, quæ ab initio sub æquitatis obtentu contra vim præsumptam susceptа sunt, plerumque ex libertatis cupiditate in promiscuam ferociendi licentiam degenerare soleant, sic etiam hi rustici vicinos, a quibus nequaquam lacessiti fue-

Palat. vita Rud. II. pag 87.

Sæcul. XVI. A.C.1596.

fuerant, Principes aggredi parabant, & jamjam ad Manſeenſem Abbatiam contendebant, quapropter Wolfgangus Theodoricus de Raitenau tum Salisburgenſis Archiepiſcopus conſcriptis quatuordecim armatorum millibus ſeſe tumultuanti huic catervæ opponere ſtatuit. Ruſtici comperto hoc belli apparatu, ſimulque Hannibale Ratenavio cum Cæſareis copiis adventante poſt aliquot velitationes die decima octava Novembris pactis conditionibus in obſequium rediere. Verum hoc anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto novo ſeditionis impetu acti, rurſus collectis ſuorum octodecim millibus, atque uxoribus, & prolibus domi relictis in agro Cremifanenſi convenerunt, ac primo quidem nonniſi victum ſibi ſuppeditari poſtulabant, quin Nobilium arces, & bona diripere attentarent: verum deſperatione audaciam ſtimulante, ut ſuorum numerum augerent, quoscunque obvios vi, minisque ad factionis ſuæ ſigna adigebant; renuentes vero omnibus bonis ſpoliabant. Cognita horum ferocia Cæſar quantocius ad eos quemdam ablegabat, qui eis nuntiaret, quod perduellionis rei ſeveriſſimas promeriti eſſent pœnas, ſi vero ab armis confeſtim diſcederent,

Sæcul. XVI A.C. 1596.

derent, cunctis præteritorum veniam elargiri paratus esset: attamen, cum apud plebejos vitium rebus secundis solemne sit audax superbia, hi Anisiæ superioris Austriæ oppido ad quinquaginta millia confluentes arrogantius hæc in responsis dabant; „nobis libertas ipsa „vita potior est; nunc autem tempus „advenit, quo Principes edoceri pos„sunt, quod subditis non velut man„cipiis, sed tanquam hominibus Christi „sanguine in libertatem assertis impe„rare deberent.„: Sequenti tamen anno horum rebellium auctores extremo supplicio affecti periere; plerumque enim seditionis exitus est seditiosorum exitium.

§. XXXVI.

Franciæ Rex, atque Angliæ Regina Hispaniæ Regi bellum inferentes.

Rapin Thoiras l. 17. pag. 487. Thu. l. c.

Cum Elisabetha Catholicam Religionem adversus Belgii rebelles, & Franciæ Calvinistas a Philippo II. Hispaniarum Rege fortiter propugnari iniquo prorsus ferret animo, inito cum Henrico IV., & Batavis fœdere eundem totis viribus aggredi statuit, hancque in rem nequidem computatis viginti duobus Batavorum navigiis centum quinquaginta navium classem sex millibus

libus trecentis ſexaginta militibus, ac mille honorariæ militiæ juvenibus, necnon ſex millibus ſeptingentis ſeptuaginta duobus nautis validam inſtruxit, illiusque Architalaſſum nominavit Carolum Hovardum, cui Robertum Eſſexiæ Comitem adjunxit, ita tamen, ut huic in terra, illi in mari ſupremæ auctoritatis prærogativa cederet, promulgato prius diplomate, quo Eliſabetha hujus belli adverſus Hiſpanos ſuſcepti æquitatem vindicare, ac ipſos etiam Scotiæ, & Daniæ Reges, aliosque Principes ad initum fœdus ſollicitare nitebatur. Ineunte ergo Menſe Junio claſſis Plimutenſi portu ſolvit, inopina vi Gades Urbem obrutura: ne vero Hiſpani hoſtium conſilia detegerent, Anglicæ naves remotius a Franciæ, & Hiſpaniæ orisiter tenebant, eo certiori proſperæ expeditionis augurio, quo majori ignavæ ſecuritatis fiducia Hiſpanos in portu ſtertere intellexerant; quapropter Angli accelerato curſu die vigeſima Junii Gaditanæ Inſulæ appropinquant, ad quorum conſpectum Hiſpana claſſis Puntalam feceſſit, quam tamen altera die Angli toto impetu aggrediebantur, ac primo binas Hiſpanorum prætorias naves denſa globorum tempeſtate impetebant: aſt Hiſpani, cum primam hanc claſſis ſuæ concuſſionem

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

nem inultam relinquere nollent, vicissim ferociorem in Anglorum Prætoriam impetum urgent, unde cum ipsa fortitudinis æmulatio, laborisque frustratio animorum indignationem inflammaret, tunc primum utrinque certaminum exarsere studia, cruentoque non minus, ac pertinaci prælio a prima luce usque ad noctem protracto tria majora, ac pleraque minora Anglorum navigia omnino depressa periere, cum autem tertia jam oppugnatione prætoria Hispanorum navis ab Hovardo quateretur, eodemque tempore Batavorum prætoria superveniens in eandem horrendam flammæ grandinem detonaret, Hispani numero hostibus longe inferiores, cum in lubrico, præcipitique prælii fortunam stare cernerent, ipsimet injecto igne Prætoriam suam unacum aliis duobus navigiis incenderunt, cum reliqua classe adhuc innoxia in tutum sese recipientes.

§. XXXVII.

Gades ab Anglis capta.

Spond. n. 14. Interea cum ab Anglis maritimo certamine pugnaretur, Essexiæ Comes cum octingentis Puntalæ exscensione facta ad Gaditanam Urbem recta contendit, primisque expeditionis suæ auspiciis quingentos Hispanos extra urbem obvios

obvios aggreſſus, tanto vincendi ardore retrocedentes inſequebatur, ut parum abeſſet, quin unacum fugitivis in urbem penetraret: inde tam ingens terror præſidiarios invaſerat, ut de valida Urbis defenſione conſultandi ſpatium Hiſpanis inopina hac celeritate præriperetur, Comes vero perfractis foribus, ſuperatisque omnibus reſiſtentium obſtaculis intra unius horæ ſpatium Urbis forum occuparet, civibus, ac præſidiariis ſeſe ad arcem recipientibus: altera autem die, cum nulla ſuppetiarum ſpes eſſet, inter deditiones ſancitum eſt, ut vitæ gratia ſeptuaginta aureorum millium pretio redimatur, interea vero primores urbis cives tanquam obſides tradantur. Nihilominus Angli occupata urbe nec ætati, nec formæ, nullique ſexui parcentes ejectis omnibus incolis cunctas ædes, ac Templa diripiebant, moxque Comes naves plurimas auro, bellico apparatu, aliisque rebus pretioſis onuſtas in Angliam transmiſit; alia vero undecim navigia variis mercibus plena, quæ in Indias navigare parabant, occupavit. His ita geſtis Comes nil ultra præclari in tota hac expeditione tentabat, ſed converſis velis in patriam ineunte ſeptembri remeavit, haud magna gratulationis teſtificatione ab Eliſabetha exceptus. §. XXXVII.

Sæcul. XVI. A C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. XXXVIII.

Nova Classis ab Hispaniæ Rege contra Anglos instructa.

Rapin. l. c. Quamvis major esset prædæ opulentia, quam Victorum gloria, Philippus tamen Hispaniæ Rex se ab Elisabetha præventum dolens, non modo de ea ultionem sumere, sed & Angliæ regnum armis suis subjicere parabat: quapropter omnes, quæ supererant, naves colligens, exterasque sibi pacto pretio conjungens, formidandam prorsus classem eo tempore instruxit, quo Elisabetha sibi a Rege nil amplius timendum existimabat. Igitur Philippus Mense Octobri Ulyssipone solvens Fariolæ milites navigiis suis imposuit, promotoque cursu in Angliam, atque Hiberniam navigare intendit: verum vix incœpto itinere rursus adversam experiebatur fortunam; quippe immutata repente maris fide tam fœda oriebatur tempestas, ut præter disturbatum procellis aerem ob furentium Austrorum violentiam plurimæ naves inter se collisæ perirent, aliæ vero aut ab anchoris ancipiti fide penderent, aut omnino avulsæ sævo improborum fluctuum agitatu scopulis impactæ confringerentur, aut eluso remigum, velorumque nisu, & labore undequaque dispersæ magis

ad

ad terrorem, quam periclitantium opem inter turbines fluctuarent: unde tota, tamque egregie instructa classis vix non certæ victoriæ spe hoc anno frustrabatur, quædam tamen navigia, quæ sævæ hujus tempestatis periculum eluctatæ sunt, in Hiberniam appulerunt, opem laturæ Comiti Tiræno, qui in hac Insula potentissimus Religionem Catholicam ibidem ab hæreticis oppressam propugnaturus Hispanorum auxilia præstolabatur: Elisabetha vero cunctas urbes, in quibus Hispani rursus exscensionem tentare possent, sollicite propugnaculis, ac milite firmabat, ne denuo ejusmodi periculo, quod nonnisi alieni infortunii beneficio evaserat, exponeretur. Sæcul. XVI. A. C. 1596.

§. XXXIX.

Rudolphus II. Cæsar a Papa suppetias adversus Turcas efflagitans.

Turcis interea Hungariam fœde devastantibus Rudolphus Imperator non modo in Imperii comitiis Ratisbonæ anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto celebratis, sed etiam hoc anno a summo Pontifice suppetias pro bellica expeditione in Turcas efflagitabat, quapropter ex Pragensi Urbe die vigesima sexta Novembris ad Clementem VIII. Papam literas dabat, quas *Goldast. Const. Imp. tom. 3. pag. 582.*

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

quas per Madrutium, & Parravicinum Cardinales, necnon Sueſſiæ Ducem Regis Catholici Oratorem eidem porrigi voluit. Erat autem hæc illarum ſumma: *Cum in omnes Chriſtiani orbis ſive propinquas, ſive remotas partes nos convertimus, in primis ſeſe Sanctitas veſtra offert, a qua, dum auxilia quærenda ſunt, ſecundum Deum auſpicemur: neque nobis dubitatio in mentem venire poteſt, quin Sanctitas veſtra, præſenti neceſſitate ſibi ob oculos poſita, paternæ liberalitatis ſinum, & propter maximas rerum noſtrarum anguſtias benevole apertura ſit, ut inſigne iis, a quibus opem flagitamus, exemplum, quo animentur, & excitentur, nobisque adeo ipſis, ſubditisque noſtris præbeat. Quod eo magis futurum eſt, ſi Sanctitas veſtra, licet his literis noſtris non rogetur, quaſi ſponte ſua, non expectato ſolenniore, quem mittere decrevimus, legato, Apoſtolicum Zelum in hac graviſſima naufragantis Chriſtiani Imperii tempeſtate, Regnique Hungariæ gemitu, ultro oſtenderit, nobisque auxilia ſe digna, prout maxime res laborans publica requirit, quamprimum decreverit. In celeritate vero ſpes omnis ſita eſt, ut hoſtis conſilia, priusquam redintegratis ille viribus in ulteriores ditionis noſtræ partes latius ſeſe diffundat, antevertamus: ea de cauſa Septemviros, & Principes exteros, a quibus*

bus subsidia speranda putamus, legationibus, literisque interpellavimus, necnon ex privato patrimonio nostro, ut delectam exteri militis manum conducamus, magnas pecuniarum summas conflandas statuimus, nihilque in ceteris intentatum reliquimus. Ad quod quidem eo magis animamur, ne pacem diversis modis callide ostentatam amplectamur, quod multis insignibus, quas divino per hos annos beneficio obtinuimus, victoriis, & quidem in conflictu nupero, ubi majorem Turcæ, quam nostri, cladem acceperunt, etsi minus idem nostris feliciter evenerit, didicerimus, eum, qui superiori ætate invictus habebatur, vinci, ac superari hostem posse, si ea, quæ in nostris desiderata fuere, corrigantur. Corrigentur autem, uti plane confidimus, si ope celeri inprimis Sanctitatis vestræ, & aliorum deinceps Principum, periti, & exercitati militis exercitum primo statim vere in promptu habuerimus, priusquam hostis equitatum, cui præfidit, per revirescentis anni tempus instauret; præcipuam enim calamitatis, quam hactenus accepimus, caussam fuisse necesse est, quilibet fateatur, quod propter auxilia, quæ passim ursimus, tarde impetrata, tarde armare exercitum, & quidem ex propinquioribus tantum nationibus hoc anno potuerimus, cui Sanctitatis vestræ auspicia defuerunt: si vero (quod absit) iis nos nunc destitui contin-

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

geret, videt Sanctitas vestra, quod reliqui Italiæ Principes eo exemplo a conferendis auxiliis abducendi sint, & hostes non minus Italiam, quam Germaniam spe devorent; unica enim obstat Austriæ nostræ Metropolis Vienna: sed hæc Sanctitas vestra pro summa sua prudentia ultro pensitabit, aliisque Italiæ Principibus sollicite pensitanda suadebit, ut tum a Sanctitate vestra, tum ab aliis nulla mora interposita (neque enim ullam hæc summa rerum necessitas moram patitur) certum responsum accipiamas, ne longa, quemadmodum antehac, expectatione suspensi, inter incerta hærere, ac fluctuare consilia cogamur: quo nihil in præsenti periculosius, nihil esse pernicioſius possit. Cæterum hæ Cæsaris literæ haud optato caruere successu; quippe summus Pontifex non modo cunctos Principes ad auxilia ferenda sollicitabat, sed etiam per Legatum suum Joannem Franciscum Aldobrandinum circiter decem peditum millia præter quasdam Equitum centurias suo sumptu alendas, quibus Mantuæ Ducem præfecit, submittebat.

§. XL.

Aquensis Senatus edictum contra Genebrardum Archiepiscopum.

Daniel hist. de France pag. 133.

Cum Principum fortunam presso pede hominum favor sequi soleat, Henrico

rico Franciæ Rege ad Regni solium e- Sæcul. XVI.
vecto ferme omnes, qui primo sese ei- A.C.1596.
dem acriter opponebant, ejus gratiam luculento quodam facinore demereri certabant, quos inter Aquensis Senatus in Regis obsequium fœderatos penitus exterminare decreverat, ac præprimis Gilbertum Genebrardum ejusdem urbis Archiepiscopum, qui anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo tertio a Gregorio XIII. Papa ad hanc dignitatem erat promotus, insectari, atque in eum judicii acta instruere cœperat, eoquod sacro fœderi addictissimus non ita pridem librum Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus adversum *de sacrarum electionum jure ad Ecclesiæ Gallicanæ redintegrationem* publici juris feciſſet, simulque Regi obsequium ab urbe deferri noluiſſet, donec ipse a censuris per summum Pontificem solutus esset. Hæc erant accusationum capita, ob quæ die vigesima sexta Januarii anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo nonagesimo sexto per Senatus edictum læsæ Majestatis reus, omnibus ipsius bonis proscriptis, Regisque ærario addictis in exilium extra Regni fines demandatus fuerat, ipsius vero liber carnificis manu comburi jussus: eapropter Archipræsul Avenionem secessit, paulo post tamen Samurium in

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

Burgundia, ubi haud ignobile beneficium poſſidebat, redeundi facultatem obtinuit, ibidemque die decima tertia Martii, ſeu decimo tertio Menſe poſt latam exilii ſententiam anno ſequenti ſexagenarius obiit. Ceterum vir erat pietate inſignis, ac in omni ſcientiarum genere verſatiſſimus, cujus mortem ipſe ſanctus Franciſcus Saleſius hoc carmine deplorabat:

l. 2. de amore Dei cap. 2.

Abſtulit una dies ævi decus, ictaque luctu,
Continuit ſacræ triſtis facundia linguæ.

§. XLI.

Ramæi Impoſtoris Supplicium.

Daniel l. c. Spond. 20. Thu. p. 770.

Sub idem tempus in Francia quidam Fanaticus, nomine Franciſcus Ramæus, extremo ſupplicio affectus eſt; hic enim ſeſe Caroli IX. Franciæ Regis, & Eliſabethæ Auſtriacæ ejus Conjugis filium eſſe, atque a Catharina Medicæa Regina Caroli Matre ſe vix natum e patria ſua abductum ajebat, poſtea vero in gratiam Henrici III., quem Catharina ſibi dilectiſſimum obeunte Carolo ad ſceptrum deſtinaverat, ſe ab eadem expoſitum mentiebatur, demum vero ſe a quodam Pictavienſi Nobili Ægidio Ramæo, a quo nomen mutuatus eſſet, educa-

Sæcul. XVI. A.C.1596.

educatum asserebat; tota igitur hac commenti serie probe instructus ex Pictavia ad Veromanduos transiens, Joannis Fosserii cujusdam agricolæ contubernio usus aliquamdiu delituit, seque legitimum Franciæ hæredem, Regemque jactitabat; utque excogitatæ suæ fraudi auctoritatem conciliaret, se æque, ac Fosserium crebris a Deo revelationibus honorari adeo dextre fingebat, ut plures Magnates huic fraudum Architecto nimium faciles præberent aures, ac miserationis sensu tacti profusa eidem pecunia subvenirent: rei autem fama jam latius sparsa, cum per ementitum Regis Caroli nomen facile novis seditionibus fomitem præberi metus esset, Petrus Amorius Parisiensis Senator tum ibidem agens, utrumque comprehendi, ac Rhemos abduci curavit, ubi in eos lata est sententia, vi cujus ambo hanc fraudem palam profiteri, & propterea a Deo, & Rege veniam petere cogerentur, Ramæus vero laquei supplicium subiret Fosserio inspectante, cum autem uterque ab hac sententia ad Parisiensem Senatum appellaret, hic non modo Rhemensis curiæ judicium die octava Martii Lutetiæ ratum habebat, sed etiam Ramæi corpus post supplicium flammis absumi jubebat,

Sæcul. XVI. A C. 1596.

bebat, quod etiam in publico foro executioni datum.

§. XLII.

Errici Lotharingiæ Principis epistola ad Clementem VIII.

Preuv. de l'hist de Loraine P. Calmet tom. 3. pag. 455. & p. 123.

Hoc anno Erricus Lotharingiæ Princeps, ac Virodunensis Episcopus, cum ex nimia humilitate suam præsentiam Diæcesanis suis minus utilem fore arbitraretur, Romam contendit eo fine, ut ibidem Jesuitarum institutum profitendi facultatem a Papa obtineret, qua denegata, cum Principum Lotharingicorum, ac præcipue utriusque Fratris sui, qui Catholicam fidem contra Turcas, & infideles Barbaros propugnaturi glorioſe occubuerunt, exemplo stimulatus esset, hinc etiam, ut vel in quadam legatione in Oriente pro Sedis Apostolicæ obsequio, vel in sacro bello contra infideles pro Religionis orthodoxæ defensione adhiberetur, a Clemente VIII. summo Pontifice efflictim petebat, porrecto hanc in rem libello supplici, cujus summa hæc est: „Expono Beatitudini ve„stræ ego ad pedes illius humillime pro„volutus Erricus a Lotharingia, Episco„pus, & Comes Virodunensis, quod „cum longa experientia didicerim, Resi„dentiam meam in Episcopatu Viroduu„nensi

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

„nensi, præsenti rerum statu attento „non modo non utilem fore, & profi- „cuam, sed potius noxiam, & pericu- „losam, hinc consultius judicavi ad tem- „pus meme subducere, & interim vitam „cum sanguine, si opus fuerit, in Religio- „nis Catholicæ bonum profundere. Nolo, „Beatissime Pater, meis avis, & fra- „tribus esse dissimilis; & dum non li- „cet in munere Episcopali Principibus „ecclesiasticis familiæ nostræ esse simi- „lem, patiatur Beatitudo vestra, ut id, „quod residuum est vitæ, vel in legatione „pro Sanctitate vestra obeunda, vel „sacrorum armorum contra infideles „usu, impendam, & superimpendam. „Nihil aliud peto, nisi quod Episcopi præ- „teritis temporibus, & in bellis pro hac „sancta Sede, & in expeditionibus pro „recuperanda terra sancta cum laude, „& successu feliciter tentarunt, & „Religiosos cum hujus sanctæ Sedis li- „centia etiam nostris temporibus con- „tra hæreticos feciisse vidimus. Nihil „recuso, quod Beatitudinis vestræ be- „nedictione interveniente, gratum Deo, „& familia nostra dignum Sanctitas „vestra judicaverit; neque detrectabo „ullam legationem, etiamsi ad Persa- „rum Regem destinarer, modo illud „Beatitudini vestræ, & Sedi Aposto- „licæ placere cognovero, cum is sim,

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

„qui in cauſſa Chriſti, vel quod idem „eſt, in Beatitudinis veſtræ obſequio, „ſanguinem meum profundere ſim „paratiſſimus, & eo fine huc ad ſa„cratiſſima Apoſtolorum limina acceſ„ſerim, ut & tantos Patronos in meo „conatu propitios mihi redderem, & „veſtræ Sanctitatis conſilio, ductui, „& imperio, uti Chriſti Domini, me „totum offerrem, & dicarem, illud „præcipue præ oculis habens, ut Bea„titudine veſtra protegente, Religio„nem Chriſtianam, vel in munere pub„lico, vel armis (auxiliantibus pa„rentibus, amicis, & Nepotibus) in „aliqua infidelium terra propagem, „bene mecum actum fore crediturus, „ſi, quod Gottefridus Bullionius con„tra Saracenos, quod in Gallia Prin„cipes familiæ noſtræ contra hæreti„cos, quod fratres mei contra Tur„cas etiam cum nominis ſui laude „fecerunt, ſanguinem cum vita in ho„norata aliqua expeditione profundam, „certiſſime ſciens, Epiſcopatum mu„neri meo commiſſum, invigilante di„ligentiſſime Sereniſſimo Lotharingiæ „Duce Cognato meo nullum damnum „paſſurum, omnibus a me ante di„ſceſſum meum ita ordinatis.„ Verum ſummus Pontifex haud conſultum ratus, quod intempeſtivo hujus Præſulis ardori

ardori cederet, eidem author extitit, ut rursus gregi suo invigilaturus Virodunum reverteretur, unde optimus hic Antistes die duodecima Februarii anno sequenti Roma discessit, ad Diæcesin suam rediturus, postea tamen anno Domini millesimo sexcentesimo decimo suum Episcopatum, quem per octo annos tenuerat, abdicavit, & demum die vigesima septima Aprilis Nancæi anno a partu Virginis millesimo sexcentesimo vigesimo tertio obiit. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. XLIII.

Joanuis Mauroceni Cardinalis obitus.

Sacrum Purpuratorum Collegium hoc anno trium Cardinalium jacturam deplorabat, quos inter primus erat Joannes Franciscus Maurocenus, vulgo *Morosinus* dictus, patria Venetus, qui ex nobilissimo genere anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo septimo natus, naturæ beneficio raras animi, corporisque prærogativas consecutus est, & tam alieno ministerio, quam propria industria variis scientiis adeo exornatus evasit, ut tunc, cum Venetus Senator esset, in Sabaudiam, Gallias, Poloniam, Hispaniam, & Constantinopolim Orator decerneretur, in qua postrema urbe Catholicæ Religioni egregia prorsus præstitit

Ciacon. vit. Pontif. t. 4. pag. 190. Annal. Greg. XIII. Ughell. Ital. Sacra.

Sæcul.XVI. A.C.1596.

stitit obsequia, effecitque, ut pro ritus latini Christianis ad veram Religionem contra hæreticos propugnandam quidam Religiosi Theologi a Gregorio XIII. submitterentur, a quo etiam Pontifice Maurocenus vacanti interea Brixiensi Episcopatui præficiebatur, ejusque electione a Sixto V. Gregorii Successore confirmata in Gallias, ut protritæ ibidem Religioni prospiceret, Nuntius Apostolicus, demum vero anno Salutis millesimo quingentesimo octogesimo octavo decima quinta Julii Cardinalis Presbyter sanctorum Martyrum Nerei, & Achillei nominabatur, eique ipsemet Henricus III., ad quem pro componendis simultatibus inter hunc Regem, & Guisiæ Ducem exortis mittebatur, præsentibus Reginis, Regiique Sanguinis Principibus rubrum Galerum imposuit, illumque in sinceræ benevolentiæ testimonium duobus pinquissimis beneficiis dotare voluit, quo tamen regio munere recusato Maurocenus Regem ita alloquebatur. *Scito mi Rex, a Curia Romana in Gallias me destinatum ad labores exantlandos, non ad opes colligendas.* Postquam vero Guisius Dux in Galliis iniqua morte sublatus fuerat, non deerant, qui Maurocenum apud Sixtum V. insimularent, perinde acsi in vindicanda hac nece remissior negotium sibi com-

commiſſum minus ſincere geſſiſſet: quapropter Romam evocatus cuſtodiæ traditur, ſua tamen innocentia tutus nequidem Pontificis gratiam ignava ſubmiſſione captare voluit, inquiens, *malle ſe innocentem plecti, quam turpiter liberari.* Ergo ipſius cauſſa mature diſcuſſa, cum nonniſi calumniantium invidia ab æmulis accuſatus inveniretur, non modo in priſtinam Papæ gratiam rediit, ſed ampliori dignitate auctus ad Cæſaris preces Hungariæ, & Germaniæ rebus præfectus eſt. Interfuit etiam ſacris Comitiis, in quibus Urbanus VII. Gregorius XIV. Innocentius IX. & Clemens VIII. ſummi Pontifices renuntiabantur. Tandem publicis negotiis ſolutus ad reſtaurandam Eccleſiæ ſuæ diſciplinam Brixiam ſe contulit, cum ingenti applauſu, ac magnifica prorſus pompa exceptus, hanc tamen communem Brixienſium lætitiam inopina Mauroceni mors brevi in ſummum luctum convertit; hoc enim anno die decima quarta Januarii apoplexia tactus ibidem obiit, poſtquam ætatis ſuæ annum quinquageſimum octavum cum tribus Menſibus expleverat, ſepultus in Eccleſia ſua Cathedrali: prius vero hic Cardinalis totam ſuam ſuppellectilem multis aureorum millibus æſtimatam in pauperum ſubſidium teſta-

Sæcul. XVI. A.C.1596.

menti

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

menti tabulis reliquerat. Hic idem Cardinalis ſcientiæ eminentia ſuo affini Petro Moroſino itidem Cardinali, qui in Concilio Conſtantienſi ingens ſibi nomen comparabat, haud inferior præter plures orationes ad Principes dictas, ſacrosque ſermones, atque epiſtolas poſteris etiam reliquit Doctrinæ Chriſtianæ regulas, ac quædam ſtatuta pro reformatione Cleri Brixienſis.

§. XLIV.

Philippi Segæ Cardinalis extrema.

Ciacon. l. c. pag. 246. Cicarell. in vita Innoc. IX.

Alter erat Philippus Sega patria Mediolanenſis, cujus nobilis proſapia apud Ravennates ſub Ravaldorum nomine ſatis conſpicua eſt. Hic præter humaniores literas præcipue jurisprudentia clarus anno Redemptionis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo die vigeſima tertia Septembris Doctorum Lauream emerebatur: poſtea vero ob inſignem morum integritatem, ac ſingularem in rebus gerendis dexteritatem, & prudentiam ſub Pio quarto, & quinto ſummis Pontificibus maximi momenti negotiis præficiebatur: regnante autem Gregorio XIII. Ripæ Traſonis Antiſtes anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quinto nominatus, fervente inteſtino bello in Belgium, & biennio poſt in Hiſpa-

Hiſpaniam, & Luſitaniam Nuntius Apoſtolicus decernebatur: inde vero redux anno ſequenti die tertia Octobris ad Placentinum Epiſcopatum, ad quem ex Ripano promotus fuerat, profectus, paulopoſt rurſus in Hiſpaniam a Gregorio XIII. delegatus eſt, qua in legatione Carmelitis Diſcalceatis adverſus eorum hoſtes adeo ſemper præſto fuit, eosque Regis ope implorata tam potenter defendit, ut merito ab eis *Ordinis Defenſor* appellaretur. Defuncto hoc Pontifice ad Eccleſiam ſuam reverſus illam juxta Concilii Tridentini decreta inſtituit, Synodumque celebravit: aſt denuo a Sixto V. in Germaniam ad Rudolphum Cæſarem ablegatus tantopere pii hujus Principis benevolentiam ſibi conciliabat, ut præter alia, quibus auctus erat, beneficia Imperialem aquilam in gentilitiis inſigniis gerere permitteretur; demum Legatus in Gallias a Sixto V. miſſus, atque in hoc munere a ſubſequentibus Pontificibus confirmatus pro Catholicæ Eccleſiæ incremento plurimum laborabat, unde tot meritorum ſuffragio ab Innocentio IX. Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo die decima octava Decembris Cardinalis Diaconus renuntiabatur: anno autem Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Suppl. Purpuræ Doct. P. Eggr. fol. 458.

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

simo quarto e Gallica legatione sua Romam reversus, & triginta septem Cardinalibus obviam missis perhonorifice exceptus a Clemente VIII. Presbyteris Cardinalibus accensebatur, obtento titulo sancti Onuphrii. Tandem omnium virtutum laude cumulatus hoc anno die vigesima nona Maji Romæ ex hac mortali vita decessit, in Ecclesia tituli sui sepultus, ubi ejus monumentum ab Hieronymo Agucchia utriusque Signaturæ Referendario ejus Nepote positum una cum sepulchrali elogio visitur. Hic idem facundia celebris, semperque præter plurima rationum momenta in promptu habebat elegantes sacræ Scripturæ, vel sanctorum Patrum sententias appositе suis sermonibus interjectas, præcipue vero summo plausu excepta, typisque ob præstantiam gallice, & latine edita celebratur ejus oratio, quam contra hæreticos in Galliis ad Catholicos habuit.

§. XLV.

Francisci Toleti Cardinalis fatum.

Ciacon. t. 4. pag. 278. Spond. n. 23. Thu. l. 117. pag. 770. Purp. Doct. lib. 5.

Postremus denique inter Cardinales hoc anno defunctos erat Franciscus Toletus Cordubæ in Hispania die undecima Octobris anno restauratæ Salutis millesimo quingentesimo trigesimo secundo humili loco natus, qui sacratioribus

tioribus literis apprime excultus sub Dominici Soto ex Ordine FF. Prædicatorum Doctoris Magisterio Theologiæ operam navabat, demum vero ejusdem Facultatis Magister creatus, Salmanticæ Anno a partu Virginis millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo Philosophiam publice tradidit, atque anno ætatis suæ vigesimo tertio ibidem Societatem ingressus sub Paulo IV. sancti Francisci Borgiæ jussu Romam contendit, ubi in Collegio Romano Philosophicas, & Theologicas disciplinas per plures annos professus, atque Aldobrandini Cardinalis opera adjutus, post Benedictum Palmium, Alphonsum Salmeronem, & Emanuelem Sa Pio V. a Concionibus esse jubebatur, quo munere plusquam viginti annis functus est, ac maximi momenti negotiis præfectus Commendono Cardinali in Germaniam ad Cæsarem, & Poloniæ Regem eunti, & Turcicum bellum urgenti comes addebatur, inde vero redux a Gregorio XIII. in Belgium missus est, ubi Michaelem Bajum argumentorum pondere ad palinodiam compulit, quapropter idem Pontifex Toletum a sui Ordinis obsequio liberans, illum in Vaticano Palatio habitare jussit: mortuo autem Gregorio XIII. Toletus a Sixto V. ejus Successore Bibliis recognoscendis præfectus, demum a Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

Clemente VIII. in primis Comitiis Presbyter Cardinalis titulo ſanctæ Mariæ Tranſpontinæ anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio die decima ſeptima Septembris primus e Societate ſua renuntiatus eſt. Tandem laborum, ac negotiorum mole oppreſſus, meritisque plenus Romæ anno ætatis ſuæ ferme ſexageſimo quarto die decima quarta ejusdem Menſis animam Deo reddidit, ſepultusque fuit in Eccleſia ſanctæ Mariæ Majoris, cui multa aureorum millia in pios uſus reliquerat: inſuper Bibliothecam ſuam Collegio Romano Societatis Jeſu legabat. Scripſit eruditus hic Cardinalis præter plurima Philoſophica, & Theologica opuſcula, præcipue Commentarios in Evangelia ſanctorum Lucæ, & Joannis, necnon in epiſtolam D. Pauli ad Romanos: præterea exſtant adhuc præter ipſius epiſtolas varii ſermones ab eo pronuntiati, quibus tamen ultima deeſt manus, ac propterea nondum publicam lucem aſpexerunt.

§. XLVI.

Quatuordecim Cardinales a Clemente VIII. Papa creati.

Ciac. vit. Card. t. 4. pag. 287.

Ceterum horum Cardinalium jacturam eodem hoc anno Clemens Pontifex abunde reſarciebat, dum feria quarta

quarta die quinta Junii ſacrum Colle- Sæcul. XVI.
gium duodecim Presbyteris, & qua- A.C.1596.
tuor Diaconis Cardinalibus auxerat: quorum primus erat Silvius patria Romanus, Archipræſul Roſſanus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, & Avenionenſis Vice-Legatus, Cardinalis titulo ſanctæ Mariæ in via. II. Laurentius Priulus Venetus, ejusdem Reipublicæ Patriarcha, Cardinalis Presbyter titulo ſanctæ Mariæ Tranſpontinæ. III. Franciſcus Maria Tauruſius in Etruria in Monte Politiano natus Julii III. Nepos, atque Avenionenſis Epiſcopus Cardinalis titulo ſancti Bartholomæi in Inſula, demum vero ſanctæ Mariæ ſupra Minervam. IV. Octavius Prandinus patria Florentinus, Firmanus Archiepiſcopus Cardinalis titulo ſanctæ Sabinæ. V. Franciſcus Cornelius ex nobiliſſima Corneliorum familia Venetiis ortus, primo Abbas ſanctæ Bonæ, ac poſtea Tarviſinus Antiſtes, demum vero Cardinalis titulo ſancti Martini in Montibus. VI. Annas d'Eſcars natione Gallus Lexovienſis Epiſcopus, poſtea Cardinalis titulo ſanctæ Suſannæ. VII. Joannes Franciſcus Blandratæ Comes Italus, Aquenſis Epiſcopus, Cardinalis titulo ſancti Clementis VIII. Camillus Burgheſius Romanus Cardinalis Presbyter

Sæcul. XVI A. C. 1596.

titulo ſancti Euſebii, poſtea SS. Joannis, & Pauli, & denique S. Chryſogoni. IX. Cæſar Baronius Soræ in Neapolis Regno ortus, Annalium eccleſiaſticorum Parens, Cardinalis Presbyter titulo ſanctorum Nerei, & Achillei. X. Laurentius Blanchettis Bononienſis, Cardinalis titulo ſancti Laurentii in Pane, & Perna. XI. Franciſcus de Avila genere Hiſpanus, patria Abulenſis, Eccleſiæ Cathedralis Toletanæ Archidiaconus, ibidemque Inquiſitor Apoſtolicus, ac denique Cardinalis titulo ſancti Sylveſtri. XII. Ferdinandus Ninnus de Guevara itidem Hiſpanus, patria Toletanus Cardinalis Presbyter primo titulo ſancti Blaſii de Annulo, poſtea S. Martini in Montibus. Ceteros quatuor ſummus Pontifex Cardinalium Diaconorum claſſi aggregabat, quos inter primus erat Bartholomæus Cæſius Nobilis Romanus Cardinalis titulo ſanctæ Mariæ in Porticu, poſtea inter Presbyteros annumeratus, dum primo titulum ſancti Petri ad vincula adeptus, ac demum ad ſanctæ Mariæ transtyberim, & poſtea ad ſancti Laurentii in Lucina evectus fuit. II. Franciſcus Mantica Utinenſis ex portu Naonis oriundus, primo Cardinalis Diaconus titulo ſancti Adriani, poſtea tamen ad varios titulos aſſumptus. III. Pom-

Pompejus Arigonius Romæ natus, Cardinalis ſanctæ Mariæ in Aquiro, ac poſtea ſanctæ Balbinæ. IV. Andreas Baronus, ſeu Perettus Cardinalis titulo ſanctæ Mariæ in Dominica, & demum ſancti Angeli in foro Piſcium, quo tamen relicto ad quatuor diverſos Eccleſiarum titulos vocabatur. Præter hos idem ſummus Pontifex die decima octava Decembris, eodem hoc anno unum duntaxat Cardinalium Collegio adſcripſit: erat autem is Philippus Guilielmus Guilielmi Bavariæ Ducis Filius. Sæcul XVI. A.C.1596.

§. XLVII.

Petri Angeli Bargæ deceſſus.

Ceterum hic idem annus erat nonnullis Scriptoribus eccleſiaſticis exitialis: ex his autem primo loco recenſendus venit Petrus Angelus Barga in quodam Etruriæ oppido natus, qui ſuam adoleſcentiam variis peregrinationibus exercitaturus totam ferme Græciam, atque Aſiam perluſtrabat: inde vero redux Piſis in florentiſſimo Italiæ Gymnaſio humaniores literas per plures annos non ſine magno Auditorum applauſu publice tradiderat, ſibique tam in arte Poetica, quam in dicendi facundia ingens comparabat nomen, poſtea vero Ferdinandum Medicæum, qui tum Cardinalitiam dignitatem nondum *Thu. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1596.

exuerat, Romam comitatus, aliquamdiu ibidem morabatur, ubi literarum otio liberaliter indulgens, plurima præclari ingenii sui monumenta posteris reliquit, ex quibus ejus libri de venationibus celebrantur. Hujus Scriptoris mentionem facit Author eruditi Lexicon, illumque fuisse Cardinalem, perperam scribit, cum nullibi in Purpuratorum Albo illius nomen legatur, imo constet, quod ex uxore sua filiam nomine Virginiam reliquerit, quæ Patris sui cadaver in magnifico Boccarensium Nobilium tumulo, id permittente Josepho Bocca, in Cathedralis Ecclesiæ cæmeterio recondi curavit. Obiit Angelus Pisis die ultima Februarii anno ætatis suæ septuagesimo octavo.

§. XLVIII.

Emanuelis Sa, & Caroli Sagerii extrema.

Bibl. Script. Soc. p. 102. & p 69. Miræus de Script. Sæcul. XVI.

Præter Toletum Cardinalem ex eadem Societate duo celebres Theologi hunc annum vitæ suæ funestum experti sunt, ex quibus primus erat Emanuel Sa natione Lusitanus, patria Interamnensis in oppido villa de Conde anno post Christum natum millesimo quingentesimo vigesimo primo natus. Nondum is decimum quintum ætatis suæ annum attigerat, cum jamjam Conimbricæ

bricæ Societatem ingreſſus ibidem tanta ingenii felicitate literis operam navaret, ut anno ætatis ſuæ decimo ſeptimo Gandiæ Philoſophiam publice Academicis, & privatim ſancto Franciſco Borgiæ tum Gandiæ Duci traderet, atque anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo Romam miſſus Theologiam doceret: demum Bibliorum editioni recens corrigendæ intereſſe a Pio V. juſſus Mediolanum contendit, exactoque decennio Romam reverſus ibidem per multos annos ſacras literas interpretatus eſt, ſimulque, ut teſtatur Miræus, Eccleſiaſten Pontificium egit, tot vero laboribus, ac continuo ſtudio exhauſtus, ut quietioris vitæ beneficio vires reſtauraret, Aronam Mediolanenſis Diæceſis oppidum ſeceſſit, ubi rudibus in Chriſtiana doctrina imbuendis, ac Confeſſionibus excipiendis reſiduos vitæ ſuæ dies inſumpſerat, ac tandem die trigeſima Decembris ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto, exactis in Societate annis ſexaginta, & uno deceſſit. Scripſit in quatuor Evangelia quædam Scholia, quæ ſuccincta quidem, ſed erudita, atque ex ſelectioribus Doctorum ſententiis collecta anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto Antverpiæ e-

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

debantur, tertio autem post anno ibidem Plantinianis typis, necnon anno Christi millesimo sexcentesimo vigesimo Coloniæ prodibant ejusdem adnotationes in totam sacram Scripturam: celebrantur quoque illius Aphorismi Confessariorum noviſſime Duaci anno millesimo sexcentesimo vigesimo septimo vulgati, notisque illustrati opera Andreæ Victorelli.

Alter erat Carolus Sagerius natione Gallus Bellovaci in Picardia anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo nono natus, qui anno Redemptionis nostræ millesimo quingentesimo sexagesimo tertio Billomi Philologiam, græcasque literas, ac Parisiis, & Turrone Theologiam professus, ubique singularem pietatem cum ampla eruditione conjunxit, eaque simul erat morum suavitate præditus, ut ipsos hæreticos non modo argumentorum efficacia debellaret, sed illos etiam sibi benevolentia obstringeret. Edidit is Commentarios in Epistolam Divi Judæ, & sancti Pauli ad Romanos, & Ephesios præter tractatum de institutione sodalitatum: concinnabat etiam locos communes ex sacris Doctoribus adversus hæreticos, quos tamen morte præventus evulgare præpediebatur; obiit enim Turrone die vigesima quarta Maji

Maji ſublatus veneno Chalanconi (ut putatur) ab hæreticis propinato. Ceterum huic Scriptori illud peculiare, atque inter paucos proprium accidit, quod ſecum tres fratres ſuos, ac demum ipſum Patrem Societati adſcriptos cernere potuerit. Sæc. XVI. A.C. 1596.

§. XLIX.

Petri Pithæi obitus.

Nec prætermittendus eſt Petrus Pithæus, qui Auguſtobonæ prope trecas in Campania die prima Novembris anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono primam lucem aſpexit. Is nobili familia ex inferiori Neuſtria oriundus tam Pariſiis, quam in Bituricenſi Collegio cum ingenti progreſſu ſtudiorum curriculum emenſus eſt: cum autem primævo naturæ beneficio ad literas, & reconditarum rerum cognitionem non minus ſagax, quam indefeſſum conſecutus eſſet ingenium, aſſidue in Bibliothecis veterum ſcripta evolvere ſatagebat, ut ea vel a mendis, vel ab interitu vindicaret, unde tam ampla rerum hiſtoricarum eruditione imbutus, ex antiquis Diplomatibus, & monumentis tam de Galliæ, quam aliis regnis Hiſtoriam omnibus numeris abſolutam concinnabat, in qua populorum originem, familiarum ſucceſſionem, *Poſſev. in appar. verbo Petræus. Thu. p. 772.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596

fœdera, leges, moresque Provinciarum, & urbium rara crisi, ac singulari studio cum tanto applausu descripsit, ut vulgo *Gallicus Varro* nominaretur: nec tamen hujus studii limitibus ingenii sui vastitas circumscribi poterat; tantopere enim sub Jacobi Cujacii magisterio in Jurisprudentiæ disciplina profecerat, ut Præceptorem suum superasse videatur: insuper judicii sui felicitate, atque assidua rerum forensium lectione, usuque adjutus de iis etiam, quæ Reipublicæ summam spectant, tam sapienter deliberare, consiliorum exitus prospicere, periculosisque eventibus opportune obviare noverat, ut tot meritis unice suffragantibus in suprema Parisiensi Curia Cancellarius nominaretur. Referunt nonnulli, quod primum paulo ante Parisinam lanienam Catholicæ Religioni nomen dederit, id tamen vero haud simile est: ast utut res se habuerit, id omnino certum, quod hoc anno eadem die, qua natus, Novigenti ad sequanam, quo pestilentia Parisinam urbem depopulante secesserat, anno ætatis suæ quinquagesimo septimo extremum diem clauserit: priusquam vero mortis invidia vivis sublatus fuerat, ipsus vitæ suæ historiam jucundo prorsus stylo concinnabat: porro moriens Conciliorum Gallicorum a se soler-

solerter digestorum collectionem Franciſco Fratri ſuo pariter Cancellario reliquerat, dato negotio, ut eam publici juris fieri curaret. Præterea Pithæus Catalogum omnium Præſulum civitatis Trecenſis, pluraque alia vel cum aliis antiquis Codicibus collata, vel notis illuſtrata edidit, inter quæ præcipue recenſendus venit liber Fæbadii contra Arianos, Salviani de vero judicio, Nicephori Chronologia, Hiſtoriæ miſcellaneæ a Paulo Aquilejenſi Diacono collectæ, & a Landulpho auctæ, pluresque alii veteres ejusmodi Auctores ab eodem Pithæo illuſtrati: ſcripſit etiam hiſtoriam controverſiæ veteris de proceſſione Spiritus ſancti, necnon collectionem Moſaicarum, & Romanarum legum, præter plurima alia varii argumenti opuſcula. Sæcul. XVI. A.C. 1596.

§. L.

Nicolai Vignerii exitus.

Plures equidem Scriptores ex Proteſtantibus hoc anno deceſſerunt, hi tamen aut minoris ſunt auctoritatis, aut inter Auctores eccleſiaſticos nullum ſibi locum vendicant: nihilominus Nicolaus Vignerius ob ſuam hiſtoriam eccleſiaſticam, quam ejus filii Nicolaus, & Joannes poſt ipſius obitum ediderant, huc referri meretur. Erat is anno a Chriſti *Thu. p. 771.*

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

Christi Nativitate milleſimo quingenteſimo trigeſimo Barrii Burgundiæ oppido ad Sequanam in Campania nec tenuis fortunæ, nec obſcuri generis Parentibus natus, patrisque ſui, qui regium agebat Advocatum, cura, ac ſollicitudine variis diſciplinis imbuebatur: poſtquam vero in Galliis civilia bella exardeſcere cœperant, ac Regis edicto in Calviniſtas ſuæ ſectæ pertinaciter inhærentes varia ſupplicia decernebantur, ipſe etiam Vignerius amiſſa potiſſima bonorum ſuorum parte Regno excedere, ac in variis Germaniæ Principum aulis aliquamdiu artem medicam profiteri cogebatur: inde vero in Franciam Pariſios reverſus ab ipſo Rege inter Archiatros connumeratus eſt, cumque præter Philoſophiæ ſtudium præcipuam haberet Hiſtoriæ cognitionem, eapropter honorificis ſtipendiis Franciæ Hiſtoriam concinnare juſſus, ſecundis Muſis opus Chronologicum edidit, in quo a mundi exordio rerum, temporumque ratione ad exactum calculum revocata Regnorum initia, converſionem, genuinas populorum, & familiarum origines admirabili judicio digeſſit: nihilominus huic viro cetera laudatiſſimo id vitio datur, quod non ſine veritatis, debitæque ſubmiſſionis diſpendio nonnunquam acrius in Eccleſiam,

siam, summosque Pontifices pro more hæreticorum invectus fuerit. Tandem Parisiis anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, ætatis vero suæ sexagesimo sexto obiit, atque inter præcipua ingenii sui monumenta posteris reliquit. I. Fastos Antiquorum Hebræorum, Græcorum, & Romanorum. II. Librum de regia Capetorum familia. III. Sermonem de Nobilitate. IV. Historiam de Lucemburgensi domo. V. Summarium Historiæ Francicæ, præter alia quædam opuscula Historica.

Sæcul XVI. A. C. 1596.

§. LI.

Joannis Bodini interitus.

Præfati Vignerii obitum paulopost sequebatur decessus Joannis Bodini, qui Andegavi natus, percurso studiorum curriculo in Carmelitarum cænobio, ut fertur, vitam religiosam professus est; ast immaturæ ætatis vitium caussatus, ac Religionis voto solutus Tolosam venit, ubi linquarum studio, ceterisque literis, ac præcipue jurisprudentiæ sedulam navans operam in Foro Parisiensi Advocatum agebat: contentiosæ tamen hujus militiæ pertæsus elucubrandis libris totum sese dicabat, atque primo Commentarium in Oppianum de venatione, dein anno salutis nostræ

Teissier addit. Tom. II. Sammarth. elog. l. 4. Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1596.

noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto ſuam *Methodum ad facilem Hiſtoriarum cognitionem* edidit: mox vero animum ad majora appulit, & præter ſuas diſſertationes de re Monetaria contra Malaſtratum vulgatas præclarum *de Republica* opus ſex libris comprehenſum publici juris fecit, quo ſibi tantam apud Literatos famam comparabat, ut ab ipſomet Henrico III. Pariſios accerſitus, ſæpius familiaris colloquii honore dignaretur, tanti ab hoc Principe habitus, ut ejus juſſu Joannes de Serra, qui mordaci ſcripto Bodinum laceſſerat, in vincula conjiceretur, indicta etiam capitis pœna prohibitus, ne hoc ſcriptum in vulgus ſpargeret: cum vero inſolito hoc Regis favore quorumdam, qui in aula plurimum auctoritate valebant, æmulationem, invidiamque ſibi accerſeret, ſeque Regis gratia excidiſſe cerneret, Franciſci Alenſonii Ducis fœderatorum in Belgio partibus addicti obſequio ſeſe ſacrabat, a quo variis, ac perhonorificis dignitatibus decoratus in Angliam, & Belgium cum ipſo contendit: poſtea unacum hoc Duce anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto in Franciam reverſus, Laudani Regius Procurator nominabatur, eodem tamen anno libellorum ſupplicum Magi-

Magiſterio exuebatur, eoquod in Bleſenſibus comitiis acrius plebæi Ordinis jura propugnaret, ac nimia libertate ſe illis opponeret, qui in cunctis Regi ſubditis ditionibus Catholicæ Religionis uſum propagare nitebantur: cum autem ſuos conatus in irritum cadere cerneret, quamvis antea Proteſtantium ſectæ addictus crederetur, neque tunc ab ea multum alienus eſſet, fœderatorum tamen ſocietati nomen dedit, & nonnunquam vehementius contra Regem declamavit, mox tamen iterum reſiluit, non modo in partium ſtudio inconſtans, ſed & in ipſo Religionis ſelectu animo fluctuans, prout patet ex ejus Dialogo de Religionibus, cui ſequentem præfixit titulum: *Heptaplomeron, ſive de abditis rerum ſublimium arcanis*, in quo libro, hucusque tamen nondum typis edito, cunctis Religionibus Judaicam præferebat, ac propterea eidem huic ſuperſtitioni immortuus dicebatur: obiit autem Laudani ineunte Menſe Majo hoc anno, ætatis ſuæ ſexageſimo ſeptimo peſtifera lue correptus. Edidit is ſex libros *de Dæmonomania Magorum*: porro quamvis adverſus Joannem Wierium refutationem de lamiis vulgaſſet, nunquam tamen magicæ rei, & vetitarum ejusmodi artium crimen effugit: inſuper præter *novam diſtributionem Juris univerſi*

Sæcul. XVI. A.C 1596.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

versi in tabula adumbratam paulo ante obitum suum prælo subjecerat librum, cui titulus: *theatrum universæ naturæ:* denique se præsente, dum ferme cum morte luctaretur, libros *de Imperio, & Jurisdictione, & legis actionibus, necnon de Decretis, & Judiciis* comburi jussit.

§. LII.

Fratres Prædicatores violati silentii a Jesuitis postulati.

Hist. Congr. l. 1. c. 17. Hist. controv. P. Meyer t. 1. pag. 798. Argentr. coll jud. t. 3. p. 168.

Ineunte hoc anno salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo septimo inter Dominicanos, & Societatis Patres pristina recruduit discordia, occasione desumpta ex ipsa silentii lege tam a summo Pontifice, quam a Philippo II. Hispaniarum Rege imposita; cum enim Papa hac de re duplex conderet Decretum, ac primo quidem duntaxat prohibuisset, ne quisquam alterius partis doctrinam circa quæstiones de gratia censuris perstringere auderet, altero autem omnino quamcunque de hoc argumento disputationem instituere inhibuisset, Arragonicæ Provinciæ Patres Prædicatores, apud quos nonnisi primum decretum fuit cognitum, promulgatumque, a publicis disputationibus non abstinebant, inde vero Patres Societatis ansam captabant, quod eosdem Fratres Prædicatores apud

apud Nuntium Apoſtolicum, ſacræ Inquiſitionis Miniſtros, atque ipſum Ordinis Generalem Magiſtrum, de violatis Papæ, ſacræque Inquiſitionis decretis accuſarent, eisque omnibus ſilentii legem imponi peterent, cauſſati, quod Prædicatores ſuis diſputationibus ſcandala concitaſſent, & contra Regis Catholici edictum erga Jeſuitas infenſum præſeferrent animum. Enimvero hæc accuſationum capita apud hoſce Judices adeo prævalebant, ut hujus Provinciæ Dominicanis de divina gratia diſputandi facultas omnino interdiceretur, cui etiam edicto hi quidem debita ſubmiſſione interim morem geſſerunt, rationum tamen ſuarum momenta literis ad Ordinis ſui Magiſtrum Generalem Valentiæ hoc anno vigeſima quinta Aprilis die datis exponere, ſibi integrum fore cenſebant, ſimulque apud Philippum II. Hiſpaniæ Regem querebantur, quod Jeſuitæ ad publicas Dominicanorum diſputationes quosdam emiſiſſent, eo fine, ut hi argumenta ſubdole ad prohibitas quæſtiones detorquere niterentur. Recenſet præterea P. Meyer Jeſuita in ſua controverſiarum Hiſtoria P. Dominici Bannez libellum ſupplicem, quo hic a Clemente VIII. Fratres Prædicatores a ſilentii lege eximi poſtulabat, hunc vero libel-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

lum a Bellarmino jussu ejusdem Papæ fuisse confutatum idem Author refert.

§. LIII.

Libellus supplex Hieronymi de la Nuza Provincialis.

Hist. Congr. l. 1. c. 25. & lib. 5. sect. 3. cap. 14.

Fratrum Prædicatorum Theologicum interdicta hasce quæstiones agitandi facultate veritati præjudicium, erroneis vero opinionibus auctoritatem tribui existimarent, idcirco inter ceteros Dominicanos præprimis Hieronymus de la Nuza tum Provinciæ Arragonicæ Provincialis, ac postea Albarescinensis Episcopus die vigesima secunda Augusti currente hoc anno Philippo II. Hispaniarum Regi libellum supplicem porrigebat, in quo non sine maximo Ordinis sui, ac veritatis dispendio injunctum querebatur, ne in Cathedris, privatisque disputationibus de divinæ gratiæ auxiliis ageretur, cum tamen tanta sit hujus materiæ amplitudo, ut servato hoc edicto Theologiam nonnisi ad pauciſſimas quæstiones restringere oporteret, semperque Professores, & Concionatores innumeris agitarentur scrupulis, ne forte Ecclesiam offenderent, aut Papæ mandatum violarent, vel a suis æmulis tanquam legis violatores traducerentur: insuper idem Pater Provincialis exponebat, haud

haud tolerandum videri, quod veterem Divi Thomæ Doctrinam ab universa Ecclesia deprædicatam adversus dogma hodie natum propugnare prohibeantur, hacque ratione ex pacifica possessione perturbentur, cum tamen ipsemet Apostolus depositum custodiri, & profanas rerum novitates, ac oppositiones falsi nominis scientiæ devitari juberet: insuper addebat, quod inter Religiosos Ordines circa doctrinam de gratiæ efficacia semper in Hispania, usque dum novus Molinæ partus in lucem editus fuit, pax servata fuisset, aliunde vero hi Patres suas quotidie opiniones obtrudere solerent, sibi tamen ab aliis quovis pacto contradici adeo ægre ferrent, ut Principum aulas clamoribus impleant: eapropter Canariensis Episcopus mala exinde oritura deplorans (*) dixisset: *si, quo pede cæperunt, Patres Societatis pergere permittantur, faxit Deus, ne tempus tandem adveniat, quo Reges eis obsistere velint, nec possint.* His adjecit Hieronymus de la Nuza: „timeo, *ne mandatum hoc perpetuum inter societatem, & Dominicanos rixarum seminarium sit.* His prolatis querelas, quas Patres Societatis adversus Prædicatores pro- Sæcul. XVI. A.C. 1597.

(*) Epistola Melch. Cani ad P. Regle Caroli V. Cæsaris Confessarium data.

Sæcul. XVI A C. 1597

tulerant, refellere nisus, tandem huic libello supplici finem imponit hæc subjungens: *cum pacem Jesuitas inter, & nos vehementer optet vestra Majestas; spondeo, me eam pro viribus promoturum, cumque ad eam promovendam necesse sit, ut ad illos, qui de nobis ita temere querantur, non accedamus, rogo Majestatem vestram, ut id nobis benigne concedat, atque ad omnes rixarum occasiones præscindendas nobis inhibeat, ne de nobis invicem ullo modo dicamus; neve authores vel nominemus, vel notis afficiamus; ne demum ad Scholasticos actus mutuo veniamus: spondemus nos omnia ad amussim servaturos, nec de iis, eorumve authoribus, opinionibus, aut libris memoriam ullam habituros: quemadmodum enim trecentis annis adeo sine illis floruit Ordo noster, ut universo orbi in deliciis, & admiratione fuerit, ita sine ipsis Deo favente perseverabit, ad omnia tamen officia paratissimus.* Hanc epistolam *stylo amariori* ab hoc Episcopo fuisse conscriptam fatetur ipsemet Scriptor Historiæ Congregationum de Auxiliis.

§. LIV.

Hujus libelli supplicis fatum.

Hist controv. de auxil. l. 2. cap. 29. Hist. Congreg. l. c.

Postquam Philippus Rex hunc libellum supplicem, quo FF. Prædicatores silentii legem rescindi, aut saltem tempe-

temperari petebant, attentiori animo ponderaverat, iisdem reſpondit, rem eſſe urgendam apud ſummum Pontificem, qui ſervandi ſilentii neceſſitatem indixiſſet, ſe vero ea curaturum, quæ proprii juris, atque auctoritatis eſſent. Accepto hoc reſponſo Patres Dominicani ipſum Clementem Papam conveniendum eſſe autumabant, quocirca Dominicus Bannes celeberrimus ejusdem Ordinis Theologus eundem hunc libellum contraxit, atque hoc anno die vigeſima octava Octobris latine reddidit, ipſe vero Generalis Magiſter Michaelem Bonellum Cardinalem Alexandrinum crebris epiſtolis ſollicitabat, ut Clementi Papæ, apud quem hic Purpuratus plurimum gratia valebat, hunc libellum porrigere vellet. Annuit hic Generalis Magiſtri precibus: Pontifex vero hoc idem ſcriptum Roberto Bellarmino Jeſuitæ tradidit, eo fine, ut ſuum deſuper judicium ſcripto complecteretur, quod ipſe etiam præſtitit, ſimulque rationes in hoc libello allatas confutare aggreſſus, impoſitum utrique parti ſilentium nihil Scholis officere contendebat, dummodo id diuturnum non foret: inſuperhabito tamen hoc Bellarmini judicio ſummus Pontifex per Cardinalem a ſancta Severina ad Patriarcham Cajetanum tum Sedis Apo-

Sæcul. XVI. A.C.1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

ſtolicæ Legatum anno ſequenti die vigeſima ſexta Februarii perſcribi, ac Patribus Dominicanis ſignificari juſſit, quod Sanctitas ſua factam prohibitionem moderando eis facultatem concedat, ut libere poſſint de Divinæ gratiæ efficacia conformiter ad Doctrinam ſancti Thomæ legere, ac diſputare, prout antea fecerunt: pariter Pontifex Patribus Societatis eandem relaxati ſilentii gratiam ſignificari præcepit, adjecta tamen hac reſtrictione, ut quidem de eadem materia legere, & diſputare poſſent, tradendo tamen ſemper ſanam, & Catholicam doctrinam: verum ex hac ipſa Pontificis conceſſione novæ orjebantur controverſiæ, uti ad annum ſequentem referemus.

§. LV.

Congregationum de auxiliis præludia Romæ inchoata.

Hiſt. Controv. l. 2. cap. 21. Hiſt. Congreg. de aux. l. 5. ſect. 3. c. 14. Abreg. chron. de l'hiſt. Eccl. tom 3. p. 342.

EOdem anno Menſe Junio Didacus Alvareſius Prædicatorum in Hiſpania Procurator, qui jam anno priori die ſeptima Novembris Romam pervenerat, ſummo Pontifici libellum ſupplicem obtulit, petens, ut, donec elucubratæ utriusque partis defenſiones ex Hiſpania Romam deferrentur, interea Molinæ librum de concordia, necnon ejusdem Commentarium in primam

Divi

Divi Thomæ partem a selectis Censoribus examinari juberet, quatenus tunc, si hic liber inventus fuerit pernicioſus, prohibeatur, cum ex hac ipſa dilatione periculum imminere comprobetur, juniores enim Theologi, ut exponebat „Alvareſius, qui juventutis animoſitate, „nova quæque curioſa in Myſterio tam „difficili facile amplectuntur, cum ma„gna poſtea difficultate (ſi ſemel vene„num alicujus falſæ doctrinæ imbibe„rint) veram, & antiquam liberi ar„bitrii cum gratiæ donis concordiam ſu„ſtinebunt.„ Præter hunc libellum inſuper Alvareſius ſuccinctam Prædicatorum Apologiam Cardinali Alexandrino obtulit, qui eam hoc ipſo menſe Clementi VIII. porrexit: inſuper die vigeſima tertia Octobris Henricus Henriquez e tyrocinnio Dominicanorum, ut ipſemet teſtatur, ad Jeſuitas reverſus juſſu Clementis VIII. de Molinæ Doctrina cenſuram priori adhuc ſæveriorem Romam miſit, cujus Autographum Romæ in ſecretiori Patrum Auguſtinianorum tabulario aſſervatur, ubi inter alia hoc judicium fert: *hic liber viam parat Antichriſto, dum contra merita Chriſti, & gratiarum auxilia, & prædeſtinationem plurimum tribuit viribus naturalibus liberi arbitrii . . . . Si ejusmodi doctrina ab emunctæ naris Viris, ac Religioſis*

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

Sæcul. XVI A.C. 1597.

propugnabitur, tota Ecclesia discrimini exponetur, ac plurimorum Catholicorum ruinam promovebit. Eodem quidem die, & anno priori Petrus Protocarerius Generalis inquisitor quam plurimas virorum eruditorum Censuras ad eandem Urbem in quadam lignea cista transmittebat, inter eas tamen Inquisitionis Notarius in sua scheda anno millesimo sexcentesimo primo Jesuitis tradita præfatam Henriquesii censuram minime repositam testatur, quod forte ex eo evenit, quia illam Henriquesius seperatim, ac tardius Romam miserat, vel ea nimis acerbo calamo conscripta fors suppressa fuerat. Attamen utut res se habuerit, id omnino certum est, quod Ludovicus Molina, cum sibi ab Alvaresio, aliisque Doctoribus litem Romæ intentatam esse haud ignoraret, circa Mensem Julium porrecto libello supplici Clementem VIII. impense rogaverit, ut si quid in suo libro censura dignum reperiri contingeret, id sibi communicaretur, quatenus doctrinæ suæ rationem reddere valeret, quam in rem tanquam Procuratores suos constituit Bellarminum, & Arubalem ambos Jesuitas.

§. LVI.

Sæcul. XVI. A.C.1597.

§. LVI.

Examinatores pro discutienda Molinæ Doctrina a summo Pontifice nominati.

Jam per quinque omnino menses tam Prædicatorum Apologia, quam aliorum Doctorum lucrubationes Romæ serio perpendebantur: ne autem in negotio tam arduo quicquam aut præcipiti consilio, aut privati favoris, vel odii impetu actum videretur, summus Pontifex ineunte Mense Novembri hoc anno expertissimos caussæ cognitores nominabat, qui Molinæ librum nulla habita ratione illarum lucubrationum, quas utriusque partis Doctores transmiserant, seorsim, privatoque labore expenderent, ac præmisso hoc examine tunc demum pro adornanda censura mutuo conferrent: hanc in rem Pontifex studiose nec ex Societate, nec ex Dominicanorum familia quempiam nominavit, sed tales varii Instituti viros selegit, qui ab omni partium studio alieni credebantur: erant autem sequentes. I. Propertius Resta Cariatensis Episcopus. II. Julius Sanctutius Antistes Agathensis. III. Lelius Landus Nardinensis Præsul. IV. Henricus Sylvius Vicarius Apostolicus Ordinis Carmelitarum. V. Franciscus

Hist. controv. & Congreg. l.c.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Bruſſus Procurator Generalis Ordinis S. Franciſci. VI. Joannes Baptiſta Plumbinus Ordinis S. Auguſtini. VII. Gregorius Nunnius Coronellus ejusdem Ordinis Doctor. VIII. Ludovicus de Creil Doctor Sorbonicus, ad quorum numerum poſtea cooptati ſunt Jacobus le Baſſu Ordinis S. Benedicti Doctor Sorbonicus, Joannes Bovius Regens Collegii Romani Carmelitarum, & Hyppolitus Maſſerius Ordinis Servorum, poſtea Montis Peluſii Epiſcopus. His præfecti erant Ludovicus Madrutius Cardinalis, Epiſcopus Tridentinus, & Pompejus Arigonius: porro rebus ita diſpoſitis primum inchoabatur examen, quod undecim Congregationibus, ſeu Cenſorum conventibus abſolutum eſt.

§. LVII.

Bellum in Belgio vario ſucceſſu continuatum.

Thu l. 118. Gallut. de Bello Belg. l. 9. Spond. hoc anno num. 1.

Initio anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi ſeptimi res in Belgio inter Hiſpanos, & Fœderatos Ordines pari quidem dimicantium ardore, alternante tamen fortuna utrinque geſta eſt; capta enim Hulſtana urbe Albertus Belgii Gubernator variis in locis militum delectus haberi, recentemque hanc militiam Tornohuti convenire juſſit, eo fine, ut Fœderatos Ordines crebris excur-

excurſionibus Brabantiam infeſtantes cohiberet: eam in rem ineunte menſe Januario ad præfatam urbem Marcum Riam Varaſſii Comitem unacum quatuor peditum millibus, equitibusque trecentis præmittebat, cum autem hic in loco nec ſitu, nec arte munito caſtra poſuiſſet, mox Mauritius Naſſovius ſupremus Fœderatorum Ordinum Belliдux ad omnem ſtrenue gerendæ rei occaſionem intentus maxima, qua potuit, celeritate ex vicinis præſidiis ſeptem ferme millia partim pedites, partim equites contraxit, atque ad Gerſtrudis oppidum conduxit, quo ipſe etiam die vigeſima prima Januarii cum ceteris Belliducibus, ac quingentis aliis peditibus pervenit, altera autem die inſtructis ordinibus Revelium prope Tornohutum contendit. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LVIII.

Hiſpani a Mauritii copiis cæſi.

Nec adeo occultus erat bellicus Mauritii apparatus, ut Varaſii Comitis vigilantiam lateret: eapropter Tornohuto, cum de hujus loci firmitate diffideret, excedens in aperto campo hoſtem aggredi, motisque caſtris Herenteliam, oppidum trium duntaxat horarum itinere Tornohuto diſſitum, contendere ſtatuit: de hac autem profectio- *Thu. & Gall. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

fectione certior factus Mauritius nulla mora Franciscum Verium Equitem Anglum cum ducentis Sclopetariis ad exiguum flumen præmittit, qui etiam primo impetu triginta illos dispulit Sclopetarios, quos Varasius eo collocaverat, ut hostem transvadare conantem præpedirent: superato igitur angusto hoc vado Mauritius die vigesima quarta Februarii nequidem exspectato peditatus adventu Philippo Hochenlojo, & Solmensi Comiti negotium dabat, ut cum quadringentis Equitibus primam hostis aciem aggrederentur, qui etiam repentina violentia in Germanos irruerunt, hi tamen tanta pertinacia, infractaque fortitudine resistebant, ut certamine ad horæ dimidium protracto, plurimisque utrinque cadentibus ne victi quidem palmam concessissent, nisi dubiæ adhuc pugnæ Mauritius cum toto suo Equitatu, & peditatu supervenisset, unde primo Regii Equites recentium hostium concursu, ac numero oppressi, ac postea pedites Equitatus præsidio destituti solutis ordinibus sese fugæ committere cogebantur: insuper eodem tempore Verius, & Sidneus Angli unacum Mauritii peditatu in postremam Italorum aciem effundebantur, ad quam, cum sævior ibi conflictus ferveret, Varasius Comes accurrens sclopeti

peti ictu trucidatus est, nihilominus Hispani Equites, cum in rebus desperatis per suam fortitudinem ceteris amissis omnia reparanda confiderent, prælium redintegrare statuunt, signoque tubis dato Mauritianos invadunt: ast hostium circumfluentium numero obruti cædem suorum, non prælium relicta Mauritio victoriæ summa restauravere, in hoc solo glorioſi, quod paucorum adversus longe plures audacia suorum cladem haud inultam reliquerit: ex regio tamen exercitu bis mille, & amplius occisi traduntur, capti vero præter juniorem Comitem Mansfeldium circiter sexcenti, ex quibus tamen ferme quadringenti restaurato, ut memoravimus, prælio a Mauritianis cæsi fuere, ne a sociis liberati sese illis jungerent, aut quid novi molirentur: Septimus vero Fabius Nobilis Romanus graviter saucius inter mortuorum cadavera aliquamdiu jacuerat, atque a lixis tanquam mortuus spoliabatur, tandem vero a Mauritio agnitus humaniter excipiebatur. Parta hac victoria primo ipsum oppidum mænibus nudum, tertia vero die arx quoque in Mauritii potestatem venit, militum deprædationi relicta. Demum Victor impoſito arci præsidio cum captivis Budam, inde vero Hagam Comitis reversus est.

Sæcul.XVI. A C.1597.

§. LIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LIX.

Bellum inter Gallos, & Hiſpanos continuatum.

Thu. Spond. l. c. Gall. pag 370. Daniel hiſt. de France.

Verum hujus oppidi jactura inopino variantis fortunæ beneficio adeo copioſe reſarciebatur, ut exinde Gallorum res plurimum turbatæ, Hiſpanorum vero potenter erectæ ad pacem inter ambos Reges pangendam haud exiguum momentum afferrent; poſtquam enim Dorlanum, munita Picardiæ Urbs, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto ab Hiſpanis occupata fuerat, a Fontano Comite illius Gubernator nominabatur Ferdinandus Tellius Protocarerus Bellidux longa armorum exercitatione efferatus, qui ſæpius Ambianum Picardiæ Metropolim ſexta, vel ſeptima leuca Dorlano diſſitam, cum illa adhuc fœderatis pareret, attenta mente perluſtrans, illius ſitum, cunctaque munimenta ſatis perſpecta habebat, ſemperque in magnanimo ſuo pectore hanc urbem Hiſpano Regi ſuo ſubjiciendi conſilia agitabat, eoque ſæpius ſub ementito Religioſi, Ruſtici, vel pauperis habitu contendens, urbem a ſolis civibus ſecuritatis fiducia ſopitis negligentius cuſtodiri deprehendebat; acceſſit quoque ad grande hoc facinus tentandum connobii jungendi cupiditas

cum

cum quadam prædivite Ambianenſi vi- Sæcul. XVI.
dua, quæ Protocareri nuptias minus A.C. 1597.
decoras exiſtimabat, niſi ipſe vel Dorlanum Gallico Regi, vel Ambianum Hiſpano Regi vindicaret: ſub idem tempus peropportune quidam Damelinus nomine, Ambianenſis civis, ob ſua ſcelera proſcriptus Dorlanum venerat, qui vel ultionis libidine, vel impunitatis ſpe incitatus Protocareri benevolentiam ſibi conciliare nitebatur, eidem inſinuans, haud arduum factu fore, ut Urbs inopino impetu obrueretur, cum cives, utpote magis ad privata ſua negotia, quam ad bellica aſſueti, non raro Urbis portas pro advehenda annona apertas paucis, iisque incuriis cuſtodibus committerent, cum ſic facili negotio ſenſim milites aliquo aſtu introduci poſſent,

§. LX.

Ambianum ab Hiſpanis bellico ſtratagemate interceptum.

Igitur Protocarerus rem minime negli- *Thu. l. c.*
gendam ratus plures, ac præcipue Franciſcum ab Arcu ſtrenuum centurionem, ac Gallici idiomatis probe gnarum in urbem exploratum miſit, qui non ita pridem civitatem non modo annona, ſed & Helvetico milite, bellicoque apparatu a Rege munitam fuiſſe,

de

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

de cetero autem portas incautius, segniusque custodiri referebat: accepta hac relatione mox Protocarerus eundem Franciscum ad Albertum Archiducem die prima Martii ablegans ad rem feliciter exequendam idonea militum auxilia ab eodem efflagitabat. Ergo Albertus ex vicinis præsidiis circiter quinque peditum millia, & septingentos Equites colligit, hosque die undecima Martii Orvilam urbem Doriano una ferme leuca dissitam venire jubet, atque ad fallendum hostem studiose concitata inter Sanpauli præsidiarios seditione has copias pro puniendis hisce factiosis destinari in vulgus spargit: ipse vero Protocarerus nocturni silentii beneficio usus trajecta Altilia amne omnes Urbis aditus excubiis obsidebat, ut cunctos huc, illucque euntes interciperet: postea cum quingentis selectioris militiæ Viris antelucano tempore in loco mille passibus dissito substitit: Equitatum vero in vicina valle arboribus opaca delitescere voluit, præmisitque Joannem Baptistam Dugnanum Mediolanensem, & Franciscum Arcum cum triginta militibus, qui rusticas vestes induti sub tunica pugionem, & duo breviora sclopeta occultabant, aliique humeris, alii brachiis suis sportas, perinde ac si esculenta ad

forum

forum deferrent, geſtantes die undeci- Sæcul XVI.
ma Martii ad portam Monteſcutanam A.C.1597.
contendebant: ex iis vero quidam tres currus prægrandibus palis onuſtos ducebant, quorum duo primi apertis Urbis portis aliquantulum progrediebantur intermixtis pluribus militibus ruſticorum more veſtitis, tertius vero currus in condicto loco ſubtus cataractas ferreas ſubſtitit, eo fine, ut his forte demiſſis, curruque exceptis liber in urbem aditus pateret: eodem momento quatuor ſequebantur ementiti ejusmodi ruſtici, quorum unus in humeris ſuis ſaccum nucibus, & pomis plenum bajulabat, cum vero ſtudioſa humerorum commotione pondus ſublevare fingeret, clam aperto, quo ſaccus ligabatur, funiculo contenta in eo poma, nucesque in terram effudit: accurrunt illico cives portæ cuſtodes, huncque ruſticum ſibilis, & cachinnis excipientes effuſas merces militari licentia prædari certant; in quos ementiti hi ruſtici impetum facientes trucidatis cuſtodum nonnullis ceteros omnes in fugam abigunt, alii vero a curribus equos, ne hi inopino ſtrepitu territi ulterius progrederentur, abſciſſis loris ſejungunt, hocque plauſtrorum ſepto plateæ aditum civibus forte in opem accurrentibus obſtruunt: occupata hac porta quanto-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

cius quingenti Hiſpani in inſidiis latentes dato ſigno advolant, quos ſequuntur etiam Equites, qui demiſſam cataractam elevantes trucidatis excubiis liberum Urbis aditum ceteris aperiunt, ac in præcipuo Urbis foro congregati nudatis gladiis plateas perequitant, civesque ex concione verni jejunii tempore habita ad campanæ ſonitum turmatim confluentes poſt leve certamen præſenti mortis metu adeo terrent, ut inermes, ac reſiſtere minime auſi, fuga ſibi unaomnes conſulerent.

§. LXI.

Gallorum conſternatio ob hujus Urbis jacturam.

Thu. l. 118. *pag.* 793.

Hiſpani nondum evoluto dimidiæ horæ ſpatio totam urbem incruento ferme impetu victricibus ſuis armis ſubegerant, potiſſimum tamen jacturam Dugnani ſtrenui Belliducis ſclopeti ictu trajecti præter quatuor alios deplorabant; ex Gallis vero præter centum cives ſexaginta circiter milites deſiderati fuere; ipſa tamen clade Henrico Regi longe magis moleſta accidebat ignominia, quæ Gallico nomini exinde inuſta credebatur, eoquod plusquam quindecim præſidiariorum millia tanti nominis urbem nulla vi aperta ſuperandam contra popularem aſtum, & bis mille ſeptin-

septingentos Hispanos tueri haud potuerint, *nunquam*, inquit Thuanus, *tristior erat Regni facies, quasi illo ictu Regia Majestas, & Gallicum nomen concidissent, attonitis ubique animis, & in omnem eventum suspensis, sive Urbs dolo militari capta in potestate Hispanorum permaneret, sive a Rege vi reciperetur*; amissa enim hac urbe Hispanis usque ad Regni Metropolim aditus nec ulla arce, aut Urbe munita custoditus pandebatur, ac non modo per universam Picardiam excurrendi, sed etiam vicinas Provincias invadendi opportunitas eisdem suppeditata fuerat: præterea funesto hoc eventu tantopere Mercuriani Ducis audacia accendebatur, ut Rex illum hoc anno ad officium redigere desperaret. Ceterum Protocarerus tota urbe potitus præprimis Franciſci Aureliani sancti Pauli Comitis Uxorem, quam is ob nimiam fugæ celeritatem in Urbe reliquerat, liberam dimisit, ac honorifice ad suum Maritum remisit, postea vero cunctos cives severo edicto exarmari jussit, atque omnibus Urbis portis, forisque valido milite munitis demum per integrum diem civium ædes victorum deprædationi reliquit, ubi tamen ob ingentem Belliducum sedulitatem, exactamque militum obedientiam, nulla effrænis licentiæ

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

tiæ vestigia deprehendebantur: copiosa tamen, ac prædives præda Hispanis cedebat, quippe paulo ante Franciæ Rex omnem belli apparatum pro futura totius anni expeditione necessarium, cunctasque pecunias, quas pro militum stipendiis corradere poterat, ad hanc urbem deferri jusserat: non desunt tamen, qui urbis deprædationem a Ferdinando Comite Fontano ex Regis jussu inhibitam referant, ne forte victores nimia aviditate congerendis spoliis intenti a populo animos interea resumente præter exspectationem opprimerentur.

§. LXII.

Franciæ Rex varia Hugonottis indulgere compulsus.

Daniel hist. de France l'an. 1597. pag. 163.

Hæc cum interea gererentur, Hugonottarum Duces in Vindocinensi conventu congregati, cum Henrici Franciæ Regis res tot victoriis tam per Archiducem, quam Hispanos reportatis plurimum inclinari cernerent, insolentiores facti Regem importunius urgebant, ut etiam ad ceteros articulos, quos antea silentio eludere quærebat, perspicuum daret responsum: quapropter Rex rursus Vicum secretioris Senatus Consiliarium, necnon Calignonum Navarræ Cancellarium ad Vindocinensem Conventum ablegare compellebatur, dato

dato negotio, ut Hugonottis exponerent, quatenus novæ Curiæ, uti in secundo articulo poſtulaſſent, absque gravioribus in regno diſſidiis erigi non poſſent, cumque ceteri Senatus ejusmodi curias nequaquam ratas habere vellent, Calviniſtæ contenti ſint, ſi in quovis Senatu unicum tribunal ex utriusque Religionis Senatoribus compoſitum inſtituatur: quantum vero ad tertium articulum de præſidiario milite in ſecuritatis urbibus alendo Rex eisdem rurſus ſignificari præcepit, quod pariter in Catholicorum civitatibus ejusmodi præſidia ſuſtentare cogeretur, exinde vero exercitus ſui robur ultra modum labefactaretur: de cetero tamen eis pollicebatur, quod pro præſidiariis, eorumque Miniſtris quinquaginta aureorum millia aſſignaturus ſit, ea tamen conditione, ut haud amplius regios proventus ſibi vendicare, aut populum tributis gravare præſumerent, cum ejusmodi Regiæ Majeſtatis uſurpationes diutius tolerari nequirent. Hæc ab utroque Regis Deputato Hugonottis hoc anno die tertia Februarii fuere propoſita, ſimulque eisdem exprobratum, quod indignum in modum Regem haberent, eundemque tam gravibus incommodis ſubjicere attentarent, & quidem iniquiſſimo illo tempore, quo

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597

Rex cum tanto ærarii ſui, ac propriæ vitæ diſpendio Regnum adverſus Hiſpanos tueri intentus eſſet, quem tamen ipſimet potius, prout fideles ſubditos deceret, omni ope, & conſilio adjuvare tenerentur, vel maxime ideo, cum Rex ſollicitantibus Hugonottarum præcipuis bellum Hiſpaniæ Regi denuntiaſſet.

§. LXIII.

Arrogans Hugonottarum reſponſum ad Regis Deputatos.

Daniel l cit. Thuan. hiſt. lib. 118. pag. 798. Mem. de Sulli t. 1. cap. 79.

At tamen hac Regis indulgentia minime frangebatur temeritas Calviniſtarum, qui non jam ſupplicum, ſed imperantium more altera die Vulſonium Delphinatenſis Provinciæ Deputatum ad Vicum, & Calignonum Regis Oratores ablegabant, ut Vindocinenſis conventus nomine declararet, quod nec Religioni ſuæ, nec juſtitiæ, nec propriæ ſecuritati hoc Regis reſponſo ſatis cautum eſſet, proin vexationibus, quibus continuo opprimerentur, ſe eo adactos cernerent, ut in propriis ſuis viribus mali remedium quærerent, ſi Regii Senatus Patres eis levamen afferre cunctarentur. Hoc petulanti reſponſo Hugonottæ ſatis aperte indicabant, quod ſumptis contra Regem armis ſeditionem conflandi conſilia cuderent.

rent, præcipue cum Vindocinenſem Conventum ſuum propria auctoritate Salmurum transferre pararent, eo fine, ut urbibus trans Ligerim ſitis, ſuæque poteſtati ſubjectis magis vicini eſſent, ac promptius ab eis auxilium ſperare poſſent. Hæc Calviniſtarum pertinacia Regem eo magis turbabat, quo firmius ſibi perſuaſum habebat, quod Hiſpani, ac Mercurianus Dux horum rebellium defectionem in rem ſuam verſuri eſſent, ſpe freti, quod hac ratione regium exercitum auctis hoſtibus diſtrahere oporteret, præcipue cum Mercurianus Dux novos ſeditionem ſuam honeſtandi obtentus ex eo quæreret, quod Sant-Ægidius inſuperhabita induciarum Andegavi pactarum fide Briandi caſtrum occupaſſet, præſidiariis, qui locum Ducis nomine tenebant, cæſis. Ex altera parte Proteſtantibus cuncta eorum poſtulata concedere Regi minus conſultum videbatur; haud immerito enim pertimeſcebat, ne Religione Orthodoxa exinde plurimum labefactata, Catholici, prout ſub Regibus ejus Prædeceſſoribus factum, vehementer offenderentur, ac fœderati hactenus diſperſi rurſus pro tuenda vera fide in unum coirent: inſuper Regis metus exinde plurimum augebatur, quod haud ignoraret, Bullionium Ducem per Orivalium

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Hiſt. lib. 175. §. 62.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

die quinta Martii ab Hugonottis ablegatum declaraſſe, quod illorum Conventus, usque dum Rex plene eorum poſtulatis ſatisfeciſſet, omnino ſit continuandus, idque Regiis Deputatis ſignificandum, ac interea omnes ipſis addicti Proceres præcipue vero Diguerius, & Forza ad hunc Conventum accerſendi. Ex hac declaratione Rex haud obſcure intelligebat, quod Bullionius novæ factionis Auctor, caputque nominari ambiret.

§. LXIV.

Rex Hugonottas ad pacis conſilia inclinare fruſtra conatus.

Daniel l. c. Hiſt. de l'Edit. de Nances l. 7.

Sub idem tempus Franciæ Rex infauſtum de Ambiano ab Hiſpanis intercepto nuntium acceperat, captata autem inde anſa ex Pariſina urbe die duodecima Martii ad Hugonottas Vindocini congregatos per Monglatum literas transmiſit, in quibus illos verbis ad ciendam miſerationem aptiſſimis, validisque rationibus inducere nitebatur, ut ab immoderatis petitionibus ſuis deſiſterent, aut eas ſaltem ad aliud tempus magis opportunum differrent: ipſe quoque Monglatus die decima nona Martii ad conſeſſum admiſſus, cunctos eloquentiæ fontes exhauriebat, ut eis perſuaſum redderet, quod

proprii

proprii ſui honoris haud immemores patriæ ſuæ ſalutem cordi haberent, bellumque civile, quod ex eorum pertinacia Regno rurſus impenderet, avertere molirentur, cum nuperæ diſſenſiones inteſtinæ omnibus fœderatis ad officium nondum reverſis adhuc ſub cineribus laterent: proin ſaltem ipſi obſequium, ac ſubmiſſionem legitimo ſuo Regi debitam nova rebellione excutere abhorrerent. Verum omnes hæ rationes, utut æquitati, ac prudentiæ admodum conſonæ, illorum animos permovere haud poterant, qui jamjam ſeditionis libidine per ipſam hæreſis contumaciam accenſa flagrabant: eapropter temeritate nunquam audita Salmuro die vigeſima quinta Martii literas ad Regem transmittunt his verbis conceptas: „iniquo prorſus animo Ambia„nenſis urbis jacturam ferimus, ac uni„ce in Regiæ ſuæ Majeſtatis opem vi„tam, noſtraque bona profundere de„ſideramus, ea tamen lege, ut præ„primis ea omnia, quæ in noſtris libel„lis ſupplicibus expoſuimus, nobis con„cedantur.„ Enimvero Rex oblati hujus obſequii ſinceritatem ſibi merito ſuſpectam habebat, eoquod præſente adhuc Monglato hi rebelles novo edicto ad Provinciales ſuos Senatus transmiſſo ex Regiis tribunalibus pe-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

cunias aufferri, atque exinde præsidiariis, qui Hugonottarum urbibus impositi erant, æs militare numerari præcepissent, simulque Nesleum Gubernatorem Calviniaco excedere prohibuissent, quamvis hic unacum suo præsidio hanc urbem relinquere a Rege disertis verbis jussus esset: adeo nempe hæreticis nihil magis familiare est, quam legitimi Principis sui jussa vilipendere. Nec hic stetit Calviniſtarum Salmuri congregatorum petulantia; postquam enim sub idem tempus Cudrajus Regis nomine eisdem injunxerat, ut duodecim aureorum millium summam, quam reformatæ eorum Ecclesiæ post Parisinam cædem a Mercatoribus Anglis mutuam acceperunt, tandem persolverent, hi unanimi suffragio decidere præsumebant, quod Rex præfatam summam numerare, aut saltem, ne Rupellensis urbs, quæ de hac solutione caverat, desuper molestetur, præpedire obstringeretur, hacque de re specialis articulus eorum libello supplici insereretur: præterea juxta Bullionii Marescalli consilium decreverunt, ut eorum conventus saltem per biennium continuandus novis Deputatis augeretur, atque ad castrum Heraldi, utpote a Rege magis remotum, ditionibus

nibus vero eorum potestati subjectis magis vicinum, transferretur. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LXV.

Alii Proceres a Rege ad Hugonottarum conventiculum Deputati.

Cum ergo Vicus, Calignonus, & Monglatus frustra operam suam in flectendis hisce rebellibus hæreticis impenderent, Rex insuper ad castrum Heraldi, quo Calvinistæ Salmuro concesserant, Casparum Schombergium Nantolii Comitem, & Jacobum Augustum Thuanum ablegare decernebat, ut cum Protestantium Delegatis nomine Regis agerent, quam in rem ipse quoque Rex ad Tremollium, Novam, Paraberam, & Plessium Mornæum ex factiosis præcipuos literas dabat, quæ tamen nullum omnino sortitæ sunt effectum, nec tamen propterea Rex animo fractus rursus Monglatum, & Forzam ad Hugonottarum conventum decernebat unacum literis decima nona Aprilis die datis, altera autem die pariter submiserat Vicum, qui Regis nomine Hugonottis hæc indulgebat. I. Rex intra Parisienſis, & Rothomagensis Senatus jurisdictionem Turonii Curiam iisdem erigere permittebat. II. Si regio promisso fidere vellent, Rex eis pro præsidiariorum, qui in Hugonottarum urbibus *Thuan. & Daniel. l. c.*

bibus

Secul. XVI. A.C. 1597.

bibus sunt, sustentatione centies sexaginta aureorum millia erogare se paratum offerebat per integros sex annos, nonnisi autem per biennium id se facturum spondebat, si hanc pollicitationem scripto firmatam desiderarent. III. Rex pro alendis ipsorum Ministris quadraginta aureorum millia se suppeditaturum asserebat: hæc tamen Henricus hisce rebellibus concedere paratus erat, ea duntaxat lege, ut dissoluto conventu suo haud amplius ejusmodi congressus, seu Senatus sub quovis prætextu instituerent, omniaque edicta, quibus Regis æraria sibi vendicabant, irrita declararent.

§. LXVI.

Alberti Archiducis literæ ad Mercurianum interceptæ.

Thuan. l. c. Paulo ante Alberti Archiducis literæ ad Mercurianum Ducem datæ fuerant interceptæ; quippe Crucejus Bellovacensis capta Ambianensi urbe per dispositos equos cum arcanis mandatis, ac literis in Britaniam minorem mittebantur, ut de prospero Ambianæ expugnationis successu Mercurianum Ducem certiorem redderet, & arctiori amicitiæ vinculo eundem Alberto devincire niteretur: cum autem hic nuntius Salmurum veniret, ipse Plessius Mor-

Mornæus forte in eodem hoſpitio di- Sæcul. XVI.
verſatus, ex eodem, unde veniret, & A.C.1597.
quo tenderet, percunctatus, illum vultu pallere, ac verbis nutare deprehendebat, quapropter illum comprehendi juſſit, literarum autem, quas hic juvenis in ſtabuli ſterquilinio occultabat, faculo opportune reperto præter alias ſcripturas deprehendebat epiſtolam Menſe Januario datam, in qua Albertus Archidux Mercurianum Ducem ad inviolate ſervandum amicitiæ fœdus hortabatur, data fide, quod Philippus Rex cum Henrico nullam pacificationem initurus eſſet, niſi ipſe etiam Mercurianus in ejusmodi pacto comprehendatur. His quoque literis alia ejusdem Archiducis epiſtola ad Rodericum Mendonem Hiſpanicæ rei in Britannia Procuratorem erat adjuncta, in qua hic Mercurianum de promiſſis a Philippo Rege factis certum reddere jubebatur: reperiebantur etiam aliæ literæ ambiguis verbis, arcanisque notis ſcriptæ, ex quibus ſatis manifeſtum reddebatur, quod præfatus Dux clandeſtina cum Hiſpanis conſilia adverſus Franciæ Regem cuderet; magis autem ejusdem animus ex alia illius epiſtola ad Carpentarium Advocatum data, eodemque tempore intercepta manifeſtabatur, in illa enim Dux de Cruceii fato,

lite-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

literisque apud eum repertis summum dolorem testatus significabat, quod quidem Regii Deputati inducias usque ad Mensem Octobrem prorogari postularent, ipse vero illas ultra mensem Julium extendi nollet, eoquod a Philippo auxiliares copias eo mense adventuras, necnon Albertum in Gallias irrupturum a suis amicis intellexisset, proin si idem Albertus capto jam Ambiano opportuna hac occasione uti vellet, minime dubium foret, quin Regis, qui in occulto juratus Catholicorum hostis est, fortuna penitus everti possit. Hæ quidem literæ ad detegendum Mercuriani animum peropportunæ erant, Cruceio tamen, & Carpentario extremum accelerarunt exitium, quippe ambo tanquam perduelles, ac patriæ proditores postea ad mortem damnati confractis membris rotæ impositi sunt.

§. LXVII.

Fallax Hugonottarum juramentum.

Daniel. l. c. Thu. l. 118. pag. 800.

Cum ergo ex hisce Mercuriani literis novos, eosque satis periculosos tumultus intra Regnum agitari compertum esset, rei gravitas postulare videbatur, ut Rex de ea certior fieret: quapropter Bullionius, Tremollius, Plessius, & Schombergius haud inconsultum censebant, ut Nicolaus Rapinus Equi-

Sæcul. XVI. A.C.1597.

Equitum tribunus captum Crucejum ad Regem conduceret, eo fine, ut obſcura, & ambigua in hiſce literis contenta ab ipſomet explanarentur: igitut Rex ex hoc juvene totius arcani conſilii ſeriem edoctus, ut imminens periculum a ſe amoliretur, Vico, qui tum Salmuri agebat, Hugonottis exponere præcepit, quod Mercurianus Dux ad continuandos in Regno tumultus eorum rebellionem in rem ſuam verteret, ac gratiis, quas ipſi ſibi in Religionis ſuæ negotio concedi poſtulant, ad id abuti intenderet, ut ſub hoc prætextu Catholicos ad ſeditionem concitet, atque in Britannia rebellionem proſequi valeat: cum ſatis luculenter interceptæ Mercuriani literæ teſtantur, eo unice ipſius conſilia collimare. Verum Hugonottæ hac ipſa Regis indulgentia audaciores effecti a Rege jamjam perterrefacto omnia, & ſingula, quæ per fas, nefasque poſtulabant, extorquere decreverunt, atque inſuperhabito Regis interdicto conventui ſuo apud caſtrum Eraldi ſtabilito die decima ſexta Junii initium fecerunt, in quo congregati Regi obedientiam, ac ſubmiſſionem amplis quidem verbis, ac jurejurando pollicebantur, ejusmodi tamen conditiones, ac clauſulas apponebant, ex quibus ſeditioſa ipſorum conſilia palam fiebant: huic

Sæcul. XVI. A.C. 1597. huic insuper juramento plusquam ducenti ex Deputatis subscripserant unacum ipso Bullionio Duce, qui die vigesima septima ejusdem Mensis ad castrum Eraldi advenerat, in hoc potissimum culpandus, quod a Rege, quem repugnantibus cunctis ferme Consiliariis ad bellum Hispanis denuntiandum adegerat, non modo perfide defecerit, sed etiam in ipsum seditionem conflarit.

§. LXVIII.

Anxiæ Henrici Regis curæ ob Hugonottarum temeritatem.

Dgniel l. c. Percepta Calviniſtarum pervicacia Henricus Franciæ Rex tandem proprio experimento didicerat, nunquam nec Principis securitati, nec Regni tranquillitati cautum esse, quamdiu quædam secta a Catholica Religione aliena invalescere nimia indulgentia permittitur, eoquod indomiti sectariorum animi nullo aut rationis, aut reverentiæ fræno regi sustineant: quocirca Henricus Rex inquietissimo curarum turbine ejus animum circumsonante, quid consilii in fatali hac rerum vicissitudine caperet, suspensus hærebat; sub idem vero tempus peropportunæ Rosnius Baro ad castra advenerat, qui quidem Calvinianæ sectæ studiosissimus, Regi tamen apprime addi-

addictus erat, hunc ergo Rex animi levandi gratia his verbis alloquebatur: „ex Eraldi castro mihi nuntiatur, quod „Hugonottæ ibidem congregati a me „novum extorquere moliantur edictum, „vi cujus non minus iniqua, quam im„modica, quæ a me hucusque postu„larunt, ipsis concederem, cum tamen „omnino perspectum habeam, quod „omnes Provinciarum Curiæ sese ejus„modi indulgentiæ sint opposituræ: ex „altera vero parte non minus prospi„cio, quod Hugonottæ, si repulsam „laturi sint, arma adversus Regem suum „sumere decreverint: insuper etiam ti„mendum cerno, ne Bullionius, & Tre„mollius Duces, necnon Plessius, alii„que, quibus major inter Sectarios au„ctoritas, ceteros quoque ad rebellio„nis societatem pertrahant: id vero „si fieret, cuncta sane exitio proxima „forent, cum hinc Hispanos, illinc „Hugonottas debellare coactus exerci„tum meum in diversa partiri deberem: „quapropter te rogo, ut datis literis „Trimollium amicum tuum ad dissol„vendum hoc fœdus regno meo tan„topere funestum inducas.„ Annuit Rosnius Regis desiderio, hancque in rem ad eundem Trimollium nulla mora literas oppido vehementes dedit. Sæcul. XVI. A.C. 1597

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LXIX.

Pontificis opera in ſancienda pace Gallos inter, & Hiſpanos.

Spond. hoc ann. n. 7. Rapin. Thoir hiſt. d'Angl.

Vix Clemens VIII. ſummus Pontifex Henrici IV. Regis reconciliationem ad felicem exitum perduxerat, cum illico primas eo curas intenderet, ut tanquam communis fidelium Parens, gentisque Chriſtianæ arbiter duos Europæ potentiſſimos Reges Hiſpanum & Gallum firma pace conciliaret; cum enim hi non ſine magno Catholicæ fidei diſpendio, ingentique Proteſtantium incremento jam per plures annos inter ſe bella utrinque damnoſa gererent, atque ipſi Turcæ, cum Cæſar exterorum Principum ope deſtitutus eisdem reſiſtendo impar eſſet, jamjam repetita clade Chriſtianos in Hungaria afficerent, hinc unionem inter Catholicos Principes quovis pretio revocare, ſummopere neceſſarium ducebat Pontifex; eapropter jam anno priori Alexandrum Medicæum Cardinalem, atque Archiepiſcopum Florentinum, qui poſtea in Papam electus Leo XI. nominabatur, Legatum in Gallias decernebat, ut Henricum IV. ad pacis conſilia inclinaret. Legatus igitur ad alloquium Pariſiis admiſſus, variis, validisque argumentis Regem ad pacem incitabat,

hæc

hæc exponens: „diuturnæ Gallici Re- Sæcul. XVI.
„gni calamitates, ac florentiſſimæ quon- A. C. 1597.
„dam Provinciæ præſenti bello deſola-
„tæ pacem, unicum tot malorum re-
„medium, depoſcunt; nunquam enim
„Rex Regno ſuo pacate, tranquilleque
„frui poterit, quamdiu ab extero hoſte
„armorum metus imminet: aliunde e-
„nim etiam Regnum non modo a fœ-
„deratorum reliquiis turbatur, ſed vel
„maxime ab hæreticis in Regno præ-
„valentibus, qui cum Belgii rebellibus,
„Anglisque clandeſtina armorum ſo-
„cietate conjuncti nonniſi ex Hiſpanici
„belli ſucceſſu ſua conſilia moderantur,
„ac ſiniſtra regii exercitus expeditione
„arrogantiores facti rebellionem adver-
„ſus Regem eo tempore meditantur, quo
„Chriſtiana Respublica ardenter exop-
„tat, ut arma illa, quæ hucusque Chri-
„ſtianorum ſanguine maduerunt, tan-
„dem in communem hoſtem Turcarum
„Imperatorem verterentur.„ His, aliis-
que rationum momentis Legatus Apo-
ſtolicus Regis animum ad pacis deſide-
rium quidem inclinabat, cum tamen
honoris, atque exiſtimationis ſtimulus,
propriæque utilitatis ratio in eo præ-
valerent, idem Rex diſertis verbis Car-
dinali Legato reſpondit, quod nulli un-
quam conditioni aſſenſurus ſit, niſi prius
omnes urbes, quas Hiſpani occupave-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

rant, integre reſtituantur, damnaque Regno illata reſarciantur: hoc tamen reſponſo Legatus nihil territus rem urgere pergebat, moxque annuente Papa Patrem Bonaventuram de Calatagrione Ordinis ſancti Franciſci Miniſtrum Generalem natione Siculum in Hiſpaniam unacum Belliverio ablegabat, ut ambo cum Philippo Rege, quem pacis ſtudioſum noverat, de mutua hac concordia agerent.

§. LXX.

Philippus Hiſpaniæ Rex ad pacem propenſus.

Spond. n. 7. Gallut l. 10. de bello Gall.

Quamvis Franciæ Rex pacis negotio varias difficultates objectare videretur, re tamen ipſa tam domeſticis, quam exteris tumultibus inter arcta prehenſus Regni ſui tranquillitatem pacis ſecuritate redimere paratus erat: majori tamen adhuc animi propenſione Philippus II. Hiſpaniæ Rex jam victoriis ſatur ex tuta pace belli fructus reportare ſtudebat; cum enim jam ſenio gravis, morbisque lætalibus preſſus eſſet, ac periculoſum crederet, unico teneræ adhuc ætatis Filio Regnum immenſis ſumptibus exhauſtum unacum bello tam atroci adverſus hoſtem expertum, ac magnanimum relinquere, aliunde vero ſperaret, quod vires

Sæcul.XVI. A. C. 1597.

vires ſuas in Franciam diſtractas adverſus ſeditioſos Belgii Ordines firmata pace potentius contrahere poſſet, hinc benevolas admodum aures P. Bonaventuræ Miniſtro Generali præbebat, eodemque tempore, quo ejus res proſpero adhuc armorum ſucceſſu adverſus Gallos procedere videbantur, literas apud ſanctum Laurentium Eſcurialem die duodecima Auguſti ad Albertum Belgii Gubernatorem dabat, quibus eidem pacis conficiendæ facultatem commiſerat. Ceterum hæ pacis conſultationes poſt recuperatam Ambianenſem urbem plurimum quidem fuerunt promotæ, nonniſi tamen anno ſequenti penitus confectæ.

§. LXXI.

Hugonottæ ob agitatam pacem in rabiem acti.

Ea res tam religioſo ſilentio celari haud poterat, quin crebreſcente fama Hugonottæ in Eraldi caſtro congregati intelligerent, quod ſummus Pontifex inter Hiſpanum, & Gallum Reges pacem conciliare niteretur, hancque in rem jamjam Ordinis ſancti Franciſci Miniſtrum Generalem in Hiſpaniam ablegaſſet. Accepto hoc nuntio Hugonottæ, cum pertinaciam ſuam reddita pace, auctisque Regis viribus

Daniel Hiſt. de France t. 10. p. 125.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

frangi pertimescerent, indomito furore acti debitæ moderationis, ac submissionis limites prætergredi non erubescebant, sed communi consilio Constantium Marantiæ Gubernatorem, qui desuper apud Regem quereretur, ablegare decernebant. Hic ad alloquium admissus inaudita prorsus temeritate Henricum Regem suæ factionis nomine his verbis alloquebatur: „Haud ignoramus, „nostra postulata studiose diuturna cun„ctatione eo ex fine fuisse elusa, ut in„terea cum Hispaniæ Rege pacis fœ„dus maturari posset: attamen hæc „ipsa concordia nobis haud immerito „admodum suspecta est, eoquod præci„pue instigante Papa jurato religionis „nostræ inimico cum ejusmodi Rege, „cujus pacta duntaxat ad existimatæ hæ„resis nostræ exterminium tendunt, in„eatur, necnon præcipui regiæ Ma„jestatis suæ Consiliarii non raro, in„cautius licet, in suis colloquiis decla„rarint, pacem cum Hispanis omnino „necessariam esse, ut tandem Hugo„nottæ ad officium revocari valerent: „insuper suspecta nobis est hæc ipsa ta„citurnitas, qua hucusque hoc nego„tium fuit sollicite nobis occultatum, „cum tamen illud urgentibus Bellive„rio, & Bonaventura Franciscano vix „non confectum sciamus: de cetero au„tem

„tem perſuaſi ſumus, quod Rex nequa- Sæcul. XVI.
„quam propriæ ſuæ voluntatis impulſu A.C.1597.
„permotus, ſed pravis ſuorum conſiliis
„deceptus ejusmodi fœdus moliatur:
„ſi tamen nihilominus res ad exitum
„deducatur, nos uſurpatam Regis au-
„ctoritatem armis tueri obſtringemur;
„nec ad id nobis vires deerunt, cum
„arcta invicem ſocietate conjuncti ſi-
„mus, ſemperque jungendi, aliunde
„vero experientia docuerit, quam ina-
„nes hactenus fuerint conatus, quibus
„ejusmodi homines noſtram Religio-
„nem evertere machinati ſint, cum eo-
„rum molimina duntaxat ad noſtram
„factionem numero, & potentia augen-
„dam profuerint: de cetero ſperamus,
„quod rebus omnibus mature penſita-
„tis Regia ſua Majeſtas ſaniora, ma-
„gisque congrua capere velit conſilia,
„interim vero haud ægre ferat, quod
„& nos adverſus mali periculum ea
„præparemus remedia, quæ nobis pru-
„dentia ſuggeſſerit. „

§. LXXII.

Seditioſa Hugonottarum molimina adverſus Franciæ Regem.

Temerariam hanc Conſtantii declarationem Henricus Rex utpote iteratis Hæreticorum exprobrationibus jam dudum aſſuetus ſumma moderatione *Daniel l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597

excepit, ac Deputatum ad Hugonottas remittens pollicitus est, quod illorum quietem, securitatemque semper cordi habere, seque erga illos tanquam Patrem, ac Protectorem gerere velit, dummodo vicissim ipsi, prout fideles subditos decet, obsequium præstare non detrectaverint: attamen ampla hæc Regis pollicitatio pervicax Hugonottarum ingenium adeo non flectebat, ut etiam seditionem, quam diu animo volutabant, executioni dare festinarent; eapropter suam factionem potentiorum Procerum auctoritate firmare intenti, cum de Bullionii, & Tremollii Ducum fide, atque auxilio certi essent, nullum non movebant lapidem, ut Diguerium quoque ad suas partes pertraherent; hic enim in Delphinatu supremus Gubernator a Rege constitutus omnes copias, quas Henricus contra Sabaudiæ Ducem destinaverat, suo imperio subjectas tenebat, proin si hic eorum partibus adhæsisset, abs dubio illorum factioni maximum accessisset momentum. Verum generosus hic vir Deputatos, quos Calvinistæ ad eum ablegabant, increpans declarabat, quod illos apud Regem accusare, necnon arma in eos convertere velit, si perversis suis consiliis, ac rebellioni ulterius pertinaciter insistere volue-

voluerint. Hæc repulsa Hugonottas adeo non a suis perfidis machinationibus absterrebat, ut etiam Poliniacum Sangermanum clam in Angliam ad Elisabetham Reginam ablegarent, qui ab eadem novæ sectæ patrocinium imploraret. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LXXIII.

Poloniæ Rex a Cardinale Legato frustra ad Turcici belli societatem sollicitatus.

Interea summus Pontifex, ut Rudolpho Cæsari ipsius opem adversus Turcas imploranti pro viribus præsto esset, missis undique Legatis Christianos Principes ad arma in Turcas vertenda sollicitabat. Equidem Protestantes, ut pia hæc Pontificis consilia everterent, nil intentatum, inausumque relinquebant, hac cavillatione usi, quod Papa inter Cæsarem, Hispaniæ Regem, & Transylvaniæ Principem fœdus pangere intentus non diserte id contra Turcas, sed generali voce contra *infideles* inire decrevisset, id vero subdole a Pontifice factum ajebant, ut Hungaria a Turcis liberata bellum contra ipsos Protestantes, quos Pontifex velut infideles reputaret, vertere posset. Verum hoc commentum temere adinventum a pluribus flocci habebatur, nec Pontificem *Thu. l. 118. pag. 787.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

abſterrebat, quominus Cardinalem Cajetanum in Poloniam ad Sigismundum Regem decerneret, ut hunc Principem ad bellum in Turcas movendum impelleret: attamen obſtrepente Joanne Samoſcio Regni Cancellario, & ſupremo exercitus Belliduce, ipſisque Nobilibus inter ſe diviſis tum nihil concludi poterat: inſuper Sigismundus variis obtentibus deſiderium Pontificis eludere nitebatur; cum enim nihil magis commune Religionis bonum impedire ſoleat, quam privati diſpendii formido, aut proprii queſtus ſollicitudo, pariter Regem ab hoc fœdere ineundo facile abſterrebat imminuendæ auctoritatis ſuæ metus; cum enim Sueci Sigismundi Regis ſui, eoquod Catholicus eſſet, imperium excutere pararent, atque in ejus locum ipſius Patruum nomine Carolum Sudermaniæ Ducem ſecta Lutheranum in Sundercopienſi conventiculo Regni Gubernatorem crearent, hunc Sigismundus a Regni adminiſtratione amovere, eique Fridericum Brandeburgicum Proregis titulo auctum ſubrogare totis viribus adlaborabat, hujus autem conſilii executioni Suecos absdubio obſtituros verebatur, ſi eis compertum fieret, quod fœderi per Papam propoſito ſubſcriberet: eapropter Cardinali Legato rem impenſius urgenti reſpondit,

spondit, quod sine maximo Regni, auctoritatisque suæ detrimento hac in re summo Pontifici obsecundare haud posset. Nihilominus Cardinalis nondum animo concidens, cum Francisco Mendoza, qui a Philippo Rege, & Alberto Archiduce hac de re in Poloniam missus erat, collatis consiliis eo rem deducebat, ut Mendoza declararet, se effecturum, ut in Regni Comitiis bellum Regi, nisi a Turcarum fœdere abstineret, denuntiaretur: nihil tamen a Rege impetrari poterat, pertinaciter obluctante Samoscio, ceterisque Proceribus, qui tamen, ne communem Christianorum caussam deserere crederentur, Tartarorum Oratorem in Comitiis Varsaviæ agentem impellebant, ut hi deinceps a Turcis sese magis alienos exhiberent. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LXXIV.

Franciæ Rex a variis Principibus suppetias efflagitans.

Sub idem tempus Henricus Rex Guilielmum Ancellum in Germaniam ablegabat, ut Imperii Principes, urbesque ad armorum societatem contra Hispanos sollicitaret: hic ergo præprimis unacum Jacobo Bongarsio, qui jam dudum Regis negotia apud Germanos procurabat, Fridericum Palatinum Electorem,

Sæcul. XVI. A. C. 1597. rem, necnon Georgium Onoldinum Marchionem convenit, coram quibus Regem ſuum cum Angliæ Regina, & Belgii Ordinibus fœdus iniiſſe referens habita prolixa oratione indignum in modum in Hiſpaniæ Regem, totamque Nationem invehebatur, ac demum utrumque Principem impenſe rogabat, quatenus huic fœderi pro publica libertate inito quamprimum nomen darent verum ad hæc Palatinus æque, ac Marchio Oratori Gallo reſpondebant, ſe nihil certi ſtatuere poſſe, niſi prius cum Daniæ, & Scotiæ Regibus, aliisque Imperii fœderatis egiſſent: Ancello autem in mora periculum obverſari reponente ambo ſeſe excuſabant, cauſſati, honorificentius fore, ſi communi omnium conſilio fœdus ſanciretur, ac ſuppetiæ decernerentur: cum vero ſub duriſſimis conditionibus auxilia ab utroque Principe ſponderi intelligeret Orator, fruſtra tempus teri ratus, inde ad Philippum Ludovicum Bavariæ Ducem, necnon ad Fridericum Wirtembergicum contendit: aſt ab utroque nonniſi nuda verba retulit, hinc demum per Francofordiam facto itinere ad Mauritium Haſſiæ Principem, & Brunsvicenſem Ducem perrexit, quorum tamen primus majus ab Hungaria, quam ab Hiſpa-

nis

nis Germaniæ periculum imminere re- Sæcul.XVI.
spondit, alter vero sibi Testamento Pa- A.C.1597.
tris sui interdictum asseruit, ne sine Ordinum consensu cum ullo Principe fœdus iniret. Haud magis prospero successu Ancellus Anhaltinos Principes, & Georgium Brandeburgicum Electorem sollicitabat, quapropter re infecta Norimbergam reversus ineunte Aprili a Saxoniæ Duce literas accepit, in quibus Dux Regem hortabatur, ut a bello cum Hispanis inito desisteret, cunctasque vires suas in Turcas verteret: insuper Palatinus Elector, & Onoldinus Marchio rursus sollicitati datis literis Ancello respondebant, se sacri Imperii reverentia prohiberi, ne fœdus cum Rege Christianissimo inirent: de cetero se ea, quæ Jacobo Bongarsio spopondissent, exequi paratos. Igitur Ancellus post honorificas utrinque salutationes nonnisi vana spe, ac promissis lactatus discedere cogebatur.

§. LXXV.

Lucemburgus Henrici Galliarum Regis Legatus ad Papam decretus.

Hæc dum interim in Galliis gerebantur, die decima sexta Aprilis hoc anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo septimo Franciscus Lucemburgus Pinei Dux Romam venit, quem Henri-

Spond. ann. 1597. *n.* 16. *Daniel. l. c. Thu. l.* 118. *pag.* 808.

Sæcul. XVI. A. C. 1597. Henricus IV. jam ineunte hoc anno illuc deſtinaverat, ut Regis nomine ſummo Pontifici Clementi VIII. filialis obſequii homagium ritu ſolemni exſolveret. Erat hic magni meriti Princeps, qui jam olim regnante Sixto V. ab Henrico III. & poſtea a Proceribus Henrico IV. addictis Romam ablegatus fuerat, nunc vero, poſtquam portæ, ut vocant, Angelicæ veſpertino tempore appropinquaverat, Pontificis juſſu Procerum, ac Nobilium quamplurimi obviam procedentes, illum ad Herculis Taſſonii Ferrarienſis Nobilis ædes comitabantur: altera autem die ad Vaticanum Palatium ſumma magnificentia deductus cum ingenti Pontificis lætitia excipiebatur, qui etiam hujus Papæ pedes demiſſo oſculo veneratus Regis ſui nomine obedientiam, obſequiumque ſpondebat, quam in rem Mauritius Breſſius Sebuſianus orationem habuit, priusquam tamen Pontificis nomine Sylvius Antonianus tum Clementi VIII. a ſecretis ad hanc orationem reſponderet, difficultas circa obedientiam pro Regno Navarræ præſtandam oriebatur; cum enim Hiſpaniæ Rex titulum Navarræ Regis ſibi ſoli vendicaret, Pontifex hanc clauſulam: *ſine præjudicio Regis Catholici*, in reſponſo ad obedientiæ formulam dando adjici voluit, hancque in rem

Oſſat. epiſt. 91. & 92.

rem Arnaldum Oſſatum natione Gallum conſuluit, qui hanc clauſulam omnino addendam cenſebat, eoquod obedientiæ homagium, quod Antonius Navarræ Rex Henrici IV. Parens anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo Pio V. & ipſemet Henricus anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo tertio per Duroſium Gregorio XIII. præſiterant, nonniſi adjecta hac reſtrictione fuiſſet acceptatum: verum Lucemburgus præpedire juſſus fuerat, ne in reſponſo, quod ad obedientiæ homagium per quemdam Oratorem a Legato deſignandum fieret, hæc clauſula apponeretur: de cetero mandatum erat, ut Legatus minime obſtaret, quo minus Hiſpaniæ Legati ſuas, ut vocant, proteſtationes interponerent, dummodo ibidem diſertis verbis exprimeretur, quod Hiſpani Regis proteſtatio duntaxat Navarræ, non autem Franciæ Regnum reſpiceret, ſimulque poſt hæc verba: *ſine præjudicio Hiſpaniæ Regis quoad Navarræ regnum*: mox adderetur, quod hæc *proteſtatio viciſſim adjecta cenſeatur absque præjudicio Regis Chriſtianiſſimi ad Navarræ Regnum.* Placuit hæc cautela utrique parti, quapropter ea de re ſpeciale diploma a ſummo Pontifice confectum eſt: ſubmota igitur hac difficultate Legatus fidei, atque obſequii

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

sequii pensum solito ritu exsolvebat, quem postea Pontifex lauto convivio excipiens, ac familiari colloquio honorans humanissime a se dimisit.

§. LXXVI.

Henrici Franciæ Regis conatus pro recuperanda Ambianensi Urbe.

Spond. ann. 1597. n. 3. Thu. l. c, Gallut. l. 19. de bello Gall.

Cum Ambianensi urbe in Hispanorum potestate relicta Henricus nec prosperam armorum sortem, nec proficuas pacis conditiones sperare posset, ideo hanc jacturam quovis pretio reparaturus mox Bironium Marescallum, ceterosque Belliduces convocabat, ut de opportunis hanc urbem recuperandi mediis deliberarent; cum autem Rex summa inopia laboraret, præcipua ejus cura eo abibat, ut pecuniæ ad hanc expeditionem omnino necessariæ conquirerentur: porro huic consilio ipse etiam Rosnius Baro interfuit, cui jam anno priori Rex deplorandum egestatis suæ statum his verbis declarabat: „nec „mihi equus ad pugnandum aptus, nec „integrum stratum supereſt, indusia „mea penitus dilacerata, Thorax meus „undique pertusus, jamque per biduum „a diversis prandium quærere cogor: „inde judices, an diutius tolerare pos„sim, quod ærarii mei Rectores oppi„pare vivant, ac saginentur, ego au-

Daniel Pan. 1596. p. 161.

„tem

tem fame moriar ?„ Hæc ipſa Henrici epiſtola Rosnio anſam præbebat, ut Regi ſuggereret, ad conquirendas pecunias nil aptius fore, niſi ut omnes ejusmodi Rectores adminiſtrati ærarii rationem reddere compellerentur, ac ingens pecuniarum mulcta, qua rei plecterentur, in belli ſumptus converteretur, & dein pecunia a ditioribus mutuo accepta, tributisque mediocriter auctis, peculatus crimine notati ſevere caſtigarentur. Hoc Rosnii conſilium Rex tantopere gratum habebat, ut eidem totius ærarii curam demandaret, mox vero hujus ſubſidii ſpe fretus Lutetia Corbejam urbem ſeptem leucis Ambiano diſſitam contenderet, & Carolo Guntaldo Bironio Franciæ Mareſcallo negotium daret, quatenus cum tribus, vel quatuor millibus cunctos urbis aditus intercluderet: cum vero Bironius cum copiis ſuis Ambiano appropinquaret, Protocarerus Urbis Gubernator hoſtium paucitatem conſpicatus, die trigeſima, & trigeſima prima Martii in primam Gallorum aciem erupit, & captivis aliquot ſecum abſtractis reliquos in pagum ab urbe remotiorem recedere coegit: ineunte autem Menſe Aprili militum ſuppetias ab Alberto Archiduce ſubmiſſas unacum Friderico Paciotto inſigni Architecto in urbem in- Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

duxit, desideratis suorum duntaxat quadraginta, pluribus tamen sauciis, ex quibus erant Franciscus Deza, & Rogerius Taconius ambo magni nominis Belliduces, quorum primus paucis post diebus vita functus est. Interea Bironius Marescallus, ut obsessis inferendi militaris subsidii, vel annonæ opportunitatem intercluderet, pontes navibus instructos Somonæ fluvio prope Longum-pratum imposuit, hosque lunato propugnaculo, multisque aggeribus in utraque fluminis ripa munivit, postea vero Atrebatum Artesiæ Metropolin, necnon Dorlanum nocturni silentii beneficio clam admotis scalis superare tentabat, cum tamen hæ mænibus breviores essent, præsidiarii, civesque tumultu excitati Bironium non sine suorum dispendio retrocedere coegerunt: sub idem tempus Mense Majo quatuor Anglorum millia ad Gallorum castra pervenerant, cumque ipsemet Rex ineunte Mense Junio Parisios delatus militum delectus urgeret, in Gallico exercitu jamjam sexdecim peditum, & tria millia equitum ad finem hujus mensis recensebat: nec tamen horum numero territi Protocarerus, ac Montenigrius die vigesima quarta Maji ex urbe in diversas partes erumpunt, atque aggerem nondum perfectum prope Lon-

Longumpratum adoriuntur, eosque, qui illum tutabantur, fugant, cæduntque, Montinio autem in opem accurrente utrinque pertinaciter certatum: porro Bironius interea interjectum aggeri, & flumini aditum, ut viam hosti sese in urbem recepturo præpediret, occupare festinat, ab ipso tamen Didaco Durando, & Francisco Arcu præventus spe sua frustrabatur, ac Montenigrio cum Hispanis peditibus in Gallos Equites irrumpente parum abfuit, quin Bironii copiæ a fronte, & a tergo interceptæ penitus delerentur, eas tamen Carnutensis Commendator cum reliquo Gallorum equitatu advolans e præsenti liberavit discrimine, adeo, ut Hispanis in urbem recedentibus, Bironius suos milites revocaret, dieque jam ad occasum inclinata certamen dirimeretur, æquatis utrinque decore, ac jactura. Ceterum die septima Junii Henricus Rex Parisiis redux unacum Conneſtabili ad castra pervenerat, secum adducens Moncellensem Marchioniſſam, quam etiam inter præsentanea vitæ, regnique sui pericula semper perdite deperibat, hujus vero scorti præsentiam iniquo animo ferebant præcipui exercitus Belliduces, præsertim Bironius Marescallus, qui de turpi hoc amore liberius pro more suo loquebatur. Porro

Sæcul XVI. A C 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Rex ſtationem ſuam in ſemiruto ſanctæ Magdalenæ cœnobio trans Somonam Arteſiam verſus ſito collocabat, & quamvis illud crebris ex urbe diſploſionibus expoſitum eſſet, Rex tamen inde diſcedere noluit, ut ad ſubitos eventus propior juſſa ſua dare poſſet.

§. LXXVII.

Ambianum a Gallis arctius obſeſſum.

Avila l. 15. Thuan. & Daniel l. c. Mem. de Sulis t. 1.

Pluribus velitationibus acriori obſidioni præludebatur, alternante adhuc fortuna, præprimis vero Bironius urbem, quam vi non poſſet, aſtu expugnare ſollicitus noctu, quæ diem vigeſimam primam Junii ſequitur, oblongos ſaccos nitrato pulvere fartos in cavas munitionum partes, ac ſub tormentis diſpoſitis conjici juſſit, ut pulvere ignem concipiente ruina muro vicino inferretur; cum autem milites ad hoc deſtinati minus apte haſce machinas collocaſſent, exinde plus terroris, quam damni obſeſſis intulere, Galli vero non ſine ſuorum diſpendio, ac pulveris pyrei jactura retrocedere coacti ſunt. Die vigeſima nona ejusdem Menſis Montenigrius, ut Bironium muniendo Magdalenæ cœnobio intentum præpediret, ex urbe erumpens cum iis, qui ſtructuram moliebantur, atrox prælium conſeruit, tandem vero ſuperveniente ipſo Biro-

Sæcul. XVI. A.C.1597.

Bironio, & Alverniæ Comite, ſeſe paulatim quidem recepit, continenter tamen, ut ſtrenuum decet militem, pugnando: periere in eo certamine ex Hiſpanis duntaxat decem, ex Gallis vero ducenti, plerique tamen eorum capti fuere. Hanc jacturam Bironius ulciſci meditans, ac Hiſpanos abs dubio rurſus erupturos proſpiciens ſexcentos pedites in inſidiis collocabat prope Sacellum quoddam pro erigendo aggere ſelectum, cum ergo Monte-nigrius pridiana victoria magis audax, quam providus, excurreret, cum ſuis in paratas incidit inſidias, nec tamen propterea animo concidens Equites ſuos in unum agmen coactos in orbem circumducit, totoque impetu in eos, qui præfatum Sacellum firmabant, irruens, illos utpote numero inferiores in fugam egiſſet, niſi Bironius Montenigrium a tergo adortus ſubveniſſet, eodemque tempore quædam Anglorum Legio præſto adfuiſſet: quare aucta utrinque pugnandi pertinacia, vincendique ardore denuo ad cruenti prælii neceſſitatem deventum eſt, ac Montenigrius a tergo, & fronte ſimul petitus abs dubio oppreſſus fuiſſet, niſi Protocarerus cum reliquo Equitatu in auxilium advolaſſet, nihilominus Hiſpani aucto hoſtium numero repulſi ad primum usque urbis

Sæcul. XVI A. C. 1597.

propugnaculum infectante hoſte rejecti ſunt. Variant Scriptores circa cæſorum numerum; quidam enim utrinque ducentos, alii ex Gallis trecentos, ex Hiſpanis vero nonniſi ſeptuaginta in hac pugna, quæ duas ferme horas tenuit, deſideratos referunt; utut res ſe habuerit, id certum eſt, quod Hiſpanorum jactura longe magis luctuoſa fuerit ex cæde Joannis Gusmani, qui ex nobiliſſima Hiſpaniæ proſapia ortus, ætate quidem juvenis, in re tamen bellica omni expectatione maior in hoc prælio occubuit: cum autem Protocarerus urbis Gubernator hoſtium opera, quantum valeret, retardare, ac tempus eousque extendere niteretur, donec hujus moræ beneficio ſuppetiæ, quas ab *A*rchiduce indies præſtolabatur, adventare poſſent, hinc crebra eruptione hoſtem laceſſere neceſſe erat; igitur Protocarerus die decima ſeptima Julii eruptionem, quæ ab ipſis Gallis ob ſuorum ſtragem *magna* appellari ſolet, tentare ſtatuit, ad quam ob recens damnum ſuis ab hoſte allatum impellebatur; cum enim pro more Didacus Benavidius cum peditum, Equitumque agmine ea ex parte, qua Ambianum in reliquam Galliam proſpicit, pabulatum egrederetur: Galli re obſervata in inſidiis latentes die trigeſima

Junii

Junii pabulatores improvida ſecuritatis fiducia incautius, longiusque, quam præſcriptum erat, abreptos invadunt, eorumque centum triginta perimunt, finiſter vero hic eventus non modo Hiſpanorum animos ad erumpendum proclives non repreſſit, ſed vehementius accendit, unde præfata die Protocarerus Didacum Durandum, & Franciſcum Arcum cum mille ducentis partim equitibus, partim peditibus per diverſas urbis portas dato ſigno in hoſtes erumpere juſſit. Hi ergo primo impetu Picardiæ legionem communi ſtrage perrumpunt, cæſis illius Præfectis Montinio, Fleſſano, & Foquerollio, ceteris qua fuſis, qua diſſipatis: igitur primis hujus victoriæ auſpiciis animoſiores facti Hiſpani, capto, quod Magdalenæ cœnobio proximum erat, propugnaculo Gallos ad caſtra toto pedum ſtudio auffugere compellunt, atque ad ipſos aggeres, & munimenta penetrantes edita ſtrage hoſtium tormenta impactis clavis obſtruunt: Bironius equidem in ſubſidium adventans victoribus ſeſe opponere ſatagebat, ſed inundante magis, magisque Hiſpano milite ejus vita, aut libertas in extremo diſcrimine fuiſſet, niſi Jonvillæ Princeps deſperatione animum acuente cum militum centuria accurriſſet, qui tamen Sangrio cum

Sæcul. XVI A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

suis Cataphractis succurrente ad castra retrocedere cogebatur. Tam infausta prælii sorte territus Bironius Regem monebat, ut ipsemet sua præsentia Gallorum animos revivificaret. Ergo Henricus ex Magdalenæ cœnobio advolat, equo desilit, hastamque arripit, eumque mox Alverniæ, & sancti Pauli Comites, plurimique Nobiles sequuntur: accurrit etiam cum quingentis Maduanus Dux, quo adventante per duas omnino horas acriter decertatum, demum vero Hispanorum Cataphracti armorum pondere, ac repetito conflictu necnon meridiano calore fatigati paulatim sese receperunt, lento tamen pede, servatoque ordine, quippe jamjam superati, adhuc victores esse contendebant, nec impune insequentis Jonvillæ Comitis ictus excipiebant, per ipsa Gallorum cadavera, gladiorumque acies viam ferro sibi aperientes, quinimo redintegrato prælio Hispani Equites in suorum subsidium superfusi Jonvillam a Regis, Bironiique cohortibus sejunxerunt, huncque postremum plerique extinctum credebant, cum non sine ingenti Regis, exercitusque lætitia cruore undique plenus, multisque vulneribus affectus nonnisi cum paucis sese conspiciendum offerret. Ceterum Henricus Avila, qui huic pugnæ præsens,

sens, ac vulneratus civilia Franciæ bella descripsit, Gallorum octingentos, Protocarerus vero in literis ad Albertum datis sexcentos fuisse cæsos refert: Thuanus equidem occisorum numerum non assignat, *maximam* tamen omnium cladem Gallis hac eruptione fuisse illatam fatetur: ex Hispanis autem nonnisi septuaginta, vel nonaginta cecidisse dicuntur: ab eo tamen temporis momento Protocarerus nullam tentabat eruptionem, eoquod præsidiarii morbis, crebrisque pugnis imminuti, cives vero ad seditionem propensi essent. Sæcul XVI. A.C.1597.

§. LXXVIII.

Quorumdam consilium de Urbe Gallis tradenda.

Non deerant ex civibus non pauci, qui jam dudum Gallorum imperio assueti parum Hispanis favebant, ex his autem plures ad quoddam Augustiniani Ordinis cœnobium sæpius convenerant, ac de Urbis suæ statu liberius collocuti de urbe Gallis tradenda conferebant: his opportune accessit quidam Militum Præfectus patria Burgundus, qui Augustiniani Ordinis vestem indutus in urbem irrepserat, atque hujus rei executionem haud adeo difficilem significans civibus proponebat, quod turrim illam, quæ ad Orientem Cor- *Thu. Gallut. & Daniel. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

bejam verſus reſpicit, civium poteſtati tradere paratus ſit, ipſi vero præſtituta hora Hiſpanos præfatæ turris cuſtodes trucident, quo facto Galli facili negotio in urbem ea parte introduci poſſent. Placuit civibus hujus perfidi conſilium, quocirca ipſe re cum Bironio Mareſcallo conſtituta clam in præfatum cœnobium ſeſe inſinuat, ac poſtea ad Regis caſtra reverſus explicata proditionis ſuæ ratione Bironio ſignificari voluit, ut dato, de quo cum civibus conveniſſet, ſigno milites ſuos ſcalis munitos, ac paratos teneret: verum tanti moliminis res inter tot conſcios tam religioſo ſilentio haud celari potuit, quin illius notitia per unum ex complicibus ad Protocareti notitiam perveniret, quocirca hic conſpiratione detecta novem ex præcipuis conjuratis die ſecunda Junii ſuſpendio plecti præcepit, quosdam vero ejus loci Religioſos, cum ob mutuo datam Ordinis ſui veſtem in eos ſuſpicio caderet, in carcerem conjecit, vel ut alii ſcribunt, urbe exulare juſſit, ipſique Monaſterio, portæque vicinæ validiores cuſtodes adhibuit.

§. LXXIX.

Regis indulgentia erga Hugonottas.

Daniel hiſt. de France t. 10. p. 177.

Interea cum Hugonottarum conſilia ad apertam ſeditionem ſpectare viderentur

derentur, Rex novo illorum tumultu Ambianenſis obſidionis exitum haud parum retardari veritus, variis concordiæ pactis rem diutius protrahere inconſultum cenſebat: hinc poſtquam cum delegatis a colloquio reverſis de articulis adhuc controverſis deliberaverat, Schombergium ad Hugonottas Caſtri-Eraldi congregatos ablegat, eique de reliquis capitibus in eorum libello ſupplici expoſitis tranſigendi ampliorem concedit facultatem. Eo igitur die vigeſima quarta Julii adventante Calviniſtæ Trimollium, Paraberam, Novam, Albinium, & Motham, qui cum illo conferrent, nominant, quibus Regis nomine hæc proponebantur. I. Sectam profitendi libertas ſit in omnibus illis locis, in quibus ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto usque nunc publicus erat illius uſus. II. In omni oppido, quod duabus leucis a præcipuis urbibus diſtat, binas conciones habere integrum ſit, in Suburbiis autem præfatarum civitatum, quæ ſunt Rothomagum, Divionum, Aurelia, Turonium, Andegavum, Pictavium, Burdegala, apud Biturices, & Rhedones, Lugdunum, Catalaunium, Bierra, & Vienna, id conceſſum non ſit, ne a Catholicis tumultus, aut ſeditio excitaretur;

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul.XVI A.C.1597.

citaretur: cum autem Hugonottæ extra Parisinam urbem ejusmodi concionem habendi facultatem urgerent, hinc Schombergius eis pollicebatur, se operam daturum, ut Rex in loco quatuor leucis a Lutetia dissito concionem instituí concedat. III. Pro præsidiario milite, qui in securitatis urbibus est, sustentando Rex centum octoginta aureorum millia suppeditabit. IV. Has urbes per octo annos retinere poterunt. V. Rex urbium Gubernatores creabit illos, quos ipsi nominabunt. VI. Pro illorum Ministrorum sustentatione assignabuntur quotannis quadraginta aureorum millia. VII. Præter justitiæ tribunal Curiæ partim ex Catholicis, partim ex Calvinistis erigentur.

Cum ergo Rex ferme omnia, quæ Hugonottæ importunius petebant, eisdem concessisset, atque ipsi etiam in suo conventu congregati sibi plene satisfactum testarentur, hinc Schombergius tandem rebellium horum animos placari sperans, literas per Montmartinum ad Regem dabat, significans, fore, ut Rex horum animos in negotio tam perplexo magis dociles experturus esset, ipse vero Schombergius Castro-Eraldi Andegavum eo fine contendit, ut inducias a se, & Rupipotio ibidem cum Britanniæ fœderatis pactas adhuc protrahi

trahi curaret. Ceterum Schombergius in ſua epiſtola Regem rogabat, ut Bullionium, & Tremollium eo adigeret, quatenus ambo firmatis hiſce pactis quantocius cum ſuis copiis ad Regem contenderent; jam enim antea Schombergius graviſſimis rationibus utrique perſuadebat, ut in Regis obſequium quasdam legiones conſcriberent. Verum Henricus incaſſum hoſce Duces ſollicitabat, & quidem Bullionius adeo non Regis mandato, ſeu potius precibus deferebat, ut etiam ad Turronenſem ſuum Vicecomitatum ſecederet: unde merito hujus Principis fides Regi ſuſpecta erat. Sæcul. XVI. A.C.1597.

§. LXXX.

Novi tumultus ab Hugonottis ſuſcitati.

Poſtquam Schombergius concordiæ articulos cum Hugonottis ſancitos ad Regem detulerat, hic pauca quædam magis reſtringenda cenſebat: id vero peropportunum accidit Proceribus Caſtri-Eraldi congregatis, cum enim rebellionem, non pacem quærerent, hæc pacta reſcindendi anſam fuiſſe ſe nactos ſummopere gaudebant; eapropter impotentibus furiis, indomitaque rabie tumultuari incipiunt, & aliunde ob pacis conſilia cum Hiſpanis agitata plurimum exacerbati Angliæ Reginam, Bata- *Hiſt. de l'Edit. de Nantes l. 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Batavosque implorare decernunt, eo fine, ut inchoata hæc pax penitus everteretur. Ergo San-Germanum ad Elisabetham, Foreſtum vero ad Mauritium Ducem ablegant, qui ad Religionis ſuæ incrementum plurima a Chriſtianiſſimo Rege impetrata gloriantes utrique Principi exponerent, quod Eccleſiis reformatis ex pace Hiſpanos inter, & Gallos ſancienda maximum immineret periculum, quocirca ambo ad diſſipanda hæc conſilia nec viribus, nec auctoritati ſuæ parcerent, ac ſaltem tantum efficerent, ut Proteſtantibus de iis, quæ ipſis indulta fuere, idonee caveretur, atque in pacis fœdere ſequens apponeretur articulus: *Regina æque, ac Mauritius fœderis fidem cenſebunt violatam, ſi in hoc regno vel directe, vel indirecte, aut vi aperta bellum contra Proteſtantes moveatur, vel moveri contra eos toleretur, aut pacta cum illis firmata revocentur, infringantur, vel executioni non dentur.* Equidem ambo hi Deputati ab utroque Principe perhonorifice excipiebantur, reſponſi tamen loco nil niſi officioſa verba referebant.

§. LXXXI.

Patriarchæ Alexandrini Oratores Clementi VIII. obedientiam præſtantes.

Jam

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Jam olim anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo tertio Theophilus Patriarcha Alexandrinus datis ad Adrianum VI. Pontificem literis Sedi Apostolicæ obedientiam, ac obsequium deferebat: cum autem Eutychetis, & Dioscori errores semper prævaluissent, rursus hæ gentes ad pristinum Schisma prolapsæ sunt: singulari tamen divinæ providentiæ beneficio, ac lucu-

Ciac. in vit. Clem. VIII. t. 4. p. 252. Spond. ad ann. 1594. num. 2. Baron in fin. tom. VI. ann.

lento Orthodoxæ fidei prodigio, necnon assidua, paternaque summorum Pontificum sollicitudine inter medias, ac densissimas cæcitatis tenebras Romanæ Apostolicæ Ecclesiæ lux quadantenus ibidem conservata est, cujus præclarum specimen anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo tertio edidere Gabriel Patriarcha Alexandrinus, necnon ejusdem, ut vocant, Chorepiscopus nomine Joannes Comus; cum enim Papa jam antea ad Patriarcham unacum literis, & eleemosyna Hieronymum Veuhietum misisset, Patriarcha æque, ac Joannes veritatis Evangelicæ pondere presli consentientibus cunctis Ægypti Provinciis, & universa Æthiopica Ecclesia iis conjuncta Archidiaconum Alexandrinum, necnon Josephum, & Abdelmessiam, duos Monachos e deserto sancti Macarii ad Clementem VIII. summum Pontificem

Sæcul. XVI A. C. 1597.

tificem decernere ſtatuerunt, ut nomine omnium ſacræ Sedis obedientiam profeſſuri ad univerſalis Eccleſiæ unionem palam recipi efflagitarent. Hi ergo præfato anno Menſe Novembri ex Ægypto profecti, anno Redemptionis noſtræ milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto Romam pervenerunt, & Patriarchæ literas anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio die vigeſima ſecunda Novembris ad Clementem datas, eidem porrigebant. Erat autem hujus epiſtolæ tenor ſequens.

§. LXXXII.

Patriarchæ Alexandrini epiſtola ad Papam.

Baronius l.c. *Humilis Gabriel Dei Gratia famulus Sedis ſancti Marci in urbe Alexandrina Ægyptia, & in omnibus aliis locis ſibi conjunctis, Auſtralibus, Maritimis, & Æthiopicis nonageſimus ſeptimus Patriarcharum, S. Marci Evangeliſtæ Succeſſor ſalutem impertitur, atque oſculum offert ſpirituale Patri Domino, Patrum Patri, Patriarcharum Principi tertio decimo Apoſtolorum glorioſi Domini noſtri Jeſu Chriſti, & quinto SS. Evangeliſtarum, SS. Petri Apoſtoli Succeſſori, Petræ fidei, ſuper ejus Cathedra in magna Roma ſedenti, cui data eſt a Deo poteſtas ligandi, atque ſolvendi, cujus mentio ſit in*

in sacro Evangelio, cum dicit: tibi, o Petre, dedi claves Regni cælorum, quod ligaveris super terram, ligatum erit & in cælis, tu enim loco ejus constitutus, & successor es super terram, Pater noster, & Dominus noster, atque corona capitis nostri, Dominus Papa Clemens octavus, Papa Romæ. Misereatur mei Dominus benedictione orationum ejus. Gratias agimus Deo altissimo, eumque sanctificamus, & magnificamus: quod te constituit Christus Catholicæ fidei habenas tenentem, & sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Dei Ecclesiæ fundamenta servantem, misericordem, & pium super universum populum Christianum, ac diligentem omnes in Christum credentes instar Beatissimi Petri, qui te succedere fecit in ejus Cathedram. Tu qui effectus es caput, & maximus Patriarcharum, & Magister, & Prædicator totius populi Dei, illos doctrinis tuis spiritualibus irrigas, eosque sermonibus tuis cibas salutaribus: quam ob caussam sanctas literas tuas ad humilitatem nostram misisti per filium benedictum, dilectum, amabilem, devotum, orthodoxum, Hieronymum Veuhietum: quibus postquam astitimus, sigilloque excellenti aperto deosculati sumus, ac si sanctam tuam deoscularemur imaginem, & ab eis gaudio affecti sumus, tanquam Pauli Apostoli, ceterisque Catholicis epistolis, & gratias Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

egimus Deo excelso ob nimiam erga nos dilectionem tuam, ac preces ad Dominum, cui laus, effudimus, ut te super sedem suam cum quiete, & tranquillitate ad annos plurimos conservet. His præmissis Patriarcha grato, ac submisso animo recensebat quod summi Pontifices variis temporibus hasce gentes missis ad eas Legatis ad unionem cum sancta, Catholico-Romana Ecclesia hortati fuerint, ac præcipue Joannes Baptista hanc in rem cum literis Gregorii XIII. Papæ ad Ambam Joannem numero nonagesimum sextum Alexandriæ Patriarcham missus, ac denuo regnante Sixto V. ad eundem Patriarcham reversus fuerit: demum vero commemorat, quod Ambrosius Episcopus Aurienſis ad Ambam Gabrielem nonagesimum quintum Patriarcham a Papa decretus, Ægyptiis tum sacrum expositis Evangelium. His expositis Patriarcha ita prosequebatur: *crevit apud nos, & apud omnes filios nostros Christianos Dei populos gaudium, & lætitia, quod ad nos pervenerunt literæ tuæ, maxime Pater, per dictum filium tuum benedictum Hieronymum. Rogamus itaque Sanctitatem tuam, eique supplicamus, ne obliviscaris nostri in continuis orationibus, & petitionibus tuis ad Deum, ut nos adjuvet, atque confirmet in fide recta, efficiatque, ut, quæcunque divina, atque spiri-*

tualia

tualia jusseris mandata, adimpleamus, nosque liberet a rapacibus Satanæ lupis: sumus etenim miseri, ac impotentes, & in mari peccatorum immersi, neque alia nobis remanet salus, quam summi Dei gratia, & continuæ, ac sanctæ pro nobis orationes vestræ; apud me enim humilem nulla est socordia, vel repugnantia erga divina præcepta: & sicuti antiquitus erant Patres Prædecessores in Sede Romana, & in sancti Marci Sede ad hoc usque tempus spirituali cum dilectione, ac vera charitate, ita eorum vestigia imitamur. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Si vero quæsiverit prædictus D. Pater de professione, & fide nostra in Christum Dominum, deque mirificæ incarnationis ex immaculata semper Virgine Maria demonstratione; hæc omnia sunt apud vos definita a Patribus Antecessoribus sanctis Patriarchis, in Archivis Romanis servata, prout etiam apud nos scriptis est traditum. Si autem quæsiverit de paupertate, miseria, oppressione, ac nimio labore nostro, in quibus vivimus; quamplurima sunt, nec ea alius scit, quam solus Deus, cui laus: sumus tamen divites excelsi Dei gratia, ejus freti misericordia, quæ adjuvat inopes, & indigentes, sicuti sum ego miser. Glorioſum ergo Dominum roget Pater omni tempore, ut nos sua misericordia adjuvet, suaque gratia amplectatur; ut mandata divina, atque

Sæcul. XVI. A.C. 1597

præcepta Evangelica, quæ nobis jusserit, adimpleamus.

Sanctitatem tuam certiorem facio ego humilis, missos esse a nobis cum his literis filios benedictos Sacerdotem Josephum, & Sacerdotem Abdelmessiam (benedicat eis Deus) ut sistant se coram Domino Patre, nostroque nomine salutem ei impertiantur, pedesque vestros deosculentur, & gratias vobis agant de vestra in nos benignitate, vicesque nostras gerant, & vobis nostram narrent paupertatem, ac miseriam, atque Monachorum, pupillorum, & locorum nostrorum. Rogamus ideo Patris Sanctitatem, ut illos & nos benigne respiciat, & commendatos habeat, utque ad nos ope, & auxilio salvi redeant, & incolumes ad continuam dilectionem, & hujus negotii, ac divinæ servitutis, quam nobis injunxistis, perfectionem, & ipsi innotescere facient Sanctitati Vestræ ore, absque scriptis, quod sis Christi Vicarius, & Patriarcharum, atque Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ caput, tibique ore proprio testimonium perhibebunt: & quicquid dixerint, veluti ex ore nostro accipies; & quæ Pater eos docuerit, nobisque significaverint, cum ad nos reversi fuerint, acceptabimus nemine repugnante, & quæ ipsis mandaveritis, & præceperitis, nos exequemur.

Deum altissimum rogamus, ut Ecclesia sit una, Catholica, & Apostolica sine divisione,

Sæcul. XVI. A.C.1597.

visione, & sine separatione, ut efficiamur Christi membra dilectionis, & charitatis ligamine colligati sine schismate, precibus Sanctissimæ Dominæ Mariæ semper Virginis, & optimorum Patrum nostrorum Sanctorum Apostolorum. Amen, & Laus Deo sempiterna. Epistolæ versus sunt octoginta octo, excepta divini nominis invocatione, signoque sancto; neque inter versus est aliquid interpositum, neque in ejus marginibus verbum aliquod præter id, quod scriptum est in ea, suntque obsignatæ conjunctiones ejus solito Cameræ nostræ sigillo, & Domino nostro gloria sempiterna, Scripsimus die decima sexta mensis Hatur benedicti, Anno a sanctis Martyribus millesimo trecentesimo decimo, id est, die vigesima secunda Mensis Novembris, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

§. LXXXIII.

Mandata hisce Oratoribus a Patriarcha data.

Insuper idem Patriarcha utrique Monacho Legationis obeundæ mandata anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo tertio die vigesima secunda Novembris dabat, potissimum injungens, ut in omnibus summo Pontifici obtemperarent, eumque debito honore prosequerentur: ipsa vero hujus man-

Baron. l.c. de Legat. Eccl. Alexand. ad Apost. Sedem.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

dati verba recitat idem Baronius, quæ huc referre haud injucundum erit: *quod ab ipsis*, scripsit Patriarcha ad suos Legatos, *volumus, est, quod glorioſi Domini obtulimus donum, & cum eorum dilectione convenimus, ut ipsos mitteremus ad Dominum Patrem, Patrum Patrem, capitum, & Patriarcharum Principem super S. Petri Apostoli Cathedra in regione Romana sedentem, Catholicum, & Apostolicum Christi Domini super gregem ejus Successorem, & Vicarium Dominum Papam Clementem Octavum: Perpetuos efficiat Deus Altissimus dies Pontificatus ejus, & misereatur mei abjecti, totiusque populi Christiani, meritis orationum ejus. Amen.*

Itaque obtemperaverunt rogationibus nostris, curamque, & humanitatem ipsorum requisivimus, ut ubi pervenerint ad D. Papam Clementem, pedes ejus pro nobis deosculentur, ejusque mandata auscultent, & eis obediant, sintque coram eo, & in ejus famulatu stantes, & obedientes, ejusque sermones auscultantes, ac si essent ex ore Christi Domini, ex præsentia, & reverentia ejus timentes, Sanctitati ejus supplices, quousque ad nos inde redierint, & vices nostras gerant, eique narrent paupertatis, & miseriæ nostræ, ac Monachorum nostrorum, pupillorum, & locorum statum Patris Sanctitati supplices,

ces, ut vos, & nos benigne respiciat, atque commendatos habeat, utque ad nos redeatis ejus auxilio salvi, & incolumes ad continuam dilectionem, & ad omnium, quæ vobis præcepimus, observantiam in divina servitute erga D. Papam Christi Successorem, qui est caput Patriarcharum, & basis Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & quicquid dixeritis ex ore vestro, tanquam ex nostro erit prolatum, & in sermonibus ejus confirmamini; quoniam omnia, quæ ipse vobis ore suo dixerit, tanquam ex ore Christi erunt prolata.

Ideo ea suscipite, eisque obedite, & mandatis ejus ne sitis repugnantes: quicunque enim divinis ejus præceptis non obtemperaverit, Christo Domino, qui sua gratia ipsum erexit, minime obtemperat: itaque omnia, quæ vobis dixerit D. Pater circa sanam professionem, atque rectam in Catholica, & Apostolica Romana Ecclesia fidem nobis referetis, & ea exequemur una cum gente nostra. Quam ob rem eundem vobis repetimus sermonem, ut sitis auscultantes, & obedientes absque repugnantia: omnia enim, quæ mandaverit D. Pater, nos exequemur, & quicquid Evangelium per os ejus reprobaverit, si apud nos erit, reprobabimus: cumque redieritis ad nos, & optima renuntiaveritis mandata, non transgrediemur ea. Horum autem omnium fundamentum est, ut Ecclesia Romana, & Alexandri-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

xandrina sit una, vinculo charitatis sine divisione colligata.

Pariter Joannes Comus Alexandriæ Chorepiscopus eodem anno die decima octava Decembris epistolam ad Pontificem dedit, quæ a Patriarchæ literis parum absimilis est.

§. LXXXIV.

Fidei professio a Legatis Romæ facta.

Ciacon. pag. 252. Baron. l. c.

Die decima quinta Januarii Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quinto tam Patriarchæ Legati, quam Joannis Comi Orator nomine Barsus Amineldauch ad Pontificis alloquium admissi, perbenigne excipiebantur, ubi præsente Papa, cunctisque S. R. Ecclesiæ Cardinalibus palam fidei professionem edebant, nomine totius Alexandrinæ Ecclesiæ hæc fidei Catholicæ capita profitentes. I. „Deus est „unus in essentia, & trinus in Personis, „ac Spiritus sanctus a Patre, Filioque „procedit. II. Christus carnem nostram „assumpsit, natus ex Maria semper Vir„gine, quæ est vera Dei Mater. III. „Idem pro nobis vere passus, & mor„tuus est, judicaturus vivos, & mor„tuos. IV. Legalia omnia Veteris Te„stamenti Evangelio plene promulgato „cessarunt. V. Septem dantur Sacra„menta. VI. Datur Purgatorium, & „infer-

„infernus. VII. Defunctis prosunt fi- Sæcul. XVI.
„delium preces, & Missarum sacrifi- A C. 1597.
„cia. VIII. Profitemur Symbolum Con-
„cilii Nicæni, & Constantinopolitani
„necnon omnes tam veteris, quam novi
„Testamenti libros acceptamus. IX.
„Recipimus Synodum Nicænam I. Con-
„stantinopolitanam I. Ephesinam I., &
„Chalcedonensem necnon Constan-
„tinopolitanam II. & III. item Nicæ-
„nam II. & Synodum Florentinam, ac
„Tridentinam una cum omnibus aliis
„Conciliis, quæ sancta Romana Eccle-
„sia recipit, & approbat X. Agnosci-
„mus summum Pontificem tanquam
„Christi Vicarium, & totius Ecclesiæ
„Caput, cui omnem spondemus obe-
„dientiam, eaque omnia, quæ sancta
„Ecclesia docet, & prædicat, profite-
„mur, detestantes singulos errores,
„quos eadem Ecclesia damnat.„ Huic fidei professioni subscripti erant omnes tres præfati Legati.

Postquam igitur hi Legati impias Eutychetis, & Dioscori hæreses detestati Catholicam fidem integre, ac sincere Cophtorum nomine professi fuerant, spoponderunt, quod Patriarcha, & Chorepiscopus eandem professionem confirmaturi, eamque rursus edituri, demum vero subscriptam, sigilloque munitam ad Pontificem transmissuri essent,

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Porro hoc etiam ab eis integra fide eodem adhuc anno præstitum est; cum autem antea observaretur, quod in quibusdam Cophtorum Ægyptiorum literis nonnulla minus proprie dicta fuerint contenta; quippe in Christo quidem duas agnoscebant naturas inseparabiles, & inconfusas, post unionem tamen duas in eo naturas fateri detrectabant, hinc Bellarminus censebat, hosce Cophtos ad Ecclesiæ unionem non esse admittendos, nisi Dioscorum apertis verbis detestarentur, & Synodum Chalcedonensem, sanctique Leonis epistolam, omnesque approbatas Synodos admitterent, duasque in Christo naturas absque ullis ambagibus profiterentur: cum autem hi fidem Catholicam in omni sua puritate recipere parati essent, hinc in præfata fidei professione cuncta ea, quæ adhuc desiderari videbantur, claris verbis confitebantur.

§. LXXXV.

Pontificii Oratoris sermo ad hosce Legatos.

His igitur feliciter peractis Sylvius Antonianus, qui Papæ ab epistolis erat, brevi oratione hisce Legatis Papæ lætitiam, conceptumque desuper animi sui solatium testari jubebatur, qui etiam orationem jamjam paratam habe-

habebat, cum autem pituitæ fluxione laborans eam pronuntiare præpediretur, Clementis Papæ jussu Marcellus Vestrius alter Pontificis Secretarius alia haud absimili oratione Legatis respondit: ceterum Antoniani orationem, cum ad illustrandam Legationis hujus historiam conducit, huc referre haud inconsultum erit: est autem illius tenor sequens: Ecce! *Angelus pacis, Oratores Ægyptii, iterum reduxit vos in viam rectam, & in civitatem illam habitationis, quam unam elegit, & solam inhabitat ipse, qui fundavit eam, Altissimus: venistis enim recta via, quæ ducit ad veritatem, & vitam, ad Ecclesiam sanctam, Catholicam, & Apostolicam Romanam, Ecclesiarum omnium caput, Matrem, & Magistram; missi estis, ut filii obedientiæ, & Nuntii pacis, a Viro Venerabili Gabriele Patriarcha Ægypti, qui non minori pietate, quam prudentia Spiritus sancti lumine humiliter recepto, ad Petram fidei confugit, & ad montem Domini ascendit, ut legem acciperet in Sion, & verbum Domini audiret in Jerusalem. Lætatur Sanctissimus Dominus Noster cum his Illustrissimis Cardinalibus, & omnibus Aulæ Romanæ Ordinibus de adventu vestro, vosque ut Oratores fratris sui in Christo amantissimi, summa cordis, vultusque hilaritate excipit, ipsumque Patriarcham in spiritu charitatis complectitur,*

Sæcul. XVI. A.C.1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

tur, & benedicit, gratulaturque illi, quod eo potissimum tempore post longa ætatum intervalla Ecclesia Alexandrina ad Romanam, S. Marci Successor ad Beatissimi Petri Apostolorum Principis Successorem, filia ad Matris complexum, discipulus ad Magistri doctrinam, filius ad Patris obedientiam redierit, & nobile illud Ecclesiæ Catholicæ membrum, quod antea divulsum erat, nunc singulari Dei benignitate Capiti suo cohæreat: Deo igitur, bonorum omnium Auctori, gratias agit Sanctissimus Dominus Noster, quod sanctum hoc Unionis negotium feliciter absolutum sit. Tum Patriarcham collaudat, quod Catholicæ fidei professionem, quam ipse professus est, in primariis Ægypti Civitatibus promulgari, & per adjacentes regiones a suis provincialibus Episcopis pervulgari, ac doceri, & curaverit, & curaturus sit, atque omni tempore, se in unitate Romanæ Ecclesiæ, & obedientia summi Pontificis permansurum spondeat: qua ratione, & suæ, & populorum suorum saluti optime consuluit. Insuper Antonianus suæ orationi inseruit, quod acceperit sanctissimus Dominus Papa una cum Venerabilibus Fratribus suis S. R. E. Cardinalibus debitam obedientiam a venerabili Patriarcha Sanctitati suæ per hos Legatos præstitam, & illi vicissim gratiam, benevolentiam, & patro-

patrocinium ſuum, atque hujus ſanctæ Apoſtolicæ Sedis amantiſſime pollicea- tur, Deumque pacis, & totius conſolationis precetur, ut hoc opus, quod ipſe operatus eſt, confirmet, atque in unitate fidei, & vinculo Charitatis perpetuo conſervet. Hæc oratio ob præfatam rationem ab Antoniano recitata non fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LXXXVI.

Legati ſummo Pontifici obedientiam ritu ſolemni ſpondentes.

Ceterum hic idem ſummus Pontifex jam ſæpius Orientalium Nationum Legatos, qui Romanæ Eccleſiæ obſequium ejuratis priſtinis erroribus profeſſuri venerant, cum ſumma animi ſui lætitia exceperat; quippe Ruthenorum Eccleſia, quam Græca rurſus poſt Florentinam Synodum ſecum præcipitem in ruinam traxerat, poſt centum, & quinquaginta annorum ſpatium agnito errore denuo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ uniri deſiderabat; quocirca anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto die ſecunda Decembris Michael Metropolita Kiovienſis unacum ſeptem ceteris ejusdem Nationis Præſulibus de recipienda communione Eccleſiæ Catholicæ decretum edebat, illudque ſuo chirographo munitum per ſolemnem *Baronius in append. ad t. 7. ann.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

nem Legationem ad ſummum Pontificem transmittebat, una cum humillima epiſtola ad eundem die duodecima Junii anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto data, cui præter Michaelem Archiepiſcopum novem Epiſcopi ſubſcripſerant. Poſtea eodem menſe, & anno miſſi ab eis Legati perhonorifice non minus, ac laute a ſummo Pontifice Romæ excipiebantur, & die vigeſima tertia Decembris die Sabbato in Conſtantiana Vaticani Palatii aula coram Pontifice, totoque ſacro Collegio, pluribusque Proceribus ad alloquium admiſſi legationis ſuæ ſeriem in terram proſtrati exponebant, literasque, quibus ſuæ Nationis nomine fidem Catholicam, Sedisque Apoſtolicæ obſequium profitebantur, Clementi VIII. Papæ legendas offerebant, quibus Silvius Antonianus Pontificii cubiculi Præfectus Pontificis nomine eisdem felicem hanc ſortem brevi oratione gratulatus eos de paterna Pontificis charitate certiores reddebat: quibus peractis Legati ſinguli ſcriptam fidei Catholicæ profeſſionem ediderunt, tactisque ſacris Evangeliis juramento ac proprii chirographi appoſitione firmarunt: demum vero ſummi Pontificis pedes ſingulari ſubmiſſione deoſculantes ſurrexerunt, eosque Papa in Eccleſiæ

siæ gremium lætanter suscipiens, atque ad fidei constantiam hortatus omnem illis opem pollicebatur, eisque data benedictione Apostolica sacrum Conventum dimittebat. Sequenti anno idem summus Pontifex, dum Maronitas Montis Libani incolas quibusdam erroribus laborare compererat, animarum studio animatus Hieronymum Dandinum, & Fabium Brunum Societatis Jesu Patres ad eos ablegabat, ut cum Romana Ecclesia sentientes confirmarent, in errorem autem forte lapsos ad veritatis semitam reducerent. Hi ergo iter aggressi, secumque præter pecuniam argenteos calices, pios libros, sacras vestes, ac Pontificium pro eorum Patriarcha ornatum deferentes, illos hortabantur, ut siniſtram de ipsis conceptam opinionem sincera fidei expositione quantocius eluerent. Paruere illi, atque anno Christi millesimo quingentesimo sub Sergio Petro Patriarcha Synodum celebrarunt, in qua tredecim illis erroribus, qui eis imputabantur, totidem veræ fidei capita opponebant, quæ pro veteri Ecclesiæ more paulo post Synodi nomine Josephus Petrus Patriarcha Sergii Successor non modo restaurabat, sed etiam a summo Pontifice confirmari petebat. Ceterum hujus Synodi acta ex Hieronymi Dandini libro

Sæcul.XVI. A.C.1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

libro de Missionibus Apostolicis descripto Mansius ad suum Conciliorum supplementum transtulit, ubi eadem tomo quinto pagina 1213. & sequentibus reperiuntur: nos vero ad Ægyptiorum Legationem redimus.

§. LXXXVII.

Legati Ægyptii summo Pontifici obedientiam ritu solemni spondentes.

Ciacon. l. c.

Feria quarta die vigesima quinta Junii hoc anno post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo septimo denuo Clemens VIII. summus Pontifex tres hosce Alexandrinæ Ecclesiæ, universæque Ægypti Legatos in Palatio Montis Quirinalis coram omnibus Purpuratis convenire jussit, ubi tam Patriarchæ Alexandrini, quam Joannis Comi Chorepiscopi literæ, necnon Legatorum mandata publice prælegebantur, quibus recitatis hi Oratores de Legationis suæ causis, ac debitæ submissionis voto brevem sermonem habebant, postea vero omne obsequium, submissionem, atque obedientiam in omnibus, quæ fidem Orthodoxam, Ecclesiæ, morumque disciplinam spectant, promptissimo animo spondebant, quibus peractis Marcellus Vestrius, uti memoravimus, oratione admodum succincta, satis tamen efficaci tot perditarum ovium reditum

Sylv. Anton.

tum ad Christi ovile gratulabatur: demum vero hi Legati non modo paterno affectu, sed etiam summa liberalitate, ac magnificentia per duos ferme annos Romæ habiti, amplisque donis aucti tandem in patriam suam reversi sunt: ceterum sincera fuisse hujus Patriarchæ desideria vel exinde patet, quod fidei confessionem, quam ejus Legati Romæ totius nationis nomine ediderant, non modo ipsemet, uti promiserat, ratam habuerit, sed etiam eandem in præcipuis Ægypti urbibus promulgandam, atque in locis adjacentibus ab Episcopis provincialibus divulgandam curarit. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. LXXXVIII.

Henricus IV. Franciæ Rex pecuniarum suppetias ab Angliæ Regina efflagitans.

Equidem Elisabetha Regina ad Henrici preces quatuor Anglorum millia juxta fœderis priori anno initi leges suppeditabat, petebat tamen, ut hæ copiæ, quamdiu sub Gallorum vexillis militarent, ipsius Regis expensis alerentur, eoquod Anglicum ærarium tam classe nuper instructa, quam etiam exercitu in Hibernia contracto exhaustum penitus esset: cum vero non minus Franciæ Rex eadem penuria laboraret, hinc per suos

Sæcul. XVI. A.C 1597.

Legatos illam impenſe rogabat, ut eidem largo pecuniarum ſubſidio præſto eſſet, quam in rem ei ſignificari juſſit, quod ſeorſim ea inſcia pacem cum Hiſpanis firmandi opportunitas eidem fuiſſet oblata, vi cujus Philippus II. ſe omnes (excepta Caletenſi, & Ardeſiana) urbes reſtituturum promiſiſſet, dummodo ab Anglorum fœdere ſecederet: data tamen fidei religione, necnon erga ipſam Reginam affectu ab hoc conſilio ſe deterritum dicebat. Ad hæc Eliſabetha Gallicis oratoribus ita reſpondit: „ Haud mihi perſuadere valeo, quod Princeps adeo magnanimus fœdus non ita pridem mutuis juramentis ſolemniter ſancitum temere violare voluerit: de cetero autem Rex nuperi fœderis memor ſit, cum ibidem diſertis verbis cautum eſſet, quod *Angliæ Regina quatuor peditum millia etiam pro ſequentibus annis ſuppeditatura ſit, ſi absque illius incommodo id rerum ſuarum, temporumque viciſſitudo permittat.*“ Ex his autem verbis manifeſte patere, inquiebat Regina, quod ipſa fœdus nequaquam violet, cum reipſa promiſſas copias præmiſerit: inſuper eadem Henrico Regi quamdam pecuniarum ſummam offerebat, cumque pro ea idonee caveri peteret, Rex Caletum offerebat, ea tamen lege, ut ipſa hanc urbem ſolis ſuis viribus intra præſcriptum

scriptum tempus recuperare satageret: attamen Regina captiosam esse hanc pollicitationem rata probe prospiciebat, quod Franciæ Rex vel maxime intenderet, ut hoc pacto magnam Hispani exercitus partem a se in Anglos non sine maximo Gallicæ rei incremento convertere posset, aliunde vero hujus urbis expugnatio satis ambigua, tempusque, quod Rex præscripturus esset, abs dubio valde restrictum foret. Hæ ergo rationes Elisabetham, quo minus Regis desiderio satisfaceret, absterrebant,

Sæcul XVI. A.C.1597.

§. LXXXXI.

Seditiosi Rusticorum motus in Austria.

Hucusque rusticorum tumultus in Austria nova semper incrementa cepere; cum enim hi ob continuum exercituum transitum, necnon militum, uti fieri amat, licentiam exasperati essent, hoc anno seditionis suæ Ducem sibi elegerunt Georgium Brunerum vilis conditionis hominem, qui tripartito suorum agmine emisso obvios quosque ad sua signa cogens, edito libello rusticorum querelas divulgabat; querebantur autem illi, quod ipsis immodica adeo tributa a Nobilibus imponerentur, ut de suo labore ferme nihil percipere valerent, sed omnium proventuum trientem iisdem persolvere cogerentur: insuper

Thu. l. 119. p. 814.

Sæcul.XVI. A. C. 1597.

ſuper etiam tot operas tributarias, ſeu angarias præſtare juberentur, ut nec quidquam ruſtici operis peragere poſſent, ſemperque militum diſcurrentium vexationibus premerentur. Enimvero miſeratione digni fuiſſent, niſi malis ſuis remedium per ſeditioſa arma quæſiiſſent; hi autem ſuos dominos injecto metu ſedibus, caſtrisque pellebant, ac non paucos prima etiam dignitate conſpicuos in vincula conjiciebant: cum ergo aperta ejusmodi ſeditio ob Turcas oppido vicinos ſumme periculoſa eſſet, Rudolphus Cæſar pro innata ſua clementia quosdam ad hosce ſeditioſos ablegabat, qui eorum querelas exciperent: cum autem ruſtici ſibi nondum plene ſatisfactum crederent, omiſſa pacis ratione ad extrema prolapſi ſunt, & quamvis hi, qui prope Bohemicam ſylvam habitabant, a Cæſare moniti ab armis deſiſterent, illi tamen, qui cis Danubium ſedes habebant, violata fide acriorem, quam antea, ſeditionem concitabant: hos ergo Georgius Colonitius aggrediebatur, incenſoque pago, cui nomen Straſſa, quingentos eorum occidit, unde reliqui terrore affecti obtenta vitæ gratia ſe nil ultra molituros ſpondebant: mox autem ad ſigna rurſus conveniunt, ac undique conquiſito tormentorum, armorumque apparatu Palcam Auſtriæ oppidum ſibi tradi pe-

petunt, Lilefeldam unacum magnifico Monaſterio ſpoliant, Hyppolitopolitanæ urbi exercitum admovent, atque a civibus excluſi oppidum arcte cingunt: aſt nocte intempeſta Sarinius Comes cum ſelecto milite ſuperveniens ruſticorum caſtra tam ingenti metu replebat, ut hi longe majorem, quam reipſa erat, Cæſarei militis numerum adventaſſe rati, fuga ſibi conſulerent: poſtea vero ſaniores pœnitentia ducti ceteris Auctores erant, ut culpam ſuam deteſtantes Cæſaris clementiam implorarent, ac præcipuos ſeditionis incentores captos pœnæ dederent. Ergo non pauci ab ipſis ruſticis in vincula conjecti Cæſareis Belliducibus traduntur, quorum nonnulli inſtructis judicii actis ſeveras perfidiæ, ac crudelitatis ſuæ pœnas luerunt. Sæcul. XVI. A. C 1597.

§. XC.

Continuatum in Hungaria bellum contra Turcas.

Compoſito hoc ruſticorum tumultu Cæſar ad bellum Turcis in Hungaria cum majori impetu, magisque certa ſecundi ſucceſſus ſpe inferendum cuncta neceſſaria diſponere ſatagebat, ac præprimis Sigismundus Battorio Tranſylvaniæ Principi, qui ad ipſum Pragam profectus erat, auxiliares copias præter *Struv. tom. 2. corp Hiſt. Period 0. ſect. 7. §. 16. Thu. l. c. Palat. in vita Rudolphi.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

pecuniarum subsidia pollicitus est, ac pariter nova militum supplementa a summo Pontifice, atque Imperii circulis submissa ad expeditionem Hungaricam destinabat: ineunte autem mense Maio Bernesteinius, & Palfius Tatam, seu Theodatam urbem recuperare meditantur, hancque in rem tres Hungaros linguæ turcicæ peritos præmittunt, qui Turcarum more vestiti se a Budensi Bassa eo fine missos fingebant, ut prætexta annonam ab Achmete coemptam literas ad Tatanum Gubernatorem deferrent. Sub idem tempus Bernesteinius superveniens die duodecima Maji currum, quo machina ad evertendos muros aptaclam vehebatur, ad pontem usque propelli jubet, Turcis vero, quo consilio currum portæ admoverent, interrogantibus, Hungari responderunt, hoc Heiducorum passim circumvagantium metu fieri; mox autem igne machinæ admoto ingenti fragore portæ dissiliunt, ponte pensili diruto: tum vero Cæsarei admotis scalis mænia superant, alii ponte super fossam strato in urbem irrumpunt, moxque Turcæ inopino hoc casu perculsi post leve certamen huc, illucque dilabuntur, potissimis eorum aut cæsis, aut captis, quos inter ipsemet Gubernator cum uxore sua, liberisque recensebatur: Bernesteinius vero

Schwandtus. Script. rer. Hung. tom. 2. p. 765.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

vero valido milite arci impoſito, actisque Deo gratiis Pappam verſus cum reliquo exercitu contendit, ubi prope Poſonium, & Altemburgum menſe Julio, & Auguſto circiter viginti quatuor bellatorum millia convenerant, Ductore Maximiliano Auſtriæ Archiduce, cujus juſſu Nadaſtius, & Colonitius ad exploranda itinera præmiſſi in ducentos Janiſcaros inciderunt, atque ex iis circiter quinquaginta trucidarunt, quibusdam captis, atque ad Maximilianum adductis. Die decima tertia Auguſti Pappanæ urbis obſidioni initium dabatur non ſine proſpero expeditionis ſucceſſu; urbs enim poſt octidui obſidionem feliciter expugnata eſt, Turcis ad arcem auffugientibus, in qua ducenti Chriſtiani in vinculis detinebantur, quorum ut vitæ parceretur, obſeſſis indultum, ut incolumes urbe exirent, cum autem Turcæ avaritiæ, & invidiæ ſtimulis agitati non modo pretioſa quædam diriperent, ſed etiam aureos nummos devorarent, hinc victores inde anſam cepere, ut eos ſpoliarent, ac repugnantes occiderent, atque in cæſorum ſtomachis aurum perſcrutarentur. Præterea Rudolphus Cæſar Mehmetem Zerdarum Baſſam, qui Vaciam a cæſareo exercitu derelictam occupaverat, ſæpius a Maximiliano victum, & profligatum, ad petendam pacem compellebat.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

§. XCI.

Jaurinum a cæsareis obsessum.

Thu. l. c. Struv. tom. 2

Capta hac urbe Maximilianus Archidux die decima tertia Septembris cum suo exercitu Jaurinum contendit, hancque urbem obsidione cinxit: cum vero Turcæ ad primum occursum urbe erumperent, cæsarei longius, incautiusque abrepti, atque ad ipsa mœnia penetrantes a circumfusa Turcarum multitudine profligati sunt, imo ipsemet Vincentius Gonzaga Mantuæ Dux, qui Pontificiis copiis præerat, cum circa mœnia exiguo comitatu stipatus equitaret, ad dubio captus fuisset, nisi Colonitius tempestive advolans ipsum discrimini subduxisset. Interea obsessi intra urbem haud procul ab illa porta, quæ Albam Græcam ducit, tam altum erigebant aggerem, ut continua tormentorum explosione haud leve obsidentibus damnum inferrent: haud tamen minor erat Cæsareorum industria in parandis ad obsidionem necessariis; omnium enim sedulitas eo intenta erat, ut fossæ, valla, aggeresque festinato opere excitarentur. Palfius, ut hostem forte ad obsessorum auxilium accurrentem profligaret, cum suis Budam versus excurrebat, obviosque ducentos Turcas ad internecionem delevit, cum opima præda

ip

in caſtra reverſus: inde vero ad majora tentanda animatus, aucto ſuorum numero in quodam campo inter Vicegradum, & Peſthum Janiſſaros Jaurino opem laturos adoritur, eosque ad primum impetum fugientes usque ad Tartarorum caſtra inſequitur, ipſosque Tartaros ſecuritatis fiducia ſopitos cædit, caſtrisque exuit, necnon præter ingentem prædam plurimos Chriſtianos a Turcis captos libertati reſtituit: inſuper Berneſteinius arcem prope Sancti Martini cœnobium, quod ſanctum Pannoniæ Montem appellant, oppugnare molitur, eoquod Turcæ, qui eo loco validum tenebant præſidium, aſſiduis excurſionibus plurimos in captivitatem abduxiſſent, qui tamen ſuis viribus diffiſi arce relicta in proximam ſylvam auffugerunt. Interea per exploratores nuntiabatur, quod Mahometes Baſſa cum toto exercitu Jaurinum verſus contenderet, eapropter Maximilianus Archidux, cum reſiſtendo impar eſſet, obſidionem ſolvit, variis impedimentis, ne hoſti uſui eſſent, incenſis, quo comperto turcæ ex urbe erumpentes, ægros, aliosque, qui lentius incedebant, aggrediuntur, pluresque ex illis vel crudeliter trucidant, vel captos abſtrahunt: inde vero Maximilianus trans Danubium Comorrham verſus die vigeſima

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Spond. hoc ann. n. 18.

Sæcul. XVI A.C. 1597.

quarta Septembris receſſit, Turcis interim ad Tatam, ſeu Theodatam caſtra metantibus, urbemque in oppoſita Danubii ripa Auſtrali ſitam cingentibus. Præerat huic urbi nuper recuperatæ Chriſtophorus Veida, qui nullam ſtrenui Belliducis partem prætermittens crebras hoſtium oppugnationes fortiter repreſſit: cum autem Turcæ cuniculis jamjam actis validius arcis propugnaculum evertiſſent, habito prius Belliducum conſilio cum ſuis præſidiariis, qui numero trecenti erant, clam die ſecunda Octobris noctis beneficio egreſſus Danubium verſus contendit, urbemque vacuam Turcis reliquit. Hoc tamen lege moleſtius Chriſtianis accidit, quod interim Perſarum Legati cum Turcis pacem firmaſſent.

§. XCII.

Temesvaria irrito conatu a Sigismundo Bathorio obſeſſa.

Harræus annal. Brab. p. 535.

Poſtea Maximilianus Archidux, qui in adverſa Danubii parte ſubſiſtebat, promotis caſtris Watziam deſcendit, Turcis autem Peſthenſi urbi appropinquantibus, arce deſerta, flammisque abſumpta, ad borealem Danubii oram Strigonio oppoſitam retroceſſit. Sub idem tempus Sigismundus Bathorius Tranſylvaniæ Princeps die duodecima Se-

Septembris Turcarum fines delecto mi- Sæcul. XVI.
lite invadere aggrediebatur, ac vastato A.C. 1597.
circumquaque agro ad Albam Græcam pontem Savo flumini impositum destruere jussit, ipse vero Lippam profectus, admotis mox castris ineunte mense Octobri suadente Carillo Jesuita, aliisque, serius tamen, Temesvariam obsidere moliebatur: cum tamen jamjam aspera hyems ingrueret, fractaque sæpius nubila præcipiti ruina, ac improbis continuo imbribus tam copiose descenderent, ut totus exercitus in discrimen adduceretur, hinc Sigismundus expugnatis aliquot minoris momenti locis obsidionem solvere coactus est.

§. XCIII.

Continuata Ambianensis urbis obsidio.

Interea Galli toto armorum apparatu Ambianensis urbis obsidionem urgebant, ac præprimis Bironius Franciæ Marescallus obsidionales fossas propius ad mœnia perducens, & die prima Augusti ad tectam urbis viam penetrans, exteriorem fossæ loricam expugnabat, desideratis suorum quadraginta, qui incenso ab obsessis cuniculo recidentis ruinæ mole oppressi periere: tum vero tanta cædis, victoriæque aviditate dimicatum, ut per viginti omnino dies Gallis in fossam

Daniel. hist. de France t'an. 1597. p. 184. Thu. hist. l. 118. Gallut. l. 9. de bello Belg.

Sæcul. XVI
A.C. 1597.

sam eluctari contendentibus, atque ob
sessis vicissim toto nisu obsistentibus tan
dem everso cuneo Bironius superior e
vaderet: haud segnior tamen erat ex
ipsa urbe in castra fulminantium tor
mentorum impetus, quo fossores conti
nua strage prosternebantur: cum vero
Franciscus Spinæus Sanlucius rei tor
mentariæ Præfectus octo grandioribus
tormentis mœnium partem humo aggre
sta munitam acrius quateret, die vigesi
ma quarta Augusti ruina facta quanto
cyus Galli una ex parte, ex altera vero
Angli impetum fecere, ac propugnacu
lum, quod portam tuebatur, occupa
runt, id tamen summo mane a Dida
co Durando recuperatum, vespere a
Gallis denuo captum est, illudque Ca
meracensibus centuriis custodiendum
tradebatur: die autem vigesima octava
Augusti Bironius cuidam cuniculo ig
nem subjici jussit, cujus impetu ruder
adeo prope ad urbis mœnia cadebant,
ut Galli, si scalas paratas habuissent, vi
cinam turrim facili negotio occupare po
tuissent, quæ tamen quarto post die in
eorum potestatem venit: cum ergo
Protocarerus res ad extremam necessi
tatem redactas cerneret, datis literis
Albertum stimulabat, ut præsidiariis
qua ferro, qua lue ad duo millia immi
nutis tam suspiratum, tamque necessa
rium

rium subsidium, qua Corbeja in urbem itur, promptissime submittat. Sæcul. XVI. A.C.1597.

§. XCIV.

Protocarerus sclopeti ictu trajectus.

Sub idem tempus Henrico Regi nuntiatur, quod Albertus Archidux cum copiis suis accurreret, ac Joannes Contrera Hispani exercitus Curator, quem Commissarium appellant, Duaco cum suis Equitibus appropinquaret, ut vias, Gallorumque castra explorare posset. Ergo Rex, obsidionis cura Maduano Duci relicta, hisce copiis obviam ire statuit, ac vigesima nona Augusti cum sexcentis Equitibus Durlentium versus contendit, dato negotio, ut Alverniæ Comes ipsum postridie cum octingentis aliis Equitibus sequeretur: cum vero Rex die trigesima prima Augusti quemdam collem cum centum Equitibus ascenderet, hostem ex vicino nemore prodeuntem, atque adeo vicinum conspexit, ut rem ad prælii necessitatem redactam cerneret: verum Hispani totum Regis exercitum superventurum rati in fugam sese præcipites dederunt, ægre incolumes Papalmam contendentes, nec tamen propterea Franciæ Rex præpedire poterat, quo minus Joannes Jacobus Belgiosius, & Emanuel Verga penitius Gallorum castra explorarent, illorumque situm *Thu. & Daniel l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

ſitum exacte ad Albertum referrent. Itaque Rex jejuna hac victoria parum contentus ad caſtra revertebatur, ac præſidiarios ante Archiducis adventum ſaltem ad deditionem compellere intentus, die quarta Septembris impetum in propugnacula fieri præcepit, incaſſo licet conatu; quippe Galli ab obſeſſis non ſine gravi ſuorum diſpendio retrocedere cogebantur: majus tamen inde Hiſpanis rebus detrimentum accidit, cum Protocarerus eadem die per pontem in urbem tranſiens ictu ſclopeti per latus ſiniſtrum transfixus occumberet, cujus mors Hiſpanis, ac præcipue obſeſſis funeſtiſſima accidit; erat enim Bellidux ingenio ſagax, atque in exiguo corpore fervidos fortitudinis ſpiritus fovens, qui potius extrema perpeti, quam gloriam ex urbe nuper capta partam amittere paratus erat. Huic defuncto Hieronymus Caraffa Montis-nigri Marchio omnium conſenſu ſuffectus erat: porro biduo poſt, ſeu die octava Septembris gravem Protocareri jacturam mors in Gallorum caſtris æquabat, Franciſcus enim Spina Sanlucius virtute, & bellica prudentia inſignis, cum obſidionales urgeret labores, in foſſa incautius discurrens improviſo ſclopeti ictu trucidabatur, in cujus locum Henricus Roſnium Baronem præfici deſiderabat, præpediebatur tamen

a Ga-

a Gabriela Estrea Moncellensi Marchionissa, quæ Regis animo ad suum arbitrium inclinato Estresium patrem suum subrogari postulabat. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. XCV.

Albertus Archidux obsessis suppetias ferre molitur.

Interea Archidux iteratis Protocarerii sollicitationibus stimulatus, Ambianensibus præsidiariis suppetias venire decernebat: obstabant equidem Belliducum nonnulli, qui posthabita Ambianensi expeditione potius Bergam accurrere suadebant, ut Mauritius in fœderatis Belgii Provinciis Rector, qui cum exercitu suo illuc contendebat, tam opportunum Rheni aditum occupare præpediretur: attamen Albertus gloriæ, quam sibi Ambianensis urbis expugnatio pepererat, conservandæ studiosissimus relictis Germanorum copiis, quæ Mauritii conatibus obsisterent, ineunte septembri Duacum, inde vero Atrebatum progressus est, atque Avennam Comitis perveniens in eodem oppido exercitum lustrabat, in quo viginti peditum, & quatuor Equitum millia recensebat; intererat etiam huic agmini præter Aumalium Ducem Petrus Comes Mansfeldius, qui plurium expeditionum Dux jam- *Thu. & Daniel. l. c. Levre du Roi a Plessis de Moumoi du 17. Sept.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

jamjam octogenarius lectica vectus supremi castrorum Præfecti munere fungebatur: tum vero de futuræ expeditionis ratione bellicus habebatur Senatus, deliberatumque, an tentata Peronensis, vel San-Quintini oppidi obsidione Regis copias ab Ambianensi urbe avertere oporteret, vel Gallos in suis castris recta aggredi magis expediret. Præplacuit posterius consilium, quocirca die duodecima Septembris Albertus promotis castris Dorlanum profectus, decima quarta ejusdem mensis in Pertecurtino cœnobio cum omni exercitu pernoctabat, atque Altilia flumine transmisso obsessis adventum suum sæpius displosis belli tormentis significabat: altera autem die Piquinium prætervectus Ambianum versus contendit. Interea Montinius, qui cum suis velitibus vias exploraverat, Regem de proximo hostis adventu certiorem reddebat: verum hic dictis fidem non adhibens, ipsus cum Equitum agmine longius progrediebatur, ubi ab Hispanis invasus cæso Turnario Diepensi Belliduce ad castra reverti coactus est. Albertus flexo ad lævam itinere Longum-pratum recta petebat, quo adventante pedites, qui hoc oppidum tuebantur, nec non lixæ, & Calones tanto terrore afficiebantur, ut præcipiti fuga munimento relicto ad castra

castra convolarent: hinc si Hispani mox Longum-pratum vel invasissent, aut continuata adhuc trepidatione hostem aggressi fuissent, reportata abs dubio victoria etiam urbem obsidione liberassent: attamen Albertus Mansfeldii consilium perperam secutus retrocessit, ac in loco, ubi a tormentis hostilibus cuidam colli impositis tectus esset, castra metabatur; interea vero Galli Longum-pratum assiduo totius noctis opere firmiter muniebant, quo conspecto, agnitoque errore Albertus Carolum Longe-Vallium Bucquoium Comitem cum mille Vasconibus præmisit, ut pontem ex navibus constructum fluvio imponeret, eo fine, ut expugnato Longum-prato illa ex parte suis copiis liber regressus panderetur. Id etiam Bucquoius mira celeritate exequitur, Gallis inde feliciter repulsis: strato igitur ponte Fabritius Sammangus cum trecentis peditibus, & magna annonæ copia flumen trajicit, mox vero Galli in eos tanto irruunt impetu, ut una omnes interficerent, ac furore in Bucquoium verso ipsum relicto ponte auffugere compellerent. Sæcul. XVI. A. C. 1597.

§. XCV.

Ambianum pactis conditionibus deditum.

Sæcul. XVI A.C. 1597.

Infaustus hujus expeditionis successus Henrico Regi victoriam asseruit; cum enim Longum-pratum ob potentissimi exercitus propinquitatem, tormentorum copiam, ac munitionum robur absque maximo militum, imo & gloriæ dispendio expugnari haud posset, aliunde autem annonam advehendi opportunitas assiduis hostium percursitationibus intercepta esset, Albertus Archidux ex Mansfeldii, Mendozæ, Vegæ, Spinolæ, aliorumque Belliducum consilio regredi statuit: igitur die decima septima septembris orto mane omnes suas copias perinde, ac si ad pugnam procederet, in aciem instruxit, atque ordinibus nunquam interruptis, nullaque mora injecta ceptum iter prosecutus, sub noctem ad Berticurtium monasterium pervenit, eum quidem Henricus Rex cum valido suorum agmine insequebatur; cum autem Hispanos ad omnes eventus jam-jam paratos tam lento pede, tamque imperterrita mente incedere cerneret, ut potius necessitatis vi cedere, quam ab hoste fugere viderentur, illos adeo non aggredi ausus est, ut etiam hosti concedendum esse ratus virtutis, & gloriæ testimonium, palam ediceret, quod *nusquam gentium milites essent, qui tam scite se gessissent, sique is ejusmodi peditatum in suo exercitu haberet, universum orbem bello lacescere*

Gallut. de bello Belgico l. 9.

ceſcere non vereretur. Gallis itaque re infecta recedentibus Albertus proximis caſtris Dorlanum, inde vero Atrebatum nullo ſuorum diſpendio ſeſe recepit: Rex vero in caſtra reverſus tubicinem Ambianum miſit, qui Montenigrio Marchioni nuntiaret, quod ſi ſtatim urbem dedere vellet, ampliſſimas conditiones ſibi polliceri poſſet: igitur rogato Belliducum conſilio Marchio per tubicinem prius a Rege petiit, obtinuitque, ut Archiducem de præſenti urbis ſtatu edocere, ejusque mandata percipere poſſet. Miſſi ergo ſunt Fridericus Pacioltus, & Andreas Ortiſius, per quos Albertus obſeſſis ſignificabat, quod jamjam in tuenda urbe tam luculentum virtutis, ac fidei ſuæ ſpecimen edidiſſent, ut Hiſpaniæ Regi plene ſatisfactum eſſet: nil ergo reliquum foret, niſi ut de honorificis conditionibus ſolliciti urbem Gallis traderent. Sæcul. XVI. A. C. 1597.

§. XCVI.

Deditionis pacta.

Franciæ Rex, cum cæptæ obſidionis ſucceſſum tum aeris intemperie, quam pertinaci obſeſſorum fortitudine præpediri vereretur, hoc Archiducis reſponſum ingenti animi lætitia excepit, nilque hæſitans in ſequentes conſenſit conditiones I. Gubernator militaribus *Daniel. l. c. Galluc. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

honorum signis, imperatorium baculum manu gerens, explicatis vexillis, tympanis, tubisque sonantibus, cum omnibus præsidiariis armatis impune urbe excedere permittatur. II. Protocareri monumentum in Ambianensis Ecclesiæ choro erectum, nec non aliorum in obsidione occisorum tumuli nec amoveantur, nec inscriptiones deleantur, dummodo nihil Gallicæ nationi injuriosum præseferant. III. Ægroti, vel saucii in curribus a Rege subministrandis Dorlanum usque unacum omni supellectili transvehantur: si vero quipiam in urbe perlistere cogerentur, benigne habeantur. IV. Captivi utrinque sine redemptionis pretio dimittantur. V. Præsidiarii nec medicamenta, nec sclopetorum globos a civibus acceptos solvere teneantur. VI. Cives jurejurando Regi suo addicti, novis haud premantur oneribus, & siqui eorum cum militibus emigrare velint, libere dimittantur. VII. Utrinque per sex dies ab armis cessetur, intra quod tempus nisi bis mille auxiliares in urbem introducantur, ea Regi dedatur. VIII. Interea præsidiarii tres militum Præfectos, Hispanum, Italum, & Vallonem obsides relinquant, nihilque novi operis aut in aggere, aut in urbe moliantur. IX. Tres ex Præsidiariis cum decem equitum comitatu mittere liceat, qui

qui harum conditionum exemplar ad Albertum Archiducem perferant: cum ergo hic idem cuncta hæc pacta rata haberet, die vigesima sexta Septembris Montenigrius cum omnibus præsidiariis non tam victus, quam victor urbe exire videbatur; quia ipsemet Henricus Rex, ut summam hujus Belliducis fortitudinem promerito decoraret honore, eidem ad Bellovacensem portam obviam miserat Connestabilem, Bironium Marescallum, & Herculem Roanum Monbazonii Ducem, qui Gubernatorem ad Regem deducebant, comitantibus eum Contio Principe, Montpenserio Duce, Jonvilla, & Maduano, ac Nemorsiensi Ducibus: cum autem Montenigrius in Regis conspectum veniret, post amicas utrinque salutationes equo descendens hæc effatus est: *Reddo urbem in manum Regis Bellatoris, quia Regi meo non placuit auxiliares mittere Præfectos bellatores:* porro his verbis significare voluit, quod tunc, si copiæ auxiliares nuper oblatam pugnandi opportunitatem arripuissent, Galli nunquam urbe potiti fuissent. Ad hæc verba Rex respondit: satis tibi sit, quod *urbem tanquam Bellator propugnaveris, eamque nunc legitimo Regi restituas cum honore Bellatoris digno.* Postea Rex circa quartam diei horam urbem cum quatuor Equitum millibus ingressus in Ca-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

thedrali Eccleſia Hymnum Ambroſianum decantari, urbisque mœnia reſici juſſit, ac Dominicum Vicum Ambiani Gubernatorem nominans ad caſtra rediit, quorum univerſa pene tentoria poſtridie exorto repente incendio conflagrarunt: interea vero Albertus Montem-Hullinum unicum in agro Caletenſi oppidum adhuc Gallorum poteſtati ſubjectum tertia obſidionis die occupabat.

§. XCVII.

De pace inter utrumque Regem ſancienda magis ſerio actum.

Lettr. du Roi au Baron de Roſni 9. Oct. 1597.
Thu. l. c.
Spond. ad hunc an. n. 7.

Hac ipſa Ambianenſis urbis deditione magis expedita reddebatur pacis conciliatio inter Hiſpaniæ, & Franciæ Reges inchoata; interea enim Bonaventura a Calatagirona Generalis Franciſcanorum Miniſter, qui a Cardinali Legato ultro, citroque commeare juſſus Pontificis nomine in hoc negotio ſuas partes interponebat, ex Hiſpania reverſus Romam contenderat, ac Clementi VIII. exactam Legationis ſuæ rationem reddens ſignificaverat, quod Philippus Hiſpaniæ Rex pacem inter utrumque regnum ſtabiliendi facultatem dediſſet, atque ipſemet Albertus hoc negotium promovere juſſus eſſet, nec non is quantocyus Philippi nomine Richardotum

tum Præſidem ad Picardiæ, & Artheſiæ fines ablegaſſet, ad quem etiam locum Villa-Regius ab Henrico miſſus advenisſet, atque inter ambos decretum, ut primo quoque tempore utriusque partis Delegati Vervinum in Veromanduis Gallicæ ditionis oppidum venirent, ac ibidem de pacis conditionibus ſerio agerent. Interim Franciæ Rex quosdam ad Eliſabetham Angliæ Reginam ablegabat, qui eidem nuntiarent, quod præſens rerum ſuarum viciſſitudo omnino depoſceret, ut pacem cum Hiſpaniæ Rege iniret, proin & ipſa ad conditum locum ſuos decerneret Oratores, quibuscum de articulis utrinque ſtabiliendis conferri poſſet. Ceterum hoc pacis negotium nonniſi anno ſequenti penitus abſolutum fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. XCVIII.

Hugonottarum conſilia poſt receptam urbem.

Quamvis agitata pacis conſilia, nec non recuperatæ Ambianenſis urbis felicitas haud levi terrore Hugonottas afficerent, propterea tamen nequaquam magis dociles, minusque protervos ſeſe exhibebant, quinimo cuncta eorum molimina aperte eo ſpectare videbantur, ut armis quantocyus ſumptis Regem ſuum, ac legitimum Principem invaderent: *Daniel hiſt. de France p. 205. Cayet. vol. 3.*

Sæcul. XVI. A. C. 1597. aliquamdiu tamen paratam eorum rabiem retardabant diſſidia inter illos tum exorta; diſceptabatur enim inter illos penes quos pecuniarum, quas in proximi belli uſum ex regiis ærariis aufferre, ejusque ſubditis extorquere decreverant, adminiſtratio eſſet; quippe Bullionius, & Tremollius præcipua hujus factionis capita id juris ſibi competere contendebant: econtrario autem Miniſtri pertinaciter petebant, ut proventus toti factioni communes nonniſi ab illis, qui a communi ſuffragio in conventibus ad id deſignabuntur, adminiſtrarentur. Hac altercatione interim fervente Hugonottæ, cum Regem de hoſtibus ſuis victorem paſſim ab omnibus Catholicis ingenti affectu coli cernerent, tandem rebus ſuis magis caute proſpicere cœperant, præcipue cum ex illis nonnulli relicta ceterorum factione ſecundo blandientis fortunæ vento uſi, quam ſubmiſſionem Regi teſtarentur, atque arcana molimina in ipſorum conventiculis procuſa eidem manifeſtarent: unde ipſemet Rex fabam, quæ in eum ab hisce rebellibus hæreticis cuderetur, plene edoctus, depulſo jam omni metu liberius eisdem declarabat, quod eorum conventicula omnino ſolvi præciperet, ac proximo vere ſeditioſæ factionis reliquias in Britannia ferro, flammaque penitus exſcin-

dere

dere vellet: cum autem hæc Provincia Pictavienſi admodum vicina eſſet, ideo Hugonottæ hujus tempeſtatis vim præcipue ipſorum capitibus imminere, haud temere veriti moderatius agere cœperant, ſpe freti, quod Rex ante diceſſum ſuum eorum poſtulatis plene ſatisfacturus eſſet; nec vana erat illorum fiducia; Rex enim ſubjugandæ Britanniæ deſiderio inflammatus, concordiam cum hisce ſeditioſis inire tam ardenter exoptabat, ut res brevi utrinque ad felicem exitum deduceretur, hinc præprimis induciæ cum Mercuriano Duce ineunte hoc anno Andegavi pactæ, variisque artibus hucusque eluſæ rurſus a Schombergio, & Rupifortio innovabantur, ac die decima ſeptima Octobris ibidem promulgatæ, ad diem primam Januarii ſequentis anni fuerunt prorogatæ. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. XCIX.

Novum Pariſienſis Senatus edictum contra Patres Societatis.

Cum Burdigalenſis, ac Toloſanus Senatus Pariſienſe edictum die vigeſima nona Decembris anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto contra Jeſuitas editum non acceptaſſent, hi in publicis Gymnaſiis juventutem literis imbuere pergebant; inde vero factum, *Thu. l. 118. p. 808. Hercul. Selva Hiſt. de Guipuſcoa tom. 2. l. 6.*

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

ctum, ut non pauci filios suos, quod tamen prohibitum erat, ad illorum scholas mitterent, pluresque relicto Societatis instituto ad illas urbes, ex quibus expulsi erant, denuo reversi ibidem persisterent, sub obtentu, quod pro Jesuitis haud amplius haberi possent: verum Parisiensis Senatus ab his Patribus hac agendi ratione legem latam violari contendens sæpius Regem sollicitabat, ut illius edictum ab omnibus Regni Curiis observari præciperet, idque sæpius in secreto Regis consilio decretum, nunquam tamen executioni datum, obnitentibus quibusdam, qui apud Regem benevolentia valebant: tandem vero Senatores suæ auctoritati injuriam inferri querentes tantum effecere, ut die vigesima prima Augusti hoc anno præciperetur, quatenus edictum ante triennium die vigesima nona Decembris editum omnino effectui daretur, omnibusque civitatibus, Collegiis, Universitatibus, Ministris, ac omnibus, & singulis cujuscunque conditionis, ac status interdictum esset, ne quempiam illorum, qui sese Jesuitas dicunt, etsi instituti, & voti Jesuitici ejurationem prætexerent, ad conciones habendas, vel ullum sacerdotale ministerium, aut puerorum in literis institutionem admittant, seu admitti patiantur, indicta transgressoribus læ-

læsæ Majestatis pœna. Nihilominus insuperhabito hoc edicto Mercatorum Præfectus, nec non Lugdunensis urbis Ædiles Porsanum olim Jesuitam Collegii sui Rectorem nominabant, caussati, quod hic nec in priori, nec in noviſſimo Senatus-consulto comprehenderetur, eoquod Porsanus, etsi olim Jesuitarum Societati aggregatus fuisset, nunquam tamen ad hoc institutum voto sese obstrinxisset, sed ante Parisiense expulsionis decretum ab hoc ordine defeciſſet, illosque adeo non coleret, ut potius eos insectaretur, mutuo ab eis odio habitus: attamen Simon Morionus Regis Advocatus de oblata Jesuitas vexandi occasione lætus a Parisiensi Senatu petiit, ut non modo Porsanus, sed & Præfectus, atque Ædiles comparere, ac sese judicio sistere juberentur. Ergo præfixa die eorum Procuratores comparent, ob allegatas rationes nequaquam edictum fuisse violatum contendentes: prævaluit tamen Morianus, qui vehementi oratione in Jesuitas invectus hæc exponebat: „Jam ante triginta tres annos, dum A„cademia Parisiensis Jesuitarum Sodali„tati litem intenderat, Triumviri publi„ce testati sunt, per hujus Societatis vi„ros discordiæ facem in media Francia „aliquando accensam, & Hispanis ad „Regnum invadendum portas apertum „iri:

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

„iri: ad tempus tamen eorum ſchola „fuit tolerata, donec ob deteſtandum „Joannis Caſtelli, qui in illorum Sodali„tio adoleverat, parricidium relegati „fuerant, utpote fidem populorum ſol„licitaſſe, juventutis mores corrupiſſe, „atque ad Regis defuncti cædem, nec „non ad parricidium Regi ante tres an„nos intentatum conſilio concurriſſe con„victi: levioribus quidem ex cauſſis u„niverſi Ordines, uti Equites Templari„& Humiliati, aliique omnino extincti „fuere, quod tamen hucusque Jeſuitis „non accidit. Porro tria in eorum So„dalitio vota nuncupari ſolent, quorum „cum duo jam emiſerit Porſanus, diu„turnoque conſortio mores, & doctri„nam eorum plene imbiberit, haudim„merito metuendum, ne eadem doctri„na alios imbuat: de cetero autem po„pularis vulgi error eſt, Societatis Pa„tres ad puerorum in literis inſtitutio„nem prodeſſe: verum illi humaniores „literas, omnemque politiorem antiqui„tatem, tam græcam, quam latinam aut „ignorant, aut perverſe tradunt, muti„latis, depravatis, aut interpolatis ve„terum ſcriptis, nec melius in ſcientia„rum traditione procedunt, dum ſua„rum quæſtionum argutias pro Ariſto„telica veritate, quam aut ignorant, „aut nunquam diſtincte interpretantur, „audi-

Sæcul.XVI. A.C.1597.

„auditoribus ſuis ingerunt, in id unice „intenti, ut multiplicatis per omnes „regni urbes ſcholis ſuis omnem pue„rorum inſtitutionem ad ſe ſolos attra„hant, & antiquas Regni Academias „ad ſolitudinem redigant, obſcuramque „barbariem, & corruptam ſcholaſtici „fermenti maſſam inducant: proin pe„to, ut inſuperhabitis Lugdunenſium „rationibus Senatus-conſultum proximo „menſe Auguſto factum, etiam in Lug„dunenſi Schola locum habeat, & Por„ſanus tanquam contumax in Palatii „carceribus detineatur, donec ad accu„ſationum capita reſponderit.„ Quamvis forte huic Advocato, ſi liberius dicta ſolide comprobare compulſus fuiſſet, lingua, & aqua hæſiſſet, fervente tamen tunc in Jeſuitas invidia Pariſienſis Senatus Societatis Scholares, & Coadjutores æque, ac Profeſſos pari vinculo Societati adſtrictos eſſe ratus die decima ſexta Octobris hoc anno præcepit, ut idoneus Moderator, atque Magiſtri minime ſuſpecti Lugdunenſi Scholæ præficerentur, nec non Porſano ad carceres detruſo deinceps ubique edictum die vigeſima prima Auguſti editum exacte in uſum deduceretur. Sub idem tempus ad Turonenſem urbem, ac Toparchiam die prima Octobris anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſeptimo

Sæcul XVI. A.C. 1597.

ptimo aliud mittebatur decretum, vi cujus Turnonius Alverniæ Prætor Jesuitas urbe expellere jubebatur: verum hic potius sua Præfectura, omnibusque bonis exui, quam huic edicto parere maluit.

§. C.

Diversæ Clementis VIII. Constitutiones.

Bull. tom. 3. Const. 48. pag. 72.

Interea Clemens VIII. Summus Pontifex inter graviſſimas chriſtianæ Reipublicæ curas ad minima etiam paternam ſuam ſollicitudinem extendebat exortoque circa Cardinalium Diaconorum prærogativam diſſidio decima Auguſti hoc anno in ſecreto Patrum Senatu declarabat, quod Cardinales tum exiſtentes, ſi per integrum decennium in Ordine Diaconatus a die promotionis perſeveraverint, dein ad Cardinalium Presbyterorum gradum promoti omnes illos Cardinales præcedant, qui poſt illos purpura decorati ſunt: deinceps vero ejusdem Ordinis Cardinales pari prærogativa fruantur, ita tamen, ut decennii tempus non a die, quo ſacrum Collegium ingreſſi ſunt, ſed a die, quo ad Ordinem Presbyteratus promoveri potuerunt, computetur. Edidit quoque idem Pontifex die decima tertia Septembris aliam Conſtitutionem circa politi-

cum

cum ditionis suæ regimen, vi cujus leges a Clemente VII. Gregorio XIII. Pio IV. & V. Prædecessoribus suis latas confirmans e ditione ecclesiastica omnis generis frumenta, vel animalia exportari, aut sal exterum intra eandem ditionem distrahi indictis gravibus pœnis prohibuit. Tertio diplomate die decima Octobris edito Clemens pro Novitiis Ordinis Sancti Basilii tres domos assignatis proventibus in Italia instituit. Denique die vigesima Decembris quarta constitutione omnia privilegia, & gratias, quæ a prioribus Romanis Pontificibus non modo Fratribus Minoribus de observantia, & Sanctæ Claræ Monialibus, sed etiam tertio de pœnitentia Ordini Sancti Francisci concessa fuere, innovabat, rataque habebat, dummodo tertii Ordinis Religiosi utriusque sexus communi vitæ consortio sub tribus solemnibus votis vivant, atque aliunde hæc privilegia nec Concilio Tridentino, nec Fratrum Reformatorum decretis adversentur. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. CI.

Marci Antonii Columnæ Cardinalis obitus.

Ex Cardinalibus, quos mortis invidia hoc anno vivorum consortio eripuit, nonnisi duo reperiuntur, quos inter primus *Ciacon. to. 3. p. 946. Ughell. Ital. Sacra. Aubery vie des*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Cardin. Sacchin Hist. Soc.

mus erat Marcus Antonius Columna patria Romanus, in quo generis nobilitas, raræque corporis dotes cum singulari morum integritate, virtutum studio insigni eruditione, summaque in rebus gerendis dexteritate semper pia quadam æmulatione certare videbantur: his vero meritis jam in juventute clarus a Pio IV. Tarentinus Archipræsul electus, ibidem Seminaria erexit, Synodum celebravit, demum ad Tridentinam Synodum decretus, singularis doctrinæ, Religionis, ac prudentiæ specimen ediderat: inde vero reversus in meriti præmium ab eodem Papa Cardinalis Presbyter titulo Basilicæ Sanctorum duodecim Apostolorum nominabatur: die autem decima tertia Octobris anno millesimo quingentesimo sexagesimo octavo a Pio V. ad Salernitanum Archiepiscopatum translatus, Seminarium a suo Prædecessore inchoatum perfecit, celebratoque provinciali Concilio sub annum Domini millesimum quingentesimum septuagesimum quartum Archiepiscopatum suum dimisit: porro postea sub Gregorio XIII. Presbyter Cardinalis nominatus relicto priori titulo illum Sancti Petri ad vincula, & demum Sancti Laurentii in Lucina adoptabat, regnante vero Sixto V. Prænestinus Episcopus Piceni, & Campaniæ Legationem tam sub Gre-

Gregorio XIII, quam ejus Succeſſore Sixto V., cui percharus erat, cum ſumma juſtitiæ, & manſuetudinis laude obibat: inſuper præficiebatur librorum prohibitorum Indici, necnon Vaticanæ Bibliothecæ, pariterque tanquam Belgicarum Provinciarum Protector virtutes, & merita Divi Didaci diſcutere juſſus, relationem de vita, & miraculis ejusdem Sancti edidit. Præterea in Comitiis Apoſtolicis Gregorii XIV. Urbani VII. Innocentii IX. & Clementis VIII. tantam prudentiam, gravitatem, integritatemque exhibebat, ut nil propius eſſe videretur, quam ut plurium Patrum conſenſu ad ſupremam Eccleſiæ dignitatem eveheretur. Obiit tandem meritis plenus Zagarolæ in Diæceſi Prænestina feria tertia die decima tertia Maji, ſepultusque fuit in monaſterio Sanctæ Mariæ Ordinis Sancti Franciſci. Ceterum præclarus hic Præſul tot ſummæ pietatis, & liberalitatis monumenta reliquit, ut merito in hanc usque diem pene regia illius erga omnes pios, doctos, & pauperes liberalitas, & nunquam exhauſta benignitas ab omnibus deprædicetur. Scripſit etiam ſacras orationes, pluresque epiſtolas ad diverſos.

Sæcul. XVI. A. C. 1507.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. CII.

Gabrielis Palæotti Cardinalis extrema.

Ciacon. l. c. p. 979.

Alter erat Gabriel Palæottus Bononiæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo die quarta Octobris ex nobili genere natus, qui mortuo Patre ſuo ſub Matris cura literis, pietateque imbutus, præter eloquentiam, Jurisprudentia tantopere floruit, ut vix vigeſimum quartum ætatis ſuæ annum aſſecutus per integrum decennium hanc diſciplinam ſummo omnium applauſu traderet, atque inter auditores Aldobrandium poſtea Pontificem Clementem VIII. dictum numeraret: demum in Bononienſi Eccleſia variis beneficiis, necnon Vaſionenſi legatione decoratus, ad Majoricenſem Epiſcopatum nominabatur, quem tamen dum ejus humilitas acceptare renuit, illius merita ad ampliora munia eidem aditum parabant; quippe a Paulo IV. Papa ſacræ Rotæ Auditor ad Tridentinum Concilium miſſus, graviſſima ibidem negotia expediebat, ab omnibus ob raram pietatem, doctrinam, & ſingularem eccleſiaſticæ adminiſtrationis uſum plurimi habitus: inde vero reverſus anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto die duodecima Martii a Pio IV. Cardinalis Presbyter titulo ſanctorum Nerei, & Achillei,

lei, & postea sanctorum Joannis, & Pauli renuntiatus, anno sequenti in patria sua Episcopus a Pio V. nominabatur; quapropter Roma mox relicta ad suam Diœcesin profectus ibidem Synodum celebravit, saluberrima condidit statuta, scholasque novas pro imbuenda juventute, nec non Clericorum Seminarium Bononiæ erexit, plurimaque alia ad reformandos populi sui mores salutaria instituit, gregisque sui forma factus, totam suam Diæcesin verbo, & exemplo ad pristinum veteris disciplinæ splendorem revocavit: præprimis vero pia in pauperes liberalitate adeo conspicuus erat, ut in exteros etiam pauperes, ægrotos, Religiosos, Moniales, & puellas periclitantes mitis tam profuse ad sublevandam eorum inopiam succurreret, ut a suo Oeconomo admonitus illum increparet, ac deinceps annonam miseris augeret: pariter Caupones serio admonebat, ut peregrinos, pauperesque Sacerdotes, qui forte ad illos diverterent, ad Episcopale Palatium transmitterent, quos ipse laute excipiens cauponibus lucri jacturam compensabat: porro sedente Gregorio XIII. ad titulum sancti Martini in Montibus, & sub Sixto V. ad illum sancti Laurentii in Lucina gradum faciens Congregationi rituum præpositus est, primusque Bononiensis Archiepiscopus

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

pallio decorabatur, postquam Gregorius XIII. anno millesimo quingentesimo octogesimo secundo hanc Ecclesiam in Metropolitanam erexerat: regebat etiam Palæottus per biennium Albanensem Episcopatum, a quo, cum antea Synodum ibi celebrasset, ad Sabinensem transiit: insuper sæpius sancto Carolo Borromæo Cardinali, cui acceptissimus erat, sedulam in pastoralis curæ exercitiis operam impendebat, ac Sixti V. tempore Bononiæ Synodum habebat: mortuo autem hoc Pontifice in proximis Patrum comitiis in Gregorio XIV. ut vocant, conclavi ad Pontificiam dignitatem eidem nonnisi unicum deerat suffragium, quam tamen a Papatu repulsam tanta animi tranquillitate ferebat, ut suum quoque suffragium illis ipsis, qui ei adversabantur, conferre non dubitaret. Tandem postquam sub variis Pontificibus præclara Ecclesiæ præstiterat obsequia, Romæ hoc anno die vigesima quarta Julii calculi doloribus consumptus anno ætatis suæ septuagesimo quinto placidissime animam Deo reddidit, cujus corpus primo Romæ in Nationis Bononiensis templo ad sanctum Joannem Evangelistam depositum, atque inde Bononiam translatum in sua Ecclesia Cathedrali sepultum est, ubi Carolus Caprara Bononiensis in ejus ex-

Fillucius in elog. Card. Thuan hist. lib. 100. ad ann. 1590. p. 393 & l. 119. p. 817.

exequiis eleganti oratione funebri parentabat. Hic idem Cardinalis Ecclesiam ſuam teſtamento hæredem ex aſſe ſcripſerat, locupletiſſimam vero ſuam Bibliothecam ad publicum Canonicorum, & Cleri uſum deſtinabat, plurimasque ſacras ædes reſtaurans, atque exornans, etiam alia pia loca auxit, dotavitque. Scripſit hic Cardinalis I. Archiepiſcopale Bononienſe, præter Catalogum Epiſcoporum Bononienſium. II. Diatribam de nothis, & ſpuriis ab eruditis maxime commendatam. III. Libros duos de ſacris, & profanis imaginibus. IV. Unum de Conſiſtorialibus Conſultationibus librum, quem duobus ante obitum annis ſacro Collegio nuncupaverat. V. Opusculum de bono ſeneſtutis. VI. Hiſtoriam de Chriſti ſtigmatibus in ſacra ſindone expreſſis, quod opus anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptimo Duaci prodiit. Præter hæc opera eidem Cardinali plura alia adſcribuntur partim typis edita, partim adhuc in ſcriptis codicibus aſſervata. Sæcul. XVI A.C. 1597.

§. CIII.

Alphonſi Ferrariæ Ducis deceſſus.

Hoc item anno die vigeſima ſeptima Octobris Alphonſus hujus nominis ſecundus Ferrariæ Dux ex Hercule III. & Renata Ludovici XII. Filia genitus, *Thu. l. 119. p. 817. Spond. ad ann. 1597. n.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

annosque natus sexaginta quatuor e vivis excessit. Erat is præclaris virtutibus, pace, belloque insignis, iteratisque vicibus sub Galliarum Regum vexillis ad bellicas expeditiones processerat, tanta nominis sui fama, ut anno millesimo quingentesimo nonagesimo tertio Guisii Duces, necnon Dux Meduanus Alphonsum ad Franciæ solium evehere meditarentur: verum sapiens hic rerum æstimator repulsam dabat, facile prospiciens, quod etsi a quibusdam eligeretur, aliorum tamen Competitorum, hostiumque viribus obsistendo impar esset: magis autem honorifice operam suam dicabat Maximiliano II. Cæsari, in cujus opem anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto quadringentos Equites, omnes nobilitate claros, & trecentos Sclopetarios contra Turcas in Hungariam suis sumptibus transmittebat, atque anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo fœdere cum ceteris Principibus christianis inito adversus hosce Barbaros cunctas suas opes, vitamque offerebat: cum autem anno millesimo quingentesimo nonagesimo sexto transylvaniam a Sultano invadi nuntiaretur, Cæsar supremæ belli Turcici administrationi Alphonsum præficere decreverat, ea tamen lege, ut octo Italorum millia suo ære alen-

alenda in Hungariam adduceret. Annuit Dux, addito tamen hoc pacto, ut Cæsar sua auctoritate efficeret, quatenus post ipsius obitum Ferrariensis Ducatus Cæsari Estensi agnato suo, ejusque posteris beneficiario nomine ab Ecclesia Romana concederetur. Hanc in rem ipsemet Alphonsus anno salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo primo Romam ad Gregorium XIV. contendit, a quo quidem perhonorifice exceptus, hanc tamen translationem obtinere non poterat, reclamantibus tredecim Cardinalibus, ac Pii V. diploma de non alienandis Ecclesiæ bonis obstare contendentibus: nihilominus Pontifex Duci spoponderat, quod hanc litem in speciali Cardinalium Conventu amica transactione decisurus esset: paulo post tamen eodem Pontifice fatis functo Dux re infecta Roma discessit, cum autem se variis morbis consumptum jamjam ad vitæ suæ exitum appropinquare cerneret, nullamque prolem relinqueret, præfatum Cæsarem Estensem Regii lepidi, Mutinæ, Carpii, aliarumque ditionum, ac bonorum præcipue Ferrariensis Principatus hæredem testamento scripsit: inde vero gravis Papam inter, & Cæsarem contentio exorta, quæ tamen felicem brevi sortita est exitum. Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. XCIV.

De Succeſſionis jure gravis altercatio exorta.

Thuan. l. c. Oſſat. ep. 114

Mortuo Alphonſo Cæſar Eſtenſis mox ditiones ſibi relictas occupabat: cum autem hic Patrem habuiſſet alium Alphonſum, qui ex vilis fæminæ Lauræ Euſtochiæ, quam Alphonſus I. deperierat, contubernio natus eſſet, hinc ſummus Pontifex Clemens VIII., ac Cardinalium potiſſimi Eſtenſem ſtirpem penitus extinctam, huncque nothum ad tam amplæ ſucceſſionis jura inhabilem cenſebant: pariter etiam Ferrarienſis Clerus, clam tamen, Eſtenſis inaugurationi obſiſtebat: nil tamen inde territus Cæſar ſeſe tanquam Ferrariæ Ducem proclamari, atque inaugurationis ſolemnia celebrare feſtinabat: dein etiam ex quorumdam Ordinum conſenſu Legatos ſuos quaquaverſum ad Chriſtiani orbis Principes ablegabat, ſuis literis inſignia, ac Ferrarienſis Ducis titulum apponens: præcipue vero Ziliolum Comitem Romam una cum literis decernebat, quas tamen Papa ob appoſitum Ducis nomen non acceptavit, nec Oratorem ad alloquium admiſit, ſummopere commotus, quod propria auctoritate ditionem Romanæ Eccleſiæ obnoxiam ſibi vendicare præſumpſiſſet, quocirca coacto Purpurato-

ratorum Senatu palam profitebatur Pontifex, quod hunc Principatum imperio ecclesiastico, ad quod jure devolutum esset, etiam cum dispendio vitæ, omniumque bonorum adjungere adstringatur, atque datis ad Principes literis declarasset, se libentius in Ferrarienſis urbis fossa moriturum, quam illo Ecclesiam spoliaturum. Interea Franciæ Rex ad Arnaldum Ossatum literas dedit, quibus ab eo petiit, ut hoc in negotio tam suam, quam Italiæ Principum mentem explicaret, ac sincere ostenderet, utrum ad rerum Gallicarum incrementum magis expediret, si Ferrarienſis Ducatus Cæsari adimeretur, an vel magis prodesset, si Romanæ Ecclesiæ, cui beneficiario jure tum obnoxius erat, uniretur. Ad hoc dubium Ossatus ea, qua pollebat, ingenuitate Henrico IV. hæc rescripsit: „Si Regia sua Majestas a summo Ponti„fice de ferendis contra Cæsarem auxi„liis sollicitabitur, illa eo promptius sup„peditare festinet, quo luculentius hac „agendi ratione testatum reddet, a se „Romanæ Ecclesiæ id asseri, quod Re„ges illius Prædecessores olim Ecclesiæ „concesserunt; notum enim est, quod „Ferraria sit pars Ravennatis Exarcha„tus, quem Pipinus, illiusque Filius „Carolus Magnus, atque nepos Ludo„vicus Pius Romanæ Ecclesiæ gratuito

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

„dono tribuerunt." Hæc Offati ratio tantum apud Henricum obtinuit, ut non modo ipse per Lucemburgium Legatum suum Romæ ipsi Clementi VIII., necnon Petro Ursino Aversano Antistiti, quem Papa hanc in rem in Franciam ablegabat, omne auxilium polliceretur, sed etiam ceteri inferiores Principes Cæsari adversus Papam opem ferre detrectarent.

§. CV.

Cæsar Estensis a Summo Pontifice anathematis pœna territus.

Struv. Hist. Germ. Period. 10. sect. 7. §. 17. Spond. l. c. Ciac. tom. 4. vit. Clem. VIII. p. 256.

Postquam Cæsar siniſtrum Legationis suæ successum per Ziliolum Comitem edoctus erat, Pontificis repulsa vehementer exacerbatus prætensum suum jus, quod rationum firmitate consequi desperabat, per obfirmatam armorum violentiam extorquere decreverat, ea propter bellum adversus Papam adornare, copias conscribere, cunctosque Italiæ Principes ad arma capessenda sollicitare satagebat: verum Pontifex præfervidum hujus Principis ingenium lenitatis via flectere intentus, die quarta Novembris Cæsarem vel per se, vel suos Procuratores Romam trina vice admonitum intra quindecim dierum spatium venire jussit: interea vero ultro, citroque de Pontificis æque, ac Cæsaris

caussa,

Sæcul.XVI. A.C.1597.

cauſſa, juribusque varia ſcripta rationum argumentis ſuffulta in vulgus ſpargebantur, in quibus pro ſuo quisque affectu de cauſſæ meritis judicabat; porro Cæſar datis ad Papam literis omnem ſubmiſſionem, pietatem, ac religionem erga ſacram Sedem amplis verbis pollicitus, varias litis componendæ conditiones offerebat, ſemper tamen hoc negotium a Sedis Apoſtolicæ Judicibus decidi renuebat, atque Hiſpanorum, Venetorum, aliorumque Principum, quorum opem implorabat, præſidio fretus bellum adverſus Pontificem paravit, conſcriptasque ſex peditum legiones unacum delecto equitum agmine in Bononienſem agrum Ductore Cajetano populatum emiſit, ac primo impetu Pontificis copias ejus licentiæ obſiſtentes profligavit: quapropter Clemens, ut Cæſarem ad extrema prolapſum non tam feriret, quam terreret, in eundem, ipſiusque fautores anathematis pœnam die vigeſima tertia Decembris intentabat, miſſisque ad Principes literis illorum opem expoſita Eccleſiæ cauſſa implorans rogabat, ut ſi minus auxilia ferre vellent, ſaltem Cæſari non opitularentur: Papa vero in eccleſiaſticæ ditionis urbibus copias conſcribere jubens Petro Aldobrandino Cardinali hujus expeditionis curam, ſupremumque exercitus

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

citus imperium demandabat, qua in occasione Henricus IV. Franciæ Rex egregium suæ erga sacram Sedem observantiæ specimen ediderat; quippe missis ad Clementem VIII. literis obsequii, ac reverentiæ plenis pollicebatur, semetipsum cum Belliducibus, atque exercitu suo in Italiam venturum, ut causſæ æquitatem armorum potentia defenderet: nec suo effectu ampla hæc Regis pollicitatio frustrabatur; Principes enim Cæsari sanguine juncti, cum Gallici patrocinii terrore percellerentur, remissius erga eum studium ostendebant, quod non parum ad litem amice componendam conducebat, prout anno sequenti referemus.

§. CVI.

Belgii res.

Gallut. de bello Belg. l. 9. & 10. Thuan. l. 119

Cum interea Albertus Archidux Ambianensibus opem ferre intentus esset, ac Germani milites, quos sub Bergensis, & Briæ Comitum imperio in Belgio reliquerat, Mauritii copiis resistendo impares essent, fœderati Ordines Anglis, Frisiisque juncti die vigesima Augusti Rhenobergam oppidum in Ernesti Colonensis Archiepiscopi ditione quidem situm, Hispano tamen præsidio munitum deditione ceperunt: inde vero Mauritius adversus Mursam Clivensis Du-

Ducatus oppidum arma convertit, arceque Mutiliana potitus tertia die Septembris ipsam urbem pactis conditionibus traditam ingrediebatur, continuatoque victoriarum cursu die octava ejusdem mensis Rheno flumine trajecto ad Grollam urbem die undecima Septembris castra posuit, ac post septendecim dierum obsidionem hoc oppidum suis armis subjecit, promotisque castris Brefortium arte, manuque munitum Zutphaniæ oppidum, arcemque vi occupabat: paulo post die decima octava Octobris Enschedam urbem trans Isalam fluvium in Tuentia regione sitam progressus, eam sequenti die præter omnem expectationem præsidiariis deditionem poscentibus recepit, eodemque fato Otmarsiæ, & Oldensaliæ urbis præsidiarii die vigesima quinta ejusdem mensis deditionem fecere. Superatis hisce oppidis unicum adhuc in transrhenana ditione Hispano milite custoditum supererat, Linga, seu Lingena dictum, cui Fridericus Comes Thserembergius præerat, qui tamen die duodecima Novembris in deditionis pacta consensit: ipse vero Mauritius bellicis laboribus fractus, ac continuatæ felicitatis gloria tripudians exercitum suum in hyberna dimisit, ejus tamen lætitiam nonnihil turbabat inopinatus eventus;

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C.1597.

tus; quippe Maria illius soror ipso infe cum Emmanuele Antonii Lusitaniæ R gis filio nuptias contraxerat.

§. CVII.

Daniæ Regis conatus pro pace int Hispaniæ Regem, & fœderatos Ordines sancienda.

Thuan. l. c. Palat. in vita Rudolphi II. l. 47. cap. 2. num. 138.

Prospero hoc Belgarum Protestantiu successu territus Philippus Hispani Rex Rudolphum Cæsarem impelleba ut imperii Principes ad procurandam Belgio pacem sollicitaret: hos inter c teris ardentius suas partes hoc in nego tio interponebat Christianus IV. Dani Rex, qui hortante Imperatore Orator suos primum in Angliam, dein Arnol dum Vitfeldium, & Christianum Berne carum ad Fœderatos Ordines ablega bat, propositis hisce mandatis. I. Ami citia, quæ olim Friderico ipsius Patr cum Guilielmo Nassovio Arausionens Principe, & Fœderatis Belgii Provin ciis intercesserat, innovetur, pacisque non modo inter eos, sed omnes Chri stiani orbis Principes sanciendæ ratio ineatur, ipse vero communicato cum Ordinibus consilio, ac implorato alio rum Imperii Principum consensu rem perficere permittatur: II. Ipsi Ordines conditiones, sub quibus cum Philippo Rege

Sæcul. XVI. A.C.1597.

Rege convenire parati essent, ingenue exponant. Præterea hi Oratores proponere jubebantur, quod Daniæ Rex unice Dei gloriam, publicamque tranquillitatem procurare intentus omnem concordiæ rationem detestetur, quæ Protestantium doctrinæ, in qua mori cuperet, aut ipsorum libertati ullum præjudicium afferre posset, hacque super re jamjam cum Elisabetha Angliæ Regina egisset. Verum ad hæc Daniæ Regis postulata ordinum Delegati die vigesima quarta Octobris Hagæ convenientes pernicioſi hujus belli invidiam in Hispanos rejiciebant, eoquod hi nunquam consentire voluerint, ut Protestantium religioni, & libertati satis idonee caveretur; his igitur præmissis Deputati responderunt, quod fœderati Ordines pacem quidem unice in votis haberent, illam tamen cum Hispanis salva religione, & patria libertate iniri posse desperarent, aliunde vero tam Galliarum Regi, quam Elisabethæ arctiori fœderis vinculo adstricti, ipsis haud consultis citra violatæ fidei injuriam de pace agere haud valerent. Accepto hoc responso Daniæ Regis Oratores re infecta reversi sunt: jam antea vero Paulus Dizialius, qui Sigismundo Poloniæ Regi a secretis erat, ineunte mense Augusto Hagam venerat, idem pacis negotium

Sæcul. XVI. A. C. 1597

tium procurare jussus; cum autem plus minis, quam rationibus rem urgeret, a fœderatis Ordinibus minime auditus est: porro inde in Angliam discedens, cum minas itidem precibus admisceret, atque Austriacam affinitatem supra modum extolleret, & Polonorum privilegia in Anglia per Reginam valde imminuta, necnon commercium cum Hispanis interdictum quereretur, arrogans Regina hunc in modum respondit: „multum expectatione mea deceptam „me cerno, cum Legationis loco expro„brationem contra me institutam, ac „pro Legato Fecialem ad me missum ex„periar: ejusmodi autem verbis Rex „Dominus tuus, si coram adesset, certe „usus non fuisset, aut si hæc ab eo mandata accepisti, ideo factum existimo, „quia Rex adhuc Juvenis non successio„nis jure, sed electionis beneficio re„gnum Poloniæ adeptus negotia, quæ „cum ejus Prædecessoribus intercesse„runt, minus scit: ea vero, quæ idem „de interdicto commercio queritur, non „ex rei veritate, sed hominum studiis, „incertoque rumore ad ipsum perlata „censeo; libera enim Polonis est in An„glia per terram negotiatio: maritima „vero olim imminuta quidem, nunc „autem ita restituta est, ut æquo jure „ipsi cum Anglis ea uterentur: quod

„autem

„autem navigationem Hiſpanis inhi- Sæcul. XVI.
„buerim, multas, juſtasque cauſſas ha- A.C. 1597.
„bui; ſemper enim cautum erat, ne ad „regni hoſtes frumentum, bellicusque „apparatus deferretur, quod tamen Hi„ſpani fecerunt.“ Cum ergo Sigismundi Orator, quid ad hæc reſponderet, paratum nil haberet, ad ſua reverſus eſt. Nec magis propitium reſponſum a rebellibus Batavis receperat Nivellius Comes, quem Cæſar Hagam die octava Septembris decreverat, ut ab eis peteret, quatenus Cæſaris, ceterorumque Imperii Principum Legatos de pace cum ipſis acturos admitterent: ex hac ipſa autem repugnantia Proteſtantes Belgæ ſatis manifeſte prodebant, quod nequaquam ſincero animo pacem deſiderarint, ſed pro more omnium hæreticorum belli, ac publicorum tumultuum beneficio ſectam ſuam ſtabilire ſategerint: hinc Philippus II. Hiſpaniæ Rex deſperato pacis negotio ſuum conſilium, quod de Belgicis ditionibus cepiſſet, Brabantiæ Ordinibus, aliisque aperiebat, declarans, quod filiam ſuam Iſabellam Claram Eugeniam Alberto Archiduci, præmiſſo tamen ſummi Pontificis conſenſu, in ſponſam deſtinaſſet, eique dotis nomine Belgicas, Burgundicasque Provincias tradere paratus eſſet: igitur die ſecunda Decembris hoc anno hoc

Sæcul. XVI. A.C. 1597. connubium ſolemni ritu Bruxellis præſente Franciſco Mendoza promulgatum eſt, atque anno ſequenti die decima quinta Auguſti omnes Belgii Ordines, ac Principes translationem Belgici Principatus ratam habuere & Archiduci, ejusque ſponſæ Iſabellæ conſuetum fidei Sacramentum non ſine maximo Catholicæ religionis emolumento præſtitere.

§. CVIII.

Tumultus in Suecia ob religionis diverſitatem.

Thuan. & Spond. l. c. Eodem hoc anno Lutherani in Suecia adverſus Sigismundum Regem ſuum arma ſumere, regnumque a legitimo hærede in alium ſectæ ſuæ addictum transferre præſumebant; cum enim pro tuenda ſua hæreſi omnia jura evertere dudum aſſueti eſſent, jam anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto in Sigismundi Poloniæ Regis Patruum nomine Carolum Sudermaniæ Ducem confeſſioni Auguſtanæ addictum totius regni adminiſtrationem, excluſo Rege, in Sudercopienſibus comitiis transferebant, & Catholicam religionem penitus eliminare aggrediebantur: Sigismundus igitur, cum ſuam auctoritatem tam indigne præteritam cerneret, conciliatis ſibi aliquot Proceribus, & Ma-

Magiſtratibus, miſſisque ex Polonia in Sueciam Legatis de Caroli Patrui ſui injuriis querebatur; hic autem inde atrocior factus nequidem Proregis titulum ſibi a Sigismundo collatum eidem in acceptis referre dignabatur, quocirca regni adminiſtrationem ſibi á ſuo nepote conceſſam abdicabat, ea lege, ut eandem non tam a Rege, quam a regni Ordinibus delatam mox reſumeret, quam in rem *concordiæ, & conſtantiæ* (uti hisce rebellibus loqui placuit) conventum Arbogiæ ad diem decimam octavam Februarii indixit, in quo tamen ex Senatorum ordine nonniſi unicus comparuit, ceteris indignationem Regis pertimeſcentibus; hic enim regiam ſuam Majeſtatem ejusmodi uſurpationibus violari conteſtatus ad hunc conventum accedere ſuis ſubditis inhibuit: mox tamen rebelles vulgato edicto Ordinum comitia celebrandi neceſſitatem obtendebant, & quamvis ſe nihil contra Chriſti religionem, regiamque Majeſtatem molituros verbis profiterentur, opere tamen fidei orthodoxæ ſanctitatem, Regisque auctoritatem peſſumdabant; quippe non modo in Sudercopienſi conventiculo ſancita effectui dari præcipiebant, ſed etiam die quinta Martii rejecta fide catholica ſolam confeſſionem Auguſtanam nonniſi ante qua-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

driennium receptam in universo regno adoptari decernebant, satis benigne cum Rege suo agi reputantes, cum eidem indulgerent, ut tunc, si in Sueciam venturus esset, duntaxat in regio sacello suo Catholicæ Religionis usum haberet valeret, hinc iidem usitatum alias hæreticorum principium: *qualis Rex, talis Religio*, haud quaquam contra ipsos adhibendum rati sunt: postea Regem, quem sub tam iniqua conditione haud venturum noverant, missis Legatis rogabant ut adventu, ac præsentia sua turbatas res in regno suo componeret, interea vero Carolus tanquam Prorex pro summo imperio regnum administraret. His sancitis, dimissoque conventu eadem die Martii Carolus Consiliarios, qui aberant, ut intra sex hebdomadas hisce Decretis subscriberent, urgeri jussit, si vero renuerent, in eos se animadversurum minitatus: attamen horum non pauci rei indignitatem abominantes, Regisque offensionem veriti in varias regiones auffugere, quam tantæ iniquitati adstipulari maluerunt: nihilominus Carolus Stockolmiam regni Metropolim, arcemque, & Calmariense castrum occupat, omnesque provincias ad fidem sibi jurato spondendam, seque pro Rege agnoscendum armorum vi, metuque adigit, soli tamen Finlandiæ præsidiarii, nec-

necnon Abovienſes regi ſuo fideles perſiſtebant. ac Revalienſes ad defectionem ſcripto ſollicitati, Caroli literas nullo dato reſponſo ad Sigismundum Regem transmittebant. *Hi nimirum*, inquit Spondanus Apamienſis Epiſcopus, olim Calviniſta, *ſunt fructus novi iſtius Evangelii, rebelliones, & ſeditiones ſuadentis.* Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. CIX.

Hiſpana, atque Anglica claſſis tempeſtatum furore diſperſa.

Nihil antiquius erat Philippo II. Hiſpaniarum Regi, quam ut Catholicos ab hæreticis graviter oppreſſos potenti auxilio adjuvaret: eapropter de pace cum Henrico IV. ſancienda ſecurus cum ab Hibernis, qui religionis cauſſa ab Eliſabetha Angliæ Regina acriter vexabantur, opem ferre jam dudum ſollicitaretur, ipſiusque auxilia Hugo Tiræna Comes in tota hac inſula non modo opum abundantia, ſed maxime fidei orthodoxæ zelo clariſſimus avide præſtolaretur, atque ex Hiſpana claſſe ad hanc expeditionem parata nonniſi paucæ naves anno priori ob tempeſtatum ferociam appuliſſent, ideo Philippus hoc anno novam claſſem inſtrui præcepit, quæ menſe Octobri iter Hiberniam verſus inſtituit. Re comperta haud ſe- *Rapin hiſt. d' Angl. l. 17. Spond. hoc ann. n. 15.*

Sæcul. XVI. A C. 1597

gnius Eliſabetha viginti ſex navium claſſem ſex armatorum millibus validam adornari juſſit, Eſſexiæ Comite in Architalaſſum nominato, qui etiam Caronium verſus vela facere, ibidemque hoſtilem militum delectum præpedire, ſimulque Hiſpanam claſſem ex Indiis revertentem apud inſulas Azoras, ſeu Terceras intercipere meditabatur: verum adverſantis venti invidia, tempeſtatum violentia, atque aſſidua comitem inter & Rawleichium diſſenſione factum, ut Anglica claſſis amiſſis pluribus navigiis apud inſulas Azoras exſcenſione facta nonniſi exiguam prædam referret, omnique ſpe excideret diripiendæ Indicæ Hiſpanorum claſſis, cum illa omnino incolumis in Hiſpaniam perveniret, quamvis Anglorum navigiis in patriam re infecta revertentibus alia Hiſpanorum claſſis in idem regnum ex Fariolæ portu excurrens, atque Coriſopoti exſcendere parata ſurentibus auſtris unacum Anglica claſſe diſſipata fuiſſet.

§. CX.

Gilberti Genebrardi Acquenſis Archiepiſcopi obitus.

Thuan. 119. *pag.* 816. *Aubert. Miræ. Script. Sæc. XVI. Spond. n.* 17.

Inter viros literis illuſtres, qui hoc anno fatis functi ſunt, ceteris celeberior eſt Gilbertus Genebrardus Ricomagi in Alver-

vernia circa annum Domini milleſimum quingenteſimum trigeſimum ſeptimum natus, qui in Mauſacenſi Abbatia Ordinem Sancti Benedicti Congregationis Cluniacenſis profeſſus, ac Pariſios delatus præceptores habuit in Græco idiomate Turnelium, in Philoſophia Carpentarium, in theologicis vero diſciplinis Claudium Sanctium: poſtea vero linguarum peritia, omnique ſcientiarum genere adeo inclaruit, ut Theologiæ Doctor creatus, per plures annos in Regia Academia Hebraici idiomatis Profeſſorem ageret: cum vero Religionem Catholicam toto ſtudio defenderet, atque hæreticos validis rationibus ſemper impugnaret, ideo ſeſe immoto ſtudio fœderatis adjungebat, atque ad eorum preces a Gregorio XIII. Acquenſis in Provincia Archiepiſcopus renuntiatus eſt, cujus etiam Eccleſiæ poſſeſſionem menſe Septembri anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio adibat: poſtquam vero Henricus IV. rerum ſumma potitus erat, quæſito obtentu, quod hunc Archiepiſcopatum non interveniente Regii nominis auctoritate a Papa adeptus eſſet, atque in ſuis ſermonibus nonnunquam acerbioribus verbis contra Regem declamaſſet, librumque *de ſacrarum electionum jure* ſcripſiſſet, hujus Regis juſſu ab Ac-

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

Thu. l 119. *Poſſev. in appar. S. & in Biblioth. ſelect. l. 2. c.* 68.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

quensi Senatu, prout supra memoravimus, die vigesima Januarii anno prior in exilium pellebatur, ejus libro flammis absumpto: inde tamen ad suum Beatæ Mariæ Samuriensis Prioratum redire permissus ibidem die decima sexta Februarii hoc anno fere sexagenarius obiit, prout sepulcralis monumenti sui inscriptio testatur, in qua hoc carmen legitur: *urna capit cineres, nomen non orbe tenetur.* Scripsit hic vir illius ævi longe doctissimus quamplurimos tum Didascicos, tum Historicos, nec non alios varii argumenti, ac idiomatis libros, quorum potissimos Catalogus anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo Parisiis editus complectitur: celebriores vero sunt sequentes: I. Libri tres de Sanctissima Trinitate, Parisiis anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono, & millesimo quingentesimo octogesimo sexto typis vulgati. II. Responsiones ad Jacobum Schegkium, & Lambertum Danæum. III. Commentarii in Psalmos Davidis, & Cantica Canticorum, nec non Joelem Prophetam. IV. Notæ ad Libros quinque Claudii Espencæi de Eucharistia. V. Liber de Sibyllis ad librum Perionii, & de vitis sanctarum mulierum veteris Testamenti. VI. Opuscula contra illius ævi politicos. VII. Varia opuscula e Rabbinorum, & Græ-

Vid. Lib. CLXXXII. §. 40.

Græcorum libris translata. VIII. Editio nova Origenis. IX. Isagoge ad legenda Hebræorum scripta sine punctis. X. Symbolum fidei Judæorum, præter plurima alia Rabbinorum opera latine reddita, pluresque libros nondum typis vulgatos, quorum Catalogum Possevinus in suo sacro Apparatu recenset: præprimis vero celebrantur ejusdem quatuor Chronologiæ sacræ libri, in quibus tamen Joannes Deckerus, & Simon Fridelinus multa, quæ censuram merentur, adnotarunt, quamvis Possevinus ingenue fateatur, quod præter Genebrardi chronologiam nulla integrior, magisque absoluta fuerit edita. Adscribitur quoque eidem Genebrardo liber, cui titulus: Guilielmus Rossæus *de justa Reipublicæ Christianæ in Reges impios, & hæreticos animadversione.*

Sæcul. XVI. A C. 1597.

§. CXI.

Aldi Manutii extrema.

Hoc item anno Romæ anno ætatis suæ quinquagesimo die vigesima secunda Octobris obiit Aldus Manutius, qui avum, nomine Aldum, patremque suum Paulum, viros doctrina celeberrimos commendanda æmulatione superare intentus a teneris sese totum literis dicabat, cum tanto laboris sui profectu, ut

Lexic. Hist. Verb. Manutius. Thuan. & Spond. l. c. Miræus l. c.

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

vix decimum quartum ætatis suæ annum assecutus, jamjam *tractatum de recte scribendi ratione* ederet, e Cicerone, & Cæsare Phrases, Orthographiam vero ex nummis, marmoribus, græcisque, & latinis Grammaticis mutuans: postea humaniores literas primo Venetiis, ac demum Caroli Sigonii loco substitutus Bononiæ, & Pisis publice profitebatur, atque a Sixto V. Pontifice Romam accersebatur, ubi tamen adversantis fortunæ procellis tam dire jactabatur, ut teste Jano Nicio Erythræo, locupletissimam familiæ suæ Bibliothecam, quæ octingentis voluminum millibus constabat, ex inopia vendere cogeretur: non tamen hoc subsidio dudum ipsius egestati consultum fuisset, nisi summi Pontificis liberalitate identidem adjutus mortuo Thoma Coræo in romano sapientiæ Gymnasio humaniores literas tradere, atque ab eodem Clemente VIII. Papa typographiæ opera corrigere permissus fuisset, adeo presso tamen pede fortunæ invidia hunc virum insequebatur, ut ipsius Scholaribus illum audire dedignantibus plerumque per integram horam, qua docere debuisset, solus in Gymnasii atrio deambulare cogeretur; minime enim disertus labente etiam memoria ex suis scriptis ferme cuncta verba dictare compulsus erat: tandem vero

miseram vitam finiens testamenti tabulis Bibliothecam reliquam Pisanæ Academiæ relinquebat. Edidit præter Commentarium in Ciceronis libros, tractatum de Calendario veteri Romano, necnon alium de interpungendi ratione, & conscribendis epistolis: insuper scripsit emendationes, & notas in Censorinum de die natali, & in Vellejum Paterculum, necnon orationem de laudibus Francisci Medicæi: præterea vitam Cosmæ magni Etruriæ Ducis elucubravit. Hunc scriptorem Jacobus Thomasius literarii plagii postulat, eoquod suum Commentarium in Ciceronem, ejusdemque Epistolas ad Atticum, & Cæsarem ex Hieronymo Wolfio, Jano, Parrhasio, & Rhellicano descripserit, quin horum Auctorum mentionem feciſſet. Sæcul.XVI. A.C.1597.

§. CXII.

Joannis Marshalli mors.

Ecclesiasticis quoque scriptoribus hoc anno accensendus venit Joannes Marshallus natione Anglus, qui Dorcestriæ in patria sua politiores literas cum eximio applausu publice tradiderat: regnante autem Elisabetha Regina, atque hæresi in Anglia impune grassante relictis patriis laribus unacum Thoma Hido Wintonienſi Canonico in Belgium secessit, ac Lovanii literarum otio strenue in- *Miræus l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1597. indulsit, tandem vero Ludovici Audœni Cassani Præsulis opera Insulis in Flandria Canonicatum obtinuit, cujus tamen possessionem adire diu prohibebatur, eo quod ferventibus Belgii tumultibus contra Joannem Austriacum, quem Philippus II. Belgii gubernatorem nominabat, jurare recusasset: rebus autem nonnihil compositis quiete per octodecim annos hoc beneficio fruebatur, demum vero, ut reliquos vitæ dies soli Deo liberius consecrare posset, hunc ipsum Canonicatum Guilielmo Giffordio Doctori cesserat: porro cum Jacobus Calsidius Anglus Calvini veneno imbutus sacræ Crucis adorationem horrendis blasphemiis impugnare aggressus esset, eundem Marshallus edito libro, cui titulus, *Defensio sanctæ Crucis*, egregie confutabat, ac contra hujus hæretici responsionem adeo solidum edebat librum, ut hic velut bos mutus conticesceret, in cujus victoriæ trophæum Joannes pretiosum annulum testamento Insulensi Ecclesiæ reliquit, eo fine, ut sanctæ Crucis particula ibidem religiose asservata locupletius exornaretur: scripsit etiam hic auctor tractatum de tonsura Clericorum, qui tamen haud plene elaboratus nondum publicam lucem aspexit. Obiit tandem Marshallus Insulis, ibidemque sepultus est.

§. CXIII.

Sæcul. XVI. A.C.1597.

§. CXIII.

Michael Iſelt, & Jacobus Viecius mortui.

Ad eundem annum refertur obitus Michaelis ab Iſelt Amerfortii in Ultrajectina provincia nati, qui adhuc juvenis ſeverioribus diſciplinis aptus Lovanium mittebatur, ut ibidem ingenium ſuum literis excoleret, ubi primo quidem Philoſophiæ, & poſtea Theologiæ egregiam navans operam ſacræ militiæ nomen dabat, zeloque Apoſtolico animatus, cum ob exortos in patria tumultus Eccleſiæ Paſtoribus ſuis non raro orbatæ eſſent, illorum loco populum ſacris ſermonibus, aliisque paſtoralis miniſterii muniis recreabat: increbreſcente autem rebellium rabie, atque Amſtelodamo, & Amerfortio in Calviniſtarum, qui ſe *Geuſios* appellitabant, poteſtatem redactis, Michael in exilium ab eis pulſus, Coloniam auffugere cogebatur, in qua urbe per plures annos ab omnibus, præcipue Senatoribus plurimi habitus cunctas ſoliciti Paſtoris partes explebat: inde vero Noviomagum contendens, hac urbe rurſus a Geuſiis capta Hamburgum ſeſe recepit, ubi Italis quibusdam mercatoribus concionando, atque Eccleſiæ Sacramenta adminiſtrando operam ſuam dicans ibidem die decima

Miræus l. c. p. 218. & 229

Poſſev. in appar.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

cima septima Octobris hoc anno animam Deo reddidit. Elucubrabat primis Historiam belli Colonienſis quatuor libris comprehenſam, necnon rerum memorabilium in Belgio ſub Philippo II. Hiſpaniarum Rege, quam hiſtoriam ab anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto usque ad hunc annum perduxit: edidit etiam vitam Cornelii Muſſi Biſuntini Epiſcopi, cujus etiam ſermones italicos latine reddidit: denique præter alia opuscula poſteris reliquit librum, cui titulus: *Paradiſus precum*, necnon tractatum de frequenti communione, atque exercitia in ſeptem meditationes matutinas. Alter hoc anno defunctus erat Jacobus Viecius natione Polonus patria Vangrovecenſis Societatis Jeſu Theologus, qui Græcis, atque Hebraicis literis probe excultus, tam in Polonia, quam Tranſylvania calamo, & ore hæreticos impugnabat, hancque in rem tractatus edidit de Sacrificio Miſſæ, & de Purgatorio, necnon alium contra confeſſionem Sendomirienſem: inſuper vetus, novumque Teſtamentum mandante Gregorio XIII., & approbante Clemente VIII. in Polonicam linguam traduxit, de cujus verſionis utilitate jam alibi mentio occurrebat: tandem vero Cracoviæ hoc anno vivis ereptus eſt.

Vid. Lib. CXXVII. §. 96.

§. CXIV.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

§. CXIV.

Petri Canisii mors.

Scriptoribus ecclesiasticis hoc anno defunctis etiam accensendus venit Petrus Canisius, natione Belga, patria Noviomagensis ad Vahelim flumen Patre in Geldria Consule natus, qui a puero pietatis studiis addictus ob præclaram ingenii, ac memoriæ felicitatem amplissima etiam scientiarum ubertate in Germania sese celebrem reddebat: cum autem sancti Ignatii societas tunc primum e cunabulis prodiret, atque eo tempore Petrus Faber Allobrox, unus ex decem primis ejusdem sancti Ignatii sociis, Colonia Moguntiam forte veniret, is Petrum in societatem adoptabat, qui etiam in Italiam missus in Sicilia ex Jesuitis primus Rhetoricam tradebat: inde vero a Divo Ignatio revocatus Ingoldstadium ad Guilielmum Bavariæ Ducem mittebatur, scholasticam, ut vocant, Theologiam professurus: postea vero Viennensem, Pragensem, Dilingananam, Colonienſem, & Friburgensem Academias luculentis ingenii sui monumentis illustrabat: præcipue fervidis suis concionibus, accerrimisque contra hæreticos disputationibus omnem Lutheri, ac Calvini erroribus aditum ad Ferdinandi, & Maximiliani, Cæsarum nec-

Alegamb. Bibl. Script. Jes. p. 374. Miræus Script. Sæcul. XVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

necnon ad Guilielmi, & Alberti Bavariæ Ducum aulas, & ditiones prælucebat, Catholicosque in fidei constantia propinatis saluberrimis doctrinis unacum Paulo Hosfæo firmabat, quocirca sapientissimus, & magnanimus Bavariæ Dux Albertus V. ambos hosce viros Petrum, & Paulum encomio geminis Apostolorum Principibus ab Ecclesia adscribi solito honorabat, hæc sæpius verba proferendo: *Petrus & Paulus ipsi non docuerunt legem tuam DOMINE.* Econtra Sectarii Canisium *Canem Austriacum* per ignominiam appellitabant, eoquod contra hosce lupos in Austria velut Evangelicus canis semper vigil latrasset, eosque suo etiam morsu ab ovili Christi avertisset: tanta insuper humilitate eminebat Canisius, ut Viennensem Episcopatum a Ferdinando I. Romanorum Rege oblatum repudiaret, eo tamen postulante scripsit *Summam Doctrinæ Catholicæ*, succinctam quidem, sed propter suam utilitatem variis locis, & linguis sæpissime recusam. Edidit etiam tomos duos de verbi Dei corruptelis adversus Centuriatores Magdeburgenses, nec minus celebrantur ipsius notæ in Evangelicas lectiones, quæ per totum annum Dominicis, ac Festis diebus in Ecclesia recitantur: præterea extrema jam ætate varios libellos asceticos, tam latino, quam

quam germanico idiomate ediderat, quæ Pater Alegambe in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu recenset. Tandem meritis, & gloria plenus hoc anno die vigesima prima Decembris anno ætatis suæ septuagesimo secundo Friburgi apud Helvetios obiit, in cujus honorem Ingoldstadiense Collegium Theologicum gratitudinis ergo Cenotaphium, seu elogium poni curavit. Sæcul.XVI. A. C. 1597.

§. CXV.

Alphonsi Pisani obitus.

Ad hunc quoque annum Aubertus Miræus refert obitum Alphonsi Pisani, quem tamen præfatus Pater Alegambe anno sequenti decessisse testatur. Erat is Toleti in Hispania natus, ubi tam in Philosophicis disciplinis, quam medica arte excellens literatorum honoribus ornabatur, atque anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio Societatem Jesu amplexus, Romamque missus Aristotelis præcepta interpretabatur, ibidemque Theologiæ Doctor renuntiatus paulo post in Germaniam reversus est, ubi anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono in Ingoldstadiensi, & Dilingana Academiis Theologiam cum summo applausu tradebat, ac demum anno Christi *Miræus l. c. p. 238. Alegamb. p. 19.*

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo in Poloniam miſſus, ibidem per ſexdecim annos commoratus Catholicæ doctrinæ puritatem adverſus ſectarios ſtrenue propugnabat, inde vero Caliſium delatus, ibi reliquam ætatem in variis pietatis exercitiis exegit usque ad extremum vitæ ſuæ diem; porro in graviſſimum, ac diuturnum morbum incidens menſe Octobri annos natus ſeptuaginta, & unum ad perennem vitam translatus eſt: poſteris reliquerat quatuor libros de Concilio Nicæno I., quos appoſitis ſanctorum Patrum teſtimoniis illuſtrabat, illud vero opus Colonienſibus literis anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo primo recuſum, auctumque prodiit: ſcripſit etiam tractatus de abſtinentia, & continentia, necnon de quæſtionibus fidei controverſis, præter Catholicam reſponſionem ad epiſtolam Niemoſenski de Eccleſia, & Pontifice, unacum brevi confutatione centum tredecim errorum circa ſeptem Eccleſiæ Sacramenta.

§. CXVI.

Varia Pariſienſis Univerſitatis geſta.

Argentre Collect judic. tom. 2. p. 533.

Cum jamjam anno priori die ſecunda Januarii Victor Palma Cajetanus ſancti Marci de Caupis Monachus in Baccalau-

calaureum recipi peteret, Parisiensis Facultas Theologica re maturius pensata hanc petitionem tanti momenti censebat, ut hoc negotium utpote novum ad summi Pontificis judicium referret, necnon Victori in responsis daret, quod eum admittere vellet, si ea de re indultum a Sede Apostolica obtineret: igitur Victor ad Papam recurrere compulsus die vigesima Martii anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo sexto petitum diploma a Clemente VIII. impetrabat, die autem decima tertia Martii anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo septimo Jacobus Ebroicensis Episcopus hanc gratiam ad disputationes ultro, citroque in Facultate habendas, necnon ad obtinendas dignitates, & beneficia Ecclesiastica a Papa eidem Victori concessam fuisse fidem fecerat: ideo Apostolico diplomate, necnon testimonio, quod de Victoris moribus, & vita ejusdem monasterii Prior dederat, recitato sacra Facultas eundem in Baccalaureorum numerum recepit, ea tamen lege, ut nihil contra Facultatis leges ageret, quod ipse etiam promiserat. Eodem anno die prima Julii pariter admisit Facultas Antonium Fusium, cui præter sex alias conditiones edito decreto injunxit, ut in Thesibus uniformem am-

Sæcul. XVI. A. C. 1597.

Sæcul. XVI. A.C. 1597.

plecteretur sententiam, atque ab omni novitate abstineret. Die autem prima Septembris eadem Facultas declarabat, quod ipsa censuram in Rambuilletum Cenomanensem Episcopum divulgatam minime pronuntiasset, cum Facultatis consuetudo non esset de personis, sed duntaxat de doctrina judicium ferre. Accusabatur hic Episcopus, quod anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo nono ad amicum quemdam literas scripsisset, quibus Franciæ Regum, qui Henrici nomen gesserunt, famam, auctoritatemque liberius proscindebat, ad hunc vero Amicum contra hasce literas Ludovicus Crellius sacræ Facultatis Syndicus die decima quinta Septembris eodem anno, non tamen sacræ Facultatis, sed suo nomine rescripserat.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ

LIBER CLXXXIII.

CLEMENS VIII. PONTIFEX MAX.
RUDOLPHUS II. OCCID. IMP.

§. I.

Cæsar Estensis in Pontificis gratiam reversus.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Ineunte hoc anno fervebat adhuc bellum Pontificem inter & Cæsarem Estensem, quod tamen brevi compositum est; hic enim viribus suis diffisus, cum Principum, populorum, ac militum animos erga se magis remissos cerneret, ab amicis monitus illa ferocia, quam ad terrorem Clementi VIII. incutiendum ab initio prætulerat, tandem depositā ad pacis consilia necessitate coactus animum appulit: id vero ut eo securius obtineret, Aldobrandinum Cardinalem Pontifici percarum, necnon Lucretiam Urbinatis Ducis uxorem, quæ defuncti Alphonsi Ferrarien sis soror erat,

Spond. ann. 1597. *n.* 12. *Thuan. l.* 119

Sæcul. XVI. A C. 1598

sibi devincire satagebat, moxque Faventiam, ubi tum Aldobrandinus agebat, suos Oratores mittebat, qui suo nomine litem sub honestis conditionibus citra sanguinis effusionem componi rogarent, peterentque, ut Pontifex solutis, quibus Ducem innodasset, censurarum vinculis exercitum suum ab hostili violentia cohiberet, ac demum de concordiæ pactis mutuo agi permitteret.

§. II.

Concordiæ conditiones utrinque initæ.

Thuan. & Spond. l. c. Struv. Period 10. sect. 7.

Hisce Cæsaris precibus prompto animo annuit Clemens VIII. aliunde Princeps pacis studiosissimus, qui nulla mora Aldobrandino plenam indulserat transigendi facultatem: quocirca missis ultro, citroque Delegatis, reque mature agitata die undecima Januarii hunc in modum concordiæ pacta fuere præscripta I. Cæsar cum tota sua familia, omnibusque, qui sub ejus signis militabant, anathematis vinculo solvatur. II. Cunctis Ferrarienſibus omnium præteritorum oblivio indulgeatur. III. Cæsar Ferrarienſem urbem, illiusque agrum sacræ Sedi relinquat, nec tamen Aldobrandinus Cardinalis Papæ Legatus civitatem ante trigesimam Februarii diem ingrediatur, ad hanc vero usque

que diem omnia vectigalia, pecuniam, gemmas, & documenta publica Cæsar retineat. IV. Idem quoque cunctas ditiones ad Sedem Apostolicam non attinentes, nec non bona familiæ, vel ab Alphonso profecta ad quadraginta aureorum millia annui reditus sibi servet, cum dimidia omnium armorum, bellique tormentorum parte. V. Ad æs creditum a debitoribus exigendum Cæsar sibi judicem eligere poterit: in ceteris vero coram ordinario judice Ferrariensi litigare adstringatur. VI. Ex Camera Apostolica quotannis quindecim saccorum salis cervini millia sine omni tributi onere recipiat. VII. Carpensis territorii paludes ab Ecclesia Bononiensi possessas, atque tribus aureorum millibus annui reditus æstimatas restituat. VIII. Romæ eadem dignitatis prærogativa, quam Alphonsus Dux olim habuit, & ipse fruatur, necnon Mutinæ, & Rhegii Ducis titulos obtineat, sanctaque Sedes illum suo foveat patrocinio, omnesque ipsius ditiones contra quemlibet propugnet. IX. Cæsar omnia sua bona, quæ in Ferrariensi Ducatu possidet, aut saltem eorum partem sanctæ Sedi justo pretio vendere teneatur, de quo tamen inter partes utrinque per Delegatos conve-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

niat. Denique X. Carporum oppidum ad Episcopalem honorem evehatur.

§. III.

Hæc pacta a Pontifice rata habita, ejusdemque Diploma hanc in rem editum.

Bull. tom. 3. Const. 52.

Hæc pacta utrinque sancita per Deputatos quantocyus Romam ad summum Pontificem deferebantur, qui etiam coacto Purpuratorum Senatu singula rata habuit, gaudiumque ex hac pace conceptum obortis etiam lacrimis palam testatus est, non tam ob recuperatam hanc ditionem, indeque auctam Sedis Apostolicæ potentiam exultans, quam quod *absque ulla sanguinis effusione* belli flammæ in media Italia exortæ tam feliciter extinctæ fuerint, & quidem eo tempore, quo potius Christianorum arma in Turcas, quam in filios convertere publica necessitas deposcebat: quapropter die decima nona Januarii in secreto Patrum Senatu solemni ritu hanc ditionem ad Sedem Apostolicam esse devolutam, eique pleno jure adjunctam declarabat, edito hanc in rem diplomate sequenti: *Quoniam per obitum Alphonsi Estensis Ferrariæ Ducis, Ducatus, & Status Ferrariæ, cum omnibus civitatibus, terris, castris, fortalitiis, portubus, locis,*

Sæcul. XVI. A.C.1598.

locis, membris, jurisdictionibus, juribus, ac aliis annexis, & connexis, de quibus a Sede Apoſtolica, & ſuis Prædeceſſoribus Romanis Pontificibus idem Alphonſus, ſive ejus Anteceſſores inveſtiti fuerunt, ſeu alias quomodolibet illos, & illa a Sede præfata tenuerunt, & habuerunt, ad eandem Sedem, & Cameram ſuam Apoſtolicam, tum ex forma inveſtiturarum, ſeu aliarum conceſſionum de eis factarum, tum vigore Conſtitutionis felicis recordationis Pii Papæ quinti Prædeceſſoris editæ ſub datum quartis Calendis Aprilis anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto, Pontificatus ſui anno ſecundo, reverſi, & reverſa, & devoluti, ac devoluta exiſtunt, & utile eorum dominium cum directo conſolidatum eſt, etiam absque aliqua alia ulteriori acceptione, declaratione, ac poſſeſſionis apprehenſione, & alias juxta præfatam conſtitutionem Pii V, ad quam in omnibus & per omnia, & in omnibus ejus partibus relationem haberi voluit, nihilominus pro potiori cautela, & jura juribus addendo, & Conſtitutioni inhærendo, de Venerabilium Fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium conſilio pariter, & aſſenſu Statum, & Ducatum prædictum cum omnibus civitatibus, terris, caſtris, fortalitiis, portubus, locis, membris, & aliis annexis, & connexis, per obitum præfati Ducis Alphonſi, ſeu alias

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ad eandem ſedem devolutum, & devoluta & utile illorum dominium cum directo conſolidatum eſſe declaravit, & hujusmodi reverſionem, devolutionem, & utilis cum directo dominio conſolidationem acceptavit ipſumque Ducatum, & Statum Ferrariæ cum omnibus ſupra dictis, & Sedi Apoſtolicæ, & Cameræ reverſum, unitum, & incorporatum eſſe, ac cenſeri decrevit, & declaravit omni meliori modo. Et quatenus opus ſit, eundem Ducatum, & ſtatum de novo eidem ſedi, & Cameræ univit, & incorporavit, & diſpoſitioni Conſtitutionis præfatæ Pii V. ſubjacuiſſe, & ſubjacere, ſimiliter decrevit, & declaravit, Deoque Omnipotenti, Beatæ Virgini, ac SS. Apoſtolis Petro, & Paulo, perpetuo tribuit, & dedicavit. Ut vero de firma ejus voluntate magis adhuc conſtaret, rurſus die undecima Februarii hoc anno ſequentem declarationem divulgari præcepit: *Sanctiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus Noſter D. Clemens divina providentia Papa Octavus Dixit, Ducatum, & Statum Ferrariæ jam fuiſſe recuperatum, idque ſola Dei Omnipotentis miſericordia factum eſſe, & propterea illi ingratos eſſe gratias agendas, præſertim cum id absque ulla ſanguinis effuſione contigerit. Et iterato ut magis enixam, & exploratam ejus voluntatem oſtendat, jura juribus addendo, Ducatum & ſtatum præfatum,*

omnes

omnesque illorum reditus, eidem Sedi, & Cameræ Apostolicæ univit, & incorporavit, & dispositioni Constitutionis Pii V. editæ sub datum quartis Calendis Aprilis, Pontificatus sui anno secundo, subjacuisse, & subjacere similiter decrevit, Deoque Omnipotenti, Beatæque Mariæ Virgini, & SS. Apostolis Petro, & Paulo, quorum ope id factum fuit, perpetuo addixit, & consecravit. Sæcul.XVI. A. C. 1598.

§. IV.

Solemnis, festusque Aldobrandini in urbem ingressus.

Rebus omnibus ita feliciter compositis Aldobrandinus Cardinalis præstituta die Pontificis nomine urbis possessionem adibat, ubi eidem una cum quinque peditum millibus, ac mille Equitibus accedenti Ferrarienſis Nobilitas sexto ab urbe lapide obviam procedebat: insuper Episcopus unacum universo Clero, & viginti quatuor primæ Nobilitatis adolescentibus usque ad urbis portam progressus est: adventante autem Cardinale primi in civitatem admittebantur pedites, quibus commodæ assignabantur stationes: postea vero Equitatus in binis amplioribus plateis ante Ecclesiam Cathedralem, arcemque suo ordine disponebantur: porro ubi ipse Aldobrandinus portam præ- *Thuan. l. 2.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

prætervectus erat, occurrebant ei tre-centi pueri, qui festiva voce unacum universo populo: *Vivat Ecclesia! vivat Clemens Pontifex!* conclamantes, suo liberatori vitam longævam precaban-tur, supplices, ut Judæi utpote Reipu-blicæ summopere nocivi, quos ante Alphonsus Dux non sine summo civium damno impensius protexerat, quampri-mum expellerentur. Hoc comitan-stipatus Papæ Legatus per arcus triumphales progrediens ad Ecclesiam Ca-thedralem deducebatur, ubi inter mu-sicos concentus, crebrasque populi ac-clamationes intonato Hymno Ambro-siano solemnes gratiæ Deo rependeban-tur, priusquam tamen Cardinalis ad ædes sibi destinatas contenderet, Lu-cretiam morbo laborantem, quæ ad hanc concordiam haud parum contule-rat, invisere statuit, inde vero redux, atque ad Palatium suum delatus multa onera antea populo imposita remissa vel a Cæsare remissa confirmavit: quæ-re tam communis erat omnium læti-tia, ut in publici gaudii signum omni-bus in tota urbe tormentis explosis artifi-ciosi ignes ubique accenderentur, mox-que Magistratus ex cunctis Ordinibus Nobiliores Romam ablegare decerneret, qui etiam eo delati ingenti cum pompa admittebantur, atque a duobus Episcopis

ad

ad publicum Papæ, & Cardinalium conſeſſum admiſſi habita luculenta oratione fidelitatis ſuæ homagium Clementi VIII. Sedique Apoſtolicæ interpoſita jurisjurandi religione præſtiterunt: viciſſim autem Pontifex illos muneribus ampliſſimis cumulatos dimittebat, omnesque hujus populi immunitates, & privilegia confirmans eis pollicebatur, quod ipſemet brevi urbem ſua præſentia honoraturus eſſet: eodem adhuc menſe ad felicitatis cumulum acceſſit, quod Rudolphus Imperator literis inveſtituræ die decima ſeptima Januarii Pragæ datis, Cæſarem Eſtenſem tanquam Romani Imperii Principem, ac Rhegii, Mutinæ, & Carpi Ducem agnoverit. Sæcul.XVI. A.C.1598.

§. V.

Undecim primæ Congregationes in controverſia de auxiliis menſe Januario habitæ.

Cæterum Pontifex iter ſuum Ferrariam verſus differre cogebatur, eoquod controverſia de gratiæ auxiliis inter Fratres Prædicatores, & Jeſuitas agitata ſupremi Judicis præſentiam depoſcere videretur; jam enim deſignati Cenſores Molinæ librum ſeorſim ſeria mente pervolverant, hinc præprimis de ſervando ſecreto fidem ſuam jurejurando

Hiſt. Congreg. de auxil. l. 2. c. 2. Acta Congr. Numn. Coronone. l Hiſt. Controv. l. 3. c. 3.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

rando obstringere rogati, una omnes coram Cardinale Madrutio, vel Pompejo Arrigonio, qui hujus examinis Præsides erant, semel quavis hebdomade convenire jussi sunt, ut communi studio, perpensisque utriusque partis scripturis præprimis deliberarent, an Molinæ libri sanam, & Catholicam continerent doctrinam, vel utrum potius communi censura proscribendi essent: injunctum tamen, ut sigillatim erroneæ propositiones ex iis decerpendi, easque censuris speciatim notandi cura ad alios conventus remitteretur: itaque illustrissimi hi Censores die secunda Januarii hoc anno primum Conventum, seu Congregationem habebant, in qua Cardinalis Madrutius præcipuus Præses exposuit, eam Clementis VIII. mentem esse, ut semoto omnis contentionis, privatique amoris, vel odii studio adnotarent, quid ipsi in Molinæ concordia fors censura dignum animadverterent. Ad hæc Præsidis verba Censores unanimi suffragio respondebant, quod hujus libri doctrina eo magis ab omni erroris suspicione immunis judicanda foret, quo certius de fine, & scopo auctoris constaret: quocirca præprimis inquirendum suadebant, quænam ratio Molinam adscribendum impulerit; cum enim hi ante Fonsecam, & Molinam communem ubi-

Sæcul. XVI. A C. 1598.

ubique circa gratiæ auxilia doctrinam, fidemque in Ecclesia viguisse ponderarent, hinc quæstionem de Molinæ doctrina sat expedite decidendam existimabant, si eam de novitate convincere possent, ad quod nonnulli ex Jesuitis ansam Censoribus dabant, dum palam gloriabantur, quod versatilem proponendo gratiam novum aliquid excogitarint, hæcque *libertatem arbitrii cum divina prædestinatione conciliandi ratio a nemine hucusque tradita fuerit, ac ne ipse quidem Augustinus sub ea quasi caligine ad hoc attenderit.* Igitur cum hæc examinandi ratio a Censoribus proposita Madrutio Cardinali probaretur, hi soluta prima Congregatione desuper deliberabant. Die nona ejusdem mensis Januarii rursus convenerant, secundamque celebrabant Congregationem, in qua de Molinæ scopo, detestinatoque hujus scriptoris consilio mature agentes decidebant, unicum Molinæ consilium fuisse, *novam quamdam concordiam a se primum excogitatam tradere, eoquod nondum explicata penitus, & abunde reddita ratio integra conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia, præscientia, & prædestinatione sibi visa fuisset.* Hoc tandem judicium de Molinæ scopo Censores unanimi sententia ferebant; postquam enim eisdem a Pontifice injunctum erat,

ut

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ut hujus authoris librum, & Scripta ex Hiſpaniis transmiſſa ultro, citroque ad ſanam criſin revocarent, ſuaque ſinguli ſuffragia ſcripto traderent, hi poſt repetitam hujus libri lectionem, atque examen deprehenderunt, plura in nova hac concordia contineri, quæ non omni ex parte cum veteri, ac communi Patrum doctrina convenirent, imo & hæc ipſa ſcientia media Divo Auguſtino, ſi non prorſus incognita, ſaltem ab eo uſurpata non fuerit, eapropter ipſimet Cenſores in eadem Congregatione concludebant, quod Molina hanc novam concordiam adeo certam habuerit, ut non dubitarit aſſerere, *quod ſi ea data explicatione fuiſſet ſemper, neque Pelagiana hæreſis fuiſſet exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrii noſtri libertatem negaſſent, obtendentes, cum gratia, præſcientia, & prædeſtinatione cohærere non poſſe, neque ex Auguſtini opinione, concertationibusque cum Pelagianis tot fideles fuiſſent turbati, & ad Pelagianos defeciſſent: facile etiam reliquiæ illæ Pelagianorum in Gallia fuiſſent extinctæ.* His ita conſtitutis ſecundæ Congregationi finis imponebatur, quam tertia excipiebat die decimo ſexto ejusdem menſis celebrata, in qua in hujus concordiæ principia inveſtigatum eſt, concluſumque, eam hisce quatuor inniti principiis.

„1. Da-

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

„I. Datur ratio prædeſtinationis ex par- „te boni uſus liberi arbitrii; hoc tamen „principium, cum periculoſum eſſe in „fide cerneret, ipſus Molina a ſe amo- „liri nitebatur. II. Ut gratia, quam „Deus dat ad perſeverandum, ſit do- „num perſeverantiæ, neceſſarium eſt, „ut prævideatur homo conſenſurus, & „cum Dei auxiliis cooperaturus, quod „in ejus poteſtate eſt collocatum. III. „Datur præſcientia media inter ſcien- „tiam Dei liberam, & naturalem, qua „cognoſcit futura conditionata ante de- „cretum, IV. Dupliciter poſſumus lo- „qui de Prædeſtinatione, in communi, „& in particulari: in communi quidem „præter divinam voluntatem nulla datur „ratio prædeſtinationis ex parte prædeſtinati, in particulari tamen datur bonus „uſus liberi arbitrii futurus.“ Demum die vigeſima tertia Januarii in quarta Congregatione de variis Molinæ propoſitionibus actum eſt, ac præprimis hæc proponebatur quæſtio: *an concurſus Dei generalis influat in cauſſas ſecundas, vel potius cum cauſſis ſecundis? & quænam ſit Molinæ de hac re ſententia?* poſtquam ergo ex pluribus Molinæ locis oſtenſum erat, quod ex ipſius ſententia Deus cum cauſſis in effectus influat, non autem in cauſſas, duæ ejusdem Auctoris propoſitiones cenſuris notabantur, qua-

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

rum prima erat hæc: *Generalis Dei concursus non est Dei influxus in causam secundam, quasi prius illa mota agat, & producat suum effectum. II. Deus per concursum generalem cum causis secundis efficit unam integram causam coalescentem ex duabus partialibus, quæ simul producunt effectum.* Denique communi (excepto Bovio) Censorum judicio definitum, *hanc Ludovici Molinæ opinionem non esse amplectendam.* Die trigesima ejusdem mensis quinta habebatur congregatio, in qua hæc agitabatur quæstio, *utrum opinio Molinæ de modo Divinitatis influentiæ per concursum Dei generalem in actus liberi arbitrii sit aliqua censura digna?* hanc in rem ea Molinæ loca proponebantur, in quibus non modo non necessariam, sed libertati nocivam asserit præmotionem, ut liberum arbitrium bene moraliter operetur, aut se ad gratiam disponat: de his vero locis Censores pronuntiabant, *hanc Molinæ doctrinam longe a veritate aberrare.* Tum de actibus ad adulti justificationem necessariis actum, quos hominem per liberum arbitrium cum solo concursu generali elicere posse asseruit Molina quoad eorum substantiam, licet non quoad modum, quo ad justificationem sunt necessarii. Verum de hac Molinæ doctrina Censores affirmabant, quod *Catholicæ veritati pa-*

rum

rum sit consentanea, & cum Pelagii errore, qui liberum arbitrium ponebat esse causſam assensus fidei, maxime conveniat. Tandem proferebantur ea loca, in quibus Molina habitum fidei supernaturalem non esse necessarium propugnabat ad superandam intellectus duritiem: circa hanc vero opinionem contendebant Censores, *universam hanc doctrinam esse rejiciendam.*

Ineunte mense Februario die sexta rursus convenere Censores, ac sexta habita Congregatione examinarunt, quid Molina sentiat de actu diligendi Deum, & pœnitendi: cum autem hic variis in locis affirmare deprehenderetur, quod homo naturæ viribus Deum quoad substantiam actus super omnia diligere valeat, hinc ita sancitum est: *censemus præfatas propositiones, quibus Molina sustinet, hominem viribus naturæ posse diligere Deum super omnia, quoad substantiam actus, esse Pelagianas, vel de Pelagianorum reliquiis, & idcirco retinentes sanctissimas Conciliorum definitiones, & Patrum sententias, ac doctrinam religiose venerantes, illas omnino improbandas & rejiciendas esse existimamus.*

Postea Censores transierunt ad illa loca, quæ agunt de viribus liberi arbitrii ad eliciendum dolorem de peccatis

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

cum propoſito non peccandi, diſcuſſoque hoc principio: facienti, quod eſt in ſe &c. pronuntiarunt, quod *Molinæ ſententia hac de re non parum a communi, & catholica doctrina discedat.* Tum expenſa ejusdem doctrina de tentationum victoria ex ſolis viribus naturæ, ita ſanxerunt: *Molinæ ſententia, qua ſuſtinet, poſſe hominem per vires ſuæ naturæ cum ſolo auxilio generali reſiſtere gravibus tentationibus &c. non ſolum eſt contra communem Theologorum Scholam, verum etiam adverſatur Patrum vetuſtiſſimorum doctrinæ, Conciliorum, ac ſummorum Pontificum decretis, & apertis ſacræ Scripturæ teſtimoniis.* In hoc ergo Conventu decem Molinæ propoſitiones notabantur: die autem decima tertia ejusdem menſis in Congregatione ſeptima examinabatur Molinæ doctrina de viribus liberi arbitrii cum ſolo concurſu generali ad actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, ubi expenſis quatuor ejusdem Theologi propoſitionibus hæc cenſura ferebatur: *Molina, cum aſſerit, poſſe hominem cum ſolo concurſu generali per habitus infuſos fidei, ſpei, & charitatis producere actus ſupernaturales, quoties voluerit, adverſatur Theologorum Scholæ, Patrum doctrinæ, & Conciliorum decretis, atque ſummorum Pontificum definitionibus.*

Poſtea

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Postea die vigesima Februarii habita est octava Congregatio, in qua Molinæ dogma de dono perseverantiæ discutiebatur, cumque hic privatam suam opinionem pro communi Doctorum sententia venditasset, hinc Censores pronuntiabant, quod *Molina in hoc capite se in Doctores injurium præbeat.* Inde Censores progressi sunt ad celebrem Molinæ sententiam, qua asseruit, quod *cum auxilio, quocum unus usque ad finem perseverat, possit, si velit, non perseverare, & cum auxilio, quod Deus confert, præstove est conferre ei, qui non perseverat, possit perseverare, atque per eum stet, quod non perseveret,* porro hanc novam doctrinam Censores perstringebant, judicantes, *hanc discrepare a communi, & catholica doctrina.* Dein propositiones de æqualitate auxilii adjuvantis agebant, pronuntiantes, doctrinam Molinæ adversam, *uti catholicam veritatem, a Patribus traditam, & a Concilio Arausicano definitam esse.* Reprobatis igitur tribus hujus Jesuitæ assertionibus habita est die vigesima septima Februarii Congregatio nona de modo efficaciæ gratiæ tradito a Molina, quam in rem quindecim omnino ejusdem propositiones damnabantur, stabilita gratia ex se efficaci, quæ in physica prædeterminatione sita esset. Sequenti mense Martio die sexta in Congregatione decima

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

actum est de scientia Media, circa quam proferebantur propositiones, quibus Molina hujus scientiæ necessitatem stabilire conatus asseruit, quod res non sint in æternitate physice præsentes, nec scientia Dei sit futurorum caussa: verum hanc in rem Censores damnatis septem Molinæ propositionibus deciderunt, *sensum vel etiam necessarium esse, stricte præcipi, ne deinceps hac de re aliter loqui, docere, aut sentire liceat, quam juxta sanam, & antiquam Theologorum doctrinam, Patrum sententias, & usitatum sacræ Scripturæ modum &c.* Denique die decima tertia mensis Martii hoc anno undecima habebatur Congregatio, in qua de quarto Molinianæ concordiæ principio, de divina scilicet prædestinatione ad gloriam post prævisa merita, actum est, decemque Molinæ propositiones hanc in rem proscriptæ. His igitur undecim Conventibus absolvebatur primum examen, juxta quod duntaxat generali proscriptione Molinæ libri damnandi censebantur, nulla adhuc peculiari propositione per peculiarem censuram notata.

§. VI.

Sententia in Molinæ librum a Censoribus pronuntiata.

Hist. Congr. l. c. Hist. Controv. l. 3. c. 3.

Tandem doctissimi hi Censores nonnisi post maturas, ac repetitas sæpius totius

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

totius cauſſæ discuſſiones, resque prævie jamjam per integrum biennium digeſtas, de integra Molinæ concordia, ejusque principiis generatim, ut vocant, ſequentem pronuntiarunt ſententiam: *Cum ſancti Auguſtini de gratuita prædeſtinatione doctrina a Patribus ad Patres quaſi per manus tradita, ab Eccleſia non ſemel tantum, ſed ſecundo, & tertio fuerit approbata, & hanc Molina contumelioſe rejiciat, nec ſalva fide ſuſtineri poſſe affirmet, atque omnia illa quatuor principia, ex quibus univerſam rationem conciliandi arbitrii libertatem cum gratiæ donis, præſcientia, & prædeſtinatione deduxit, ſint expreſſe contra S. Thomam, S. Auguſtinum, & ceteros Patres, multa etiam contineant, quæ haud obſcure adverſari videntur divinis Scripturis, & ſacris Conciliis, aliqua etiam expreſſe tradita a Caſſiano, & Fauſto, contra quæ Auguſtinus, Proſper, Fulgentius, & Catholici Doctores fortiter ſeſe opponentes, glorioſe dimicarunt, ſalvo ſemper ſanctæ Sedis Apoſtolicæ judicio, cui univerſa hæc a nobis ſcripta, & quoquo modo aſſerta religioſe ſubmittimus, cenſemus e re catholica eſſe, ut liber, qui inſcribitur:* Concordia liberi arbitrii cum Gratiæ Donis &c. *compoſitus a Ludovico Molina, & ejusdem doctrina omnino prohibeatur, atque idem etiam cenſemus de Commentariis ejus in primam partem D. Thomæ,*

Sæcul. XVI. A.C. 598.

quousque saltem a viris ad hoc munus deputatis expurgentur a novis opinionibus, quæ veterum Theologorum, potissimum vero S. Thomæ, & Patrum doctrinæ adversari videbuntur. Cum autem illis, qui causis cadunt, nihil magis solemne sit, quam omnem culpam in Judicum iniquitatem, aut ignorantiam, vel nimiam festinationem rejicere, ita etiam Molinæ fautores spargere haud dubitabant, clarissimos hosce viros, & Censores ab ipso summo Pontifice speciatim designatos, & propter exploratam ipsorum integritatem, atque eruditionem selectos, fuisse iniquo in Societatem animo, occultisque inimicitiis occupatos, nec satis doctos nimia velocitate suam sententiam pronuntiasse: attamen vanæ horum querelæ satis, superque fuerant confutatæ.

§. VII.

Pontificis mandatum de hoc negotio magis adhuc discutiendo.

Solutis hisce primi examinis Conventibus Purpurati Censorum Præsides auctoritate Apostolica muniti Gregorio Coronello sacri confessus Secretario negotium dabant, ut omnia Molinianæ concordiæ loca in hisce Conventibus notata sedulo colligeret, illorumque distinctum indicem hujus Collegii nomine

Sæcul. XVI. A.C.1598.

ne ſummo Pontifici conſignaret, quatenus hac ratione Clemens Papa veluti in ſpeculo Molinianæ doctrinæ ſummam inſpicere poſſet; ipſus enim indefeſſo ſtudio eruditorum ſententias de controverſis hisce quæſtionibus explorans quorumdam Conſultorum lucubrationes hac de re adornatas ſedulo perlegebat, nequid temere, aut nimis præcipiti conſilio ſancitum videretur: eapropter priusquam latam Cenſorum ſententiam ſua quoque firmaret auctoritate, illamque publicam redderet, cauſſam ulterius dignoſci, ac ſuperiorum undecim Congregationum judicium ſecundis curis recognoſci, ſententiamque ab omnibus ſcripto pronuntiari, ac demum Congregationis Notario conſignari præcepit, ſimulque ab Inquiſitore Hiſpano transmiſſas Prædicatorum, & Jeſuitarum lucubrationes, necnon Præſulum, & Theologorum cenſuras maturius expendi juſſit. His ita ſancitis Clemens VIII. die decima quarta Aprilis hoc anno Ferrariam verſus, uti promiſerat, iter arripuit, ſecumque ducere ſtatuit Cardinalem Alexandrinum nomine Michaelem Bonellum, qui tamen iniquo prorſus Dominicanorum tempore præcipiti morte ſublatus eſt.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. VIII.

Lata Censorum judicia Pontificis justu recognita.

Acta Congreg. 14 Septembr. 1605. Hist. Congr. l. 3. c. 4.

Hac Pontificis absentia adeo non Censorum solertia deferbuit, ut potius Papæ jussis exacte obtemperaturi ad continuandos suos conventus unaomnes concurrerent, excepto Henrico Sylvio Apostolico Ordinis Carmelitarum Vicario Generali, cujus tamen vices Antonius Bovius Carmelitani Collegii Regens, postea ob insignia merita, & doctrinam Melfitensis Antistes, jam dudum supplebat. Igitur Clemente Ferrariam profecto coram utroque Cardinali Præside novi conventus sexta cujuslibet hebdomadæ feria usque ad vigesimam secundam Novembris diem habebantur, in quibus prima cura eo abibat, ut priorum undecim Congregationum judicia maturius recognoscerentur, ac demum, si de censurarum æquitate, & justitia constaret, confirmarentur: tum vero unusquisque figillatim privato scripto, seu suffragio de Molinæ doctrina, necnon de Fratrum Prædicatorum, & Jesuitarum apologiis, & dissertationibus, ac denique de Hispanorum Præsulum, & Doctorum censuris sententias suas edixerunt, & quidem ex Consultoribus Episcopis primus Julius

Julius Sanctutius a Monte Filatrano Epi- Sæcul. XVI.
scopus Agathensis in variis Congregatio- A.C. 1598.
nibus novem scriptotenus suffragia dabat, in quorum septem Molinæ propositiones tanquam temerarias, erroneas, & quasdam Pelagianas damnabat, in duobus vero postremis Hispanorum Præsulum, & Doctorum censuras, quibus Molinæ doctrina pari judicio damnabatur, approbabat, Complutensem vero, & & Seguntinam, & Placentini Episcopi censuras Molinianæ doctrinæ faventes omnino rejiciebat. Alter Consultor Lælius Landus Neritonensis Episcopus sex scriptis suffragiis Molinæ doctrinam Pelagianismi notat, septimo autem suffragio Salmanticensem, & Mindonensem censuram probat, rejicit tamen Complutensem, Carthaginensem, Segoviensem, & Placentinam. Tertius Consultor nomine Propertius Resta Cariatensis Præsul duodecim scriptis Molinæ dogmata impugnat, gratiam vero ex se efficacem tanquam dogma Catholicum certa fide tenendum commendat, simulque Michaelis Solon, & Petri de Castro censuras confirmat, in eo tamen illos reprehendit, quod quæstionem de hac gratia solius nominis esse quæstionem judicaverint. Ex Theologis Censoribus prior Franciscus Brusus Ordinis S. Francisci quædam Molinæ dicta de

Sæcul. XVI A.C. 1598.

de causſiæ primæ influxu in sano sensu intelligi posse, in modo tamen loquendi Molinam esse castigandum censebat, ejusdem vero sententiam de gratia versatili, & viribus liberi arbitrii in justificatione, necnon illius propositiones de scientia media, ut erroneas, falsas, & temerarias explodebat. Alter ex Theologis Joannes Baptista Plumbinus Ordinis sancti Augustini sex suffragiis doctrinam Molinæ declarat temerariam, blasphemam, erroneam, & hæresi proximam, ejusdem vero sententiam de Dei concursu velut erroneam, hæresin sapientem, piarum aurium offensivam, temerariam, & scandalosam reprobat, censuras autem antea sancitas, latasque adversus novas Molinæ defensorum objectiones comprobat. Gregorius Nunnius ejusdem Ordinis Theologus septemdecim suffragiis doctrinam Molinæ iisdem censuris notat, censuramque Salmanticensem, Mindonensem, Carthaginensem, necnon censuram Michaelis Solon, & Doctoris Sierræ commendat, sententiam autem Placentini Episcopi, necnon duorum Doctorum Facultatis Seguntinæ penitus rejicit, aliorum vero judicia partim reprobat, partim confirmat: insuper Ludovicus de Creil Doctor Sorbonicus undecim suis suffragiis testabatur, quod primo intuitu Molinæ do-

doctrinam duntaxat in procedendi, ac probandi modo peccare existimarit, re autem maturius ponderata eandem esse temerariam, scandalosam, & Pelagianis faventem repererit: porro agens de Bannesii doctrina affirmabat, eam quidem esse veram, ex œconomia tamen ob circumstantias temporum ad evitandam simplicium hominum offensionem, publice non esse prædicandam: denique ex Hispanorum Episcoporum censuris quasdam approbat, nonnullas rejicit. Henricus Sylvius Ordinis Carmelitarum, etsi tum non interfuerit, antea tamen sua suffragia Notario tradiderat, in quibus Molinæ opiniones ut probabiles, aut saltem ab erroris nota immunes judicat, quatenus tamen is prædefinitionem veluti SS. Augustino, & Thomæ contrariam asserit, eum a temeritatis, & arrogantiæ nota haud excusandum censet. Præterea Jacobus le Bossu Ordinis Sancti Benedicti Molinæ scripta temeritatis, impudentiæ, erroris, atque hæresis accusat, & convincit. Demum solus Antonius Bovius Ordinis Carmelitarum Theologus, qui olim Jesuitarum Societati adscriptus erat, cunctas Molinæ propositiones ab errore vindicabat, aut eas saltem ut probabiles sustineri posse censebat: hujus tamen Censoris judicium a Cardinali Madrutio

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Hist. Controv. de Aux. l. 3. c. 2. fol. 201.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

drutio ſolide fuiſſe confutatum refertur. Nihilominus P. Livinus Meyer Jeſuita in ſua hiſtoria de auxiliis ſolum hunc Carmelitam Molinæ cauſſæ patrocinantem commendat, Aſculanum vero, & Alexandrinum Cardinales, reliquosque omnes Cenſores aut adverſæ partis favore, aut privati commodi ſtudio obcecatos, vel omnino Theologicarum rerum ignorantia laborantes redarguit ac tanquam de fide ſuſpectos Cenſores rejicit. Ceterum abſoluto non hoc examine præcipue circa Epiſcoporum Hiſpanorum, & Theologorum cenſuras, nec non utriusque partis Apologias facto, tandem die vigeſima ſecunda Novembris hoc anno Nunnio Coronello, qui huic Cenſorum Collegio a ſecretis erat, perſcribendæ cenſuræ cura fuit demandata, hic autem de hujus examinis exitu hæc retulit: *ut maturius expenderetur, an prædicta principia (Molinæ) vel propoſitiones ad illa redactæ, vindicari poſſent a nota erroris, voluit ſanctiſſimus Pontifex, ut Conſultores examinarent Apologiam Patrum Prædicatorum in Hiſpania contra decem præcipuas propoſitiones Molinæ, necnon earum defenſiones productas a Patribus Societatis: cenſuit autem Congregatio doctrinam Patrum Prædicatorum eſſe ſanam, & catholicam, propoſitiones vero Molinæ non*

æque

æque vendicari a nota erroris per rationes productas a defensoribus suis, ad quas plene responsum fuit. Expensis deinde Episcoporum, & Universitatum scriptis, quæ Romam misit supremus Hispaniæ Inquisitor ad Sedem Apostolicam, apparuit ex pluribus illorum, judicium Congregationis non rigorosum, sed mitissimum fuisse, atque adeo persistendum in censura, prout in Actis.

§. IX.

Vervinense colloquium de pace inter Hispaniæ, & Franciæ Reges faucienda.

Interea Alexander Medicæus Florentinus Cardinalis a summo Pontifice ante biennium Legatus in Franciam decretus continuato studio pacis negotium promovere satagebat, tam prospero conatus sui successu, ut ad Januarium mensem inter Hispaniæ, & Franciæ Regum Oratores colloquium Vervini in Veromanduis, quod Gallicæ ditionis oppidum est, colloquium haberetur: præstituta igitur die Pontificis nomine eo convenerunt præfatus Cardinalis, nec non Franciscus Gonzaga Episcopus Mantuanus, & Bonaventura de Calatagirona Generalis Minister Ordinis sancti Francisci: Henricus vero Franciæ Rex eo

Thuan. l. 120 Daniel Hist. de France tom. 10. Spond. hoc anno n. 2.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

eo ablegabat Pomponium Pelleverium, & Brulartum Sullerium Parisiensis Senatus Præsidem: ab Alberto autem Archiduce, qui a Philippo II. pacis conciliandæ facultatem obtinuerat, missi aderant Joannes Richardotus privati Consilii in Belgio Præses, Joannes Baptista de Taxis Sancti Jacobi Eques, & belli Senatus Consiliarius, denique Ludovicus Verrichenus primus Secretarius, Consilii Thesaurarius. Convenientibus cunctis de loci prærogativa inter Delegatos altercatio innovata est jam tempore Concilii Tridentini agitata, quæ tamen hac ratione componebatur, ut Cardinalis Legatus in media aula sub umbraculo in editiori loco solus, atque ad ejus dexteram Gonzaga Pontificis Nuntius, & postea proximi sederent ea ex parte Richardotus, Taxis, & Verrichenus Hispani Oratores: ad lævam vero Belleverius Franciæ Orator uno gradu prior ante Richardotum suam sedem haberet: demum extra ordinem Calatagirona postremum locum occuparet prope Casparum de Geneva Lullini Marchionem, qui Caroli Emanuelis Sabaudiæ Principis nomine intererat: porro Galli æque, ac Hispani palam declarabant, quod hic sedendi ordo neutri parti præjudicio esset. Ceterum hoc colloquium ferme integrum quadrimestre tene-

tenebat, usque dum de pactis utrinque conventum esset. Sæcul XVI. A C 1598.

§. X.

Franciæ Regis expeditio in Britanniam adversus Mercurianum Ducem.

Henricus cum prosperum pacis exitum, plenamque regni tranquillitatem sibi polliceri haud posset, donec Fœderatos, qui adhuc in Britannia sub Mercuriani Ducis imperio bellum prosequebantur, vel lenitate, vel armorum vi ad obsequium revocasset, hinc præter duodecim belli tormenta, duodecim peditum, & duo equitum millia in Britanniam sub Alberto Gondio Redesiarum Duce præmittere statuit, dato negotio, ut Connestabilis cum sex peditum millibus, ac mille ducentis Equitibus interea Picardiæ fines tueretur: ipse vero Rex die decima octava Februarii eo contendere decrevit; sæpius enim Britonnes Proceres eidem significabant, quod sola ipsius præsentia rebelles abs dubio ad officium redactura esset. Nec vana erat eorum pollicitatio; vix enim Regis exercitus appropinquabat, cum jamjam Dinemum, & Plesium-Bertrandi deditione caperetur: ipso autem Rege adventante Petrus Cornutus Plessius, qui Cratumum, & Monianum tenebat, missis ad Regem Delegatis die vigesima pri-

Thuan. l. c. Daniel pag. 206.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

prima Februarii illius clementiam exorabat, redditaque utraque urbe omnium delictorum oblivionem obtinebat: hac Regis lenitate permotus Franciscus Hurtaldus, ejusque Frater Rupefortium, & San-Symphorianum die prima Martii Henrico tradiderunt,

§. XI.

Mercurianus Dux in Regis gratiam receptus.

Memoir de Sully tom. 1. c. 78.

Demum Rex itinere promoto Cenomanos cellas pervenit, ubi Aloysiam defuncti Regis viduam Reginam Mercuriani Ducis sororem officiose invisens, ejus Fratri regiam spondebat benignitatem, si modo illa tempestative uti vellet: itaque Dux, cum se a præcipuis derelictum cerneret, ac tam validis Regis copiis resistendo impar esset, cum Henrico transigere statuit: ut autem proficuas concordiæ conditiones sperare posset, opera uti voluit Moncellensis Marchionissæ, quæ Regis Amasia erat, cujus etiam patrocinio tutus impetrabat, ut acceptis a Monmertino publicæ securitatis literis Mariam Lucemburgicam uxorem suam unacum Carolo Burnovio Nannetensi Episcopo, & Valentino Lapardeo Delegatis suis Andegavum, ubi tum Rex agebat, decernere permitteretur: attamen illa injuriose ab Andegavensibus ingressa

ingreſſu prohibita ad Sejos pontes ſe conferre coacta eſt: ubi etiam Rex advenerat, qui mox Caſpari Schombergio, Jacobo Auguſto Thuano, & Sofredo Calignoni, qui Eraldi-caſtro ad eum venerant, nec non Henrico, & Janino negotium dabat, ut cum Mercuriani uxore, ejusque Delegatis agerent: porro hæc præprimis Britanniæ adminiſtrationem ſuo Marito ſartam ſervari petebat, ſed repulſam tulit, nec tamen animo dejecta poſtulabat, ut ſaltem unica ipſius filia Cæſari Notho Regis filio, quem ex Montcellenſi Marchioniſſa ſuſceperat, deſponſaretur, hujusque connubii ope adminiſtratio juveni huic Principi obveniret: verum huic propoſitioni ſeſe opponebat Schombergius; cum autem Rex Lucemburgicam exinde triſtitia obrui intelligeret, miſeratione tactus, ac Moncellenſis ſollicitatione impulſus illam accerſebat, qua poſt prandium adventante Rex plene ejus votis annuebat, unde illa unacum Montcellenſi Marchioniſſa Andegavum, a qua urbe paulo ante rejecta erat, triumphans ingrediebatur: dum paulo poſt de hujus connubii pactis agebatur, Mercurianus Dux, ejusque conjux Filiæ ſuæ in dotem quinquaginta librarum millia ex Martigii, & Pentiveriæ Principatu percipienda aſſignabant, Rex vero Amaſiæ ſuæ filio Cæſari Vindoci-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

nenſem Principatum unacum Paris Franciæ titulo hanc in rem die tertia Aprilis edito diplomate ſuo addebat, illumque Moncellenſis ſuum hæredem declarans eidem Bellofortienſem Ducatum, quem a Rege dono acceperat, attribuebat: viciſſim vero Mercurianus Dux ritu ſolemni Britanniæ adminiſtrationem Cæſari cedebat, ita tamen, ut Rex hujus Provinciæ Proreges nominandi libertatem ſibi reſervaret, confectisque connubii tabulis centum ſexaginta ſex aureorum millia ad reluenda Vindocinenſis Principatus bona hiſce ſponſis concederet, præter plures, ampliſſimaque penſiones, ex quibus Vindocinenſis familia ad tantam opum abundantiam excreverat. Firmatis igitur præcipuis articulis nullo ferme negotio de ceteris utrinque conventum: ut tamen pax firma eſſet, nec factionum capita poſt privatam pacem majori cum diſcrimine repullularent, hinc Rex Schombergii ſuaſu Villaboſium, Campiniacum, & Burcanium additis etiam minis ſollicitabat, ut urbes a ſe occupatas reſtituerent, qui etiam una omnes ſeſe Regis fidei, ac clementiæ ſubjecerunt: quo facto tandem Rex exeunte Menſe Martio edictum promulgabat, in quo ipſius Mercurianum excuſabat, quod hic non illico poſt ipſius cum Pontifice reconciliationem,

nem, & Cardinalis Legati adventum ad obsequium rediisset, cum id justis, gravibusque de causis Britanniæ securitatem spectantibus feciisset: dein ipsum Mercurianum, omnesque, qui ejus partes vel armis, vel consilio tuebantur, in gratiam recepit, ea lege, ut fidem suam deinceps Regi juramenti religione devoverent; vicissim vero eos omnes bonis, juribus, suisque dignitatibus restituens, Magistratus a Duce creatos confirmabat, omnibus concessa præteritorum criminum oblivione, excepto tamen Regis parricidio. Insuper Rex Clero decimas ab hac die remittebat, & vectigalium regiorum exactionem inhibens, captivos utrinque sine pretio libertati restitui præcipiebat. Hoc edictum die vigesima sexta Aprilis Lutetiæ Parisiorum, nec non Condeti Rhedonum in Senatu promulgatum est, hocque pacto universa Britannia exceptis paucis urbibus, quas adhuc Hispani tenebant, nondum exspirante mense Martio Regi subjiciebatur, ipsumque fœdus, seu sacra unio, quæ viginti duobus abhinc annis in Picardia ab Humerio inchoata, & ab Henrico Guisio Duce per tredecim annos continuata fuerat, tandem penitus extincta est, cunctis ejus sectatoribus ad Regis obsequium post ipsius cum Ecclesia Catholica reconciliationem reversis:

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul.XVI. A.C.1598.

unde in regni legem transibat, nequaquam sperari posse, quod aliis præterquam fide catholicis quiete in Galliis regnare valeat.

Spond. ad hunc ann. n 3

§. XII.

Angliæ Regina de futuro pacis negotio certior facta.

Rapin l 12. Thu. l. 120. Daniel l. c p. 222.

Intestinis hisce tumultibus adeo feliciter sedatis Henricus Rex unice eo intentus erat, ut pari successu pax cum extero hoste ad exitum deduceretur: ut vero violati fœderis calumniam declinaret, Elisabetham Angliæ Reginam, & Belgicos Ordines sibi fœdere junctos de concepto pacis negotio, uti inter eos convenerat, præprimis certiores reddere statuit, hancque in rem Andream Huraltum Messium in Angliam ad Elisabetham ablegavit, qui regii propositi rationes explicans significaret, quod præsens quidem rerum vicissitudo pacis ineundæ necessitatem deposceret, Rex tamen Regina inconsulta nihil agere vellet: si vero pace cum Hispanis agitata & ipsa comprehendi desideret, Rex illius res æque, ac suas curaturus sit, secus vero ab ea petat, ut distincte explicet, quid ad mutuam inter utrumque Regnum amicitiam a Rege fieri postulet. Hanc Huralti propositionem Regina iniquo ferebat animo, neque ad Senatum

natum remissa Franciæ Oratori in responsis dari jubebat, quod Henrici Regis voluntas in servando fœdere minus constans satis manifeste appareret: indecorum autem foret, Anglorum, ac præcipue Belgii Ordinum res intempestiva hac pace in discrimen adducere: verum Huraltus ad hæc mox reposuit: „Reges non alio pacto inter se fœdus inieunt, nisi imbibita hac conditione, ut „statum rebus suis proficuum amplectantur, pernicioſum vero caute declinent: Rex autem meus partibus suis „plene satisfecit, dum nihil eo in negotio inconsultis suis fœderatis moliri „voluerit: de cetero curaturus est, ut „belgicis Ordinibus belli, pacisque tempore abunde prospiciatur.„ Percepto hoc responso Elisabetha se brevi ad Regem Legatos missuram spondebat, qui de rationibus, quibus sibi, & Ordinibus caveri cuperet, cum Rege agerent. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XIII.

Elisabethæ Legati ad Franciæ Regem Deputati.

Enimvero Regina Wilkium, Robertum Cæcilium, & Herbertum in Gallias ad Franciæ Regem ablegabat, quorum primus tamen vix Parisios delatus e vivis excessit, reliqui vero duo Andegavum, ubi tum Rex agebat, profecti sunt, *Rapin Thoiras l 17. Cambden in vita Elisab.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ab eo ſcifcitantes, ad quem rei ſtatum hucusque pacis agitatæ negotium deductum ſit? ad hæc Rex verbis admodum vagis repoſuit, quod populi ſui ſalus, quæ ipſi præ ceteris cordi eſt, nec non propriæ proſperitatis ratio omnino pacem depoſceret. Aſt nec minus ardenter, expoſuit Cæcilius, Regina quidem pacem deſiderat, ſcire tamen cupit, ſub quibus conditionibus Hiſpaniæ Rex illam depoſcat, utrumve Belgii Ordines pariter ea comprehendantur? at hæc Rex reſpondit: „Philippus II. omnes urbes, etiam Caletum, „reddere ſpondet, tam amplam autem „pollicitationem absque certa Regni mei „ruina reſpuere haud valeo, curabo tamen, ut honorificis conditionibus pariter Reginæ, & Ordinibus ſatisfiat.„ Ex his verbis Angliæ Oratores pacem Gallos inter, & Hiſpanos vix non eſſe confectam conjiciebant, unde Eliſabethæ juſſu tam hi, quam Ordinum Deputati deſuper apud Henricum Regem querebantur: hic vero quosdam deputabat, qui cum Reginæ Legatis hac ſuper re agerent, quibus una convenientibus Oldenberneveltus Ordinum Orator fidem ipſis violatam acrioribus verbis exprobrans inquiebat: abſque juſta cauſſa ſuos fœderatos deſerere, facinus eſt Principe indignum, quibus dictis palam fœderis

deris olim initi articulos recitans subjunxit: *Nonnulli Principum privata sua studia fœderatorum commodis præseferunt, non raro tamen cum proprio ipsorum damno; res enim Principum, nisi fidei integritate suffulciantur, incassum armorum potentia stabiliuntur.* Ad hæc Franciæ Cancellarius, quem Rex deputabat, respondit: „ Tuæ querelæ rationem habere, „haud operæ pretium est, totius tamen „rei seriem Regi meo exponam: de cetero scias, pacem omnino Gallis esse „necessariam.„ Cæcilius interim Reginæ agendi rationem vindicare nisus contra Franciæ Regem liberius declamavit, & Reginam de cunctis hucusque gestis certiorem reddendi spatium sibi concedi postulavit: insuper etiam pecuniarum summas ab Anglis Regi mutuo datas solvi petebat: eadem quoque postulata Justinus Nassovius, & Joannes Bamefeltius Oratores ab Ordinibus missi, ac sub idem tempus adventantes urgebant: interea Angliæ Regina hanc rem edocta in Henricum impotenti ira flagrabat, eo potissimum nomine, quod ab ipso hanc pacem unice ideo agitari sciret, ut Pontifici, & Hispaniæ Regi gratificaretur: quapropter arrogans hæc fœmina literas muliebri dicacitate scatentes ad Regem dabat hæc exponens: "Si in rebus profanis pec-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI A.C. 1598.

„catum contra Spiritum ſanctum com„mitti valet, certe id non aliud eſt, quam „ingratitudo: ſi autem Maieſtas veſtra „ab Hiſpaniæ Rege proficuas impetra„vit conditiones, eas ſuppetiis ab Anglia „tranſmiſſis in acceptis referre tenetur. „de cetero pactorum Religio, & fœde„ratorum fides non niſi ab impiis adfa„lendum uſurpantur.„ Verum hæc mo-niæ ab Henrico Rege flocci habebantur, unde Cæcilius, & Naſſovius re infecta diſcedere coacti ſunt.

§. XIV.

Vana Hugonottarum molimina pro evertendo pacis negotio.

Daniel l. c. EOdem tempore, quo Angliæ, & Ordinum Belgicorum Deputati Rhedones, ubi tum Rex morabatur, venerant, pariter Hugonottæ, cum ambitioſa ſua conſilia per hanc pacem everti probe proſpicerent, Bullionium Ducem, aliosque ſectæ ſuæ Proceres ad hoſce Legatos decernebant, eo fine, ut illos impenſe rogarent, quatenus nullum non moverent lapidem, ut pacis conſilia cum Hiſpanis præpedirent, ſeque ſuorum Principum nomine huic negotio totis viribus opponerent, imo etiam Regi minas intentarent, quod cum Hiſpaniæ Rege armorum ſocietatem contra Gallos inire, atque antiqua tam

Hiſpa-

Hiſpanorum, quam Anglorum iura in varias Franciæ Provincias reſuſcitare, parati eſſent: Henrico tamen pollicerentur, quod tunc, ſi ab hac pace alienum ſe exhiberet, durante hoc bello decem peditum millia præter mille equites Anglorum, & Ordinum ſumptibus alendos unacum navigiis valide inſtructis ſuppeditare velint. Verum fallacibus hæreticorum promiſſis Rex nullatenus fidere aſſuetus paucis reſpondit, ob præſentes Regni, populique neceſſitates pacem omnino eſſe neceſſariam. Accepto hoc reſponſo Angli die vigeſima quarta Aprilis diſceſſerunt. Sæcul. XVI. A C 1598.

§. XV.

Celebre edictum Nannetenſe in Proteſtantium gratiam promulgatum.

Rex cum plenam Regno ſuo libertatem reſtitui deſideraret, atque audaciam, & perverſa Hugonottarum conſilia probe perſpecta haberet, hinc temporum iniquitati cedendum ratus illorum ad novos tumultus pruriginem quadantenus ſedare ſtatuit; quamvis enim iam antea importunis ſollicitationibus, ac minacibus illorum expoſtulationibus adactus eisdem ferme cunctos iniqui poſtulati ſui articulos indulſiſſet, nondum *Spond. hoc ann. n. 4. Daniel p. 209 Thuan. l. 120 p. 823.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

dum tamen ab eis impetrare potuit, ut seditiosum Castri-Eraldi conciliabulum solverent, ac tanquam fideles subditi debitam Regi suo obedientiam, & submissionem exhiberent: enimvero Rex extinctis fœderatorum tumultibus, ac ferme cessante Hispanorum metu horum hæreticorum pertinaciam armorum vi frangendo par erat, sola tamen violentia Regnum gubernare, & pro potestatis mensura, sua in subditos imperia extendere, tyrannidis speciem præferre arbitrabatur, hinc denuo Bullionium Ducem, & Tremollium præcipua Hugonottarum capita coram adesse, eosque Nannetum, ubi tum Henricus diversabatur, contendere jussit. Hi ergo toties repetito Regis mandato haud ultra resistendum rati die quinta Aprilis sese itineri accingunt, ac interea Novam suæ Sectæ virum Conventus sui Præsidem nominant, cui Plessius Mornæus Regis nomine præcipiebat, ut quantocius quòsdam plena facultate instructos Nannetum decerneret, si vero rursus sese opponeret, Regem extrema adhibiturum sciret. His minis territus Nova Constantium, Motham, Cascum, & Camierum Montis Adomaris Ministellum ablegabat: Rex vero suo nomine huic colloquio interesse voluit Schombergium, Thuanum, Calignonum, & Jaminum

ninum: cunctis igitur una congregatis Hugonottarum Deputati summa pertinacia sibi concedi postulabant, ut absque Regis, vel Magistratus consensu in quovis loco, & tempore, quotiescunque eis placuerit, conventus habere valerent, eisque Ministri Protestantes etiam exteri interesse possent. Equidem regii Deputati prospiciebant, hac concessione ipsis aditum aperiri, ut cum exteris Principibus intra Regnum clam conspirare possent: cum autem hi, nisi id eis indulgeretur, se discessuros minitarentur, Rex autem quovis pretio litem cum Hugonottis dirimere vellet: hinc regii Deputati annuerunt, re autem comperta a Rege acriter desuper obiurgati sunt. Præterea postquam Hugonottæ cum Regiis Deputatis pro more hæreticorum non minori verborum acerbitate, quam animi pertinacia diu altercati fuerant, ac nonnisi ægerrime circa quædam capita nonnihil remiserant, tandem pro sectæ suæ securitate edictum longe magis propitium, quam unquam sub priorum Regum regimine, impetrarunt, quod a loco, ubi condebatur, Nannetense edictum vocatur, ac die trigesima Aprilis hoc anno utrinque subscriptum, nonnisi anno sequenti in Senatu promulgatum est, postquam Cardinalis Legatus regno excesserat.

Sæcul. XVI A.C.1598.

§. XVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XVI.

Præcipui edicti Nannetensis articuli.

Mem. de Sully tom. 1. cap. 89. Hist. de l'Edit. de Nantes l. 8.

Porro hoc edictum præter quinquaginta sex secretos articulos complectebatur nonaginta, & unum capita, quorum præcipua hæc erant. I. Hugonottis in universo Regno, extra urbes tamen, conscientiæ libertas indulgetur, non tamen publicus sectæ suæ usus, excipiuntur tamen omnes civitates, quæ Hugonottæ urbes refugii appellitant. II. Publicum Religionis Catholicæ exercitium in omnibus locis, ubi fuit abolitum, restauretur. III. Hugonottæ ad omnia officia, & dignitates idonei censeantur, eorumque non minus, ac Catholicorum proles in Collegiis, atque Universitatibus libere literis vacare possint, illorumque pauperes, & infirmi in Nosocomiis recipiantur. IV. In variis Regni locis Curiæ partim ex Catholicis, partim ex Calvinistis erigantur: Hugonottæ tamen clandestina tam intra, quam extra Regnum consilia haud ultra foveant, omnesque conventus suos dissolvant, nec novos instituant, exceptis iis, quos ad illorum preces habere permittentur, in quibus tamen inermes compareant. Hoc articulo, qui octogesimus secundus erat, concessio nuper a regiis

regiis Deputatis facta reſtringebatur. V. Hugonottæ ſuæ hæreſis libros præterquam in locis, ubi liber ſectæ ſuæ uſus viget, nec typis edant, ne publice vænum exponant, illi autem libri edendi a regiis Miniſtris, & Theologis recognoſcantur. Hi erant præcipui hujus Edicti articuli, reliqui vero potiſſimum iuſtitiæ adminiſtrationem concernebant, Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XVII.

Hugonottarum Legatio ad Regem decreta.

His ita ſancitis Calviniſtarum Deputati Nanneto ovantes profecti edictum ad Caſtrum-Eraldi deferebant, unacum bino Regis diplomate, quorum primo Rex ſpuriæ Reformationis Sectatoribus, ut urbes, & loca hucusque occupata per octo annos retinere poſſent, indulgebat, eisque centum octoginta aureorum millia quotannis pro alendis urbium præſidiariis ſuppeditare pollicebatur: altero autem diplomate idem Rex annue pro Præconum ſuſtentatione quadraginta quinque aureorum millia ſpondebat, ea tamen lege, ut decimas catholicis Parochis, ceterisque, quibus decimas percipiendi ius competit, ſolvant. Recepto hoc edicto, & utroque diplomate Hugonottæ Caſtri-Eraldi congregati decernebant, ut altera die pro tam luculento bene- *Daniel l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

beneficio per solemnem Legationem gratis Regi rependerentur. Verum quamvis Rex hoc edictum Protestantibus adeo proficuum executioni mandari jussisset, hancque in rem in omnes Provincias suos Deputatos ablegasset, nihilominus Hugonottæ non contenti, quod per summam violentiam, atque importunitatem iniquissimo modo hoc edictum extorsissent, insuper adeo se ingratos erga Regem exhibebant, ut sæpius pacta hoc edicto sancita violarent, atque evoluto octo annorum spatio urbes legitimo suo Principi restituere recusarent: unde vel solo hoc ex capite promeriti sunt, ut progressu temporis Ludovicus XIV. Franciæ Rex hoc edictum aboleret.

§. XVIII.

Hoc edictum a Curiis acceptatum, promulgatumque.

Hist. de l'Edit. de Nantes l. 8.

Enimvero adversus hoc edictum Catholicæ Religioni adeo nocivum summus Pontifex reclamabat, intimumque animi sui dolorem apud Rhedonensem Episcopum testabatur: ipse etiam Cardinalis Papæ Legatus desuper vehementer querebatur, nec minus etiam Senatus, Clerus, Universitatis Rector, totumque Sorbonnæ Collegium in apertas erumpebant indignationes; nec deerant Prædicatores, atque inter illos præcipue

Pater

Pater Brulartus Cappucinus Sillerii To- Sæcul. XVI.
parchæ frater, qui in ſuis ſermonibus A.C.1598.
contra pernicioſam hanc indulgentiam vehementer declamabat, eapropter hoc edictum præſente adhuc Cardinali nec promulgatum, nec ab illo Senatu Catholico ad acta relatum eſt: Rex tamen pacem, quam immodice exoptabat, exinde præpediri veritus, omnem auctoritatis ſuæ vim eo impendere cogebatur, ut tandem Pariſienſis Senatus die vigeſima quinta Februarii anno ſequenti hoc edictum confirmaret, ea tamen lege, ut ei illud additis, demptisque aut reſtrictis quibusdam immutare integrum eſſet, quod Rex haud reluctanter conceſſit. Poſtea Pariſienſis Senatus exemplum reliquæ hujus Regni Curiæ ſequebantur, potiſſimum illis permotæ rationibus, quas Henricus Rex ad obtinendam hujus edicti confirmationem proponebat, habita hanc in rem oratione, quæ huc referri meretur, eoquod Regis affectum erga Religionem, & Patriam luculento argumento teſtatum reddit.

§. XIX

Henrici Regis oratio ad Senatus Deputatos pro obtinenda edicti ſui confirmatione.

Sæcul. XVI A.C. 1598.

Intellexi equidem, inquiebat Rex, "re-
„tiones, precesque, quas Senatus
„mei Curia ore, & calamo interposuit,
„mihique per Seguerium Præsidem ex-
„hibuit: excipere quoque paratus sum
„semper omnes propositiones, quas viri
„meo obsequio addicti, ut par est, ex
„sincero affectu mihi exponent: postre-
„mas vero literas vestras secretiori Se-
„natui meo exhibui, meumque edictum
„tam circa ea, quæ mihi exposuistis,
„quam circa Senatus mei monita inno-
„vari iussi: mihi equidem persuasum ha-
„beo, quod vos omnes Religionis stu-
„dio impulsi fueritis: attamen Religio
„Catholica nonnisi per pacem conserva-
„ri potest, nam Regni pax est pax Ec-
„clesiæ: si ergo pacem diligitis, me quo-
„que diligetis, quod tamen non fecistis,
„dum meam fidem vobis esse suspectam
„ostendistis; idem enim facitis, quod
„exteri, imo mei etiam hostes contra me
„fecerunt. Num tolerandum est, quod
„omnes Christianæ Reipublicæ Princi-
„pes me tanquam primogenitum Eccle-
„siæ Filium, Regemque Christianissi-
„mum colant, & ipsemet summus Pon-
„tifex me pro Catholico habeat: vos
„autem, qui mei Senatores estis, me su-
„spectum meis subditis reddere velitis,
„petatisque, ut hi de meæ fidei integri-
„tate dubitent? sum Catholicus, &
„qui-

„quidem Catholico-Romanus, similis „tamen illi Pastori, qui lenitatis voce o- „ves suas ad ovile reducere satagit: „num verbis meis, quæ de me audistis, „credere non vultis? Papa, & Hispa- „niæ Rex illis fidem adhibent, & vos „adhuc de me dubitatis? haud ignoro, „quod Regnum meum, nisi salva Reli- „gione Catholica, subsistere nequeat: ast „nec Religio, nec Regnum nisi per me „salvum esse potest: vestræ autem diffi- „cultates contra meum edictum motæ „vehementer res meas turbant; non „desunt enim imbecilles falsis suspicio- „nibus, quæ ipsis ingeruntur, usque a- „deo seducti, ut quisquam ex me scisci- „tari ausus fuerit, an ergo Parisiis duæ „Ecclesiæ, una Catholicorum, altera „Hugonottarum erigantur, insolitumque „sit, quod Hugonottæ in Parisina urbe „pro suis concionibus Ecclesias possi- „deant?

Sæcul XVI. A.C. 1598.

„Lubenti quidem animo omnium „meorum subditorum monita excipio, „& si ea salutaria sunt, illa etiam ample- „ctor, sique eorum opinionem mea sa- „niorem deprehendo, lubens eam im- „muto: nam nullus ex vobis est, qui me „accedens dicet: *Rex! rem omnium judicio „injustam attentas*, quin hunc proniſſimis „auribus excipiam: en! nunc res in eo

Sæcul. XVI A.C.1598.

„est, ut tandem omnes falsi rumores
„dissipentur, nec ultra Catholicos inter
„& Hugonottas discrimen fieri oportet
„nam necesse est, ut unaomnes sint
„deles Galli, & Catholici Hugonot
„tas probæ vitæ exemplo ab errore re
„vocent: non ergo perversis rumoribus
„qui universum pervagantur regnum
„ansa est præbenda: vos autem horum
„caussa existitis; eoquod edictum meum
„confirmare cunctati sitis, in variis enim
„locis divulgabatur, quod Nannetense
„edictum idem sit, ac illud, quod olim
„in mense Januario fuit promulgatum.
„Scio equidem, quod in regno meo
„Catholici numero sint potissimi, verum
„nec erunt, nec esse poterunt Catholici
„absque meo auxilio: porro jam a longo
„tempore quoddam agitavi consilium,
„illudque executioni mandare deside-
„ravi, sed id pace non reddita exequi
„non potui. Ceterum repeto, sum Rex
„& Pastor, qui mearum ovium sangui-
„nem effundere nequeo, sed illas lenis-
„tate revocare cupio: hinc iterum, ite-
„rumque vobis declaro: sum Rex Ca-
„tholicus &c. præcipio etiam, ut Ca-
„tholici morum probitate eluceant,
„quam in rem quibusdam meis subdi-
„tis beneficia contuli, ut iis suos filios
„alere possint, quatenus hi aliquando ad

„Ec-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„Eccleſiæ munia idonei evadant: vos autem tumultibus, quos per veſtras tergiverſationes in regno meo fovetis, „mea conſilia evertitis: veſtra etiam repulſa Hugonottis anſam ſuppeditavit, „ut cœtus agendi facultatem a me peterent; exinde enim intellexerunt, „quanta prævaleant potentia. Sane, etſi „Hugonottis etiam pecuniarum ſubſidia contuliſſetis, non tamen adeo munificos, quam hac agendi ratione feciſtis, vos erga illos exhibuiſſetis, ideo „haud temere ſuſpicor, quod illi ex vobis nonnullos, qui meæ reſiſtunt voluntati, auro corruperint: enimvero „quando adverſus Calviniſtas, dum adhuc ex eorum numero eram, edicta „promulgabantur, præ gaudio exiliebam, dicens: *Deo ſint laudes, modo ad „quatuor, modo ad ſex armatorum millia „copiæ noſtræ excreſcent,* & reipſa ſemper „exercitus noſtri numerus augebatur; „hi enim, qui antea diſperſi erant, ad „ſigna redire cogebantur: jam vigeſimus quintus effluxit annus, ex quo „Calviniſtis præeram, exinde vero omnium animos mihi perſpectos habeo, „& noſco illos, qui bellum deſiderant, „nec minus noſco etiam eos, qui pacem „exoptant: noſco illos, qui Religionis „Catholicæ ſtudio arma ſumpſerant, nec „minus cognitos habeo eos, qui ex am-

Sæcul XVI. A.C. 1598.

„bitione, & Hiſpanæ factionis impulſu
„bellum geſſerunt: denique noſco illos,
„qui ex Calviniſtis nonniſi prædandi cu-
„piditate adacti erant, quorum omnis ge-
„neris aliqui, etiam ex Catholicis, nume-
„rabantur. Summo ſane labore conſtitit,
„ut Hugonottas ad obſequium reduce-
„rem; prout etiam defunctus Rex præ-
„terea in ſuo regno plurima perpeſſus
„eſt, interim ego ſemper pacis ſtudio-
„ſus, patriæque affectus eram; teſtis
„mihi eſt Belleverius, qui ſæpius me
„cum egit: exinde autem ortum tra-
„xit, quod multi de me, pluribusque a-
„liis, qui diſciplinam, pacemque diligi-
„bant, obloquerentur, nosque cum
„mutos appellitarent, quos inter Blan-
„nius erat: nec id ignorat Conneſtabi-
„lis, qui hic præſens eſt. Referam, quæ
„circa duos Calviniſtas me Rothomagi
„accedentes mihi evenerant, quorum
„tamen nomina impræſentiarum reti-
„ceo: horum unus circa ſectæ ſuæ can-
„ſam ampliſſimis verbis ediſſerens ale-
„bat, quod propter conſcientiæ liberta-
„tem omnia reliquiſſet, ac potius o-
„mnium, quam animæ, jactura eſſet to-
„leranda: poſtquam igitur hic ſuum ab-
„ſolverat ſermonem, ad illos, qui co-
„ram erant, huncque perorantem per-
„ceperant, converſus inquiebam: nihil
„horum credatis velim: ipſe vero me
„allo-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„alloquens ſubjunxit: cur non Rex po-
„tentiſſime? cui ego: de te loquor,
„tuis autem verbis nullam fidem adhi-
„bendam repeto, quia quotiescunque
„contra Calviniſtas edictum fuit editum,
„ſemper Miſſæ Sacrificio interfuiſti, &
„ſi una Miſſa tibi non ſufficiebat, etiam
„alteri, & nonnunquam tertiæ præſens
„aderas: alteri vero, qui haud abſimi-
„lia de ſua ſecta proferebat, repoſui:
„haud ignoras, quod fur, latro, & prodi-
„tor fueris, quantumvis enim ex meis
„Conſiliariis unus extiteris, propterea
„tamen te ex Senatu meo ejeci. Ce-
„terum vos mala, & bona regni mei non
„adeo probe perſpecta habetis, ſicut ego,
„qui omnes, quibus laborat, lanquores
„dignoſco, & absque præſumptione di-
„cere audeo, quod illos melius, quam
„omnes mei Prædeceſſores, cognitos
„habeam: inſuper remedia cognoſco,
„nam id didici ex calamitatibus, qui-
„bus opprimebar, necnon ex neceſſita-
„tibus, quibus immerſus eram; id vero
„absque propria experientia adeo per-
„ſpicue cognoſcere non potuiſſem. Plu-
„res, quam vos omnes, gratias, ac bene-
„ficia a Deo recepi, nec propterea in-
„gratum animum exhibere volo; mea
„enim indoles ingratitudinem abhorret:
„equidem erga Deum ſatis gratus eſſe
„nequeo, ſaltem tamen ſpero, me ab eo

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„obtenturum gratiam, ut semper pia fo-
„veam desideria. Sum Catholicus, nec
„permittam, ut in Catholicæ Religionis
„fervore quisquam in regno meo me
„superet: ast ex privati quæstus studio
„se Catholicum gerere, nefas est, intel-
„rim mihi firmiter persuasum habeo,
„quod regnum a Religione non sit se-
„parandum: de cetero percepta vix re-
„pulsa, qua ceteræ meæ Curiæ meam
„declarationem anno millesimo quingen-
„tesimo nonagesimo quarto confirma-
„renuerunt, prout & vos etiam fece-
„stis, mox Hugonottæ Castri-Eraldi
„ampliora quam antea postularunt, prae-
„cipui equidem ex iis, qui huic Conven-
„tui intererant, ac regni salutem curæ
„habebant, nequaquam petere ausi sunt,
„ut suæ Sectæ consiliarii ad Senatum
„admittantur, potissima tamen suffra-
„giorum pars, ac seditiosorum, & tur-
„bidorum multitudo prævalebat, sicut
„in societate fit, ubi suffragiorum nu-
„merus saniorem partem superat: haud
„ignoro, cujus conditionis sint eiusmo-
„di conventus, ubi tot existunt Reges,
„quot Consiliarii: ipsus ego regnante
„defuncto Rege hisce cætibus interfui,
„ac nonnisi ægerrime hosce homines
„ad mea jussa inclinare poteram, tan-
„dem vero superior evasi, ac dicere au-
„deo, quod quidem antea plures in re-

„gno

Sæcul.XVI. A.C. 1598.

„gno meo ejusmodi Reges exſtiterint, „ſed illos ego expulerim, unde eis ſat „indicavi, quod nonniſi nominetenus, ac „depicti Reges fuerint.„

„Exprobratur mihi, quod Calviniſtis „faveam, nec deſunt, qui de me diffi„dentiam aliis inſpirare ſatagunt: aſt ſi „Religionis Catholicæ excidium inten„derem, non eam hucusque agendi ra„tionem tenuiſſem, nec vos me præpe„dire poſſetis, ſi hujus fidei ruinam de„ſiderarem: poſſem enim viginti arma„torum millia accerſere, & quoscun„que luberet, inde ejicere, & ſiquem „exilio plecterem, is obedire cogeretur, „inſuper poſſem etiam vobis dicere: *Do„mini Judices, volo, ut edictum meum aut „confirmetis, aut mortem ſubeatis:* verum „hac ratione tyrannum agerem, hoc „autem regnum non tyrannorum more „mihi vindicavi, ſed mihi naturæ jure „debetur, illudque meo ſudore acquiſi„vi: hinc regnum meum felix reddere „decrevi duplici connubio, quorum pri„mum iamiam circa Sororem meam „alteri nuptam perfeci, ſecundo autem „matrimonio Franciæ pacem reddere „deſidero, id tamen perficere nequeo, „niſi edictum meum confirmetur: er„go confirmate illud: mea equidem ju„ſtitia eſt dexterum meum brachium, „ac etiamſi absque dextero brachio eſ-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„sem, regnum tamen meum siniſtro bra-
„chio ſuſtentabo, majori quidem labore,
„ſuſtentabo tamen, & forte melius, quam
„vos. Nunc vos eſtis Præſides, & Conſi-
„liarii, neſcitis autem, an veſtri Filii
„eodem functuri ſint officio: ego au-
„tem ſum certus, quod mei Filii, ſi quos
„ſuſcepero, Reges ſint evaſuri.

„Haud ignoro, quod in meo edicto
„vobis præ ceteris diſpliceat Miniſtrorum
„electio: aſt neceſſitate ad id compul-
„ſus eram; nec diffiteor, me anno mil-
„leſimo quingenteſimo nonageſimo quar-
„to in mea declaratione vobis pollici-
„tum, quod ad mei Senatus curiam nul-
„lum, niſi Catholicum, Conſiliarium, vel
„alium Miniſtrum admittere velim: aſt
„ipſa repulſa, qua Burdegalæ, & alibi
„hujus meæ declarationis confirmatio
„fuit denegata, Hugonottis anſam præ-
„buit, ut Sectæ ſuæ viros tanquam
„Conſiliarios ad meos Senatus admitti
„poſtularent: mihi equidem in mentem
„venerat, malo, quod ob immoderatum
„Miniſtrorum numerum in regno meo
„graſſatur, remedium allatum iri, ſi plu-
„ra officia ſupprimerem: aſt neceſſitas,
„quæ temporum lex eſt, nunc hæc,
„nunc illa mihi ſuggerebat, nolo tamen
„ad meum Senatum Conſiliarios Cal-
„viniſtas plures, quam in meo edicto
„ſancitos, admittere, ex quibus dunta-

„xat

Sæcul.XVI. A.C.1598.

„xat quatuor erunt, nam reliquos duos „eis promiſſi duntaxat, ſi illorum offi- „cium vacat, vel mors contingat; offi- „cia enim mei Senatus, uti noſtis, in „caſum mortis ſupprimi ſolent: ſcio e- „nim, quod regni mei ſalus, nec non re- „rum mearum conditio non permit- „tant, ut officiis alios, quam Catholicos, „præficiam, imo quamdiu adhuc Cal- „viniſtis adhærebam, nonniſi Catholi- „cos officiis publicis præeſſe volui, ſa- „tis perſuaſus, quod id regni utilitas de- „poſcat: nec etiam in præcipuis urbi- „bus ullos alios Vicarios, & Guberna- „tores, niſi Catholicos, nominare volo, „nam ſcio perbene, quantæ auctoritatis „ſint ejusmodi officia, & quantum ſe eo- „rum extendat jurisdictio; Rupellis e- „nim eram, ubi Vicarii potentiam ex- „pertus ſum, quamvis urbis cives nil „intentatum reliquiſſent, ut ſuam, alio- „rumque auctoritatem ſartam ſerva- „rent; ſi enim Vicarius, & Gubernator „conſpirant, actum eſt de juſtitia, & æra- „rio, nam cetera nihil proſunt. Attamen „a vobis præpedior bonum procurare, „quod ex confirmato edicto reſultaret; „oblata enim occaſione Catholicos Mi- „niſtros urbibus, quas Calviniſtæ tenent, „præficere ſtatui, uti iam feci Nemauſii, „ubi Prætorem Religione Catholicum „nominavi, quamvis Hugonottæ mille quin-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„quingentos aureos amplius, quam Ca-
„tholici, pollitici essent: testis mihi est
„Connestabilis, & Cancellarius, qui hu-
„jus officii diploma confecerunt: ergo
„Senatus mei viris exponite mentem
„meam, quam circa Consiliariorum nu-
„merum, & generalium, ac particula-
„rium Vicariorum officia me habere
„nunc coram vobis declaravi.

„Non permittam, ut quisquam me
„Catholicæ fidei fervore excedat; hi
„enim, qui ardentius Catholici videri
„gestiunt, tales se simulant: præ ceteris
„omnibus diligo Parisiensem meum Se-
„natum: fateri enim cogor, quod hic solus
„sit locus ille, in quo hodiedum justi-
„tia in regno meo residet, nec auro cor-
„rumpitur: in plerisque vero aliis meis
„Curiis justitia venalis exponitur, atque
„ille, qui duo aureorum millia donat,
„prævalet illi, qui minus dispensat:
„porro de hoc certus sum, nam ipsus
„ego olim corradendis pecuniis ope-
„ram impenderam, & quidem ad priva-
„tos meos usus.

„Ceterum vestræ tergiversationes,
„cunctationesque ad insolitos tumultus
„in urbibus fomitem suppeditant; un-
„de etiam Turronii contra meum edi-
„ctum publicæ decernebantur supplica-
„tiones, quæ tamen potius ubique,
„quam in hac civitate, decerni debuis-
„sent,

„ſent, cum ipſus ego illius Archiepiſco- Sæcul.XVI.
„pum nominaſſem: inſuper ejusmodi A.C.1598.
„ſupplicatio Cenomani fuit inſtructa eo
„fine, ut Judices ad rejiciendum hoc e-
„dictum a Deo permoveantur, quod ſa-
„ne nonniſi ex maligno impulſu factum
„eſt: nunc autem præpedite, ne deinceps
„ſimilia attententur: inſuper rogo vos,
„rem ita agatis, ut ea de re haud am-
„plius queri cogar, idque poſtrema vice
„factum ſciam.„

Hac Regis oratione vix non omnes regni Senatus permoti Nannetenſe edictum ad tabulas redegerunt, hacque ratione in eadem urbe, in qua ante triginta novem annos ob novæ ſectæ cauſſam prima Proteſtantium conſpiratio contra Guiſios inchoata eſt, hoc anno ibidem diuturnis hiſce hæreticorum tumultibus finis imponebatur.

§. XX.

Pacis negotium Vervini promotum.

Interea pro urgendo pacis negotio Vervini die nona Februarii prima habebatur Seſſio, in qua nonniſi officioſæ præmittebantur ſalutationes: in ſecunda vero Commendator de Taxis alter Hiſpaniæ Legatus palam declarabat, quod Rex Catholicus omnes in Picardia occupatas urbes Henrico Regi reddere, & Bla-

Thuan. l. 120 Harræus de bell. Belg. Obſervat. Sur les Traités des Princes par Amelot Lettre d' Oſſat. 17. Decemb. 1598.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

Blavetani portus, qui hodie Ludovici portus dicitur, munimenta in Britannia solo æquare, ac præsidiarios inde revocare paratus sit: unice igitur de tempore, quo hæc effectui darentur, difficultas supererat, quam tamen Legatus sua prudentia feliciter superabat: cum autem Lullinius Marchio Sabaudiæ Ducis Orator Salutiarum Principatum restitui nollet, ac suum Principem non modo in hoc fœdere comprehendi, sed etiam dissidia, quæ cum Gallis habebat, summi Pontificis arbitrio relinqui peteret, Legatus Pontificius sua dexteritate, prudentia, ac moderatione rem apud Franciæ Regem eo redegit, ut salvis Sabaudi, Regisque juribus tota lis componeretur, sublatisque omnibus obstaculis inter ambos Reges pax prospero successu constitueretur: unde mox pacis conditiones ab Oratoribus subscriptæ die secunda Maji Cardinali Legato tradebantur, ea tamen lege, ut illas nemini usque ad hujus mensis exitum manifestaret, nisi Principes illas citius promulgari desideraverint: quocirca hæc pax ante mensem Julium non fuit promulgata.

§. XXI.

Vervinienſis pacis articuli.

Porro

Porro hæc pax inter Franciæ, & Hiſpaniæ Reges inita triginta ſeptem complectebatur articulos, quorum præcipui erant ſequentes: I. Pax ſtabilis, & ſincera ineatur juxta conditiones pactionis Cameracenſis inter Hiſpaniæ Regem, & Henricum II. anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono initæ, atque adverſis utrinque pactis, aut fœderibus nuntium mittatur. II. Liber ſit cujuslibet Regis ſubditis commercii, terra, marique uſus, ſalvaque omnia privilegia, atque immunitates. III. Subditi, qui alterutram partem ſecuti ſunt, in bonorum, & locorum ſuorum poſſeſſionem reſtituantur. IV. Rex Catholicus Caletum, Hardæam, Hullinimontem, Dorlanium, Capellam, Caſtellum in Veromanduis illa quidem loca ſine dilatione, Blavetum autem in Britannia intra duos menſes, Gallis reſtituat, atque ob id ſex obſides det: Rex quoque Gallus Caroloregienſem principatum, & ſiquæ alia ſunt ab eodem Rege Chriſtianiſſimo, aut a ſuis ab anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono occupata, bona fide itidem reſtituat. V. Bello capti, & adhuc utrimque detenti expenſis, & legitimis debitis rite perſolutis ſine lytro liberentur, niſi de ſolvendo libertatis pretio aliter convenerint: quod ſiquis modum excedi quereretur, Prin-

Sæcul XVI. A.C. 1598.

Harræus l.c. p. 537.

Spond. n. 5.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Princeps regionis, ubi captivus detinetur, rem moderabitur. VI. Christianissimo Regi Franciæ, & Navarræ, ejusque hæredibus, & actionem habentibus reserventur quævis jura, actiones, & prætensiones, quibus nec per ipsum, nec per Majores ejus diversis verbis renuntiatum est, ut de iis vel amica compositione, vel juris via, non autem armis agere possit. VII. Quemadmodum etiam Regi Hispaniarum, & Infanti Serenissimæ Filiæ ejus natu majori, eorumque hæredibus, aut actionem habentibus jura omnia, actiones, & prætensiones, quibus nec Rex, nec Majores ejus expresse renuntiarunt, reserventur, ut de iis pariter sine armis contendere possint. VIII. Dux Sabaudiæ in hac pactione comprehendatur, qui ut suum desiderium testetur de satisfaciendo regiæ voluntati, oppidum cum castro Berrensi intra bimestre a die hujus pactionis computandum suæ Majestati, vel ejus Deputato restituet sub conditionibus, & restrictionibus iisdem, quibus alia loca restituenda fuere decreta. IX. De aliis inter Regem Christianissimum, & Sabaudiæ Ducem controversiis prædicti Legati consentiunt, & conveniunt, ut illæ ad Pontificis Clementis VIII. arbitrium deferantur, ac per eum componantur, & decidantur intra annum a die pactio-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

pactionis, juxta regium reſcriptum pridie nonas Junii ea de re datum. X. Dux Sabaudiæ cum ſuis Provinciis, civitatibus, & ſubditis neutrarum partium Princeps ſit, Regis tamen utriusque amicus. XI. Similiter ex pacto, & conſenſu communi in hac pactione, ſi viſum ipſis fuerit, comprehendantur ſummus Pontifex. & ſancta Sedes Apoſtolica, Romanorum Imperator, Ordines Imperii, S. R. I, Electores &c. XII. Includantur etiam in præfatis concordiæ pactis univerſi, qui communi Regum conſenſu nominatim inſerentur: ſi modo poſt ſemeſtre a die pacis promulgatæ nomina ſua per literas profiteantur, & conſuetas hoc caſu obligationes tradant.

Ceterum in hiſce articulis nulla de Anglis, & Batavis mentio facta eſt, eoquod hi in hoc fœdere comprehendi renuerent: nihilominus eadem pax die ſeptima Junii in Belgio, ac duodecima ejusdem menſis Lutetiæ Pariſiorum cum ingenti omnium lætitia fuit promulgata, ubi etiam vigeſima prima Junii die in Eccleſia Cathedrali a Cardinali Legato ſacrum ſolemne celebrabatur, & recitatis a Villa-Regio articulis ipſemet Rex in manibus ejusdem Cardinalis præſentibus Archiducis Oratoribus jurejurando ſe obſtringebat, quod hæc pacta integra fide ſervare velit. Ea-

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

dem quoque promulgatio Bruxellis Alberti Archiducis jussu die vigesimaquarta Junii adstantibus Bironio Marescha-lo Belleverio, & Silerio Franciæ Regis oratoribus facta est. Denique Philippus Hispaniæ Rex duodecima Julii, & Sabaudiæ Dux die secunda Augusti his pactis subscripsere: postea vero Cardinalis Medicæus Papæ Legatus rebus adeo feliciter, prudenterque gestis plenus meritis, ac laudibus in Italiam reversus est.

§. XXII.

Pax inter Franciæ Regem, & Florentiæ Ducem conclusa.

Daniel Hist. de France to. 10. p 231.

Jam post Henrici II. obitum Ferdinandus Magnus Etruriæ Dux a Basseto Sphiæ Insulæ, urbisque Gubernatore sollicitabatur, ut tam contra Hispanos, quam hæreticos suppetias mittere, ac præfatam insulam pro futuro Franciæ Rege tueri, atque asservare vellet, verum Dux Gallicos tumultus in rem suam versurus, hunc locum unacum Pomeguana arce sibi vendicabat, captisque repentina vi quibusdam urbibus in Provincia adversus Henricum IV. clandestina fovebat consilia, quapropter Rex Ducem iterato ad harum urbium restitutionem sollicitabat: cum vero vicissim Dux pecunias Regi mutuodatas repete-

peteret, atque Henricus tum solvendo impar esset, hinc ad componendum hoc dissidium Florentias Arnaldum Ossatum, qui apud Franciæ Regem auctoritate, & gratia plurimum valebat, decernere statuit, dato eidem negotio, ut cum Florentiæ Duce, cui Rex multis titulis obstrictus erat, cum omni mansuetudine, ac lenitate ageret cunctaque declinaret, quibus Ducem ad acerbiora commovendum, pertimescere posset: si vero hic, usque dum pecuniæ mutuo datæ numerarentur, præfatam Insulam retinere pertinacius peteret, id nullatenus tolerandum significaret, eoquod Rex gratitudinis officium summo regni, suæque auctoritatis præjudicio redimere minime intendat: cum vero Henricus hoc dissidio tumultus nondum penitus extinctos resuscitari vereretur, remque occulte agi cuperet, hinc Ossatus ad componendam hanc litem itineris, quod unacum Pontifice Ferrariam eunte susceperat, occasione uti statuit, ac Florentiam delatus Magno Etruriæ Duci Regis animum omni sinceritate pandebat, postulans, ut Dux omnes suas copias a Marsiliæ insulis avocaret: verum Ossatus id ægre admodum, & nonnisi ea lege impetrabat, ut Rex mutuatæ pecuniæ debitorem sese profiteretur, ac quotannis quinquaginta aureorum mil-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Lettr. d'Ossat. l'an. 1598.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

lia in solutionem numeraret, simulque duodecim viros ad Ducis arbitrium nominandos tanquam fidejussores daret: hæc equidem conditio Franciæ Regi permolesta accidit, omnem tamen angorem depulit generosus Ducis animus; hic enim Ossato, dum initæ concordiæ pacta a Rege confirmata deferebat, ultro petitæ cautionis articulum revocabat. Hac igitur pace die prima Maii seu pridie ante Vervinense fœdus concluſa Galliarum Rex non sine magno Reipublicæ Catholicæ emolumento quieta regni sui possessione frui coepe-rat.

§. XXIII.

Cardinales a Clemente VIII. Papa creati.

Ciac. Vit. Pontif. tom. 4. p. 314.

Die tertia mensis Martii hoc anno Clemens VIII. summus Pontifex tredecim Præsules purpura decorabat, quorum primi novem inter Presbyteros, reliqui vero quatuor inter Diaconos cooptati fuere. Ex illis primus erat Bonifacius Bevilaqua ex antiqua juxta, & illustri prosapia Ferrariæ natus, Cathedralis Ecclesiæ Ferrariensis Archidiaconus, demum intimus Gregorii XIII. Cubicularius, Patriarcha Constantinopolitanus, Presbyter Cardinalis tituli S. Hieronymi, postea S. Priscæ, & sancti Petri

Petri ad vincula. II. Bernardus de Sandoval Hiſpanus, Ginnenſis primo, dein Pampynolenſis, ac demum Rodoricopolitanus Epiſcopus, Cardinalis titulo ſanctæ Anaſtaſiæ. III. Alphonſus Vicecomes natione Italus, patria Mediolanenſis, Cardinalis Presbyter titulo ſancti Joannis ante portam latinam, & poſtea titulo S. Sixti. IV. Dominicus Tuſchus Ragienſis, Tiburtinus Epiſcopus, Cardinalis titulo ſancti Petri in monte aureo, & demum S. Onuphrii. V. Arnaldus Oſſatus natione Gallus Rhedonenſis, Presbyter Cardinalis titulo ſancti Euſebii. VI. Paulus Æmilius Zacchia Italus, Faliſiorum Epiſcopus Cardinalis titulo ſancti Marcelli. VII. Franciſcus a Dietrichſtein genere Bohemus, Epiſcopus Marcomannus, Cardinalis titulo ſancti Sylveſtri de Capite, & poſtea S. Mariæ trans Tyberim. VIII. Sylvius Antonianus natione Italus, patria Romanus, Presbyter Cardinalis titulo ſancti Salvatoris in Lauro. IX. Robertus Bellarminus Hetruſcus, ex Jeſuita Capuanus Archiepiſcopus, Presbyter Cardinalis S. Mariæ in via. Porro inter Cardinales Diaconos primus fuit Bonviſus natione Tuſcus, patria Lucenſis, Cardinalis Diaconus titulo Sanctorum Viti, & Modeſti, qui poſtea Presbyter factus S. Blaſii de Annulo titulum optabat.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

bat. II. Franciſcus d'Eſcoubleau de Sourdis, natione Gallus, Burdegalenſis Archiepiſcopus, Cardinalis titulo SS. duodecim Apoſtolorum, poſtea ſanctæ Marcelli, & S. Praxedis. III. Alexander de Eſte Ferrarienſis, Cardinalis Diaconus ſanctæ Mariæ in Via lata. IV. Joannes Baptiſta Detus Patritius Florentinus, Cardinalis Diaconus S. Adriani, poſtea ſanctæ Mariæ in Coſmedin.

§. XXIV.

De ſubſidiis contra Turcas in Comitiis Ratisbonenſibus deliberatum.

Thuan. l. c. Struv. hiſt. Germ. ſect. 10.

Interea ad proximam hujus anni expeditionem adverſus Turcas in Hungaria bellicus armorum apparatus toto ſtudio urgebatur, ac præprimis Rudolphus Cæſar in Comitiis, quæ Ratisbonæ anno priori menſe Decembri fuerunt inchoata, per Mathiam Fratrem ſuum Auſtriæ Archiducem, exeunte menſe Februario Principes ibidem congregatos ad auxilia contra Turcas ferenda ſollicitabat, eis exponens, quod hactenus ob pecuniæ penuriam, & ſuppetias aut parcius, aut tardius latas bellum infauſto Marte geſtum fuerit, præcipue etiam eo ex capite, quod ob ſtipendii defectum veterani milites ſæpius exauctorari, novosque tyrones militaris diſciplinæ ignaros iterato conducere oportue-

tuerit: ut ergo huic malo remedium opponeretur, Mathias Cæsaris nomine ab Imperii Principibus postulabat, ut deinceps non in paucos menses, ut antea, sed saltem in quinquennium, ad alendum exercitum subsidia conferre, & quotannis viginti quinque mensium stipendia pendere, nec non duodecim peditum, & quatuor Equitum millia parata habere vellent. Ad hanc Cæsaris petitionem Imperii Ordines post aliquot dierum consultationem quinquennale tributum, in singulos annos pendendum, præter petitas copias spondebant, decernentes, ut interim stipendia anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto promissa, ac nondum soluta numerarentur: denique etiam sancitum, ut contra morosos executionis vis locum habeat, nec non auxilia ab exteris etiam Principibus petantur, & monetæ abusus tollantur: Verum Protestantium Principum nonnulli promissi fidem violantes eodem adhuc anno Francofordiæ conventum habebant, ibidemque, nec non sequenti anno decernebant, quod promissa subsidia contra Turcas minime pendere velint, sed potius contra summum Pontificem, cujus potentiam ob recuperatum Ferrariæ Ducatum magis, magisque excrescere querebantur, ad sectæ suæ conservationem unaomnes

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

consPirare malint: inde ergo ortum traxit nova illorum unio, quæ progressu temporis totam Germaniam maximis calamitatibus involvit.

§. XXV.

Jaurinum a Schwarzenburgo Baron Turcis ereptum.

Thuan. l. c. Spond. hoc anno n. 19

Postquam Principum Legati Ratisbona recesserant, præter omnium expectationem Pragam nuntius venerat, significans, Jaurinensem urbem ante triennium ab Hardecco Comite Turcis traditam, & a Cæsareis anno priori incassum obsessam ab Adolpho Barone Schwarzenburgo Comorensi Præfecto æstu captam fuisse; strenuus enim hic Bellidux dudum de hac urbe Turcis eripienda consilia agitans summo silentio, ac celeritate necessariis ad hanc expeditionem comparatis Comora proficiscebatur, trajectoque Danubio equites suos præmiserat, qui iter explorarent, atque obvios quosque interciperent, ne ejus adventus hosti innotesceret: cumque Turcæ firmitate urbis nimium confisi negligentius eam tuerentur, Vobecurtio, & Caviaco datum est negotium, ut binas machinas evertendis portis, ac mœnibus aptas clam admoveri curarent: insuper ad hujus propositi executionem in bellico Senatu decernebatur,

Sæcul. XVI. A.C.1598.

tur, ut perfractis portis milites in urbem irrumperent, ac platearum vias intercluderent: Hungaricus vero peditatus ad vallum, portamque, quæ Albam-Regalem ducit, properaret: præprimis severe interdicebatur, nequis ante urbem penitus occupatam ad prædandum diverteret. His ita sancitis Schwarzenburgus cum potissima exercitus sui parte propius accedebat; Palfius vero cum levis armaturæ equitibus circumcursitabat, præpediturus, ne ullibi hostis catervatim sese colligeret: postea primo diluculo quinque Hussari turcicæ linguæ periti ad urbis mœnia accedentes ajebant, se literas ad Budensis Agæ sponsam deferre, ipsisque injunctum esse, ut eo tempore, quo annona a Præfecto urbi inferretur, ipsi hanc sponsam ad suum Maritum deducerent: cum autem Christiani huc, illucque sparsi annonæ insidiarentur, pontem ante lucem dimittere consultum foret: his dictis Turcæ fidem adhibent, pontemque sine doli suspicione demittunt, atque ipso cœlo Christianis favente tam densæ nubes, ventorumque turbines exoriuntur, ut hostibus oculorum usum adimerent: hac igitur temporis iniquitate in rem versa, perfractisque clatris per portam vi apertam Schwarzenburgus cum quater mille quingentis toto impetu in

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

urbem irruit: verum Turcis undique ad arma concurrentibus diuturnum non minus, quam atrox, utrinque certamen commissum est: cæso tamen ipso Turcarum Præfecto, ejusque capite hastæ affixo circiter trecenti Janisari, qui ex clade sese collegerunt, ad munimentum, in quo pulvis pyrius asservabatur, sese recipiebant, quos Christiani confestim insequebantur, improvido tamen consilio; pulvere enim ignem concipiente, quo casu ignoratur, potissimi unacum Turcis in aera raptabantut: cum autem hostis resistendo impar esset, die vigesima nona Martii Schwarzenburgus spatio duodecim horarum urbe potitus prædam victoribus distribuit, urbemque restauratis ruinis decem præsidiariorum millibus munivit, ablegatis ad Cæsarem Palfio, & Vobecurtio, qui reportatæ victoriæ nuntium deferebant. Hæc ipsa tam fausta dies quotannis festiva tormentorum explosione, aliisque lætitiæ signis Jaurini gratissime recolitur.

§. XXVI.

Vario Marte in Hungaria pugnatum.

Isthuanfius l. 31. p. 742. Kevenhiller to. 5. p. 1926.

Postmodum die decima septima Aprilis Sigethensis Bassa cum exiguo prædatorum agmine prope Baboscam obequitans in trecentos incidit præsidia-

diarios, quos fugam ſimulans in ſtructas inſidias inducebat, & ferme omnes trucidabat: mox vero Schwarzenburgus in hoſce graſſatores erumpens, illos ad ſua præſidia retrocedere compulit: inſuper paulo poſt Huſſari Pappa egreſſi triginta duos currus annona onuſtos interceperunt, præter quadraginta equos, ipſumque Albæ Præfecti filium: nec minori etiam ſucceſſu Elias Erdenrichus Tocajæ Præfectus die quinta Maji trecentos Turcas in prædam effuſos profligabat, qui etiam prope Budam, & Agriam non ſine magna ſuorum ſtrage auffugere coacti ſunt, eodemque tempore a Georgio Barbelo Tartari circa Albam Juliam cæſi fuere: viciſſim vero Schwarzenburgus Albam-regalem, irrito tamen conatu, occupare tentabat, magis propitia ſorte apud Totim urbem uſus, quam ineunte menſe Auguſto deditione cepit, deſideratis Turcarum ducentis unacum eorum Baſſa, ex Cæſareis vero nonniſi circiter quadraginta cæſis: poſtea intra octiduum Geſteſia, Vaſonium, Palotta, Ticonium, Veſprinum, Sambuca, aliæque arces partim vi, partim deditione in Cæſaris poteſtatem redactæ fuerunt: exeunte autem menſe Septembri Omar Baſſa cum ſexaginta ſuorum millibus Varadinum contendit, atque ad initium menſis

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

sis Octobris urbem cingere cœpit, qua a Redero Gubernatore, & Niario incensa adversus arcem totum armorum impetum effundere statuit, ac die sexta Octobris aqua aliorsum derivata cuniculos agens a quatuor Heiducis ad omnia tentanda paratis altera die inde depulsus est: die autem nona viginti quinque Hungaris somno sopitis, cæsisque Turcæ die duodecima Octobris rupto cuniculo, editaque ruina arcem, ac munimentum exterius invadere moliebantur, inde non sine suorum dispendio repulsi, nihil tamen inde territi uno impetu tres cuniculos injecto igne tam felici successu aperiunt, ut fossa muri ruderibus impleta Turcis irrumpendi opportunitatem suppeditaret: verum omnes Barbarorum conatus infracta Cæsareorum virtus elusit, quapropter post oppugnationem tribus locis frustra tentatam, pluresque muros actis cuniculis everlos Omar Bassa trigesimo obsidionis die tertia Novembris discedere coactus est, desideratis suorum tredecim millibus, ex nostris vero nonnisi tribus millibus; porro Melchior Rederus ob tam felicem successum cum omnibus suis solemnes Deo grates rependit, ac Victor vexillis, captivis, multaque præda onustus Cassoviam contendit, a Maximiliano, aliisque summo applausu exceptus.

§. XXVII.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXVII.

Buda a Schwarzenburgo incaſſum obſeſſa.

Turcis interea Varadinum obſidentibus, Schwarzenburgus, ut hoſtem alio diverteret, Budam Regni Metropolim aggredi ſtatuit, ac die quinta Octobris ſub auſpiciis Mathiæ Archiducis, qui ipſus in caſtra venerat, utrumque civitatis ſuburbium cum ingenti hoſtium clade occupavit, ſuperatisque pluribus aliis minoris momenti propugnaculis die decima tertia Octobris obſeſſos ad deditionem provocavit, quibus tamen generoſe reſpondentibus, mortem ſibi ignominioſa deditione potiorem eſſe, oppugnationis impetum Cæſarei redintegrabant. Attamen, quamvis inferiori urbe jamjam potiti eſſent, frigoribus tamen autumnalibus, ac pluviis per triginta fere dies continuis acrius, quam ab hoſte, infeſtati ſunt, hinc ea die, qua Turcæ Varadinum, hi Budam incenſis ſuburbiis relinquere cogebantur, ferme æquato utrinque damno, ac fortitudinis honore.

Spond. hoc ann. n. 19. Thu. l. 121. Iſthuanfius l. 31. p. 732. Petrus Revæ de Monarch. Hung. cent. 6

§. XXVIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXVIII.

Sigismundus Battorius Transylvaniæ Princeps suo Principatu in Maximiliani Archiducis favorem cedens.

Spond. ann. 1596. n. 1. & seq. n. 14. an. 1598. n. 20. Thuan. l. 121 p. 849.

Jam anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto Sigismundus Battorius Tranſylvaniæ Princeps Pragam ad Rudolphum II. Imperatorem cum ſplendido comitatu venerat, ut ſuadente Alphonſo Carillo Jeſuita, præſente Nuntio Apoſtolico Epiſcopo Caſertano, eidem exponeret, quatenus ſibi Tranſylvaniam commutare liceret, eo quod ad hujus Principatus conſervationem adverſus Turcam potentiſſimum hoſtem viribus impar eſſet: attamen prudentiſſimus Cæſar objecta tantæ rei difficultate illum ab hoc propoſito graviſſimis verbis dehortabatur: ceſſit equidem Battorius Rudolphi monitis, anno tamen ſequenti rurſus itinere Pragam facto eundem iterata ſua petitione fatigabat, & quamvis denuo repulſam ferret, & ipſemet Pontificius æque, ac Hiſpanus Oratores illum a cœpto hoc conſilio avertere niterentur, Battorius tamen precibus ſuis pertinacius inſiſtens, ac privatam potius vitam imperio depoſito ſeligere ſtatuens declarabat, ſe vel diſpari,

Sæcul. XVI. A.C.1598.

dispari, & iniqua permutatione contentum fore: si vero Cæsar id permittere nollet, cum Polonis, atque cum Turcis se transacturum affirmabat: cum ergo Cæsar juvenem hunc Principem nullis rationibus a suo proposito revocari posse cerneret, aliunde vero tam nobilem Hungariæ partem vel in exterorum, aut Turcarum potestatem devolvi pertimesceret, hinc necessitate compulsus cum eo hunc in modum convenit. I. Sigismundus Rudolpho Transylvaniam, Valachiam, & Moldaviam cedat, illarum vero loco Sigismundus Oppolienſem, & Ratisborienſem Ducatum in Silesia obtineat unacum quinquaginta aureorum millibus. II. Si vero Sacris ille initiaretur, tantundem redituum ei ex bonis ecclesiasticis Cæsar designet, atque apud summum Pontificem pro consequenda Romana purpura operam suam impendat. Hæc eo tempore utrinque fuere transacta: postea vero hoc anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo octavo Rudolphus Cæsar Stephanum Zuhajum, Nicolaum Isthuanfium Hungariæ Vice-Palatinum, unacum Vacienſi Episcopo, & Petzio Jurisconsulto in Daciam ablegabat, qui pacta accedente Ordinum consensu firmari curarent. Igitur Battorius die sexta Aprilis Claudiopoli Proceres, ceterosque Provinciæ Magna-

Sæcul. XVI A.C. 1598.

Magnates convocat, ac coram Cæsaræis Legatis, quid inter se, & Imperatorem actum esset, exponens, illos, subditosque suos fidei juramento, quo ei hactenus obstricti erant, solvit, eosque in Cæsaris fidem jurare præcipit: his peractis Battorius, quamvis a multis Proceribus, & præcipue a Michaele Valachiæ Vayvoda, seu Præfecto, necnon ab altero Battorio rogaretur, ut mutata animi sententia in patria permaneret, & deinceps Christianam Rempublicam strenue tueretur, nihilominus cum exiguo comitatu, relicta uxore, & Provincia die decima septima Maji Jaurinum ad Mathiam Archiducem, inde vero Viennam, & Viratislaviam contendit, ibidem mense Junio exceptus.

§. XXIX.

Battorius Cardinalis huic cessioni obluctatus.

Abeunte Sigismundo Rudolphus Cæsar pro felici hujus Provinciæ regimine necessaria stabilire sollicitus Maximilianum Archiducem Transylvaniæ Gubernatorem destinabat: mox vero percepto hujus cessionis nuntio Andreas Battorius Cardinalis Sigismundi Patruus in Poloniam ad Sigismundum advolat, adversus Maximilianum auxiliares copias postulaturus, utque eo facilius

cilius Regem ad ſua vota inclinaret, exponebat, quod Maximilianus violata pactorum fide Polonici Regni titulos ſibi vendicaret. Subitanea hæc Cardinalis profectio, quo ſpectaret, Legatum Pontificium, qui tum in Cæſaris aula agebat, minime latebat, hinc ut imminentis belli calamitates præverteret, ac Poloniæ Regem, regnique Proceres ſummo Pontifici obſtringeret, Rudolpho Cæſari auctor extitit, ut Maximilianus Poloniæ Regis titulum abdicaret, ſinceroque animo Polonis reconciliaretur, cum exinde ſperandum eſſet, quod Sigismundus Rex primævo naturæ beneficio pacis ſtudioſus facile Andream a cœpto conſilio dimoveret, hic vero Polonorum ope deſtitutus a rebus in Dacia innovandis abſtineret. Verum pia hæc conſilia per ipſam Battorii levitatem penitus everſa fuere. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXX.

Sigismundus Battorius pœnitentia ductus, atque in Tranſylvaniam reverſus.

Vix Sigismundus per aliquot dies in Sileſia morabatur, cum illico præter mæſtam ampliſſimi imperii temere relicti recordationem priſtinæ potentiæ deſideria, ac præſentis conditionis tædia *Thu. l. 122.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ipsius animum pugnante phantasmatum viciſſitudine obruerent, quibus ille de victus assumptis nonnisi duobus itinere comitibus Monachi habitum indutus menſe Auguſto e Sileſia profugit, datis que ad Cæſarem literis die vigeſima ſecunda ejusdem menſis ſibi conditiones & pacta non fuiſſe ſervata, perpera queſtus eſt, & nequidem expectato Rudolphi reſponſo per devia, & invia præter omnem expectationem Clauſenburgum ſeu Claudiopolim Daciæ Metropolim pervenit, moxque civibus in fidem receptis in omnes Provinciæ partes suos Delegatos decrevit, qui cunctos de adventu ſuo certiores redderent. Redire in obſequium ejus Procerum non pauci, inter milites tamen Saxones a fide Cæſari obſtricta absque ipsius conſenſu deficere noluerunt: quocirca Legatio ad Rudolphum decernitur, cui obeundæ Demetrius Napragius Cancellarius, Athenſis Epiſcopus, & Stephanus Potskajus Sigismundi Avunculus deſtinabantur, qui apud Cæſarem Sigismundi reditum excuſarent, ſimulque unicum Provinciæ Ordinum votum eſſe teſtarentur, ut eo annuente pax in Provincia, necnon Batthoreorum nomen cum pace conſervaretur: interea Sigismundus Albam-Juliam perveniens cum Andrea Cardinali Patruo ſuo ex

Polo-

Polonia reverſo in gratiam reverſus eſt, necnon Diariam Chriſtiernam uxorem ſuam denuo recepit, quam tamen paulo poſt eadem levitate repudiabat, Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXXI.

Clemens VIII. Papa Ferrariam profectus.

Sub idem tempus Clemens VIII. Ferrariam beneficiario jure Romanæ Eccleſiæ ſemper obnoxiam, ac nuper recuperatam petere, ſimulque alias ditiones eccleſiaſticas luſtrare ſtatuit, quocirca prius pro tranquillo Romanæ urbis regimine ſalutaria condebat ſtatuta, ac præprimis Inicum, ſeu Ignatium Avalos de Arragonia Neapolitanum Cardinalem, Epiſcopum Portuenſem tanquam Legatum ſuum deſtinabat, ac die tertia Aprilis edito hanc in rem diplomate eidem plenam omnes etiam exemptos Curiæ Miniſtros regendi, delinquentes, & rebelles plectendi, diſcordias componendi, cauſſas civiles cognoſcendi, & ſententias quascunque exequendi, ac certa beneficia additis quibusdam conditionibus conferendi poteſtatem impertiebatur, ſimulque alio diplomate die decima ejusdem menſis promulgato declarabat, quod Curiæ Miniſtri, qui Papam comitantur, æque ac ceteri omnibus fruerentur prærogativis: *Spond. hoc ann. n. 1.*

Sæcul. XVI. A C. 1598

his ita dispositis Pontifex die duodecima Aprilis cum nobili Antistitum, & Clericorum comitatu, ac militari satellitio sanctissimam Evchariſtiam in capsa pretiosa sub aureo umbraculo, accensisque luminibus præferri curabat; haec enim perantiqua est summorum Pontificum peregre proficiscentium consuetudo, de qua Angelus Rocca Apostolici Sacrarii Præfectus eruditum edidit commentarium. Demum altera die Clemens sacro in Vaticana Basilica ad Aram Divi Petri, & Pauli peracto verba illa Itinerarii pronuntiabat: *In viam pacis &c.* statimque iter suum exorsus die vigesima quarta ejusdem mensis Lauretum venit, ubi Beatissimæ Virginis aedes religiose visitans, ac sæpius ibidem rem divinam peragens, sacram omnem, qua utebatur, suppellectilem una cum mille aureis dono reliquit: inde die vigesima septima Anconam ad mare Adriaticum delatus die Christo ad cœlos ascendenti sacra cum quindecim Cardinalibus sacro solemni interfuit, a Nobili Justiniano Equite Veneto tribus Reipublicæ triremibus perhonorifice exceptus: postea terrestri itinere die septima Maji ad sancti Georgii Cænobium Olivetani Ordinis, Ferrariæ finitimum, pervenit, sequenti autem die comitantibus eum viginti septem Cardinalibus

Ferra-

Ferrariam ſolemni pompa ingreſſus eſt, cui adventanti Ferrarienſium Sapientium Judex obviam proceſſit, urbisque clavet debito obſequio porrexit, Magiſtratus vero, omnisque populus ubique feſtiva maximæ lætitiæ ſigna edidit: reliquo autem tempore Pontifex rebus diſponendis, nec non excipiendis Principum Legatis, atque inſignibus pietatis, liberalitatis, omniumque virtutum exercitiis intentus uſque ad finem Novembris ibidem ſubſtitit, Sæcul. XVI. A. C. 1598.

§. XXXII.

Hæretici in Suecia legitimi Regis ſui imperium excutientes.

Fervebant adhuc in Sueciæ Regno ſeditioſa hæreticorum molimina adverſus Sigismundum Regem ſuum, qui iterato itinere Laſcum e Polonia ad Carolum regiæ auctoritatis uſurpatorem ablegabat, eo autem reverſo plene edoctus erat, quod obfirmata hæreticorum pertinacia id unice ageretur, ut ſub Sudercopienſis decreti obtentu regia poteſtas everteretur, ac Caroli auctoritate ſtabilita fides Catholica a regno penitus eliminaretur. Percepto Suecorum conſilio Poloni Proceres in Varſovienſibus comitiis congregati Sigismundo Regi auctores extitere, ut unacum claſſe ad regnum ſuum contenderet. Igitur *Thuan. l. 121 Spond. hoc anno n. 21. Chytr. in Sax.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Rex facto itinere ad Calmariam maritimum Sueciæ oppidum adpellit, multasque urbes incruenta victoria in potestatem suam redigit, mox vero Carolus ejus Patruus in Lincopiensi agro Regi cum exercitu occurrit, pacis desiderium simulans, re tamen ipsa, ut res suas tum adhuc confusas instruendi spatium hac fraude nanciscereturque, ideo etiam Legatos ad Regem bina vice decernebat, significantes, quod si pacis studiosus regnum ingredi vellet, ipsemet ei præsto foret, illumque rogaret, ut a christianorum, & subditorum sanguine fundendo abstineret: verum Rex hæreticorum promissis haud fidendum crebra experientia edoctus, Legatos re infecta dimisit: interea Hungaros inter, & Suecos insciis Belliducibus acre exortum est certamen, tanta Hungarorum virtute, ut nisi a Sigismundo revocati fuissent, hostilem exercitum penitus profligassent: cum vero immoderatius in mortuorum cadavera desevirent, multi etiam antea Regi addicti ab eo defecerant, unde Carolus animosior factus protervia suæ hæresis digna adversus legitimum Regem suum novas copias contraxit, ac iterato prælio illum profligavit, quocirca hic terra, marique adversam expertus fortunam potius Regno suo excedere, quam illud

illud probrosis conditionibus redimere maluit, hinc Caroli insidias veritus Dantiscum recessit, inde in Poloniam reversus. Tum Carolus plena libertate regnum usurpans nonnullos Proceres Regi addictos extremo supplicio affecit, habitisque Jenocopiæ comitiis ad tantam prolapsus est temeritatem, ut Regem præstituto die inermem comparere juberet: cum vero ad tantam petulantiam Rex nihil responderet, Carolus mense Julio Stocholmiæ rursus coactis Regni comitiis, ut populos in concitata rebellione firmaret, dolosum promulgabat edictum, quo exponebat, quod de vitæ suæ securitate sibi sat cautum non esset, cum Papæ, aliorumque Apostatarum (scilicet Sigismundi Regis Catholici) insidiis expositus foret, proin potentius auxilium sibi præstari rogaret, si diutius hanc curarum, & laborum molem pro salute publica, seu verius pro hæresis defensione, & catholicæ fidei exterminio sustinere cogeretuur: cum autem Proceres eodem veneno, ac dolosis consiliis imbuti essent, facile Caroli votis annuerunt, ac publico decreto Regnum Sigismundo abrogantes, omnem ei deinceps fidem, atque obsequium esse denegandum declarabant addentes, quod Uladislaum quinquennem ejus filium admittere parati essent, si

Sæcul. XVI. A.C.1598.

Sæcul. XVI A.C. 1598.

intra ſemeſtre in Regnum veniret, ut in Suecorum ſecta, patriisque legibus educari poſſet: ita nempe hæretici ſummos Pontifices, ſiqui eorum ſubditos ab obedientia Principum ob graviſſimas cauſſas ſolvunt, diris devovent, ipſi vero duntaxat in fidei Catholicæ odium legitimos ſuos Reges jurato ſubditorum obſequio etiam per edicta privare non dubitant. Ceterum Carolus ſummarum potitus nonniſi Gubernatoris, & Sudermanniæ titulo uti voluit, Regis tamen nomen anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo quarto palam ſibi arrogabat.

§. XXXIII.

Guilielmus Roſa Sylvanectenſis Epiſcopus ſeverius caſtigatus.

Thu. l. 120. *p.* 826 *Daniel hiſt. de France p.* 235.

Extincta in Galliis ſacra, ut vocabant, unione regii Senatores, ut Henrico IV. magis complacerent, majori, quam par erat, ſeveritate in reſiduos hujus fœderis Viros deſævire cœperant, cauſſati, regni tranquillitate nondum ſatis ſtabilita omnem factionis radicem eſſe exſcindendam, præcipue vero curandum, ut temerarii, & ſeditioſi ſermones, ac libri præpedirentur, eorumque Authores debito plecterentur ſupplicio: hoc obtentu Pariſienſis Senatus in Guilielmum Roſam Sylvanectenſem Epiſcopum

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

pum olim ſacro fœderi addictum extremam exercebat ſeveritatem, duntaxat eo ex capite, quod a nonnullis inſimularetur, perinde ac ſi gloriatus fuiſſet, quod ceteris prior huic factioni nomen dediſſet, nunc vero, ſi eædem temporis viciſſitudines recurrerent, ſe rurſus eidem acceſſurum dixiſſet: inſuper alii huic Prælato crimini dabant, quod librum, cui titulus: *Catholica expoſtulatio*, a quodam Cauſſidico nomine Ludovico Aureliano divulgatum deprædicarit, notisque in margine adſcriptis ediderit. Adhæc accuſationum capita Epiſcopus die quinta Septembris in majori Palatii aula coram Septemviris, ac Senatu capite nudus, ac ſtans declarare jubebatur, quod temere, & inconſiderate de hac factione locutus præfatum librum deteſtetur, præterea centum aureos in captivorum ſuſtentationem erogandos mulctæ nomine penderet, totoque hoc tempore Sylvanectum non accederet, nec conciones ad populum haberet: cum autem Epiſcopus huic Senatus-Conſulto ſeſe ſubjicere cunctaretur, illud majori adhuc ſeveritate executioni datum eſt; cum enim Roſa pridie Epiſcopali veſte coram Judicibus compareret, a triumviris monebatur, ut ſacri Ordinis ſui inſignia ipſus deponeret: cum autem id recuſaret, in Senatum rapta-

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

tus revocationis ſuæ formulam in Senatusconſulto comprehenſam ignominioſe recitare cogebatur.

§. XXXIV.

Cleri Gallicani comitia Pariſiis celebrata.

Daniel l. c. p. 235. Thu. l. c. 120 p. 827.

Menſe Auguſto Clerus Gallicanus permittente Rege comitia Pariſiis celebrabat, in quibus totius Ordinis nomine Franciſcus Gueslæus Turonenſis Archiepiſcopus deploratum Eccleſiæ Gallicanæ ſtatum, necnon corruptos ob neglectam religionem mores, & diſciplinam amare deplorans hæc a Rege poſtulabat. I. Sacri Concilii Tridentini decreta promulgentur, iis exceptis, quæ Eccleſiæ Gallicanæ libertatibus, & Curiæ immunitatibus, aut privilegiis adverſari videntur. II. Rex Epiſcopatuum, aliorumque beneficiorum nominationibus conſcientiam ſuam haud amplius gravet, nec penſiones ex bonis eccleſiaſticis conferat Laicis, conceſſa vero revocet. III. Bonis eccleſiaſticis nova onera non imponat. IV. Loca ſacra in profanos uſus converti non permittat, & gratias pro beneficiis proxime vacaturis revocet. V. Pacta cum Rege a Clero inita ſerventur. Verum ad hæc Rex vagis verbis reſpondit, quod diſciplinam eccleſiaſticam in Regno

gno reſtaurari vehementer deſideret, in hoc tamen negotio pedetentim, non autem præcipiti procedendum conſilio: de cetero ipſos hortetur, ut officii ſui memores populum ad pietatem exemplo ſuo incitent, hocque pacto, ſi & ipſi ad ſinceram Regis voluntatem ſuo opere concurrere voluerint, brevi reformationis negotium confectum foret: *Equidem*, ſubjunxit Rex, *hucusque nonniſi vanis verborum ambagibus, ac ſpecioſis promiſſis vos lactavi, nunc vero operum meorum fructus addam: deinceps experiemini, quod & ſi exterius geſtem palliolum pulvere ſordidum, interius tamen totus aureus ſim.* Verum obſervat quidam recens Hiſtoricus, nihil ſolemnius fuiſſe Henrico Regi, quam quod ſemper factorum loco benevola verba, amplaque promiſſa ſuis daret: enimvero Clerus a Rege haud amplius, quam vanam ſpem, reportabat, etſi ex Senatus ſui conſilio ad ſingula poſtulata reſponſum iri ſpopondiſſet.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Abregé chronolog. de l'hiſtoire Eccl. tom. 3. a l'ann. 1598

§. XXXV.

Revocatio Pariſienſis Decreti contra Jeſuitas editi.

Ex hoc ipſo Gallicano Conventu Patres Jeſuitæ, contra quos Pariſienſis Senatus ſeverius agebat, libellum Regi porrigendi occaſionem arripiebant

Thuan. l. c. Spond. hoc ann. n. 7. Oſſat. ep. 119 132. 152. 153

Sæcul. XVI. A. C 1598.

bant fupplices, ut præprimis Toloſæ, & Burdigalæ ulterius perſiſtere, ſuisque bonis frui, ac juventuti erudiendæ operam impendere permitterentur: obſtitere quidem acriter Aulicorum nonnulli, quos inter præcipuus erat Civernius Cancellarius, cum autem Principes, & Proceres aſſiduis precibus, ac commendationibus in Jeſuitarum favorem omni ex parte conquiſitis continuo Regem ſollicitarent, Pariſienſis Decreti executio interim differebatur: ſub idem vero tempus Triumviri in Senatu edictum contra Ludovicum Juſtum Turnonium Arvernorum Prætorem, qui, ut ſupra memoravimus, Pariſienſe Decretum adverſus Jeſuitas exequi recuſabat, effectui dari inſtabant, quocirca Senatus die decima octava Auguſti interpoſita ſua auctoritate Turnonii bona ærario Regio addicta, eum vero ſua Præfectura ſpoliatum pronuntiavit, ſimulque nequis filios ſuos ad Jeſuitarum Scholas mitteret, inhibuit, & ſi nunc apud Jeſuitas literis operam darent, illos omnibus juribus, prærogativis, aliarumque Univerſitatum privilegiis indignos declaravit. Ea res haud parum offendebat Arnaldum Oſſatum Cardinalem, qui datis ad Villaregium litteris innovatum hoc decretum Regis famæ, ejusque rebus nondum ſat pacatis grave præjudicium

cium afferre, graviſſimis rationum momentis demonſtrabat, eaque de re ad Clementem VIII. Papam mox Epiſcopum Atrienſem ſe ablegaturum ſignificabat: nec minus Jeſuitæ Laurentium Mogium ſuæ Societatis Sacerdotem Romam decernebant, cui etiam idem Oſſatus publicæ ſecuritatis literas procurabat: inſuper quam primum novum hoc Senatus conſultum Turnonio innotuerat, mox Toloſanus Senatus inſtante Occidaniæ Syndico die vigeſima tertia Septembris edictum penitus oppoſitum promulgabat, tam Turnonio, quam Magiſtratibus inhibens, ne quovis pacto Jeſuitas, eorumque Diſcipulos in ſuis Scholæ exercitationibus, aut bonorum poſſeſſione impedirent, indicta decem millium aureorum mulcta: equidem urgente Civernio Rex hac inter ſe pugnantium decretorum concertatione offenſus, Toloſanum revocare, & Pariſienſe edictum obſervare voluit: verum a quibusdam Aulicis præpeditus, uſitata inter Gallos procraſtinandi ſolertia hujus rei executionem eluſit. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXXVI.

Medicæi Cardinalis Legati diſceſſus ex Francia.

Poſtquam Alexander Medicæus Cardinalis Papæ Legatus per biennium in *Thuan. l. c. Ciacon. to. 4. p. 73.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

in Galliis moratus multa ad Ecclesiæ gloriam, regnique quietem feliciter perfecerat, ab Henrico Rege in Italiam revertendi facultatem petebat, quem ipsemet Rex in ejus ædibus officiose salutans profitebatur, quod pacem, qua nunc frueretur, post Deum summi Pontificis & hujus Cardinalis solertiæ deberet, diu tamen hac tranquillitate frui haud posset, nisi prolem masculam regni hæredem susceperus esset, quam cum ex sua Conjuge sperare haud valeret, Legatus apud Papam solerter instaret, ut ejus connubium solveretur: his dictis Rex studiose sermonem ad Gabrielem Estræam detorquens, se ab hac puella tenerrimo affectu diligi declarabat: Verum prudentissimus juxta, ac piissimus Cardinalis, qui exin majus, quam ipso bello, periculum Regno impendere probe prospexerat, hoc Regis consilium exhorrescens paucis hæc respondit: „Mihi satis, superque est, quod in pace „sancienda summi Pontificis, regiæque „suæ Majestatis desiderio satisfecerim: „cum ergo aliud legationis meæ man„datum mihi impositum non fuerit, id „unum supereſt, ut Romam ad Ponti„ficem reverti properans, ei legationis „meæ rationem reddam: id ut mihi „cum bona Majestatis vestræ venia li„ceat, impense efflagito.„ Soluto hoc collo-

colloquio Legatus ſolerter Proceres monuit, ut Regem a propoſito tam pudendo, ac regni ſaluti tantopere pernicioſo avertere curarent. Tandem Cardinalis arrepto itinere in Italiam reverſus, Ferrariam, ubi tum Clemens VIII. agebat, contendit, ubi etiam Cardinalibus eidem obviam procedentibus ad publicum Senatum delatus a ſummo Pontifice benigniſſime excipiebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXXVII.

Henrici Franciæ Regis conſilium de diſſolvendo ſuo connubio.

Quamvis Henricus Rex a ſuo propoſito, quo jam ab anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſecundo ſuum cum Margarita Valeſia connubium diſſolvi deſiderabat, Cardinalem Medicæum valde alienum expertus eſſet, eo tamen e Galliis diſcedente poſt Lucemburgi Ducis diſceſſum mox Sillerium, quem ſtudioſe antea colloquio cum Cardinali habito intereſſe voluit, Romam Franciæ Legatum decrevit, dato eidem negotio, ut de diſſolvendo hoc Matrimonio ageret, hac tamen in re Cardinalis Medicæi opera minime uteretur, eidem tamen perſuaderet, quod Rex propoſitum nuper in ſecreto illo colloquio manifeſtatum immutaſſet: cum autem tum Pontifex adhuc Ferrariæ hæreret, nonniſi

Daniel a l'an. 1599. p. 243. Thu. l. 120. p. 828. Letter. du Pleſſis 14. April. 1592. Letter d' Oſſat l'an. 1599

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

nisi eo Romam reverso Sillerius iterum stituit, quo ibidem adventante Henricus Rex ad Ducem, Senatumque Venetum præprimis Jacobum Augustum Thuanum mittere decreverat, cum autem ad extricandas Nannetensis edicti difficultates ejus opera indigeret, Antonium Sequierum Præsidem Parisiensem Venetias ablegabat, Romæ vero Cardinalem Ossatum, qui jam antea Francorum res ibidem procuraverat, ad promovendam divortii sui caussam impense solicitabat. Attamen totum hoc negotium vix non penitus dissipatum credebatur; Rex enim paulo post derepente violenta febri correptus per integrum biduum nullam vitæ spem reliquam fecerat, quamprimum tamen ex eo morbo convaluit, rem urgere cœpit.

§. XXXVIII.

Philippi II. Hispaniarum Regis obitus.

Thuan. l. c. Gallut. de bello Belg. l. 10.

Hic idem mensis September, qui olim Caroli V. postremus erat, paritur Philippo II. ejus Filio Hispaniarum Rege exitialis fuit; postquam enim Albertus Austriæ Archidux Isabellam Claram Eugeniam ejusdem Hispaniæ Regis Filiam facta a summo Pontifice legis gratia sibi desponsaverat, ac Belgii administrationem Andreæ Cardinali Austriaco Ferdinandi Archi-

Archiducis Filio reliquerat, depoſita Purpura ſacra die decima quarta Septembris iter Hiſpaniam verſus per Germaniam ſuſcipere paravit, ut Græcio in Styria Margaritam Auſtriacam Sponſam Philippo III. Philippi Regis Filio deſtinatam ſecum duceret: porro Wirtenbergam delatus luctuoſum de præfati Philippi obitu nuntium accepit: hic enim annum jam alterum doloribus, variisque ulceribus cruciabatur, cum vero ſe jam morti proximum intelligeret, die trigeſima prima Maji diſſuadentibus licet Medicis ad ſancti Laurentii Conventum Ordinis Hieronymitani prope Eſcuriacum, ut ad mortem ſancte obeundam ſeſe utilius inſtrueret, deferri voluit, atque a Didaco de Yepes ejusdem Ordinis Religioſo de ſummo vitæ periculo admonitus conſcientiam ſuam ab omnibus noxis toto vitæ tempore contractis in ſacro tribunali expiabat, variisque pietatis exercitiis ad æternitatis iter feliciter peragendum ſeſe accingebat. Demum Caroli V. Patris ſui ſepulcrum aperiri, & loculi magnitudinem dimetiri, tandem vero ſimile feretrum ſibi conſtrui, atque in ſuum conſpectum afferri juſſit, ut regiæ dignitatis amplitudinem tandem duorum palmorum loculo concludi contemplaretur: ejus autem vita magis ad mortem

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

Turrian. de felici exceſſu Philippi II.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

properante Garsiam Loailam Filii sui Moderatorem, Toletanum Archiepiscopum, nec non Camillum Cajetanum Patriarcham Alexandrinum Pontificis Oratorem die decima sexta Augusti accersiri jussit, ubi ab isto, atque a summo Pontifice omnium criminum veniam, & Apostolicam benedictionem exposcens, sacris Ecclesiæ Catholicæ Sacramentis communiri petiit, quæ etiam cum summa pietatis significatione recepit, palam testatus, præter hanc sibi nullam lætiorem horam vitæ universæ spatio effluxisse: demum ad Philippum Filium suum conversus: *Aspice fili*, inquiebat, *quo demum humana omnia vergant. Hæc illa recidunt tanta ambitione quæsita, tot custodita laboribus, animique periculis imperia, ac diademata, quo me vides ex illo tot Regnorum fastigio delapsum & ipse dispicieris aliquando: hinc id tibi curæ sit unice, talis ut vivas, qualis optes a morte deprehendi. Tria præ ceteris tibi, Nate, super magni hæreditatem imperii lego, enixeque commendo, Christianæ, Catholicæque Fidei adversus sectas omnes indefessam defensionem, Romanæ, atque Apostolicæ Sedis reverentiam, ac venerationem, justitiam in subjectos populos nullo tempore violandam.* Hæc elocutus postea Isabellam Filiam suam unice dilectam ita alloquebatur: *Ipsum Deo non fuit, ut, quod in votis perpetuo habue-*

habueram, te ante matrimonio junctam vi- Sæcul. XVI.
derem, quam e vivis excederem: rogo ta- A.C. 1598.
men, ut qualem vitam apud me ad eam usque diem traduxisti, a me dissociata continues in posterum: curam imprimis omnem impende, ut in Belgicis Provinciis, quas tibi in dotem reliqui, catholica fides augeatur; hic enim consilii mei finis erat præcipuus: spero autem, te minime neglecturam, quod amantissimus Pater a te postremo discedens tam impense rogat: idem studium Alberto Conjugi tuo, cum primum in ejus conspectum veneris, meo nomine plurimum commendes velim. His dictis Filiæ suæ maximi pretii adamantem, quem ab Elisabetha uxore sua receperat, consentiente Filio donabat, mox vero Mondejaræ Marchionem, Antonium Peresium, nec non ob furtivum fericidium captos liberari præcepit, damnatis vero ad mortem vitæ veniam fecit: sub idem quoque tempus arculam quamdam a Ferdinando Toletano ad se deferri voluit, ex qua Christi e cruce pendentis simulacrum præter duo conserta e funiculis flagella deprompsit, ad Filium suum dicens: *Hæc avitæ pietatis monumenta sunt, utinam in omnem itura posteritatem. Hanc effigiem Dei Cruci affixi habens in manu Carolus Parens meus, animam tradidit in ejusdem manus. Cum eadem ego tam bono Duce ex hac vita discedam, tuque in hoc*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

etiam Majorum tuorum insiste vestigiis. Flagella, quæ vides, & forte pro tenera ætate horres, insignia sunt imperii, quod Avus idem tuus in suum corpus exercebat. Sanguis, quo perfusum eorum alterum est, ejusdem est. Venerare memoriam, imitare pietatem. His prolatis præfatam Christi Cruci affixi imaginem, in cujus amplexu Carolus ejus Parens ante quadraginta annos eodem mense exspiraverat, sæpius religiose deosculatus hæc verba pronuntiabat: *Equidem ut vir Catholicus in fide, atque obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ morior:* dein duabus ante obitum horis tam vehemens animi deliquium patiebatur, ut jamjam e vivis excessisse crederetur, paulo post tamen linquentem animam revocans defixos in cœlum oculos aliquamdiu tenebat, demum vero die decima tertia Septembris, quæ in Dominicam inciderat, eadem, qua semper vixerat, tranquillitate, animique constantia felicem animam Deo reddidit, postquam ultra annum ætatis suæ septuagesimum primum vixerat, ac quadraginta ferme tribus annis Hispaniæ Regnum moderatus fuerat. Sepultus est in Ecclesia sancti Laurentii juxta altare prope tumulum Annæ postremæ uxoris suæ, prout ipsemet testamento caverat.

§. XXXIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XXXIX.

Ejusdem Regis prærogativæ.

Ceterum hic Princeps erat tot animi, corporisque dotibus exornatus, ut posteris tanquam numeris omnibus absoluta regendi norma proponi mereatur; sublimi enim, ac sagaci ingenio præditus, passim Philippus prudens nominabatur, ad quietem quidem primæva naturæ propensione magis, quam ad arma proclivis, semper tamen in otio negotii appetens, nec non in rebus gerendis adeo accuratus, atque indefessus, ut totum regiminis sui tempus gravissimis regnorum curis impendens frequentissime cum suis Consiliariis in Senatu versaretur: fuit equidem statura brevi, sed venusta, vultuque gravi, sed jucundo, adeo, ut ad suum colloquium admissos severa oris majestate ad reverentiam incitaret, sua autem morum comitate in variis necessitatibus occurrentibus fiduciam instillaret. Eminuit insuper incredibili erga Deum, Cœlitesque, ac res sacras religione, cui justitiam nullo pacto violandam conjunxit, ac propterea semper publica officia non pro favorum mensura, sed pro meritis, ac cujuscunque dignitate distribuit, nec minus se solertem in cognoscendo, quam æquum in dispensando, exhibuit: fortunæ quidem

Gallut. l. c. Thu. & Daniel ut supra Spond. n. 11.

Sæcul XVI A.C 1598.

dem varietate vehementer jactabatur, nec tamen unquam ejus constantia rebus secundis nimium elevata, aut adversis labefactata est, unde ex ipsis calamitatibus tam propriis, quam alienis emolumentum captare gnarus dubitandi locum reliquit, an prosperis magis moderate usus, an vero in afflictis fortiter tolerandis magis invictus fuerit: licet enim suum imperium ad Asiam, & Africam protenderet, atque Insulas numero plurimas, & ambitu ampliſſimas, necnon Lusitaniæ Regnum sibi subjiceret, rebelles compescceret, ac Gallos duabus victoriis domaret, & communem Christiani nominis hostem apud Echinadas Insulas glorioſe debellaret, nihilominus in hoc solo gloriabatur, quod Religionem Catholicam propagandi, ac hæreticos reprimendi occasionem nactus fuerit: pari etiam moderatione, & æquanimitate Belgii a regia ditione decerpti defectionem, Goletæ, & Tunetani Regni jacturam, & præcipue inopinatam classis suæ disperſionem adeo constanter tolerabat, ut quasi per jocum diceret: *Se contra homines, non contra ventos, ac mare tam validam classem instruxiſſe.* Ceterum Philippus quatuor habebat conjuges, quarum primam nomine Mariam Joannis III. Lusitaniæ Regis Filiam anno Christi milleſimo quingenteſimo

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

teſimo quadrageſimo quarto duxerat, atque ex ea Carolum ſuſcepit, de cujus obitu alibi mentio occurrebat, altera autem erat Maria Angliæ Regina anno ſalutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quarto nupta, ſed brevi morte absque liberis ſublata. Tertia Eliſabetha Henrici II. Regis Filia anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo deſponſata Iſabellam, & Catharinam ei peperit: quarta demum Anna Maximiliani Cæſaris Filia decimo poſt anno Regi ſociata eſt, ex qua præter quatuor liberos ſolus Philippus III. hæres relictus eſt anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo menſe Junio natus,

§. XL.

Hiſpaniæ Regis Teſtamentum.

Jam ante quadriennium, cum adhuc Mantuæ ageret, die ſeptima Martii teſtamentum condidit, præceptorum gravitate, ſententiarum pondere, rerumque prudentia longe celeberrimum, in quo non modo providi Principis, ſed potiſſimum veri Chriſtiani partes explebat: præprimis enim Philippum Filium ſuum omnium Regnorum, ac ditionum ſuarum hæredem ſcripſit, ita, ut tunc, ſi is ſine liberis decederet, Catharina, ejusque liberi ſuccedant, his tamen deficienti-

Thu. l. c. Spond. hoc ann. n. 12.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

bus Maria Auguſta ejus Soror, illiusque liberi ordine ſuo, ac deinceps illi, qu lege, & jure ad ſucceſſionem vocabu tur, ſubſtituti cenſeantur, dummodo v re Catholici ſint, nec de hæreſi ſuſpect aut infecti, excepit tamen Belgii ditio nes Iſabellæ in dotem aſſignatas, ſtatuitque, ut quamprimum Princeps annum decimum quartum attigiſſet, ſtatim e Tutorum cura egreſſus Regnum per ſeipſum adminiſtraret: præprimis vero ſuo Filio ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ debitam, fideique Catholicæ conſervationem commendabat, præcipiens, ut ſacræ Inquiſitionis Miniſtros præcipuo loco haberet, quatenus eorum ſollicitudine pullulantes paſſim ſectæ eliminarentur: inſuper præcepit, ut omnia regni bona, ac jura diligenter conſerventur, quatenus ſic hæres eo firmius imperii amplitudinem tueri, & ad Eccleſiæ, & Religionis Catholicæ defenſionem majora præſidia conferre poſſit: præterea ſtatuit, ut omne æs alienum integra fide ſolvatur, & privatis damnum, quod ex venationis interdicto perpeſſi ſunt, reſarciatur: decem vero aureorum millia ad Virgines egenas, bonaque fama claras in honeſto matrimonio collocandas, necnon triginta aureorum millia ad redimendos captivos Chriſtianos ex ærario regio erogentur: ingentem etiam

tiam pecuniarum ſummam in eleemo- Sæcul. XVI. A.C. 1598.
ſynas, & pia legata pauperibus, atque Eccleſiis aſſignabat, data executoribus venia, ut ex bonis ſolo non affixis, ac divenditis poſtremæ huic voluntati ſatisfiat. Biennio poſt, cum ad S. Laurentii monaſterium delatus eſſet, die vigeſima tertia Auguſti codicillum, ut vocant, adjecit, ac priori teſtamento rurſus confirmato declaravit, quod ſi ipſum prius mori contingeret, penes Albertum Archiducem imperii cura eſſet, donec ipſius Filius ad legitimam ætatem pervenerit. Præterea circa Navarrici Regni ſucceſſionem ſcriptum relinquebat, quod variis negotiis diſtentus hanc controverſiam diligentius diſcutere prohibitus fuiſſet, proin ejus Filius hujus cauſſæ momenta a peritis, probisque Viris examinari curet, &, ſiquid præter jus, & æquum fors attentatum comperiatur, damnum, & jactura legitimis poſſeſſoribus compenſetur. Porro ex hoc ultimæ voluntatis teſtimonio luculenter pietas ſimul, & æquitas magnanimi, ac vere Catholici hujus Regis elucet, unde flocci habendæ ſunt calumniæ, ac propudioſæ cavillationes, quibus non pauci Scriptores vel privato ſuæ Nationis Hiſpanis infenſæ æſtro abrepti, vel erga Catholicæ fidei defenſores odio accenſi glorioſam, æternaque memoria di-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

dignam piissimi hujus Principis vitam mortemque maculare non erubescunt.

§. XLI.

Philippi III. literæ ad Clementem VIII. Papam.

Gallut. l. 10. Thu. p. 832.

Decima quarta Septembris, seu altera post Philippi II. obitum die Philippus III. ejus Filius, regnique hæres summum Pontificem Ferrariæ agentem literas dabat, quibus illum de amantissimi Parentis sui morte certiorem reddebat, & omne obsequium, debitamque submissionem Sedi Apostolicæ pollicebatur, simul enixe supplicans, ut vicissim summus Pontifex illum summo mærore obrutum paterni solatii beneficio honorare vellet. Acceptis obsequiosis hisce literis mox Clemens Papa convocato Purpuratorum conventu fusius in defuncti Regis laudes excurrens in hanc fere sententiam perorabat: "Tam prudentis, ac religiosi Principis excessu Ecclesia Christi magnam fecit jacturam: erat enim ille æneus pro populo Dei murus perpetuo ejusdem hostibus objectus: illius vita continua fuit pugna pro fide Catholica: Religionis tutandæ studio, cultuque pietatis nemo præter eos, qui jam immortales in cœlo regnant, cum eo comparari valet: duplex tamen in mærore tam communi nobis

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„nobis ſuppeditatur ſolatium: alterum, „quod a deſuncto Rege ſingulari cum „pietate peracta vita, & excepta mors, „æternæ felicitatis ab eodem compara„tæ prope certam faciant fidem: alte„rum vero, quod in tot adminiſtratione „Regnorum ei legitime ſuccedens Phi„lippus Filius, ad exemplum tanti Pa„rentis educatus, ſpem omnibus det non „minus egregiarum virtutum, quam in„gentis imperii hæres ſit futurus. „ In hanc quoque ſententiam Pontifex ad eundem reſcripſit, ac inſuper Ferrariæ die decima tertia Octobris ſolemnes pro Rege exequias celebrari juſſit, laudes illius deprædicante Alexandro Burgio ſancti Sepulcri Epiſcopo; porro ipſe Philippus biduo poſt datas haſce literas veſpertino tempore ad S. Hieronymi, Iſabella vero ad Diſcalceatarum Virginum Aſceterium ſeceſſit, donec ad exequias regali pompa celebrandas cuncta rite parata eſſent: hæ autem die decima octava Octobris inchoatæ fuerunt, præſentibus Rege, ejusque ſorore, cunctis Præſulibus, Proceribus, Equitibus, Aulæ Miniſtris, Roderico Cardinali Hiſpalenſi, necnon Pontificis, Cæſaris, & Senatus Veneti Oratoribus, ubi defuncto Regi Terrones Aquilaris oratione funebri parentabat, illum præcipue commendans ob virtutem, vitæque ſanctitatem

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

tem, quam veluti avitam, & hæredita-
riam in ejus familia hucusque extiti-
affirmabat, cum ex Philippi profapia o-
cto in Sanctorum numerum relati n-
merarentur, scilicet SS. Arnulphus, Be-
ga Arnulphi Nurus, Guilielmus Aqu-
tanniæ Dux, Ludovicus IX. Isabella Lu-
sitaniæ Regina, Milcolumbus III. Sco-
tiæ Rex, Margarita, Mathildis Bon-
quibus accenseri merentur sanctus Pel-
gius, & Ferdinandus V. Hispaniæ Rege
quorum in regna successit Philippus.

§. XLII.

Solemnes nuptiæ Regum Hispaniæ, & Belgii Principum a Papa consecratæ.

Thu. l. 121. Gallut. l. 11.

Percepto Hispani Regis obitu Albe-
tus Austriæ Archidux iter suum ma-
gis accelerabat, ac per Bavariæ fines
Oenipontum delatus obviam habui
Margaritam Austriacam, Philippi III.
sponsam unacum Maria ejus Matre, qu-
buscum Tridentum profectus, in Vene-
tæ, Mediolanensis, & Genuensis ditionu
finibus perhonorifice excipiebatur; post-
quam vero hi Principes ad oppidum,
cui Bussulemgo nomen, pervenerant, a
Petro Cardinali Aldobrandino summi
Pontificis nomine salutabantur, atque
in Urbem Ferrarienſem, ubi eos Papa
præ-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

præstolaretur, venire rogabantur, quem in finem jamjam Clemens VIII, Matthevocium Archiepiscopum præmiserat; cum autem Albertus, ceterique Regii Comites tertio a Ferrarienſi Urbe lapide ad quamdam Insulam veniſſent, a Pontificia Familia lautiſſime habiti, die decima tertia Novembris a Bandino, & Blandrato Cardinalibus, ingentique Præsulum Comitatu Ferrariam deducebantur, a toto Cardinalium Collegio, cunctisque Nobilibus honorifice salutati: demum ad Ferrarienſis olim Ducis Palatium, ubi tum Pontifex reſidebat, pervenientes a Bernardino Scoto feſtiva oratione in gentis Auſtriacæ laudes concinnata honorabantur, qua abſoluta Regina omnium prima, poſtea Maria ejus Mater, ac demum Albertus Archidux ad Pontificii pedis, & dexteræ oſculum admittebantur, quibus ſeſe Papa inclinans crucis ſignum impoſuit, felicemque gratulatus eſt adventum: poſtridie ex hoſpitio regali pompa ornato prodeuntes a Pontifice convivio excipiebantur; die autem decima quinta Novembris, quæ erat Dominica, ac regiis Nuptiis præfixa, tres hi Principes ad Eccleſiam Cathedralem pervenere, ubi præſente Cardinalium Collegio, & cunctis Nobilibus ſummus Pontifex rem divinam peragebat, decantato autem Apoſtolo-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ſtolorum ſymbolo Margaritam Regin
Farneſius, & Facchinettus Cardina
ad Pontificis ſolium deducebant, q
nec non ejus Matre, & Alberto præ
tibus Pontifex auctoritate Apoſtol
conſanguinitatis obicem ſuſtulit,
dein regio mandato publice recit
Clemens Papa matrimonium inter Ph
lippum III, Regem, cujus perſonam Al
bertus ſuſtinebat, & Margaritam Re
nam ſanxerat, cunctis feſtive aggra
lantibus: poſtea Albertus Archidux p
eundem Pontificem cum Iſabella
ſpaniarum Infante, cujus Procurator
agebat Sueſſiæ Dux regius apud P
pam Orator, connubium inibat, ac d
mum omnes regii hi Principes ab
pſius Pontificis manu ſanctiſſimam Eu
chariſtiam recipiebant, quibus etiam
Clemens Roſam auream donabat: re
liquum vero tempus ludicris, lætisqu
ſpectaculis abſumebatur: die autem de
cima octava Novembris regii ſponſ
Ferraria exceſſere, eos Petro Aldo
brandino Cardinali cum ingenti Præ
ſulum numero comitante: ubi conti
nuato itinere Albertus Philippum Cro
jum Solrei Comitem in Hiſpaniam ab
legabat, ut Philippum III. Regem de
proximo Reginæ adventu, ac valetudi
ne certiorem redderet, ſimulque ad eun
dem Belgii Ordinum mandata perfer
ret;

ret; jussus enim erat eidem præ aliis significare, quod Ordines peterent, ut Isabella proxima Belgii Princeps jurato sponderet, ipsam, atque ab ea progenitos in Catholica Religione perseveraturos, si vero, quod Deus avertat, eorum aliquis a sacra fide Catholico-Romana deficeret, mox omni jure in Belgicas Provincias tanquam successione indignum excludendum. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. XLIII.

Petri Pan Mauritio Comiti insidiantis supplicium.

Eodem hoc anno Petrus Pan, seu Panna Ypris in Flandria natus Lugduni Batavorum capiebatur, eoquod in eum suspicio caderet, perinde ac si Mauritium Comitem Nassovium trucidare moliretur. Hic fassus dicitur, quod Melchioris Vallæ Cognati sui, qui in Jesuitarum scholis Duaci viliora obibat ministeria, uxorem sollicitarit, ut Maritum suum ad patrandam hanc cædem induceret, ipse vero postea inopia pressus Duacum contenderit, ibique Jesuitarum Provincialem multis elogiis illum, qui ejusmodi facinus attentaret, deprædicantem percepisset, demum vero a Scholæ Rectore ad illud perpetrandum omnino inductus accepta pecunia hunc in finem in Hollandiam secessisset, firmiter *Thu. l. 121. Alegamb. Bibl. script. soc. p. 126.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ter persuasus, quod cæde illius, qui t animas quotidie jugularet, Deo grat opus perfecturus esset. Ast postqua Lugdunum pervenerat, atrocitate fac noris perpensa ipsum arrepti consilii p nituit, captus tamen, ac tormentis su jectus culpam suam fatebatur, quocir Hollandiæ, & Frisiæ Ordinum requis sententia a supremo Magistratu Leyd ad mortem damnatus die vigesima s cunda Junii extremo supplicio affici batur. Ceterum hæc per summam c lumniam a Calvinistis in Jesuitarum o dium conficta, & fanaticum hunc hom nem ad has confessiones syncophanta astu adactum fuisse, mox sequenti me se Franciscus Costerus Jesuita natio Belga, patria Mechlinienſis multis r tionibus comprobatum reddebat, edit hanc in rem epistola ad Hollandiæ O dines, necnon responsione ad sententia Senatus contra Petrum Pan latam: postea eandem hanc Costeri Apologiam Ægidius Schondonchus itidem Jesuita patria Brugensis latine reddidit, eique hunc titulum præfixit: Sicca Tragœd Comiti Mauritio a Jesuitis (ut volunt Calvinistæ) Leydæ intentata anno mil lesimo quingentesimo nonagesimo nono Antverpiæ typis Trognesianis edita.

§. XLIV.

§. XLIV.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Fœderatorum Ordinum fœdus cum Eliſabetha Angliæ Regina.

Cum Eliſabetha Angliæ Regina pacem Hiſpanos inter, & Gallos firmatam præpedire deſperaret, Fœderatarum Provinciarum Ordinibus ſubdole ſuggerebat, quod bellum unice in eorum commodum proſequeretur, hocque pacto patriæ, Religionis, & conſcientiæ libertatem, quæ nupera pace in diſcrimen adduci videretur, tueri intenderet; porro haſce rationes adeo artificioſe fallax hæc Regina exponebat, ut Ordines, quamvis ab eadem præcipue propriam utilitatem ſpectari ſubolerent, auctore tamen Mauritio arctiorem cum ea ſocietatem inire decernerent: mox vero Regina de propenſa eorum voluntate certior facta ad illos Franciſcum Vereum Equitem ablegabat, qui de belli adverſus communem hoſtem, quo nomine Catholicos indigitabat, movendi ratione cum eis ageret: viciſſim hi Varmontium Joannem Burneſeltium, Verkum, Hottingam, & Andream Heſſelium in Angliam decernebant, qui conſultationibus utrinque habitis fœdus pactis hiſce conditionibus ſanxerunt I. Ordines pro octingentis florenorum millibus idoneam cautionem Reginæ præ-

Rapin. Thoiras l. 17. p. 498. Thu. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ſtent, ac præſcriptis ſolutionum tempo-
ribus hanc ſummam reſtituant. II. Ci-
ca reſtitutionem urbium, quas Regina
adhuc tenet, poſt ſancitam pacem age-
tur. III. Regina haud ultra obſtringe-
tur ſubſidiarias copias Ordinibus ſub-
miniſtrare, atque Angli, qui nunc, vel in
poſterum in Belgio ſtipendia merebun-
tur, Ordinum ſumptibus alantur, eisque
illorumque Ducibus fidem ſuam ſacra-
mento obſtringant. IV. Hoc pacto
auctoritas Anglico Deputato in nupe-
ro fœdere attributa ceſſabit, nihilomi-
nus Regina in ſecretiori Senatu quem-
dam Conſiliarium obtrudendi faculta-
tem ſibi reſervabit. V. Quamprimum be-
la communem hoſtem bello vel ad repel-
lendum, vel defendendum inſtructo ag-
gredietur, Ordines quadraginta, vel quin-
quaginta navium claſſem præter quin-
que peditum millia, & quingentos Equi-
tes Anglis jungere tenebuntur. Quan-
tumvis hæ conditiones Angliæ Reginæ
ſummopere proficuæ, Ordinibus vero
admodum oneroſæ eſſent, cum tamen
eorum res inclinare viderentur, atque
aliunde hi haud temere vererentur, ne
forte, poſtquam per triginta omnino an-
nos ſuam ſectam rebellionis ope tueri
conati erant, demum ad probroſam pa-
cem cum Hiſpanis ineundam adigerentur:
hinc in præfata pacta conſenſere: pari-
ter

ter Eliſabetha Regina potentiam ſuam hiſce fœderatis augeri haud parum lætabatur; noverat enim, ſolium, quod uſurpaverat, nondum ſatis firmatum eſſe, crebrosque indies tumultus concitari, quippe Hugo Tiræniæ Comes Hiſpanis copiis auctus, & Papæ monitis ſtimulatus pro tuenda Religione Catholica in Hibernia magnos progreſſus fecerat, remque manu, & aſtu feliciter gerens non raro Pro-Reges Anglicos, qui eum impetebant, magna clade profligabat: nec minus periculum Eliſabethæ a Jacobo Scotiæ Rege imminebat, hic enim vix non aperte ſeſe proximum Anglici regni hæredem proclamari curabat, & ſparſis paſſim libellis partim ſcriptis, partim editis comprobare nitebatur, quod nullo pacto a ſucceſſionis jure excludi valeret: hanc in rem Reginæ etiam monſtrabatur epiſtola ab eodem Rege ad Clementem VIII. Papam data, quamvis teſte Guilielmo Camden Jacobus fraude circumventus hanc epiſtolam ſuo chirographo muniiſſe diceretur: denique paulo ante Londini Edmundus, ſeu Eduardus Squira carceri dabatur, eoquod Eliſabetham veneno necare molitus eſſet: fatali igitur adverſitatum concurſu Regina impellebatur, ut aucta virium potentia propriæ

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

Camden in vita Eliſ.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

ſuæ, ſuorumque ſecuritati, ac libertati proſpiceret.

§. XLV.

Bellum in Belgio continuatum.

Harræus Annal. Belg tom. 3. p. 548. Thu. l. 121. p. 842.

Abſente Alberto Archiduce Franciſcus Mendoza in Arragonia maris Prefectus, cui Belgici exercitus imperium erat commiſſum, cum viginti peditum millibus, & mille quingentis Equitibus rebelles fœderatos adoriri ſtatuit, ac prope Ruremundam trajecto Moſa flumine Oſoyam Clivienſis ditionis oppidum contendit, poſitisque ibidem caſtris hanc urbem, arcemque præter Meurſium, & Alpenum deditione cepit, moxque prope Valſam munimento in altera Rheni ripa exſtructo, caſtra ineunte menſe Octobri ad Rhenobergam, quæ vulgo Berka ad Rhenum dicitur, obſidendam promovit, quam, inopinato eventu victoriam maturante, Hiſpanorum Regi ſubjecit: quippe die decima quarta Octobris, cum ad nonam usque horam tormentorum verberatio continuaretur, ignitus quidam globus in turrim, ubi centum quinquaginta pulveris pyrii dolia aſſervabantur, penetrabat, unde concepto igne turris, arx, omnesque ferme ædes, ac muri dejiciebantur, ipſeque Hedvicus Gubernator cum tota ſua familia, pluresque alii ædium ruina ſepulti perierunt;

rierunt, quo facto attoniti præsidiarii, ac non modo pulvere, sed etiam omnis auxilii spe frustrati urbem Hispanis tradiderunt, pacta vitæ incolumitate, atque impedimenta transferendi facultate: demum Mendoza continuato victoriarum cursu latius totam Clivienſem ditionem emensus Buderico, & Alpæ, aliisque exiguis oppidis præsidiarios milites imposuit, reluctantibus quidem civibus, Hispanici tamen exercitus terrore parere coactis. Postea Vesaliam contendit, quam urbem jam pridem subigere cupiebat, eoquod illius Magistratus abolita vera fide liberum Protestantibus accessum præberent, excussoque Cliviæ Ducis sui imperio sese privata auctoritate in libertatem asseruissent, novo documento comprobantes, quod hæreticis, ac præcipue Calviniſtis maxime solemne sit, non modo divinum, sed etiam omnem humanum, præterquam vitiorum, dominatum abjicere: igitur Mendoza infelicem hanc urbem hæresis tyrannidi subjectam ad Religionis Catholicæ, suique Principis obsequium saltem armorum terrore revocare intentus, exercitum suum admovit, ad cujus conspectum Calviniſtæ urbis Consules suam perfidiam, atque iniquam catholicorum oppressionem castigari veriti, per suos Delegatos Mendozæ ingentem pe-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul.XVI. A.C. 1598.

cuniarum vim offerebant, dummodo ab injuria temperare vellet: aſt ſtrenuus hic Bellidux ejusmodi donum reſpuens, hæc in reſponſis dabat, "nil aliud a vobis peto, niſi ut fides Catholica, a qua „per ſummam perfidiam defeciſtis, in „urbe reſtauretur, & ſacerdotibus pri„ſtinæ ſuæ dignitati redditis hæretici „veſtri Præcones, qui eos dejecerunt, „urbe pellantur: id ſi a vobis impetro „vero, omni theſauro potius habebo, „tunc primum omni opum abundantia „felix, ſi tot animas ſub hæretica tyran„nide gementes in veram Chriſti liber„tatem aſſerere potero." Ad hæc verba Calviniſtæ Catholicis, qui adhuc in urbe erant, ſuadentibus Legatos ad Mendozam decernebant, qui illius poſtulatis ſe obtemperaturos ſponderent, dummodo ab urbis obſidione, & depraedatione liberi eſſent: horum ſponſione Mendoza nimia facilitate annuens Veſaliam ingreſſus ſuis ſevere prohibuit, ne quempiam, cujuscunque Religionis vel conditionis eſſet, quovis pacto moleſtarent: poſtea vero, ut cives ab haereticis ſeducti eo facilius ad erroris ſui agnitionem pervenirent, datis literis Coriolinum Garziadorum, qui tum Coloniæ Pontificium agebat Nuntium, evocabant, ut reſtaurata Religione Eccleſias Catholicis ereptas rurſus ſolemni ritu

ſacra-

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

facraret: vix autem Mendoza urbe exceſſerat, cum illico Calviniſtæ violata pactorum fide ſuos Paſtorculos in civitatem revocarent, atque impetu in Catholicos Sacerdotes facto, ipſum etiam Pontificis Nuntium tanta ſævitia invaderent, ut nonniſi occulta fuga ſeſe mortis periculo ſubducere poſſet.

§. XLVI.

Continuatæ Mendozæ Hiſpani exercitus Belliducis victoriæ.

Mendoza hiſce victoriis nondum ſatur ſexto Veſalia lapide promotis caſtris Reſam pervenit, quam urbem potius tormentorum metu, quam impetu occupatam præſidiariis munibat, inde vero ad Iſalam fluvium delatus in Tanſiſalena Provincia Doesburgum aggredi parat, eoquod hoc oppidum ad Velaviam, regionem ſua fertilitate alendo militi peropportunam, aditum panderet; cum vero Mauritius Fœderatorum Bellidux occupata hac urbe ſuis maximum damnum, hoſtibus vero ingens emolumentum accerſiri probe intelligeret, collectis, quotquot poterat, copiis Tolhuſianum propugnaculum aſtu intercepit, atque Hiſpanorum progreſſibus obicem oppoſiturus Seventriæ arcem vi captam valido firmabat præſidio: cum ergo hac Mauritii ſolertia urbis expu-

Gallut. de bello Belg. l. II. Thu. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

gnatio multo difficilior redderetur, at- que aliunde inclinata jam tempestat milites assiduis belli laboribus fessi fac- le in discrimen adducerentur, hinc i Belgico Senatu decretum, ut ab hujus urbis obsidione abstineretur: Mendo autem recedente mox Mauritius Rhen Isala, & Vahali fluviis admodum int mescentibus delectos milites Embrica versus emittebat, qui aggerem Hat flumini objectum aperirent, quo faci ingens aquarum copia Hispanorum c stra inundabat: attamen Hispani a motis tormentis quantocius hostem r trocedere compellentes sequenti noc ruptum aggerem resarciebant, occup tisque Embrica, Ree, & Isselburgo De ctecomum oppidum haud procul Doe burgo situm die sexta Novembris cinx runt, quo in deditionem accepto v cinam arcem nomine Schulemburg naturæ beneficio munitum occup runt: porro post hæc ingruentibu pluviis, hyemisque rigoribus majo tentare præpeditus ex Andreæ Card nalis Belgii Administratoris senten copias suas in hiberna dimisit, easq per Montensem, Cliviensem ditio nem, & Monasterienſem Diœcesim di stribuit.

§. XLVII.

§. XLVII.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Proteſtantium petulantia Aquisgrani a Cæſare repreſſa.

Sub idem tempus cum Proteſtantes in urbe Aquisgranenſi contra datam fidem Catholicos omni auctoritate exuiſſent, ſummumque ſibi imperium arrogaſſent, ac inſuper ſectæ ſuæ Præcones in urbem induxiſſent, ingens in urbe diſſidium oriebatur: cum autem Proteſtantes nec rationibus, nec Cæſaris, & vicinorum Principum minis territi indies in majorem veſaniam, ac temeritatem prolaberentur, Cæſar urgente San-Clemente Philippi Hiſpaniæ Regis Oratore, nec non Franciſco Mendoza hoſce hæreticos tanquam contumaces, ac perduelles lata in eos ſententia Imperio proſcripſit, dato negotio, ut Erneſtus Bojariæ Dux Colonienſis Elector, ac Leodienſis Epiſcopus, necnon Trevirenſis Archiepiſcopus S. R. Imperii Septemvir, & Cliviæ Dux pronuntiatam hanc ſententiam executioni darent: tandem vero hujus urbis Conſules, cum rem ſerio agi, nec impunem eorum audaciam fore cernerent, ſupplices adibant Colonienſem Electorem, ſupplices, ut hujus ſententiæ ſeveritatem temperari impetraret, quod etiam eisdem datum, ea tamen lege, ut ejectis Auguſtanæ Con-

Thu. l. c. p. 847.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

fessionis Præconibus sola Religio Catholica admitteretur, necnon Catholici Magistratus amotis hæreticis, prisfinit dignitati restituerentur: ii vero Protestantes, qui hucusque Magistratus auctoritatem inique usurpaverant, illatum Catholicis damnum suo ære resarcirent.

§. XLVIII.

Patrum Societatis molimina in pervertenda Molinæ damnatione.

Hist. Congr. l. 1. c. 4. Pegna vol. 3. ad Gen. Inquis. Abregé chron. de l'hist. Eccl. to. 13. p. 356. Hist. controv. l. 3. c. 5.

Cum interea illustrissimi Præsules, a Censores a Papa constituti per septem omnino menses indefesso studio ac solertia Molinæ scripta, atque Hispaniæ Præsulum, & Doctorum judicia recognovissent, primumque examen secundis curis subjectum die vigesima secunda mensis Novembris in ultimo consessu absolvissent, una omnes (excepto solo Antonio Bovio Carmelita Collegii Romani Lectore) censebant, Molinæ doctrinam, cum Pelagianorum, & Semipelagianorum errores redoleat, damnandam esse: hanc tamen censuram ante summi Pontificis adventum publici juris facere nolebant, sed duntaxat Gregorio Lusitano Doctori, qui huic Congregationi a secretis erat, approbante Madrutio Cardinali, & Præside negotium dabant, ut is omnium Censorum nomine judicium de Molinæ libro latum, &

Sæcul.XVI. A.C.1598.

& postea in solemni Congregatione approbandum conficeret, quatenus sic eo facilius summus Pontifex de tota rei gestæ serie certior fieri posset. Nec tamen ea res tam religioso celabatur silentio, quin Patres Societatis Jesu Censorum suffragia in Molinæ damnationem inclinare subolerent: quocirca totis viribus in id incubuere, ut hanc censuram per Constitutionem Apostolicam comprobari præpedirent: præprimis igitur Ferrariam datis ad Forolivienſem Episcopum Clementis VIII. Theologum literis eundem rogabant, quatenus sua auctoritate summum Pontificem eo induceret, ut ad tollendam hanc controversiam ab utraque litigantium parte suam doctrinam velut probabilem defendi posse declararet: Verum hic Præsul respondit, hanc pacis compositionem minime sibi probari; cum enim Jesuitæ Fratrum Prædicatorum doctrinam sæpius Calviniſmi accusassent, hinc inconveniens foret, ut eandem tanquam probabilem permitti postularent, proin potius institutæ Congregationis judicium præstolarentur, ex quo utriusque sententiæ merita dignosci possent. Jesuitæ in hujus Episcopi patrocinio nullum suæ causſæ præsidium supereſſe haud ignari, in Principum favoribus opem quærere satagebant, cumque rumor de Molinæ doctri-

na

Sæcul. XVI A.C. 1598.

na certo certius proſcribenda in Hiſpa-
nia invaleſceret, in cunctatione perico-
lum ſubeſſe rati Mariam Imperatricem
Maximiliani II. Conjugem, ac Rudolphi
II. Cæſaris Matrem Madriti agentes
ſupplices adibant, ut ipſa datis ad Papam
literis ſupplicaret, quatenus Papa pro
ea benignitate, qua eidem faveret, So-
cietatem quoque ſibi commendatam ha-
bere velit, præſertim in negotio libri de
Molinæ, qui ad molimina æmulorum
ejus a toto Conſilio examinatus fuit.
Annuit eorum precibus Imperatrix, &
Madrito die decima quarta Novembris
ſuis literis Pontifici expoſuit, quod illo-
rum, qui Molinæ adverſantur, oppoſi-
tiones inventæ fuerint inanes, & fundа-
mento carentes, liber vero tanquam ſe-
curus, & catholicus a pluribus Acade-
miis, Prælatis, doctisque Caſtellæ viris
habeatur. Præter haſce adhuc quatuor
alias ejusdem argumenti literas die ſe-
cunda Decembris dabat ad Aldobran-
dinum, Madrutium, & Sanſeverinatem
Cardinales, necnon ad Seſſæ Ducem.
Inſuper Jeſuitæ, cum Philippum III. Hi-
ſpaniæ Regem plurimum apud Clemen-
tem VIII. auctoritate, ac gratia valе-
re haud ignorarent, potentiſſimum e-
jus patrocinium ſuæ cauſſæ oppido ne-
ceſſarium fore rati, eundem impenſis
precibus urgebant, ut Molinæ cauſſam

Romæ

Sæcul. XVI. A.C.1598.

Romæ tueri vellet: attamen ſapientiſſimus Princeps die vigeſima ſexta Novembris ad ſummum Pontificem, necnon ad Seſſæ Ducem, ſuum apud Apoſtolicam Sedem Legatum, literas quidem dabat, nulla tamen nec de Molina, nec de Banneſio, aut aliis mentione facta duntaxat poſtulabat, *ut ex æquo, & bono judicium exerceretur, ita, ut neutra pars, iniquiore, ulla in re, conditione premeretur, easque audiri potius, ac tum demum, cauſſa ſatis cognita, jus æqualiter adminiſtrari curet, & tandem omnis occaſio novarum inter duos Ordines offenſionum removeatur, detrimenta ceſſent, ſit, & conſervetur multa pax, & bona correſpondentia:* Sub idem quoque tempus die vigeſima nona Novembris Chriſtophorus Cobos, & Ferdinandus de Baſtida, ac paulo poſt Joannes Salas Societatis Jeſu Theologi Romam venere, ut in Molinæ favorem apud ſummum Pontificem, quem proxime Ferraria reducem noverant, ſuas quoque preces interponerent, prius vero plurimas lucubrationes, & ſcripta contra Patrem Banneſium Dominicanum Theologum divulgabant, eundem accuſantes, quod quasdam ſententias ab ipſis FF. Prædicatoribus reprobatas tradidiſſet: attamen hac accuſatione Cenſorum mentem haud immutare valentes Clementis

Sæcul.XVI. A.C.1598.

mentis VIII. adventum præstolari co gebantur.

§. XLIX.

Clemens VIII. Ferraria Romam reversus.

Spond. Annal. ad ann. 1598. n. 16. Ciac. tom. 4. vit. Pontif.

Postquam Clemens VIII. summus Pon tifex cunctis ad prosperum regimi Ferrariæ dispositis, urbem multis gratiis ac privilegiis ornaverat, totiusque Fe rarien sis ditionis populum in Eccles Cathedrali a censuris omnibus iterum iterumque die vigesima sexta Novem bris absolverat, cum toto aulico com tatu in viam sese Romam versus dedit ac die vigesima septima ejusdem mens sis lectica vectus Bononiam pervenit, fe stiva omnium acclamatione excepta inde vero Lauretum contendens in de cris his ædibus solemni ritu Deo Omni poteni sacrificium incruentum obtuli simulque Aldobrandinum, & Cæsium Cardinales sacro Presbyteratus Ordine initiabat, sacram vero domum non modo splendidissimis donis, sed quoque plena omnium noxarum condonatione in pie accedentium favorem augebat, ac demum continuato itinere die vigesima Decembris Romam ingressus est, incredibili Romano rum lætitia, qui etiam inter alia trophæa in sinceri animi signum hanc eidem in scriptionem, quæ præcipuas res ab eo gestas

gestas complectebatur, appoſuerunt: Clementi VIII. Pontifici Optimo Maximo ob rem christianam optime gestam. Ægyptum, Æthiopiam, Russiam ad Religionem receptas, Turcas expulsos, Pannoniam propagatam, Strigoniam devictam, Ferrariam adeptam, quodque Galliæ, & Poloniæ Reges, Hispaniæ Reginam, omnibus pacem dederit. S. P. Q. R. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. L.

Horrenda Romanæ urbis inundatis.

Attamen Pontifex vix tertium Romæ diem agebat, cum vigesimo tertio Decembris fluvius Tyberis, qui jamjam assiduis aliquot dierum pluviis aliquantulum intumuerat, ob ventorum meridionalium violentiam, qua obstructo fluminis ostio undæ in mare sese exonerare præpediebantur, tam subita inundatione restagnare cœperat, ut ipso Nativitatis Dominicæ festo aucta novis undarum accessibus eluvione tota urbs, omnesque circumquaque campi, arbores, collesque natare videreutur, nam qua parte paulo ante ampla planities late prata, virentesque campos explicaverat, & Principum rhedæ, ac colonorum currus equis trahebantur, ibi nunc exæstuante Tyberis eluvione undequaque refu- *Spond. & Ciac. l. c. 259. Thu. p. 840.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598

refusum flumen conspiciebatur, adeo ut soli montes, & nonnulla editiora loca reniterent, & homines ubique navigia etiam majora remis agere cogerentur, undis ad tantam ascendentibus altitudinem, ut etiam illam, quæ sub Clemente VII. anno millesimo quingentesimo trigesimo contigerat, duobus pedibus superaret. Periere in urbe, & agro mille, & quingenti circiter homines, Bull. Const. 55. to. 3. p. 79. gensque armentorum, pecorum, mercium, annonæ, aliarumque rerum, & plurimarum ædium strages decies seme centenis millibus æstimata credebatur, atque ob hujus calamitatis violentiam ventum foret ad desperationis necessitatem, nisi Clemens Pontifex paterna vere sollicitudine, & charitate afflictum populum solatus, atque unacum Magistratu, aliisque Proceribus cymba vectus Romanam urbem lustrasset, missisque in singulas civitatis regiones navigiis eos, qui in suis domibus perclitabantur, transferri, alios tam intra, quam extra urbem cibis, ceterisque rebus necessariis adjuvari curasset: eluxit præcipue pietas Petri Cardinalis Aldobrandini Pontificii Nepotis, aliorumque, qui pariter per urbem navigantes majora adhuc pericula a populo provisis mandatis avertere, ac singulis, quantum poterant, succurrere, necnon cessan-

te

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

te diluvio pauperibus, quod repentina undarum fævitia abstulit, christiana pietate suppleri satagebant: nec deerant, qui funestum hunc casum non tam naturali causſæ, quam speciali divini Numinis consilio adscripsere, existimantes, quod Deus hac calamitate gaudium ex recuperata Ferrariensi ditione conceptum temperare voluerit: ipse vero summus Pontifex die vigesima tertia Januarii edito diplomate declarabat, quod hujus eluvionis causſam quisque intra semetipsum perveſtigare deberet, & ob iniquitates, quæ multiplicatæ sunt nimis coram Deo, peccatorum abyssus abyssum aquarum, & inundatio inundationem provocarit: quapropter unumquemque hortabatur, ut a via mala conversus ad Dominum Deum revertatur, & beatæ Virginis, sanctorumque Apostolorum ope implorata omnes a vitiis abstineant, & virtutum exercitiis incumbant: propterea idem Pontifex ad placandam Dei vindicis iram solennes supplicationes ad Basilicas B. V., & divi Petri indixit, eisque ipsus, omnesque Cardinales, ac Præsules intererant, simulque omnes Christi fideles tam intra, quam extra urbem degentes ad varia pietatis opera hortatus cunctis, sicut in anno Jubilæi, plenam peccatorum condonationem concessit.

Sæcul. XVI.
A. C. 1598.

§. LI.

Michaelis Bonelli Cardinalis obitus.

Ciacon l.c. to.3. p.1029. Ekard. de script. Ord. Præd. to.2. p.323.

Hic idem annus quinque S. R. Ecclesiæ Cardinalibus funestus erat, quo inter primus recensetur Michael Bonellus Pii V. ex sorore Nepos Bochi in Dertonensi Diœcesi anno restauratæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo primo die vigesima quinta Novembris natus, qui Romæ in Collegio Romano humanioribus literis imbutus, Perusiæ theologicis disciplinis operam dabat, ac Michaelis Ghislerii postea Pii V. Avunculi sui vestigia premere cupidus, circa annum Christi millesimum quingentesimum sexagesimum sancti Dominici institutum profitebatur, ac meritis potius quam annis crescens ingens sibi nomen comparabat, quocirca non modo Catholici Regis Orator, omnesque Cardinales illum purpura decorari efflagitabant, quorum tamen precibus Pius V. aliquamdiu resistens ægre admodum annuit, illumque Cardinalem titulo S. Mariæ supra Minervam anno ætatis suæ vigesimo quinto decoravit, ea tamen lege, ut Bonellus Ordinis sui vestibus absque rubeo galero utatur, pauperemque vitam ducat: igitur solus die sexta Martii anno millesimo quingentesimo sexagesimo

sexto

sexto feria quarta Cardinalis creatus, demum biennio post die tertia Decembris S. R. E. Camerarius renuntiabatur, qua dimissa dignitate Hierosolymitani Ordinis Prior, necnon S Michaelis Clusini Abbas, & Legatus a latere in publico Purpuratorum Senatu die decima tertia Julii anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo constituebatur, ac ad Hispaniæ, & Franciæ Reges in gravissimi momenti negotiis decernebatur, qua legatione apud Philippum II. feliciter gesta, in Gallias delatus Carolum IX. Regem eo adducere non potuit, ut sacro fœderi nomen daret, ærarium pristinis bellis exhaustum caussatus, hujus tamen Cardinalis suasu pollicebatur, quod nunquam fœderatis impedimento esse vellet, atque in sinceri promissi fidem, atque pro immotæ erga Sedem Apostolicam obedientiæ signo detractum e digito suo annulum Legato tradebat, quem tamen Bonellus acceptare recusans reposuit, tanti regis fidem sibi quovis pignore potiorem esse; nihilominus post Pii V. obitum Rex eundem annulum Michaeli Cardinali Romam transmisit, atque in illius circulo hæc verba insculpi jussit: *non minus hæc solida est pietas, ne pietas possit mea sanguine coli,* Mittebatur etiam Bonellus ad Sebastianum Lusitaniæ Regem, ut illum ad fœ-

Sæcul. XVI. A.C. 598.

Sæcul. XVI. A.C.1598.

dus contra Turcas ineundum induc
ret, eique Margaritam Valesiam Ga
lorum Regis sororem despondere
Postea Romam reversus anno Domi
millesimo quingentesimo septuagesim
secundo mense Majo Pio V. Pontifici
vunculo suo morienti pius, & intre
dus adstitit. Comitiis exinde Pont
ciis Gregorii XIII. Sixti V. Urbani VI
Gregorii XIV. Innocentii IX., & Cl
mentis VIII. interfuit, sub Gregorio
tem decimo tertio Congregationi de
formatione Regularium præfuit, ac
gnante Sixto V. ad titulum S.Laurent
in Lucina vocatus totius ditionis Pon
tificiæ Vicarius, atque a Gregorio XIV
Episcopus Albanus, denique a Clem
te VIII. Hungariæ, variarumque Co
gregationum Protector nominabatur
Erexit is apud Rhetios Seminarium, c
pro triginta quatuor hujus nationis j
venibus annuos redditus assignabat, a
communi elogio pauperum Pater d
prædicatus plura quotannis aureorum
millia in miserorum subsidium profud
charitate erogabat, tandem vero ea, qua
vixerat, sanctitate anno Incarnationis
Dominicæ millesimo quingentesimo no
nagesimo octavo die vigesima nona Ma
tii anno ætatis suæ quinquagesimo se
ptimo obiit, humili primum loco in Ec
clesia sanctæ Mariæ supra Minervam se
pultus,

pultus, in cujus honorem, gratique animi ſignum poſtea Petrus Aldobrandinus Cardinalis juſſu Clementis VIII. magnificum erexit monumentum. Scripſit Bonellus *relationem geſtorum in legatione ad Reges Franciæ Carolum IX., Hiſpaniæ Philippum II. & Luſitaniæ Sebaſtianum I., præter ordinationes plures pro recto Provinciæ utriusque Longobardiæ regimine etiamnum obſervatas.* Sæcul. XVI. A.C.1508.

§. LII.

Franciſci Cornelii Cardinalis mors.

Eodem hoc anno die vigeſima quinta Aprilis Romæ deceſſit Franciſcus Cornarus, ſeu Cornelius ex nobiliſſima Venetorum proſapia ortus, qui ſollicita parentum cura in vitæ innocentia educatus humanioribus literis, ac philoſophicis, necnon theologicis diſciplinis ſedulam operam navabat, & utriusque juris peritiſſimus primo Abbas S. Bonao, & mox Gregorio ipſius Patruo cedente Traviſinæ Eccleſiæ Epiſcopus a Gregorio XIII. die vigeſima ſeptima Novembris anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo nominabatur, hancque Eccleſiam cum maximo gregis ſui emolumento regebat, in hoc ſingulariter commendandus, quod ſanctiſſimam Evchariſtiam, quotiescunque ad infirmos deferebatur, niſi urgentiſſimis *Ciac. tom. 4. p. 293.*

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

negotiis præpediretur, semper religios comitatus sit, atque in summa rerum in opia pauperibus maximam opem tul rit, simulque coactis pluribus Synod Seminarium emptis quibusdam ædib ære suo erexerit: demum Romam co tendens a Sixto V. Pontifice Camer Apostolicæ Clericus creabatur, postqua vero Travisinum Episcopatum dimi rat, a Clemente VIII. anno a partu V ginis millesimo quingentesimo nonage mo quinto sacro Collegio inter Presb teros Cardinales obtento titulo sanc Martini in montibus aggregatus est: qu tamen dignitate haud diu fruebatur s ptimo infirmitatis suæ die vivis erept ubi dein corpus ejus in Quirinali mont ad ædes sancti Sylvestri Ordinis Cleric rum Regularium in marmorea tumb haud procul a sepulcro Friderici Corne lii itidem Cardinalis depositum fuit.

§. LIII.

Philippi Guilielmi Cardinalis decessus.

Ciac. tom. 4. p. 312. Adlzreiter annal. Boi. part. 2. l. 12. n. 77.

Tertius erat Philippus Guilielmus Guilielmi Bavariæ Ducis, ac Renatæ Lotharingiæ Filius secundo-genitus die vigesima secunda Septembris anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo sexto Monachii natus, qui ibidem humanioribus literis excul-

excultus Ingolstadii unacum Ferdinando Fratre suo assertiones ex universa Philosophia publice defendendas suscepit, insignique promptitudine, & eruditione subtiliora Professorum argumenta per integram diem cum maximo Auditorum applausu dissolvit: postea in eadem Academia Theologiæ operam dabat, cumque Ratisbonensis Episcopus renuntiatus esset, ad suam Diœcesim profectus præclara pietatis, ac religionis, cujus studium a piissimis Parentibus hæreditario jure acquisierat, specimina edere cœpit, ac sæpius ad populum e suggestu dicens Catholicorum animos in fidei Orthodoxæ constantia mire firmabat, reliquasque horas aut visitandis, sublevandisque pauperibus, ac abluendis eorum pedibus, aut exquirendis doctorum virorum consiliis transigebat: demum Serenissimi Parentis sui jussu Romam unacum Maximiliano Fratre suo natu majori die tertia Septembris anno millesimo quingentesimo nonagesimo secundo petiit, ubi a toto Purpuratorum Collegio, utroque Pontificis Nepote, Principum Legatis, Aulæque Ordinibus excipiebatur, universo populo horum Principum modestiam, atque Angelicam innocentiam demirante, necnon una voce duos Angelos Romam adventasse acclamante: die autem undecima

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Secul. XVI A.C. 1598.

cima Septembris a Clemente VIII. v
ginti octo Cardinalibus stipato in Vat
cano Palatio exceptus Philippus concin
nam orationem habuit, postquam ver
per plures menses Romæ substiterat, i
patriam rediturus ab eodem Pontifice
pretiosis muneribus, sacrisque lipsanis d
tabatur, ac die decima octava Decembr
anno Domini millesimo quingentesim
nonagesimo sexto Presbyteris Cardina
libus adscribebatur, quam dignitatem
Guilielmus Bojariæ Dux Philippi P
rens tanti habebat, ut suum de eminen
hoc honore judicium publice testatur
Filii sui inaugurationem Monachii cu
maxima solemnitate celebrare decer
ret, quapropter secunda Februarii die
templo sancti Michaelis præsente Sereni
sima Familia Romanæ purpuræ hon
res, officia, ac sollicitudinem pro co
cione explicari voluit, qua finita Philip
pus a Legato Apostolico Cardinalitiæ
dignitatis insignia cum summa omnium
congratulatione accepit, ac paulo pos
ibidem ornatam Orationem ad populum
habuit, simulque Ratisbonæ pro re Ca
tholica ibidem promovenda Patribus So
cietatis Collegium fundavit, copiosisque
redditibus dotavit: paulo post tamen ex
equi lapsu sanguinem evomere, indeque
increscente tabe diu languere cœpit, ac
Ratisbona Monachium curandæ suæ va
letu

letudinis gratia profectus, inde Ingolstadium primo vere divertit, ut salubrioris aeris beneficio frueretur: finito autem Paschate Dachavium petiit, ubi ingravescente morbo a Medicis derelictus, necnon de extremo vitæ momento monitus imperterrite respondit: *in cælo vivere jucundius est, cur hinc abire cunctemur?* quibus dictis præmissa humili de præteritæ vitæ peccatis accusatione sacro viatico, ac morientium Oleo munitus fuit, & cum Sacerdote psalmum, qui incipit: *Dominus illuminatio mea*, morituris jam, & hi ulcis verbis prosequebatur: cum vero ad illa verba ventum esset, *unam petii a Domino*, voce ultra morientis vires valida subjecit, *hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini, domum Domini, domum Domini cupio, exopto, & requiro:* demum accepta ex sereniſſimi Parentis sui manu candela die decima octava Maji in paterna Dachavienſi arce virgineam, niveque candidiorem animam Deo placidiſſime reddidit, annos nonniſi viginti duos natus, porro inde Monachium translatus Majorum tumulo in Beatæ Virginis Ecclesia inferebatur, ubi deplorabant omnes juvenem hunc Cardinalem summæ expectationis Principem, ac pietatis, & religionis studio, necnon raræ prudentiæ laude, ac rerum divinarum, humana-

Sæcul. XVI A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

rumque ſcientia conſpicuum, erga omnes humanum, manſuetum, ac clementem, qui ſumma erga ſereniſſimos Parentes ſuos reverentia, & integerrimæ vitæ caſtimonia clarus canæ ætatis digniſſimus fuiſſet, niſi cœlum Angelicum juvenem terræ invidens ad ſe traxiſſet.

§. LIV.

Scipio Lancellotus Cardinalis mortuus.

Ciac. tom. 4. p. 100.

Hujus piiſſimi Cardinalis obitum præceſſerat mors Scipionis Lancellotti ex nobiliſſima Romanorum proſapia anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo vigeſimo ſeptimo die vigeſima ſecunda Novembris natus. Hic evoluto ſtudiorum curriculo civilium rerum cognitione, & utriusque juris prudentia tantopere eminebat, ut nonniſi octodecim annos natus Bononiæ Doctoratus honores adipiſceretur, porro dein eruditionis ſuæ fama Romam perſonante primo a Paulo III, ſecretioris Senatus advocatus, ac demum a reliquis ſummis Pontificibus ad graviſſima Eccleſiæ negotia adhibebatur, & quidem a Pio IV. ad Mediolanenſem, & Tridentinam Synodos, necnon ad Maximilianum II. Romanorum Regem, & Albertum Bavariæ Ducem, ut de hujus Concilii rebus cum illis

lis ageret, Legatus decernebatur: inde reversus Rotæ Romanæ accensebatur, postea vero a Pio V. rursus ad eundem Maximilianum, & Albertum Bavariæ Ducem ablegatus Comitiis pro electione Cæsaris interfuit, pariterque Gregorii XIII. jussu Flavium Ursinum Cardinalem ad Carolum IX. Franciæ Regem comitabatur, ubi ubique mira suæ doctrinæ, prudentiæ, ac singularis in rebus gerendis dexteritatis specimina edebat, quapropter adstipulante tot meritorum suffragio ab eodem summo Pontifice Diaconus, & postea Presbyter Cardinalis titulo sancti Simeonis anno restauratæ salutis millesimo quingentesimo octuagesimo tertio die duodecima Decembris renuntiabatur, & paulo post a Sixto V. audiendis ecclesiastici Ordinis negotiis præpositus Bononiam, & Ferrariam mittebatur, ut lites de agrorum finibus inter Bononienses, & Ferrariæ Principes exortas componeret: anno autem post Christum natum millesimo quingentesimo octuagesimo quinto signandis Sedis Apostolicæ literis præfectus titulum sancti Salvatoris obtinuit. Interfuit etiam Comitiis, in quibus Sixtus V. Urbanus VII. Gregorius XIV. Innocentius IX. & Clemens VIII. summi Pontifices eligebantur: demum vero lethali morbo oppressus Romæ die quinta Junii

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A.C. 1508. nii anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo, ætatis vero ſuæ ſeptuageſimo primo vivis ereptus eſt; cujus corpus ejus ſepultum quieſcit in quadam Baſilicæ Lateranenſis ſacello, quod ipſemet ſancto Franciſco dicatum conſtruxit, dotavitque.

§. LV.

Auguſtini Cuſani Cardinalis mors.

Ciac. l. c. p. 192. Paulo poſt Auguſtinus Cuſanus eandem æternitatis viam aggrediebatur, qui nobilibus parentibus Alphonſi ſeu ut alii volunt, Aloyſio Cuſano, & Conſtantia Adda Mediolani progenitus ob ingenii ſui excellentiam jam a puritia totum ſeſe literarum exercitationibus cum inſigni profectu ſacrabat, ac humanioribus literis Mediolani, Avenione autem, & Bononiæ ſub Angeli Papii magiſterio jurisprudentiæ operam navavit, adeo, ut Ticini ad Jurisconſultorum collegium adoptatus utriusque juris Profeſſor renuntiaretur: poſtea in patriam reverſus, & in ſancti Caroli Borromæi conſortium accitus morum ſanctitate præfulgebat; cum vero ob familiæ ſuæ negotia Romam contenderet, proſpero ſane fato in ædibus Beatæ Mariæ in Vallicella cum Franciſco Maria Teruſio, & Cæſare Baronio maximi nominis

Sæcul.XVI. A.C. 1598.

minis Cardinalibus, necnon cum ſancto Philippo Nerio magnam familiaritatem ex morum ſimilitudine auctam contraxerat, unde cognitis tam præclari viri meritis, ac ſingulari ejus eruditione a Gregorio XIII. utriusque Signaturæ Referendarius, & Cameræ Clericus, ab illius vero ſucceſſore Sixto V. Rotæ Auditor nominabatur, atque anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo octuageſimo octavo die decima quarta Decembris Diaconus Cardinalis titulo ſancti Adriani creabatur: poſtea ſub Gregorio XIV. octava Februarii die anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo Presbyter Cardinalis titulum S. Laurentii in Pene, & Perna adoptavit, a Clemente vero octavo Pontifice maximo titulum SS. Joannis, & Pauli die trigeſima Auguſti anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto obtinuit, qua dignitate auctus præclara Eccleſiæ præſtitit obſequia, in variis Congregationibus ſedulo operam ſuam impendens. Hic idem Cardinalis in Eccleſia tituli ſui ad ſanctum Adrianum invenit corpora ſanctorum Marii, & Marthæ unacum plurium aliorum ſanctorum Martyrum Reliquiis, quæ in tribus diſtinctis loculis cum perantiquis, lectu tamen haud arduis inſcriptionibus defoſſæ deliteſcebant, ex his autem

Sæcul. XVI. A.C.1598.

tem præcipue erant Reliquiæ SS. Adriani, Nerei, Achillei, Domitillæ, Mari Marthæ, Simetri, Simeonis, Juſtini, Renati, Flaviæ, Papiæ, & Mauri, unacum ſanctorum trium Puerorum oſſibus, quæ hic Cardinalis ſub altari majori magnificentius exornato condidit, ſanctorum vero Papiæ, & Mauri corpora ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ die decima octava Februarii anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo nonageſimo annuente Sixto V. tranſtulit, Fratresque Ordinis ſanctæ Mariæ de Mercede introduxit: porro anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo Clementem VIII., qui Ferrariam petierat, comitatus inde Mediolanum divertit, ubi eodem anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſeptimo die decima quinta Octobris e vita exceſſit, ac pietatem, ſuamque liberalitatem non modo in ditandis Lauretanis ædibus vivus, ſed etiam moriens teſtatam reddidit, dum voluntatis extremæ tabulis Mediolani Noſocomium omnium bonorum hæredem ſcripſit, multaque aureorum millia domeſticis ſuis legavit. Sepultus eſt in Eccleſia ſanctæ Barbaræ, ubi Hoſpitalis domus Præfecti in grati animi monumentum eidem perhonorificum Cenotaphium poſuere.

§. LVI.

Sæcul.XVI.
A.C 1598.

§. LVI.

Ariæ Montani obitus.

Hoc item anno Respublica literaria plurium Scriptorum jacturam deplorabat, quos inter primus erat Benedictus Arias Montanus natione Hiſpanus Frexevalli in Pax-auguſtana Diœceſi natus, qui Hiſpali a parentibus generis quidem nobilitate illuſtribus, facultatum tamen parcitate preſſis educatus Hiſpalenſium Procerum ſubſidio liberaliter omni ſcientiarum genere imbuebatur, nam Complutum profectus non modo Theologiæ, ſed etiam Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, & Arabicæ linguæ cum inſigni profectu operam dabat; cum vero hæc ſcientiarum ubertas nondum ingenii ejus vaſtitatem ſatiaret, Italiam, Gallias, Germaniam, Belgium, & Angliam percurrebat, ut horum quoque idiomatum peritiam acquireret: poſtea ſacræ militiæ nomen dare conſtituens, & ſacerdotio initiatus in Ordinem ſacræ militiæ ſancti Jacobi cooptabatur, ſimulque Hiſpalenſem Antiſtitem ad Synodum Tridentinam comitabatur, ubi ingens ſibi nomen comparabat, inde vero reverſus, atque Aracenæ in Vandalitia commoratus totum ſeſe ſtudiis impendit, e ſua tamen ſolitudine evocabatur a Philippo III. Hiſpa-

Thu. l. 120. Hiſt. Geogr. Lexicon. Verbo Arias. Miræus de ſcript. Sæc. XVI. Poſſev. appar. & Bibl. l. 2.

niarum

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

niarum Rege: cum enim hic Princeps Complutenſium Bibliorum a Francisco Ximenio Toletano Archiepiſcopo, & Cardinali editorum non minus utilitatem, quam exemplarium paucitatem, ritatemque conſideraret, hinc eadem Biblia linguarum diverſitate aucta, magisque locupletata iterato prælo Antverpiæ ſubjicere ſtatuit, hujusque magni operis curam Ariæ Montano commiſit, quem cum regio diplomate ad Belgas contendentem Albæ Duci Belgii Gubernatori, necnon Antverpienſi Magiſtratui die vigeſima quinta Martii anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo plurimum commendabat, necnon Plantinum Typographum ad maturandum hujus operis prælum urgebat: præterea Pius V. Pontifex comperto hoc Regis conſilio Legatum ad Albæ Ducem decernebat eo flagitans, ut Ariam, omnesque hujus editionis promotores ſuo aſſenſu, & auxilio foveret. Arias operi manum admoturus die vigeſima tertia Maji anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo apud Lovanienſem Academiam legationis ſuæ cauſſam exponebat, ac hoſce Doctores rogabat, ut ei hac in re omnem operam, ac diligentiam præſtare velint, qui etiam hunc Theologum tam liberaliter excipiebant, ut ipſemet Rex die de-

cima

cima quarta Septembris datis literis hujus Academiæ Doctoribus grates rependeret. Postea Arrias Spinosæ, Granvellani, & Sirleti Cardinalium, Andreæ Masii Bruxellensis, aliorumque Doctorum opera adjutus per integros quatuor annos a decima quinta, qua in Belgium venit, Maji die anni millesimi quingentesimi sexagesimi octavi usque ad ultimam Martii diem anni septuagesimi secundi huic labori operam impendit, & sacra Biblia, quæ vulgo regia dicuntur, Hebraica, Græca, & Latina lingua ex Complutensi exemplari cum integra Paraphrasi Chaldaica, nec non novum Testamentum Græco, Latino, & Syriaco idiomate octo tomis comprehensum concinnabat, quo opere feliciter absoluto a Philippo Rege Catholico Romam contendere jubebatur, ut primum horum Bibliorum exemplar Gregorio XIII. tum summo Pontifici offerret, quod idem Papa gratanter accipiens, tantam gloriam Regi die vigesima tertia Augusti anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo datis ad eundem literis non modo gratulabatur, sed hoc opus Constitutione die prima Septembris eodem anno edita comprobabat, necnon Ariam Montanum cum literis commendatitiis die vigesima quinta Octobris ad Regem remittebat, cui etiam reduci Philippus

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

in tanti laboris præmium Episcopalem S
dem obtulerat, quam tamen gratiam cu
humilis vir acceptare renueret, regiæ B
bliothecæ ad S. Laurentium in Escur
co præficiebatur. Arrias ab æmu
suis, præcipue vero a Leone Castren
qui de septuaginta Interpretibus com
mentarium scripsit, tam graviter ver
batur, ut ad dicendam causam Roma
contendere cogeretur, inde vero reversu
in Vandalitiam secessit, atque sacrorum
librorum lectioni, & lucubrationi inten
tus Hispali, in Equitum sancti Jacob
Collegio, cujus alumnus erat, die prim
Junii juxta Nicolai Antonii relationem
seu die sexta Julii juxta aliorum narra
tionem, anno ætatis suæ septuagesimo
primo pie decessit. Scripsit præterea
elucubrationes in Evangelia, Acta Apo
stolorum, Epistolas Divi Pauli, Apoca
lypsin, in duodecim Prophetas, & trigin
ta primos Psalmos, necnon in Isaiam
præter antiquitatum Judaicarum libros
novem, pluresque alios Commentarios,
quorum indicem exhibet Possevinus in
suo apparatu sacro.

§. LVII.

Abrahami Ortelii fata.

Miræus l. c. p. 243. & 248.

Eodem pene mense, ut scribit Miræus,
decessit Abrahamus Ortelius Ariæ
Montano admodum familiaris Antver-
piæ

piæ natus, qui subtili quidem ingenii acie præditus, politioribus tamen literis vacandi occasione privatus nonnisi trigesimo ætatis suæ anno ad studia animum adjiciebat, brevi tamen absque ullius magisterio literas, & linguas mira facilitate didicerat, quibus instructus, cum antiquitatum, ac rei Geographicæ a tenera ætate studiosissimus esset, Germaniam, Gallias, Angliam, Hiberniam, Italiam, & Hollandiam nec labori, nec sumptibus parcens, non modo corpore, sed potius animo ad omnia intento perlustrabat, inde vero in patriam reversus, primo veluti rudimento peregrinationes suas succincte describere statuit, labore tamen præter opinionem excrescente elegantissimum juxta, ac vastissimum opus elucubrabat, quod *Theatrum Orbis terrarum* inscripsit, illudque obtulit Philippo II. Hispaniæ Regi potentissimo literariæ Reipublicæ Fautori, qui hunc laborem tantopere probabat, ut illius Auctorem pluribus beneficiis, ac regii Geographi officio decoraret, qua liberalitate incitatus Ortellius immenso labore *Thesaurum Geographicum*, & *Synonima Geographica vetera*, & *nova* conscripsit, demum vero ex Romanorum numismatibus aureis, argenteis, & æreis summa solertia collectis antiquorum locorum memoriam renovabat,

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Thu. l. c. Andr. Bibl. Belg. Spond. hoc ann. n. 23.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

ac tabulas a se eleganter depictas, quas *Icones Deorum, Dearumque* vocat, a Francisco Swertio historice illustratas delineabat. Alium quoque edidit librum sub titulo: *Aurei sæculi imago*, ubi Germanorum veterum vitam, mores, & religionem exactissime descripsit, hunc que librum Philippus Gallæus anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo octavo unacum iconibus publici juris fecit. Extat etiam præfati Scriptoris itinerarium per nonnullas Galliæ Belgicæ ditiones præter antiquitates Gallo-Belgicas, porro cum varia peregrini Orbis miracula sedulo collecta afferret, Ernestus, & Albertus Austriæ Archiduces, pluresque alii Nobiles, eruditique Viri non sine maxima voluptate ipsius Musæum accedebant, raris hisce spectaculis mirifice capti. Ceterum Ortelius plurimum aucta re familiari liberalis quidem erat in amicos literatos, ac de se bene meritos, sui tamen ipsius adeo negligens, ut postumis vitæ casibus pro symbolo uteretur pictura globi terrestris cum hac epigraphe: *contemno, spernorno, mente, manu:* pariter in extremo morbo suo exclamabat: *nihil ego in hac vita relinquo, quo non possem, ac velim carere;* tandem etiam ad summam senectatem cœlebs, & frugalis dies suos perducebat, & viribus per assidua studia exhau-

hauſtis lenta tabe conficiebatur, ac die vigeſima nona Junii annos natus ſeptuaginta & unum Antverpiæ vivis ereptus eſt, ſepultusque in celebri divi Michaelis Præmonſtratenſium Abbatia, ubi Juſtus Lipſius arcta amicitia Ortelio conjunctus defuncto honorifica inſcriptione funebri parentabat. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. LVIII.

Thomæ Stapletoni deceſſus.

Inter celebriores Controverſiarum Scriptores, qui hoc ſæculo floruerunt, haud immerito recenſendus venit Thomas Stapletonus ex illuſtriſſima Anglorum proſapia Hemfeldæ Suſſexiæ Comitatus oppido natus, qui evoluto ſtudiorum curriculo Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ linguæ peritiſſimus ingenti ſemper ardore pro tuenda Religione Catholica flagrabat, atque in Theologicis diſciplinis verſatiſſimus, & Doctor ſane egregius ſui ævi hæreticos validiſſime impugnabat, poſtea creatus Ciceſtriæ Canonicus: cum autem Eliſabetha Angliæ Regina Catholicos, & præcipue Sacerdotes dire vexaret, eosque regno excedere juberet, ipſe etiam Stapletonus relicta patria ſua Pariſios, & demum Romam ſe contulit, inde vero reverſus, ac Theologica laurea decoratus, primo Duaci, poſtea Lovanii Theologiæ *Pitſeus de Ill. Angl. ſcipt. Thuan. l. c. Mencken. & Valin in Lexic.*

Sæcul. XVI. A. C. 1598.

Professor, ac regius sacrarum literarum Interpres, necnon Canonicus ad divum Petrum a Philippo II, Hispaniarum Rege nominabatur, ubi crebras contra Calvinistas, præcipue vero contra Withekerum controversias habebat, eorumque errores editis doctissimis lucubrationibus refellebat, quas inter celebriores sunt dissertationes de caussa prævalentium hæresum, de officio viri inter medios hæreticos agentis, de principiis fidei, & de successione Ecclesiæ, necnon de justificatione, præter apologiam recentioris Ecclesiæ, & speculum pravitatis hæreticæ. Celebrantur quoque ejus antidota evangelica, & Apostolica anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto Antverpiæ excusa, necnon ejusdem Scriptoris promptuarium Morale, & Catholicum: insuper plura adhuc alia varii argumenti opuscula vulgavit, quæ omnia aliquot tomis Lutetiæ Parisiorum junctim edita prostant. Harum lucubrationum fama tandeo celebrem sese reddebat Thomas, ut a Clemente VIII. Romam evocaretur, purpura abs dubio honorandus: attamen profectam ætatem obtendens hanc dignitatem respuebat, inde vero Lovanium reversus *Manuale peccatorum* itidem Antverpiæ anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo typis edidit,

dit, conscripsitque libros duos de magnitudine Romanæ Ecclesiæ, quod opus postremus fuit celebris hujus Viri partus, qui tanquam posthumus nonnisi anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono in lucem prodiit post ipsius mortem, quæ hoc anno die duodecima Octobris Lovanii contigit. Vixerat annos septuaginta, & unum, sepultusque fuit in Ecclesia divi Petri, ubi Canonicatum possederat. Sæcul. XVI. A.C. 1598.

§. LIX.

Mors plurium Scriptorum ex Ordine FF. Prædicatorum.

Currente hoc anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo octavo plures ex Ordine S. Dominici Doctores, qui Ecclesiam suis lucubrationibus illustrarunt, vivis erepti leguntur, quos inter primus erat Alphonsus de Catrera Hispanus Cordubæ natus, Concionator egregius, atque in Universitate Offuncasi sacræ Theologiæ Professor, qui Philippo II., & III. ejus Filio a Concionibus per quatuor annos erat, præmatura tamen morte vix quinquagenarius die vigesima Novembris vivis ereptus. Scripsit Hispano idiomate perutiles considerationes in Evangelia præter sermones in honorem Philippi II, & tractatum de scrupulis. Alter erat Joannes Tourre Gallus *Echard de Script. Præd. to. 2.*

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

Gallus patria Carnutensis theologiæ Magisterii laurea Parisiis decoratus, qui ab Henrico III. in aulicum Ecclesiastes electus hoc anno die decima Septembris obiit, posterisque reliquit suas enarrationes in Joelem præter Concionas quadragesimales nondum typis editas. Tertio loco recensetur Medardus de la Val Gallus itidem Carnuti natus, cujus conciones quadragesimales, & exhortationes ad Monarchas, necnon tractatus de opere sex dierum exstant. Celebratur etiam Joannes Baptista Lencius, Marcus Langella, Marcus Martinez, & Vincentius Aurinus præter Vincentium Colis, qui a Gregorio XIV. anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo primo die vigesima octava Februarii Venusinus Episcopus in Apulia renuntiatus, hanc Ecclesiam sex annis optime rexit, demum vero die tertia Maji meritis plenus ad cœlum evolavit: scripsit Commentarios in libros Physicorum, & in libros de anima.

§. LX.

Quatuor Facultatum disciplina Henrici IV. Regis jussu restaurata.

Postquam in Galliis instigante Parisiensi Senatu Jesuitæ ex Urbe fuerunt expulsi

pulsi, mox Universitas quosdam seligebat, qui corrigendis quatuor Facultatum statutis, necnon restaurandæ disciplinæ incumberent; sacra enim Facultas anno quidem millesimo quingentesimo octuagesimo septimo die tertia Octobris contra hæreticorum molimina, & tuendam fidem Catholicam varia statuta oppido utilia condiderat, his tamen nondum plene grassanti hæresum malo obviantibus nova hoc anno edere decrevit, ac ipsemet Rex Henricus IV., ut pium hoc propositum sua quoque firmaret auctoritate, hanc in rem sex celebriores Franciæ Viros nominabat; erant autem hi Reginaldus Belnensis Archipræsul Bituricensis, Harlæus primus Parisiensis Curiæ Præses, Guesleus Regius Advocatus, Thuanus ejusdem Curiæ Præses, Seguierus Prætor, & Faulconius Britannici Senatus Princeps, qui jam anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quinto die nona Februarii una congregati Academiæ Parisiensis statuta pluribus in locis corrigere aggrediebantur: insuper anno salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo octavo die decima, & vigesima nona Maji necnon vigesima nona Junii Turnerochus Universitatis Syndicus plura etiam proposuit statuta circa disciplinam: tandem vero ce-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

teri omnes menſe Septembri huic operi poſtremam admoverunt manum, moxque Pariſienſis Senatus emendationis articulos ab eis propoſitos firmabat, quos tamen nonniſi anno milleſimo ſexcenteſimo die decima octava Septembris Jacobus Auguſtus Thuanus Præſes, Lazarus Coquelæus, & Eduardus Mole Pariſienſis Senatus Conſiliarii in Comitiis Univerſitatis publici juris fecerunt, his tamen articulis plurimum ſacræ Facultatis Theologicæ ſtatuti ſubſequentibus annis, præcipue vero milleſimo ſexcenteſimo decimo octavo, vigeſimo octavo, & ſeptuageſimo quinto addita, atque innovata fuere.

§. LXI.

Renatus Benedictus in Univerſitatis Pariſienſis Decanum electus.

Argentre l. c. Vid. Hiſt. Eccl. l. CLXXIV. §. VIII. & ſeq.

Cum eodem hoc anno Dionyſius Camus ſacræ Facultatis Decanus mortalitatem exuiſſet, Renatus Benedictus ſancti Euſtachii Parochus jure antiquitatis ad hanc dignitatem vocabatur: quoniam vero hic idem, uti ſupra ſæpius memoravimus, non modo errores in ſua Bibliorum verſione notatos retractare renuerat, ſed inſuper in ſacræ Facultatis contemptum eandem verſionem apologia edita calumniis, & mendaciis referta ſparſerat, hancque ob

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

ob cauſſam jam dudum a Facultate excluſus erat, hinc eadem illum emolumentis privare, atque ad gradus ei in Facultate deſtinatos admittere recuſabat: attamen cum ab Henrico IV., cui ſemper favebat, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio Medunta evocatus eundem Regem in fidei Catholicæ præceptis imbuiſſet, necnon ipſius ejurationi in templo ſancti Dionyſii præſens ad cives Pariſienſes in Regis obſequium reducendos præclaram navaſſet operam, atque ab eodem Rege Henrico Trecenſis in Campania Epiſcopus nominatus eſſet, hinc perpenſis hiſce rationibus Facultas Renatum, quamvis hic ſummo Pontifice literas Apoſtolicas ad hunc Epiſcopatum denegante nunquam ſua ſede potiri valuerit, ad ſacræ tamen Facultatis Decanatum admittere cenſuit, potiſſimum ex ea ratione, quod ipſius Biblia jamjam a Doctoribus Lovanienſibus ab erroribus expurgata, necnon a pluribus Theologiæ Doctoribus Pariſiis approbata fuiſſent.

§. LXII.

Octo Articuli Renato propoſiti, atque eosdem ſubſcribere juſſus.

Priusquam Renatus Decani munus adiret, Facultas apud Sorbonam congregata hoc anno die ſecunda Aprilis ab

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ab eo petiit, ut publice se, suaque opera sacræ Facultatis judicio submitteret, quod etiam ipse mox præstitit, ac non nulla de pace, concordia & charitate præfatus alta voce sequentem submissionis formulam a se subscriptam recitabat: *Facultatem Theologiæ Parisiensis Matrem agnosco. Ego me, meaque opera illius judicio, & censuræ submitto. sed imprimis Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ, a cujus fide, & decretis me neque scripto, neque verbo, neque ullo alio quovis pacto velle dissentire profiteor; unde si quid a me hactenus scriptum, aut dictum est, quod contra Ecclesiæ fidem, decreta, & leges pugnare videatur, illud nunc & pro omni tempore retracto: quare & Biblia, quæ meo nomine vulgata a Sede Apostolica, & hac ipsa Facultate damnata sunt, ego pariter damno, & ea falsa mihi saltem ex parte tributa, & aliena respuo.* Postea Facultas Joanni Turnerocho Syndico negotium dabat, ut Renato octo articulos ipsius erroribus oppositos prælegeret, quos ipse approbaret, suoque sigillo firmaret. Equidem Renatus hosce articulos verbotenus pronuntiabat, minime tamen illos sibi probari appositio Chirographo testatum reddebat, nec etiam sacer Ordo rem fortius urgere voluit, eoquod ille saltem designatus esset Episcopus, atque aliunde

Regi

Regi a confessionibus, & concionibus. Verum hanc Renati submissionem tum minus sinceram, sed duntaxat aucupandi Decanatus cupiditate extortam fuisse, postmodum apparebat, prout ad annum Domini millesimum sexcentesimum primum recensebimus. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. LXIII.

P. Ludovici Molinæ epistola ad Papam.

Cum jam anno priori die vigesima secunda mensis Novembris Censores ad recognoscendum primum examen selecti suum absolvissent judicium, ac sigillatim una omnes (excepto Antonio Bovio Romæ Carmelitani Collegii Rectore) librum de concordia censuris perstrinxissent, publico imminentis damnationis rumore perterritus Molina præter literas anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo octavo Conchæ die vigesima Septembris datas, ineunte anno sequenti per Cardinalem sanctæ Susannæ Clementi VIII. per suos Procuratores ipsa die prima Januarii libellum supplicem porrexit, quo earum propositionum, quæ ex ejus libro decerptæ, atque a Censoribus fuerunt notatæ, exemplar sibi tradi eo fine efflagitabat, ut suæ opinionis veritatem defendere, impactamque erroris calumniam a se amoliri *Hist. contov. de Aux. l. 3. c. 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

liri valeret: hanc in rem igitur sequentem exarrabat epistolam:

Beatissime Pater!

Ludovicus Molina humillimus Sanctitatis Vestræ Orator exponit, quatenus exposuerit jam annus cum dimidio, ex quo supplices Sanctitati Vestræ literas dedit, libellumque huic sanctæ Congregationi, ut, si quid in suo libro notatum esset, dignaretur Vestra Sanctitas efficere, ut Censuræ exemplar sibi concederetur; scilicet ut posset respondere, ac se defendere. Et quoniam, ut ad ejus notitiam venit, nonnulli in Hispania, & alibi sparserunt in vulgus, ejus librum esse censuris notatum, iterum suppliciter a Vestra Sanctitate petit idem, quod antea, ut ipsi detur exemplar earum rerum, quæ in ejus libro notatæ fuerint, sperans, benignitatem Sanctitatis Vestræ non permissuram, ut in hac caussa procedatur absque eo, quod ille, qui est pars, possit audiri: sic enim fiduciam habet in Domino Deo, se posse omnibus satisfacere, de singulis afferens rationem, sicut attulit, & satisfecit in Generali Inquisitione Lusitaniæ, in cujus Consilio alias hæc causa agitata fuit, & in ejus favorem doctissimorum Theologorum examine judicata, idque a Vestra Sanctitate habebit pro singulari gratia, quam Deus diutissime conservet incolumem. Ceterum ne P. Molinæ petitio ad eludendam

dam damnationis ſententiam excogitata videretur, urgente Claudio Aquaviva Societatis Generali Jeſuitæ hanc adjunxerunt ſchedam, quæ plures continebat rationes, ejusdem Patris voto annuendum ſuadentes: hanc vero chartam ſtudioſe omnibus Cardinalibus Congregationi ſancti Officii præpoſitis diſtribuebant, ut ipſi, penes quos judicium ferre erat, plene de petitionis interpoſitæ æquitate perſuaſi eſſent: porro harum ſumma erat hæc: I. Nemo indicta cauſſa damnetur. II. Pro dignoſcendis cauſſæ meritis utraque pars audiatur, id exigente argumenti gravitate. III. Cum Cenſores, quid in præfato libro reprehenſione dignum offenderint, nunquam manifeſtare voluerint, neceſſe eſt, ut id mutua reſponſionum ponderatione patefiat. IV. Si Molinæ doctrina damnaretur, etiam cum illa Patrum, & Theologorum doctrina damnaretur. V. Hic idem liber in variis Hiſpaniæ locis, & tribunalibus fuit approbatus. Hæ erant illæ rationes, quas Hiſtoriæ Controverſiarum Author die prima Januarii Papæ oblatas, atque eadem die a præfato Pontifice ponderatas, & usque adeo approbatas aſſerit, ut ipſemet adhuc hac die nulla interpoſita mora, nec conſultis Cardinalibus, ac Theologis tam Dominicanorum, quam Jeſuitarum Gene-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Generales accerſeret, eisque injungeret, ut una cum ſuis Theologis ad hoc ſelectis coram Cardinali Madrutio Quæſitore Generali convenirent, ac de controverſis capitibus mutuo conferrent. Ad hæc Pontificis juſſa ſtupefactus hæſit FF. Prædicatorum Generalis, admiratus, quod pro tuendo unice Molina integer Jeſuitarum Ordo exſurgeret: Jeſuitarum autem Generalis lætabatur, quod juxta ipſius vota quæſtio de gratia ſufficienti, & efficaci dijudicaretur, aque ipſe, ſuique audirentur. Verumtamen has Jeſuitarum rationes Dominicani eludebant, demonſtrantes, quod Molina jam anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto doctrinæ ſuæ rationem Madriti coram ſupremæ Inquiſitionis Senatu reddiderit, ſæpiusque auditus fuerit, atque ipſemet anno priori pro ſua defenſione Romam ſcripta plurima transmiſerit, nec non quam plurimi Societatis Theologi ex diverſis Collegiis ad propugnandam ejusdem Patris doctrinam ampliſſima ediderint opuſcula, ut proin Jeſuitarum petitiones tanquam vana effugia, omnino ſint explodendæ.

§. LXIV.

§. LXIV.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

Privatæ disputationis Consilium a Jesuitis propositum.

Interim Episcopi, ac Theologi ad recognoscendum primum examen selecti, postquam rem matura deliberatione discusserant, annuente Madrutio Cardinali harum Congregationum Præside, die duodecima Martii Gregorio Nunnio Coronello natione Lusitano Theologiæ Doctori, qui præfatæ Congregationi a secretis erat, anno salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo nono negotium dabant, ut singulorum censuras in unam contraheret, ac nomine omnium, prout inter eos jam antea conventum erat, unam conficeret censuram, cujus exemplar hodiedum in Angelica Augustinianorum Bibliotheca asservatur. Attamen jam antea Patribus Societatis hoc Consultorum propositum innotuerat, quapropter hoc fulmen tempestive declinaturi eo ferventius insistebant, ut Pontifex decretam maturaret disputationem, in qua Patres Societatis se nec Molinæ librum, nec ejus doctrinam propugnaturos, sed duntaxat de gratiæ efficacia differturos spondebant. Clemens VIII. hoc pacto inter litigantes doctrinæ concordiam revocatum iri sperans, privatæ huic collationi diem *Hist. Congr. l. 2. c. 4.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

vigesimam secundam Februarii affigebat, nullique parti suspectos constituebat arbitros scilicet Eminentissimos Cardinales Madrutium, atque Asculanum necnon Bellarminum, quorum posterior e Societate Jesu, secundus vero e Ordine Fratrum Prædicatorum erat; coram his tam Fratres Dominicani quam Jesuitæ convenerant, suaque colloquia usque ad diem decimam sextam Maji protraxerant: hoc item tempore Jesuitæ scriptum quoddam ab ejusdem instituti Theologis subscriptum divulgabant, cui titulus: *confutatio cujusdam sententiæ falsæ de efficacia divinæ gratiæ*. Verum hujus libri authores hostem, quem referirent, nesciviisse credebantur; quapropter Madrutius Cardinalis, cui privatæ lucubrationis examen jussu summi Pontificis demandatum erat, observabat, quod nequaquam physica Thomistarum prædeterminatio, sed longe aliud ex ingenii arbitrio fabricata in hoc scripto fuerit impugnata, nec non sacri Concilii Tridentini Decreta contra Calviniistas lata perperam adversus Angelicæ Scholæ doctrinam contorta: interperhabita tamen hac Cardinalis Censura Jesuitæ hunc eundem librum anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo sexto coram Paulo V. Pontifice

fice proferebant, quamvis haud magis benigno fato tum exceptus fuerit. Sæcul. XVI. A.C.1599.

§. LXV.

Mutuum inter utriusque partis Theologos colloquium.

Præstituta vigesima secunda Februarii die utriusque partis Theologi de controversis quæstionibus inter se pacifice disputaturi prima vice Romæ convenerant, & quidem ex Ordine Fratrum Prædicatorum aderant Reverendissimus Pater Hyppolitus Maria supremus totius Ordinis Magister Generalis unacum suo Procuratore Generali, necnon Beccaria, Didaco Alvares, & Raphaele a Ripa Theologiæ Magistris: ex Societate vero comparuerant Claudius Aquaviva Societatis Generalis, Michael Vasques, Christophorus Cobos, & Petrus Arubal. His una congregatis Madrutius Cardinalis hujus Colloquii Præses orationem habuit, in qua exponebat, quod inter utriusque Ordinis Religiosos ex opinionum diversitate animorum contentiones, ac dissidia fuisse enata, eaque indies aucta, non sine animi sui mærore percepisset, componendæ autem pacis studio accensus ad preces Regis Catholici tam Prædicatorum, quam Jesuitarum Generales, unacum selectis utriusque Ordinis Doctoribus convocas- *Hist. Congr. l. 2. cap. 5. Hist. controv l. 3. c. 6.*

Sæcul XVI. A.C. 1599.

set, ut ex mutua, & amica de quæstionibus controversis disputatione palam fieret, in quo doctrinæ diversitas consisteret, & cuinam parti suffragaretur veritas, quæ tandem auctoritate Apostolica confirmanda foret: sin vero alterutra pars pervicaciter suæ sententiæ neglecto veritatis momento insistere voluerit, a Sanctitate sua pacem pœnarum severitate reddendam minabatur. His dictis Madrutius Magistro Generali Ordinis Prædicatorum annuebat, ut ipse antiquitate prior peroraret, qui etiam hunc in modum exorsus inquiebat "nulla „la nobis controversia est contra Societatem, sed unice adversus Molinæ doctrinam, cujus novitas Ecclesiæ pacem „turbavit, atque mutuæ offensionis fons „& origo exstitit: quapropter hujus libri examen institui efflagito, spondens, „quod tunc, si ejusmodi doctrina aliquo „saltem probabilitatis jure defendi, atque „auctoritate Apostolica permitti potest, „totus meus Ordo ejusmodi judicio „confestim obsecuturus sit: secus vero „hisce dissidiis aliud opportunius remedium objici haud poterit, nisi Molinæ „liber damnetur, ac deinceps Societas „Divi Thomæ doctrinam ab Ecclesia „jam diu approbatam sequatur." Verum hæc concordiæ ratio a Dominicanorum Generali proposita Jesuitarum Gene-

Generali non arridebat; hinc prolixo sermone ostendere nitebatur, quod Societas semper divum Thomam in Scholæ moderatorem sibi adsciverit, hunc vero cœtum a Papa non ideo fuisse convocatum ajebat, ut Molinæ liber damnaretur, sed discuteretur, utrum voluntas a gratia sic prædeterminetur, ut excutere illam, eique dissentire, si libeat, possit. Ad hanc Claudii Aquavivæ Generalis orationem Dominicanorum Generalis Procurator respondit, quod controversia unice circa Doctrinam in Patris Molinæ libro contentam versaretur, proin non ex alio argumento nova lis suscitanda foret: cum vero Michael Vasquez Societatis Theologus subjungeret, controversiam in eo sitam esse, *an ratione prædeterminationis physicæ in libero arbitrio haud amplius permaneret facultas ad resistendum motioni divinæ*, inde satis clare Pater Didacus Alvarez Ordinis Prædicatorum Theologus prospexerat, quod Patres Societatis haud amplius tanquam accusati, sed ut actores comparere, nec non Patres Dominicanos accusare intenderent, perinde acsi resistendi potentiam per prædefinitionem esse sublatam docuissent; eapropter præfatus Alvarez Angelicæ Scholæ iniquius hanc calumniam affingi demonstrans, dicebat, quod Pater Molina efficaciam

Sæcul. XVI A.C. 1599.

Sæcul XVI. A. C. 1599.

actionis non Deo tanquam primo agenti, sed libero hominis arbitrio adscribat, proin priusquam discutiatur, an hæc efficacia physica vel moralis sit, omnino examinandum ajebat, utrum reipsa detur auxilium efficax, quod a Deo ipso, atque independenter a liberi arbitrii consensu efficaciam obtineat. His auditis Pater Christophorus Cobos e Societate Theologus pro sua, qua pollebat, ingenuitate fatebatur, quod in Molinæ æque, ac in Prædicatorum doctrina propositiones censura perstringendæ reperiantur, adeoque utrinque æquo jure procedendum sit. Hæc Jesuitæ declaratio ansam præbuit Madrutio Cardinali, ut tam Prædicatorum, quam Jesuitarum Generali præciperet, quatenus in secundo colloquio proxima hebdomada habendo suam quisque sententiam, atque pugnantia contra adversam partem argumenta, ac præcipue dissensionum momenta scriptotenus proponerent. His ita agitatis primæ Congregationi finis imponebatur.

§. LXVI.

Alterum utriusque partis colloquium.

Livin. Mayer Hist. controv. l. 3. c. 7.

Igitur utriusque Ordinis Generales cum suis Sociis hoc anno die vigesima nona Februarii, qua alterum inter partes

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

partes litigantes colloquium habebatur, Romæ in Cardinalis Madrutii Palatio convenere, cunctisque considentibus idem Cardinalis paucis exponebat, quod de omnibus in nupero colloquio agitatis Pontificem certiorem feciſſet, hic vero arreptum conſilium approbans cunctos hortaretur, ut cœpta ad proſperum exitum deducere ſatagerent, hancque in rem, prout juſſi eſſent, rationum momenta pro ſua quisque opinione exhiberet. Ad hæc Fratrum Prædicatorum Generalis mox repoſuit: "Mihi, meo„que Ordini nec cum Societate, nec cum „ejus doctrina res, ſed duntaxat contra „novum Molinæ ſyſtema Hiſpanicæ In„quiſitioni denuntiatum quorumdam „fervet Theologorum controverſia, circa „quam reſpondere ego, meique exiſtunt „parati: de cetero autem minus æ„quum videtur, quod Jeſuitæ paulo an„te rei, nunc actores eſſe velint, vete„remque doctrinam ab Eccleſia com„muni ſuffragio approbatam de verita„te ſuſpectam reddere contendant: „ His dictis chartam, in qua ſex Molinæ propoſitiones, quas ſui Ordinis Doctores erroneas eſſe cenſebant, continebantur, Cardinali Madrutio obtulit, & converſo ad Jeſuitas ſermone ſubjunxit: "ſi hæ aſſertiones vobis haud pro„babiles eſſe videntur, eas velut cenſu-

Serry Hiſt. Congr. l.c. c. 5.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

„ra dignas nobiscum reſpuite: ſin vero „meis Theologis illas impugnantibus „reſpondete, atque ex mutua hac colla„tione veritas, vel falſitas patebit:. Verum Aquaviva Jeſuitarum Generalis cauſſam Molinæ non agi rurſus reſpondens, ex tribus, quas attulerat, charis unicam duntaxat Madrutio Cardinali porrigebat, qui illam prælegi juſſerat, eoquod quatuor contineret propoſitiones, quas Jeſuitæ in Dominicanorum ſententia ſibi minus probari aſſerebant. Porro cum Prædicatores identidem primam controverſiam de Molinæ libro prius diſcuſſam vellent, Societatis Præpoſitus hæc ſubjunxit: "Equidem Fra„tres Prædicatores in Molinæ libro pro„poſitiones cenſura dignas invenerunt: „verum mei quoque Theologi pariter „in Banneſio, quæ reprehenderent, jam „pridem deprehenderunt: prius igitur Do„minicani ſuum vendicent Banneſium, „& ego quoque de Molinæ doctrina ſen„tentiam meam proferre haud cunctabor:„ Ad hæc Fratrum Prædicatorum Generalis repoſuit: „Molinæ cauſ„ſa Cenſorum judicio jam antea da„mnata, necnon hujus doctrinæ accu„ſatio a Sede Apoſtolica recepta, de Ban„neſio autem hucusque nulla adhuc „lis fuit mota, igitur priſtinæ accuſatio„nis culpam velle reciproca criminatio„ne

„ne ex invidia diluere, miserum est ef- Sæcul. XVI.
„fugium.„ Tum ergo mutuis ejusmo- A.C.1599.
di contentionibus inter partes concordia adeo non reddebatur, ut ex pertinaci opinionum diversitate acerbior indies animorum dissensio oriretur, hinc Cardinalis Madrutius enuntiabat, quod de hujus Colloquii successu summum Pontificem certiorem reddere, ejusque jussa, quid deinceps agendum, præstolari velit. Soluto hoc conventu Præpositus Generalis Jesuitarum secreto Cardinalem accedens eidem reliquas duas chartas tradidit, rogans, ne illas Patribus Dominicanis communicaret, donec hi vicissim suæ sententiæ momenta, atque adversæ opinionis errores exposuissent. Fratres Prædicatores cum probe prospicerent, quod eorum adversarii litis prius motæ decisionem tædiosa protelatione declinare quærerent, hinc sacri Officii Congregationi porrecto libello supplicabant, ut omissis hisce conventibus duntaxat de Molinæ libro agatur, de aliis vero omnino silentium indicatur. Vix Jesuitæ hac de re notitiam hauserant, cum illico libellos supplices concinnarent, eosque per cunctas Inquisitorum Cardinalium domos circumferrent, Dominicanorumque doctrinam tanquam suspectam eo ex capite accusarent, quod sententiam suam de

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

quæstione agitata profiteri tergiversarentur.

§. LXVII.

Privata utriusque partis mostmina.

Hist. controv. l. 3. c. 7. Hist. Congr. l. c. Argentre coll. judic. to. 3. part. 2. p. 168.

Cum alterum hoc colloquium rursus optato frustraretur successu, tertium in diem tertiam Martii indicebatur: interea vero haud exiguum Jesuitarum rebus accessit emolumentum, dum ex eadem Societate eadem die Robertus Bellarminus Cardinalium Collegio a Clemente VIII. adscriberetur; hic enim doctrinæ suæ fama tam prospere summi Pontificis animum in Jesuitarum vota inclinabat, ut Madrutio utriusque partis petitionem exponenti Clemens Papa coram congregatis sacri Officii Cardinalibus die quarta ejusdem Mensis præciperet, ut seposita Molinæ caussa lis de auxiliorum efficacia pertractaretur: insuper idem Pontifex die undecima Martii Madrutio Cardinali Asculanum, & Bellarminum Cardinales in laboris subsidium adjunxit. His tamen insuperhabitis die sequenti Censores ad primi examinis recognitionem selecti censuram de Molinæ libro pronuntiatam, atque omnium nomine a Coronello Doctore concinnatam sacræ Congregationi obtulerunt, quæ etiam censura

censura a Madrutio Cardinali, ceterisque omnibus excepto solo Bovio die duodecima Martii hoc anno approbata est: cum vero Bellarminus jam semel auctoritate, qua pollebat, summum Pontificem eo induxisset, ut Fratres Prædicatores litem contra Molinæ doctrinam prosequi præpedirentur, facile etiam ab eodem Papa obtinuit, ut is præcipua de auxiliis capita, seu quæstiones ab utraque parte proponi, ac perpendi juberet: quapropter Bellarminus sex conscripserat quæstiones, quæ utriusque Ordinis Generalibus eo fine traderentur, ut in proximo Conventu sua desuper responsa darent. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. LXVIII.

Tertium Colloquium.

Præstituta die Madrutius Præses una cum Bernerio Asculano, & Bellarmino, Fratrum Prædicatorum, ac Jesuitarum Generalibus, eorumque Theologis præfatas sex quæstiones scripto editas proponebat, quarum summa hæc erat. I. An ad eliciendam liberam moraliter bonam operationem necessaria sit physica prædeterminatio. II. Utrum ad realem entitatem actionis malæ homo a Deo physice prædeterminetur. III. An gratia efficax in physica Dei prædefinitione, vel in congrua Dei vocatione *Hist. Congr. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

catione consistat, IV. An Gratia sufficiens sit homini intrinseca, & competenter sufficiens ad actum primum sine prædeterminatione. V. An Deus cognoscat infallibiliter omnia futura contingentia, quæ positis his, vel illis conditionibus futura essent. VI. An in voluntate requiratur indifferentia, quæ positis omnibus ex parte actus primi requisitis possit in sensu composito non operari. Equidem ad hasce quæstiones quivis Scholæ Thomisticæ discipulus facili negotio respondere potuisset, Fratres tamen Prædicatores, cum illas Cardinali Bellarmino concordi Jesuitarum voluntate eo fine concinnatas existimarent, ut omisso Molinianæ doctrinæ examine nova lis adversus eos moveretur, ad sex hasce propositiones respondere detrectarunt, polliciti, quod alias quæstiones proposituri essent. Nec eorum promissis fidei constantia deerat, quippe intra paucos dies alias concinnabant quæstiones, quas Madrutius Cardinalis ex Fratrum Prædicatorum Apologia desumptas Cardinalibus Ascuilano, & Bellarmino tradidit utriusque Ordinis Generalibus, eorumque Theologis communicandas: harum vero summa hæc erat: I. Utrum ante bonum liberi arbitrii usum, ut disponatur ad justificationem, & salutem, necessaria sit prædefi-

Sæcul.XVI. A.C.1599.

destinatio. II. Utrum posita ejusmodi prædestinatione nulla libertas homini ad præfatam dispositionem, vitamque æternam consequendam relinquatur. III. Utrum prædefinitio divina sit de se caussa efficiens ejusmodi actum. IV. An auxiliorum efficacia vel ex illismet ipsis, vel ex ipso libero arbitrio oriatur. V. Utrum divina prædestinatio sit diminuta in effectibus, seu mediis necessariis ad salutem, & justificationem. VI. An prædestinatio se efficaciter extendat ad bonum illum liberi arbitrii usum. VII. An talis usus sit duntaxat præscitus a Deo, non autem prædestinatus. VIII. An talis bonus usus præscitus sit ratio prædestinationis. Die vigesima nona Martii in quarta Inquisitorum Congregatione, quæ tertia partium collatio erat, Bellarminus ad propositas suas sex quæstiones primo a Fratribus Prædicatoribus respondendum esse contendebat: si vero id ab eis obtineri non posset, saltem decerni postulabat, ut eodem tempore utriusque partis quæstionibus simul ambo responderent. Ex adverso Prædicatorum Generalis annuente Bernerio Cardinali ad Jesuitarum quæstiones respondere renuebat, nisi prius Jesuitæ ad propositiones a Dominicanis politas sua responsa darent: ast mutua

hac

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

hac altercatione tempus terebatur, re- que infecta discessum est.

§. LXIX.

Jesuitæ ad Dominicanorum quæstiones prius respondere jussi.

Hist. controv. l. c. *Hist. Congr. l. 2. c. 5.*

Die decima quinta Aprilis habita est coram summo Pontifice Clemente VIII. alia Cardinalium Inquisitorum Congregatio numero quinta, in qua Cardinalis Madrutius utpote harum Congregationum Præses, quæ in priori colloquio ultro, citroque agitata fuere, exponebat, significans, quod Fratres Prædicatores ad Jesuitarum quæstiones primi respondere, & quidem ex eo capite detrectarent, eoquod ipsi non modo antiquitatis prærogativa priores essent, sed etiam hac in caussa primi Actores interrogata conscripsissent, ad quæ Jesuitas utpote accusatos respondere oporteret: de cetero autem ipsi quoque postea ad quæstiones a Bellarmino propositas respondere ultro parati forent. Perceptis hisce rationibus summus Pontifex de petitionis æquitate convictus decernebat, omnino Religionis antiquitati eum honorem esse deferendum, nec non Jesuitas adigendos, ut ad eliquandam Molinæ caussam omissis Bellarmini quæstionibus primo ad eas responderent, quas Cardinalis Madrutius ex Fratrum Prædica-

dicatorum doctriua propoſuiſſet. Alter a die idem Purpuratus hanc Pontificis ſententiam Jeſuitis ſignificans, præcepit, ut ad octo quæſtiones nuperrime a ſe propoſitas ſcripto reſponſo Dominicanis ſatisfacerent. Itaque Societatis Generalis hiſce mandatis parere compulſus reſponſiones ſuas Madrutio Cardinali obtulit, de quibus tamen Fratres Prædicatores mox ſuum judicium proferentes declarabant, Societatis reſponſa pro eliciendo vero diſcrimine, quod tamen inter utramque ſententiam quæreretur, parum idonea eſſe: alia ergo proponenda, quæ ipſum diſſidii caput recta peterent. Poſtea iidem ſuas reſponſiones præfato Cardinali tradebant, quas ipſe unacum Jeſuitarum reſponſis die vigeſima tertia ejusdem menſis in ſexta Cardinalium ſancti Officii congregatione coram ſummo Pontifice exhibuit: cum vero Jeſuitæ in tertiæ quæſtionis expoſitione vocem *Prædefinitio* omiſiſſent, in reſponſione autem ad ſeptimam quæſtionem bonum uſum liberi arbitrii non modo præſcitum, ſed & prædeſtinatum eſſe affi maſſent, hinc a ſummo Pontifice hujus omiſſionis rationem reddere jubebantur, mox vero haud ambiguis verbis declarabant, quod phyſicam prædeterminationem voluntatis ad actus liberos ad

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ad juſtificationem neceſſarios negarent. hinc Fratres Prædicatores interrogati qua ratione ipſi vocem *Prædefinitus* ad didiſſent, hunc in modum reſponderunt: „illam vocem ideo addidimus, ut non „modo efficax Dei prædeſtinatio homi„nem ad vitam æternam ordinare ſi„gnificaretur, ſed etiam media efficacia „ad ſalutem conſequendam ante præ„cognitum arbitrii bonum uſum futu„rum prædefinita oſtenderentur: an ve„ro hæc media prædefinita, ſint dun„taxat ex parte objecti, & moralia, vel an „etiam interius a Deo immiſſa, ſta„bilita prius efficacia gratiæ in ratio„ne cauſſæ moventis nullatenus a libe„ri arbitrii conſenſu dependente, ſen„ſum noſtrum requiſiti aperiemus, eum„que ſacris literis, & SS. Patribus omni„no conſonum eſſe demonſtrabimus.„ Poſtea iidem Prædicatores Jeſuitarum reſponſiones trina cenſura notabant.

§. LXX.

Septima, & octava Congregatio.

Hiſt. l. c.

Hucusque mutuis ejusmodi velitationibus nihil actum videbatur, quocirca Claudius Aquaviva ſupremus Societatis Moderator die quinta Maji dicto libello ſupplici Madrutium Cardinalem rogabat, quatenus Sanctitas ſua præciperet Patribus Dominicanis, ut pro-

propositis a Bellarmino quæstionibus responderent, & congregati utriusque partis Theologi clare statuerent, in quibus vel convenirent, vel discreparent: insuper petebat, ut simul Jesuitis non denegaretur, quod etiam quæstionem de prædeterminatione physica movere valerent, quamvis Fratribus Dominicanis concessum fuisset, ut ipsi priores a quæstione de efficacia gratiæ inchoare possent: verum Clemens VIII. hasce Jesuitarum petitiones minus ratas habens nequaquam Dominicanos, ut ad Bellarmini quæstiones in septima sacri Officii congregatione responderent, adigi voluit, sed potius die sexta Maji perlectis Fratrum Prædicatorum censuris, seu adnotationibus ad Jesuitarum responsiones præcepit, ut Societatis Theologi mentem suam clarius aperirent, quatenus tandem inde dignosci posset, in quibus cum adversa parte convenirent, vel ab ea discreparent: ut ergo hac in re sine ambiguitate procederetur, ipse Cardinalis Madrutius Pontificis voluntatem utrique parti denuntiavit, & totam controversiæ summam ad tres propositiones ex Fratrum Prædicatorum responsionibus depromptas redegit, easque die Dominica ante Christi ascendentis Festum decima sexta ejusdem mensis in octava Congregatione coram Car-

Sæcul. XVI. A.C 1599.

Sæcul. XVI A.C. 1599.

dinalibus arbitris, atque utriusque Ordinis Doctoribus ſcripto expoſuit: erant autem ſequentes "I. liberum arbitrium „ad actus, quibus homo ad juſtificationem diſponitur, & ad ſalutem pervenit, concurrit ex innata libertate tanquam cauſſa ſecunda mota a primo efficacis gratiæ auxilio. II. Auxilia efficacia ut ſunt a Deo, & ex ſe includunt reſpectum ad conſenſum futurum liberi arbitrii tanquam cauſſæ efficientis ad ſuum effectum, nequaquam tamen velut ad aliquid, ex quo pendeat efficacia auxilii ad movendum ipſum liberum arbitrium. III. Auxilia ſufficientia in hoc ſenſu redduntur a libero arbitrio inefficacia, quod homine obſtante non conſequantur effectum, ad quem diſponere nata ſunt, nunquam tamen in hoc ſenſu, quod reddat inefficacia illa auxilia, quibus movetur a Deo in inſtanti juſtificationis, cum ex ſe, & ut veniunt a Deo, ſint efficacia. „ Jeſuitæ cum hucusque nunquam aperuerint, an circa hæc doctrinæ capita cum Dominicanis conſentirent, vel ab eis diſcreparent, hinc in quarto Theologorum Colloquio interrogabantur, utrum in hiſce articulis cum Fratrum Prædicatorum doctrina conveniant: hi ergo palam admittebant, quod detur prævenientis gratiæ auxilium

lium a sufficienti distinctum, & tam intellectui, quam voluntati intrinsecum, supernaturale, immissum a Deo, movens voluntatem ad actum determinatum, seque non modo ex parte objecti, sed etiam potentiæ tenens, quo posito infallibiliter homo convertatur: attamen hac ipsa declaratione nondum satis constabat, an Jesuitæ hujus auxilii efficaciam ex arbitrii consensu, & congrua Dei motione, vel ex ipsa vi, & motione intrinseca physice arbitrium determinante oriri dicant, eapropter de modo, quo gratia illam efficaciam, & infallibilitatem sortiatur, agendum supererat, nec tamen unquam Jesuitæ adduci poterant, ut hac in re aperte mentem suam oretenus panderent: hinc colloquium solvere oportebat, die tamen vigesima ejusdem mensis Societatis Generalis circa modum efficaciæ divini auxilii Madrutio Cardinali scriptum quoddam tradebat quinque propositiones complectens, quas ab omnibus Dominicanis affirmari, a Jesuitis vero negari asserebat, re autem per eundem Cardinalem comperta mox altera die Dominicani alias quatuor propositiones Thomisticæ doctrinæ circa gratiæ efficaciam adversas exponebant, quas unacum Jesuitarum scripto Cardinalis Madrutius vicissim ad utramque partem transmittens, an quic-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

quam contra illas proponendum haberent, se lubenter auditurum declarabat: verum licet Dominicani in sua expositione perspicue asseruissent, quod efficacia gratiæ non in sola motione morali, sed physica ante prævium liberi arbitrii usum consisteret, nihilominus Jesuitæ Dominicanos apud Cardinalem Madrutium insimulabant, perinde acsi verum controversiarum caput, scilicet prædeterminationem physicam omnium liberorum actuum, etiam malorum, in suo scripto non tetigissent: vicissim vero Fratres Prædicatores redarguebant Jesuitas, quod non, quid ipsi sentiant, sed duntaxat quid non sentiant, exposuerint: itaque Cardinalis ad Societatis Theologos conversus illos his verbis alloquebatur: "ne gravemini novam expositionem vestræ de gratiæ efficacia „sententiæ scripto quam clarissime con„cipere, quod ego scriptum Patribus „Dominicanis communicare possim, & „sic omnes eorum de vobis suspiciones „abstergere „ jussis paruere Jesuitæ, ac die vigesima octava Maji quinque propositiones porrigebant, in quibus tamen adhuc silentio prætermittebant, an tota gratiæ efficacia a Deo foret, vel utrum partim a libero arbitrio tanquam a caussa illius efficiente penderet? quapropter Dominicani die octava Junii

hoc

Sæcul. XVI. A.C.1599.

hoc anno præcipue, ut omnem quæsitæ tergiversationis sibi a Jesuitis objectæ invidiam amolirentur, scriptum quoddam divulgabant, quo permotus Cardinalis Patribus Societatis injunxit, *ut ad tres illas propositiones mense superiori propositas ita responderent, ut clare, & integre haberi possit resolutio ad hoc, ut difficultate illa superata favente Deo ad ulteriora procedi valeat.* Accepto hoc mandato Jesuitæ edito vicissim scripto totam procrastinationis culpam in Dominicanos rejecerunt: nihil autem novi protulerunt, quo suam de gratiæ efficacia a solo Deo dependente mentem clarius aperiebant. Hæc agendi ratio summopere Madrutio Cardinali displicuit, quapropter Asculanum Cardinalem accedens querebatur, quod parum decora tergiversatione jam integrum semestre consumptum fuerit, quin verus controversiæ status ex utriusque partis sententiis elici potuerit. Asculanus reposuit: "equidem Fratribus Dominica„nis cordi non est, prædeterminationem „physicam publicæ concertationis dis„crimini exponere: obtulerunt tamen „Jesuitæ alia capita circa modum, & „causſam efficaciæ divini auxilii: de „his igitur disputationem haberi æquio„ri animo Fratres Prædicatores patien„tur. „ Placuit Madrutio consilium:

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

quapropter juncta opera totam quæstionis summam ad duo capita redegit, eaque die vigesima tertia ad Bellarminum Cardinalem transmisit, ut ipse circa ea mentem suæ Societatis proferret: cum autem hæ duæ propositiones genuinam divi Thomæ sententiam complecterentur, Dominicani eadem adhuc die absque ulla restrictione ad hæc capita responderunt: Jesuitæ vero primum die quinta Augusti suam porrigebant responsionem, quam Fratres Prædicatores variis adnotationibus castigabant: nec tamen suis partibus deerant Jesuitæ, quamprimum enim illas observationes per Bellarminum Patres Societatis die decima septima Novembris receperant, mox contrarias adnotationes ad Patrem Procuratorem Ordinis sancti Dominici die decima nona ejusdem mensis transmiserunt, ubi tamen observandum venit, quod iidem a Dominicanis reprehensi, eoquod contra summi Pontificis, & Hispaniæ Regis mandatum Fratrum Prædicatorum doctrinam Calvinismi nota in suis observationibus perstringere non dubitarint, ad diluendam hanc culpam responderint: *nos dicendo, nullum Doctorem Calvino antiquiorem, gratiam de se efficacem docuisse, illum non in doctrina, sed in antiquitate cum Doctoribus comparavimus.* Ceterum has Jesuitarum

Not. PP. Societ. ad observ. PP. Præd. apud P. Livinum S. J.

tarum adnotationes a Patribus Dominicanis fuisse confutatas, anno sequenti recensebimus. Interim Fratres Prædicatores tot inutiles verborum ambages pertæsi apud sacri Officii Cardinales querebantur, "quod relicta Molinæ „caussa nil aliud intenderetur, quam ut „debitis pœnis hic Author jam convi„ctus, reusque eximeretur: prorsus au„tem indignum foret, quod ipsi tanquam „Consultores sacri Officii hactenus ad „hosce cætus vocati essent, cum calli„dis adversantium consiliis in ima sub„sellia detruderentur, Jesuitæ vero „in id unum intenti essent, si qua via „possent, imminens in se fulmen da„mnationis in Judices, & Delatores suos „avertere." Insuper Franciscus Pegna Rotæ Romanæ Auditor, ac Decanus Clementi VIII. summo Pontifici exponebat, quod omnis controversiæ cardo in Molinæ libro verteretur, hoc autem erroris fonte expurgato brevi peroptata consensio reditura foret. Hæ querelæ tantum apud Papam prævalebant, ut communis fama increbresceret, fore, ut brevi Molinæ liber damnaretur.

Sæcul. XVI. A C. 1599.

Hist controv. de auxiliis P. Livini S. J. l. 3. c. 13

§. LXXI.

Francisci de Avila Dominicani liber, ejusque fata.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Hist. Controv. de auxil. l. 3. c. 14.

EOdem hoc anno Franciscus D'Avila, seu de Avila Ordinis Fratrum Prædicatorum Theologus Romæ, quo sub idem tempus quemdam Cardinalem comitaturus venerat, tractatum de divinæ gratiæ auxiliis adversus Molinam Romanis literis excudi curabat, in quo, suppresso tamen Societatis nomine, Calviniſmi calumniam Dominicanis impactam mutua criminatione ulturus demonstratum ibat, quod Molinæ doctrina sanctorum Patrum, ac Conciliorum menti adversa Pelagii, & Semipelagianorum hæreses, aliasque novitates ecclesiasticis censuris jam dudum damnatas resuscitet. Hic liber summo Pontifici ab ejus Auctore dedicatus, ac per eleganti forma editus maximo applausu Romæ excipiebatur, passimque Cardinalium, atque aulæ Pontificiæ Prælatorum manibus terebatur: inde vero Jesuitæ siniſtrum rebus suis omen præsagientes Clementi VIII. libellum supplicem offerunt, in quo Patrem Franciscum veluti cæptæ pacis perturbatorem, Pontificiique mandati transgressorem incusantes hunc librum supprimi rogabant, quod & factum est; divulgato autem hujus libelli supplicis tenore Fratres Prædicatores Magistro Avilæ negotium dederunt, quatenus Jesuitarum querelis ita responderet, ut ad u-

nius

nius Molinæ cauſſam jamjam a Conſul- Sæcul.XVI.
toribus dijudicatam unice ſeſe reſtrin- A. C. 1599.
geret: quapropter Avila prolixum e-
didit commentarium itidem ſummo Pon-
tifici nuncupatum, in quo ea, quæ Mo-
linæ imputabat, vere ab eo ſcripta fuiſ-
ſe per plura teſtimonia ex ejus libro de-
cerpta comprobatum reddebat, rogans,
ut ſummus Pontifex ipſius diſſertationi
interim ſuppreſſæ lucem, libertatemque
reſtitueret: de cetero autem omnia ju-
dicio, ac prudentiæ Sanctitatis ſuæ ſe
ſubjecturum ſpondebat, nec tamen ſuis
partibus defuerunt Jeſuitæ, qui mox e-
dito libro Molinam defendendum ſuſce-
perunt. Ita integer hic annus nonniſi
mutuis colloquiis, ſcriptis, atque alter-
cationibus inſumebatur, quin adhuc,
quid genuine utraque pars in quæſtione
de auxiliis ſentiat, in aperto eſſet, nec
ulla pars in alterius ſententiam deſcen-
deret.

§. LXXII.

Nuptiæ inter Barrenſem Ducem, & Catharinam Franciæ Regis Sororem.

Exeunte menſe Januario in Galliis nu- *Daniel Hiſt. de France to. 10. l'ann. 1599.*
ptiæ inter Henricum Lotharingium
Barrenſem Ducem, & Catharinam Hen-
rici IV. Franciæ Regis Sororem, celebra-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

tæ sunt; jam equidem inter utrumque pactis conditionibus de ineundo hoc connubio agebatur: cum autem Catharina non modo Calvini hæresi infecta, sed etiam in tertio, quartoque consanguinitatis gradu sponso suo conjuncta esset, hinc summus Pontifex datis ad Ducem literis eundem hortabatur, ut a præfati matrimonii proposito desisteret, nec illustrissimam Lotharingiorum domum Religionis studio celeberrimam incæstis ejusmodi nuptiis, ac hæreticæ pravitatis veneno inficeret: verum Dux impense Clementem Papam rogabat, ut legis gratiam facere vellet, eo autem firmiter reluctante, Lotharingius Regis offensionem veritus, necnon amplioris sortis dignitate illectus hoc connubium perficere statuit, spe fretus, fore, ut semel contracto matrimonio non solum dispensationis gratia facilius impetrari, sed etiam ipsamet sponsa ad cognoscendam veræ fidei veritatem ejurata Calvini hæresi perduci valeret: reluctabantur tamen omnes Franciæ Præsules, nullusque sine prævio summi Pontificis assensu sponsos solemni precatione conjungere audebat: tandem vero Carolus Borbonius Rotomagensis Archiepiscopus, Regisque Frater Spurius precum, minarumque importunitate expugnatus Catharinam nec ab hæresi, nec a cogna-

Thuan. Hist. 4. 122. Spond. ad hunc ann. n 8.

Epist. Cath. ad Plessium & Plessii ad Cath. 30. Maji 1599.

cognationis vinculo ſolutam Henrico Lotharingio copulabat: porro Dux, ut conjugem ſuam ſenſim a fidei errore averteret, poſtea illam frequentius impulit, ut cum Doctoribus Catholicis præcipue cum Patre Cammoleto Jeſuita de Religionis noſtræ articulis ageret: verum Calviniſtarum nonnulli, atque inter eos præprimis Philippus Pleſſius Mornæus Catharinæ, apud quam plurimum gratia valebat, varios libros, atque epiſtolas hæretico veneno plenas ſtudioſe ſubmiſerunt, ut illam magis, magisque in ſuo errore firmarent: nec perverſis eorum conatibus proſper defuit ſucceſſus, quippe Duciſſa adeo pertinaciter ſuæ ſectæ inſiſtebat, ut duntaxat ſuo Sponſo complacendi ſtudio ad fidei colloquia accederet, & quondam ad ſuum Pleſſium jocans perſcriberet, quod tunc, quamprimum ipſe in Papam foret eligendus, ipſa Miſſam accedere vellet: attamen juſto Dei judicio factum, ut quamvis ſummus Pontifex tertio poſt anno diſpenſationem conceſſiſſet, ipſa tamen illius beneficio haud frui poſſet, cum nuntius gratiæ factæ literas in Lotharingiam nonniſi poſt obitum hujus Principis deferret, quæ die decima tertia Februarii anno reſtauratæ ſalutis milleſimo ſexcenteſimo tertio ſuæ hæreſi immortua periit,

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. LXXIII.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

§. LXXIII.

Belgium ob Fœderatorum Protestantium molimina variis tumultibus agitatum.

Thuan. l. 121 Gallut. de bello Belgico lib. II.

Interea Belgium ob diversa partium studia crebris jactabatur tumultibus, & quidem ineunte hoc anno tam Fœderati, quam ceteri Imperii Principes graviter adversus Mendozam, atque regii exercitus Præfectos querebantur, quod Clivienses, Vestphalos, Schaumburgicos, & Benthimios aut suis ditionibus spoliassent, aut per vim ad milites in Hyberna recipiendos coegissent, & multa, eaque sat funesta crudelitatis, luxuriæ, & avaritiæ specimina reliquissent: quapropter Palatinus Elector, Brunvicensis Dux, Hassiæ Landgravius, Cliviæ Dux, aliique complures Principes litem ferro dirimendam, necnon damna armis reparanda censebant: ferocibus tamen hisce consiliis obstitit Ernestus de Bavaria Colonienſis Archiepiscopus, atque Elector, qui rem amica negotiatione componendam ratus, ceteros eo inclinabat, ut priusquam ad arma descenderent, ad Cæsarem literas darent, rogantes, quatenus interposita auctoritate sua Mendozæ, Cardinali Andreæ, ceterisque regii exercitus Præfectis, ut occupata Impe-

rii

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

rii loca quantocius relinquerent, præciperet, quod & præstitit Imperator, cui præfatus Cardinalis, & Mendoza, quantum regii exercitus necessitas permiserat, lubenti animo paruere, iratosque Principes officiosis saltem verbis, & promissis demulcere sategerunt. Sub idem quoque tempus Franciscus Mendoza regii exercitus Dux Religionis restaurandæ studio accensus Vesalienses pollicitatione, minisque induxerat, ut missis ad ipsum Delegatis se catholicæ fidei rursus amplectendæ paratissimos profiterentur. Mendoza hisce verbis nimia levitate fidem adhibens Coriolanum Garzadorum Pontificium Coloniæ Nuntium datis literis rogabat, ut ad populum in fide erudiendum plures viros religiosos submitteret, ipsusque publicæ reconciliationis solemnia sua præsentia honestaret. Hoc nuntio summopere lætus Præsul die decima septima Januarii Colonia discessit, haud parum tamen animo dejectus, cum Vesalienses ad ejurandam hæresin parum proclives esse renuntiaretur, nihilominus superato omnis periculi timore se proxime adventurum Vesalienſi Senatui significari jussit, maturatoque itinere urbem ingressus ac honorifico exceptus hospitio, eodem die a Senatu salutatus est: mox tamen expiscabatur, quod hi cives veriti,

ne

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

ne illorum urbs deprædatione, vel onerosо præsidio vexaretur, illud propositum concepissent, nunc autem ab eo alieni essent: nec tamen propterea Mendoza animum despondens, Nuntium, ut bene cœpta generose prosequeretur hortatus est, cujus etiam ministerio a Vesaliensi Magistratu impetratum, ut omnia urbis templa in Nuntii potestatem venirent, necnon occupata Ecclesiæ bona in alendos sacerdotes impenderentur, cunctisque hæreticæ sectæ ministris exulare jussis Catholica Religio revocaretur. His ita constitutis Garzadorus plura templa solemnibus ritibus expiabat, & populum sacris concionibus, puerosque frequenti doctrinæ christianæ expositione instrui curabat: observabatur tamen, quod perpauci quotidiano Missæ sacrificio interesse consueverint, quæ res malo omine simulatum Religionis studium prodebat, ac brevi futuram a suscepta fide defectionem præsagiebat, prout & eventus docuit.

§. LXXIV.

Edicti Nannetensis promulgatio.

Spond. l. c. n. 10. Bul. Const. 61 Thu. l. 122.

Jam anno superiori memoravimus, quod Henricus IV. Franciæ Rex Hugonottis conscientiæ libertatem, condito apud Nannetes edicto, indulsisset, cujus tamen promulgatio hucusque semper diffe-

differebatur ob reverentiam erga Alexandrum Medicæum Florentinum Cardinalem, ac Legatum Apoſtolicum, qui quamplurimis etiam Pariſienſis Curiæ Senatoribus, Regnique Præſulibus vehementer obluctantibus hoc edictum in opus deduci, conſtanter præpediebat: eo autem Romam reverſo Rex hujus viri abſentia fretus ex ſingulis Curiæ claſſibus Deputatos ad Luparam Regiam convocabat, eisque gravi ſermone perſuadere nitebatur, quod hoc edictum non tam in Hugonottarum, quam Catholicorum favorem conditum, ac brevi in veræ Religionis augmentum redundaturum ſit, dummodo libera illius executio ipſius prudentiæ relinqueretur, atque a pio hoc propoſito novis injectis difficultatibus non præpediretur: verum ægre admodum Rex id Senatoribus, Cleroque perſuadebat, ac neceſſe fuerat, ut in opem vocaret Lazarum Coquelejum Senatorem, egregiumque declamatorem, qui multis argumentis edicti utilitatem comprobatam reddere ſatagebat: tandem vero paulo majori ſuffragiorum numero impetrabat, ut hoc edictum Pariſiis hoc anno die vigeſima quinta Februarii promulgaretur: quapropter confeſtim ex Nobilium, & judicum Ordine duos ſelegit, qui per ſingulas regni provincias hujus edicti articu-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ticulos in usum deduci curarent. Ad hæc agendi ratio summo Pontifici mag mopere displicuit; cum enim quodam hujus edicti articulo sancitum esset, u Protestantes promiscue ad honores, d Magistratus admitterentur, haud imme rito verebatur, ne porta hæreticis ad di gnitates publicas aperta, hi & potentia & auctoritate crescentes orthodoxam fidem opprimerent, Catholicosque nu mero superarent, quapropter Offatus Cardinalis, qui Franciæ res Romæ pro curabat, omnis eloquentiæ suæ fontes exhaurire cogebatur, nec tamen inter num Pontificis mærorem desuper con ceptum leniisset, nisi eidem præter alia expositisset, quod Rex duntaxat dura necessitatis violentia adactus, ut pacem regno suo redderet, hoc edictum pro mulgasset, exinde vero ingens Ecclesiæ Gallicanæ emolumentum redundaret, eoquod in pluribus regni urbibus Ca tholica Religio restituenda foret, atque Hugonottarum non pauci per ipsum Re gem, ejusque Prælatos ad veram fidem facilius pacis beneficio, quam civili bel lo sine edicti promulgatione haud eva tando reduci valerent: porro hac po tissimum ratione Clemens Papa pernio tus die vigesima Augusti ad Archiepis copum Lugdunensem, ceterosque Fran ciæ Præsules epistolam Pastoralem trans-

mis

misit, in qua illos hortabatur, *ut ad eas regiones, civitates, & loca, in quibus Catholicæ Religionis usus restituitur, & divini cultus sacræ functiones renovantur, & sacramentorum administratio iterum in mores inducitur, atque instauratur, Clericos, & Sacerdotes probatissimos mitterent, qui non solum doctrina, & rerum Ecclesiasticarum usu, sed vitæ integritate, & prudentia præstent, qui zelo honoris Dei, & salutis animarum sint incensi, qui vere omni sua actione fidelem populum ædificent, & non destruant, qui non terrena compendia, sed animarum lucrum quærant, qui denique novellas plantationes colant, rigent in spiritu charitatis & patientiæ, ut ab eo, qui est fons perennis bonorum omnium, accipiant incrementum.*

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

§. LXXV.

Turbæ in Belgio continuatæ.

Ad initium hujus anni haud exiguus Antverpiæ suscitabatur tumultus; quippe fœderatorum milites, cum vallum quoddam, quo transitus ab Antverpiana urbe in Flandriam custoditur, negligenter munitum, per exploratores cognoscerent, die decima octava Januarii inopinato propugnaculum e regione Antverpiæ situm aggrediebantur, cæsisque paucis, quos armatos offenderant, præda onusti ad vicinas munitiones

Gallut. l. c. l. 11 Harræus annal. tumult. bellic. ad ann. 1599

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ſuas revertebantur: die autem vige-
ma ſecunda ejusdem menſis nondu-
ſedata hæreticorum rabie Henric-
Achterfeldius juvenis ad quævis aude-
da procinctus Franciſcum Schoriem-
num Sacerdotem, qui paulo ante ſerm-
nem ad populum habuit, eoque fini-
cum aliis duobus prope templi chor-
inceſſit, a tergo invaſit, cultroque p-
cervicem ad jugulum usque adacto i-
terfecit, patratoque ſcelere citiſſime fu-
ga ſe proripuit, a lictoribus tamen d-
prehenſus promeritas ſacrilegi ſui fac-
noris pœnas dedit. Sub idem tempus
Antverpienſes præſidiarii ob dilata-
ſtipendiorum ſolutionem tam inſolenter
tumultuari cœperunt, ut ipſum etiam
Mexiam Arcis Præfectum expellere at-
tentarent, hinc Andreas Cardinalis, qu-
pro Archiduce Alberto Belgicas res ad-
miniſtrabat, ad ſedandos hoſce tumu-
tus eo contendere ſtatuit, ac ineunte
menſe Februario adventans præſidia-
rios ſtipendiis, quæ meruerant, perſolu-
tis exauctoravit, promulgato edicto, ne
quis eorum ultra decimum quintum
diem in regionibus Hiſpano Regi obno-
xiis moraretur: quocirca hi quantocius
urbe excedebant, eorum tamen potiſ-
mi a ruſticis qua auri cupiditate, qua
ira accenſis ſpoliati, ac trucidati fuere.
Gandavenſes vero præſidiarii, quan-
tumvis

tumvis & ipsi rebellionem concitassent, quia tamen ceteros milites in criminis sui societatem nequaquam pellexerant, suam stationem tenere permittebantur. His ita feliciter compositis Cardinalis Austriacus Bruxellas contendit. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. LXXVI.

Alternans Martis fortuna in Belgio.

Eo tempore de pacanda Belgii provincia ardentius agebatur, hancque in rem Electorum, Principumque Legati die vigesima prima Martii Confluentiam venientes inter cetera decernebant, ad Cæsaream suam Majestatem mittendos esse Legatos, qui pro gesta Imperii cura grates agerent, simulque rogarent, ut idem Imperator totius Imperii comitia indiceret, ac pro viribus Belgii tranquillitatem promoveret, præcipue cum ipsi viciſſim novem mensium auxilia sponderent, ea tamen lege, ut omnis apparatus bellicus non ad offensionem, sed duntaxat ad defensionem ordinaretur: cum vero hac ex parte de pace ageretur, altera ex parte Mauritius Fœderatorum Princeps collecto militum suorum robore bellum parabat, ac Cliviensem ditionem infestare cœperat, haud ignarus, quod Cardinalis Austriacus ad Principum preces regium militem *Harræus l.c. Gallut. l. 11.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

tem eduxiſſet: comperto igitur Maur
tii apparatu Mendoza Catholici exerc
tus Dux, ut Rhenum in ſua poteſtat
necnon aditum in Geldriam retinere
quatuor Cliviæ urbes Rheſam, Calc
riam, Gocham, & Geneapium nov
præſidiis muniebat: porro cum ad e
pugnandum propugnaculum, qu
Schenchium nominatur, Embricæ
ditum panderet, cives, ut præſidi
rios milites acciperent, ſollicitabat: h
autem renuentibus die vigeſima oct
Februarii admota tormentorum vi u
bem cepit, præſidiumque ex Hiſpan
Gallis, Italisque conflatum Ductore C
rolo Longivallio Comite Bucquojo in
poſuit: interim Mauritius id ægre
rens urbem militari ſaltem aſtu recup
rare ſtatuit: quocirca protinus Ludov
cum Naſſovium eo decernit, dato neg
tio, ut prope urbis mænia emiſſis Eq
tibus greges e circumvicinis paſcu
abigeret, ipſe vero haud procul
inſidiis ſe latitaturum, ac incautio
longiusque abreptos præſidiarios inop
na vi obruturum ſpondebat: nec con
ſilio optatus deerat ſucceſſus; quipp
Bucquojus cum ſuis erumpens, dum ho
ſtem ſtrenue inſequitur, a Mauritio
latebris proſiliente unacum Pacioto, e
liisque Belliducibus capitur, ceteris pa
tim cæſis, partim in fugam actis, capti
que.

Sæcul. XVI. A.C.1598.

que. Tum primum utrinque belli reſtaurandi exarſere ſtudia, & quidem Andreas Cardinalis Auſtriacus cum Mendoza Archithalaſſo, Mansfeldio Comite, Velaſco, aliisque belli Præfectis deliberationem habuit, & die duodecima Aprilis decrevit, recenſito regio milite in hoſtem eſſe movendum: id ubi Mauritius per interceptas literas compererat, ipſe quoque copias ſuas maxima, qua valuit, celeritate contrahens, vicina Bataviæ Inſulæ oppida præſidiis, navesque bellico apparatu inſtruxit, pontibus Vahali, & Rheno impoſitis. Poſtea Andreas die decima ſexta ejusdem menſis Ræſam venit, & coacto belli Senatu Bommeliam Inſulam, ejusque nominis oppidum ad ripam Vahalis ſitum invadendum cenſuit, obluctabatur autem Mendoza, tandem vero concluſum, Bommeliam eſſe oppugnandam, Schenchianæ autem arcis obſidionem duntaxat eſſe ſimulandam: quapropter Cardinalis Thſerenbergio Comiti ſeptem millia peditum, Equitesque mille arci admovere præcepit, ipſe vero fruſtra Vahelim trajicere conatus Barlottum adducto e Sylvaducis navali apparatu præmiſit, qui die nona Maji in Bommelianam Inſulam trajiciens fluvium Vahelim ponte junxit, quo comperto Mauritius die undecima Maji vix al-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

bescente cœlo cum valido præsidio urbem ingressus Schenchium quoque extingentis Anglis muniebat: interea vero Mendoza Bommelianam Insulam occupans. die undecima Maji Crepicordium oppidum ad convehendam annonam peropportunum deditione cepit promotisque castris Bommelianam urbem adorsus die decima septima ejusdem mensis extrema hostium munimenta oppugnavit, nec segnior tamen Mauritius castris e regione urbis in adversa fluminis ripa collocatis Regios infestabat, eorumque castra die vigesima prima Maji invadebat, æquato utrinque decore, ac dispendio; porro jam aliquot dies oppidi expugnatio incassum fervebat, unde Cardinalis, ut Gravia ad Bommelianam insulam tutus ad advehendos commeatus aditus pateret, Mosam fluvium valido milite communiri jussit, ipse vero cum reliquo exercitu obsidione soluta Hervinum secessit, ut proximior esset arci, quam quidam Architectus nationis Germanus ex Protestantium fœderatorum castris transfuga ad commodiorem urbis expugnationem construi suaserat, sinistro tamen prorsus consilii successu; quippe eadem arx, sancti Andreæ dicta sub Aloysii Velasci cura die quinta Junii maximis sumptibus, atque impigro labore erecta, necnon amplissima appa-

apparatu instructa, ac crebris, iisque cruentis velitationibus defensa, quæ jam ingentem fœderatis perniciem allatura credebatur, eisdem anno sequenti in maximum commodum ab Hispanis vili pretio divendita cessit. Sæcul.XVI. A.C.1509.

§. LXXVII.

Batavi in Hispaniam irrumpentes.

Dum interea variante Martis fortuna Bommeliæ dimicatur, Holandi, eorumque Socii ductore Petro Dusa cum valida septuaginta navium classe die vigesima quinta Maji factis velis Hispaniam, insulasque adjacentes infestare aggrediuntur, & die decima quinta Junii Coronnam Gallitiæ portum delati, cum hanc oram valido præsidio munitam intelligerent, suorum cladem veriti iter ad promontorium sancti Vincentii dirigunt, & Lanceroltam, Forteventuram, aliasque Insulas prætervecti tandem die vigesima sexta ejusdem mensis Canariæ in terram descendunt, ubi pocť cruentam æque, ac pertinacem pugnam ad biduum protractam auffugientibus incolis urbe, & arce potiti, necnon die quarta Julii arce, oppidoque incenso ad naves præda onustas reversi sunt: inde vero Gomeram Insulam invadunt, ex qua tamen utpote incolis, *Harræus l.c. fol.* 558.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

rebusque pene vacua ad Insulam sancti Thomæ descenderunt, expugnatoque Pavoasa oppido, captoque Francisco Menesio hujus Insulæ Præfecto amplissimam prædam congesserunt, non tamen sine magno suorum dispendio; cum enim hæc gens ardentissimis hujus regionis caloribus ferendis impar esset, ipse Petro Dusa, cunctisque centurionibus, ac ferme omnibus militibus tabe consumptis nonnisi pauciffimi mense Februario anni sequentis in patriam velut castigatæ temeritatis testes reversi sunt.

§. LXXVIII.

Vesalienses denuo hæresin palam profitentes.

Gallut. de bello Belg. l. 12. Campana l. 7. Grotius l. 8.

Cum Germaniæ Principes, quorum non pauci hæresis veneno infecti erant, Vestphaliam ab Hispanis occupari ægerrime ferrent, Fœderati Protestantes hac opportunitate usi eosdem tam literis, quam Legationibus sollicitabant, ut novum cum eis fœdus adversus Cæsareos, Hispanosque inirent. Ergo ii ad initium mensis Augusti ductore Simone Lippa Comite exercitum pedestum ferme viginti quinque millium, Equitumque quatuor ad Rheni ripam contrahunt majoribus sane impensis, quam expeditionis felicitate; quippe post irri-

tam

Sæcul.XVI. A.C. 1599.

tam Rhenobergæ, ac Rheſæ obſidionem ferventibus inter ſe diſſidiis totus exercitus diſſipatus eſt, nihilominus hujus adeo vicini exercitus potiſſimum ex hæreticis compoſiti opportunitas Veſalienſes incitabat, ut fidem Catholicam, quam nonniſi ſpecietenus ſuſceperant, abjiciendi occaſionem quærerent, hinc rarius ſacras conciones frequentabant, liberiusque in Sacerdotes contumelias ſpargebant, ac ſpreta Nuntii Pontificii reprehenſione ſenſim priſtinæ ſectæ ſuæ Miniſtros advocabant. Inopina hæc Veſalienſium mutatio haud parum affligebat Garzadorum Papæ Nuntium, nec minorem de ejusdem ſecuritate timorem incuſſit Mendozæ Belliduci, qui propterea datis literis Rheſæ Gubernatorem, necnon bellicæ navis Præfectum admonebat, ut ad Præſulis poſtulata paratum haberent militem, navemque ad migrandum idoneam: interea vero creſcente indies hæreſis furore Catholici Præcones ſibilis, convitiis, & opprobriis, ac conjectis quoque in eos lapidibus petebantur, nec deerant, qui Præſuli ad tot incommoda imperterrito clam venenum propinare auderent, cum autem incolumis evaderet, eidem, ut Veſalia excederet, denuntiare haud dubitabant, hic tamen gregis ſui ad ſaniora revocandi ſpe nondum abjecta pro-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

priæ vitæ discrimen alienæ saluti posthabuit: cum vero hæresis genius ad quævis audenda proclivis hosce cives eo adigeret, ut Sacerdotem, qui in ipsa Christi in cœlum ascendentis solemnitate suggestum ad concionandum conscenderat, e templo ignominiose detruderent, ac Præsulem ad discessum violenter cogerent, hinc is clam accersita navi urbe excedere statuit, quæsito obtentu, quod novæ electioni Trevirensis Archiepiscopi interesse cogeretur. Discedente hoc Præsule Vesalienses ruptis omnibus licentioris vitæ repagulis palam hæresin pristinam profiteri cœperunt. Ita nempe Catholici exercitus metu Religio invecta, hæretici vero agminis robore rursus abjecta est, luculento exemplo, quod vera fides, nisi plantante Deo sponte in animis nascatur, altas raro agat radices.

§. LXXIX.

Henricus Joyosa ad Capuccinorum Institutum reversus.

Spond. hoc anno n. 9. Daniel p. 254. Thuan. Hist. lib. 122.

Hoc anno luculentum divini Numinis fortiter, suaviterque vocantis specimen elucebat in Henrico Joyosa Duce, ac Franciæ Marescallo. Hic antea dictus Buchagiæ Comes, conjuge sua Catharina Espernonii Ducis sorore fatis functa, ex qua unicam Filiam susceperat, mun-

mundanam vanitatem pertæsus vigesimo post die anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo quarto Patrum Cappucinorum habitum induit, regulamque professus est, Pater Angelus Ivo Parisiensis dictus: cum vero Occidaniæ Nobiles, ac Provinciæ Ordines Religione Catholici Ligam, seu sacrum fœdus contra Henricum IV. conflarent, ac integrum exercitum contraherent, a Tolosano Archiepiscopo Henrici Fratre importunis precibus extorquebant, ut obtenta summi Pontificis venia Pater Angelus habitu deposito fœderati exercitus imperium post Antonii Scipionis Fratris sui ad Villamurium extincti mortem anno salutis nostræ millesimo quingentesimo nonagesimo secundo in se susciperet. Ergo Pater Angelus antea Comes, postea Monachus, ac denuo Bellidux per integros septem annos profanam, quam abjecerat, militiam exercebat, ac præcipuum Fœderatorum caput in Galliis evaserat, suam opem pro tuenda fide Catholica in castris magis, quam in claustro, necessariam fore arbitratus. Obstupuit orbis, dum hunc Franciæ Marescallum, qui per tot annos rursum aulæ delitiis, pompæ, honorumque illecebris sat liberaliter assueverat, suamque Filiam Montpensterio Duci desponderat, denuo hoc anno ad Mona-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

Monaſticam vitam, quam ante duodecim circiter annos profeſſus erat, relicta hujus ſæculi vanitate Pariſiis menſe Martio redeuntem in Cappuccinorum cœnobio conſpexerat: tam generoſæ autem mutationis cauſſas varii varias afferunt, quippe præter ſpecialem Dei famulum ſuum revocantis diſpoſitionem ſcriptorum nonnulli referunt, quod poſt redditam Franciæ pacem ceſſante cauſſa, ob quam habitum deſerere permittebatur, rurſus ad religioſæ vitæ profeſſionem redire tam importune a ſummo Pontifice ſollicitatus fuerit, ut ipſemet propriæ ſuæ conſcientiæ ſtimulis agitatus habitum reſumere decreverit: verum hæc ratio minus veritati conſona videtur; Henricus enim vi gratiæ a Papa obtentæ haud amplius Religioni Cappuccinorum permanebat obſtrictus, ſed ab ipſomet Clemente VIII. anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto die quinta Maji diploma obtinuit, vi cujus commutata votorum Religione ad Ordinem Equitum Melitenſium tranſire permittebatur: præterea ſequenti anno die decima octava Septembris aliis literis Apoſtolicis eidem conceſſum, ut omnibus ſuæ familiæ bonis non modo tum poſſeſſis, ſed etiam impoſterum quocunque modo ſibi obvenientibus usque ad vitæ

ſuæ

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

ſuæ finem frui valeret: ex his igitur ſat manifeſte elucet, quod nec Henricus propriæ conſcientiæ, nec Pontificii imperii metu adactus ad ſuum Ordinem redierit. Refert etiam Pater Daniel in ſua Franciæ Hiſtoria, a Subleto de Noyers ſecretioris Senatus apud Ludovicum XIII. Miniſtro narratum fuiſſe, quod præfati Subleti Parens tum regiarum rationum Tribunus de Henrici ſalute valde ſollicitus, huic Mareſcallo Franciſci Borgiæ vitam tradiderit, hic vero ex illius lectione adeo fuerit commotus, ut compoſitis rebus domeſticis mundo valedixerit: attamen hæc relatio unius duntaxat Authoris teſtimonio ſuffulta haud ſatis firma videtur, magis comprobatum eſt id, quod ille Author, qui præfati Joyoſæ Mareſcalli vitam deſcripſit, præter alios hunc in modum recenſet: "Hic Pater Ivo a Cap„puccinorum Cœnobio ad Ligiſtas tran„ſiens in gratiam Henrici IV. haud re„diit, niſi cum ei clam Mareſcalli „Franciæ dignitas promitteretur: po„ſtea ſub nomine Mareſcalli de Joyoſa „in aula commorans, dum quondam „cum Henrico IV. Rothomagum pro„ficiſcebatur, populo turmatim concur„ſitante ab eodem Rege interrogaba„tur, quam ob cauſſam hunc populum „etiam neglecto manuum ſuarum labo„re

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

„re huc convolare ipse crederet? ad „hæc reposuit Maresscallus: abs dubio „hæc gens regiam suam Majestatem tot „præclaris facinoribus celebratissimam „admiratura convolat: erras mi bone, „respondit Rex, non me admiratur, sed „te; ipsis enim insolitum est, Cappuci„num undique auro contectum conspi„cere: his verbis Henricus Maresscal„lus ingenti pudore suffusus eadem ad„huc vespera ad Cappuccinorum cœno„bium reversus est, ac paulo post susce„pto rursus habitu interruptum vitæ „sanctioris studium prosequebatur.„ Hæc ille: ast quacunque demum ex caussa hic Maresscallus ad tam generosum animi propositum incitatus fuerit, id omnino certum est, quod postea in magna austeritate, atque assiduo virtutum studio, & sincera anteactæ vitæ pœnitentia perseverarit, & licet præter literarum humaniorum rudimenta aliis sacratioribus scientiis imbutus non fuisset, brevi tamen sermone, & opere potens suis Concionibus plures ad meliorem frugem reduxit, obstupescentibus quam plurimis, quod homo aula enutritus, atque a literarum studiis alienus sola ingenii felicitate, necnon animarum zelo fervorem acuente tam cito in eloquentem non minus, ac doctum Ecclesiasten evaserit. Scripsit etiam gallico idio-

idiomate præclarum librum, cui titulus: *christiana virtutum Schola*, in quatuor partes divisum, cujus secunda versio Germanica Pragæ typis Wolfgangi Wikharti anno post partum Virginis millesimo septingentesimo vigesimo prodiit. Ceterum in prima hujus libri parte hic Author differit de obligationibus hominis christiani erga Deum, in secunda de officiis erga seipsum, in tertia de officiis erga suam propriam familiam, subditos, & superiores, in quarta denique agit de sano rerum temporalium usu, necnon de aptis humanæ societatis vinculum conservandi modis. Sæcul.XVI. A.C.1599.

§. LXXX.

Franciæ Legatus Romam decretus ad procurandum Regis divortium.

Quamvis inter Franciæ, & Hispaniæ Reges pax Vervini feliciter concluſa fuisset, ejusque articulis ipsemet Carolus Emanuel Sabaudiæ Dux subscripsisset, nihilominus controversia circa Salutianum Principatum, quæ inter præfatum Ducem, & Henricum IV. Galliarum Regem fervebat, nondum erat composita, sed hujus litis decisio mutuo utriusque partis consensu penitus committebatur judicio summi Pontificis *Dan. l. l. c. p. 242. Spond. hoc anno fol. 811. n. 12. Thu. Hist. p. 871.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ficis, qui etiam rem intra unius ann
ſpatium deciſum iri pollicebatur. Ig
tur hanc in rem Galliarum Rex Nic
laum Brulartum Syllerium Franci
Cancellarium, ac Pariſienſis Senatu
Præſidem, poſtquam Lucemburgius Du
redierat, tanquam Legatum ſuum Ro
mam decernebat, ut cum Oſſato Car
dinali, necnon cum Franciſco Arcona
to Tuzanæ Comite de hac controver
ſia ageret, cum autem Sabaudiæ Dux
compromiſſi ſpatium, quod die ſecundo
Maji expirare noverat, diutius protrahi
inſtanter peteret, atque ipſus in Fran
ciam ea ex cauſſa ſe profecturum pol
liceretur, Romæ res in ſuſpenſo hære
bat. Attamen alia adhuc ſuberat cauſ
ſa, ob quam Henricus IV. Galliarum
Rex Syllerium Romam deſtinaverat;
quippe jam ab anno Domini milleſimo
quingenteſimo nonageſimo ſecundo,
priusquam a ſua ſecta ad veram fidem
redierat, cum Margarita Valeſia conju
ge ſua divortium facere meditabatur,
ac deſuper hujus Reginæ conſenſum ex
torquere ſatagebat: Regi autem Eccle
ſiæ reconciliato præterea ſummi Pontifi
ficis gratia ad hoc oppido neceſſaria erat,
quapropter Rex Syllerium ad Clemen
tem VIII. mittebat, ut matrimonium
ſuum ante viginti ſeptem annos cum
Valeſia initum diſſolvi poſſe obtineret.

Syl-

Syllerius quamprimum Romam die decima nona Aprilis venerat, mox Ossatum Cardinalem accedens, unacum ipso totam rei seriem summo Pontifici exposuit, qui haud parum commotus hac de re sibi mentionem fieri non sustinuit, nisi Rex prius Gabrielam Estræam pellicem suam ejeciſſet: eapropter Henricum gravi rationum pondere a concepti divortii proposito prius removendum censebat, cum autem Cardinalis æque, ac Legatus operam perdi, necnon graves omnino rationes hanc dissolutionem suadentes Regi præsto esse assererent, summus Pontifex causſas in libello supplici expositas a Purpuratis, ac Theologis mature discuti, imo etiam quosdam ad magis exactam rei cognitionem in Franciam ablegari præcepit: hujus ergo negotii cura Francisco Joyosæ Henrici nuper ad Cappuccinos redeuntis fratri, Casparo Silingardio Mutinensi Episcopo Pontificis Nuntio, & Horatio Montano Arelatensi Archiepiscopo demandata est, ut de veritate rationum, quæ exponebantur, cognoscerent, quam in rem summus Pontifex die vigesima quarta Septembris ad eos diploma transmisit, quo comperto Rex ad Papam, & sacrum Purpuratorum Collegium literas dabat, quibus pro tanto favore tam suo

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

Epist. Ossati ad an. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ſuo, quam Regni ſui nomine amplifi-
mas reddidit grates.

§. LXXXI.

Hujus divortii cauſſæ.

Spond. Daniel & Thuan. l. c.

Jam dudum adeo exigua animorum conſenſio inter Henricum, & Margaritam vigebat, ut ipſa poſt Eſtreæ Deciſſæ, Regis concubinæ, obitum haud reluctanter matrimonium ſuum diſſolvi conſentiret, & quidem præcipue ob rationes ſequentes I. "Franciſci I. Soror „ac Joannæ, quæ Regis Parens extitit „Mater erat magna Avita Margaritæ „Reginæ, proin ipſa Regina Henricum „IV. in tertio conſanguinitatis gradu at„tingebat. II. Quamvis Carolus IX. „Franciæ Rex legis hoc matrimonium „irritantis gratiam a Gregorio XIII. „ſummo Pontifice petierit, obtinuerit„que, id tamen haud conſulta imo & „& penitus ignara Regina factum fuit, „ac ipſemet Henricus Rex, cum adhuc „eo tempore Hugonottarum ſecta infe„ctus eſſet, ante contractum matrimo„nium hanc veniam, utpote ipſam cla„vium Eccleſiæ auctoritatem vilipen„dens, minime curaſſet, & licet eam e„jurata Calvini hæreſi, ac contracto „jam matrimonio poſtulaſſet, illa tamen „omnino irrita fuit, eoquod Margarita „in hoc matrimonium nunquam conſen„ſiſſet.

Sæcul. XVI. A.C. 1598.

„fiſſet. III. Hæc ipſa diſpenſatio ea ex „parte nullius erat valoris, eoquod eam „Henricus Rex poſt conſummatum ma„trimonium petiiſſet, falſo exponens, „quod jamjam ad Catholicam fidem re„diiſſet, & Pontifex hanc gratiam dun„taxat, ſi preces veritati nitantur, con„ceſſiſſet, cum tamen eo ipſo tempore „Rex publico ſcripto declaraſſet, quod „nunquam ex animo, ſed duntaxat ex „mortis metu hæreſin abjeciſſet, Mar„garita autem ad has nuptias a Matre „ſua Catharina, & a Carolo fratre, ne„quidem facta diſpenſationis obtentæ „mentione, inducta fuiſſet. IV. Ex „Concilii Tridentini diſpoſitione ejus„modi diſpenſationes gratioſe conceſſæ „tanquam irritæ declarantur, niſi prius „Ordinarii de iis cognoverint, hæc au„tem diſpenſatio, qualiscunque demum „fuerit, nec Pariſienſi Epiſcopo, nec ulli „Parocho fuit exhibita: „ Porro quoad hoc punctum venit admirandum, quod Rex in cauſſæ ſuæ patrocinium vocare voluerit Tridentinam Synodum, quam ipſe tamen in ſuo Regno acceptare conſtanter recuſabat. “ V. Ex hoc ipſo, „quod idem Concilium in Galliis non „fuiſſet receptum, Oratores provide„bant quandam diſſolvendi matrimonii „rationem, & obtendebant cognationem „ſpiritualem, eoquod Henricus II. Mar-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

„garitæ Pater Henricum IV. de sacr
„fonte levasset; quamvis ergo hoc in
„pedimentum inter Patrini filios, & fi
„ptizatum post Concilii Tridentini de
„clarationem fuisset sublatum, hac ra
„men Synodo in Galliis non recepta fu
„dem eadem adhuc ratio vigere videb
„tur. Denique postrema, ac præcipu
„ratio erat, quod Margarita Regina nos
„dum decimum nonum ætatis suæ an
„num egressa a Carolo IX. Rege fratr
„suo, nec non a Catharina Medicea
„Matre sua ad has nuptias non mod
„metu & reverentia, sed etiam precu
„minarumque importunitate adact
„fuisset.„ Hisce rationibus illi, qu
hunc libellum supplicem conficiebant
insuper adjunxere, quod Senatus Pari
sienſis, omnesque Regni Ordines impen
se instarent, ut Rex nova uxore ducta
suscepti sque hæredibus Regni salutem
sartam servet; "quamvis enim, inquie
„bant illi, legitimi non deessent Regni
„hæredes, nihilominus ad firmandam
„Regni securitatem tot factionibus ar
„tea turbatam plurimum interest, ut
„Francia ex eodem, qui tot curis, im
„pensisque quietem revocavit, proles
„deinceps regnaturam habeat, quæ ta
„men ex Regina, cum jam quadrageſi
„mum sextum ætatis annum attigerat,
„haud amplius sperari potest; ob ejus
„modi

Daniel. hist. de Franc. T. 250.

„modi autem, similesque causſas matri- Sæcul. XVI.
„monia priora fuerunt dissoluta, prout o- A.C. 1599.
„cto Gallicæ stirpis Principum exemplis
„comprobatum redditur.„ Addebantur equidem his plures adhuc aliæ rationes, attamen præcipua, quæ re ipsa Regem ad sollicitandum suum divortium impellebat, erat insanus amor, quo tantopere Gabrielam Estræam Pelfortii Duciſſam deperibat, ut illam thori, thronique sociam, ex qua jamjam duos filios Cæsarem, & Alexandrum susceperat, fieri percuperet, quamvis paulo post divina providentia non modo obcæcati hujus Regis consilium, quam ambitiosa hujus fœminæ molimina repentino, eoque sat funesto eventu everteret, uti postea narrabimus.

§. LXXXII.

Allegatæ divortii rationes maturius discussæ.

Cum inter graviores, quæ exponebantur, rationes abs dubio esset violentia, qua Margarita sese ad Regis nuptias adactam fuisse asserebat, hinc desuper Regina secundum juris præscripta examinabatur, quæ etiam interposita juramenti Religione asseverabat, quod nonnisi Parentum reverentia, metuque impulsa Henrico sociata fuerit, nec unquam hoc matrimonium fore vali-

Spond. l. c. n. 13.
Daniel p. 244

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

dum censuerit, ac propterea dispensationis obtentæ nonnisi uno, alterove anno gnara jam antea conscientiæ stimulis impulsa per quatuordecim omnino annos Marito suo non cohabitarit; porro hujus asserti fidem Regina facile obtinebat; omnibus enim notum erat, quod ipsa per Martinum Anglum, & Eduardum Molæum Procuratores suos Ussoni in Alverniis diplomate desuper confecto die quarta Februarii jam dudum Henrico Regi exponi curaverit, se salva conscientia cum ipso tanquam Marito versari non posse, cum hæ nuptiæ ob sanguinis propinquitatem, Religionis diversitatem, ac consensus defectum ab initio legitimæ non fuerint, nec postea convalescere potuerint, proin Rex haud ægre ferret, si hasce nuptias omnino nullas fuisse a summo Pontifice declarari peteret: insuper Regina easdem hasce rationes, postquam res in aula Romana agitari cœperat, Clementi VIII. exponens supplicabat, ut ipsa ab hoc jugo liberaretur, nec ullo pacto ejusmodi Matrimonium nova legis gratia validum redderetur. Perceptis hisce omnibus Delegati Judices in ædibus Henrici Gondii Parisiensis Episcopi convenientes singula capita testibus, aliisque rationum momentis sedulo comprobari curarunt, & quidem circa præcipuum vio-

violentiæ adhibitæ caput novem omnino teſtes tam generis nobilitate, quam integritatis fama conſpicui excipiebantur, qui una omnes Reginæ vim, minasque ad extorquendum conſenſum illatas fuiſſe teſtabantur: cunctis igitur rite probatis Joyoſa Cardinalis, Arelatenſis Archiepiſcopus, nec non ſummi Pontificis Nuntius die decima ſeptima Decembris pronuntiabant, quod Matrimonium Regem inter, & Reginam ab initio nullum fuiſſet. Hac ſententia mox Romam delata Romanus Pontifex hucusque geſta omnino rata habuit, atque utrique parti aliud conjugium ineundi libertatem fecit, quo percepto Pontificis judicio Henricus Rex quantocius Alincurtium Villaregii Filium Romam ablegabat, ut debitas Clementi VIII. grates rependeret. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. LXXXIII.

Infauſtus Gabrielæ Eſtreæ Belfortii Duciſſæ obitus.

Priusquam Syllerius Præſes, cui Henricus IV. Franciæ Rex matrimonii diſſolvendi negotium commiſerat, Romam venerat, die decima menſis Aprilis Gabriela Eſtræa Montcellenſis Marchioniſſa periit. Hæc ſingulari venuſtate, ac morum, ſermonisque affabilitate Regis animum tam impotenti amo- *Thu. l.* 113. & 122. *Spond. hoc ann. n.* 15. *Daniel Hiſt. de Franc. p.* 250. *Mem. de Sulli tom.* 1. *c.* 92.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

re sibi devinciebat, ut is veluti fascinatus ab ejus arbitrio cæca quadam complacendi cupiditate in gravissimis etiam Regni negotiis dependeret, atque adhuc jus fœminæ imperium præcipuas Regni dignitates distribueret; unde illa sollicitante, posthabito etiam Barone Rosnæo viro alias ob militare obsequium apud Regem meritissimo, Estræus illius Parens supremi rei tormentariæ Præfecti dignitatem, Franciscus autem Sobleus Surdisius Burdegalensis Archiepiscopus Romanam purpuram aucupatus est: quinimo Maduanus Dux, & Balagnius, præcipui fœderatorum Principes, nonnisi interpellante Estræa in Regis gratiam recipiebantur: postquam vero Rex sese a sua Conjuge separaverat, vesanus ejus in hanc fœminam amor tantopere excreverat, ut illam Belfortii Duciſſam nominaret, ac nefandis ejus amplexibus ex ea duos filios susciperet, quos divortio cum sua Conjuge facto per subsequens matrimonium legitimis natalibus restituere, aptosque ad Regni successionem reddere meditabatur: cum autem Rex usque ad jejunii verni finem cum ipsa Fontisbellaquei diversaretur, eidem auctor exstitit, ut ad evitandam populi offensionem sacro hoc hebdomadæ sanctæ tempore sese ab eo segregaret, ac Parisios contenderet,

Sæcul. XVI. A.C.1599.

deret, quam etiam ipſemet Rex medio itinere comitabatur: cum vero ipſa partui proxima eſſet, inſtantis periculi metu impulſa Regi duos ſuos filios, filiamque nomine Henricam, ſuosque domeſticos inter lacrimas impenſe commendabat, ac demum unacum Philippo Vareneo, quem ei Rex ulterioris itineris comitem adjunxerat, Lutetiam Pariſiorum delata eſt, ubi die octava Aprilis, in quam Feria quinta Cœnæ Domini inciderat, templum ſancti Antonii acceſſit, veſpertinis majoris Hebdomadæ officiis interfutura, ſed ſuperveniente mentis deliquio ad ædes Zameti, apud quem prandium ſumpſerat, redire coacta paulo poſt apoplexia tangebatur, promptis tamen remediis linquentem animam revocans ad Surdiſiam Comitiſſam deferri importunius petiit: eo autem deportata mox novis ex apoplexia convulſionibus correpta die decima Aprilis in Sabbato ſancto expiravit: porro vix animam egerat, cum illico tota illius facies veluti ſubnigro colore tincta, collumque retro contortum appareret, horrendi vero hujus ſpectaculi rumore per urbem ſparſo unusquisque, prout affectus erat, deſuper judicium ſuum ferebat, atque illi, quibus publicæ offenſionis, criminumque atrocitas Dei Vindicis memoriam refricabat, hanc mulie-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

rem a dæmone ſuffocatam arbitrabantur, quinimo ipſemet Regius Protomedicus tum præſens abſtinere haud potuerat, quin exclamaret: *manus Domini tetigit illam*: inſuper alii, prout in ſubitaneis Principum fatis ſat ſolemne eſt, eam veneno extinctam ſpargebant, nec vana videbatur horum ſuſpicio: quippe Vareunaus, qui proximus adſtabat, datis ad Roſnæum Baronem literis ſignificabat, quod ipſa Gabriela venenum in Zameti ædibus, ubi prandebat, ſibi propinatum ſuſpicata tam importunis precibus efferri petiiſſet: denique non deerant, qui tam inſolitas hujus mortis circumſtantias nonniſi vehementioris apoplexiæ convulſionibus adſcriberent: verum utut demnm res ſe habuerit, id oppido certum eſt, quod Rex accepto ægritudinis nuntio arce Fontebellaquenſi Pariſios contenderit, nec non tunc, cum quarta ab urbe leuca Gabrielam infauſta morte periiſſe intelligeret, ex alieno periculo, ac damno aliquantulum ſapere inceperit, atque in lacrymas, & lamenta effuſus in hæc verba prorumpere auditus ſit: *nunc tandem agnoſco, quod Deus Francicæ Regno bene velit*: veſanus tamen, quo in hanc fœminam ardebat, amor illum ad tam indignum, abjectumque obſequium deprimebat, ut contra Gallorum Regum morem primo veſtem pullam

pullam, postea vero violaceam per trimestre indueret, totamque aulam suam lugubri habitu incedere juberet, quamvis Proceres nonnisi complacendi studio exterius luctum simularent, cordetenus tamen summopere gauderent, cum per hujus fœminæ mortem Regi de nuptiis suæ Majestati congruis, Regnoque de legitimæ prolis spe provisum esset, sperandumque foret, quod tam horrendi casus memoria Henrici animum ad seriam vitæ correctionem impelleret: attamen cum ab ejusmodi famulis, qui nec Regis famam, nec ejus conscientiam, minus regni salutem cordi habebant, atque unice propriæ utilitatis studio impulsi cupiditatibus Regis sui inservire gestiebant, circumdatus esset, hinc brevi aliam puellam nomine Entragueſiam, cujus Mater olim Caroli IX. scortum ex eo Alverniæ Comitem susceperat, non minus ardenti amore deperibat, eique scriptotenus etiam futuri matrimonii fidem dedisset, nisi Rosnæus Baro Regem proposita obtinendi divortii difficultate ab insano hoc proposito avertisset. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. LXXXIV.

Transylvaniæ Principatus a Sigismundo Battorio in Andream Cardinalem translatus.

Inte-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Interim Transylvaniæ Principatus ob Sigismundi levitatem variis fortunæ lusibus exponebatur; quippe hic Sigismundus Batorius ejus Princeps cessionis suæ nuper factæ pœnitens Claudeburgi, seu Claudiopoli Ordinum suorum comitia habuit, missisque ad Rudolphum Cæsarem Legatis rursus in ejus gratiam redire statuit; ast mutata illico sententia mense Martio Medutii, ignobili oppido in Poloniæ finibus sito, alia celebrat comitia, ubi prolixa oratione habita in Andream Bathorium Cardinalem Patruelem suum Transylvaniæ Principatum transtulit, ipse vero itinere per Moldaviam facto reservatis sibi viginti quatuor aureorum millibus in Poloniam ad Zamoscium Poloniæ Cancellarium, atque exercitus Belliducem denuo secessit, prius tamen ex domesticis suis quemdam ad Turcarum Imperatorem ablegavit, qui Legatis suis eo destinandis securitatem impetraret. Rudolphus Cæsar, quid in Dacia actum esset, comperiens, tantæque perfidiæ indignitate commotus Sigismundi Legatos, ubicunque reperirentur, comprehendi præcepit, qui tamen Thoronam delati intellecta Principatus translatione ibidem tamdiu subsistere decernebant, donec de Cæsaris voluntate certiores fierent: brevi tamen a Cardinali Andrea

aliis

Thu. p. 859. Londorp. to. 3. l. 4. p. 179. Spond. ad hunc ann. num. 1. Isthuanfius l. 31. p. 721.

Sæcul. XVI. A.C 1599.

alii Oratores decernebantur, qui agerent cum Petzio Rudolphi Consiliario, cui etiam ineunte mense Aprili Pragam redeunti Andreas Batorius hortante Malaspina Sanseverinate Episcopo, Pontificisque Nuntio literas committebat, quibus Cæsaris judicio plene sese subjiciens nil nisi dissidia nuper exorta amice componi rogabat: cum autem satis perspectum esset, quod duntaxat moras nectere, nec non ad arma paranda spatium nanciscì quæreret, hinc Rudolphus dilato ad literas responso Bastæ Belliduci, ut copias suas in Daciam duceret, præcipit, simulque Michaelem Transalpinæ Valachiæ Despotam alias Bathoriano nomini infensum sollicitat, ut & ipse violatæ fidei injuriam armis ulciscceretur. Hoc comperto Cardinalis iterato literis ad Georgium superioris Hungariæ Præfectum datis, ejus apud Cæsarem patrocinium implorat, & per Cornisium Casparum exponit, quod quidem omnem sibi a Turcis opem polliceri posset, Religionis tamen, ac patriæ libertatis amore longius prævalente cum Cæsare litem sine sanguinis profusione componere mallet: verum Basta speciosa hæc Cardinalis verba responsis officiosis rependens vana eundem spe lactabat: interea vero cum exerciru suo die decima octava Octobris occupata Stephanopoli

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

nopoli cum octodecim belli tormentis Hemenstadium contendit.

§. LXXXV.

Batorius Cardinalis a Michaele Valachiæ Præfecto profligatus.

Harræus de bello Belg. ad hunc ann. Spond. & Thuan. l. c. Petrus de Reva de Monarchia Regni Hungarici cen. tu. 6.

Andreas Cardinalis, cum Cæsaris gratiam recuperare desperaret, saltem Michaelem Valachiæ Vaivodam ab armis capessendis avertere nitebatur, quapropter Oratorem Pontificium veluti a Cæsare missum ablegabat, qui Papæ, & Rudolphi nomine Michaeli nuntiaret, ut quantocius Transylvaniæ finibus excederet, nullamque huic Provinciæ molestiam inferret: verum hic, cum aucupandæ Transylvaniæ Præfecturæ spes ipsum ad arma Cæsari suppeditanda incitasset, de rei veritate dubitans, novum hoc Imperatoris mandatum sibi exhiberi postulabat, Oratore autem id penes Bathorium asservari affirmante Michael, prout jussus erat, hostilem in modum adversus Cardinalem agere incipiebat, castrisque ad Cibinium propugnaculum, ubi Cardinalis hærebat, promotis fecialem ad Cardinalem misit, qui eidem denuntiaret, nisi quantocius ab armis desisteret, Cæsarisque clementiæ se submitteret, arma ad ejus exitium parata fore. Cardinalis tam arroganti denuntiatione commotus remisso

missō Feciali unacum Jcunica Moldaviæ Despota, quem sibi conciliaverat, prior hostem aggredi statuit, collectisque decem suorum millibus urbe excessit, necnon die vigesima octava Octobris sanctis Apostolis Simoni, & Judæ sacra in campis Cibiensibus prælium iniit, ubi per quinque circiter horas utrinque majori pugnandi aviditate, quam militari peritia certatum, tandem vero Cardinalis a Michaele profligatus & mille centum, ac octodecim suorum cæsis, totidemque captis nonnisi cum paucis auffugere compulsus est, ex adverso autem Michael Vaivoda direptis castris, necnon opima præda onustus cum quadraginta quinque belli tormentis, quæ hosti eripuerat, Hustam, & Claudiopolim die prima Novembris victor ingrediebatur, & continuato victoriarum cursu Albam Juliam, ceterasque Transylvaniæ Urbes occupavit, necnon totum Principatum rursus Rudolphi Cæsaris tanquam Hungariæ Regis imperio subjecit, qui tamen, cum Transylvaniam sibi, suoque filio jure hæreditario unacum aliis Hungariæ urbibus, cunctisque bonis Sigismundo Bathorio a Cæsare concessis relinqui peteret, ac de Turcarum societate admodum suspectus esset, necnon Præfecturam aliis a Rudolpho submissis cedere, & Georgio Bastæ

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Bastæ parere renueret, Cæsaris indignationem incurrebat, quod novis tumultibus fomitem præbuit.

§. LXXXVI.

Andreas Bathorius Cardinalis miser trucidatus.

Ciacon. to. 4. p. 107. Spond. hoc ann. n. 2. Thuan' l. 122 Offat. epist. ad Villaregium die 13. Jan. ann. 1600.

Nondum hic stetit siniſtræ fortunæ Cardinalem Bathorium insequentis invidia; cum enim in fugam actus Claudiopolin veniſſet, secumque asportatis, quas potuit, pretioſiſſimis rebus Huſtam, inde ad gentilitiam urbem Somlion nomine secessiſſet, a Georgio tamen Basta interceptus est, atque intentato mortis metu nonnisi tradita Albæ-Julia libertatem redimere potuit: amiſſo igitur præcipuo Transylvaniæ propugnaculo, cum nullibi tutus esset, per montana errando, famemque, ac sitim tolerando securitati suæ consulere cogebatur, ac demum ad montis Aitoſſi radices in Transylvaniæ finibus cum suorum paucis perveniens, ementita veste fluvium trajicere parabat: attamen a ruſticis quibusdam Michaeli Voivodæ inſervientibus agnitus nono poſt infauſtum prælium die miſere trucidatus est; nec tamen adhuc tanti viri cæde barbarorum furor satiabatur, quippe ipſius etiam cadaver sævientes mortuo caput abscindebant, illudque Michaeli Vala-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ValachiæDuci ſubmittebant, qui tamen infauſtam Cardinalis ſortem miſeratus, corpus unacum capite reſecto in vicinioribus ædibus tumulari juſſit, paulopoſt autem Albam-Juliam translatum ibidem magnificentiſſimis ſepulturæ honoribus decorabat, funus comitante ipſo Voivoda, cunctisque exercitus ſui Ducibus, ceterisque militibus, qui una omnes tantæ ſpei juvenem vix triginta tres annos emenſum, ac tam ſævo adverſæ fortunæ fato prorſus indignum deplorabant: porro priusquam hujus Cardinalis mors Rudolpho Cæſari innotuerat, hic datis ad Clementem VIII. literis vehementer adverſus illum querebatur, quod poſthabita chriſtiani nominis Religione cum Turcis clandeſtina foviſſet conſilia, quocirca idem Rudolphus Papam rogabat, ut hunc Cardinalem anathemate percelleret, nec non Romana Purpura ſpoliaret: paulo poſt tamen Malaſpina ſanctæ Severinæ Epiſcopus, qui Papæ Nuntium apud Cæſarem agebat, literis ſuis Clementem VIII. de Andreæ Cardinalis clade, ac nece ei a ruſticis illata certiorem reddebat. Sub idem quoque tempus alius Papæ Nuntius, qui in Polonia erat, ſummo Pontifici perſcribens Malaſpinam accuſabat, quod ipſemet in hujus Cardinalis necem conſpiraſſet, ac propterea

Sæcul. XVI A.C. 1599.

pterea tam privatæ, quam publicæ audirentur indignationes eorum, qui Nuntiis Apostolicis haud ultra fidendum edicerent: insuper idem suadebat, ut illi, qui Bathorio necem intulissent, censuris, pœnisque ecclesiasticis coercendi forent. Perceptis hisce literis Clemens Pontifex conventum novendecim Cardinalium celebravit, atque ea deliberandum die duodecima Januarii anno sequenti proposuit, quid hoc in negotio demum agendum esset: ast diversa erat eorum opinantium sententia, potissimi tamen censebant, quandoquidem de necis Auctore, an Catholicus, vel hæreticus foret, nil certo constaret, aliunde vero hic Purpuratus in bello arma gerens, ac sæculari habitu indutus, & duntaxat tuendis paternis ditionibus, non autem propagandæ fidei, vel Ecclesiæ intentus sanguinem profudisset, a censuris omnino abstinendum esse, donec quid certius de re gesta comperiri posset. Præplacuit prudens hoc consilium, quocirca haud severior hanc in rem inquisitio habebatur. Ceterum hic Cardinalis Musis longe magis, quam Marti, & armis natus, Patrem habuit Christophorum Bathorium Transylvaniæ Principem, cujus frater nomine Stephanus Poloniæ Rex creabatur, qui etiam Andream Nepotem suum adhuc adole-

adoleſcentem Romam decreverat, ut Gregorii XIII. Pontificis pedes deoſculatus Polonici Regni negotia eidem impenſius commendaret. Andreas ergo die trigeſima Novembris divo Andreæ nominis ſui Patrono ſacra anno Chriſti milleſimo quingenteſimo octogeſimo tertio tanquam Poloniæ Regis Orator Romam ingreſſus eſt, ubi tam præclara virtutum, excelſique animi ſpecimina edebat, ut ab ipſo ſummo Pontifice, qui Stephano ejus Patruo ob ſingulare Catholicæ fidei ſtudium impenſe favebat, die quinta Decembris Protonotarius Apoſtolicus renuntiaretur, ubi etiam in ſecreto Purpuratorum Senatu nomine Stephani Regis Patrui ſui filialis obedientiæ penſum exſolverat: inſuper anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo octogeſimo quarto die decima Julii ab eodem ſummo Pontifice in Eccleſia ſancti Marci rubrum, ut vocant, Biretum, ſeptima autem ejusdem menſis die galerum accepit, Cardinalibus Diaconis adſcriptus. Præfuit primo Eccleſiæ ſancti Adriani, ac poſtea ſancti Angeli in foro piſcium: præterea literarum commercio a Divo Carolo Borromæo honoratus ſub Sixto V. Varmienſem Epiſcopatum adeptus eſt, hoc autem anno in acie minus ſecundam, in fuga vero omnino adverſam expertus

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

fortunam, meliore sorte dignus obiit, ut mox retulimus.

§. LXXXVII.

Frustranei conatus de pace cum Turca ineunda.

Maufor Hist. Venet. l. 15. Spond. hoc anno n. 5. Thuan. l. 122. Petrus Reva. de coron. Hung. cent. 6.

Cum erepta Bathoriis Transylvania Georgius Basta Cæsarei exercitus Bellidux Michaelem Valachiæ Voivodam ob literas ad Temesvariensem Bassam datas de turcica societate suspectum haberet, eum e Transylvania cedere coegit, illumque ob suam erga Hungariæ Proceres crudelitatem omnibus infensum prope Viceburgum, ubi castra metabatur, aggressus profligavit, atque in fugam egit: ex mutuis vero hisce Christianorum dissidiis Turcæ, ut ipsis solenne est, majora rerum suarum incrementa parare satagebant, quippe captata exinde occasione Tartaros Præcopienses, quibus fœdere juncti erant, incitarunt, ut prædabundi Hungariam invaderent: hi ergo ad turcici Imperatoris mandata haud segnes christianæ ditionis pagos ferro, flammaque depopulabantur, ingentique pecorum copia ubique abacta quamplurimos Christianos nec ætatis, nec sexus, neque conditionis habita ratione in miseram captivitatem abstrahebant, & florentissimum nec non fertilissimum solum tam fœde devasta-

devaſtabant, ut nec poſteriori tempore ad priſtinam fertilitatem revocari poſſet, unde enatum eſt proverbium, quod *herba, quam ſemel ungulæ equorum turcicorum tetigiſſent, nunquam poſtea refloreſcat :* ut vero Turcarum Imperator præclaræ felicitatis curſum, ac heroicos Rudolphi Cæſaris conatus præpediret, ac parando bello tempus lucraretur, ſuos Baſſas, nec non Chanum Tartariæ Principem ſubornabat, ut ſimulato pacis ineundæ ſtudio Chriſtianos diſtineret, quem in finem venerunt primo in quamdam Danubii inſulam Budam inter, & Strigonium ſitam Strigonienſis Archiepiſcopus, Palfius, Nadaſtius, & Pelzius a Cæſare miſſi, Murates vero Tartarorum Principis Bellidux, & Achmetes Aga a Turcis illinc ablegati fuere, qui omnia loca, etiam Strigonium, ſibi reddi poſtulabant, ejusque loco Agriam offerebant; verum hac conditione rejecta, cum interea Tartari ab excurſionibus minime ceſſarent, prodita eorum fraude Turcarum Oratores re infecta dimiſſi ſunt: porro interea Tartari continuata rabie Tolnam oppidum comburunt, civibusque interemptis, fæminisque, ac impuberibus captis usque ad Album-montem, ceterasque montanas urbes, totamque regionem cis Danubium rabida velocitate emetiebantur, abs dubio at-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul XVI. A.C.1599.

rociora tentaturi, nisi Nicolaus Palfius cum copioso milite accurrens unacum præda captivos omnes recuperasset, ubi etiam Vaccienses, & Strigonienses Præsidiarii Turcas, Tartarosque ingenti clade affecerunt, prosperoque successu erecti Valin arcem occuparunt: insuper Hungari ex Budensium gregibus die vigesima octava Martii ingentem copiam abegerunt, atque octava Aprilis cæsis Turcarum quamplurimis Canisam, unde pabulatum egrediebantur, præda onusti rediere, die autem decima octava ejusdem Mensis Adolphus Schwartenburgicus unacum Nicolao Palfio, & Nadastio Budam, Albamque regalem expugnare moliebantur: attamen ab exploratoribus intempestive proditi nonnisi incensis suburbiis, captisque viginti navibus retrocedere cogebantur: nihilominus ipsum hujus classis Præfectum captum abstrahebant, cumque Hungari, quos Heiduccos appellant, comperissent, quod hic eorum socios antea captos insolitis excruciasset supplicijs, hanc crudelitatem ulturi Bassam ad palum alligarunt, atque excussis omnibus dentibus, barbæque capillis sigillatim evulsis, & postremo membris omnibus confractis interemerunt, atque animosiores facti turcicam classem, quam die vigesima Junii ad paludosum quemdam locum

Sæcul XVI. A.C.1599.

locum in anchoris hærere compererant, toto impetu adoriuntur, ac quinquaginta duas naves tritico, pecunia, aliisque rebus onuſtas partim aquis ſubmergunt, & partim captas abſtrahunt. Cæſi fuere ex Palſii militibus ferme duo millia, Turcarum autem periere plusquam ſex millia, Chriſtianorum quadringentis, & amplius in libertatem aſſertis: hoc autem ſucceſſu elati Cæſarei ad Formarum caſtellum copias admovent, ſed non ſine ſuorum clade ibi obſidionem ſolvere compulſi ductore Paulo Niaro Vareduni Præfecto Zarcardam expugnant, præſidiariis qua captis, qua cæſis: poſtea Schwarzenburgus denuo Budam, Peſtumque ineunte Menſe Auguſto aggreſſus eſt, haud alio conatus ſucceſſu, quam quod Budenſem Baſſam captum abduceret, ipſe vero in Peſtenſi obſidione graviter ſauciaretur. Interea Tartari prope Strigonium plusquam octo Chriſtianorum millibus in captivitatem abſtractis ſuperiorem, qua late patet, Hungariam depopulabantur, nihilominus Turcæ rurſus de pace agere cœperunt, ac Serdeoes apud Otthomanos maximæ auctoritatis Bellidux, qui cum ingenti exercitu Strigonium invaſurus credebatur, ſe veluti novum Oratorem a Turcarum Imperatore miſſum ſimulat, atque ad Palſium perſcribit, ſignificans,

Sæc. XVI. A.C. 1599.

quod scire vellet, quæ demum pacis spes esset; nam si eam christiani respuerent, exercitum numero, potentia, & alacritate formidandum paratum esse, scirent. Ad hæc Palsius respondit, Christianos a pacis consilio haud alienos esse, petere tamen, ut Turcæ omnes captivos redderent, & Tartari ab excursionibus abstinerent: cum vero Sedeoes frivolis excusationibus tempus ex industria terere intentus esset, tam Christiani, quam Turcæ mutua clade, ac alternante fortuna decertabant. Hoc item anno quidam turca ex Hispania Boetica Constantinopolim profugus Othomanis Proceribus persuadere nitebatur, ut Mauros ab Hispanorum jugo liberare aggrederentur, ipsoque Christi Domini sepulcro Christianis adempto Franciscanos ex Palæstina eiicerent, id vero si facere recusarent, eos nunquam de Christianis victoriam reportaturos docebat, cum propterea Rudolpho Cæsari secunda adspiraret fortuna, eoquod crebra Donaria ad hunc locum submitteret. Hoc comperto Mahometes Turcarum Imperator mox sacra dona auferri, ac sancti Francisci alumnos expelli jussit, reclamantibus tamen Regis Franciæ, & Venetæ Reipublicæ Oratoribus suum mandatum revocavit.

§. LXXXVIII.

§. LXXXVIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Funestum Marci Antonii Marchionis de Maximis fatum.

M. S. Cod. Rom. Proceff. jud. contra March. de Maxim.

Eo tempore inter nobiliſſimas Romanæ Urbis familias præprimis reſplendebat illa Marchionum de Maximis, quæ quamvis in quatuor divideretur ramos, præcipuus tamen erat Marchio de Preſſeda, qui mortua ſua conjuge ex Sabelliorum genere orta quinque ſuperſtites habebat filios venuſtate, virium robore, ac gigantea ferme corporis proceritate conſpicuos, nec non in cunctis Nobilium exercitationibus verſatiſſimos: porro ſub idem tempus acciderat, quod Marcus Antonius Columna e Sicilia ad quoddam oppidum, cui nomen Vicus Varronis eſt, delatus inde Romam veniret, unacum quadam nobili fœmina, quam perdite amabat, eamque a domo Parentum ſuorum, qui abs dubio illam neci dediſſent, e Sicilia ſubductam in ſuo Palatio aſſervabat. Hæc mulier venuſtatis ſuæ illecebris Viduum Marchionem de Maximis tantopere faſcinabat, ut poſthabita ſuæ famæ, ac nobilitatis ratione illam connubio ſibi ſociare decerneret: obſtabant equidem ejus Filii, nihilque intentatum, atque inauſum relinquebant, ut tam indignas

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

præpedirent nuptias: aſt incaſſum omnia, ſenex enim hic Marchio paulo poſt juvenem hanc puellam ducit, quæ veſpere ad Mariti domum deportata præceteris ſciſcitabatur, ubinam ergo eſſent ejus Filii, quorum decantata animi fortitudo, ceteræque corporis dotes illius conſpiciendi deſiderium in ipſa accenderunt: igitur Parens, ut ſponſæ ſuæ voto ſatisfaceret, Filios ſuos accerſiri jubet, qui tamen Patri ſuo per quosdam famulos nuntiabant, nolle ſe hoc veſpere nuptiarum ſolemnia interturbare, ſe autem craſtina die obſequium, quod novæ huic ſponſæ deberent, præſtituros: quapropter ambigui hujus reſponſi malitiam haud penetrantes Sponſi noctem quiete tranſigebant: cum autem ſenex hic Marchio ſummo Pontifici a cubiculis eſſet, quamprimum e domo ſua ad Quirinale Palatium pervenerat, ejus diſceſſu per exploratores cognito mox quatuor ejus filii Sponſam viſum venerant, ac illam officioſe ipſis occurrentem ne verbo quidem dignabantur, ſed confeſtim ſclopeto pectori impacto interemerunt, ubi nulla mora parentum, ſuorumque amicorum auxilio, ac potentia ſuffulti auffugerunt, interea paucis poſt horis Marchio domum reverſus ad tam funeſtum ſpectaculum corruit, vocis, ſenſuumque uſu

deſti-

destitutus, tandem vero linquentem animam revocans, oculosque lacrimis manantes ad Crucifixi imaginem elevans Dei vindictam provocabat, ac quatuor filios suos tanti sceleris reos diris devovens Pompæium quintum filium suum innocentem adesse jussit, eique bene precatus ipsum unicum Familiæ, ac facultatis suæ hæredem nominavit, ceteris vero filiis mortem magis adhuc crudelem, quam ejus conjugi intulissent, imprecatus accersito tabellario facinorosos omnibus bonis exutos declarabat: ipse autem animi mærore, assiduisque lacrimis consumptus paulo post obiit. Sæcul.XVI. A.C.1599.

§. LXXXIX.

Lucas primogenitus hujus Marchionis filius veneno a fratre suo occisus.

Enimvero justa senis hujus Patris maledictio effectu suo, eoque satis funesto haud caruit; quamvis enim ob prævalentem potentiam Columnensium, quibus sanguine juncti erant, fugitivi hi filii a suo scelere, ac promerita pœna fuissent soluti, sub obtentu, quod propriæ familiæ honorem tuendi necessitas, nec non justi doloris vehementia ipsos ad hoc facinus impulisset, divinæ tamen justitiæ pœnam effugere haud poterant; quippe exorta inter quatuor hosce fratres invidia, ac dissensione Marcus *Act. Jud. Marc. Anton. de Max.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

cus Antonius secundo-genitus Marchionis filius Lucam fratrem suum primogenitum trucidare statuit, hancque in rem potentissimum venenum præparare curavit, utque certum virtutis ejus experimentum caperet, illud prius suo aurigæ propinavit, ac demum etiam vix unquam audita impietate Lucæ fratri suo præbuit, qui etiam paucas post horas fatis functus est.

§. XC.

Marcus Antonius secundo genitus filius captus, atque extremo supplicio affectus.

Attamen tam inopina hujus Marchionis mors, nec non ipsa Medicorum suspicio, ac tandem haud obscura propinati veneni indicia primo clam murmurandi, ac demum palam Marcum Antonium veluti fratricidii insimulandi ansam præbebant: rumore autem ad ipsos etiam Purpuratos delato Ascanius Cardinalis Marcum Antonium ad se accersitum his verbis interpellabat: „haud „temeraria fratricidii suspicio in te ca„dit, notum autem tibi est, summum „Pontificem esse implacabilem ejusmo„di scelerum vindicem: si ergo reum te re„darguit conscientia, celeri fuga saluti „tuæ prospicias velim". Verum hic juvenis interposita etiam juramenti Religione

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

gione facinus pernegabat: haud multo tamen post tempore cum publice Romæ in monte Jordanis pila luderet, in supremum lictorum Præfectum, alias *Barigellum* dictum, qui tum inter ceteros spectatores aderat, sæpius oculos convertebat, tamque defixis, perturbatisque oculis illum intuebatur, ut potius huic justitiæ Ministro, quam pilæ juxta lusus legem repercutiendæ intentus videretur: tandem vero timorem, quem rea conscientia incusserat, dissimulare, ac reprimere sollicitus, non sine adstantium stupore Barigellum interrogabat, quo ex negotio huc venisset: ille autem respondebat, quod unice ipsius dexteritatem admiraturus accessisset: si vero ejus præsentia ipsi molestæ accideret, mox recedere paratus foret, prout etiam confestim abiit, inde tamen aucta fratricidii suspicione Barigellus Gubernatorem adiens ex indiciis haud obscuris Marcum Antonium mortis tam Matri, quam fratri illatæ saltem conscium fuisse asseverabat, quocirca ad Gubernatoris mandatum mox eundem e domo sua egredientem ad carceres novos abduxit, ubi fori criminalis Judex Marchionem admonuit, ut tormentorum crudelitatem ultronea confessione declinare vellet, cum autem se innocentem contestaretur, ac Judex digitum duntaxat

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

xat ad equuleum extenderet, mox Marcus ad rotæ conſpectum animo concidens fratricidium a ſe commiſſum ultro fatebatur, cunctis reæ conſcientiæ vim nec non inperſcrutabilem divinæ juſtitiæ diſpoſitionem vel maxime eo ex capite ſtupeſcentibus, quod tam raræ fortitudinis Juvenis, qui ad oſtentandum virium ſuarum robur quandoque ſeſe a familiaribus ſuis equleo extendi permiſerat, nunc ad unicum hujus tormenti aſpectum conterritus non ſine propriæ vitæ, honorisque ſui diſpendio crimen ſuum fateretur: diſcuſſa igitur, ac conſcripta ipſius confeſſione tota rei ſeries ad ſummum Pontificem referebatur, qui etiam Marchionem capitali pœna dignum pronuntiabat, qua ſententia ad reum delata ipſe quantocius in genua ſua procumbens exclamabat: „non ego „ex libero meo arbitrio delictum meum „confeſſus ſum, ſed labia, linquamque „meam vindicis, Omnipotentisque Dei „voluntas aperuit: peccavi, fateor, hanc„que pœnam, magisque atrocem pro„meritus grates Deo maximas rependo, „quod ad ſalvandam animam, quam „per Chriſti Domini Paſſionem mundi„ri ſpero, ſufficiens temporis ſpatium „nactus ſim“. His dictis e terra ſurgens arrepto calamo prolixas omnino epiſtolas ad Columnam Cardinalem, atque

ad

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ad ambos reſiduos ſuos fratres perſcripſit, demum vero die decima ſexta Junii e carcere productus inter fervidiſſimas preces, uberesque pœnitentiæ lacrimas ferale pegma conſcendit, ubi ſe a carnifice tangi haud ſuſtinens pileum, ac colare ſibi a Sodalibus abſtrahi voluit, caputque ſuum ad pallum inclinans feralem ictum accepit.

§. XCI.

Philippi Mornæi liber a Pariſienſi Facultate Theologica proſcriptus.

Argentrt Concluſ. Facult. Paris tom. 2. p. 535. Guil. de Pug. merveilles des fauſteter du Mr. Mornay.

Eodem adhuc Menſe Facultas Theologica Pariſiis Philippi Pleſii Mornæi Salmurenſis Gubernatoris librum, cui titulus *Hiſtoria Papatus*, cenſura notabat. Hic idem Author Regi quidem acceptiſſimus, nec non tranquillitatis in Regno promovendæ ſtudioſiſſimus erat, Calvinianæ tamen ſectæ, quam profitebatur, ſocios, eorumque pertinaciam tam ore, quam calamo, auctoritateque ſua potenter tuebatur, perverſoque hoc ſtudio animatus, ac præcipue Catharinam Henrici IV. Regis ſororem in ſua hæreſi confirmandi ardore accenſus peſtiferum plane librum de Miſſæ Sacrificio, Romano Pontifice, aliisque chriſtianæ Religionis articulis conſarcinabat, cui ſequentem præfixit titulum: *De Inſtitutione, ac veteris Eccleſiæ uſu, doctrina*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

doctrina circa Eucharistiæ Sacramentum & quomodo, ac quando sensim Missa fuer subrogata. Hic liber eo magis pernicio sus erat, quo certius timendum, r Franciæ Rex non ita pridem ad veram fidem reversus, cum huic viro plurimum faveret, perversæ ejus doctrinæ errori bus denuo seduceretur, præcipue cum jam alii plurimi hoc libro ob stylii elegantiam, quam ad supplendum veritatis defectum affectare hæreticis familiare est, decepti fuissent: ut igitur huic malo, ac futuro periculo Parisiensis Facultas Theologica tempestive præcaveret, hoc anno die secunda Junii præfixta juramenti Religione, ac præmisso sacro solemni de Spiritu Sancto in majori Collegii Sorbonici aula conventum habuit, ac re mature discussa hunc librum perlegi prohibuit, eumque auditis, collectisque singulorum Doctorum sententiis, demum censura notavit, cujus verba, utpote verum Religionis adorem spirantia, huc recensere haud inconsultum erit: igitur Facultatis Decanus, ac Doctores hunc in modum peorabant: *Error, cui non resistitur, approbatur, & veritas, cum minime defenditur, opprimitur, ait Joannes Papa; negligere quippe, cum possis deturbare pervertos, nihil aliud est, quam fovere, quemadmodum Authore divo Gregorio incauta*

cautio

Sæcul. XVI. A.C.1599.

cutio multos pertrahit in errorem, & etiam indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore sæpe reliquit, quam ob rem Majores nostri, si quando non apud Gallos tantum, sed vel apud exteras nationes, vicinosque populos nasci, aut renasci errores, ac hæreses, vel in moribus animadverterent, eosque a sectariis vel docendo, vel scribendo Diabolo suadente prædicari, & spargi in plebem christianam intelligerent, illi statim pro sua tum pietate, & doctrina, quam animi præstantia, ac fortitudine, ordinisque authoritate, & officio, erroribus illis, ac impietatibus adhibita matura, gravique censura occurrere, hæreses illas extinquere, ac ne latius serperent, & gregem domini inficerent, non tantum verbo, sed scripto etiam, cum opus fuit, & tempus exigebat, prohibere conati sunt.

Nos eodem studio permoti, eorumque vestigiis insistentes, cum nefarius quidam liber, cujus inscriptio est (de Institutione, ac veteris Ecclesiæ usu, doctrina circa Evchariſtiæ Sacramentum) *ab infelicis hujus sæculi Novatoribus sub Philippi Mornæi nomine contra præcipuum Religionis Christianæ Sacramentum, & Sacrificium, totiusque visibilis Ecclesiæ caput Romanum Pontificem evulgatus in manus nostras incidisset, compertumque haberemus, librum illum multorum teri manibus, ejusque virus exitiale non tam lateribus insidiari, ac re-*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

motis civitatibus imminere, quam in flore tissimi quondam Galliarum Regni præcip membris, & viſceribus inſidere, & gra ri, & prædictum librum diligenter, tamen ſine faſtidio, & mœrore evolvim ac ne malum iſtud velut cancer irremedicabi ovile Chriſti miſere depaſceret, hanc cen ram adhibendam, cautelamque populo Chr ſtiano proponendam eſſe duximus. Poſtea ſequebatur cenſura hujus tenoris: *Prædictus liber ſub nomine Philippi Mornæi tus ſacris divinæ Scripturæ Oraculis, oec menicis Conciliis, Patrum Orthodoxor ſcriptis, doctrinæ denum Catholicæ, Apo ſtolicæ, & Romanæ omnino contrarius e utpote qui innumeris ſcatet erroribus ja pridem ab ea Eccleſia damnatis, ac repro batis, execrandisque blaſphemiis, impude tiſſimis mendaciis, & omnis generis impo ſturis, ideoque non modo non tolerari, ne chriſtianæ plebi quovis modo permitti, ſed flammis omnino deleri, ac comburi debe Rogat vero obnixe eadem Facultas illuſtri ſimos Eccleſiæ Romanæ Cardinales, nec non quanto poteſt, pietatis, & charitatis affectu obſecrat Reverendiſſimos Antiſtites, & in primis Reverendiſſimum in Chriſto Patrem Pariſienſem Epiſcopum, ut pro ſuo officio, & pietate erga laborantem Eccleſiam omnium Matrem, ejusmodi librum, & quoslibet ſi miles legi, haberi, ac ſervari prohibeant populis ſibi a Domino concreditis ſub anathemate*

thematis pœna, & divini interminatione judicii, ne sanguinem animarum, quæ hoc veneno corruptæ interjerint, ab illis repetat justus Judex, cujus oves propriæ sunt. Exorat etiam, & hortatur in Domino Magistratus omnes sæculares, ac præsertim supremum Senatum Parisiensem, ut pro sanctissima Regis nostri Christianissimi intentione, ac voluntate, proque suo in tuenda Religione Catholica, & servanda justitia antiquo, & incredibili studio, suis, bonorumque omnium votis adsint, & faveant in tam utili, & salutari officio, suamque authoritatem, & manum interponant, ut prædictus nefarius liber non Religioni modo, sed publicæ etiam paci, ac tranquillitati contrarius de medio tollatur ad majorem Dei Omnipotentis gloriam, cui servire regnare est, ad Ecclesiæ pacem, totiusque Christianissimi Regni concordiam, & tranquillitatem, suique Ordinis, & nominis perpetuam commendationem. Hac censura animatus Jacobus David Perronius Ebroicensis Episcopus, qui quarto post anno Romana Purpura decoratus est, coram ipso Rege, & Judicibus a Rege deputatis adversus eundem Plessæum Mornæum apud fontem-bellaqueum publicam habuit disputationem, in qua hunc Auctorem quam plurimorum mendaciorum, atque impostturarum palam

Sæcul. XVI. A C. 1599.

convincebat, hujusque concertationis acta publici juris faciebat.

§. XCII.

Diamperiense Concilium.

Acta Concil. tom. 10. p. 1930. Spond. ad hunc ann. n. 17. Possev. appar. verb. Diamper.

Hoc item anno Menſe Junio in oppi Diamper, quod in Aſia prope c vitatem a ſancto Thoma dictam ſitum e ab Alexio Meneſſio Goenſi Archiepiſco po Ordinis ſancti Auguſtini hortatu C mentis VIII. Papæ celebratum reper mus quoddam Concilium provinciale in quo capita ad ſtabiliendam Catholi cam Religionem, ac reparandam Ec cleſiæ diſciplinam ſpectantia non tam decreta, quam in uſum deducta dicun tur, eo fine, ut Malabarica gens Ne ſtorianis erroribus ſeducta ad unam fi dem revocaretur. Ceterum hujus Sy nodi acta quamvis haud integra luſita no ſermone primum ab Antonio de Go veca anno Chriſti milleſimo ſexcentiſi mo ſextoCoimbriæ vulgata extant eaque Joannes Facundus Raulin Auguſtinia nus latine poſtmodum Romæ anno 1745 edidit, notisque illuſtravit, atque eru ditis auxit diſſertationibus: inſuper Jo annes Camporeus Jeſuita, uti Poſſe vinus in ſuo apparatu teſtatur, Viapi cotta ex India Orientali hoc anno Chri ſti milleſimo quingenteſimo nonageſi mo nono die vigeſima octava Novem bris

bris epistolam transmisit, in qua gene- Sæcul. XVI.
ratim de hoc Concilio hæc retulit: A.C.1599.
„Erat in hisce terris quidam Archiepi-
„scopus vitæ sanctitate clarus, qui cre-
„diti sibi ministerii haud oblitus sacras
„Ecclesiæ functiones semper, ac præ-
„cipue sanctioris hebdomadæ solemnia
„tanto pietatis sensu peragebat, ut ho-
„mines ingenti numero confluentes in
„lacrimas diffluerent: obsistebat autem
„Georgius Archidiaconus, qui Babilo-
„niæ Patriarchæ Nestoriana hæresi in-
„fecto adhærens ab Episcopi sui obe-
„dientia penitus sese subtrahebat, atque
„ab eodem Archipræsule excommunica-
„tos recipiens Patriarchæ nomen e
„Diptychis delendum negabat, multa-
„que alia admodum impia non sine po-
„puli offensione attentabat: cum autem
„ipso Dominicæ Resurrectionis festo
„quamplurimi Presbyteri, ac Delegati
„ad veram fidem unacum omnibus hu-
„jus Urbis civibus reverterentur, Ar-
„chiepiscopus datis ad Archidiaconum
„literis eundem admonebat, ut ad ce-
„terorum exemplum resipisceret, atque
„intra sex dies Viapicottam sese confer-
„ret, nisi tanquam pertinax hæreticus
„anathemate percelli mallet: his mo-
„nitis cedens Archidiaconus petita ve-
„nia ad Ecclesiæ sinum recipitur, ab
„ipso Archiepiscopo summa clementia,

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

„ac liberalitate exceptus: sequenti a
„tem die in præfata Ecclesia Archipræ
„sul omnibus Ecclesiasticis per liter
„convocatis provinciale indicebat Co
„cilium eo fine, ut hæreses extirpare
„tur, moribusque emendatis, evulsi
„que superstitionibus cuncta ad divinum
„cultum spectantia decernerentur. Ne
„optatus huic cœtui deerat succesus
„quippe cunctis hæresibus, earumq
„sectatoribus, præcipue vero Babyl
„niæ Patriarcha, anathemate percuss
„una omnes maximo cum consensu Re
„manum Pontificem tanquam Chris
„Vicarium, ac supremum Ecclesiæ Ca
„put profitebantur, debitumque ei ob
„sequium spondebant, jurato polliciti,
„se nullum Episcopum, nisi a Romano
„Pontifice destinatum recepturos; po
„stremo tandem sui singulis Ecclesiis Pa
„rochi designati sunt, ad quorum so
„stentationem ex propriis suis reditibus
„mille aureos quotannis ipse Archiepi
„scopus assignaverat, qui etiam pera
„cta Synodo Diæcesin adjunctis quibus
„dam Societatis Patribus perlustrabat,
„atque Angamalen a Diæceseos Metro
„polin, nec non Episcopalem sedem de
„latus, summo honore, & jubilo rece
„ptus est, ubi Sacerdotes, & Clericos, qui
„Concilio non intererant, ad ejurana
„dam Nestorii hæresin, nec non uxora
„tos

„tos ſacerdotes ad expellendas haſce „fœminas inducebat, atque omnibus „Neſtorianæ, vel alterius ſectæ libris i„gne combuſtis, & largiſſima eleemoſy„na in pauperes erogata, peractisque „ceteris boni Paſtoris officiis uberri„mam Evangelici laboris ſui ſegetem „reportabat.„ Sæcul. XVI. A.C.1599.

§. XCIII.

Horrenda Franciſci Cæncii iniquitas.

Regnante Pontifice Clemente VIII. Romæ Franciſcus Cæncius nobilis Romanus violenta morte occubuit. Erat is Filius unicus Cæncii ſub Pio V. theſaurarii, poſt cujus mortem hæreditario jure quoad annuos reditus octoginta aureorum millia adeptus eſt: attamen copioſis hiſce divitiis unice ad licentioſam vitam ſuam a debita pæna redimendam abutebatur, & quamvis bina vice ob nefanda ſcelera ad forum criminale perductus eſſet, pœnæ tamen ſeveritatem viginti aureorum millium mulcta eludens, potius beſtiarum more, quam juxta chriſtianæ legis præcepta vitam traducebat, nec unquam Eccleſiam frequentare viſus duntaxat Sacellum ſancto Thomæ nuncupatum in Palatio ſuo habebat, quod a ſe unice eo ex fine erectum ſpargebat, ut omnes ſeptem filios *Acta Rom. & proceſſ. Jacob. Cæncii.*

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

fuos, quos innato veluti odio infectaba-
tur, ibidem ſepultos cernere valeret: e
his quoque tres natu majores Jacobum
Chriſtophorum, & Rochum, ut ab ejus
conſpectu ſemoti forent, Salmanticæ
ſtudiorum cauſſa omni ope, atque auxi-
lio deſtitutos mittebat, unde in rabiem
acti Romam reverti, ac de Patris cru-
delitate apud ſummum Pontificem co-
queri cogebantur: re igitur compoſita
e paterno domo exibant: ſub idem ve-
ro tempus Franciſcus denuo de crimi-
ne peſſimo accuſatus carceri dabatur:
unde captata occaſione ejus filii ſum-
mum Pontificem ſupplices adibant, ut i-
pſorum Patrem digno mortis ſupplicio
e medio tollere vellet: verum Clemens
Papa ad horum poſtulata exhorreſcens
illos tanquam Patri ſuo rebelles face-
re juſſit, Franciſcus autem quingentis
aureorum millibus mulctæ nomine nu-
meratis liber evaſerat: paulo tamen
poſt Beata primogenita ejus filia a Pa-
rente ſuo continuo moleſtata porrecto
libello ſupplici Papam rogabat, ut illam
a ſuis anguſtiis, quas pateretur, libera-
re, ipſamque vel honeſto conjugio elo-
care, aut Monaſterio includere velit:
itaque hujus Virginis precibus commo-
tus Pontifex illam Carolo Gabrieli de
Eugubio deſponſari curabat, proin con-
tra illam ſceleratus Parens vindictam
ſuam

ſuam exercere haud amplius poterat: ſub idem tamen tempus ambo ejus filii Rochus, & Chriſtophorus a Sicariis Patris juſſu (uti fama ferebat) interempti ſunt, id tamen omnino certum eſt, quod eorum Parens pro funebri pompa nec obolum erogare voluerit, aſſerens, quod tum primum non ſine magno animi ſui tripudio largiter exequiarum expenſas ſolvere velit, quando mortuis omnibus ſuis filiis poſtremum ad ſepulturam deferri inaudierit, quinimo ad tantam ſcelerum abyſſum delapſus erat, ut Beatricem ſecundo-genitam ſuam filiam, ne rurſus ſummi Pontificis opem imploratura incæſtis ejusdem deſideriis eriperetur, diu incluſam teneret, eamque non raro ad ipſius lectum accedens ad nefandum crimen ſollicitaret, illud non rem malam, ſed Deo gratam eſſe ex ſacræ ſcripturæ exemplis nefarie allatis perſuadens, cum autem honeſta hæc Virgo nunquam horrendæ Patris ſui libidini cederet, multis continuo verberibus affecta tandem ſummum Pontificem velut illatæ injuriæ ultorem clam invocabat, porrecto eidem libello ſupplici, qui tamen a Patris fautoribus interceptus ad Papæ manus non pervenit, nec unquam poſtea repertus eſt: re autem comperta Pater tam

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

filiam, quam ejus Matrem inhumana prorsus sævitia excruciabat.

§. XCIV.

Ejusdem Cædes.

Ut ergo Beatrix filia, necnon Lucretia Petronia ipsius Mater, quam sibi secundis nuptiis Franciscus despon-saverat, ac non raro ad nefandum suum cum fœminis, puerisque usum in ipso conjugali thoro inspiciendum compulerat, a tyrannico, & diabolico Patris consortio sese liberarent, hinc anno priori ambo in ipsius vitam conjurabant, suumque improvidum consilium cuidam nobili juveni nomine Guerra manifestabant, qui operam suam spondens rem Jacobo natu majori Fratri aperiendam censebat: hic vero horrendam Patris lasciviam, crudelitatem, sordidamque avaritiam pertæsus facile in eandem sententiam abibat, unde mutuo horum consensu duo juvenes Martinus, & Olympius aliundé Francisco insensi sollicitabantur, ut eo tempore, quo Pater Roccam-Petrellam, quod oppidum est Principi Columnæ obnoxium, animi relaxandi gratia æstivo tempore perrecturus esset, decem, vel octo e Neapolis Regno proscripti, arctaque amicitia Martino, & Olympio juncti in proxima sylva absconditi laterent, eo fine, ut quam pri-

Sæcul. XVI. A.C.1599.

primum a Lucretia de Mariti ſui adventu certiores facti fuerint, mox illum trucidarent: accidit tamen, ut exploratoribus non ſatis tempeſtive ad proſcriptos delatis Franciſcus Parens eluſis eorum inſidiis Petrellam incolumis perveniret, nec unquam, cum jam ſeptuagenarius eſſet, e villa ad ſylvam procederet: hinc conjurati propoſitum ſuum exequendi ſpe fruſtrati alia cudebant conſilia, hancque in rem Beatrix Martinum, & Olympium clam accerſebat, atque cum illis tam per literas, quam in Palatio ad feneſtras collocuta, conſpirante Lucretia, Jacobo, & Guerra decernebat, ut ambo Franciſcum ſomno ſopitum in lecto die octava Septembris Beatæ Virgini natæ ſacra trucidarent, conſtituto eis bis mille aureorum pretio, quorum mediam partem Guerra Romæ, alteram vero Beatrix, ac Lucretia Petrellæ numerarent: ambo ergo Sicarii præſtituta die ad ædes ſecreto adducuntur, Lucretia tamen tam ſolemnis diei Religione abſterrita Beatricem eo induxerat, ut parricidii executionem ad nonam ejusdem Menſis diem differret, ubi dein Mater, & filia Patri tantam Opii copiam cibis immiſcuere, ut profundiſſimo ſomno ſepultus videretur; adſpirante igitur primi conſilii ſucceſſu hi duo Siccarii ad Senis gravi-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

graviter ſtertentis cubile ab ipſa ejus conjuge, ac filia introducti ad exequendum conſilium ab utraque excitantur, quæ tamen paulopoſt ad interiora cubicula recedentes rei exitum præſtolabantur, haud parum tamen commotæ, cum brevi ambos re infecta redire cernerent, cauſſatos, indecorum ſibi videri, quod decrepitæ ætatis virum ſomno ſepultum interimerent: aſt Beatrix eorum ignaviam increpans ajebat: "Ergone vos, qui alias ignem, & fulgetra „crepatis, nunc Senem dormientem aggredi timetis, ſane nequidem ſomno „excitatum comprehendere auderetis. „Eja ergo! veſtram ſupplebo timiditatem, ac manu mea proprium Patrem „trucidabo, ſciatis autem, vos haud diu „vita ſuperſtites fore." Hoc Beatricis ſermone perterrefacti Sicarii rurſus cubile ingrediuntur, ac mallei ictibus ferreum clavum in medio frontis infigunt, caputque alio ferreo fuſo perterebrant, patratoque ſcelere ambo pecunias, ſpeciatim vero Martinus a Beatrice pallium auro ornatum recepit, quibus abire juſſis Lucretia, & Beatrix e fronte, & occipite clavos extraxerunt, & cadaver e quodam altiſſimo ſolario prope annoſam Sambucum eo fine præceps egerunt, ut Franciſcus noctu curandæ neceſſitatis gratia ſeceſſiſſe, atque exinde cecidiſſe, nec

nec non ex acutis præfatæ arboris ramis haſce plagas accepiſſe crederetur. Succeſſit e voto commentum, atque altera die ſummo mane Lucretia conjux, ac Beatrix infauſtam Patris ſui mortem crebris, fictis tamen, ejulatibus deplorare audiebantur: paulopoſt autem filia improvide lintea ſanguine copioſius conſperſa cuidam lotrici lavanda tradebat, tam profuſi cruoris cauſſam, neſcio quam, allegans: demum perſolutis exequiarum ſolemnibus Mater una cum filia, ceterisque domeſticis Petrella Romam ad ſuum Palatium ſeceſſerat. Sæcul. XVI. A. C. 1599.

§. XCV.

Detecti hujus Cædis Authores.

Cum Petrella oppidum intra Neapolitani regni fines ſitum eſſet, ac inopina Franciſci Cencii mors gravem plurimis ſuſpicionem ingereret, regius Prætor eo contendere, ipſumque cadaver mox exhumatum luſtrare jubebatur, qui pluribus in carcerem datis, ac ſeverius examinatis nullum aliud violentæ mortis indicium hauriebat præter teſtimonium Lotricis, quæ ſibi a Beatrice altera poſt cædem die quædam linteamina cruore tincta fuiſſe tradita fatebatur, qua de re Neapolitana Curia mox Romanam certiorem reddebat, longum tamen temporis ſpatium interceſſerat, donec *Acta MS. Proceſſus Cencii.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

donec in Franciſci demortui proles inquireretur, atque interea natu minor eorum frater morte naturali eripiebatur; unde nonniſi duo Jacobus, & Bernardus vita ſuperſtites erant: poſtquam vero Guerra Neapoli in hujus cædis Authores exactius inquiri perceperat, mox quosdam emittebat, qui Martinum, & Olymplum, ne fors capti crimen proderent, neci darent, ex quibus tamen ſolus Olympius Deo ita permittente occiſus, Martinus vero captus ultro parricidium, ſcelerisque complices detegebat: jam antea autem Jacobus, & Bernardus Cencii in Sabellia Curia, quæ hodie novi carceres appellantur, Lucretia vero, & Beatrix in proprio Palatio cuſtodiebantur, usque dum Martinus Neapoli Romam deferretur, quo adventante ambæ ad carceres pariter ducebantur, ut præſente Martino de patrato ſcelere convincerentur: verum Lucretia, ac præcipue Beatrix nil ſibi de tradito pallio conſtare affirmans, tanta oris eloquentia, & conſtantia, tamque imperterrito vultu, animoque crimen pernegabat, ut Martinus ejus firmitate animatus potius tormentorum acerbitate vitam finire, quam iterata confeſſione Beatricis ſupplicium accelerare voluerit: mortuo igitur altero hoc Sicario, cum ad proſequenda judicii acta nullum

Sæcul. XVI. A.C.1599.

nullum satis validum supereſſet argumentum, omnes Cencii ad arcem sancti Angeli transferebantur, ubi per aliquot menſes sat quiete perſiſtebant, donec ille Sicarius, quem Guerra ad trucidandum Olympium corruperat, Neapoli captus Romam adduceretur, unde Satellites, ut in Guerram duplicis homicidii reum inquirerent, quaquaverſum emiſſi fuere, quorum tamen ſolertiam Carbonarii habitum indutus elusit: verum ipſamet Guerræ fuga, aliaque haud obſcura indicia tantopere augebant conceptam in Cencios ſuſpicionem, ut hi ex arce rurſus ad carceres novos educti equuleo torquerentur, cujus tormenti acerbitatem Lucretia, utpote corpore nimis craſſa, ſuſtinendo impar perpetratum crimen longa ſerie confitebatur: ejus tamen filia Beatrix non minus minas, ipſamque tortoris ſævitiem animi firmitate, quam ipſum etiam Judicis examen promptis, aptisque reſponſionibus eludebat: porro tanta hujus puellæ ſagacitas omnium admirationem in ſe rapiebat, atque ipſemet ſummus Pontifex rei novitate commotus totam examinis ſeriem ſibi exhiberi poſtulabat, ut ipſus judicii acta mature ponderare, ac diſcutere valeret, & quamvis Judicem in Beatricis favorem conſpiraſſe haud cognoſceret, illum tamen

ſorte

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

forte ejus venuſtate obcæcatum ſuſpicatus, totam cauſſam alteri committebat Judici, qui ream funè ligatam ad Matrem, fratresque ſuos conduci juſſit, qua conſpecta Jacobus his verbis eam alloquebatur: *Soror chariſſima peccavimus, ergo ut ſalvetur anima, pœnitentiam agere, ac prompto animo mortem excipere, non autem vi ad illam raptari oportet:* ad hæc imperterrita Juvenis reſpondit: "Ergone vos familiam noſtram „infamiæ nota afficere, ac mortem ſubi„re vultis? male vobis conſulitis.„ His dictis parumper cogitabunda hærens ad lictores inquiebat: "Solvite „vincula, ac ceterorum examen, & re„ſponſa mihi prælegantur, tum affirma„da affirmabo, & neganda negabo.„ cum igitur & ipſa hoc modo convicta eſſet, una omnes a vinculis liberi, qui hucusque per quinque Menſes mutuo conſortio privati erant, ſimul prandere, ac jucunda converſatione uti voluerunt, altera autem die Jacobus, ejusque frater Bernardus ad alios carceres ducebantur, Pontifex vero percepta integra omnium confeſſione reos equorum caudis raptari voluit, cujus tamen ſententiæ rigore permoti Cardinalium, ac Procerum quamplurimi Papam rogabant, ut Beatrici ad ipſius defenſionem viginti quinque dierum ſpatium indulgeret. Annuit

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

nuit ille, atque infra hoc tempus celeberrimi Romanæ urbis Advocati generoſæ hujus Virginis patrocinium in ſe ſuſceperant, atque inter alios Nicolaus de Angelis tam validas pro ſua cliente rationes proferebat, ut Papa obſtupefactus exclamaret: "Ergone Ro„mæ inveniuntur Filiæ Parentum ho„micidæ! ergone reperiuntur Advoca„ti, qui tamen illarum patrocinium in ſe „ſuſcipere audeant.„ Ad hæc ſolus reſpondit Farinaccius: "Beatiſſime Pa„ter, nequaquam ad protegendam ſce„leris enormitatem, ſed duntaxat ad li„berandam innocentiam huc conveni„mus, ſi igitur Sanctitati Veſtræ ita li„buerit, noſtras exponemus rationes.„ Unde Clemens Papa non ſine ingenti patientia Cauſſidicos integris quatuor horis perorantes excepit, quibus dimiſſis Altierus Princeps ad Pontificis pedes provolutus ita effatus eſt: "Pau„perum Advocatus ſum, mearum ergo „partium eſt, ut miſeræ hujus filiæ cauſ„ſam Veſtræ Sanctitati impenſe com„mendem:„ ad hæc repoſuit Pontifex: „vade, tuo ſatisfeciſti officio. Hoc abeunte Clemens in diſcutienda hac cauſſa totam noctem inſumens, ne momento quidem quieti indulgebat, ſed unacum ſancti Marcelli Cardinali Advocatorum rationes mature examinaverat, ac

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

his veluti expugnatus per summam clementiam præceperat, ut reis e carcere eductis temporis beneficium indulgeretur: sub idem vero tempus ad Papam referebatur, quod Constantia Marchioniſſa de ſancta Cruce ſexagenaria a Paulo filio ſuo iteratis pugionis ictibus Sublaci trucidata fuiſſet, quapropter Pontifex recenti parricidio etiam Matricidium adjungi intelligens, juſto zelo accenſus, ne tam horrendi ſceleris impunitas peccandi libertatem induceret, proxima feria ſexta Cenciorum cauſſam Tavernæ Romano Gubernatori dijudicandam reliquit.

§. XCVI.

Lucretia, Beatrix, & Jacobus Cencii ultimo ſupplicio affecti

Relat. crimin. contra Cencios.

Igitur Gubernator habito mox judicum conſeſſu omnes Cencios capitali ſententia plectendos eſſe decernebat, re autem comperta Cardinales, ac Proceres tota nocte ſummum Pontificem fatigabant, ſupplices, ut Lucretiam, & Beatricem ſaltem privata morte e medio tolli permitteret, ipſi vero Bernardo utpote criminis minime conſcio vitæ gratiam faceret. Idipſum Cardinalis Sforzia impenſius a Papa efflagitabat, ac Farinaccius quoque ſua eloquentia eundem eo inclinabat, ut Bernardus

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

dus vitæ veniam obtineret. Demum nocte ad medium vergente captivis lata mortis ſententia denunciabatur, quam Lucretia Mater, ejusque filii tranquilla mente exceperant, Beatrix vero in lacrymas, atque ejulatus impotenter effuſa exclamabat: *Bone Deus! ergone tam ſubito, tamque indigne mihi moriendum?* poſtea tamen in ſe reverſa, crimenque ſuum pænitentiæ lacrimis expians ſe ſe totam divinæ voluntati commendabat, accerſitoque tabellario, ut corpus ſuum in Eccleſia ſancti Petri in monte aureo ſepeliatur, necnon ex dote ſua pro quindecim puellis dotandis totidem aureorum millia quotannis diſtribuerentur, teſtamento caverat, quo exemplo animata Lucretia pariter in Templo ſancti Gregorii in monte Celio ſepeliri, ac viginti quinque aureorum millia in pias cauſſas erogari voluit. His ita diſpoſitis reliquas noctis horas ſervidis precibus conſecraverat, rurſusque expiata conſcientia ſacram Synaxim receperat, Beatrix vero pro ſe, ſuaque Matre veſtes non ad pompam, ſed luctum compoſitas ſibi afferri juſſit, quas ambæ poſtremum ſibi invicem miniſterium exhibentes induebant. Die ergo ſecunda Septembris, in quam Sabbatum inciderat, in foro prope pontem ſancti Angeli ferale erigebatur pegma una-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

cum querno trunco, ascia, & duobus plaustris: vix autem *Sodales de Misericordia*, qui reos ad supplicium comitari solent, ad carceres pervenerant, cum illico Jacobus, & postea Bernardus exhibitam Christi in cruce pendentis imaginem reverenter deoscularentur, ubi postea Prætor accedens Bernardum ita alloquebatur: "Domine, Sanctitas Vestra tibi vitæ gratiam fecit, non ægre „tamen feras, quod tibi sanguine junctos ad supplicium comitari cogaris. „Precare Deum pro ipsorum salute.„ His dictis Bernardus vinculis solutus eidem plaustro unacum Jacobo fratre suo imponebatur, atque ambo comitantibus eos Sodalibus ad ursum pileatum, inde ad plateam sancti Apollinaris, ac per Navonæ forum ad sanctum Pantaleonem, campumque Floræ ducebantur, in via vero Jacobus a carnifice prout sententia ferebat, candenti forcipe cruciabatur: porro dein funesto hoc comitatu ad carceres novos perventum, inde vero Lucretia, & Beatrix descendentes in primo egressu Christi imaginem a Sodalibus allatam adorabant. & postea pedites, solutis quidem manibus, brachiis tamen ad corpus alligatis inter postremos Sodalium Ordines incedebant, & quidem Lucretia nonnihil lacrimis defluens, Beatrix vero intrepido

Sæcul. XVI. A.C.1599.

pido prorsus animo incedens ante quamlibet Ecclesiam, quam pertransibat, genuflexa exclamabat: *Adoramus te Christe* &c. Has sequebatur plaustrum, in quo miser Jacobus trino forcipis candentis morsu excruciatus unacum Bernardo fratre suo, funesti hujus spectaculi teste ducebatur: demum ad forum sancti Angeli prope pontem delati prior Bernardus pegma conscendit, Matris, Fratris, ac Sororis mortem conspecturus, qui tamen præ doloris vehementia bis deliquium patiebatur, die autem duodecima Septembris a Sodalibus sanctissimi Crucifixi juxta privilegium eis concessum plenæ libertati restitutus est. Postmodum Lucretia trucidati Francisci Conjux manibus retro ligatis inter pias aspirationes, uberesque lacrimas super truncum feralem inclinata, collum in ictum exporrigebat, tum nonnisi trigesimum quintum ætatis suæ annum emensa, quam sequebatur Beatrix ejus filia, quæ Christi in Cruce pendentis imaginem venerata mox suscitabatur, an ipsius Mater inter pœnitentiæ signa mortem subiisset; cunctis autem id affirmantibus semetipsam piis juvabat ad Deum supiriis, ac demum vigesimo ætatis suæ anno securi percussa obiit ad Ecclesiam sancti Petri in monte aureo deportata, ibidem-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

que sepulta. Tandem postrema promeritæ ultionis victima cadebat infelix Jacobus Cencius circiter viginti sex annorum juvenis, qui coram populo professus, quod Bernardum suum fratrem omnino innocentem contra fas veluti ejusdem secum delicti participem insimulasset, a Carnifice clava ferro armata tertio ictu ad tempora percussus cecidit, & postea pugione gutturi infixo in quatuor partes dissectus per duas horas ad ceterorum terrorem exponebatur, ejusque cadaver a Misericordiæ Sodalibus ad ipsorum Ecclesiam delatum est.

§. XCVII.

Insidiæ Henrico IV. Galliarum Regi structæ.

Thuan. Hist. l. 123. Daniel hist. de France l. 10. p. 258.

Quantumvis in Francia Fœderatorum Societas penitus dissipata esset, nihilominus præpostera fidem tuendi media, ad quæ hoc ipsum fœdus ansam præbebat, adhucdum in quorumdam animis vigere videbantur; non enim aula deerant Procerum nonnulli, qui de Rege suo parum contenti ad suscitandam in Regno seditionem sat proclives erant; insuper cum certa de Henrico Ecclesiæ, ac summo Pontifici plene reconciliato fama nondum ad vicinas regiones pervasisset, ad reddendam tranquilli-

quillitatem, nec non ad conſervandam in Regno fidem Orthodoxam omnino neceſſarium fore arbitrabantur nonnulli, ut Henricus, quem hæreticis patrocinaturum, atque Eccleſiam atrociter divexaturum ſibi præſagiebant, e medio tolleretur: refert equidem Thuanus, quod deteſtandum ejusmodi conſilium Malavicino Pontificio apud Auſtriæ Archiducem Oratori inſederit, cum autem Thuanus aliunde proſcriptus, ac ſuſpectæ fidei Author ſit, nec hoc facinus ullius ſcriptoris teſtimonio comprobatum reddat, jure merito ejus relationem ad cetera malevoli hujus ingenii commenta, ac calumnias reiicimus: id tamen exploratum habetur, quod jam ante aliquot annos Carolus Ridicovius, qui nomine a Matre ſua mutuato ſeſe poſtea Avenarium dicebat, viginti octo circiter annos natus, ac Gandavi monaſticam vitam ſub regula ſancti Dominici profeſſus Henrico Regi vitam eripere ſtatuerit, ſuumque propoſitum Corneliæ Matri ſuæ manifeſtarit. Hæc conſcientiæ ſtimulis agitata rem Patri Hodumæ Jeſuitæ aperiebat, ille vero Juvenem, qui tantum facinus auderet, conſpiciendi deſiderio incitatus, cum ſtatura puſillum eſſe cerneret, nil aliud reſpondiſſe fertur, quam robuſtiore homine opus eſſe. Interea Ridicovius,

Sæcul. XVI. A.C.1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

cum Regem Eccleſiæ, ac ſummo Pontifici reconciliatum intellexiſſet, pœnitentia ductus, Gandavum, inde vero Bruxellas reverſus eſt, ubi tamen a Julio viro militari ſtimulatus denuo in Gallias proficiſcitur, lixæ habitum induitus, perinde ac ſi a Nicolao Baſta Antverpienſi Præfecto ad Regem miſſus fuiſſet, ut de Bapalma urbe Gallis reddenda ſpem faceret. Sub idem tempus Petrus Argerius ejusdem familiæ alumnus concepto Regis interficiendi propoſito Samarobrigam Ambianorum venit, quo etiam adventans Ridicovius Vincentio regio urbis Prætori narrabat, quod Ridicovius (ſe enim Avenarium nominabat) ad interficiendum Regem ab Hiſpanis quidem ſollicitatus fuerit, ille tamen rem exequi detrectarit, de cetero autem Petrus Argerius, cujus formam exacte deſcribebat, in Regis perniciem conjurarit, ſe vero rem tum hoc, quod narraſſet, ex ipſius Ridicovii utpote intimi ſui amici ore percepiſſe ajebat. Id cum Prætor ad Regem, qui tum Moncelli agebat, detuliſſet, quidam Italus Argerio, prout ipſum ementitus Avenarius delineabat, haud abſimilis capiebatur, eoquod a Nicolao Baſta ſe eo fine miſſum diceret, ut de Ardea urbe tradenda Regi ſpem faceret: inde ergo magis firmata conjuratio-

jurationis ſuſpicione Avenarius, ſub quo nomine adhuc Ridicovius latebat, primo in libera cuſtodia ad beati Martini cœnobium, poſtea unacum Viardotto in Epiſcopi foro per viginti menſes detinebatur, inde vero corrupto carceris oſtiario die vigeſima quarta Auguſti anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo fuga elapſus eſt, priusquam ſententia fuiſſet pronuntiata, vi cujus liber quidem dimiſſus, regno tamen excedere jubebatur, indicta etiam perduellionis pœna, ſi denuo redire attentaret: attamen hoc anno ad oppidum ſancti Dionyſii reverſus, cum contra Regis edictum Franciam intraſſet, ac aliunde ex indiciis, nec non Petri Morelli Lingonenſis Parochi teſtimonio de Rege interficiendo conſilia agitaſſe convinceretur, membris confractis rotæ imponebatur, quod etiam ſupplicium ſubire cogebatur Argerius: Viardottus vero, qui carcere effracto cum eo auffugerat, omnibus bonis ſuis exutus in exilium detruſus eſt. Sub idem tempus alius quidam nomine Nicolaus Anglus, qui quondam in oppido Sancti Michaelis, quod ad Tullenſem Diæceſin pertinet, Cappucinis Fratribus, quos laicos vocant, adſcriptus erat, relicto Ordinis ſui habitu a quodam Mediolanenſi ejusdem inſtituti Alumno prode-

Sæcul. XVI. A.C. 1590.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

batur, quod & ipse Regis vitæ insidiaretur, quapropter cum culinæ famulum simulans in Regis aulam sese insinuaret, atque interrogatus, cur e suo Monasterio auffugisset, frivolam duntaxat causſam obtenderet, variis agitatæ conspirationis indiciis, testibusque convictus rotæ supplicio affectus est. Cetrum dolendum sane, quod viros inter ecclesiasticos nonnulli fuerint reperti, qui sub falso Religionis obtentu contra divinæ legis præcepta Principum suorum vitæ insidiari non erubuerint: porro hoc ipsum Hugonottæ in Francia Catholicis acerbe exprobrabant, necid insolitum: hæretici enim omnes occasione data ex aliorum, paucorumque culpa propriam nequitiam honestare semper intenti sunt, cum tamen ipsimet crebris exemplis sæpius testati sint, quod ipsa eorum secta, illiusque genius nil nisi seditiones contra legitimos ipsorum Principes, nec non cædes illorum, qui eorum erroribus obsistebant, inspirarit; hoc enim æstro incitati Hugonottæ aperta violentia Regi suo coronam, libertatem, vitamque eripere moliebantur: insuper ut rebellionem suam, & enormissima quævis scelera, inhumanamque suam sævitiam honestarent, Religionis obtentu utebantur, ac spurio hoc Zelo suffulti Franciscum Guisiæ Ducem

cem a Poltroto occidi jusserunt, & præter plurima alia ejusmodi crimina Amboſianam conjurationem conflarunt, in hoc vel maxime culpandi, quod de ejusmodi flagitiis palam, ac continuo glorientur, omnique tempore, & occaſione ad ejusmodi ſcelera perpetranda parati inveniantur, quoties ad Sectæ ſuæ conſervationem deteſtanda ejusmodi media ipſis opportuna videntur, ex adverſo autem Catholici omnes dictante Religionis ſanctitate horrendos hoſce auſus ſemper, omnique tempore etiam in illis deteſtantur, qui fervente primi furoris impetu ad ejusmodi conſilia adulterino Zelo ſeſe abripi permiſere. Secul. XVI. A.C. 1599.

§. XCVIII.

Ordo Fratrum Diſcalceatorum Redemptionis Captivorum.

Jam equidem anno Chriſti milleſimo centeſimo nonageſimo octavo Innocentius III. ſummus Pontifex Fratribus Sanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum Regulam primitivam, ipſumque Ordinem edito bino diplomate confirmabat: poſtquam vero temporum injuria, ac prævalente humana imbecillitate hi Religioſi a primo hujus inſtituti fervore deſciverant, nec non Regulam quoad plura capita immutari, atque a Clemente IV. anno ſalutis noſtræ

Cias. tom. 4. pag. 266. Philipp. a SS. Trinit. Theol. Carmel. Bullar. tom. 1. & 3. Conſtit. 1. & 65. Spond. hoc ann. n. 11.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

ſtræ milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſeptimo mitigari petierant, eorum nonnulli arctioris vitæ ſtudio accenſi priſtinam a præfato Pontifice Innocentio inſtitutam diſciplinam in omni rigore ſuo obſervare cœperunt, ac quosdam ejusdem Ordinis Conventus ad renovatam hanc vivendi normam reduxere, ſimulque ſuum animi propoſitum Clemente VIII. ſummo Pontifici declarantes horum Reformatorum Congregationem in Hiſpaniarum Regnis ſub uno capite erigi efflagitarunt: quapropter Papa piis eorum votis annuens, hoc anno die vigeſima Auguſti novum hoc inſtitutum auctoritate Apoſtolica confirmabat, conceſſisque Ordinum mendicantium privilegiis Miniſtros, nec non Procuratorem Generalem eligendi facultatem impertiebatur, ſuo tamen in Hiſpania Nuntio Apoſtolico injungens, ut aliquem pietate, prudentia, ac doctrina inſignem ex Fratribus Carmelitis Diſcalceatis ſeligeret, qui Viſitatoris munere fungeretur, atque in omnium, qui hoc vitæ genus amplexi fuerint, vitam, moresque inquirens idoneos ad ſolemnem votorum ſponſionem reciperet, ceteros vero dimitteret, nec non accedente judicio Nuntii Pontificii, aliorumque piorum virorum ex Carmelitarum Diſcalceatorum Ordine novas Conſtitutiones

Sæcul. XVI. A C. 1599.

nes eis præscriberet: unde evenit, quod juxta hanc Pontificis dispositionem, quam postea Gregorius XV. anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo die decima tertia innovabat, Reverendus Pater Elias a sancto Martino Theresianæ Reformationis Præpositus Generalis in Visitatorem assumptus, multoque tempore cum Fratribus discalceatis sanctissimæ Trinitatis conversatus ipsorum regimini, ac moderationi operam navaret, illisque eadem ferme, quæ Carmelitis Excalceatis propria sunt, statuta præscriberet: ipsemet quoque Paulus V. Pontifex Maximus anno millesimo sexcentesimo decimo præceperat, ut deinceps hi Fratres Trinitarii idem votum, quod Discalceatis Italicæ Congregationis Carmelitis solemne est, emittant, spondentes, quod nec per se, nec per alios ullum officium in præfatis constitutionibus prohibitum tam intra, quam extra Congregationem ambire velint: anno autem millesimo sexcentesimo trigesimo quinto die trigesima prima Augusti Urbanus VIII. Papa petentibus Hieronymo Ministro, aliisque ejusdem Instituti Superioribus ex ipso Carmelitarum Excalceatorum Ordine Venerabilem Patrem Simonem Paulum a Jesu Maria nominabat, ut Romanum Gallicæ nationis Conventum horum

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

horum Fratrum Discalceatorum Sanctissimæ Trinitatis visitaret. Idem quoque Pontifex anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo trigesimo sexto eisdem concesserat, ut supremum hujus Congregationis Generalem eligere possent, cui tres Provinciæ in Hispania totidemque in Polonia, Germania, & Italia subjiciuntur: illa vero in Provincia sita Parisiensis Generalis jurisdictioni subest.

§. XCIX.

Guidonis Pepuli Cardinalis obitus.

Ciacon tom. 4. p. 200. Ferd. Ugell. in addit. ad Ciac.

Regnante Clemente VIII. summo Pontifice ex sacro Purpuratorum Collegio præter Andream Bathorium, de cujus infausta morte jam supra mentionem fecimus, nonnisi tres hoc anno vitam cum Purpura exuerunt. Hos inter primus erat Guido patria Bononiensis ex pervetusta Pepulorum Comitum familia ortus, qui anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo die vigesima sexta Aprilis natus pietatem cum literis tam liberaliter hauserat, ut dein, cum sacram, profanamque jurisprudentiam Senis edoctus fuisset, a Gregorio XIII. summo Pontifice utriusque, ut vocant, Signaturæ Referendarius, nec non Protonotarius Apostolicus, ac demum Apostolicæ Cameræ Clericos renun-

renuntiaretur, in quibus officiis tanta elucebat prudentia, ut a Sixto V. Cardinalis Diaconus Titulo SS. Cosmæ, & Damiani, & postea a Clemente VIII. Presbyter Cardinalis eligeretur, ad titulum sancti Petri in monte aureo vocatus. Eminuit præprimis animi magnitudine, Religione in Deum, obsequio in amicos, in omnes benignitate, tantaque vitæ modestia, morum honestate, ac castimonia conspicuum sese reddidit, ut dubium relinqueret, an non majori splendore Romanam honestarit purpuram, quam ab ea decoratus fuerit. Interfuit comitiis, in quibus Urbanus VII. Gregorius XIV. Innocentius IX. & Clemens VIII. ad Pontificii honoris apicem evecti sunt. Vixit nonnisi triginta octo annos, novemque Menses, nimis præmatura morte Romæ ad sanctam Agatham prope Quirinalem montem die decima quinta Januarii sublatus, cui in grati animi memoriam ejus Domestici in Ecclesia sancti Blasii, ubi sepultus est, honorificum monumentum posuere. Sæcul. XVI. A. C. 1599.

§. C.

Sylvii Sabelli Cardinalis mors.

Alter erat Sylvius Patre Camillo Sabello Ariciæ Principe, & Matre Isabella Ursina anno a Virginis partu millesimo quingentesimo quinquagesimo *Ciac. l. c. p. 287. Maphæ in vit. Greg. XIII.*

Romæ

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Romæ natus, qui utriusque Juris Doctor Gregorio XIII. a cubiculis primo Canonicatum in Basilica Divi Petri, mox postea anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo tertio Rossanensem Archiepiscopatum obtinuit, cui quinque annis præfuit, miraque in rebus gerendis dexteritate insignis, primo Neapolim, ac demum in Gallias Nuntius Apostolicus decernebatur: sedente autem Clemente VIII. Papa anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto Patriarcha Constantinopolitanus, & Avenionensis Pro-Legatus, ac denique Cardinalis Presbyter titulo sanctæ Mariæ in via nominabatur, qua dignitate conspicuus Umbriæ, ac Perusiæ Legationem cum summæ integritatis laude obibat, inde vero Ariciam profectus hoc anno die vigesima prima Januarii subitanea morte non sine omnium luctu vivis ereptus est. Postea Cadaver ejus Aricia Romam translatum ad Aram Cœli terræ mandabatur.

§. CI.

Henrici Cajetani Cardinalis extrema.

Ugell. Ital. Sacra Ciac. pag. 152. Baron tom. 2. Annal. Thu. l. 98. & 99.

Postremus inter Cardinales, qui hoc anno decesserunt, erat Henricus Cajetanus Sermonettæ exiguo ditionis ecclesiasticæ oppido Parentibus Bonifacio Sermonettano Duce, & Catharina Pia

Pia anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo die sexta Augusti natus. Hic Romæ humanioribus literis, ac Perusiæ Jurisprudentia excultus, nec non Doctoratus honoribus insignis Romam revertebatur, ubi a Gregorio XIII. summo Pontifice nonnisi vigesimum primum ætatis suæ annum agens pinqui Abbatia ditatus fuit, dein vero varia Reipublicæ munia per quindecim omnino annos cum summa laude obiit, unde meritorum suffragio præmium deposcente a Sixto V. Patriarcha Alexandrinus, Presbyter Cardinalis sanctæ Pudentianæ, ac non multo post Bononiæ Legatus renuntiabatur: dum vero Franciæ Regnum extremo amittendæ Religionis discrimini expositum lanquebat, idem summus Pontifex Cajetanum eo decernebat, ut labentis fidei rebus, nec non futuræ Regis electioni prospiceret, ubi etiam die vigesima Januarii anno post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo Parisios delatus magnis honoribus excipiebatur, festivaque oratione a Santonio celebri Causidico honorabatur, quo etiam tempore, dum Pontificis diploma in Senatu recitabatur, ipse gravem de Pontificis auctoritate, atque egregia ejus erga Regnum, Senatumque voluntate sermonem habuit: cum autem ex adver-

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

Sæcul. XVI. A C. 1599

so Senatus Regius, qui Cæsarodu
erat, contra hujus Legati adventum
ac potestatem reclamaret, ac iden
Cardinalis Cajetanus jurisdictione
suam ab Episcopis Henrico Borboni
addictis præpediri cerneret, relicta u
be Dionysiopolim seceſſit, Maduanu
Ducem a suis desertum solaturus: pre
terea Fœderatis militibus quinquagint
aureorum millia erogans, Parisino
cives gravi obsidione, & inedia pen
confectos vendita etiam propria suppe
lectili sua liberaliter reficiebat, paul
post tamen literas a summo Pontifice
qui tum Fœderatis non adeo favebat,
acceperat, quibus graviter objurgabi
tur, quod factiosis in Urbe sese adjun
xisset, nec potius, uti jussus erat, cum
Carolo Vindocino, & Philippo Lenoc
curtio Cardinalibus Regi addictis sua
communicasset consilia: unde exeunte
Mense Aprili de induciis cum Henrico
IV. agere intentus, cum ab irato Rege
nihil impetrare posset, post Sixti V. &
Urbani VII. obitum e Gallica Legatio
ne Romam revertebatur, postmodum
vero a Clemente VIII. ad fœdus inter
Cæsarem, & Poloniæ Regem contra
Turcas decretus Varsoviam anno Do
mini milleſimo quingenteſimo nonage
ſimo septimo die decima Februarii per
venit: porro inde Romam reversus, ac
poda-

podagræ doloribus confectus tandem die decima tertia Decembris obiit, sepultusque fuit in Ecclesia sanctæ Pudentianæ, quam unacum Sacello a fundamentis instaurari curaverat. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. CII.

Variæ Clementis VIII. Constitutiones hoc anno editæ.

Præter diversas Clementis VIII. Papæ constitutiones, de quibus jam sparsim nata occasione egimus, plures adhuc hoc anno idem Pontifex edidit, in quarum prima die nona Februarii præceperat, ut Monachi Congregationis Fulienſis ex Ordine Cistercienſium sancti Benedicti in supplicationibus, aliisque actibus publicis omnibus Fratribus Mendicantibus præferantur: cum autem sub idem tempus quidam Archipræsules, atque Episcopi Carmelitis Oleum sacrum tradere recusarent, mox Pontifex diplomate die vigesima quarta Martii edito eisdem injunxit, ut præfatum sacrum Oleum, quandocunque illud Fratres Carmelitæ pro administranda sui Ordinis Regularibus infirmis extrema unctione petierint, *prompte*, *ac liberaliter* tradant. Alio diplomate die vigesima nona Maji pro decidendis caussis in Ferrarienſi civitate quoddam novum erexit tribunal, illudque variis privilegiis

Bullar. tom. 3. p. 80. Const. 56. Theol. Carm. q. 30. art. 3. Philipp. a SS. Trinit.

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

vilegiis conſpicuum reddidit: inſuper celebrem edidit Conſtitutionem, qua per varia decreta cujuscunque Inſtituti Regularis emendationem urgebat, ac in quolibet Conventu ſacri Codicis nec non caſuum conſcientiæ lectionem haberi præcipiebat, certumque Religiosorum numerum ſtatuebat: præterea in medio dormitorii lucernam ardentem nocte ſervari mandavit, ſimulque indicta vocis activæ, & paſſivæ privatione ſummo Pontifici reſervata prohibuit, ne Regulares absque ſui Provincialis licentia ſcriptotenus data Romam pergant: porro hiſce decretis oppido ſalutaribus alia adhuc ſuperaddidit pro Ordine Servorum Beatæ Virginis. Adhæc cum non ita pridem Congregatio Fratrum Diſcalceatorum Ordinis ſancti Auguſtini Romæ auctoritate Apoſtolica fuiſſet inſtituta, idem ſummus Pontifex die quinta Novembris receptioni, & Profeſſioni Novitiorum nova conſtitutione proſpexit, jam antea vero alio diplomate, quod incipit: *de Religioſorum* &c. die decima Julii dictum Ordinem reformatum regendi, ac gubernandi, nec non ejusdem ſtatuta, & Conſtitutiones examinandi, ac reformandi facultatem Patri Petro a Matre Dei ex Ordine Carmelitarum diſcalceatorum, Apoſtolico ejusdem ſummi Pontificis Concionatori con-

concessit : præterea ad preces Patris Procuratoris Generalis ex Ordine Fratrum Beatæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo Clemens VIII. novo decreto die vigesima tertia promulgato declarabat, quod nec præfati Ordinis Fratres, nec quicunque alii Regulares uti valeant Bullæ, ut vocant, Cruciatæ privilegio, quo Confessarium præter eos, qui a suis respective Prælatis designati sunt, pro absolutione a casibus Ordinario reservatis eligendi facultas concedebatur. Denique postrema Constitutione die decima octava Decembris edita declarabatur jurisdictio, ac facultas sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Camerarii.

Sæcul. XVI. A.C 1599.

§. CIII.

Alberti Archiducis, & Isabellæ Conjugis suæ reditus in Belgium.

Postquam Margarita Austriaca Caroli Archiducis Filia cum Philippo III. Hispaniarum Rege, nec non Albertus Austriæ Archidux cum Isabella Philippi II. Filia conjugium anno superiori per Procuratores vicarios Ferrariæ contraxerant, ac solemniter Valentiæ in Hispania confirmaverant, ratumque habuerant, Albertus cum sua Conjuge discessum in Belgium meditabatur, quapropter die octava Maji e portu cum

Guicciard. de bello Belgico l. 12. Spond hoc anno n. 7.

Sæcul XVI. A.C. 1599.

quadraginta duarum triremium classe solvens secundis primo velis navigationem prosequebatur, magis tamen in altum provectus tam adversam experiebatur tempestatem, ut per integros septem dies cum fluctibus colluctatus ægre Barcinonam attingeret, ubi paucis diebus commoratus postea die septima Junii Genuam, ac die quinta Julii Mediolanum pervenit, ubique summis honoribus, publicisque lætitiæ signis exceptus, nec non a Francisco Dietrichsteinio Cardinali Pontificis Legato, atque ab Angelo Badoaro Reipublicæ Venetæ Oratore honorifice salutatus: inde die vigesima secunda Julii profectus continuato per Helvetiam itinere, dein per Alsatiam in Lotharingiam progressus est, ac demum ad Lucemburgensis Provinciæ fines deductus Theodonis-Villam Urbem Belgio confinem ingrediebatur: cum vero Albertus, & Isabella Archiduces Brabantiæ finibus appropinquarent, eos Nivellæ Mathias Hovius Mechlinienſis Archiepiscopus unacum Antverpiensi, Villerienſi, & Grimbergensi Episcopis, aliisque Baronibus, ac Viris dignitate, auctoritateque conspicuis, quos Provinciæ Ordines tanquam Legatos præmiserant, excepit, Philippo Mosio nomine omnium perorante: postridie Archiduces Hallam

Thuan. l. 122.
Harræus de annal. Belg.

lam ad Beatæ Virginis ædes fama religionis percelebres conceſſere, pro itinere feliciter confecto debitas perſoluturi grates. Percepto eorum adventu mox Andreas Cardinalis Auſtriacus, qui hucusque illorum nomine Belgii res pro ſummo Imperio procurabat, ab hoc onere liberari rogans, hujus Provinciæ adminiſtratione ſeſe abdicavit, ac nonniſi exiguo Aulicorum comitatu ſtipatus, privatique hominis perſonam præſeferens poſtero mane per Gallias iter fecit, atque Aureliæ poſt repetitum, arcanumque colloquium de pace ineunda cum Henrico habitum, iter ſuum proſequebatur, menſe Octobri ad medium vergente Mersburgum Conſtantienſium Epiſcoporum ſedem reverſus. Porro die quinta Septembris Archiduces Bruxellas ingreſſi primas eo curas intendebant, ut mutuo fidelitatis juramento ſubjectas Provincias ſibi devincirent: attamen præter tumultus a militibus ob ſtipendia nondum ſoluta excitatos inſuper Brabantiæ Ordines ſua de more privilegia jactitantes obſequii Sacramentum novis Principibus dicere renuebant, niſi hi prius exteros ab urbium, arciumque Præfectura arcerent: nihilominus ea tum erat rerum conditio, ut Archiduces horum poſtulatis plene ſatisfacere haud valerent; ne tamen

Sæcul. XVI. A C. 1599.

Sæcul.XVI. A.C.1599.

men illos minus contentos dimitterent. ex Belgica Nobilitate præcipuos r publicas, ac magis eximias evexerun dignitates, & quidem Barlæmontium Comitem, quem jam antea ad referen das Pontifici grates pro transmisso ens pileo, ac rosa aurea Romam ablega bant, Artheſiæ Gubernatorem,& Thie rembergium Comitem maris Præfe ctum creabant; Crojus vero Hauræus Marchio ærario præficiebatur, plures que alii Nobiles variis officiis, ac tor que aurei velleris honorabantur. Sub idem tempus Iſemburgicus, & Mandeſcheidus Comites unacum Nutzelio a Rudolpho Cæſare ablegati in Belgium venerant,atque a Fæderatis Proteſtanti bus publicæ ſecuritatis literas eo fine expetierant, ut cum eis aut de pace, aut de induciis agere poſſent: verum hi nonniſi injurioſo reſponſo repulſi re infecta ad Cæſarem reverti cogebantur, interim Archiduces Lovanium, ut tam ab ipſis, quam ab Ordinibus ſolemne diceretur obſequium, die vigeſima quar ta Novembris petebant: quod & altera die præſtitum eſt, perorante Jacobo Bajo Theologo, poſtridie autem ambo Principes ibidem, ut celeberrimæ Aca demiæ Alumnos ad literarum ſtudia ſua præſentia animarent, publica luſtra bant gymnaſia, ac tum Richardoti Præ

ſidis

Sæcul. XVI. A C 1599.

sidis Filium in literaria palæstra decertantem benignis excipiebant auribus, insuper ad Justi Lipsii celeberrimi viri Scholam inopinato accedebant, eumque e re nata aliquid ex tempore dicere jubebant; unde ipse mox insigni oratione Plinii Panegyrin Trajano dictam interpretabatur, & admodum appositè illud illustre effatum Rudolphi I. Cæsaris immiscebat, dicere soliti: *Per Deum! sinite homines venire ad me; non enim ideo Imperator sum, ut in arcula includar, sed ut tenuioris etiam fortunæ hominibus opituler.* Demum Albertus unacum sua conjuge ceteras nobiliores Belgii urbes perlustrans, Proceres, populosque sua prudentia, morumque comitate tam arcte sibi devinciebat, ut dubium relinqueret, an cum majori voluptate tam ingenuis populis imperaret, vel an hi populi cum alacriori obsequio tam benigno Principi parerent.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ

LIBER CLXXXIV.

CLEMENS VIII. SUMMUS PONTIFEX, RUDOLPHUS II. OCCID. IMP.

§. I.

Anni Sacri initia.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Spond. hoc ann. n. 18. Thu. hist. l. 124.

Cum jamjam sæculum decimum sextum ad finem vergeret, Clemens VIII. Pontifex Maximus singulari, qua effulgebat, pietate anniversari solennitatem celebrare constituit, hancque in rem die decima nona Maji diploma die vigesima prima ejusdem mensis promulgatum condidit, vi cujus Jubilæi celebritatem pro anno subsequenti indixit, plenamque noxarum condonationem cunctis consuetas quatuor Basilicas pie visitantibus impertitus fuit, ceteras vero omnes ubique indulgentias per integrum annum proximum suspendit, omnes Principes hortatus, ut suam in peregrinos Romam contendentes benevolentiam, liberalitatemque

que exercere, eisque de itinerum securitate prospicere velint: cum vero Pontifex morbo præpeditus in Nativitatis pervigilio (uti alias mos ferebat) portam sanctam aperire præpediretur, hinc primum postrema die mensis Decembris sacrum hunc ritum peregit cum insigni Cardinalium, Præsulum, Legatorum, atque Italiæ Procerum comitatu, & concursu. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. II.

Universitas Parisiensis restaurata.

Hoc anno Franciæ Rex pace cum Hispanis composita Parisiensis Universitatis per bella civilia, hæresumque licentiam collapsæ disciplinam restaurare constituit, hujusque negotii curam unacum aliis ab ipso delegatis Reginaldo Belnensi Archiepiscopo Bituricensi demandavit: porro hi innovatis, restauratisque legibus jam olim ante centum quinquaginta annos a Carolo VII. Francorum Rege sancitis, nova statuta, quæ jam anno priori die tertia Septembris in Senatu approbata fuere, pro literariæ Reipublicæ incremento condebant, ut autem hæ leges effectui darentur, Marcus Gigoreus Universitatis Rector hoc anno die decima octava Septembris in Mathurinorum Cœnobio conventum celebrabat, in quo præsentibus *Thu. l. 123.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

bus omnium Facultatum Decanis Jacobus Auguſtus Thuanus Præſes orationem habuit, amplis laudibus Regem commendans, quod Pariſienſem Univerſitatem olim toto orbe Chriſtiano florentiſſimam, nunc vero non minus, ac ceteras Regni partes, laceram reſtaurare decreverit, hancque in rem viros doctrina, & prudentia inſignes delegerit, qui ex omnium Ordinum ſententia leges & ſtatuta præſcriberent. Poſtea recitato Senatus-conſulto ſtatuta fuerunt prælecta, ubi inter cetera cautum, ut pueri, juvenesque, qui literis imbuuntur, Regi Chriſtianiſſimo bene precari, & Magiſtratibus obedire doceantur, omnesque exteri, antequam ad aliquem gradum admitterentur, jurarent, ſe juxta Galliæ leges victuros, & Regi, ac Magiſtratibus morem geſturos, nihilque contra Rempublicam moturos. Præterea prohibitum, nequid in Scholis a Chriſtiana doctrina alienum, vel Regis, Regnique juribus adverſum traderetur: recitatis vero variis ejusmodi ſtatutis Ludovicus Servinus univerſos Ordines ad munus ſuum fideliter exequendum hortatus, præprimis Theologos admonebat, ut ſacras literas aſſidue evolvant, atque interpretentur, juris autem Canonici interpretes hanc diſciplinam ita tradant, ut proxime ad

Theo-

Sæcul. XVI. A.C.1599.

Theologorum normam accedant, nihilque asserant, quod juribus regni, ac libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ adversetur, insuper a publica sexti Decretalium libri a Bonifacio VIII. editi prælectione abstinere jubebantur. Finita Servini oratione Marcus Gigoreus Rector nomine Universitatis Deo, Regi, ac Senatui grates rependens se, ceterosque Ordines ad omne obsequium paratos ostendebat: alia denique statuta fuere addita, ac quinto post die ad Senatus tabulas redacta, anno autem sequenti die decima quinta Septembris Edmundus Richerius, Claudius Minos, Nicolaus Ellanius, Joannes Gallandius tanquam Censores ad urgenda hæc edicta nominati Guilielmo Pullario Sacramenntum dixere.

§. III.

Turbæ Hibernicæ.

Interim bellum ante aliquot annos in Hibernia pro Religione Catholica susceptum magno ardore continuabatur; quippe Hugo Tir-Oeniæ, seu Tyrennius Comes summi Pontificis, Hispanorumque auxiliis suffultus crebras de Anglis victorias reportabat, atque Monasterienſis Provincia, imo integra ferme Insula Anglorum jugum excutere moliebatur: propterea Elisabetha Angliæ Regi-

Rapin. de Fayras hist. d' Angl. L. 17. Cambden in vita Elis.

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Regina novum Proregem eo destinare summopere necessarium duxerat, hanque in rem neglecto Montioyo Robertum Essexiæ comitem selegerat, data eidem ampliſſima facultate, vi cujus ei vel bellum continuare, vel pacem veniamque Tyrennio Comiti, ejusque assecliis indulgere, integrum erat: dissectis tamen verbis ei præceptum, ut Comitem tanquam rebellium Caput recta invaderet. Essexius, qui cum viginti peditum millibus, & mille trecentis equitibus exeunte menſe Martio in Hiberniam contenderat, posthabito Reginæ mandato in compescendis Monasteriensis, & Dublinensis Provinciæ rebellibus plures menses insumpsit, haud alio expeditionis suæ successu, nisi ut iterata clade a Catholicis repulsus, integer ejus exercitus ferme deleretur, atque haud ultra Tirennio Comiti resistere posset, nihilominus recenti militia auctus, cum copias suas Ultoniæ finibus admoveret, Tyrennius Comes misso Feciali nomine Hagon de concordiæ pactis agi petiit: annuente ergo Essexio inter utriusque partis Deputatos de induciis usque ad menſem Majum anni sequentis convenerat, ea tamen lege, ut hoc fœdus dissolvere utrique parti integrum foret, dummodo quindecim diebus antea desuper mentio fieret: verum

rum hæc ipsa indulgentia Essexiæ Comiti funestum facessebat negotium; quippe ab Elisabetha Regina acerbioribus literis increpitabatur, quare nequidem petita redeundi venia ex Hibernia in Angliam profectus est, ubi prævalente invidorum, hostiumque suorum potentia custodiæ dabatur, quo comperto Tyrennius Comes ruptis induciis hæreticos in Hibernia commorantes durius habebat, necnon prompti auxilii a Papa, Hispanisque submittendi spe elatus Anglos ex universa Hibernia penitus eliminandi propositum concepit, totamque Ultoniæ Provinciam suo subjecit imperio, utque eo ardentius victricium armorum successum urgeret, Clemens VIII. Papa transmisso diplomate eidem, omnibusque ipsi adhærentibus easdem, quæ contra Turcas militantibus concedi solent, indulgentias elargitus est. Sæcul. XVI. A.C. 1599.

§. IV.

Alphonsi Ciaconii obitus.

Hic annus Virorum literis illustrium vitæ sat funestus erat, nam hos inter Alphonsus Ciaconius ad hunc annum a Thuano, aliisque mortuus dicitur, quamvis Antonius in Bibliotheca Hispana tomo II. ipsum anno Domini millesimo sexcentesimo primo adhuc in vivis egisse ac scri- *Jacob. Eckard. de Script. Præd. tom. 2. Thu. l. 122.*

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

scripsisse testetur: utut vero res se habeat, id omnino compertum est, quod Alphonsus Hispano agnomine *Chacon* dictus natione Boeticus, & patria Biatiensis fuerit, atque Hispali in Conventu sancti Thomæ Institutum divi Dominici professus sub Magisterio Ambrosii Morales in perscrutandis historiæ Romanæ, & ecclesiasticæ veteribus monumentis tantum profecerit, ut variis elogiis veluti *rei antiquariæ peritissimus, antiquitatum helluo, vir eruditissimus*, insignisque Theologus celebrari mereretur: unde tam amplæ eruditionis fama Romam delata Alphonsus a Gregorio XIII. summo Pontifice ad eam urbem accersitus inter sanctæ Mariæ Majoris Pœnitentiarios adlectus est, quo in munere, quicquid temporis supererat, totum dilucidandis, componendisque, atque edendis Codicibus tam indefessa sedulitate impendebat, ut præter plura jam edita anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo adhuc viginti volumina prælo parata haberet: tandem vero a Clemente VIII. (ut ferunt nonnulli) in Patriarcham Alexandrinum electus paulo post Romæ, ubi jam aliquamdiu domicilium fixerat, obiit, sepultusque fuit in Conventu Ordinis sui ad S. Sabinam, quamvis de ipso hoc sepulturæ suæ loco adhuc dubitetur. Reliquit doctus his

hic Auctor plurima ingenii sui monumenta, inter quæ præcipue celebratur Historia utriusque belli Dacici a Trajano Cæsare gesti, cujus libri quinque editiones variis temporibus factæ exstant: scripsit etiam historiam de anima Trajani, præter quæstionem de S. Hieronymi Cardinalitia dignitate: ceteris vero ejusdem lucubrationibus palmam præripere videtur ejus historia de vitis, ac rebus gestis summorum Pontificum, & Cardinalium, cujus libri editioni Ciaconius decem omnino annis desudaverat, eo autem morte prævento Franciscus Morales hanc historiam ab Alexandro VI. usque ad Clementem VIII., ac postea Andreas Victorellus usque ad Urbanum VIII., demum vero Augustinus Oldoinus usque ad Clementem IX. protraxerunt, necnon suis additionibus locupletarunt. Sæcul. XVI. A. C. 1599.

§. V.

Pauli Parutæ Patritii Veneti mors.

Insuper mensem Februarium hujus anni sibi exitialem habebat Paulus Paruta ex nobilissima Venetorum familia ortus, qui omni scientiarum genere excultus tanta in extricandis publicis, privatisque negotiis solertia, eloquentia, & prudentia eminebat, ut jure ab *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

omnibus *Venetorum Cato* nominaretur; cum vero omnes temporis reliquias literarum otio ſacraret, plures lucubrationes publici juris fecerat, & quidem præprimis ediderat de bello Cyprio hiſtoriam, qua promeritus eſt, quod eidem patriæ ſuæ hiſtoriam conſcribendi cura a Republica demandaretur: ubi *Hiſtoriam Venetianam* ſcripſit, quæ plurimi habita, poſtremo anno Chriſti milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo tertio unacum ſuccincta vitæ hujus Scriptoris hiſtoria ab Apoſtolo Zenone Venetus edita prodiit: poſtea Brixienſis Gubernator, necnon ſancti Marci Eques, ac Procurator ſelectus varias legationes obibat, præcipue ad Clementem VIII. Ferrariæ agentem, necnon ad Margaritam Auſtriacam, cum ad Sponſum ſuum deduceretur: inſuper ad Philippum III. Hiſpaniæ Regem, ut in Parentis ejus morte, ac ipſius Regis inauguratione ſolemni officio defungeretur, a Senatu Veneto in Hiſpaniam decretus eſt, ubi etiam anno ætatis ſuæ quinquageſimo octavo die decima ſeptima Februarii naturæ debitum ſolvit. Scripſit Italo ſermone commentarios de perfectione vitæ politicæ, necnon alios de prudentia civili tractatus, quos quodam ſoliloquio pietatem, veramque animi magnitudinem ſpirante clauſit: exſtat quo-

quoque illius Commentarius in Tacitum, præter plures alias ejusdem elucubrationes, quibus ingens sibi nomen apud eruditos comparabat. Sæcul.XVI. A. C. 1599.

§. VI.

Laurentii Laureti Carmelitæ extrema.

EAdem Venetorum Respublica hoc anno jacturam deplorabat insignis cujusdam Theologi: is erat Laurentius Lauretus Venetiis ex illustri familia ortus, qui adolescens Ordinem Fratrum Carmelitarum ingressus tanta pietatis, & eruditionis laude florebat, ut ad sublimiora Ordinis sui munia selectus, Procurator Generalis, Papæ Theologus, ac demum a Gregorio XIV. Adriæ, in quodam ditionis Venetæ oppido, Episcopus renuntiaretur: interfuit quoque sub Pio IV. Papa Concilio Tridentino, ubi specialia suæ doctrinæ, ac prudentiæ specimina edidit, pluresque ibidem orationes habuit: insuper etiam alios sermones coram eodem Pontifice, Sixto V., & Cardinalium consessu summo cum applausu declamavit: præterea jussu Pii V. Pontificis censuram in opera Septimii Tertulliani elucubrabat, cumque Romæ per plures annos Professor publicus Philosophiam traderet, in Aristotelis opera, necnon in libros sententia- *Possev. Appar. Cosmas Bibl. Carm. lit. L. Iriolus in epist. ad Lect. in lib. sent.*

Sæcul. XVI. A. C. 1599.

rum varios Commentarios typis vulgabat. Edidit etiam tractatus in Epistolas divi Pauli ad Romanos, & Galatas præter Scholia in Sicardum Cremonensem Episcopum: denique posteris reliquit responsiones ad diversorum Principum quæstiones, atque Apologiam pro Antonio Mario Pro-Episcopo Cremonensi contra Calumniatores: præterea composuit etiam tractatus de contractibus, & censuris ecclesiasticis. Obiit tandem Romæ plusquam sexagenarius.

§. VII.

Gironis Garciæ Loaysæ Archiepiscopi Toletani fatum.

Thu. l. 122. Mancken 11. lexic. litt. S. Iselin. lexic. tom. 3.

His Scriptoribus jure optimo accenseri meretur Giron Garzias de Loaysa Telaveræ in Castella natus, & Petri Gironis Castellani Consiliarii Filius, qui in Complutensi Academia tantum in Philosophicis, ac Theologicis disciplinis profectum fecerat, ut scientiæ, atque eruditionis eminentia vix sibi parem numeraret: his ergo literis, ac præcipue historica scientia probe imbutus Compluto Toletum contendit, ubi cedente Cognato suo, Lopesio de Carvajal Guadalaxarensis Archidiaconus renuntiabatur, ibidemque usque ad annum Domini millesimum quingentesimum

mum octogesimum quintum commoratus a Philippo II. Hispaniæ Rege ad aulam accersitus est, ut eidem a Concionibus, & Confessionibus esset, ubi tot beneficiis, ac honoribus cumulatus fuit, ut idem Rex Filium suum Philippum III. ei imbuendum traderet, quo in munere Garcias residuum tempus unice in indaganda sacræ Historiæ veritate impendit, atque exacta etiam Conciliorum notitia sibi comparata, collectionem Conciliorum Hispaniæ edidit. Postea ab Alberto Cardinali Austriaco ad Belgii administrationem evocato Toletanæ Ecclesiæ Vicarius anno salutis millesimo quingentesimo nonagesimo sexto designatus, ac demum a Philippo II. Rege, postquam Albertus Elisabetham Claram Eugeniam Hispaniæ Infantem ducere statuerat, ad Toletanum Archiepiscopatum nominatus fuit, qua tamen dignitate vix uno semestri fruebatur Compluti hoc anno die vigesima secunda Februarii anno ætatis suæ sexagesimo quinto satis functus. Ferunt nonnulli, illum animi mærore consumptum obiisse, eoquod se a Philippo III., postquam hic Patri suo in regno successerat, minoris haberi, suaque merita negligi ægerrime ferret.

Sæcul. XVI. A C. 1599.

Sæcul XVI. A.C 1599.

§. VIII.

Joannis Livinei obitus.

Thu. Mench. & Iselin. l. c.

Postremus inter Scriptores ecclesiasticos, qui hoc anno mortalitatem exuerunt, recensetur Joannes Livinejus, qui ex Clara Livinei Torrentii celeberrimi Antverpiæ Episcopi Sorore natus primam lucem Teneramundæ aspexit, vulgo tamen *Gandavensis* dictus, eoquod a teneris Gandavi educatus fuisset. Hic humanioribus literis Coloniæ, Lovanii vero Theologiæ operam navavit, ac Græcæ linguæ scientiam probe assecutus sanctorum Patrum studio totum sese sacravit, ac demum Antverpiensis Ecclesiæ Canonicus Agnati sui eruditissimi Præsulis vestigia premere intentus, & Rempublicam literariam illustrare sollicitus Romam profectus est, ubi assiduo Bibliothecæ Vaticanæ usu, & ope adjutus tantopere profecit, ut unacum Guilielmo Cantero Plautinianam Bibliorum editionem adornaret, ac postea Guilielmo Sirleto, & Antonio Caraffæ Cardinalibus, quorum benevolentiam sibi conciliaverat, in eodem opere suam industriam comprobatam redderet: præterea duodecim *Panegyricos veteres* notis illustratos edidit, pluraque Græcorum Patrum opera latinitate donavit, cumque Antverpiam reversus sanctum Gre-

Gregorium Nyſſenum Græce publici juris facere meditaretur, morte calamum excutiente ibidem anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſecundo decima tertia Januarii obiit, prope Torrentii Avunculi ſui corpus in Majori Urbis Baſilica ad Beatam Virginem ſepultus. Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. IX.

Anni ſacri ſolemnitas Romæ celebrata.

Annus Chriſti milleſimus ſexcenteſimus indictionis decimæ tertiæ univerſo Orbi Chriſtiano fauſtiſſimus accidit ob Jubilæi ſolemnitatem, quæ die prima Januarii a Clemente VIII. ſummo Pontifice Romæ inchoata per integrum annum maxima omnium nationum exſpectatione, ac frequentia fuit celebrata, nam vix unquam major erat populorum undique confluentium numerus, adeo, ut in ſolo ſanctæ Trinitatis Xenodochio ad ſuſcipiendos peregrinos exteros deſtinato quingenta utriusque ſexus millia in ejusdem Hoſpitalis tabulis recenſita reperiantur, præter ingentem multitudinem illorum, qui in variis diverſarum Nationum Xenodochiis, Monaſteriis, privatisque domibus excepti fuere: ex his tamen nationibus Gallica hoc anno concurſus frequentia, ac pietatis fervore celebrior erat; jam *Thuan. Hiſt. lib. 124. Spond. hoc anno n. 1. tom. 4. vit. Clem. VIII.*

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

dudum enim obſervatum eſt, ſemper Catholicorum pietatem, Religionemque in aliquo Regno eo ardentius fervere, quo impenſius hæreticæ pravitatis fermentum quosdam corrumpere ſtagit. Venerant quoque Romam Principes non pauci, Magnates, aliique præcipuæ nobilitatis viri, quos inter eminebat Bavariæ Dux, qui alicujus peregrini habitu indutus, atque incognitus in præfato ſanctæ Trinitatis Xenodochio morabatur: præ ceteris vero ipſe ſummus Pontifex peregrinantium ardorem ſua pietate, ac liberalitate magis, magisque inflammabat; quippe pauperes tum Romam profectos magnis beneficiis, atque eleemoſynis adjuvans ipſius illorum pedes ſæpius abluit, atque Epiſcopos inopes nobiliſſimis ædibus exceptos ſuis ſumptibus aluit: inſuper plurimorum confeſſiones excipiens illos Dominici Corporis cibo refecit, immenſosque theſauros in pauperes profudit, ſimulque, ne Xenodochium ære alieno opprimeretur, annuum trium aureorum millium vectigal eidem attribuit: hoc autem, aliisque ejusmodi liberalitatis exemplis putidum confutatur mendacium hæreticorum, qui haſce indulgentias a ſummis Pontificibus eo duntaxat ex fine adinventas, ac promulgatas fuiſſe ſpargunt, ut populos ſacras opes lucran-

lucrandi spe incitatos Romam adire alliciant, eosque suis pecuniis emungant, indeque ipsi ditescant: cum tamen certum sit, quod eo tempore summi Pontifices Nobiles pretiosis muneribus honorando, necnon in pauperes alendos, aliosque maximos sumptus ærarium exhaurire cogantur, vicissim autem cives nonnisi exiguum a peregrinis lucrum reportent. Id sat comprobatum redditur ex eo, quod sanctæ Trinitatis Xenodochium æs alienum, quod Jubilæi anno millesimo septingentesimo quinquagesimo celebrati tempore contrahere compellebatur, necdum expungere potuerit, prout mihi certo constat.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. X.

Joannis Calvini Hæresiarchæ Pronepos ad veram fidem revocatus, ac Carmelita Discalceatus factus.

Ad hanc ipsam solemnitatem non modo Christiani, sed & Turcæ, ac non pauci ex Germaniæ Protestantibus, quos inter ipse etiam Fridericus Wirtembergæ Dux numerabatur, confluxere, ex quibus equidem plerique vel sola curiositate, urbisque ornatum, ac populi frequentiam admirandi desiderio acciti, vel etiam solemnes hosce Ecclesiæ ritus

Spond. hoc ann. n. 2. Ciacon. l. c. Thuan. l. 124 Philippus p. 3. decor Carmel. Enchirid. Chronol. Eusebii ad an. 1614.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

exſibilandi libidine ſtimulati Romam venere, eorum tamen non pauci Religionis Catholicæ ſanctitatem, ſummique Pontificis pietatem admirati ejurata hæreſi ad veram fidem reverſi ſunt, maxime in eo dolentes, quod tamdiu tam ſcurrilibus, inſulſisque criminationibus, ac mendaciis, quibus Papa tanquam Antichriſtus, Beſtia Apocalyptica, & Meretrix Babylonica proſcindebatur, a ſuis Miniſtris ſe ſe deluſi paſſi fuerint. Luculentum hujus rei teſtimonium reddit mirabilis plane converſio Stephani de la Favergue, qui Gebennæ, ſeu Genevæ ad lacum Lemanum circa annum ſalutis noſtræ milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum natus Patrem Jacobum, Matrem vero habuit Rachaelem de Sant-Andre neptem Antonii, qui Calvini Hæreſiarchæ frater germanus erat, in cujus ædes Stephanus poſt utriusque Parentis ſui obitum translatus in ipſo hæreſis fonte venenum liberaliter hauſit. Poſtea Heidelbergæ abſoluto juriſprudentiæ civilis ſtudio ſanguine ſibi junctos viſendi gratia in Sabaudiam profectus eſt, quo in itinere cum ſancto Franciſco Saleſio, qui hoc anno in Gebennenſis Eccleſiæ Coadjutorem electus erat, de rebus fidei contulit, ac ſæpius ab eo ad amplectendam fidem Catholicam incitaba-

Sæcul. XVI. A.C.1600.

tabatur, ſemper tamen in hæreſi obſtinatus reſpondit, ſe unicum eſſe celeberrimæ proſapiæ decus ad propagandam novam Reformationem Orbi relictum: cum vero hoc anno Domini milleſimo ſexcenteſimo Romæ Jubilæi ſolemnitas celebraretur, ipſe quoque, ut conſideratis Catholicorum ſacris ea apud ſuos in ludibrium vertere poſſet, Romam pergere ſtatuit, ſuumque conſilium Theodoro Bezæ Calvini Succeſſori manifeſtans, unacum alio iniquitatis Socio iter aggreditur, a quo tamen omnibus bonis ſuis prope Urbem ſpoliatus, ac inſuper Romæ periculoſa febri correptus, propter inopiam ad Xenodochium confugere cogebatur, ubi admonitus, quod Medici præſentiam Confeſſarii adventus præcedere ſoleat, ne ſe hæreticum eſſe proderet, Catholicum ſimulans, Confeſſarium natione Gallum ſibi accerſiri petebat: accedit ille, qui mox Patrem Petrum a Matre Dei Carmelitam Diſcalceatum Apoſtolicum ſummi Pontificis Concionatorem convenit, eique totum hujus infirmi juvenis ſtatum manifeſtat: idipſum quoque Pater Petrus ſuggerit Clementi VIII. Papæ, qui hoc nuntio lætiſſimus præ gaudii ubertate flevit, ipſum Cardinalem Baronium rogans, ut utramque hujus Calviniſtæ ſalutem opportunis remediis promoveret.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

ret. Nec ſegnis, nec vana erat hujus Purpurati ſollicitudo; quippe Stephanus paulo ante tam corporis, quam animæ morbo graviter laborans priſtinam ſanitatem Medicorum remediis, animæ vero ſuæ ſalutem, fideique lumen ſalutaribus documentis ſibi a Patre Petro uberrime propinatis trigeſimo ætatis ſuæ anno recepit, unde ab eodem Cardinali Baronio ad ſummum Pontificem introductus, atque ab eo perhumaniter exceptus aurea catena donabatur, & demum veræ fidei doctrinis magis inſtitutus, necnon de falſitate convitiorum, quæ ſuæ ſectæ Miniſtri de Papa, Romana Eccleſia, Cardinalibus, & Religioſis nequiter ſpargebant, plene convictus, ore, & opere ſe Catholicum profitebatur,& quamvis a ſummo Pontifice de domo, ſuique generis digno famulatu, aliisque ſubſidiis abunde proviſus eſſet, necnon ampliores honores, ac pinquiora beneficia ſperare poſſet, ad altiorem tamen vitæ perfectionem aſpirans perlectis ſanctæ Thereſiæ libris poſt iteratam vocationis ſuæ diſcuſſionem Ordinem Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum Romæ anno ſequenti ingreſſus eſt, annuente, imo & applaudente ſummo Pontifice, qui conceſſa benedictione Apoſtolica eidem ſuum nomen impoſuit, ipſumque Cle-

mentem

mentem a Sancta Maria appellari voluit: demum vero anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo ſecundo die decima quarta Julii novus hic Carmelita ſolemni votorum ſponſione ſeſe totum Deo conſecravit, ac poſtea præcipuis Ordinis ſui officiis cum ſingulari prudentiá functus die decima nona Auguſti anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo tertio, ætatis vero ſuæ ſeptuageſimo ſeptimo Avenione non ſine ſanctitatis opinione obiit: ceterum mira hujus viri converſione permoti tres ipſius conſanguinei pariter fidem, ac reformati Carmeli Inſtitutum amplectebantur, ejusque famulus, quem ex Sabaudia adduxerat, Herum ſuum imitatus, octo diebus ab ejus ingreſſu vix elapſis, ipſus quoque in eodem cœnobio fratribus laicis accenſebatur, dictus Frater Claudius a ſancto Petro.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. XI.

Henricus Lotharingius Barrenſium Dux Romam veniens.

Eodem hoc anno Henricus Caroli Lotharingiæ Ducis Filius, ac Barrenſis Dux Romam die decima quinta Maji venerat, Pontificis abſolutionem, ac diſpenſationem impetraturus; quippe anno priori Catharinam Henrici IV. Gallia-

Spond. hoc anno n. 3. Thu. l. 124. Oſſat. epiſt. 218. & 221.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Galliarum Regis sororem sibi sanguine junctam, ac Calviniaræ hæresi addictissimam ministerio Rothomagensis Archiepiscopi absque prævia sacræ Sedis dispensatione sibi copulaverat: cum igitur continuis conscientiæ læsæ stimulis vexaretur, ac insuper Jubilæi indulgentias consequendi desiderio flagraret, ad summi Pontificis pedes provolutus legis veniam sibi fieri, seque a præteritis noxis solvi impense efflagitabat. Pontifex, nisi prius Catharina hæresin ejuraret, dispensationem constanter quidem denegabat, simul tamen per Ossatum Cardinalem, & Sillerium regios Ministros Duci significari jubebat, quod ipsus in Lotharingiam iturus esset, si qua spes de Catharinæ conversione foret: attamen Dux, quamvis Conjugem suam obfirmate in sua hæresi perstituram persuasus, altera vero ex parte de propria animæ suæ salute anxius esset, nihilominus pollicebatur, quod Catharinam dimittere, nec unquam ad eam reverti vellet, donec ea conversa Pontifex dispensaverit: qua conditione proposita Confessarium, ut ab eo absolveretur, annique sacri thesaurum consequi posset, eligere permittebatur. His impetratis Roma discedens Florentiam ad sororem suam Etruriæ Ducis conjugem secessit, ac per integros ferme tres annos

annos a Catharinæ Uxoris ſuæ, quam tamen ſummopere diligebat, conſuetudine abſtinuit. Sæcul XVI. A. C 1600.

§. XII.

Alincurtii Gallici Oratoris negotiatio cum ſummo Pontifice.

Jam ſupra memoravimus, Carolum Neovillum Alincurtium Villaregii filium ab Henrico IV. Galliarum Rege Romam fuiſſe decretum, ut non modo ob matrimonium nuper diſſolutum grates referret, ſed de nova uxore ducenda conſilium a ſummo Pontifice Regis nomine expeteret; Henrico enim in Conjugem proponebatur Maria Medicæa Franciſci olim Magni Etruriæ Ducis Filia, quæ in Ferdinandi Patrui ſui Aula educabatur. Placuit Clementi hoc Regis propoſitum, quocirca mox Menſe Aprili Sillerius Gallicus Orator Roma Florentiam abiit, ut pactis jamjam conditionibus ſubſcriberet: ſub idem quoque tempus Rex Rogerium Bellogardium ſupremum Regii ſtabuli Præfectum ablegabat, qui ſuo nomine cum Maria ſponſalia iniret, quod etiam die quinta Octobris, nuptialem benedictionem impertiente Cardinali Aldobrandino Pontificis Legato, præſtitum eſt, quibus peractis nova ſponſa die decima tertia Octobris Florentia Liburnum

Thu. & Spond. l. c. Vid. Hiſt. Eccl. l. 183. *n.* 82.

Sæcul. XVI A.C. 1600.

num contendit, inde vero e portu so vens decima septima ejusdem Mens triremibus Pontificiis, Florentinis, Melitensibus stipata tertio Novembris Massiliam appulit, a quatuor Cardina libus, aliisque primæ Nobilitatis Viris fæminisque illustribus excepta: pos quam vero die secunda Decembris Lug dunum pervenerat, ibidem a Reg sponso suo die nona ejusdem Mens tenerrimo affectu honorata fuit, ut etiam idem Rex, præsente rursus ea dem Cardinali Aldobrandino, nuptiarum solemnia publice celebrabat, tanta cœ lesti benedictione, ut ex prospero hoc connubio intra novem Menses gloriosissimus Regni hæres Ludovicus XIII. nasceretur.

§. XIII.

Andreas Cardinalis Austriacus Romæ mortuus.

Spond. n. 1. Thu. l. 124. Ciacon. tom. 4. p. 48.

Præter Parmæ Ducem, Henricum Guismanum Proregem, aliosque Principes, quamplurimi etiam Cardinales anni expiatorii indulgentias consecutu ri Romam sub idem tempus venerant, quos inter postremus urbem ingredie batur Andreas Austriacus Cardinalis Ferdinandi Archiducis, & Philippinæ Valzeræ Filius, qui incognitus, sa coque peregrinantium more amictus &

& nonnisi quatuor, aut quinque domesticis stipatus Romam accesserat, ubi sacra templa invisens rara humilitatis, pietatisque specimina ediderat, tandem vero a quibusdam agnitus noctu, invitus licet, a Cardinali Aldobrandino ad Papæ Palatium deducebatur, ab eodem humanissime exceptus, quo etiam annuente Neapolim secessit, ibidem sancti Januarii Caput, Sanguinem, & reliqua lipsana veneraturus: inde Romam reversus in Pontificiis ædibus acuta febri correptus est, in cujus cubiculo ipse summus Pontifex ad majus infirmi solatium sacris operatus est, atque eidem sacrum administrabat viaticum, quo pie recepto Andreas editis veræ fidei, pietatisque signis inter Christi Vicarii brachia hoc anno die vigesima secunda Novembris animam Deo reddidit, in Ecclesia Beatæ Mariæ de Anima, dum corpus ejus postea fuit translatum, die prima Decembris in defuncti laudem perorante Pompejo Ugonio. Erat hic Princeps Maximiliani Cæsaris Nepos, Pragæ die decima quinta Junii anno salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo natus, & unacum lacte materno pietatis, Religionisque Catholicæ affectum hauriebat, atque animam virtutibus, ingenium vero omni scientiarum genere, &

Sæc. XVI. A.C. 1600.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

quatuor linquarum peritia excolebat, quibus prærogativis ornatus, decimo quinto ætatis ſuæ anno Romam contendit, ubi a Gregorio XIII. Papa Vaticani Senatus Purpura honoratus præclara prudentiæ, regiæque celſitudinis ſpecimina reliquit, inde autem exacto biennio revocatus, Comitatum Tirolenſem nec non Gebrardo Truchſeſio Catholicam fidem deſerente, Eccleſiam Colonienſem tanquam Legatus Apoſtolicus ac tandem ſub Sixto V. Conſtantienſem, & ſub Gregorio XIV. Brixienſem ſedem Epiſcopus regendam ſuſcepit. Poſtea Alberto Archiduce in Hiſpaniam proficiſcente, a Catholico Regi Belgii Adminiſtrator nominatus populos in fide Catholica, militesque in officio continebat. Interfuit ſacris Comitiis, in quibus Sixtus V. Gregorius XIV. Innocentius IX. & Clemens VIII. ſummi Pontifices inaugurabantur.

§. XIV.

Clementis VIII. conatus pro dirimenda lite circa Salutiarum Marchionatum.

Thu. l. 124. *Spond. n.* 7. *Daniel. hiſt. de France tom.* 10. *p.* 261.

Interim Carolus Emanuel Sabaudiæ Dux, cum ſe nonniſi quæſitis tergiverſationibus, vanisque promiſſis, verbisque officioſis diſtineri cerneret, ipſum in Franciam ad Henricum IV. Regem pergere

pergere ſtatuit, ac die prima Decembris Cambrio profectus ab ipſo Rege Pariſios deducebatur, ubi die prima Januarii hujus anni magnificis muneribus omnes, quos Regi percaros noverat, præcipue vero Henricam Entraguiam Regis Amaſiam, nec non Bironium Mareſcallum ſibi devincire intentus, ex illis haud obſcure intelligebat, quod Rex Salutiarum Marchionatum, de quo inter utrumque Principem lis erat, Sabaudis eripere conſtituiſſet, nihilominus Emanuel hac ſuper re inter utriusque partis Delegatos deſuper conferri voluit; quapropter Rege etiam annuente ſummi Pontificis nomine Bonaventura Calatagirona, Patriarcha Conſtantinopolitanus, atque Apoſtolicus Franciæ Nuntius ſelecti ſunt unacum Lullino Marchione, Bartono Equite, Dominico Bellio Cancellario, & Roncaſio, qui Sabaudi partes ſuſtinerent: Regis autem juſſu intererant Franciæ Conneſtabilis, Cancellarius, Roſnius, Bironius, & Villaregius. His igitur in Henrici Momorantii domo convenientibus, poſtquam de utriusque jure in præfatum Marchionatum diu, multumque diſceptatum, tandem de concordiæ pactis agi cæptum eſt, & quidem primo a Sabaudiæ Ducis Deputatis petebatur, ut Franciæ Rex Genevenſium

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

patrocinium dimitteret, eoquod Pontifex hæreticorum Primipilos adversus legitimum eorum Principem a Christianissimo Rege defendi ægerrime ferret. hæc autem petitio, cum Calatagiron Patriarcha nullum ea de re mandatum a Papa sibi datum diceret, mox rejecta est, prævalente propriæ utilitatis spe. Secundo loco Delegati postulabant, ut Salutiarum Marchionatus Duci relinqueretur ea lege, ut Sabaudiæ Duces aut Regi homagium præstarent, vel quasdam Brixiæ Urbes, arcesque bello partas cederent; ut vero Gallis liber in Italiam aditus panderetur, Dux Cuneum Urbem traderet: verum Rege Marchionatum omnino sibi cedi, vel saltem interea sequestri nomine summo Pontifici relinqui postulante Patriarcha Constantinopolitanus proponebat, Salutiarum ditionem Regi quidem interim tradendam, ea tamen conditione, ut illius Gubernator sit Duci addictus, qui Marchionatum non alteri restituat, nisi cui post litem intra biennium, vel triennium dirimendam illum Papa adjudicaverit, interea vero Helvetii Religione Catholici urbibus præsidiarii imponerentur. Ad hæc Rex duplex proposuit pactum, cujus primi conditiones erant sequentes: I. Marchionatus die prima Junii Regi reddatur, eique Gubernator Duci

Duci minime ſuſpectus præficiatur II. Præſidiarii, quamdiu compromiſſum cum Papa durabit, ſint natione Helvetii. III. Si Dux Marchionatum reſtituere optaverit, de eo idonee caveat: ſi vero Marchionatum reſtituere nolit, tunc I. Brixiæ Comitatum, Peruſium, & Pignerolium unacum Burgo, ceterisque Urbibus usque ad Argentarium montem cedat. II. Rex facta ceſſione omnia jura, quæ ratione Marchionatus habet, in Sabaudum transferat. III. Beco-Delphino penitus deſtructo utriusque ditionis ſubditi, qui alterutri militarunt, in gratiam recipiantur. IV. Dux, quodnam ex duplici hoc pacto ſeligere voluerit, intra tempus, quod usque ad primam Junii diem fluxerit, deliberet, mentemque ſuam integra fide declaret: interea de ceteris controverſiis Pontifex arbiter ſelectus pronuntiet, cujus ſententiæ utraque pars ſtare promittat. Hæ conditiones die vigeſima ſeptima Februarii fuerunt utrinque ſignatæ: exacto autem triduo Sabaudus Pariſiis diſcedens die decima quarta Martii Burgum, inde vero Cambrium pervenit, ubi datis ad Regem literis ſignificabat, quod de optione ſibi propoſita, quamprimum Taurinum venerit, deliberare vellet: porro interea Dux Roncaſium in Franciam decernebat,

Sæcul XVI. A.C.1600.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

nebat, ut pactorum executionem usque ad menſem Auguſtum differri peteret; alia vero ex parte Bellium Cancellarium ſuum ſuppetias ab Hiſpanis impetraturum ablegabat, quorum promiſſis deceptus Franciæ Regi ſignificari juſſit, ſe nunquam Salutias redditurum: ſi tamen Rex hunc Marchionatum eidem vi eripere vellet, ſe ei quadraginta annorum negotium faceſſiturum. Hoc reſponſo, nec non Ducis tergiverſatione irritatus Rex Sabaudiæ Legato abire juſſo bellum parabat, dabatque negotium Bironio Mareſcallo, ut Brixiam invaderet, qui etiam die undecima Auguſti copiis in aciem eductis plurimas occupabat urbes: quo comperto Calatagirona Papæ Nuntius die decima quinta ejusdem Menſis Gratianopolim, ubi Rex erat, profectus novas conditiones propoſuit, eum tamen Rex cum ſuis Miniſtris Lugduni conferre juſſit: interea vero Diquierius, qui alteri Gallorum exercitui imperabat, totam ferme Sabaudiam Duci eripuit.

§. XV.

Papæ Patrocinium a Duce imploratum.

Daniel Hiſt. de France tom. 10. p. 271.

Siniſtro hoc armorum ſucceſſu territus Sabaudiæ Dux in ſummi Pontificis patrocinio pro rebus ſuis penitus deſperatis opem quærebat, quapropter Sueſ-

fæ

Sæcul. XVI. A.C.1600.

sæ Ducem Romæ Hiſpani Regis Oratorem inſtigabat, ut Papam juxta pacta nuper inita tanquam Sequeſtrum pacis Regem inter, & Ducem implora-ret, nec non Hiſpaniæ Regis nomine exponeret, quatenus Franciæ Rex in Salutiarum Marchionatus compenſatio-nem urbibus trans Alpes ſitis (excepto Pignarolio) contentus eſſe velit. Hæc etiam Hiſpanus Orator propoſuit ſummo Pontifici, qui tamen primo tergiverſatus tandem Cardinalem Petrum Aldobrandinum Nepotem ſuum ad Franciæ Regem ablegabat, ut inter utrumque Regem pacem conciliaret. Quamprimum ergo Cardinalis Tortonam Mediolanenſis Ducatus urbem venerat, mox Sabaudiæ Dux, & Pariſienſis Archiepiſcopus Papæ Nuntius unacum Mendoſio de Ledeſma Hiſpaniæ Regis Legato Cardinalem acceſſere, habitoque colloquio decreverunt, Franciæ Regem eo eſſe inclinandum, ut Brixienſem comitatum in compenſationem Salutiarum Marchionatus acceptaret. Hoc ſtabilito Cardinalis Legatus ineunte Menſe Novembri Cambrium venit, ubi miſſo Herminio, quem a Secretis habebat, Regem de ſuo adventu, ac Legationis cauſſa certiorem reddidit, præprimis efflagitans, ut ab armis interea utrinque ceſſaretur: verum Rex per

Thu. & Spond. l. c. Mem. de Bentivog. c. 3. & 6.

Sæcul. XVI A.C. 1600.

Herminium Cardinali significabat, quatenus tamdiu, donec Monmeliana urbs occupata esset, Cambrii subsisteret, quo etiam vigesima quinta Novembris Rex post captam urbem contendit, ubi Legatum Pontificium, quin, prout alias in Galiis observabatur, ejus potestas a Parisiensi Senatu limitaretur, perhonorifice excepit, nec non post varias pacis frustra tentatæ propositiones rem cum Villaregio Lugduni conferri voluit, ac tandem impellente Cardinali Legato Rex propositas conditiones ratas habuit, quarum præcipue sunt sequentes. I. Sabaudiæ Dux totam Brixiam unacum Rhodano fluvio a Genevensi urbe Lugdunum usque Regi cedat. II. Pons Giesti, aliaque oppida, ut ex Sabaudia in Burgundiæ comitatum aditus pateat, Duci relinquatur, ita tamen, ut sine Regis consensu nunquam copiæ per pontem transmitti queant, ac propterea Burgensis arx Regi restituatur, Dux vero centies mille aureos pro pontis transitu pendat. III. Gesiana Præfectura, ceteræque Delphinatus Urbes ultra montes Regi reddantur. IV. Dux Beco-Delphinatus propugnacula solo æquare teneatur. V. Vicissim Franciæ Rex Salutiarum Marchionatum, Centalim, Demontium, aliasque urbes cum omnibus oppidis, & arcibus, quæ hoc bello

bello in ditione Sabaudica fuerunt occupatæ, Duci reſtituat, horum tamen locorum apparatum bellicum, atque annonam retinere valeat. Hæc pacta anno ſequenti die decima ſeptima Januarii Lugduni per Ducis Delegatos ſubſcripta, ac primum a Duce menſe Martio rata habebantur, nonniſi autem Menſe Decembri ejusdem anni a Rege Pariſiis interpoſita juramenti Religione firmata fuere. Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. XVI.

Diſputatio publica inter Davidem Perronium Ebroicenſem Epiſcopum, & Philippum Mornæum Calviniſtam.

Hoc item anno, poſtquam Sabaudiæ Dux e Galliis diſceſſerat, Rex vero Pontem Bellaqueum repetierat, celebris habebatur diſceptatio inter Jacobum Davidem Perronium Ebroicenſem Epiſcopum, & Philippum Mornæum; hic enim ceteroquin Vir pace, ac bello ſummus Hugonottarum tamen ſectæ addictiſſimus poſt Vervinenſem pacem, & Nannetenſe edictum a publicis curis vacuus totum ſe libris in Calviniſtarum favorem edendis ſacrabat, quos inter præcipuus erat, cujus jam ſupra mentionem fecimus, neſandus liber de Miſſæ abuſibus, in quo adductis prope

Spond. hoc anno n. 9. Daniel pag. 280. Thu. p. 895. lett. du Pieſſis, a la Duche. de Bar. 30. Maji. 1599.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

infinitis ſanctorum Patrum, veterumque Scholaſticorum textibus, Eccleſiam Romano-Catholicam in pluribus articulis a veteris Eccleſiæ doctrina deſciviſſe, demonſtrare nitebatur, fatali tamen conatus ſui ſucceſſu; cum enim Genevenſes Calviniſtas, & Franciæ Miniſtellos in laboris ſui opem ſocios invocaret, hi pro hæreticorum more nonniſi mutilos, depravatos, aut in reprobum ſenſum detortos ſanctorum Patrum textus eidem ſubminiſtrabant, ipſe vero eorum fidei integritati nimia credulitate confiſus, librum ſuum adulterina hac merce adeo copioſe infarciebat, ut plures ex Catholicis Doctoribus, & Prædicatoribus haſce falſitates ore, & calamo redarguerent, & locorum ſubleſta fide allegatorum catalogum ederent, unde ipſa etiam Catharina Regis Soror, ac Barrenſis Ducis Conjux a Commoleto Jeſuita admonitis literis Mornæo ſignificabat, quod tanquam falſarius a Catholicis traduceretur: porro ille ſe ad libri ſui, argumentorumque veritatem adverſus quemcunque propugnandam omni tempore paratum eſſe jactitabat: verum hujus Goliathi faſtum veri Iſraelitæ adeo non timebant, ut illum etiam Burdigalenſes, & Pariſini Doctores, atque inter eos Frontono-Ducis Jeſuita, ſcriptis ſuis

Sæcul.XVI. A.C.1600.

ſuis ad agnoſcendam ipſius perfidiam provocarent, imo ipſimet etiam Sectæ ſuæ ſautores, ut ſeſe defenderet, illum ſtimularent, quibus tamen reſpondit, quod hactenus duntaxat a Monachis, & quibusdam Scholaſticis fuiſſet laceſſitus, ſi tamen quidam majoris nominis vir ipſum impugnare auſurus eſſet, valido mox reſponſo os ei obſtruere vellet; percepta igitur hujus hæretici arrogantia David Perronius Ebroicenſis Epiſcopus Sant-Mariæ Montano Hugonottæ ſignificabat, quod cum Pleſſio in arenam deſcendere paratus ſit, atque ab eo plusquam quingentos textus e ſanctis Patribus, aliisque Auctoribus falſo fuiſſe citatos demonſtrare velit: quapropter Mornæus ignaviæ contumeliam declinaturus ſtimulante eodem Montano libellum ſupplicem, quem tam ab hoc Epiſcopo, quam ceteris adverſariis ſuis ſubſcribi voluit, Lutetiæ vulgavit, in quo die vigeſima Martii per Bullionium Ducem a Rege petebat, ut ad dijudicandum hunc librum quosdam ſcientia, & probitate inſignes Viros nominare dignetur. Annuit quidem Henricus Rex, obſtitit tamen Mutinenſis Præſul Papæ Nuntius, qui diſputationem in rebus fidei coram laicis judicibus haberi ſat periculoſum eſſe aſſerebat, datisque Romam literis Clementem Papam de-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

desup r certiorem reddebat, qui pariter Religionis articulos forte in dubium revocari veritus non sine animi anxietate rem Ossato Cardinali manifestabat, a quo tamen admonitus, quod nullatenus de rebus fidei, sed duntaxat de textuum a Plessio allegatorum integritate concertatio esset decreta, eo lubentius assensum suum præbuit, quo certius detecta hujus hæretici fraude non pauci ex ipsis etiam Protestantibus ab errore discessuri credebantur.

§. XVII.

Cancellarii oratio ad disputationis initium.

Daniel & Thuan. loc. cit.

Rex suo nomine interesse voluit Pomponium Bellevreum Cancellarium, qui ex Catholicis Judices nominabat Jacobum Augustum Thuanum, Franciscum Pitheum, & Nicolaum Fabrum; pro parte autem Protestantium Sofredum, Calignanum, & Isaaccum Casaubonum; cum autem Faber, & Sofredus interesse præpedirentur, primo subrogabatur Joannes Martinus, alteri vero Philippus Canajus Præses: Thuanus quoque, eoquod necessitudine, & amicitia Mornæo junctus, aliunde Hugonottis sat propensus esset, judicis munus deprecabatur, Regis tamen jussu hanc provinciam in se suscipere jubeba-

bebatur: horum igitur electione ab utroque Pugile ratishabita primo de hujus concertationis norma disceptatur, ubi Mornæus suæ causſæ diffisus hanc disputationem eludere nitebatur, causſatus, Regem a se alienatum esse: nihilominus dies publico certamini dicitur quarta Maij, ubi Plessius omnes locos, qui alicujus falsitatis arguebantur, proponi postulabat, Perronio autem interim sexaginta proponente Bellevreus in Fontis-Bellaquei Palatii aula post meridiem præsente Rege, pluribus Præsulibus, Principibus, aliisque primæ Nobilitatis Viris, ac Doctoribus, atque ipsis etiam Hugonottarum Ministris orationem habuit, in qua utramque contendentium partem ad debitam moderationem hortatus, hanc disputationem nullatenus circa Religionis capita versari exponebat, eoquod Rex absque summi Pontificis consensu de fidei articulis ab Ecclesia definitis agi nunquam permissurus esset. Tum finita Cancellarii oratione ipsemet Rex palam profitebatur, quod de nullo Religionis Catholicæ articulo dubitet, minus vero de Ecclesiæ decisionibus conferendi auctoritatem sibi arrogare intendat: postea Cancellario præcepit, ut sedulo præcaveret, ne forte disputationis æstus ab examine facti ad quæstionem juris

Sæcul.XVI. A.C.1600.

Sæcul. XVI. A C. 1600.

ris declinet. Posthæc Perronius Episcopus prolixa oratione Regis submissionem erga sedem Apostolicam commendavit, atque eum ab illo Judæorum Rege, qui thuribulum, seu auctoritatem in res sacras sibi arrogabat, longe alienum, imo potius comparandum dixit Constantino, Valentiniano, Theodosio I. & II. Imperatoribus, qui de fidei controversiis liberum, integrumque judicium Ecclesiæ Pastoribus reliquere: demum sermone ad Mornæum conversо declarabat, quod eum falsitatis redarguere non intendat, sed duntaxat illos Hugonottarum Ministros, qui ad fulciendam suam hæresin, & seducendos populos data opera adulteratos textus eidem subministraverant: ad hæc autem reposuit Mornæus, professus, quod in tanta textuum copia facile nonnulli perperam allegati irrepere potuerint, id tamen decipiendi animo nullatenus factum asserebat. Præmissis hisce Eboicensis Episcopus confectum jam ante duos dies catalogum sexaginta textuum, qui aut mutilati, aut depravati, vel in contrarium sensum detorti proferebantur, adversario suo exhibebat, pollicitus, se paulo post reliquos quadringentos, & quadraginta producturum: ex his vero Mornæus pro futura discussione nonnisi novemdecim selegerat, quorum

Sæcul.XVI. A.C.1600.

rum depravationem facilius excusari posse confidebat; verum jam in primo colloquio fateri cogebatur, quod in textibus ex Scoto, & Durando contra præsentiam Corporis Christi realem allegatis ea, quæ ambo hi Doctores sibimet ipsis obiiciebant, velut ab ipsis decisa citarit, quam etiam hallucinationem omnes adstantes manifeste deprehendebant: insuper Episcopus alia duo testimonia S. Chrysostomi, nec non varios textus ex sanctis Hieronymo, Cypriano, Theodoreto, & Bernardo de invocatione Sanctorum, atque adoratione sanctæ Crucis truncate, confuse, aut omnino supposititie, falsoque fuisse adductos demonstrabat, ita veritatem fatentibus cunctis Judicibus, ac Cancellario. Tandem sole ad occasum inclinato, primum illius diei colloquium solvebatur, ceterorum textuum discussione in alteram diem remissa: attamen Plessius ex præcedentis diei vigilia, aut potius sinistri successus tædio, & ignominia se morbum contraxisse ajebat, hancque in rem summo mane Riverium Archiatrum ad Regem ablegabat, qui ob adversam valetudinem Mornæum a proxima concertatione præpediri nuntiaret; nihilominus hic idem Plessius paulo post conscenso equo nec Rege, nec Cancellario salutatis Fontebellaqueo vio-

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

violata promissionis fide auffugit, die octava Maji Parisios, inde Salmurium, ubi Præfectum agebat, delatus. Aliquot post Mensibus infamiæ, pudorisque vehementia audaciam acuente Plessius, qui vulgo *Hugonottarum Papa* dicebatur, in usitato hæreticorum, qui licet devicti, triumphum tamen canere solent, artificio desperatis rebus suis remedium quærebat, libello in vulgus sparso, quo hujus colloquii acta, successumque in suum favorem recensebat, nec non adductos textus contorta interpretatione explicans, vehementer querebatur, quod ipsemet Rex datis ad Espernonium Ducem literis hæc verba inseruisset: *Ebroicensis Ecclesia Salmuriensem Synagogam devicit.* Mox etiam Peronius Episcopus hujus disputationis actis regia auctoritate editis Plessii Apologiam tam valide confutabat, ut ejus adversarius, quocunque se verteret, se propudiose devictum fateri compelleretur, hujus victoriæ veritatem ipsis etiam hujus sectæ affectis fateri coactis, quos inter Sullius Hugonotta in commentario suo adducit responsum, quod Rosnæus Baro, etsi juratus esset Hugonotta, Regi hanc in rem dederat: „Plessius, inquit citatus Sullius, infirmis „adeo argumentis caussam suam defen„debat, ut hos ad risus, illos ad iram, „alios

Mem. de Sulli Hugon. tom. 1. 6. 95.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

alios ad miſerationem commoveret, quo comperto Rex Roſnæum interpellans ajebat: *Hem, quid tibi videtur de tuo Papa. Mihi videtur*, reſpondit Roſnæus, *quod plus, quam appareat, Papa ſit, eoquod Ebroicenſi Epiſcopo purpuram Romanam collaturus ſit: ut autem verum fatear, nunquam vidi hominem adeo perplexum, nec ullum, qui tam inſulſe ſeſe defendit, præter Mornæum novi, hinc ſi noſtra Religio firmiori non inniteretur fulcro, quam Pleſſii crura, & brachia decuſſatim poſita* (ita enim ſemper pedes, manusque ſuas Pleſſius tenebat) *hodie potius, quam cras huic ſectæ nuntium mitterem.* Pariter potiſſimi Proteſtantium Miniſtri ob ignominiæ notam a Pleſſio, quem veluti hæreſis ſuæ columnam venerabantur, ſectæ ſuæ illatam ringebant, alii vero Hugonottæ minus de ſua Religione ſolliciti infamiam facetiis eludebant, quos inter quidam Tribunus ſecta Calviniſta cuidam Miniſtro lamentanti, quod Ebroicenſis Pleſſium jam circa plures Patrum locos deviciſſet, ſat facete reſpondit: „quid refert? ſalvus utique adhuc ſu„pereſt locus Salmurenſis:„ Hoc dicto ſignificabat, Pleſſio Salmurium, cujus Præfecturam ob confectam Regem inter, & Henricum III. unionem acceperat, adhuc integrum remanere.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Ceterum ex hac Perronii victoria haud exiguum Religioni Catholicæ emolumentum accrescebat; quippe ipsemet Rex responsionum, quibus Plessius Episcopi argumenta dissolvere nitebatur, imbecillitatem serio perpendens in fide Catholica firmabatur, pluresque ab ea devios ad ejurandos errores incitabat, nam paulo post Philippus Canajus præstanti ingenio vir, qui unus ex Delegatis Hugonottarum Judicibus erat, subleſtam Protestantium Ministrorum fidem detestatus hæresin abjurabat: insuper alter eorum Judex nomine Casaubonus a Canaji exemplo unice animi levitate, & utrique parti complacendi studio absterrebatur, ipsius tamen Filius non modo catholicam amplectebatur fidem, sed etiam Cappucinorum institutum professus est. Eodem tempore Cancellarius, & Villaregius Concilium Tridentinum in Galliis promulgari, nec non Patres Societatis contra Parisiense edictum reduci, vehementer urgebant. Rex tamen bellum adversus Sabaudum adhuc fervere causſatus rem ad tempora magis quieta differendam respondit.

§. XVIII.

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

§. XVIII.

Perfida Hugonottarum oppositio adversus quemdam Edicti Nannetensis articulum.

Hist. de Progres du Calvinis. l. 8. Daniel Hist. de France tom. 10. p. 287, Vid. Hist. Eccles. ad ann. 1598. §. XIV.

Interea Hugonottæ nil a pervicaci sua arrogantia, ac rebellionis prurigine remittebant; quamvis enim sua violentia Regem ad Nannetensis edicti promulgationem compulissent, ac ipsimet interposita etiam juramenti Religione omnes hujus edicti articulos integra fide se servaturos spopondissent, nihilominus Occidaniæ Catholicos ad officia, ut vocant, electiva, necnon ad munia in hujus Provinciæ urbibus subeunda admittere recusabant, quamvis quodam præfati hujus edicti articulo disertis verbis sancitum esset, quod tam Catholici, quam Hugonottæ æquo jure ad ejusmodi officia seligerentur: de hac igitur repulsa Catholicis haud immerito querentibus Rex justitiam fieri præcipiebat: attamen Hugonottæ adeo pervicaciter parere renuebant, ut Conestabilis hujus Provinciæ Gubernator interposita etiam omni, qua pollebat, auctoritate haud amplius ab eis impetrare posset, nisi ut electiones suspenderentur, donec Rex nova daturus esset mandata. Nec hac indulgentia con-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

tenti Hugonottæ Salmurium ad Conventum ſuum, quem ſpreto Regis interdicto, & violata Nannetenſis edicti fide adhuc continuabant, ſuos ablegabant Deputatos, ex quorum conſilio Hugonottæ, ac præprimis Bullionius, & Trimollius Duces contra Regis mandatum in Occidaniam tranſmiſſum tertia jam vice reclamabant: verum Rex eorum pertinaciæ cedere haud conſultum ratus ſibi omnino obtemperari voluit.

§. XIX.

Continuatio controverſiæ inter PP. Dominicanos, & Jeſuitas.

MS. p. 163. apud Hyac. Serr. appen. fol. 91. Hiſt. Congr. l. 2. c. 9.

Cum anno priori Patres Societatis Fratrum Prædicatorum reſponſa ad tres quæſtiones a Cardinali Madrutio propoſitas contrario reſponſo confutaſſent, mox Dominicani hoc anno die duodecima Februarii illorum adnotationes impugnabant, nondum tamen tacentibus Jeſuitis ipſemet Madrutius Cardinalis utriusque partis reſponſa diſcutiens ſuum deſuper judicium pronuntiabat, & quidem ſexdecim Patrum Societatis propoſitiones referens in eis partim falſa, partim minus neceſſaria, aut ſiniſtre intellecta proferri cenſebat: de doctrina autem phyſicæ Prædeterminationis ſequens ferebat judicium: *Ea, ſi juſte conſideretur, divinæ, ſummæ,*

& infallibili providentiæ, ac incomprehensibili ejus ſapientiæ, potentiæ, & voluntati maxime congruit, unde nec nova dici poteſt, nec ullo pacto cum falſis hæreticorum dogmatibus convenit, aut illis deſervit &c. Porro ſcriptum hoc teſtimonium idem Cardinalis morti proximus ſummo Pontifici Clementi VIII. conſignari voluit: illud quoque una cum aliis ejusdem Cardinalis commentariis in hac controverſia conſcriptis Romæ in Angelica Fratrum Auguſtinianorum Bibliotheca exſtat, cui faſciculo ſequens Gregorii Coronelli, qui Congregationibus a ſecretis erat, epigraphe inſcripta legitur: *Hæc omnia ſcripta ſpectant ad cauſſam controverſiæ inter Patres Dominicanos, & Patres Societatis, ex quibus facile poteſt conſtare, quodnam fuerit hac in re judicium illuſtriſſimi Cardinalis Madrutii.* Hoc quidem teſtimonium Livinus de Meyer in ſua controverſiarum hiſtoria in dubium vocat, ipſius tamen argumenta jam ſatis, ſuperque confutata fuere ab Authore hiſtoriæ Congregationum lib. 5. Sect. 4. c. 2. Verum utut res ſe habuerit, id omnino certum eſt, quod Philippus III. Hiſpaniæ Rex per Sueſſæ Ducem Oratorem ſuum die decima ſexta Aprilis præfati examinis ſententiam Pontificio Diplomate quantocius confirmari efflagita-

Lib.3.cap.15

Sæcul. XVI A. C. 1600.

gitarit, cujus tamen rei executionem præpediebat intempestiva Cardinalis Madrutii mors.

§. XX.

Madrutii Cardinalis obitus.

Ciac. tom. 3. in Vit. Pii IV. p. 932. Pallav. & Sarp. in Hist. Conc. Trid.

Die vigesima Aprilis hoc anno non sine maximo omnium luctu obiit Ludovicus Madrutius natione Germanus, patria Tridentinus, nobilissimo genere ortus, qui juvenis adhuc gravissimis negotiis, rebusque prospere expediendis maturus, propriæ potius virtutis suffragio, quam Majorum suorum meritis a Pio IV. Diaconus Cardinalis titulo sancti Callisti, absens licet, eligebatur, sub quo etiam Pontifice Episcopus Tridentinus Concilio Tridentino interfuit, ubi libere sententiam suam de usu calicis, & matrimoniis clandestinis edicebat, ac varia negotia cum Lotharingio componens, demum a Cæsare Oenipontum accersebatur, Tridento die decima septima Februarii profectus, eo autem reversus, atque a Gregorio XIII. in Germaniam ad Comitia Augustana tanquam Sedis Apostolicæ Legatus *a latere* decretus in maximis fidei Christianæ negotiis utilissimam præstabat operam: postea ab eodem Pontifice rursus sacræ Sedis Commissarius, ac hæreticæ pravitatis Inquisitor in Germaniam ablegatus

tus in meritorum proemium a Sixto V. anno salutis nostræ millesimo quingentesimo octogesimo quinto Presbyter Cardinalis renuntiatus est, & paulo post Prioratum sancti Justi, & demum biennio elapso Monasterium sancti Petri de Luxovio Ordinis sancti Benedicti obtinuit, anno autem Christi millesimo quingentesimo sexagesimo nono die decima octava Augusti Pontificis diploma recepit, quo ceteris Synodi Tridentinæ Legatis injunctum, ut Madrutium plurimi haberent, eique cuncta Concilii negotia integre concrederent: porro absoluta hac Synodo Episcopus Sabinensis a Clemente Octavo nominatus Congregationi, quæ circa controversiam de gratiæ auxiliis inter Fratres Prædicatores, & Jesuitas motam Romæ instituta erat, ob plenam affinis doctrinæ in Concilio Tridentino agitatæ cognitionem primus Præses nominabatur. Ceterum doctrina, & probitate insignis, ac præprimis in pauperes, quorum quosdam statis diebus commensales habuit, summopere beneficus, tandem Romæ mortalitatem exuit, in Ecclesia ad sanctum Onuphrium in familiæ suæ sacello sepultus. Sæcul. XVI. A. C. 1600.

Sæcul. XVI.
A. C. 1600.

§. XXI.

Theologorum censura adversus Molinæ librum summo Pontifici tradita.

Hist. Congr. l. 2. c. 9. Hist. Contro. l. 3. c. 16.

Privatis colloquiis per hujus meritissimi Cardinalis obitum interruptis Fratres Prædicatores potenti Protectore destituti in solius causſæ æquitate, ac summi Pontificis justitia opem quærere cogebantur, quocirca Doctorum censuras ante biennium latas, necnon ceterorum nomine a Gregorio Coronello in epitomen redactas sub hoc titulo: *Censuræ libri Molinæ de concordia:* summo Pontifici offerebant, qui hanc ipsam censuram in normam adhuc magis succinctam contrahi, recognosci, ab omnibus subscribi, necnon per juratum sacræ inquisitionis Tabellarium descriptam eo fine sibi tradi voluit, ut ipsus rem maturius examinare, tandemque hanc causſam auctoritate Apostolica definire posset: quamprimum vero hæc Pontificis voluntas innotuit, mox ex Romana urbe in Hispaniam, atque universum pene orbem rumor pervolabat, controversiam de gratia jamjam ultimo sacræ Sedis judicio adversus Molinam esse decisam, donec tandem Bellarminus Cardinalis die nona Maji anno sequenti

datis

Sæcul.XVI. A. C. 1600.

datis ad Padillam Jesuitam literis fidem faceret, quod finita primum censuræ revisione summus Pontifex Judicem acturus sit. Hac notitia Vallisoleti habita Dominicus Ginnasius Papæ Nuntius utriusque partis doctrinam, librosque censuris notare die vigesima prima Septembris inhibuit, nihilominus Romæ de damnando Molinæ libro adeo communis erat vox, ut Claudius Aquaviva Generalis Papam adiens ab anathematis metu liberari rogaret, cui tamen Pontifex hæc respondit: *nondum lata est sententia, neque feretur, nisi prius communicatis, quæ Molinæ objiciuntur.* Insuper Patres Societatis die vigesima secunda Aprilis porrecto libello supplici Molinæ doctrinam commendantes summo Pontifici exponebant, hanc litem omnium Universitatum, imo & ipsius Concilii Generalis judicio relinquendam, interea vero utramque sententiam saltem velut probabilem esse permittendam; secus enim timendum, ne novo discrimini Ecclesia committeretur: ast Papa quantocius hanc causam Apostolica auctoritate definire statuit, pro qua pia voluntate Fratrum Frædicatorum Generalis die vigesima quarta Aprilis grates repensurus Pontificem adiit, ubi inter alia Clemens oblatam a Jesuitis supplicationem sibi permolestam esse signifi-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

cans, hæc addebat: *Scio, quod Jesuitæ huic negotio moras injicere, & mihi timorem de magnis turbis inde orituris incutere velint, si censuram adversus Molinam in publicum edam, quin prius omnes illorum apologiæ audiantur, cum tamen jam ante biennium eorum Actores quotidie audiverimus.* His dictis Pontifex prædictum libellum supplicem a quodam Dominicanorum Theologo confutari jussit, quod etiam Pater Didacus Alvarez præstitit, qui prolixiorem suam confutationem in epitomen contraxit, atque eandem per Ordinis sui Procuratorem Generalem Clementi VIII. die undecima Maji exhibuit: pridie autem Patres Societatis aliud scriptum Pontifici tradebant, in quo quatuor propositionibus suam, ac Molinæ doctrinam explicabant: mox vero Prædicatores Pontificis jussu hoc scriptum refellebant: nondum tamen propterea Jesuitæ animo cadebant, sed Romanos Censores per quosdam Salmanticensis Academiæ Doctores sibi conciliare nitebantur, quos inter etiam Joannem Baptistam Plumbinum Augustinianum, qui antea Molinæ doctrinam Pelagianismi damnaverat, eo induxerant, ut eandem sententiam veluti probabilem sæpius propugnaret, quamvis hic idem postea re

re maturius considerata Molinæ damnationi subscripserit. Sæcul.XVI. A.C.1600.

§. XXII.

Coronelli censura jussu Pontificis recognita.

Cum ergo Clemens VIII. censuram a Coronello adornatam maturiori adhuc examine recognosci præciperet, selecti priores Censores jam per quatuor menses huic labori strenue incumbebant, quibus etiam Hyppolitus Massarius patria Lucensis Montis Pelusii Episcopus, necnon Benedictus Justinianus Jesuita adjungebantur. Præprimis Claudius Aquaviva Societatis supremus Moderator Didacum Alerconium, & Christophorum de los Cobos Jesuitas stimulabat, ut Madrutii Cardinalis obitum in rem suam vertentes, nunc omni, quo possent, modo Molinam defenderent: hi ergo, ut sui Præpositi jussis parerent, commendatitias Alberti Austriæ Archiducis, & Hispani Inquisitoris literas unacum duarum Universitatum, & quorumdam Hispaniæ Doctorum judiciis Molinæ propitiis summo Pontifici offerunt, simulque censuræ a Coronello confectæ exemplar sibi dari efflagitant: quo obtento mox Jesuitæ, ut testatur Franciscus Pegna Rotæ Romanæ Decanus, omni, quo poterant, studio adnite-

Hist.controv. P.de Meyer l.3.c.17. Serry hist. Congreg.l.c.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

nitebantur, ut omnium Ordinum Professores, quos in sua studia pertrahere satagebant, Molinæ Doctrinam defenderent, quam in rem Theses in Molinæ gratiam a diversis propugnatas Romæ disseminabant, ut autem latum a Censoribus judicium enervarent, Cobos, & Alerconius illos tanquam Molinæ infensos, multisque nominibus suspectos apud summum Pontificem depingebant, simulque Achillem Gaillardum Jesuitam Virum minus quidem eruditum, rebus tamen gerendis sat idoneum clam submittebant. Gaillardus undecim exposuit propositiones, quas ab utraque parte admitti edicebat, easque a Sede Apostolica definiri petens insuper pacis in utramque partem stabiliendæ octo remedia indicabat. Placuit etiam summo Pontifici hujus Viri studium, remque cum Cardinali Bernerio Asculano Episcopo conferri voluit: interim Fratres Prædicatores oblato libello Clementem Papam certiorem reddebant, quod propositiones a Gaillardo expositæ vera quidem continerent, nullatenus tamen sufficientia ad salvandam efficaciam, quæ a sacris literis, sanctis Patribus, præcipue SS. Augustino, & Thoma Aquinate gratiæ tribuitur: postquam vero Gaillardo hoc Prædicatorum scriptum innotuerat, mox summo Pontifici die

Sæcul. XVI. A C. 1600.

die vigesima Augusti exposuit, quod inter controversas sententias ipse mediam excogitasset, *cum ipsi videatur, tam Dominicanos, quam Jesuitas veteri de gratia efficaci sententiæ nova, & ab aliis minime tradita addidisse, atque ex ea novitate contentiones enasci.* Præterea Jesuitæ ineunte mense Septembri ad Italiæ Academias scriptum transmittebant, in quo Prædefinitionem alienis adeo coloribus depingebant, ut Lutheri, & Calvini hæresin præseferre videretur; cum autem hac ratione Sedis Apostolicæ mandato obsisterent, ac paulo ante Thomistarum sententiam ut probabilem permitti petentes, sibimetipsis repugnarent, hinc Romani Censores jubente Pontifice hoc scriptum postea damnarunt, ac generalis Inquisitor illius exemplaria universa intercipi, Romamque transferri jussit: mutuis igitur hisce utriusque partis expostulationibus Pontifex in varias distractus curas Asculano, & Bellarmino Cardinalibus præcepit, ut universam Coronelli censuram unacum selectis Censoribus examinarent.

§. XXIII.

Secunda primi examinis recognitio

Ea propter selecti Censores, qui die vigesima septima Aprilis apud Propertium *Hist. Congr. l. 2. c. 12 Hist. controv. l. 3. c. 4. & 5.*

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

pertium Reſta de Capellis Epiſcopum Cariatenſem in ædibus defuncti Cardinalis Madrutii jamjam convenerant, ſexaginta, & unam Molinæ propoſitiones antea cenſuris notatas ad viginti contrahebant, quarum quamlibet ſigillatim ſua notabant cenſura, ac demum die trigeſima Auguſti in priori cenſura jam tertio diſcuſſa omnino perſiſtendum cenſebant, cui judicio, ac Molinæ damnationi omnes Cenſores, exceptis Bovio, & Plumbino, paucisque Epiſcopis, unanimi calculo ſubſcripſere: quo facto die duodecima Octobris Pontificem adeuntes negotii ipſis demandati rationem reddebant, quos Clemens perbenigne excipiens trium, & amplius horarum ſpatio tanquam privatus Doctor de intrinſeca gratiæ efficacia cum illis eruditiſſime diſputavit, maximamque animi offenſionem ob invectam novitatem oſtendens in hæc tandem verba prorupit: *Molinam in ſacræ Inquiſitionis carcerem conjicerem, ſi ſorte Romam veniret.* His dictis Antonius Bovius Carmelitani Collegii Regens hunc Auctorem variis rationibus defendere ſatagebat, cui tamen Pontifex commotiori animo hæc repoſuit: *Pater, omnes iſtæ rationes meræ nugæ ſunt, hæcque reſponſa, quæ affers, eædem ſunt ineptiæ, quas jam in Suarezio obſervavimus.* Perceptis

hucuſ-

Sæcul. XVI. A.C.1600.

hucusque agitatis Hiſpani Regis Orator die decima tertia ejusdem menſis ſummo Pontifici grates Catholicæ Majeſtatis nomine deferebat, & cauſſam Apoſtolica definitione dirimi ſupplicabat, cui Pontifex repoſuit, rem ſe quantocius coram Rotæ Romanæ Judicibus cogniturum, ut petita decilio maturari poſſet. Hæc Pontificis voluntas minime latebat Chriſtophorum de los Cobos, & Petrum Arubal Jeſuitas, qui Hiſpani Regis patrocinium imploraturi iter Madritum verſus inſtituebant, quos tamen Pontifex a Franciſco Pegna admonitus miſſo ad Societatis Generalem Andrea Spinoſo Apoſtolici Cubiculi Præfecto revocari juſſit. Hoc mandato Genuæ excepto Chriſtophorus die vigeſima tertia Novembris Romam reverſus eſt: interea vero Pegna die decima ſeptima Novembris datis ad Regem Catholicum, Cardinalem de Gueverra, & Inquiſitionis Senatum literis Molinæ doctrinam ſupprimi rogabat, eodemque tempore ad promovendam hujus cauſſæ deciſionem Romæ Borgheſium, Aſculanum, & Arrigonium Cardinales ſtrenue impellebat. In hac rerum viciſſitudine Patres Societatis minime otiandum rati obſiſtebant, ne in conventu, qui die vigeſima prima, & ſecunda Novembris Pontificis juſſu coram ſelectis arbi-

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

arbitris habebatur, de recipienda censura deliberaretur: præterea tres libellos summo Pontifici intra quinque dies offerebant, supplices, ut novi adversus censuram Judices darentur: verum obstrepentibus Dominicanis Pontifex causam per integrum biennium toties auditis utriusque partis rationibus dijudicatam novis rursus Judicibus subjicere renuit, id unice tamen Jesuitarum querelis, ac precibus dare voluit, ut viginti Molinæ propositiones ab iisdem omnino Doctoribus, qui jam antea selecti erant, anno proxime sequenti rursus expenderentur, ac prioribus hujus causæ Judicibus duo alii scilicet Joannes de Rada, & Hieronymus Palenterius, qui Francisci Brusi locum tenerent, adjungerentur, necnon in proximam Congregationem admitterentur duo Fratrum Prædicatorum Theologi tanquam Actores, ac totidem Societatis Patres velut Molinæ Procuratores.

§. XXIV.

Mauritii Ducis Victoriæ in Belgio.

Spond. hoc ann. n. 13. Thu. hist. l. 124. p. 899. & seqq.

Novi anni hujus initia Fœderatorum armis in Belgio fat auspicata auxere; quippe Mauritius eorum Dux ad omnes casus oppido intentus, cum Alberti Archiducis copias crebris secessionibus

nibus imminui, nec non fluvios alta glacie concretos ſtare animadverteret, captata exin occaſione noctu die vigeſima prima Januarii Vachtentongam Geldriæ oppidum unacum arce, ac poſtea die vigeſima prima Martii ſeditionis, quam præſidiarii concitabant, beneficio fretus, Crepicordium expugnabat: inſuper die octava Maji poſt unius menſis obſidionem Santandreanam arcem ingreſſus eſt, præſidiariis centum viginti quinque aureorum millium pretio validiſſimum hoc propugnaculum non ſine maxima infamia vendentibus. Hujus arcis jacturam Albertus ſummo animi dolore perceperat, propterea Bruxellis Belgii Ordines in conſilium vocans, eisque imminens periculum exponens de præcavendis majoribus malis remedia exquirebat: hi equidem omnem opem pollicebantur, cum Fœderatis tamen rebellibus de concordia potius, quam de bello continuando agendum cenſebant.

Sæcul. XVI. A.C.1600.

Thoiras hiſt. d'Angl. p. 506.

Gallut. de bello Belg. l. 12.

§. XXV.

Irrita Alberti Archiducis cum Fœderatis, atque Anglis concordiæ tractatio.

Opportuno tempore Rudolphi Cæſaris Legati, qui Bruxellas venerant,

Thoiras l. c. Gallut. p. 567 *& l.* 13. *p.* 38.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

concordiam cum Fœderatis Principibus ineundam ſuadebant, quorum petitioni Albertus, & Iſabella eo facilius benignas præbebant aures, quo impenſius pariter Catholici Belgarum Ordines eandem pacem ab ipſis efflagitabant, utque res ad proſperum deduceretur exitum, ipſimet Cæſaris Oratores in Hollandiam ad Fœderatos profecti juxta Cæſaris mandata urbes, arcesque, quæ ad Germaniæ Principes ſpectabant, hucusque occupatas reddere ſpondebant. Ad hæc Ordinum Fœderatorum Delegati piam Cæſaris, ſacrique Imperii voluntatem pluribus commendantes ſat contumelioſe in Hiſpanos debacchabantur, palam profeſſi, quod cum Archiduce nullas pacis conditiones inire vellent, eoquod ipſum penitus ab Hiſpanorum imperio dependere ſcirent. Nihilominus Cæſaris auctoritas, validæque Legatorum rationes tantum apud Fœderatos obtinuere, ut hi pollicerentur, ſe Bergæ ad Zomam cum Archiducis Oratoribus conventuros, ut de honeſta utrinque concordia agi poſſet: porro eo quidem convenere Legati, Proteſtantibus autem pertinaciter petentibus, ut Belgium ab Hiſpano milite evacuaretur, re infecta utrinque diſceſſum eſt. Eodem ferme tempore Hiſpaniæ Rex, necnon Albertus Archidux pacem cum Eli-

Camden in vita Eliſabeth.

Elisabetha Angliæ Regina stabilire sata- Sæcul. XVI.
gebant, hocque negotium ipsemet Hen- A.C.1600.
ricus IV. Franciæ Rex adeo potenter urgebat, ut Regina ad mensem Majum Boloniam maritimam Picardiæ urbem suos ablegaret Oratores, de futura pace acturos: convenientibus autem his unacum Philippi Hispani Regis, atque Alberti Legatis ingens de loci prærogativa oriebatur contentio inter Hispanos, Anglosque Oratores; hi enim in mandatis habebant, ut honoratiorem locum sibi vendicarent, aut saltem alternam præcedendi vicissitudinem cum Hispanis servarent: cum autem Hispani ab avito jure suo nihil remittere vellent, Angli, ne hic congressus in irritum caderet, se rem per scripta, & mutua colloquia cum Archiducis Oratoribus acturos spondebant: ast ne hac quidem ratione lis componi poterat, eoquod Angli instigante Elisabetha duntaxat ad eludendam pacis negotiationem honoratioris loci obtentu uterentur, re tamen ipsa timerent, ne Hispaniæ Regi urbes, quas Regina pignoris nomine Ordinibus eripuerat, reddere compellerentur: eapropter post frivolam trium mensium altercationem nullo adhuc habito congressu omnis concordiæ spes evanuit.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. XXVI.

Anceps inter Neoportum, & Oſtendam pugnæ fortuna.

Spond. hoc ann. n. 13. Gallut. l. 12. & 13. Theiras l. c.

Inter hæc Mauritius Fœderatorum Dux glorioſam ſpe concipiens expeditionem bis mille octingentarum navium claſſem valido milite inſtructam adornabat, in Flandriam irrupturus: quapropter die vigeſima prima Junii ad Saſſum Gandavenſe oppidum exſcenſione facta Erneſtum Naſſovium præmiſit, qui Philippinam munitionem deditione capiens, caſtra prope Brugas metatus eſt, incaſſum ad defectionem ſollicitatis Gandavenſibus, Brugenſibus, atque Echeloanis: interea Albertus cum copioſo exercitu Gandavum verſus magnis itineribus properabat, quocirca Mauritius Oſtendam cum exercitu ſuo profectus die vigeſima ſeptima Junii quatuor munimenta, nullo ferme bellico apparatu inſtructa, cepit, ut eo facilius admota etiam claſſe Neoportum aggredi valeret, minus tamen proſpero expeditionis auſpicio id factum: quippe viginti naves onerariæ a Friderico Spinola Hiſpanæ claſſis Præfecto invaſæ partim captæ, partim igne abſorptæ ſunt, aliæque centum quinquaginta Fœderatorum naves, dum vento deſtitutæ hærebant, ægre Fride-

Friderici impetum evaſere: inſuper Alberti copiæ die prima Julii Audenburgum, & Snaſchercham recuperarunt, atque in Erneſtum Naſſovium, quem Mauritius Laſſingam præmiſerat, die ſeptima Julii irrumpentes eundem profligarunt, quo in prælio ex Proteſtantibus mille cæſi, captique quamplurimi ſunt. Mauritius infauſto hujus ſortis nuntio territus convocato belli Senatu rem ad prælii neceſſitatem deventum eſſe expoſuit, loci opportunitate ad pugnandum invitante. Nec ſegnior Albertus Archidux a Claudio Barlotta incitatus prompto certamine hoſti nupera clade territo animum colligendi ſpatium præripere ſtatuit, ejusque juſſu Mendoza primus in Naſſovium irruit: verum hoſtis ſtudioſe retrocedentis aſtum minime animadvertens in eum locum incautius abripitur, ubi tota belli tormentorum tempeſtas in Alberti Equites impune tanto impetu detonare poterat, ut pedem referre cogerentur, mox tamen peditum agmen non ſine magna clade fœderatos e vicino colle repellebat, diuque alternante fortuna utrinque dimicatum eſt, Alberti copiis nunc victoribus, nunc devictis, donec tandem poſt atrox quatuor horarum certamen ſole jam ad occaſum vergente Galli Equites loricati in inſidiis huc-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

usque latentes, proin viribus integri in Hiſpanos dimicando feſſos irruerent, illosque in fugam agerent: cum ergo Albertus, qui toto conflictus tempore non minus militis gregarii, quam Ducis partes obibat, atque ex haſtatæ ſecuris ictu prope auriculam ſaucius erat, fugitivos ſiſtere nequiret, Mauritio aciem cedere cogebatur, capto ipſo etiam Mendoza præter plures alios Tribunos, & quingentos milites: cæſorum autem numerus oppido incertus eſt, Scriptoribus quibusdam duo, tria, aut quinque omnino Catholicorum millia, Fœderatorum vero duo, quatuor, vel ſex millia recenſentibus. Ceterum ipſa hæc victoria Mauritio parum proficua exſtitit; quippe die vigeſima quarta Julii Neoporti, & Divæ Catharinæ propugnaculi obſidionem erumpentium fortitudini reſiſtendo impar ſolvere coactus eſt, ipſiusque claſſis a Friderico Spinola ſæpius infeſtata, ad majoris momenti expeditionem pene inutilis reddebatur.

§. XXVII.

Fœda, ac deteſtanda Gallorum proditio.

Spond. n. 17. Thu l. 124 p. 910.

Damnum, quod Chriſtiani in Hungaria perpeſſi ſunt, eo magis acerbum videbatur, quo minus ab ipſis Catholicis inferri timebatur. Tenebant Pappam,

Sæcul. XVI. A.C.1600.

pam, quod præcipuum erat contra Turcas munimentum, Præſidiarii natione Galli, erantque numero mille ducenti, qui ad ſeditionem proclives, eoquod ſtipendia debito tempore non ſolverentur, tumultuari cœperunt, & quamvis ab Adolpho Schwarzenburgo proximæ ſolutionis ſpe placarentur, nihilominus cum Turcis Albam-Regalem tenentibus clandeſtina cudebant conſilia, polliciti, quod eis non modo urbem, ſed ipſum etiam Schwarzenburgum proxime cum ære militari adventantem tradere vellent: ne vero Turcæ de ſincera perfidi promiſſi fide dubitare valerent, ſeditione aperta Tribunos, ſuosque Centuriones exauctorabant, ipſumque Michaelem Marottum Urbis Præfectum in vincula conjicientes, ni ſubito libertatem auro redimeret, Turcis tradituros minabantur, auctaque indies nequitia Turcas, qui a Chriſtianis antea capti detinebantur, Præfecti, aliorumque Centurionum veſtibus indutos Albam-Regalem remittebant, nec his contenti Motam quoque, & Pinum præfractæ nequitiæ Gallos ſibi præficiunt, direptaque urbe Cæſareum vexillum Turcis tradunt, civesque unacum uxoribus, & liberis in miſeram ſervitutem redigunt: porro factæ perfidiæ immanitas haud diu latere

Struv Corp. Hiſt. Germ. tom. 2. period. 10. Sect. 7.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

poterat, quapropter Schwarzenburgus qui cum duobus millibus, parataque stipendiorum pecunia accurrebat, perfidos hosce per viginti Equites ad officium redigere conabatur, incassum tamen; quippe rebelles hi nonnisi convitiis, atque injuriis hosce Delegatos affecere, parumque abfuit, quin eos inhumana crudelitate trucidarent; verum detestandam adeo proditionem jamjam ipse Deus ulcisci cœperat: inter ipsos enim præsidiarios circa pacti pretii conditiones tam acerba oriebatur altercatio, ut multæ cædes per urbem patrarentur, hinc una rebellium pars Schwarzenburgo, qui cum tribus peditum millibus exeunte mense Junio accurrerat, assultum tentandi opportunitatem ultro indulgebat, altera tamen pars repulsis Cæsareis Turcas intromittebat, Christianosque plaustris impositos Vesprinum, & Albam-Regalem captivos abducebat: nihilominus Marottus, qui adhuc vinctus in urbe hærebat, clam nacta occasione Schwarzenburgum monebat, ut diffidiis in urbe ferventibus vel æstu, vel aperta vi nefandam Gallorum seditionem plecteret. Ergo die decima Julii Pappam arcta obsidione cingit, sæpiusque erumpentes seditiosos repellens, famis inedia, omniumque rerum inopia ad summam redigit miseriam; hi tamen ex desperа-

Londorp. to. 3. l. 6. p. 249. Khevenhill. to. 5. annal. p. 2400.

Sæcul. XVI. A.C.1600.

speratione consilium quærentes die trigesima prima ejusdem mensis noctu toto impetu erumpunt, accurrentemque Schwarzenburgum virum bellicis expeditionibus clarissimum glande trajiciunt, ac die prima Augusti denuo eruptione tentata ex Cæsareis trecentos occidunt, pluresque secum captos in oppidum abstrahunt. Hanc injuriam ulturus Melchior Rederus, qui trucidato Schwarzenburgo suffectus erat, rebelles famis, armorumque violentia compescere statuit, prius tamen illos ad ultroneam deditionem hortatus, vel ex ipsa inedia infamis cædis periculum ipsis imminere exposuit: ast illi arrogantius responderunt, quod deficiente annona Christianos captivos, ac præprimis Marottum Præfectum devoraturi essent; interea extremam cladem clandestina fuga eludere intenti, die nona Augusti noctis beneficio ad proximam sylvam pervenerunt, quorum tamen ultimum agmen Nadastius unacum Colonitzio, & Thurino Comitibus Rederi jussu insecutus opportuno tempore intercepit, eorumque potissimos trucidavit, ac Mottam quoque, eoquod sese Colonitzio dedere recusaret, unacum aliis centum glande trajici jussit: postea Rederus desertam urbem ingressus, secumque rebelles, quorum ex octingentis vix du-

Sæcul. XVI. A.C. 1600

centi sylvarum beneficio evaserunt, Pappam reduxit, atque de iis ob violata divina, humanaque jura promeritas deposcere pœnas statuit: ast in morbum incidens e vivis excessit, cui Nadastius Comes subrogatus seditiosos variis, exquisitisque pœnis e medio tolli præcepit, urbemque novo præsidio firmavit.

§. XXVIII.

Canisa a Turcis expugnata.

Isthuan. lib. 22. p. 764. Spond. n. 18. Thuan. l. c. Piasec. p. 191

Sub idem tempus Ibraimus supremus Mahometis Turcarum Imperatoris Vezirius, cum pax jam dudum agitata coalescere non posset, duodecim Janisarorum millibus stipatus exeunte mense Augusto Belgrado, seu Alba-Græca excessit, promotisque castris die quarta Septembris in itinere Babotsam munitam Hungariæ inferioris arcem, quæ Canisam inter, & Zygethum sita est, non tam propria virtute, quam præsidiariorum ignavia cepit, inde vero die nona ejusdem mensis ad Canisam Saladicensis Comitatus urbem castra metatus validissimum hoc propugnaculum obsidione cinxit: verum Georgius Paradisius urbis Gubernator sæpius erumpens Turcas non sine magna clade repulit, imminuto tamen præsidiario milite, ac pulvere pyrio rem in summo discrimine positam experiebatur, cum Phi-

lippus

Sæcul. XVI. A.C.1600.

lippus Emanuel Mercurianus Lotharingiæ Dux, qui dudum Henrico IV. Franciæ Regi obſtiterat, opportune ſuppetias ferens die prima Octobris prope Maurum fluvium cum viginti quinque millibus conſedit, datoque adventus ſui ſigno obſeſſis novos addidit animos: quo comperto Ibraimus datis literis pacem æquis conditionibus ſanciendam offerebat: cum autem ſoluta Caniſæ obſidione nonniſi induciæ a Cæſareis proponerentur, Ibraimus neglecta hac conditione Mercuriano reſcripſit, quod tam exiguus ſuorum numerus ſolvendæ obſidioni impar eſſet, proin melius ſuæ famæ conſuleret, ſi tempeſtive recederet: arroganti tamen hoc reſponſo minime territus Dux repoſuit, quod Chriſtiani Turcas debellandi difficultatem non ex ſuorum numero, ſed animi fortitudine dimetiri aſſueti ſint, proin omiſſis ejusmodi minis in apertam aciem quamprimum progrederetur: verum Turcæ crebris Colonitzii velitationibus fatigati minime tentata prælii alea vallis, foſſisque cincti intra ſua caſtra ſeſe continebant, ac nonniſi pugnantes excurſionibus, in quibus tamen crebra clade affecti ſunt, quatuordecim etiam belli tormenta amiſere, quapropter Mercurianis annonæ advehendæ opportunitatem intercludere, demumque expanſo toto

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

toto exercitu eos circumfusis a tergo copiis cingere decernebant. Hoc periculum Mercurianus sibi jamjam impendere præsentiens habito belli Senatu die decima tertia Octobris faventibus noctis tenebris, ac violento turbine pedem retulit, ejus tamen discessu obsessorum animi haud parum fracti die vigesima secunda Octobris deditionem fecere, arceque tradita ad Merram usque, prout cum Turcis convenerant, incolumes transmissi sunt, quo facto Ibraimus tria peditum millia, quingentosque Equites præsidio imponens, rusticos, ceterosque vicinos, qui auffugerant, promissa libertate, & triennali tributorum immunitate ad reditum sollicitabat: Paradisius vero unacum aliis quibusdam Centurionibus ad Mathiam Archiducem abducti, cum in urbis defensione officio suo defuisse convincerentur, dextera prius, ac dein capite truncati periere.

§. XXIX.

Proximum vitæ periculum Scotiæ Regi a Proditoribus imminens.

Chytræ. in Saxon. Thu. l. 124. p. 908.

Sub idem tempus Jacobus I. Scotiæ Rex ingens vitæ periculum divina ope eluctatus fuerat, quippe die quinta Augu-

Sæcul. XVI. A.C. 1599.

Augusti venationi intentus Alexandrum Ruthwenum Guilielmi Comitis anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo quarto ob conspirationem a capite truncati filium obviam habuit, a quo sub facto immensum thesaurum acquirendi obtentu Parthum venire, atque in ipsius domo solus absque comitatu diversari rogabatur: dudum equidem Rex tergiversatus tandem cum Alexandro immote latus ejus stipante laxatis equorum habenis ad oppidum contendit: ipsa tamen festinatio suspicionem movebat Regis famulis, hinc inter eos præcipue Levinnius, & Merrius Comes, licet non jussi, Jacobum sequebantur: Rex vero oppido proximus a Joanne altero Alexandri fratre jam prius admonito excipiebatur, & prandio, ad quod tamen Levinnius, & Merrius non invitabantur, recreatus ab Alexandro clam monebatur, secreti, quod revelasset, tempus quidem urgere, fratris tamen sui præsentiam obstare, proin Rex illum abesse juberet, quo facto Jacobus ab Alexandro e cænaculo per plura cubicula clausis semper retro foribus ad secretius cubile deducebatur, ubi ementiti thesauri custodem pugione armatum cernens se in insidias incautius incidisse animadverterat; quippe Alexander mox pileum suum capiti imponens ensem proti-

Spond. l. c. n. 19. Harlæus tom. 3. annal. Belg.

Sæcul. XVI. A.C.1600.

protinus e vagina extractum Regis pectori admovit, eique Guilielmi Patris sui innocentis necem exprobrans se injustæ mortis vindictam ab eo depoſcere profitebatur. Rex in hiſce angustiis conſtitutus, cum inermis eſſet, ferocientis animum blandis verbis, ac commemoratis beneficiis Ruthwennæ familiæ exhibitis mitigare ſtudioſus, trucidati Patris culpam in Miniſtros ſuos rejiciebat: qua oratione placatus Alexander ſe Regi vitæ gratiam facturum pollicetur, dummodo nullo clamore edito ſe contineret, fratrisque ſui Joannis eo fine accerſiti adventum expectare vellet. Alexander cum fratre ſuo clam collocutus ab eodem acerbius increpabatur, quod non ſine maximo propriæ ſalutis periculo tamdiu regis parricidium exequi cunctaretur, qua objurgatione ſtimulatus Alexander Regis manus detracta Periſcelide vincire nitebatur, mox vero Jacobus, dum proximum periculum novum robur adderet, ſicarii gladium dextera tenens, ſiniſtra vero ipſius collum apprehendens ſe proditum eſſe aperta forte feneſtra vociferabatur, eumque extra cubile pertractum tam diu tenebat, donec Joannes Ramiſæus Eques, Thomas Areskinus, & Hugo Hereſius Regem liberarent, ambosque fratres unacum ipſorum famulis trucida-

cidarent. Poſtea parricidarum cadavera ignominioſe ad ſupplicia raptabantur, proſcriptisque eorum bonis ſuperſtites duo fratres, ac omnes ex hoc genere deſcendentes familiæ ſuæ nomen, atque inſignia mutare publico Senatus edicto jubebantur. Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. XXX.

Hæretici a Ferdinando Archiduce e ſua ditione pulſi.

Hoc item anno Ferdinandus Auſtriæ Archidux avito Religiouis ardore, quem a Majoribus ſuis hauſit, accenſus confeſſioni Auguſtanæ addictos, ceterosque hæreticos, prout jamjam ante biennium animo conceperat, expellere incipiebat, & primo quidem Græcii, quæ urbs totius Styriæ Metropolis eſt, die decima tertia Septembris per Univerſitatis Decretum ſpurii Evangelii Miniſtris denuntiari juſſit, ut conciones deinceps ad populum nullibi palam haberent, nec quicquam Catholicæ Religioni adverſum moliri auderent, præſtitutoque tempore urbe excederent: cum autem hi Academiæ mandatum flocci habentes nihilominus cætus ſuos publice cogere pergerent, Archidux interpoſita auctoritate ſua die vigeſima ſecunda Septembris eisdem præcepit, ut intra octiduum unaomnes e Styriæ fini- *Corp. Hiſt. Germ. periodo 10. ſect. 7 Spond. n. 20. Thu. l. 124.*

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

finibus excederent: verum Principum, quibus subsunt, mandatis resistere assueti, morem gerere neglexerunt: unde Ferdinandus denuo die vigesima octava Septembris indicta etiam capitis pœna cunctos e ditione sua exire jussit: ipse vero Romam contendit, ubi a summo etiam Pontifice in concepto hæreticos expellendi proposito firmabatur: interea Pastorculi ex urbe ejecti clam sua celebrabant conventicula, necnon quosdam suæ sectæ Nobiles instigabant, ut hi oblato libello supplici Archiducem rogarent, quatenus prætensam conscientiæ libertatem conservare vellet: quinimo ad tantam prorupere proterviam, ut minitari auderent, quod tunc, si Augustanæ Confessionis socii, eorumque Ministri repulsam laturi essent, patientia in furorem verteretur, ac populi desperatione adacti æque sibi, atque aliis nociva consilia inire, ac Turcas in auxilium contra suum Principem, & Catholicos vocare vellent: nihilominus insuperhabitis horum rebellium comminationibus in Ordinum Comitiis in Styria habitis nuperum Archiducis edictum confirmabatur, quo comperto Ferrifodinarum incolæ seditionem tam periculosam concitarunt, ut eorum petulantiam armorum vi compescere necesse esset, nec minus horum exem-

exemplum Proteſtantes pari repugnandi avidítate in variis urbibus ſequebantur, quocirca eorum bona in temeritatis ſuæ pœnam proſcripta fuere. Sæcul. XVI. A.C.1599.

§. XXXI.

Variæ Clementis VIII. Papæ Conſtitutiones.

Præter diverſa minoris momenti Decreta hoc anno Clemens VIII. ſummus Pontifex plures edidit Conſtitutiones, inter quas prima die vigeſima prima Februarii edita Monaſterium eo fine erigi curabat, ut duntaxat pauperes puellæ, quæ in Romana urbe omni auxilio deſtitutæ vagabantur, ſi ſorte earum quædam ſolemnibus Religionis votis ſeſe Deo obſtringere vellent, in hujusmodi Conventum, cui Patronum præfecerat ſanctum Urbanum, recipi poſſent. Altera concernit quædam decreta pro bono regimine Fratrum Ordinis Beatæ Virginis de Mercede Redemptionis Captivorum: edidit quoque idem Pontifex die decima quarta Julii aliam Conſtitutionem, in qua Cæremoniale, ut vocant, Epiſcoporum ejus juſſu emendatum, typisque editum approbabat: die autem decima tertia Novembris eodem anno quoddam promulgabat diploma, vi cujus Italicam Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum Congre- *Bull. mag. tom. 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

gationem ab Hiſpana penitus ſegregatam adjectis omnibus ejusdem Congregationis privilegiis inſtituit, ac Conventum ejusdem Ordinis apud Eccleſiam Beatæ Virginis de Scala nuncupatum erexit: inſuper Romæ Collegium pro Scoticæ Nationis juventute literis imbuenda inſtituit, amplisque redditibus dotavit, hancque in rem die quinta Decembris ſingularem edidit Conſtitutionem: præterea ejusdem menſis die novo Diplomate præcepit, ut, quamvis Gregorius XIII. ſolum Patribus Societatis ad Japoniæ Provinciam Evangelii prædicandi cauſſa tranſmigrandi facultatem conceſſiſſet, nihilominus aucta meſſe dominica etiam alii Ordinum Mendicantium Religioſi, non tamen ex Inſulis Philippinis, ſed duntaxat per Luſitaniam in Indias proficiſci, atque ibidem Evangelium annuntiare valeant: exſtat quoque alia ejusdem Pontificis Conſtitutio die vigeſimo nono Decembris promulgata, qua regulam Congregationis Regularium, qui infirmis aſſiſtunt, commendabat. Denique alio Diplomate mandavit, ut Judices, & Miniſtri in cauſſis ad ſanctam Inquiſitionem ſpectantibus omnia gratis expediant, necnon mandata Univerſalis Inquiſitionis Romanæ integra fide exequantur.

§. XXXI.

Sæcul. XVI
A.C. 1600.

§. XXXII.

Laurentius Priulus Cardinalis mortuus.

Plures e Purpuratorum Collegio hoc anno vivis erepti numerantur, & quidem præter Madrutium, & Andream Auſtriacum, de quibus jam ſupra mentio recurrebat, die ſecunda Januarii Venetiis obiit Laurentius Priulus ex nobiliſſima Venetorum familia ortus, qui ſub Joannis Patris ſui cura omnibus Nobilium exercitationibus, necnon divinis, humanisque literis apprime excultus ſacræ militiæ nomen dederat, ac paulo poſt apud Franciſcum Magnum Etruriæ Ducem, Philippum II. Hiſpaniæ, & Henricum III. Franciæ Reges, ac denique apud Gregorium XIII. & Sixtum V. ſummos Pontifices cum eximia prudentiæ, ac integritatis laude Oratorem agebat: anno autem Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo Venetiarum Patriarcha electus utriusque ſexus Regulares, Clericosque ad eccleſiaſticæ diſciplinæ normam tam proprio exemplo, quam ſalutaribus decretis, monitisque revocare ſatagebat, hancque in rem binas celebrabat Synodos, necnon Clericorum Seminario quasdam ædes attribuens eosdem ad excolenda literis ingenia animabat: demum

Ciac. in vita Clem. VIII. tom. 4. p. 283. Thuan. l. c. p. 899. And. Vitt. in addit. ad Ciac. Purp. Doct. ſuppl. p. 465.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

mum meritorum fama Romam delata, licet abſens, a Clemente VIII. Papa Presbyteris Cardinalibus anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto die quinta Junii adſcribebatur, adjecto titulo S. Mariæ Tranſpontinæ, qua tamen dignitate auctus adeo nihil de conſueta ſua vivendi ratione, ac Religionis zelo remittebat, ut potius pietatem in ſemetipſo, diſciplinæ ſtudium in Clericis ſibi ſubjectis, ac liberalitatem in pauperes, & Eccleſias novo fervore adaugeret, tandem vero cum gregem ſibi commiſſum novem omnino annis vigili cura rexiſſet, ſexto Patriarchatus ſui anno fatis cedens condito liberali teſtamento ibidem honorifice ſepultus eſt.

§. XXXIII.

Georgii Radzivilii Cardinalis obitus.

Ciac. l. c. p. 99 Aubery. in vita Card.

Hunc pari fato ſequebatur Georgius Radzivilius patria Lithuanus Nicolai Radzivilii Olivæ Ducis, & Nieſoviſii Palatini Vilnenſis Filius, qui anno ætatis ſuæ duodecimo nondum completo non ſine ſingulari divini Numinis providentia utroque parente orbatus fuerat; quippe eo liberius piorum hominum ſollicitudine optimis moribus, literisque excultus aguito Parentum ſuo-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

ſuorum errore veram fidem amplectebatur, eamque immoto ſtudio propugnabat: unde a Valeriano Vilnenſi Epiſcopo jamjam ætate confecto Coadjutor poſtulatus, atque annuente Epiſcopi precibus Gregorio XIII. Romam accerſitus fuit, ubi non modo literis, ſed maxime Catholicæ fidei præceptis adhuc firmius excolebatur, nam ea Pontificis cura tantopere Radzivilius profecerat, ut fratrem ſuum natu minorem pariter ad veræ Religionis cognitionem revocaret, necnon mortuo Valeriano ad regendam Vilnenſem Eccleſiam electus plures hæreticos ad ejurandam ſectam impelleret: inſuper ab omnibus ob ſingulare Religionis ſtudium, morumque comitatem plurimi habitus, ringentibus etiam hæreticis, publicam Vilnenſem Bibliothecam a perverſis Sectariorum libris expurgavit, ac quemcunque librum ſine ipſius approbatioue typis edi, vel vendi ſevere prohibuit: præterea Stanislaum Fratrem ſuum, cui Olivæ Ducatus obvenerat, eo induxit, ut nulli a vera fide alieno in ſua ditione commorandi facultatem concederet: Judæorum quoque Synagogas everti jubens, Ruthenis Schiſmaticis ſignificari præcepit, vel ſuis bonis cederent, vel depoſito ſchiſmate Catholicæ Eccleſiæ Capiti ſeſe jungerent. His

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

meritis clarus anno Domini milleſimo quingenteſimo octogeſimo tertio die duodecima Decembris a Gregorio XIII. ſummo Pontifice Presbyter Cardinalis renuntiabatur, aſſumpto titulo ſancti Sixti, anno autem incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo a Vilnenſi ad Cracovienſem Eccleſiam translatus, atque a Clemente VIII. ad Sigismundum Poloniæ Regem, nec non ad Rudolphum ſacri Romani Imperii Imperatorem Legatus fuit miſſus: inde vero Romam profectus Legationis ſuæ rationem reddidit, quo facto ad commiſſam ſibi Eccleſiam reverſus eſt, anno tamen ſacro rurſus Romam contendens repentino morbo afficiebatur, ipſoque adhuc menſe Januario non ſine ſummo omnium luctu nonniſi quadrageſimum quartum ætatis ſuæ annum agens mortalitatem exuebat, ſepultus Romæ in Eccleſia Patrum Societatis.

§. XXXIV.

Innici Avalos Cardinalis mors.

Cabrara & Petromel. Thuan. l. 124 p. 879. Ciacon in vita Pontif. tom. 3 p. 935.

Proximo menſe Februario die vigeſima mundo valedicebat Innicus, ſeu Ignatius Avalos de Arragonia patria Neapolitanus Alphonſi Vaſtii Marchionis toto orbe celeberrimi, & Mariæ Arragoniæ Filius, qui a juventute ſua ſingulari

gulari in rebus gerendis dexteritate, prudentia, morumque integritate conſpicuus primo S. Jacobi Eques, poſtea Regni Neapolitani Cancellarius fiebat, ac demum ſacris Ordinibus initiatus a Pio IV. ſummo Pontifice anno reſtauratæ ſalutis milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo die vigeſima ſexta Februarii unacum aliis ſeptendecim Cardinalibus Diaconis titulo S. Luciæ, ac poſtea S. Adriani, & demum S. Laurentii in Lucina adſcribebatur: anno autem Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio Taurienſem Eccleſiam rexit, quam tamen expleto biennio Hieronymo Roboreo ceſſit, die vero vigeſima prima Auguſti anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto Melitenſis Antiſtes creatus ſeptem annis hanc Eccleſiam adminiſtravit, donec anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſexto Sabinenſis, ac tertio poſt anno Tuſculanus, atque anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo Portuenſis, & ſanctæ Rufinæ Epiſcopus renuntiaretur. Porro cum Clemens VIII. Ferrariam proficiſceretur, Innicus Romæ Legatum agebat, ubi graviſſima etiam negotia tanta prudentia, Reipublicæ ſtudio, ac Religionis fervore expediebat, ut ingens ſui deſiderium relinqueret. Interfuit is pluribus

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

summorum Pontificum comitiis, in quibus ceteri Cardinales præcipue juniores juxta celeberrimi hujus Purpurati monita, & consilia sese componere certabant: tandem vero vitæ suæ meritis plenæ cursum Romæ feliciter emensus est.

§. XXXV.

Petri Decii Cardinalis fata.

Ciacon. to. 4. p. 59. Thuan' l. c. Ughel. Ital. sacra de Episc. Alb. Aubery, in vita Card.

Mensem Augustum sibi exitialem habuit Petrus de Deza, seu Decius natione Hispanus, Antonii, & Beatricis Gusmanæ Filius, necnon Lusitaniæ Regibus sanguine junctus. Hic anno a partu Virginis millesimo quingentesimo vigesimo die vigesima quarta Februarii Tauri veteris Castellæ oppido natus, secundo vitæ suæ anno nondum expleto ibidem utroque parente orbatus relinquebatur: verum plus quam paterna Ulloæ Perniræ cura liberaliter educatus, tantum in literis profectum fecerat, ut Salmanticam missus decimo ætatis suæ anno tam sacræ, quam profanæ Jurisprudentiæ operam navaret, ac nondum viginti septem annos nactus jamjam in celeberrimo sancti Bartholomæi Collegio Professorem ageret, paulopost autem amplis undecim Diœcesibus tanquam Judex Metropolitanus ab Archiepiscopo Compostellano præfectus summi

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

ſummi judicii excellentia, ac ſingulari æquitatis ſtudio hoc munus octo omnino annis gerebat: poſtea a Carolo V. Cæſare, ac Hiſpaniarum Rege, cui ſemper chariſſimus erat, Pinciani Senatus Auditor, a Paulo IV. autem Calatravæ Archidiaconus in Eccleſia Toletana renuntiabatur, variisque aliis officiis per novem ferme annos egregie functus, invitus licet a Philippo II. Hiſpaniarum Rege Præſes regni Grannatenſis nominabatur, ubi anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo quasdam ſanctiones ad extirpandos Maurorum ritus, ſincerumque Catholicæ fidei cultum inducendum jam dudum ab Hiſpaniæ Regibus conditas in uſum deduxerat, ſumma animi excelſi magnitudine contemnens rebellium Maurorum inſidias; quapropter a Rege in locum Joannis Auſtriaci regius Vicarius cum plena belli, pacisque auctoritate conſtitutus ſedata rebellium conjuratione ab omnibus tanquam patriæ Pater, Religionis cuſtos, ac libertatis Servator deprædicabatur. Tandem poſt tam præclara in Rempublicam chriſtianam merita anno a Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo ad Philippi II. Regis preces, abſens licet, a Gregorio XIII. Purpura Romana decoratus fuit, ac ti-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

tulum ſanctæ Priſcæ, Biretum vero Valiſoleti per Joannem Baptiſtam Magnanum Bononienſem Nobilem die vigeſima ſecunda Martii obtinuit, ac biennio poſt Romam profectus in publico Purpuratorum Senatu rubrum Galerum ab ipſo ſummo Pontifice accepit. Poſtea totius Hiſpanici Regni Protector, necnon Regis Catholici Orator declaratus graviſſimis Sedis Apoſtolicæ negotiis, necnon ſacræ Inquiſitionis tribunali præficiebatur: inſuper promovendo Religionis cultui ſummopere intentus Feſtum Nominis Beatæ Virginis in Conchenſi Eccleſia quotannis ſolemniori pompa annuente Sixto V. celebrari præcepit, necnon divum Didacum Sanctorum faſtis adſcribi procurans plura alia pietatis ſuæ ſpecimina edidit. Demum ad regendam Albanenſem Eccleſiam ſelectus, atque in electionibus Sixti V. Urbani VII. Gregorii XIV. Innocentii IX. & Clementis VIII. ſuffragio ſuo concurrens octuagenario major die vigeſima ſeptima Auguſti Romæ obiit, cujus corpus ſepultum eſt in Eccleſia ſancti Laurentii in Lucina, inde in Hiſpaniam ſucceſſu temporis transferendum. Perorabat in ejus funere Franciſcus de Cabrera, cujus oratio in Pontificum Romanorum hiſtoria a Ciaconio deſcripta habetur.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Rodericus de Caſtro Cardinalis fatis functus.

Incertum eſt, quo menſe Rodericus de Caſtro Cardinalis naturæ debitum ſolverit; Scriptorum enim nonnulli illum die decima octava Septembris, alii vero vigeſima prima, vel vigeſima ſexta Octobris deceſſiſſe referunt, id tamen omnino compertum habetur, quod hoc anno octogenarius in Hiſpania extremum vitæ diem clauſerit. Erat is ex illuſtriſſimis Lernorum Comitibus, & Satriæ Marchionibus Alvari Oſorii, & Beatricis de Caſtro Filius, qui a teneris virtutum ſtudioſiſſimus in Salmanticenſi Academia literis tam egregiam navabat operam, ut Generalis Inquiſitionis Senator nominaretur, quo in munere dubium reliquit, an in eo pietas, & Religio, vel prudentia, & integritas prævaluerint: poſtea unacum Petro Salmanticenſi Epiſcopo ad ſalutandum Philippum Regem in Belgium, atque inde in Angliam ſe contulit, ac demum Romam cum agnato ſuo Ferdinando Ruiz de Caſtro regio ad Papam Oratore profectus eſt, tam luculenta virtutum ſuarum, & meritorum fama ubique ſparſa, ut merito Zamorenſis, poſtea Conchenſis Epiſcopus, ac demum Hiſpalenſis Archi-

Filiuct. in Elog. Card. Card. Annal. Greg. XIII. Ciac. tom. 4. p. 74. Carp. Doct. Supple. p. 427.

Sæcul. XVI. A.C.1600.

Archipræsul nominaretur: tandem procurante Maria Imperatrice a Gregorio XIII. anno salutis millesimo quingentesimo octogesimo tertio die duodecima Decembris inter Presbyteros Cardinales titulo sanctorum duodecim Apostolorum cooptatus est, quæ tamen dignitas Roderico stimulos addere videbatur, ut majorem adhuc in pascendo grege suo vigilantiam, vitæ sanctimoniam, liberalitatem in pauperes, & munificentiam in domesticos exhiberet: celebrabat etiam Hispali anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo sexto Synodum, ac tertio post anno Margaritæ Philippi III. Uxori honoris gratia ab eodem Rege obviam missus illam regio sumptu, atque apparatu Barcinone Valentiam usque, ubi Rex illam præstolabatur, comitatus est, inde autem in Hispaniam reversus ibidem fatis cessit, sepultus in Hispalensi Ecclesia, postea vero ejus ossa ad Montfortensem urbem in Gallætiam translata in templo Collegii Societatis Jesu, quod suis sumptibus erectum annuis reditibus dotaverat, absque funebri pompa fuere condita. Hic idem Cardinalis morti proximus ducenta aureorum millia in pauperes, Viduas, & pupillos eroganda reliquit.

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Legatio Perſica ad Rudolphum II. Cæſarem.

Cum interea bellum Cæſarem inter, & Turcas in Hungaria ferveret, ac ſæpius Rudolphus Imperator ad propulſandum Chriſtiani nominis hoſtem ſuppetias a ſacri Imperii Principibus peteret, hoc anno Spiræ Deputatorum Comitia habebantur, in quibus tamen die vigeſima ſeptima Octobris inter Fridericum Palatinum, Joachimum Electorem Brandeburgicum, aliosque Principes ſecta Proteſtantes conventum erat, quod nulla ad bellum Turcicum ſubſidia Cæſari mittere, quinimo pro cauſſa Argentoratenſium Regis Franciæ auxilium implorare velint: majorem vero opitulandi promptitudinem præſeferebat Scha-Abas Merizes Perſarum Rex, qui quamvis ipſemet Mahometanæ ſuperſtitioni addictus eſſet, quamprimum tamen inaudierat, quod Turcæ Hungariæ Regnum Cæſari eripere pararent, hac occaſione fretus armorum ſocietatem cum Rudolpho, aliisque Chriſtianis Principibus contra Turcarum Imperatorem ſancire ſtatuit, hancque in rem Antonium Sirlæum natione Anglum, qui in Perſiam profectus hanc legationem Regi ſuaſiſſe fertur, Legatum unacum

Spond. hoc ann. n. 22.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

cum Cusinate Begi, qui Persarum Regis a consiliis erat, hoc anno mense Decembri ad Cæsarem ablegabat, a quo etiam hi Oratores summis honoribus, ac benevolentia excepti, necnon promissis, amplisque muneribus ditati ad ceteros S. R. Imperii Principes mittebantur, ut & illos ad mutuum fœdus animarent, qui etiam anno sequenti Romam ad Clementem VIII, summum Pontificem contendebant, solemni pompa mense Aprili urbem ingressi. Verum inter ipsos hosce duos Legationis Duces, cum natione, ac genio inter se multum discreparent, in ipso Palatii pro ipsis instructi ingressu ob honoris, locique prærogativam tam acris oriebatur altercatio, ut publice in platea mutuis verberibus, ac convitiis sese lacesserent, ac deinceps Anglo sibi potiorem honoris locum per vim vindicante, Persa nonnisi separatim habitare, atque ad Pontificis alloquium admitti voluerit: demum vero Anglus vafritia, & dolo plenus, postquam tam ab ipso, quam aliis Italiæ Principibus ingentem pecuniarum summam corraserat, in Persidem recta pergere simulans auffugit, Cusci-nates vero in Hispaniam anno sequenti profectus est, unde ex ipsa hac legatione haud alius promanabat fructus, nisi quod tres Persæ, qui e Legatorum comita-

mitatu erant, Romæ commorantes, ve- Sæcul.XVI. A.C.1600.
ræque fidei præceptis imbuti ab ipso summo Pontifice aqua salutari abluti fuerint.

§. XXXVIII.

Porta sancta Romæ solemniter occlusa.

Equidem pro veteri more Porta sancta post vespertinas Nativitatis Dominicæ laudes die vigesima quarta Decembris, qua die aperiri solet, pariter ad anni sacri finem occludi consueverat, cum autem hoc anno ob adversam summi Pontificis valetudinem hæc solemnitas nonnisi postremo anni prioris die celebrata fuerit, hinc Clemens Papa, nequid Jubilæi integritati deesset, ultima hujus anni die eandem portam claudere decrevit: verum cum hac ipsa die rursus gravissimis chiragræ doloribus correptus hanc solemnitatem perficere præpediretur, eandem usque ad decimam tertiam Januarii diem anni sequentis distulit, præcipiens, ut concessæ indulgentiæ gratia usque ad hunc diem protraheretur: quo demum lapides, & elementa consueto ritu sacrans tribus quadratis lapidibus, in quibus aurea, & argentea numismata imposuit, portam occlusit: postea vero in annum proximum quibusdam Regnis, ac

Sæcul. XVI. A C. 1600.

ac Provinciis Jubilæi gratiam concesserat, admodum tamen parce, & quidem ad eas lucrandas pro Gallis nonnisi primo Aureliam, quo etiam Rex, & Regina peregrinati sunt, & postea Parisinam Urbem designabat, quo innumeri ferme homines e toto Franciæ regno confluebant.

§. XXXIX.

Sebastiani ementiti Lusitaniæ Regis historia.

Erhard. to. 2 Script. Præd. Spond. n. 26.

Communis equidem fama ferebat, Sebastianum Lusitaniæ Regem, prælio, quod anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo octavo cum Mauris in Africa infausto Marte conseruerat, occubuisse, cum vero corpus ejus nullo unquam tempore reperiri potuerit, nec de certo mortis suæ genere constaret, hinc quidam hujus incertitudinis opportunitate utendum ratus se verum Sebastianum simulare decernebat. Suffragabatur ejus commento ætatis, staturæ, sermonis, vultusque similitudo, necnon exacta arcanarum etiam rerum, quæ genuinus Rex gesserat, notitia: his ergo armis instructus anno post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo octavo Venetias proficiscebatur, ubi veri Sebastiani dicta, & gesta, necnon secretissimas quasque nego-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

negotiationes cum ipsis etiam Venetis habitas tanta integritate commemorabat, ut ii, qui olim Sebastianum Regem de facie noverant, hunc impostorem absdubio ipsissimum Regem suum esse affirmarent, quos inter etiam Pater Stephanus de Stampajo patria Ulyssiponensis Ordinis sancti Dominici Alumnus, Vir alioquin æque probus, ac doctus, e Francia clam Venetias veritatis comprobandæ gratia profectus, hunc genuinum esse Sebastianum tam firmiter sibi persuasum habebat, ut in Lusitaniam reversus apud Proceres feliciter, caute tamen, ementiti hujus Sebastiani rem ageret: hujus vero fabulæ fama ad Philippum III. Hispaniæ Regem delata per Oratorem suum Venetiarum Senatum rogabat, ut redivivus hic Sebastianus carceri manciparetur, ne forte Lusitani ad recuperandum regnum antea Antonio Notho ereptum animum adjicerent: igitur custodiæ datur hic fraudum Architectus: ast coram Judicibus interrogatus absque hæsitatione respondebat, quod prælio captus non sine luculento divinæ potentiæ prodigio libertatem recuperarit: ob leviter tamen susceptam belli expeditionem in regnum redire erubescens per plures annos ignotus varias Asiæ, & Africæ regiones peragrarit, variisque ærumnis, at-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

que incommodis confectus ſubnigrum faciei colorem induerit, nunc vero in Europam redire, necnon Luſitaniæ Regnum a Philippo repetere ſtatuerit. Sub idem tempus Pater Stephanus Dominicanus Venetias reverſus pro Sebaſtiani libertate apud Senatum tam indefeſſo ſtudio laborabat, ut ad Henrici IV. Regis, & Eliſabethæ Anglorum Reginæ preces, necnon Fœderatorum Belgii Ordinum, aliorumque commendationem Veneti hunc ſuppoſititium Regem die decima quinta Decembris liberum dimitterent, ea tamen lege, ut eodem adhuc die Venetiis, intra triduí vero ſpatium tota ditione excederet: poſtquam autem in Luſitaniam profecturus per Etruriæ Ducatum iter inſtituerat, ibidem ineunte anno ſequenti Ferdinandi Ducis juſſu Florentiæ captus Hiſpanorum poteſtati tradebatur, a quibus primo Neapolim abductus, necnon quæſtioni ſubjectus, militari judicio tanquam impoſtor per Urbis plateas aſello imponebatur, tonſaque barba, ac capillitio in prætoria triremi remo alligatus aliquamdiu hæſerat: poſtea in Hiſpaniam delatus, arcique incluſus promeritas ſuæ fallaciæ, necnon rebellionis in Luſitania promotæ pœnas dederat.

§. XL.

§. XL.

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

Ludovici Molinæ Societatis Theologi obitus.

Varii quidem Scriptores, qui vel in eloquentia, vel arte poetica calamos ſuos exercuerunt, hoc anno fatis functi recenſentur, eorum tamen vitam deſcribere, noſtri non eſt inſtituti: Scriptoribus tamen eccleſiaſticis annumerari meretur Ludovicus Molina natione Hiſpanus, patria Conchenſis, qui humanioribus literis eruditus anno ætatis ſuæ decimo octavo, Chriſti autem milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio die decima Auguſti inter Societatis Clericos adoptatus eſt, atque apud ſuos tantum in Philoſophicis æque, ac Theologicis diſciplinis profectum fecerat, ut in Eborenſi Luſitaniæ Regni Academia per plures annos Theologiam publice traderet, ubi ſimul religioſam pietatem cum profunda eruditione conjungens, quæ lingua docuit, opere explevit: tandem vero die duodecima Octobris hoc anno Madriti animam Deo reddidit. Scripſit is tomos ſex *de juſtitia, & jure*, necnon Commentarios in primam partem Divi Thomæ duobus tomis comprehenſos, qui anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio Conchæ, & poſtea alibi iterato

Liv. Meyer Hiſt. Con. tom. 1. p 252. Alegamb. Bibl. Script. Soc. litt. Iſelin. Lexic. Thu. l. 131. p. 1040.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

prælo excusi prodiere: ceteris tamen ejus lucubrationibus magis cognitus est ejus liber *de concordia gratiæ, & liberi arbitrii* unacum appendice ad eundem librum, ob quem tamen Author, cum plus homini, quam Deo tribuere videretur, a pluribus passim Theologis, præsertim vero a Dominico Bannes primario Salmanticensis Facultatis Theologicæ Doctore, acriter impugnabatur, cumque initio Pater Antonius Padilla Societatis Theologus, postea Franciscus Suaresius, ac demum omnes Jesuitæ Molinæ doctrinam pro aris, & focis tuerentur, communis, & publica inter utriusque Scholæ Doctores, eorumque fautores oriebatur contentio, quæ famosis congregationibus, crebrisque consultationibus sub Clemente VIII. & Paulo V. habitis jam antea ansam dederat, quin tamen hæc controversia aut interminata damnationis sententia, aut imposito utrinque silentio extinqui posset, adeo, ut non sine maximo Ecclesiæ damno propagata hodiedum cernatur, hujus mali culpam mutua accusatione Fratribus Prædicatoribus in Jesuitas, his vero in illos rejicientibus, quamvis omnino certum sit, quod tunc, si adversus Molinam de gratia doctrinam nova non fuisset adinventa opinio, nunquam nova, & funesta hæc controversia inter Docto-

Doctores veteris ſententiæ optime gnaros fuiſſet ſuſcitata, quam nunquam ab initio fuiſſe motam omnes uſque ad hanc diem ſummi Pontifices, probique, ac docti Viri exoptant. Sæcul.XVI. A.C.1600.

§. XLI.

Davidis Chytræi mors.

Inter Scriptores ſecta Lutheranos, qui hoc anno fatis ceſſere, celebrior eſt David Chytræus, quem quidam patria Würtembergicum, ac Braenheikemæ WirtembergenſisPrincipatus oppido,alii vero die vigeſima ſexta Februarii anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo trigeſimo Ingelfingæ in Suevia natum aſſerunt. Hic a Matthæo Kochhafen Patre ſuo ad literarum ſtudia tam ſedulo incitabatur, ut nono ætatis ſuæ anno ad Tubingenſem Academiam miſſus ibidem prima laurea, ac demum quindecim annos natus Magiſterii honoribus decoraretur: poſtea anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto Wirtembergam, inde Heidelbergam, & Tubingam profectus, ac rurſus Wirtembergam reverſus tertio poſt anno aſtronomicis diſciplinis operam navare cæperat, cum tamen ſciendi ardorem domeſticis literarum exercitationibus ſatiare haud poſſet, anno poſt Chriſtum natum milleſimo quin-

Iſelin. v. David. Weism. to. 2. Hiſt. Eccleſ. Sæc. XVI. p. 129. Melch. Adam. vit. Theol. Germ. p. 687. Thuan. Hiſt. l. 126.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

genteſimo quinquageſimo ingenii excolendi gratia per Germaniam, & Helvetiam in Italiam contendebat, inde vero ſequenti anno Roſtochium revocatus ibidem non modo Theologiam publice tradebat, ſed etiam Philoſophiam, atque hiſtoriam profeſſus Herodotum, & Thucydidem interpretabatur, ubi demum anno a Virginis partu milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo Doctoratus lauream emeritus fuit. Interfuit is quoque Comitiis Auguſtanis, ad quæ Udalricum Megalopolitanum Ducem anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto comitatus fuerat: porro tertio poſt anno in Lutheri ſecta per Auſtriam, & Styriam propagandâ operam ſuam impendere ſatagebat, ſimulque circa annum Chriſti milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum quintum Julii Brunsvicenſis Ducis juſſu Helmſtadienſem Academiam novis ſtatutis illuſtrabat: inſuper cum hujus Viri fama creſceret, ab Auguſto Saxoniæ Electore accerſitus ad procurandam Proteſtantium unionem vires ſuas intendebat, quam ob rem in theologicis Colloquiis Torgavii, Magdeburgi, Tangermundæ, & Juterbaci habitis diſputans cum ceteris concordiæ formulam procudebat: præterea aliis gravioribus negotiis præpoſitus Superintendentis, ut vocant, munus

munus Roſtochii obibat, tandem vero die vigeſima quinta Junii hoc anno, ætatis autem ſuæ ſeptuageſimo mortalitatem exuit, ſumma ſane laude digniſſimus, niſi ingenii ſui felicitatem, aliasque liberalioris naturæ dotes unice in propugnandis ſectæ ſuæ erroribus impendiſſet, quo tamen zelo apud Heterodoxos ſibi ingens nomen comparabat, atque præ ceteris quidam ex recentioribus Scriptor eundem ſequenti elogio commendare haud dubitabat: *Famam habet Viri jucundiſſimi, omni fere literarum genere inſtructi, gravis in conſiliis, moderati in rationibus agendi, perſpicacis in inſpiciendis, & notandis ævi ſui defectibus, pacis Eccleſiæ cupidi, in hiſtoria ſcribenda fidelis, & ſinceri:* verum hanc prærogativam magis ſinceri Scriptores Chytræo abnegant. Hujus Scriptoris vitam conſcripſere Sturcius, & Otto Fridericus Schüz, qui poſterior anno Chriſti milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo Hamburgi ejus geſta, & ſcripta ſingulari libro commendabat. Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. XLII.

Hujus Scriptoris lucubrationes.

Absque omni controverſia Chytræus plurimum commendandus eſt ob plurimas, easque ſat eruditas lucubrationes, quibus, ut ait Thuanus, tot Virorum *Thuan. l. c. Iſelin. & Menckens lit. C.*

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

rorum memoriam, quantum in ipso erat, asseruit: scripsit vero I. historiam Confessionis Augustanæ. II. Chronicon Saxoniæ. III. Descriptionem regionis Creichovianæ ad Neccarum. IV. Catalogum Conciliorum. V. Seriem annorum vitæ, honorum, rerum gestarum, & scriptorum Ciceronis, nec minus varios quoque commentarios in sacras Paginas divulgabat, ex quibus præcipue deprædicatur. I. Itinerarium, & Chronicon totius Scripturæ. II. Ennarratio in Apocalypsin, ac Pentateuchon. III. in Michæam, & Nahum explicatio. IV. In historiam Judicum. V. In Evangelium Matthæi, & Joannis. VI. de Baptismo, & Eucharistia, necnon de morte, & vita æterna. VII. Tractatus in Josue, & libellus de ponderibus, monetis, & mensuris sacris: exstant præterea alia opera ab eodem Scriptore typis edita, inter quæ celebrantur I. Catechesis. II. Regulæ fidei. III. Regulæ studiorum, seu ratio discendi. IV. Onomasticum Theologicum. V. Explicationes vocabulorum necessitatis, determinationis divinæ, fati, contingentiæ, virium humanarum, & liberi arbitrii: denique scripsit de utilitate Herodoti.

§. XLII.

Sæcul.XVI. A.C.1600.

§. XLIII.

Origo, & progressus duarum factionum inter Calvinistas.

Ad exitum hujus sæculi revocantur exordia novæ factionis, quæ in duas sectas sciſſa Calviniſtarum Eccleſiam gravi, ac diuturno ſchiſmate divexabat, cujus hiſtoriam impræſentiarum pertexere conſtituimus. Bicipitis hujus monſtri Parentes exſtitere Jacobus Arminius, & Franciſcus Gomarus, ambo Lugduni Batavorum Academiæ Profeſſores, ac Calvini hæreſi, quæ Reformatorum ſecta appellatur, addicti: cum enim jam a primo Calvinianæ hæreſis exordio ſemper inter Theologos nonnulli reperirentur, qui non paucos doctrinæ prius a Zwinglio adinventæ, ac poſtmodum a Calvino correctæ articulos abominabantur, ac præcipue, ut inquit Weiſmanus, Prædeſtinationem crudam a Calvino, & Beza excogitatam concoquere non poterant, nec Theologiam in Catechiſmo Palatino, ſeu Heidelbergenſi, aliisque ejusmodi libris contentam admittebant: inde continuo quædam inter ſectæ Miniſtros gliſcebat altercatio, quæ tamen ultra illius Academiæ limites, eoquod bellum inter Fœderatos Ordines, & Hiſpanos adhuc ferveret, in

Weſman. l.c. Neuville Hiſt. d' Holland. tom. I.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

apertas flammas nondum eruperat; cum autem Delphienſes Theologi librum, in quo doctrinam, ut vocant, *infra - lapſariorum* innovabant, publicis typis divulgarent, eidemque hunc titulum præfigerent: *Reſponſio ad argumenta quædam Bezæ, & Calvini ex Prædeſtinatione ad caput nonum ad Romanos*, mox Theologorum non pauci exurgebant, qui gratiam univerſalem, aliaque ejusmodi dogmata lingua, & calamo propugnabant, atque inter ceteros Martinus Lydius, antea Amſtelodamenſis, ac tunc Franeckeranus Theologiæ Profeſſor præfatum librum quantocius Amſtelodamum ad Jacobum Arminium tranſmittebat, petens, ut Bezam ab illis, quæ Fratres Delphienſes objicerent, vindicaret. Arminius Lydii amici ſui precibus expugnatus hanc in ſe provinciam ſuſcipere eſt aggreſſus: cum autem utriusque ſententiæ monumenta ponderaret, necnon Ægydii Hunnii ſcripta maturius pervolveret, atque Amſtelodamenſis Synedrii juſſu Coornhertii librum refutare niteretur, Delphienſium opinionem, & Coornhertii rationes, quas cæperat impugnare, vero magis ſimiles cenſebat, atque ab ipſa Bezæ ſententia multo magis, quam ipſimet Delphienſes, recedebat, ſuaque dubia Franciſco Junio privata adhuc con-

Sæcul. XVI. A.C.1600.

consultatione communicabat. Attamen hac sua mutatione plurimorum invidiam sibi accersebat; inter ceteros vero acrius in eum invehebatur Franciscus Gomarus, qui primorum e Calviniana secta Doctorum opinionibus circa absolutam Prædestinationem, reprobationem, Gratiæ inamissibilitatem, aliaque istis similia dogmata firmius inhærebat, atque suæ sententiæ non modo primorum Reformatorum, sed etiam divi Pauli, & sancti Augustini auctoritatem suffragari autumabat: propterea Arminium palam incusabat, quod libertatem hominis plus extolleret, quam ipsimet Catholici, a quibus tamen Evangelici, & Reformati, seu Lutherani, & Calviniſtæ præprimis circa hunc articulum recesserant: nec his contentus Gomarus, insuper publice proclamabat, quod Arminii sententia unice eo collimet, ut hominem in sua superbia, præsumptione de propriis viribus, ac sua erga Deum ingratitudine foveret: eapropter adversus Arminii venenum, prout passim ipsius doctrinam appellitabat, non modo cuncta corradebat argumenta, sed etiam factionem suam potentium virorum auctoritate, & scholarum, atque amicorum numero magis conspicuam reddere satagebat, Haud segnius Arminius liberum hominis arbitrium

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

trium deprædicabat, noſtramque voluntatem aſſerebat ad ſalutem, vel damnationem influere potentius, quam Proteſtantes hucusque agnoviſſent, ideo Franciſci Gomari ſententiam utpote nimis rigidam variis cenſuris perſtringebat, affirmans, quod hac ſentiendi ratione Deum peccati Authorem faceret, ſimulque hominem a piarum actionum ſtudio, & ſalutis ſuæ cura averteret. Nec deerant Arminio validi ſententiæ ſuæ fautores, quibus ſuam quoque factionem ſemper celebriorem reddere nitebatur: inde vero ſcholaſtica hæc altercatio, quæ primis annis nonniſi in unius Academiæ Collegiis agitabatur, brevi in publicam controverſiam, commune inter Reformatos ſchiſma, ac denique in duas ex una hæreſi progenitas ſectarum hydras degenerabat, quarum una vocabatur factio Arminianorum, altera autem Gomariſtarum. Porro priusquam de hujus controverſiæ progreſſu agemus, haud incongruum erit, utriusque hujus Primipili vitam deſcribere.

§. XLIV.

Arminii geſta, & ſcripta.

Hornius in Hiſt. Eccl. Leydeck. not. ad Horn. p. 368.

An Arminius laude, vel vituperio dignus ſit, ex Scriptoribus Acatholicis certum judicium efformari haud poteſt;

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

teſt, quippe omnium Sectariorum more ab illis, qui ejus ſectæ adhærebant, ſummis celebratur elogiis, ejus vero Adverſarii, quos Arminius impugnabat, etſi ipſum, priusque ſuam mutaſſet ſententiam, ad ſydera usque extuliſſent, mox illum tanquam peſtem, atque ob ingenium luxurians, & novaturiens veluti contagioſum hominem abominabantur: narrat enim Georgius Hornius, quod Amſtelodamenſe. ut vocant, Conſiſtorium nunquam in Arminii dimiſſionem conſentire voluerit, cum prudentiores exiſtimarent, quod ingenium tantopere luxurians, ac novitatibus inhians evidentiori periculo eſſet in Academia, quam in Eccleſia quadam particulari, ubi facilius coerceri poſſet. Beza in epiſtola ad Martinum Lydium de Arminio adhucdum ejus doctrinæ addicto hæc ſcripſit: "Scitote, „ex quo Arminius Baſilea *ad nos rediit*, „ita probatam eſſe nobis tum ipſius do„ctrinam, tum etiam vitam, ut optima „quæque, ſi eodem porro curſu perexe„rit, de ipſo ſperemus; tribuit enim illi „Deus inter cetera felix ingenium re„bus, tum perſpiciendis, tum dijudi„candis, cui ſi pietas, cujus ſe ſtudio„ſum oſtendit, deinceps moderabitur, „fieri non poteſt, quin hæc vis ingenii „tam ætate ipſa, quam rerum uſu con„firmata

Bellius Dict. T. I. p. 359. lit. D. Martinius ep. ad Vorſtium.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

„firmata uberrimos fructus proferat,„ Leydeckerus ex adverso testatur, quod Beza de Arminio jam male ominatus sit, cum Genevæ studiis incumberet: ceterum Petrus Bælius haud absone de illo hæc habet: "longissime sa„tius fuisset, si Arminius hebes esset, „quam ingeniosus, gloria enim dati se„ctæ cuidam hominis, quæ celebris est, „& magnos produxit homines, bonum „est admodum chimericum, si confera„tur cum malis realibus, tædio, dolore, „& amaritudine ab ipso Arminio inde „degustatis, quibus certe caruisset, si „Theologus fuisset vulgaris, homo exi„lis ingenii, talis, uno verbo, de quibus „proverbio dici solet, quod tales nullius „hæresis Authores futuri sint.„ Alii Arminium deprædicant tanquam Virum magni, & acuti ingenii, eruditum, moderatum, virtutis studiosum, pacis amantem, & *qui facile videtur acquieturus, si candide, christiane, & theologice cum ipso actum fuisset.* Martinius quoque de Arminio ita scribit: "Fuit Vir „Dei timens, eruditissimus, & in contro„versiis Theologicis exercitatissimus, in „scripturis potens, valde circumspectus, „& ἀκριβὴς in philosophicis terminis ad „res Theologicas accommodandis.„ Buxtorfius quoque Arminium appellat *inclytum Belgii lumen*: moderatius tamen

Sæcul.XVI. A. C. 1600.

men elogium eidem attribuit Spanhemius, dum Arminium fatetur fuisse Virum multæ doctrinæ, mansueti ingenii, peregrinatione Helvetica, Genevensi, & Italica excitati, sed acuminis nimii, liberiorisque judicii, oris, ac calami ex obtentu indagandæ Veritatis: quam insulsis vero elogiis Arminium commendarit Latermannus, ex eruditis nullus ignorat. Ita bene vel male de Arminio pro diverso, quo in eum ferebantur, studio, aut odio sentiebant Protestantes: ut ut autem res se habuerit, paucis totum vitæ ejus stadium percurramus. Jacobus Arminius anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo Veteraquinis, seu Aquis veteribus, oppido in Hollandia ad Isalam flumen sito, natus, brevique Patre suo orbatus cujusdam Sacerdotis Catholici cura literis imbuebatur: postea vero Ultrajectum delatus, obeunte eodem Presbytero, unacum Rudolpho Snellio Calviniſta anno salutis nostræ millesimo quingentesimo septuagesimo quinto Marpurgum, inde vero Lugdunum Batavorum contendit, ubi in hujus urbis Academia tantum in literis profectum fecerat, ut anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo secundo ipsius Magistratus expensis Genevam missus sub Theodori Bezæ auspiciis sua studia perficeret: postquam vero

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

vero Petri Rami, qui Eccleſiæ regimen in Democraticum ſyſtema tranſmutare aggreſſus aliunde Reformatis inviſus erat, Philoſophiam pertinacius propugnaverat, creſcente adverſariorum invidia tandem urbe exceſſit, Baſileam profectus, ubi Joannis Jacobi Grynæi magiſterio uſus Doctoratus laurea decorabatur: demum Baſilea Genevam delatus Patavium venit, ut ibidem Jacobum Zabarellam celeberrimum Philoſophiæ Profeſſorem audire valeret, quo in itinere ex commercio cum Bellarmino quosdam Calvini errores agnoviſſe, & nonnulla veræ fidei dogmata hauſiſſe dicebatur, quamvis hoc ab aliis inter meras conjecturas rejiciatur, acipſemet Arminius hujus rei famam veluti calumniam a Reformatis in ipſius odium excogitatam confutaſſe referatur. Poſtea ex Italia reverſus Amſtelodami per quindecim annos ad populum dicebat, ubi adverſam Delphienſium doctrinam circa prædeſtinationem refellere aggreſſus eſt: at mutata, ut memoravimus, ſententia illos, qui Deum ex mero beneplacito homines ad æternam mortem damnare docebant, velut hæreticos, ac blaſphemos traducebat, aſſerens, quod Deus ex creatis, & lapſis hominibus illos prædeſtinaverit, qui vocationem ſuam in vero fidei obſequio adim-

adimpleturi sint: ex hac autem doctrina Amstelodami non levis inter Ministros Protestantes oriebatur contentio: cum vero Arminius a Synedrio Amstelodamensi dimissus Lugdunum Batavorum ad tradendam Theologiam anno post Christum natum millesimo sexcentesimo tertio evocaretur, sua dogmata cum Francisco Junio, cujus vices in Professoris munere supplebat, contulit, ac majori libertate in docendo usus tam pertinaciter suam propugnabat doctrinam, ut ipsi etiam Scholares juxta diversam Præceptorum institutionem inter se dissidere, atque in factiones scindi inciperent, mutuam altercationem magis accuentibus libellis, quos Arminius sub idem tempus de Providentia Dei, permissione circa peccata, necnon Jure Dei in creaturas evulgabat, non sine maxima Reformatorum invidia. Hos inter Arminius accerrimum hostem experiebatur suum Collegam Franciscum Gomarum, qui publice jactitabat, quod Arminius Papistarum, quo nomine Catholicos appellitabat, doctrinæ, habenas laxaret, ipse vero cum Arministarum sententiis ad Christi judicantis tribunal comparere non auderet, eoquod eorum doctrina adeo nefandis scateret erroribus. Tandem Arminius adversariorum numero, & potentia op-

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

pressus, necnon iniquos hostium suorum ausus pertæsus ex animi mærore anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nono, ætatis suæ quadragesimo nono die decima nona Octobris vitam finivit, relictis post se innumeris sectæ suæ Discipulis. Scripsit hic Vir præcipue tractatum de primariis Religionis articulis, analysin capitis noni ad Romanos, amicam collationem cum Francisco Junio, Examen thesium Gomari, necnon libri Perkinsiami præter tractatum de prædestinationis modo, & ordine, necnon de amplitudine divinæ gratiæ: insuper exstant etiam nonnullæ orationes, & insigniores aliquot tractatus de diversis argumentis unacum epistola ad Hyppolitum a Collibus. Porro Petrus Bertius in oratione Arminii operibus præfixa ipsius vitam descripsit: Ceterum Arminius accusatur, quod Christophoro Ostorodo Sociniano, & Vaivodovio eadem hæresi infecto faverit, ac Socinianorum libros clam in Belgium invehi curarit, eosque suis affectis distribuerit.

§. XLIV.

Franciſci Gomari vita.

Iselin. & Menck. lit. G Weisman. tom. 2. p. 857.

Alter novæ litis Author, ac præcipuus Arminii adversarius erat Franciscus Gomarus, qui anno Nativitati Domi-

Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio die trigeſima Januarii Brugæ natus a Franciſco, & Joanna Moermanna Parentibus ſuis, qui relicta vera fide Calvini erroribus liberius adhæſuri in Palatinatum ſeceſſerant, ejusdem ſectæ venenum ab incunabilis hauſerat, atque in patria humanioribus literis excultus, poſtea Argentinam mittebatur, ubi per integrum triennium Joanne Sturmio Præceptore uſus Neoſtadium, quo reformati Profeſſores Heidelbergenſes auffugerant, ſtudia ſua proſecuturus venit: inde vero circa annum Domini milleſimum quingenteſimum octogeſimum quartum in Angliam profectus Oxonii Joannem Raynoldum, & Cantabrigiæ Guilielmum Whitakerum Magiſtros habuit, ibidem menſe Julio anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo octogeſimo quarto prima Doctoratus laurea honoratus: cum autem poſt Ludovici Electoris Palatini obitum Academia Heidelbergenſis reſtauraretur, ibi per biennium ſtudiis vacans, ac Doctoratus honore auctus anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſeptimo Francofordiæ Præco, & anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto Lugduni Batavorum Profeſſor Theologiæ renuntiabatur, ubi circa annum Domini milleſimum ſex-

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

Sæcul. XVI. A.C.1600. centesimum tertium cum Arminio acrem habebat disceptationem, ac propter nimiam suam vehementiam non modo adversariorum, sed etiam ipsorum Protestantium sibi alias addictorum invidiam in se concitabat; ex ipsis enim *Epistolis*, ut vocat, *remonstrantium* satis elucet turbidum hujus viri ingenium, atque inplacabile in Arminium, & Remonstrantes odium, unde ipse Bælius, etsi sit Scriptor Calvinista, fatetur, *quod calor disputationis* adversus Arminium *cum influentiis malignis æmulationis professoriæ ad extrema Gomarum impulerit, illiusque judicium turbarit:* quantum vero ad modum, quem in disputatione adversus suos hostes in Dordracena Synodo tenebat, referunt non solum Remonstrantes, sed etiam Angli Doctores tum præsentes, quod *hic modus judicandi, & pertractandi hasce controversias fuerit superbus, sectarius, præjudicatus, violentus, & carnalis.* Insuper de eodem narratur, quod in eodem Conciliabulo adversus Martinium tam impotenti furore debacchatus sit, ut detracta chiroteca eundem ad singulare certamen provocarit, eoquod hic ejus opinioni acquiescere detrectarit, quæ tamen agendi ratio haud incongrua fuit præfato Concilio, quod ipsimet Protestantes Ecclesiam malignantium, æternum

Sæcul. XVI. A.C.1600.

num Eccleſiarum Reformatarum probrum, horrendum, atque deteſtandum, infauſtumque vindictæ ſtudium appellitant: nihilominus ſua, ſuorumque potentia prævalens Gomarus *ſupra-lapſariorum* Belgii Fœderati Caput, ac Gomariſtarum Princeps audit, dum vivente adhuc Arminio tam privatim, quam coram Fœderatis Hollandiæ Ordinibus anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo octavo, necnon ſequenti anno in quinque conventibus ſumma acerbitate ſuam doctrinam contra Adverſarios ſuos propugnavit, nec tamen Arminium vincere poterat, quapropter interno livore, ac tædio cruciatus, cum Conradum Vorſtium defuncti Arminii loco ad Lugduno-Batavinam Cathedram vocari percepiſſet, anno poſt Chriſtum natum milleſimo ſexcenteſimo undecimo præfatæ urbis Academiam reliquit, indeque Metelloburgum Zeelandiæ urbem ſecedens, ibidem Paſtor, ac Theologiæ, & linguæ hebraicæ, anno autem milleſimo ſexcenteſimo decimo quarto Salmuri, & tandem quarto poſt anno Gröningæ Profeſſor nominabatur. Demum anno Redemptionis noſtræ milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo primo die undecima Januarii anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quarto morte ſublatus periit. Inter alia ingenii ſui monumenta

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

posteris reliquit I. examen controversiarum de genealogia Christi, II. investigationem originis Sabbati. III. Poeticam hebraicam, sive commentarium de Lyra Davidis: præcipue vero ab ejus affectis commendantur illius commentarii, quibus novum Testamentum dilucidasse dicitur: porro cuncta ejus opera in unum volumen contracta Amstelodami anno supra millesimum sexcentesimo quadragesimo quinto typis excusa prodiere.

§. XLVI.

Continuati Arminianorum, & Gomaristarum tumultus.

Weism. l. c. Neuville Hist. D' Hollande. t. 2. Synoda Lexicon. Polem. V. Arminiani.

Hucusque mutua Arminium inter, & Gomarum dissensio intra privatarum, acerbiorum licet, disputationum limites coercebatur, postquam vero Arminius Lugdunum Batavorum evocatus erat, ipsius adventum præpedire quamplurimi toto studio nitebantur, qui omnino Arminium excluisset, nisi Joannes Utenbogardus Pastor Hagiensis sua auctoritate adversariorum insultus fregisset: ex eo tamen temporis articulo lis utrinque in apertas erumpebat flammas, ac Gomaristæ Arminianos audacia, & temeritate superantes, quosdam suæ factionis Viros ad Arminium deputabant, qui partim ex lectionibus, partim

Sæcul.XVI. A.C. 1600.

tim ex Arminii sermonibus triginta, & unum proponebant articulos, in quibus propositiones malignas, erroneas, falsas, ac omnino damnandas contineri ajebant. Fatetur Weismannus, quod ipsus hosce articulos in Arminii operibus *cum attentione, & admiratione* perlegerit, "sole autem clarius inde pateat „iniquissimus procedendi modus, affe„ctate structæ insidiæ, ac proditoria con„scribillatio eorum, quæ in privato cum „amicis colloquio, vel in disputationibus „privatis, ac publicis dixerat: vix enim „unum propriis suis verbis conceptum „esse articulum fassus est Arminius, „plerosque mentem ejus pervertere, „nonnullos etiam, prout jacent, inno„cuos esse ajebat:„ Sit qualecunque judicium de hisce articulis, id omnino compertum habetur, quod Arminius horum Deputatorum auctoritatem vilipenderit, atque ad singulos hosce articulos perspicue responderit, graviter questus, quod ejus scripta, & dicta contortis, falsis, atque ab ipsius mente alienis interpretationibus corruperint: cum autem debitæ moderationis limites utrinque enormiter excederentur, Fœderati Hollandiæ Ordines rem ad funestum schisma spectare rati totis viribus in id incumbebant, ut pristina inter utramque partem concordia stabiliretur, ac doctri-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

næ unitate, quantum inter factiones fieri posset, revocata Catholici præpedirentur, ne Protestantibus occasione ex mutuis istorum criminationibus acceptata objicerent, quod in ipsorum Ecclesia in varias sectas scissa Pelagianismus, Socinianismus, Arianismus, aliæque dudum damnatæ hæreses libere grassentur, erectoque collo dominentur: ideo iidem inter Arminium, & Gomarum anno salutis nostræ millesimo sexcentesimo octavo publice colloquium de quæstionibus controversis Hagæ haberi præceperunt: nec huic Ordinum mandato parere recusabant Arminius, & Gomarus, sed uterque quosdam, eosque celebriores suæ partis Theologos, ac suæ caussæ studiosissimos vel ut victoriæ testes, vel pugnæ socios seligebat. Equidem Arminius disputationem ab argumento Prædestinationis, Gomarus tamen a doctrina Justificationis inchoandam esse postulabat, pro more Caussidicorum, inquit Bælius, qui ex ea præcipue parte caussam suam agere, & exponere solent, qua magis speciosa est. Porro Arminius egregie quidem in hoc colloquio argumentum de permissione Divina, & Prædestinatione explicabat, ordinem vero materiarum præscribendi facultatem Hollandiæ Ordines concesserunt Gomaro, vel ex favore partis numero

nolle-

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

nobilioris, vel ut nimium ejus fervorem mitigarent: igitur frequens juxta, ac pertinax, habetur colloquium, in quo non tantum Miniſtri, & Magiſtratus, ſed & ſutores, fabri, ſartores, aliique cives in hoc Religionis dubio ſententias ſuas edicebant, quin ulla pars alteri cedere vellet, cum ſinguli ſacras literas interpretandi, ac privato ſuo ſpiritu dijudicandi jus, facultatemque ſibi competere aſſererent, ac libros ſymbolicos utpote a Viris æquali cum ipſis auctoritate, ac vocationis privilegio munitis compoſitos tanquam controverſiæ judices agnoſcere renuerent: inde vero factum, ut poſt crebras vociferationes, tumultus, mutuasque criminationes, & convitia conventus re infecta, amiſſaque concordiæ ſpe diſſolveretur: cum vero Ordines manifeſte deprehenderent, quod pacis remedium ab eis propoſitum non niſi ad augendum malum, fovendamque diſſenſionem contulerit, nec exinde alius promanarit fructus, niſi quod diſtinctius contendentium affectus, ac utriusque factionis genium dignoſci potuerit, hinc cuncta hujus collationis acta ſupprimi, altumque de hucusque actitatis ſilentium utrinque ſervari præceperunt. In hoc conventu obſervabatur, quod potiſſima ex parte Gomari factio ex Miniſtris, Nobilibus, & militibus,

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

Arminiana vero ex Magistratibus, civibusque coaluerit, atque exinde aliud quod antea prævisum non fuerat, malum sit exortum; cum enim hi, qui ejusmodi conventum convocaverant, non nisi laici, ut vocant, seu profani homines essent, sibique legitimæ Synodi auctoritatem arrogarent, Ministrorum quamplurimi, eoquod hoc agendi modo novitas ipsorum ministerio injuriosa induceretur, vehementer indignabantur, novamque inter se contentionem de modo convocandi Synodum, ac conditionibus in ea servandis excitabant, nam eorum aliqui propugnabant, quod circa Religionis dubia judicium ferre, definire, ac decidere nonnisi Ministris, & quidem duntaxat in Synedrio, aut legitimo Concilio competeret, alii tamen contendebant, quod hæc facultas profanæ potestati abnegari haud valeat. Hanc postremam opinionem, inquit Novivilanus, Ordines ambabus amplectebantur ulnis, volupe habentes, quod *Patriæ Principes, & Religionis Protectores* proclamarentur: glisceute autem nova hac controversia brevi in vulgus scripta vulgabantur, quibus Christiani Magistratus potestas in sacra ad trutinam vocata est, atque inter ceteros Hugo Grotius Arminianis oppido addictus hanc in rem librum *de Imperio summarum*

Natalis Alex. sæcul. XVI. p. 2. art. 12 §. 7. Neuville to. 1. p. 44. Hist. d'Hol.

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

rum Poteſtatum circa ſacra, edidit: eandem quoque quæſtionem pertractabat Joannes Utenbogardus in ſua hiſtoria eccleſiaſtica, necnon in ſuo libro de officio, & auctoritate Chriſtiani Principis in Sacra. Inſuper mox altera oriebatur controverſia circa fidei confeſſiones, & quosdam catechiſmos, quos recognoſcendi copiam ſibi fieri, Arminii aſſeclæ poſtulabant, lite autem ſopita Fœderati Ordines utramque contendentium partem ad ſua reverti jubebant, ſpe facta, quamprimum induciæ cum Hiſpanis firmatæ fuiſſent, œcumenicam Synodum convocatum iri: nihilominus quælibet factio ſibi oppoſitam peſſundare, ſuam vero virorum potentium auctoritate, & ſociorum numero firmare clam ſatagebat, ac præcipue Gomariſtæ nil intentatum, inauſumque relinquebant, ut Arminii famam variis convitiis proſcinderent, eumque cunctis inviſum redderent, eapropter illum velut Semi-Pelagianum, & Papiſtam traducebant. Arminius ſibi hæreſis a tot retro ſæculis ab univerſa Eccleſia damnatæ notam inuri diſſimulabat, Catholicæ vero veritatis ſtudioſum ſe nominari ægerrime ferens apologiam edidit, in hoc ſane ludibrio dignus, eoquod Catholicus videri exterius abhorreret, cum tamen in cauſſæ ſuæ defenſionem

Sæcul. XVI A.C. 1600.

Horn. hist. Eccl.

sionem arma ex Bellarmino, aliisque Ecclesiæ Romanæ Doctoribus, eorumque libris emendicare non erubesceret, prout Arminii hostes eidem palam exprobrabant, atque ipsemet Gomarus re comperta apud Ordines in eundem gravem concitabat invidiam, hujusque criminationis ope causſam suam potenter promovebat, nunquam tamen magis impotenti furore in Arminium exarserat, quam in celebri disputatione, quam adversus eum circa media, quibus Deus ad nostram salutem utitur, die vigesima quinta Julii anno salutis nostræ millesimo sexcentesimo nono habebat, ubi duo etiam alii intererant Pugiles, scilicet Adrianus Schmid, seu Smetius Jesuita natione Belga, & Conradus Vorstius Steinfurtensis Gymnasii Professor, qui tamen utpote Vir oppido astutus, ac simulationis artificio clarus quæstionis statum sibi haud satis cognitum esse fingebat, ceterisque liberum disputandi campum relinquens, ipse nonnisi quandoque interlocutus quædam proponebat dubia, quæ tamen vehementius urgere destitit. Verum vehemens, turbidumque Gomari ingenium pacatam disputandi normam diutius ferre haud poterat, quapropter internæ indignationis impetu verba intercipiente Adriano Smetio contra Arminium disputandi co-

Adr. Borrii epist. ad Sim. Episc. 30. Jul. 1609.

piam

piam fecit, ubi Smetius gratiam efficacem, Arminius vero sufficientem, maxima moderatione, & honestate invicem usi, propugnabant: rursus vero Gomarus disputationem absque animorum, verborumque acerbitate continuari iniquo ferrens animo exclamabat: "plane „indigna res, quod Doctor religione „Calviniſta tam ſtrenue Papiſtarum do„ctrinam defendat, & Jesuita noſtræ o„pinioni nonnihil accedere videatur.„ His dictis indignatione plenus e consessu excessit, erupitque, ubi verbis oppido mordacibus, minasque spirantibus vindictam, quam animo agitabat, sat aperte manifestabat. Sæcul. XVI. A. C. 1600.

§. XLVII.

Armininorum libellus supplex ad Hollandiæ Ordines.

Tandem post crebras utrinque altercationes hoc colloquium re infecta penitus dissolutum est, interveniente obitu Arminii, qui turbis istis intime afflictus facile prospexerat, quanta scandala in tanta animorum contentione tam in Republica, quam in sua Ecclesia tandem oritura essent: enimvero hujus Viri morte nec error finitus, aut errantium furor, numerusque adeo non imminutus est, ut potius inter utramque factionem accerrima instauraretur pugna; *Natal. Alex. l. c. Neuville p. 47. Weismann. p. 1292.*

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

gna; quippe Arminiani, ut Magistri sc doctrinam diserte explicarent, quinque articulos circa materiam prædestinationis, Christi mortem, gratiam, liberum arbitrium, virtutes, & perseverantiam edebant, eosque anno Domini millesimo sexcentesimo decimo Hollandiæ, & Frisiæ Ordinibus porrigebant, unacum libello supplici, in quo Confessionem Belgicam, & Catechismum Heidelbergensem, quorum librorum auctoritati Gomaristæ cæco obsequio ancillabantur, in libera Synodo ad examen vocari, sibique integrum relinqui postulabant, ut quinque articulorum doctrinam hucusque tam acriter impugnatam libere profiteri valeant, ac interim, donec res in Synodo decideretur, tanquam fratres tolerentur, nullusque propter præfatos articulos alteri negotium facessat: cum autem huic libello supplici hunc titulum: *Remontrance*, seu *remonstratio*, sive *monitum*, vel *caussæ expeditio*, præfigerent, ipsique sæpius in hoc libello se *Remonstrantes* appellitarent, hinc deinceps Arminiani vocabantur *Remonstrantes*, seu *Calvinistæ molles*, eoquod Calvinianam dogmatum de Prædestinatione, & gratia duritiem moderarentur, ex adverso autem Gomaristæ, eoquod adversus hanc *remonstrationem*, seu libellum supplicem contrariam remonstrationem

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

tionem Ordinibus obtuliſſent, vulgo *Contra-remonſtrantes*, ſeu rigidi Calviniſtæ, utpote genuini Bezæ, Calvini, Petri Martyris, & Zanchii, aliorumque hujus ſectæ virorum filii nuncupabantur.

§. XLVIII.

Quinque Remonſtrantium articuli.

Natal Alex. l. c.

Ceterum articuli, quos Remonſtrantes ab Arminio Magiſtro ſuo acceperant, erant ſequentes: *I. Deus æterno, immutabili Decreto in JEſu Chriſto filio ſuo ante jactum mundi fundamentum ſtatuit, ex lapſo, peccatis obnoxio, humano genere, illos in Chriſto, propter Chriſtum, & per Chriſtum ſervare, qui Spiritus ſancti gratia in eundem ejus filium credunt, & in ea fide, fideique obedientia, per eandem gratiam in finem perſeverant: contra vero eos, qui non convertuntur, & infideles, in peccato, & iræ ſubjectos relinquere, & condemnare tanquam a Chriſto alienos, ſecundum illud Evangelii Joannis 3. v. 36. qui credit in filium, habet vitam æternam: qui vero Filio non aſſentitur: non videbit vitam æternam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* At conditiones ſalvandorum nimirum fidem, & perſeverantiam ex prædeſtinatione tanquam ex fonte deſcendere negabant, imo contendebant, eas prædeſtinatione, ſeu electione priores eſſe, nec obſcure ab homi-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

hominis voluntate suspendebant, ut ex collatione Hagiensi compertum est.

II. JEsus Christus mundi Servator pro omnibus, & singulis mortuus est, atque id ita quidem, ut omnibus per mortem Christi reconciliationem, & peccatorum remissionem impetraverit, ea tamen conditione, ut nemo illa remissione peccatorum reipsa fruatur præter hominem fidelem, & hoc quoque secundum Evangelium Joannis 3. *v.* 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum dederit, ut, quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam, &* 1. *Joann.* 1. *Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec pro nostris solum, sed pro totius mundi peccatis.*

III. Homo salutarem fidem a se ipso non habet, nec vi liberi sui arbitrii, quandoquidem in statu defectionis & peccati nihil boni, quod quidem vere bonum est, quale quid est fides salutaris, ex se possit cogitare, vel facere, sed necessarium est, eum a Deo in Christo per Spiritum ejus sanctum regi, & renovari mente, affectibus, seu voluntate, & omnibus facultatibus, ut aliquid boni possit intelligere, cogitare, velle, & perficere, secundum illud Christi Joann. 15. *sine me nihil potestis facere.*

IV. Hæc Dei gratia est initium, progressus, ac perfectio omnis boni, atque adeo quidem usque, ut homo quidem regenitus absque hac præcedente, seu adventitia, excitante, cor-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

consequente, & cooperante gratia neque boni quid cogitare, velle, aut facere possit, neque etiam ulli malæ tentationi resistere. Adeo quidem, ut omnia bona opera, quæ excogitare possumus, Dei gratiæ in Christo tribuenda sint: quoad vero modum operationis illius gratiæ illa non est irresistibilis: de multis enim dicitur, eos Spiritui sancto restitisse; Actor. 7. & alibi multis locis.

V. Qui JEsu Christo per veram fidem sunt insiti, ac proinde Spiritus ejus vivificantis participes, ii abunde habent facultatum, quibus contra Satanam, peccatum, mundum, & propriam suam carnem pugnent, & victoriam obtineant: verumtamen per gratiæ Spiritus sancti subsidium: JEsus Christus vero illis Spiritu suo in omnibus tentationibus adest, manum porrigit, &, modo sint ad certamen prompti, & ejus auxilium petant, neque officio suo desint, eos confirmat: atque id adeo quidem, ut nulla Satanæ fraude, aut vi duci, vel e manibus Christi eripi possint, secundum illud Joannis 10. Nemo illos e manu mea eripiet. Sed an illi ipsi sua negligentia initium sui esse in Christo deserere non possint, & præsentem mundum iterum amplecti, a sancta doctrina ipsis semel tradita deficere, conscientiæ naufragium facere, a gratia excidere, penitus ex sacra Scriptura esset expendendum, aut

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

quam illud cum plena animi tranquillitate & πλυγοφορία docere possent.

Ceterum circa hosce quinque articulos audire lubeat Bælii Scriptoris reformati judicium: *Valde*, inquit ille, *dubito, esse hodie aliquos Gomari defensores tam zelosos, qui asserere audeant effati illius, quod diximus, justitiam. Calor disputationis cum influentiis malignis æmulationis Professoriæ ad extrema ipsum propellebat, turbabatque illius judicium: fatentur enim hodie vel rigidissimi Calvinistæ, quinque articulos Remonstrantium hæresin, seu errorem fundamentalem non complecti, atque innuunt haud obscure, facile sublatum iri schisma, nisi Secta Arminiana post Arminium in errores longe perniciosiores incidisset. Omnes itaque, quibus caput non ardet, ex personalibus controversiis, quæ Gomarum exacerbaverant, negant quemquam damnatum iri ob quinque articulos Arminianorum.*

§. XLIX.

Horum quinque articulorum explicatio ab Arminianis facta.

Cum non deessent, qui hosce articulos obscure non minus, ac captiose expositos dicerent, hinc Arminiani novam doctrinam variis Thesibus in lucem editis explicabant, & quidem primo articulum de Prædestinatione propositionibus

nibus viginti, & una hunc in modum dilucidabant. Sæcul. XVI. A.C. 1600.

I. Prædestinatio, quæ electionem, & reprobationem complectitur, non est unica, sed duplex.

II. Prima est Decretum divinum, generale, seu universale, quo constituit credentes servare, incredulos damnare.

III. Hoc est totum, & integrum Prædestinationis Decretum.

IV. Decretum de salvandis fidelibus solum est fundamentum Christianismi, salutis, & certitudinis salutis.

V. Secunda Prædestinatio est Decretum divinum speciale, seu singulare, quo constituit juxta præcedens illud Decretum, hos salvare, illos perdere, id est, hos consideratos ut infideles, sive qui credere nolint, æterni morti, atque exitio addicere.

VI. Prædestinatio hominum ad salutem specialis duplex est, peremptoria, quæ æternæ salutis communicationem actualem, & realem sibi conjunctam habet: & non peremptoria.

VII. Peremptoria est Decretum Dei, de salvandis iis sigillatim, quos per Spiritus sui gratiam in Christum credituros, atque in hac fide ad finem usque perseveraturos prævidebat, quæ Prædestinatio solummodo ad salutem, & gloriam est, non autem ad gratiam.

Sæcul. XVI. A. C. 1600.

VIII. Quæ salus in credentibus fidei præmium est, non autem finis.

IX. Gratia vero donationis Christi, vocationis, fidei, justificationis, adoptionis, perseverantiæ, non est medium Prædestinationi speciali ad salutem subordinatum: sed ea Prædestinationem ipsam naturæ ordine antecedit.

X. Fides enim, obedientia illius, & perseverantia, ut ab homine præstita, & a Deo prævisa, est conditio in objecto eligendo prærequisita, ac caussa sine qua non, cui Decretum electionis innititur.

XI. Quæ fidei gratia non solis electis ad gloriam, & salvandis confertur, sed reprobis etiam, ac condemnandis.

XII. Ac fides electorum semel collata, omnino amitti, ac restitui potest, ideoque reipsa interdum amittitur, & amissa restituitur.

XIII. Ideoque peremptorie electus in hac vita fieri potest reprobus, & rursum ex reprobo electus, unde sequitur, electionem peremptoriam aliam esse mutabilem, quæ est electorum viventium; aliam immutabilem, quæ est mortuorum tantum.

XIV. Electionis hujus caussa impulsiva est, & solum, ac liberrimum Dei beneplacitum, & Christi meritum.

XV. Fidelium in hac vita de electione sui salvifica certitudo non est absoluta, sed tan-

tantum conditionata, ut quæ ab incertæ perseverantiæ conditione dependet.

XVI. Absoluta electionis certitudo ad pietatem non conducit.

XVII. Infantibus nullis convenit electio, quod fide prævisa careant.

XVIII. Non peremptoria Prædestinatio est, quæ æternæ salutis communicationem actualem, & realem sibi conjunctam non habet, eaque vel communis est non credentibus, & credentibus, vel credentibus propria. Communis est, quæ communiter se extendit ad omnes, qui divinæ vocationis gratioſe participes fiunt, sive vocationi pareant, sive incredulitate eam respuant. Propria est, quæ solis vere credentibus non perseverantibus convenit.

XIX. Reprobatio alia est peremptoria, quæ actualem, & realem damnationem sibi conjunctam habet; alia non peremptoria.

XX. Reprobatio peremptoria est Decretum de iis sigillatim damnandis, quos in infidelitate morituros prævidebat.

XXI. Reprobi quidem ad tempus viva fide sunt prædíti, vivaque fiunt Christi membra, justificantur, & regenerantur, sed tandem omnino, ac perpetuo a fide deficiunt, ac pereunt.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

§. L.

Articuli secundi explicatio.

Secundum articulum de Christi morte pro omnibus tolerata Remonstrantes sequentibus sex Thesibus ita explicabant *I. Dei Patris in tradendo in mortem Filio voluntas, & intentio fuit, omnibusve & singulis hominibus, tam perituris, quam salvandis, salutem, aut vitam æternam conferre.*

II. Hæc Dei voluntas conditionata, non absoluta fuit.

III. Christi in subeunda morte intentio fuit, homines omnes, aut singula individua servare, tam eos, qui pereunt, quam qui salvantur: seu Christus pro Caino & Abele, pro Juda, & Petro indiscriminatim in communis lapsus, & peccati sorte consideratis, mortem sustinuit.

IV. Christus pro omnibus, & singulis hominibus mortuus est: reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum singulis promeruit, impetravit, & justitiæ Dei pro peccatis singulorum satisfecit, etsi non omnibus, & singulis, quibus impetrata sunt, applicentur.

V Proinde Deus Pater, qui merito mortis Christi universo generi humano est reconciliatus, novum gratiæ fœdus cum omnibus, & singulis peccatoribus, damnationique obnoxiis hominibus inire potuit, voluitque: cum pretium Redemptionis, quod Chri-

Christus Deo Patri obtulit, in se toto humano generi redimendo sit sufficiens.

VI. Quia Deus universum genus humanum in reconciliationis gratiam assumpsit, & cum Adamo, omnibusque, ac singulis ejus posteris gratiæ fœdus iniit, nemo nec insans, nec adultus propter originale peccatum damnationi est obnoxius.

§. LI.

Theses Arminianorum circa tertium, & quartum articulum.

Tertium, & quartum articulum de virtutibus, præsertim autem de fide, Remonstrantes his verbis exponebant *I. Eadem voluntatis humanæ actio, licet diversa ratione considerata, dici non potest, & contingens, & necessaria: contingens quidem natura sua: necessaria vero respectu Decreti divini: ea enim ratione ex vi, & efficacia Decreti divini omnia mala necessario fierent.*

II, Cum ab Adamo ante lapsum Deus obedientiam exegerit libera voluntate præstandam, habituum, seu virtutum in voluntatem infusio locum habere non potuit, in intellectum, & affectus potuit.

III. Ideo voluntas hominis, cum virtutes illas admittere nequiverit, easdem per lapsum amittere non potuit. Et voluntatis vivificatio in mentis, & affectuum reformatione consistit.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

IV. Deus autem ante statum regenerationis, gratiam salvificam certis gradibus ita largitur, qui reliquis imaginis Dei scintillis recte sunt usi, quemadmodum scriptum est: Habenti dabitur.

V. Post lapsum in statu peragendæ regenerationis, infusiones habituum, seu virtutum tum in voluntatem, tum in intellectum, & affectus (si ordinariam conversionem spectes) repugnant mediorum, quibus Deus in homine novam vitam operari vult, administrationi.

VI. Itaque fides, qua primum convertimur, & a qua fideles nominamur, actus est, non habitus a Deo infusus, ex quo actus fidei oriatur: alioqui voluntas hominis (cum habitus infusus sit irresistibilis) haberet sese mere passive, pateretur, non ageret.

VII. Hujus actus fidei caussa est Dei gratia, non omnipotens; (quasi ita fidem in homine operaretur, ut voluntas libertate sua ei resistere, atque omnino fidei actum impedire nequiret) sed ea tantum ratione potens, ut suaviter in consensum allicians suasu suo a voluntate resistente perpetuo rejici possit, ne ullus unquam fidei actus consequatur.

§. LII.

Sæcul XVI.
A.C.1600.

§. LII.

Explicatio quinti Articuli de Perſeverantia.

Arminiani ſeptem Theſes divulgabant, quæ ad explanandum quintum articulum pertinentes his verbis erant conceptæ *I. Perſeverantia fidelium in fide non eſt effectus electionis, qua Deus ſingulares perſonas nulla obedientiæ conditione circumſcriptas ad ſalutem elegiſſe dicitur.*

II. Perſeverantia non eſt donum Dei proprie dictum, fidelibus ſcilicet infuſum, & morte Chriſti partum, ſed præceptum, & conditio moralis novi fœderis, quam Deus inter multas poſſibiles præſcripſit, & ante peremptoriam electionem ad peccatorum remiſſionem in homine requirit: quamque homo habitu fidei, & obedientiæ per crebros credendi, & obediendi actus acquiſito, facile præſtare poteſt: accedente autem interno Spiritus ſancti ſolatio, etiam præſtare vult, ac plerumque præſtat.

III. Stante auxilii divini promptitudine, & gratiæ ſufficientis præſentia, poſitisque illis omnibus, quæ ad perſeverandum neceſſaria, & ſufficientia ſunt, quæque Deus ad fidem conſervandam vult adhibere, imo etiam poſito in ipſa voluntate fidei habitu, manet tamen in ipſa hominis poteſtate vel perſeverare, vel non perſeverare.

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

IV. Quotiescunque vere fideles operâ carnis enormia committunt, toties veram fidem totaliter amittunt. Non solum autem possunt in atrocia, & conscientiam diræ vastantia scelera, atque adeo in ipsum peccatum ad mortem, & in Spiritum sanctum incidere, sed etiam in iis perseverare, ac mori, consequenter a fide justificante, gratia, & salute totaliter, & finaliter excidere, multisque id vere fidelibus, ac regenitis evenit, & etiamnum non raro evenit.

V. Nullus vere fidelis, ac regenitus in hac vita de perseverantia, ac proinde de sua salute certus esse potest absque speciali revelatione.

VI. Tantum abest, ut doctrina de certitudine perseverantiæ, ac salutis ad solidam fidelium consolationem, & conscientiarum pacem in hac vita sit necessaria, ut e contrario natura, atque indole sua veræ pietati, ac toti Religioni sit perniciosa, inserviatque generandæ, ac fovendæ carnali securitati.

VII, Fides προσκαίρων, id est temporariorum, est fides vera, totalis, & justificans, nec differt specie a vera fide ad finem durante.

§. LIII.

Altera Hagiensis collatio.

Weismann. Hist. Eccles. Sæc. XVII. p. 1292.

Cum hæ Theses inter utramque factionem haud levem animorum conten-

Sæcul. XVI. A.C.1600.

tionem excitarent, resque ad apertam sectæ scissionem spectaret, hinc Fœderati Ordines rursus Hagæ anno salutis nostræ millesimo sexcentesimo undecimo publicum inter contendentes colloquium haberi præceperunt, eo præcipue consilio, ut ibidem de controversis articulis, necnon de Confessionis Belgicæ, & Catechismi doctrina examen institueretur: igitur utrinque sex *Collocutores*, ut vocabant. designantur, & quidem ex Arminianis Joannes Utenbogardus, Adrianus Borrius, Joannes Arnoldus, Corvinus Ecclesiæ Lugduno-Batavæ Pastor, Nicolaus Gravinchovius Roterodamus Minister, Eduardus Pappius, & Simon Episcopius tunc temporis Pastor Blesvicensis: ex Gomaristis autem seligebantur Petrus Plancius Amstelodamus Minister, Libertus Fraxinus Brielanæ, Ruardus Acroncius Schiedamensis, Joannes Decius Dordacenæ, Joannes Bogandus Harlemensis, & Festus Hommius Leydensis Ecclesiæ Pastor. Ad hoc colloquium Gomaristæ ex suis hosce sex Ministros deputabant, qui præfatis thesibus totidem contrarias opponerent unacum quodam libello supplici, quem *Contra-Remonstrationem appellitabant*, eidemque ipsemet Franciscus Gomarus, Joannes Polyander, Antonius Thysius,

Anto-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Antonius Waleus, & Labertus subscripsere. Interea agebatur de nominando quodam erudito Viro, qui Arminio nuper defuncto tam in sectæ promovendæ studio, quam Leydensis Professoris munere succederet, hancque in rem ex Remonstrantibus præcipui, & præprimis Joannes Utenbogardus, Guilielmus Coddeus, & Petrus Bertius clam cum Joanne Barneveldo, ejusque amicis conspirabant, ut Conradus Vorstius eligeretur, quod ipsis etiam ad vota successit, nam Lugduno-Batavæ Universitatis Curatores eundem Theologiæ Professorem nominabant, atque exeunte mense Junio anno Christi millesimo sexcentesimo decimo datis ad Tecklenburgum, & Bentheimium Comites literis Barneveldium tunc Steinfurtensem Professorem dimitti rogabant, is tamen tantum ad mensis Octobris exitum abire permissus est. His ita constitutis colloquio datum est initium, ubi Gomarus, Hommius, duntaxat hac disputatione celebris, necnon Lucas Trelcatius junior proponebant, quod ab Arminianis eorum Ecclesia pessundaretur, ac propterea suas rationes, quas contra Remonstrantium libellum paratas haberent, excipi peterent. Remonstrantes quinque suos articulos propugnare totis viribus adlaborabant, frementibus Gomari-

mariſtis, qui Magiſtratus patrocinio elati ſuos adverſarios per fas, nefasque opprimere ſatagebant; cum autem nil niſi clamores, & convitia audirentur, Ordinum Deputati totam hanc cauſſam ſcripto potius, quam viva voce, agi juſſerunt: quocirca plurima utrinque ſcripta, & reſponſiones divulgabantur, in quibus utraque pars omnem ingenii ſui aciem, ac doctrinæ ſummam partim in oppugnandis, partim in propugnandis quinque articulis exerebat, fruſtraneo licet Arminianorum conatu, cum enim, teſte Hugone Grotio. "cum tantis præ-„judiciis res ageretur, & ſingulares „Doctorum opiniones in mentes diſci-„pulorum ſenſim irrepentes, & partim „progreſſu temporis, partim altius in-„quirendi negligentia, tacito Eccleſia-„rum conſenſu receptæ liberam inge-„niorum ſedulitatem auctoritate ſua ju-„gularent, neque minus in Eccleſiis, „quam in aliis conſeſſibus vinceret ma-„jor pars meliorem, non alium rerum „ſuarum eventum ſperare poterant Ar-„miniani, quam Caſtellio expertus eſt, qui „preſſus inſolentia adverſariorum eo re-„dactus eſt, ut vir cetera doctus, ac „perpetua fama dignus lignando vi-„ctum ſibi quæreret." Poſtmodum anno poſt Chriſtum natum 1613. Delphis Batavorum inter Utenbogardum, Bor-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Borrium Grevinchonium, Bogardum Becium, & Hommium alia habebatur collatio, in qua Gomariſtæ quandam fidei formulam ab Armianianis ſubſcribi petebant, quod tam Remonſtrantes facere recuſabant, prius quinque articulorum doctrinam approbari poſtulantes: cum autem ob hoſtium ſuorum potentiam veritatis prætenſæ triumphum ſibi polliceri haud poſſent, ſaltem quinque articulos defendendi libertatem indulgeri, ſeque tanquam Fratres a Gomariſtis tolerari petebant. Hanc petitionem juſtam, æquamque habentes Hollandiæ Ordines poſt crebras, inutilesque litigantium velitationes anno Domini milleſimo ſexcenteſimo decimo quarto edictum, ut vocant, *proviſionale* promulgabant, vi cujus non tantum Remonſtrantes Miniſtri a cenſuris eccleſiaſticis ſuorum Fratrum eſſent immunes, ſed etiam nullus ex Miniſterii Candidatis in examine circa argumentum de Prædeſtinatione &c. contra animi ſui ſententiam moleſtaretur, ſed utrique parti pace reddita controverſiæ cum debita moderatione agitarentur, ac contendentes ſibi invicem honorem, charitatemque deferrent, donec libera, partibusque minime addicta, ac moderata Synodus ſuo tempore haberi poſſet. Verum hæc ipſa concordiæ ratio Gomariſtis

Sæcul.XVI. A.C.1600.

stis summopere displicuit, atque inter eos Joannes Bogermannus, Sibrantus Lubbretus, aliique calamos suos adversus hoc edictum acuere non dubitabant, palam declarantes, quod profanus Magistratus circa Ecclesiæ res edictum conficiendi auctoritate careat. Hugo Grotius his obstrepens librum, cui titulus: *Pietas Ordinum Hollandiæ*, edidit, indeque evenit, ut teste Leydeckero, Arminiana religio evaderet religio Politica: Ceterum Gomaristæ insectabantur præcipue Barneveldum, eoquod hic Ordinibus auctor exstitisset, ut omnibus Ministellis, & Theologiæ Professoribus inhiberent, ne in Templis, aut Scholis de quæstionibus circa Prædestinationem, & gratiam agerent, simulque Bibliopolis, & Typographis prohibitum esset, ejusmodi libros vendere, aut prælo subjicere, eoquod, addebat Barnevaldus, doctrina de gratia, & Prædestinatione tantopere implicita sit, nec a plebe comprehendi valeat, adeo, ut consultum sit, si Ministelli in suis sermonibus duntaxat de custodiendis Dei mandatis, virtutibusque Christianis agant, atque ex sacris Paginis ea tantum hauriant, quæ animos ad pacem, charitatem, solatium, bonum exemplum, ac spem erga Dei misericordiam excitare possunt: attamen moderatum hoc Barneveldi consilium

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

filium Gomariſtas Mauritii Principis, ſuæque factionis auctoritate ſuffultos adeo offendebat, ut eundem Paſtorem accuſarent, quod cum Catholicis, atque Hiſpanis clam conſpiraret, ſenſimque Religionem Romano-Catholicam non ſine luculento Reipublicæ excidio in Provincias unitas invehere moliretur: igitur mutuis hiſce diſſidiis utrinque prævalentibus Hagienſe hoc colloquium haud magis proſperum, quam collatio ibidem ante triennium habita, exitum ſortiebatur.

§. LIV.

Succincta relatio de exitu hujus ſchiſmatis.

Boſſuet hiſt. variat.

Paulopoſt inter Mauritium Principem Auriacum, & quosdam Belgii uniti Ordines Remonſtrantium partibus faventes orta ſunt diſſidia, qua occaſione in rem verſa Mauritius ſua auctoritate tantum effecit, ut Magiſtratus Armini doctrinæ addicti ſuis privarentur officiis, ac Paſtoribus exulare juſſis Præcones Gomariſtæ ſufficerentur, Joannes autem Barnevaldus primo libertate, ac demum ipſa quoque vita orbaretur, & Hugo Grotius, aliique ex Remonſtrantibus præcipui ad carceres damnarentur. Hac crudelitate, & violen-

violentia freti Gomariſtæ nullo negotio Synodum Nationalem, cui ſeſe hucusque Arminiani acriter opponebant, extorquere poterant. Ergo die undecima Novembris anno reſtauratæ ſalutis milleſimo ſexcenteſimo decimo ſeptimo in pleno Ordinum congreſſu ejusmodi Synodus decernitur, quæ etiam die decima tertia Novembris anno a partu Virginis milleſimo ſexcenteſimo decimo octavo inchoata nonniſi poſt centum quinquaginta quatuor Seſſiones menſe Majo anni ſequentis abſoluta eſt. Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Ceterum hæc ipſa Synodus æquiori jure latrocinium, & Gomariſtarum Conciliabulum nominari meretur; quippe turbulenta omnino erant illius initia, cum ſapientiores *inanem, & miſerum* hujus Synodi *ſucceſſum prævideren*t, & ſingulæ Provinciæ ſibi jus vendicarent ſtatuendi de religione ſine conſenſu ceterarum, quorum tamen pari jure intererat, ac ipſorummet Gomariſtarum: inſuper hujus Synodi Judices in ſua contra Barneveldum ſententia tanquam *perniciosam*, & exorbitantem doctrinam deteſtati ſunt ipſius propoſitionem, qua aſſeruit, quod *juxta reformationis in patria ſua ſtabilitæ, & receptæ leges quælibet Provincia intra ſuum territorium in facto Religionis decernere valeat, quin aliis Provinciis deſuper cognoſcendi jus competat.* Pro-

Sæcul. XVI A.C. 1600.

pter hoc dogma Barneveldus potissima ex parte a Gomaristis capite damnatus est, quamvis ipsimet hanc doctrinam in suo conciliabulo executioni dedissent, & hucusque Hollandi hoc jus inter præcipua libertatis suæ privilegia numerassent, & ipsemet Guilielmus Arausionensis Princeps Mauritii Parens hoc privilegio usus sit ad hoc, ut Religionis Catholicæ profitendæ libertatem ab ipso petitam denegare posset, nam in Ordinum generalium Conventu Bruxellis habito asserebat, quod hac in re nihil sine Hollandiæ, & Zeelandiæ Ordinum, quibus desuper cognoscendi potestas esset, consensu decernere possit. Ita nempe prætensa conscientiæ libertas lusui servit. Præterea jus etiam, quod ad sui defensionem a natura cuilibet oppresso conceditur, in hoc conciliabulo violatum est; quippe Gomaristæ Arminianis suæ factionis Theologos, qui coram Ordinibus, aliisque in hoc Conventu congregatis causam communem defenderent, eligendi libertatem denegabant; Mauritius enim Princeps instigantibus Gomaristis ab hac Synodo non modo Nicolaum Grevinchovium, quem tamen Arminiani sibi adjungi summis votis expetebant, atque Utenbogardum maximæ auctoritatis virum excluserat, sed etiam præter hos-

Acta unionis Ultraject. anno 1579. art. 13.

ce

ce duos, plurimosque alios inferioris notæ Miniſtros Conradum Vorſtium, Petrum Bertium, Adolphum Venatorem, & Joannem Arnaldum exilio mulctaverat: inſuper Arminiani ægre admodum obtinere poterant, ut Grevinchovius, & Goulantius privatim Remonſtrantes juvare poſſent, non autem in Synodo publice comparere permitterentur, Cornelium vero Wigerium, & Coolhaaſium, qui privatos cætus agere volebant, Gomariſtæ excommunicabant, Sæcul XVI. A.C. 1600.

Ceterum hujus Conciliabuli Præſes erat Joannes Bogermannus Paſtor Lævardienſis, juratus Arminianorum hoſtis, qui vindictæ ſuæ iniquitatem honeſtaturus hæreticos morte plectendos eſſe docebat. Ejusdem furfuris fuere Scribæ, & Actuarii, qui hoc ipſo nomine ex æquitatis regulis hoc munere indigni erant. Modus, ut jam ſupra ex Weiſmanno memoravimus, haſce controverſias judicandi, & pertractandi fuit ſuperbus, ſectarius, præjudicatus, violentus, & carnalis, id atteſtantibus non modo Arminianis, ſed ipſis etiam Anglis Doctoribus in Synodo præſentibus: præterea conditiones æquas, & honeſtas, quas Arminiani petebant, Synodus declarabat inſolentes, iniquas, intempeſtivas eſſe, & cum legibus ab Ordinibus præſcriptis pugnare. Denique, priusquam *Iſelin. & Weiſman. l.c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

quam Arminiani de doctrina sua fuissent auditi, insuperhabitis eorum querelis, quas de abnegata sententiam suam proferendi, ac defendendi libertate protulerant, Præses nunquam hucusque audita arrogantia Remonstrantes his verbis dimisit: *Vos Synodi mansuetudini opposuistis artes, fraudes, & mendacia: mendacio incepisti, & mendacio desinitis. Hoc elogio judicarunt quidam vos esse dimittendos: actiones vestræ sunt plenæ fraudium, artium, & illusionum: non estis digni, cum quibus Synodus ulterius agat: itaque dimittemini. Exite, quando tamen Synodus vos voluerit vocare, præsto eritis. . . Insolens, & inauditum est, Ecclesiarum Reformatarum Pastores Synodi judicio submittere se nolle. Hujus oppositionis causa non est alia, nisi quod non assueviſtis leges accipere, sed dare: cogitate nunc, quæ facta sit rerum mutatio, & quo sitis loco, ideoque, qui sitis, agnoscite, vosque citatos ordini a Judice præscripto subjicite &c.*: ad hæc ex Arminianis Episcopius ita respondit: *Deus judicabit fraudes, artes, & mendacia nostra*, alius vero eorum exeundo dicebat: *Exite a cætu malignantium*: porro unaomnes profitebantur, quod Synodum Dordrectanam pro legitimo controversiarum Judice non agnoscant, eoquod iidem in ea sederent accusatores, & Judices, qui dogmata, de quibus se-

Acta Synod. Dordra. p. 131. & 188.

ri judicium oportebat, mordicus pro- Sæcul. XVI. A.C. 1600.
pugnarent, ideoque ſententia Synodi nullum apud ipſos, ſuasque Eccleſias pondus habitura ſit. Tandem ſpuria hæc Synodus in Arminianos ſequentem pronuntiabat ſententiam, qua omnes, & ſingulos ad publice abjurandas quinque propoſitiones, ſeu Arminianorum articulos teneri declarabat, hæc addens: *Synodus invocato Dei ſancto nomine, ſuæ auctoritatis ex verbo Dei probe conſcia, omnium legitimarum tum veterum, tum recentium Synodorum veſtigiis inſiſtens, & Illuſtriſſimorum D. D. Ordinum Generalium auctoritate munita, declarat, atque iudicat, Paſtores illos, qui partium in Eccleſia Ductores, & errorum Doctores ſeſe præbuerunt, corruptæ Religionis, ſciſſæ Eccleſiæ unitatis, & graviſſimorum ſcandalorum, citatos vero ad hanc Synodum, pervicaciæ reos, & convictos teneri, quas ob cauſſas primo Synodus prædictis citatis omni eccleſiaſtico munere interdicit, eosque ab officiis ſuis abdicat, & Academicis functionibus etiam indignos eſſe judicat, donec per ſeriam reſipiſcentiam, dictis, factis, ſtudiis contrariis abunde comprobatam, Eccleſiæ ſatisfaciant, & cum eadem vere, & plene reconcilientur, atque ad ejus communionem recipiantur.*

Ut autem hæc ſententia eo efficacius effectui daretur, Gomariſtæ Arminianis omne ſuæ ſectæ exercitium, con-

Sæcul. XVI. A.C. 1600.

Weisman. l.c.p. 1300.

ventumque prohibebant, ac plusquam ducentis eorum Ministris officio amotis Contra-Remonstrantes subrogabant: „unicus tandem hujus Synodi exitus, „fructusque exstitit Ecclesiarum Re„monstrantium, cultusque eorum publi„ci dissipatio, quæ conjungebatur cum „everſione, depositione, & relegatione o„mnium illius partis Professorum, & Mi„nistrorum: porro hujus sententiæ exe„cutio statim Synodum Dordracenam „secuta est in evidentissimum summæ „exacerbationis signum. Inter acta il„la eminet relegatio Simonis Episcopii, „& aliorum adeo præceps, ut nulla e„tiam venia prius domum revertendi, „resque suas familiares disponendi ei„dem fuisset indulta, nec minus notan„da etiam venit Lupisteinensis plurimo„rum captivitas, custodia Grotii, sup„plicium Barneveldii, & nefandum fa„cinus Ledenbergii, qui in carcere se„metipsum geminato pugionis ictu in„teremerat, denique plura alia ejusmo„di sequebantur exempla, quæ sine hor„rore, & detestatione legi non possunt, „atque æternum erunt probrum Eccle„siarum Reformatarum, quoscunque „demum colores ad depingendas „.hasce carnalitates adhibeant „Calvinistæ. „

INDEX

INDEX
TOMI LII.
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
CONTINUATÆ.

A.

Albertus Auſtriacus Cardinalis Belgii Gubernator nominatur, p. 33. De pace cum Fœderatis incaſſum agit, 35. bellum parat, 36. ut Faram urbem obſidione liberaret, Caletum obſidere tentat, 38. occupat, 43. Ardeam urbem Gallis, 46. & Hulſtam fœderatis eripit, 122. profligatur ab eis, 123. obſeſſis Ambianenſibus ſuppetias ferre molitur, 207. de deditionis pactis agit, 210. de ejus connubio cum Philippi II. Filia agitur, 241. depoſita Purpura Iſabellam ſibi deſponſat, 352. in Belgium cum ſua conjuge redit. 533. pacem cum Anglis, & fœderatis inire fruſtra nititur. 593.

Aldobrandinus Cardinalis tanquam Papæ Legatus Ferrariam decernitur. 267.

Aldus Mauritius Scriptor:, ejus libri & obitus. 249,

Alexander Medicæus Cardinalis a Papa Legatus in Franciam decernitur, 50. Pariſiis ſolemniter excipitur, 52. ejus mandata in Senatu exhibentur, 54. mira

hujus Legati moderatio, 55. Mercurianum Ducem ad reconciliationem cum Rege ſollicitat, 58. pacem Gallos inter & Hiſpanos conciliare nititur, 146. & obtinet, 287. e Francia diſcedit, 349. Regis propoſitum de diſſolvendo connubio rejicit. 350.

Alincurtius de nova uxore ducenda Regis conſilium Pontifici aperit, 559.

Alphonſus Ferrariæ Dux ad Chriſtiani exercitus imperium non admittitur, 2. moritur. 229. de ſucceſſionis jure gravis contentio, 232. Cæſar Eſtenſis ſuccedere nititur. 232.

Alvareſius Dominicanus Molinæ librum damnari petit. 118.

Ambianum ab Hiſpanis aſtu occupatur, 128. illud Franciæ Rex recuperare nititur, 160. a Gallis obſidetur, 164. clandeſtina conſpiratio, 169. arctius cingitur, 203. pactis conditionibus Gallis deditur, 209. deditionis pacta. 211.

Andreas Cardinalis Auſtriacus Belgii Gubernator officio ſuo cedit, 535. Romæ moritur. 560.

Anglus Nicolaus ob inſidias Henrici IV. vitæ ſtructas extremo ſupplicio afficitur. p. 521.

Aquaviva Claudius ſupremus Societatis Moderator, ne Molinæ liber damnaretur, ſedulo adlaborat 16. 17. Moliniani libri examen declinare ſtudet, 421. 424. in hoc

hoc libro quasdam propositiones censura dignas reperiri fatetur. 424.

Arias Montanus Scriptor: ejus opera, vita & mors. 399.

Arrigonius Pompejus a Clemente VIII. Cardinalis creatur, 100. Congregationibus de auxiliis præficitur, 122. coram eo Congregationes habentur. 270.

Arminius Jacobus novæ sectæ Auctor, 633. ejus vita & scripta, 636. a Gomaro dire vexatur, 647. viciſſim adversus eum declamat, 648. contra eum disputat, 650. 652. ejus discipuli apud Hollandiæ Ordines audiri postulant, 655. quinque suæ doctrinæ articulos eisdem exhibent, 654. Remonstrantes dicuntur, 654. recensentur hi quinque articuli, 655. suos articulos explicant, 658. Arminiani a Gomaristis opprimuntur, 672. officiis suis spoliantur, *ib.* & 676. in exilium detruduntur. *ibid.*

Avalos Ignatius Cardinalis moritur. 614.

Avila Franciscus Cardinalium Collegio a Clemente VIII. adscribitur. 100.

Avila Franciscus Dominicanus: ejus liber, ejusdemque fata: 439.

Barga Petrus Scriptor: ejus elogium & obitus. 101.

Baronius Cæsar a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 100.

Barnefeldius Calviniſta a Gomariſtis opprimitur, 671. capite plectitur. 672.

Bathorius Tranſylvaniæ Princeps a Cæſare ſuppetias efflagitat, 4. Temesvariam obſidet, 6. prælio vincitur, 8. incaſſum Temesvariam cingit, 202. Tranſylvaniam in favorem Maximiliani Archiducis relinquit, 334. huic ceſſioni ejus Patruus obluctatus, 336. pœnitentia ductus in Tranſylvaniam revertitur, 337. cum Patruo ſuo in gratiam redit, 338. Principatum in Andream transfert. 475.

Bathorius Andreas Cardinalis obluctatur Principatus Tranſylvaniæ ceſſioni a ſuo Nepote factæ, 336. Principatum ceſſionis jure obtinet, 475. a Michaele Valachiæ Præfecto profligatur. 478. miſere occiditur. 480.

Belgii tumultus, 33. Albertus Auſtriacus nominatur Gubernator, 33, Belgæ Fœderati Philippo Naſſovio ſuadent, ne in Belgium veniret, 34. contra PP. Jeſuitas convitia evomunt, 36. Alberti copias profligant, 123. Fœderati cum Eliſabetha Angliæ Regina fœdus pangunt, 369. varios tumultus excitant, 444. 449. in Hiſpaniam irrumpunt. 455.

Bellarmiuus Jeſuita ſupplicem Hieronymi de la Nuza libellum refellit. 117. Molinam pro aris, & focis propugnat, 120. creatur Cardinalis, 325. ſuum patrocinium apud Pontificem Molinæ impendit, 426.

Beu-

Bevilaque Bonifacius a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 324,

Blanchetus Laurentius Purpuratorum Collegio adscribitur. 100.

Blandrata Franciscus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 99.

Bodinus Joannes: ejus scripta & obitus. 109.

Bonaventura Ordinis S. Francisci Generalis pacem inter Gallos, & Hispanos conciliare jubetur. 148. 214.

Bovius Antonius Carmelitani Collegii Regens doctrinam Molinæ examinare jubetur. 122.

Bonellus Michael Cardinalis: ejus elogium & obitus. 386

Bonvisius a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 325.

Buda incassum a Cæsareis obsidetur. 333.

Burghesius Camilus Romana purpura a Clemente VIII. decoratur. 99.

Cajetanus Cardinalis a Papa in Poloniam pro sollicitandis suppetiis contra Turcas decernitur, 153. operam ludit, 154. moritur. 528.

Caletum ab Hispanis occupatur. 44.

Calvinistarum tumultus circa sectæ suæ articulos. 633.

Canisa urbs a Turcis occupatur. 602.

Canisius Petrus: ejus scripta & obitus. 255.

Cæsar Estensis Dux jus succedendi in Ferrariæ

rariæ Ducatum ſibi arrogat, 232. anathematis pœna a Pontifice percellitur, 234. eidem reconciliatur, 261. concordiæ conditiones, 262. Ferrariam Pontifici reſtituit, 263. hanc in rem diploma recipit, 264.

Carolus Sudermaniæ Dux Regnum Sueciæ ſibi uſurpat. 242. 341.

Caſtro Rodericus Cardinalis: ejus elogium, & obitus. 619.

Catrera Alphonſus Ord. FF. Prædicatorum Scriptor: ejus vita & obitus. 407.

Catharina Condæi Principis uxor conjugicidii culpam diluit, 26. fidem Catholicam amplectitur. 27. Regis ſoror hæreſin ejurat, 57. alia Barrenſi Duci nubit, 441. moritur. 443.

Cæncia Beatrix in nefarii Patris ſui cædem conſpirat, 506. ipſius crimen, 510. capite plexa obit. 514.

Cæncia Lucretia Franciſci conjux in Mariti ſui necem conjurat, 506. crimen ſuum fatetur, 511. extremo ſupplicio affecta moritur. 514.

Cæncius Franciſcus Nobilis Romanus fœdæ libidini addictus, 503. crudelis erga Filios ſuos, 504. duos ex ſuis Filiis trucidari jubet, 505. propriam filiam ad nefanda ſollicitat, 505. a Filio, Filia & conjuge ſua trucidatur. 506.

Cæncius Jacobus Franciſci Filius in Patris ſui necem conſpirat, 506. capitur, 510. ultimo ſupplicio affectus. 514.

Cæsius Bartholomæus Cardinalium Collegio a Clemente VIII. accenſetur. 100.
Chriſtianus IV. Daniæ Rex pacem inter Hiſpanos, & Fœderatos Belgii Ordines conciliare fruſtra nititur. 238,
Chytræus David: ejus opera & obitus, 629. 631.
Ciaconius Alphonſus Dominicanus, ejus elogium, opera, & obitus. 543.
Clemens a S. Maria Calvini Pronepos Carmelitarum Diſcalceatorum Ordinem profitetur. 553.
Clerus Gallicanus in Rothomagenſi Conventu aliqua petit, 68. conventum Pariſiis agit, 70. Concilium Tridentinum promulgari poſtulat, 71. Pariſiis comitia celebrat. 346.
Clemens VIII. Catholicis in Hungaria preſſis auxilia contra Turcas fert, 2. & 5. Alphonſum Ferrariæ Ducem prohibet, ne exercitus Imperium aſſumat, 4. Molinæ cauſſam ab Inquiſitionis Caſtellanæ tribunali Romam evocat, 17. Academiarum ſententiam exquirit, 18. de gravi periculo a Protocarero Inquiſitore admonetur, 19. ſilentium utrique parti imponit, 20. varias condit Conſtitutiones, 23. ſuppetias ferre contra Turcas a Cæſare rogatur, 81. auxilia ſubmittit, 84. quatuordecim Cardinales creat, 98. libellum ſupplicem P. de la Nuza Bellarmino examinandum tradit, 117. ſilentium hoc ſolvit, 118. Examinatores pro diſcutiendo Molinæ libro

bro nominat, 121. pacem inter Hiſpanos & Gallos conciliare nititur, 146. Legatum ſuum eo fine in Franciam decernit, 146. Alexandri Patriarchiæ Legatos excipit, 176. eis humaniſſime reſpondet, 186. diverſas Conſtitutiones edit, 212. in Ferrariæ Ducatum jus ſucceſſionis ſibi competere comprobat, 232. Cæſar, Eſtenſi competitori anathematis pœnam intentat, 234. Ferrariam Romanæ Eccleſiæ recuperat, 261. eo Legatum mittit Aldobrandinum Cardinalem, 267. adhuc exactius Molinæ propoſitiones examinari jubet, 280. Cenſorum judicia recognoſci præcipit, 282. Cardinales creat, 324. Ferrariam proficiſcitur, 382. Romanæ urbis inundationem deplorat, 383. de concedendo Regis divortio interpellatur, 351. Philippi II. Hiſpaniæ Regis obitum ab ejus Filio Philippo III. percipit, 362. ipſius mortem deplorat, 363. Philippi III. & Alberti Auſtriaci nuptias benedicit. 364. capita inter Dominicanos & Jeſuitas controverſa diſcuti jubet. 416. privatas diſputationes haberi præcipit, 417. mutuum inter utriusque partis Theologos colloquium haberi permittit, 419. 422. præcipit, ut prius Jeſuitæ ad Dominicanorum quæſtiones reſpondeant, 430. Nannetenſis edicti promulgationem ægre fert, 442. placatur ob ſpem majoris boni, 448. circa Salutiarum Ducatum litis arbi-

tr

ter ſelglitur, 463, ad concedendum Regis Franciæ divortium ſollicitatur, 464. rem diſcuti jubet, 465. ob Battorii Cardinalis necem vehementer indignatus, 484. ordinem Fratrum Redemptionis Captivorum reſtaurare incipit, 523. hoc negotium Carmelitis Diſcalceatis committit, 524. varia condit diplomata, 531. Jubilæum celebrat, 538. litis circa Salutiarum Marchionatum arbiter ſeligitur, 563. 566. Coronelli cenſuram recognoſci jubet, 587. varias edit Conſtitutiones. 609.

Clerus Gallicanus in Rothomagenſi Conventu aliqua petit, 68. Conventum Pariſiis agit, 70. Concilium Tridentinum promulgari poſtulat, 71. Pariſiis alia celebrat comitia. 346.

Colis Vincentius Ord. FF. Prædicatorum Scriptor: ejus opera & obitus. 408.

Columna Marcus Antonius Cardinalis moritur. 223.

Concilium Aquilejenſe. 72.

Concilium Diamperienſe. 500.

Concilium Tridentinum de ejus promulgatione Pariſiis agitur, 72. Aquilejæ promulgatur. 72.

Congregationes de auxiliis Romæ inchoantur. 118. 432.

Controverſiæ inter Dominicanos & Jeſuitas continuantur, 14. utrique parti ſilentium imponitur, 20. exinde novi tumultus in Hiſpa-

Hiſpania oriuntur, 21. hanc in rem primæ habentur Congregationes, 269. continuantur examina. 587,

Cornarius, ſeu Cornelius Franciſcus a Clemente VIII. creatur Cardinaiis, 99. ejus mors, & elogium. 389.

Coronelli cenſura contra Jeſuitarum doctrinam recognoſcitur. 587.

Cuſanus Auguſtinus Cardinalis: ejus obitus & elogium. 396.

Decius Petrus Cardinalis moritur. 616.

Delphienſe colloquium inter Calviniſtas, 669.

Detus Joannes Baptiſta Cardinalium Collegio adſcribitur. 326.

Dietrichſtein Franciſcus a Clemente VIII. creatus Cardinalis. 325.

Dominicani ſuam doctrinam contra Molinæ librum propugnant, 18. a Jeſuitis violati ſilentii poſtulantur, 112. varia cum horum Theologis colloquia habent, 417.419.422. 427, variis propoſitionibus ſuam mentem aperiunt, 429. ut Jeſuitæ prius ad eorum quæſtiones reſpondeant, petunt, & obtinent, 429. 430. hæc controverſia continuatur. 584.

Dordracenum Conciliabulum. 673.

F. *Elias* a S. Martino Carmelitarum Diſcalceatorum Generalis Ordinem Trinitariorum inſtaurat. 525.

Eliſabetha Angliæ Regina Henrico Franciæ Regi ſuppetias petenti arroganter reſpondet

det, 42. bellum adversus Hispaniæ Regem parat, 76. Gades urbem occupat, 78. Franciæ Regi pecunias petenti illudit, 194. Poloniæ Regis Legatum ludibrio habet, 239. ipsius classis dissipatur, 246. pacem inter Franciæ & Hispaniæ Reges sanctam ægerrime fert, 294. Deputatos ad Henricum IV. ablegat, 295. ad fœdus pangendum a Fœderatis Belgii Ordinibus sollicitatur, 369. solitis suis fraudibus pacis negotiationem eludit. 592.

Emanuel Sabaudiæ Dux de Salutiarum Marchionatu contendit, 562. Papæ patrocinium implorat. 566.

Erricus Lotharingiæ Princeps Episcopus Virodunensis Jesuitarum institutum profiteri non permittitur, 88. ad Orientis Legationem adhiberi petit, 89. sed a Papa repulsam fert, 90. moritur. 91.

Escarras Annas a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 99.

Este Alexander Cardinalium Collegio adscribitur. 326.

Estrea Gabriela Moncellensis Marchionissa Henrici IV. Franciæ Regis pellex eundem in obsidione Ambianensi comitatur, 163. Mercurianum Ducem in Regis gratiam revocat, 291. de illa Regi desponsanda agitur, 350. a Regis consortio abstinere jubetur, 465. infausta morte perit. 471.

Favergue Stephanus Calvini Pronepos ad fidem Catholicam revertitur, ac Carmelitarum

tarum Diſcalceatorum Ordinem profitetur. 553.
Ferdinandus Auſtriæ Archidux hæreticos ſua ditione expulit. 607.
Ferraria, Alphonſus poſtremus Dux moritur, 230. de jure ſuccedendi contenditur, 231. Cæſar Eſtenſis hoc jus ſibi vendicat contra Papam, 232. hunc Ducatum Pontifici reſtituit. 261.
Gabriel Alexandrinus Patriarcha per Oratores ſuos Pontifici obedientiam præſtat, 174. ejus epiſtola ad Papam, 176. varia ſuis Legatis mandata dat, 181. fidei profeſſionem per eos emittit, 184. obedientiam Pontifici ſpondet. 189.
Gades urbs ab Anglis capitur. 78.
Galli Caletum, 44. & Ambianum amittunt, 127. exinde valde conſternantur, 130. proditorie Turcis Pappam urbem tradere moliuntur, 598. detecti puniuntur. 599.
Garziadorus Papæ Nuntius Veſalienſes ad fidem Catholicam reducere conatur, 374. indigne ab eis habetur, 375. eosdem rurſus Eccleſiæ reconciliat. 445. clam aufugere cogitur, 458.
Garzias Giron Antipræſul Toletanus moritur. 548.
Genebrardus Archiepiſcopus ab Aquenſi Senatu damnatur, 84. moritur. 246.
Gomarus Franciſcus adverſus Arminium debacchatur. 639. ejus vita & ſcripta, 642. Arminianos dire inſectatur, 646. ex Ar-

minii

minii libris quasdam eruit propositiones enormes, 647. inter utrumque habetur colloquium, 648. adversus eum disputat, 650. 652.

Grotius Hugo sæculari Magistratui potestatem in sacra adjudicat. 671.

Guilielmus Philippus Cardinalis, ejus decessus atque elogium. 390.

Hagiense colloquium inter Calvinistas, 648. alterum colloquium ibidem celebratur, 666.

Henricus IV. Franciæ Rex Condæum Principem ab hæreticorum commercio submovet, 25. Maduanum Ducem in gratiam recipit, 27. reconciliationis articuli, 28. pariter Nemorsio & Joyosæ Ducibus reconciliatur, 31. Feram urbem obsidet, 37. suppetias ab Angliæ Regina efflagitat, 40. ab ea irridetur, 41. Caletum amittit, 44. Ardea urbe spoliatur, 46. Papæ Legatum excipit, 51. a Protestantibus ad concedendendam sectæ suæ libertatem importunius sollicitatur, 60. Rothomagi Conventum indicit, 65. Protestantium petitiones apud Regem, 67. alia postulant Clerici & Nobiles, 68. bellum adversus Hispanos parat, 76. Ambianum amittit, 126. ob amissam Ambianam urbem valde commotus, 130. indigna Hugonottis indulgere compellitur, 132. frustra eos ad concordiam sollicitat, 136. alios Deputatos ad illos decernit, 139. ob

Hugonottarum temeritatem anxius hæret, 144. ab iisdem vexatur, 151. a variis Principibus contra Hiſpanos auxilia efflagitat, 155. Lucemburgum Ducem ad Papam obſequii cauſſa ablegat, 158. contentio cum Hiſpanis deſuper orta, 159. Ambianum recuperare nititur, 160. arctius obſidet, 161. nimium indulgens eſt erga Hugonottas, 170. novis eorum tumultibus vexatur, 173. ab Eliſabetha Angliæ Regina pecunias efflagitat, 193. Ambianum recuperat, 210. de pace cum Hiſpanis agi gaudet, 214. in recuperando Ferrarienſi Ducatu ſummo Pontifici opitulatur, 232. 235. pacem init cum Hiſpaniæ Rege, 287. Mercurianum Ducem bello opprimere ſatagit, 289. in ſuam gratiam eundem recipit, 290. in Proteſtantium gratiam Nannetenſe edictum promulgat, 298. ad Senatus Deputatos perorat, ut illius edicti confirmationem obtineat, 305. pacem Vervini promovet, 317. hujus pacis articuli, 319. cum Etruriæ Duce pacem init, 322. connubium ſuum diſſolvi petit, 350. Eſtream pellicem ſibi copulare vult, 351. hanc in rem Legatos Romam decernit, 351. gravi morbo corripitur, 352. divortium impetrare nititur, 463. varias exponit cauſſas, 466. Gabrielam Eſtream ſibi copulare cogitat, 469. novum matrimonium ineundi libertatem obtinet, 471.

in ejus vitam conſpiratur, 518. Mariam Medicæam ſibi deſponſat. 559.
Henricus Condæus Princeps unacum Matre ſua fidem Catholicam amplectitur. 25.
Henricus Henriquez Jeſuita Molinæ librum cenſuris notat, 16. ejus cenſura Romam non eſt tranſmiſſa. 120.
Henricus Lotharingius Barrenſis Dux Catharinæ Regis Franciæ Sorori deſponſatur, 441. Romam venit tempore jubilæi. 557.
Henricus Manriquex fit ſupremus Inquiſitor, 16. Molinæ librum damnandum cenſet. *ib.*
Hieronymus de la Nuza Dominicanorum Provincialis contra imperatum ſilentium declarat, 114. adverſus PP. Jeſuita perorat, 116
Hiſpani. Vide *Philippus II.*
Hugonottæ. Vide *Proteſtantes.*
Hungaria a Turcis fœde devaſtatur. 1. 330.
Jacobus I. Scotiæ Rex ſe Anglici ſceptri hæredem exiſtimat, 371. proximum vitæ periculum incurrit, 604. ſemetipſum a proditorum violentia liberat. 605.
Jaurinum a Cæſareis obſidetur 200. & occupatur. 328.
Jeſuitæ, controverſiam cum Dominicanis continuant, 15. eorum nonnulli librum Molinæ cenſuris notant, 16. alii eundem propugnant, 18. a Belgii Ordinibus indigne vexantur, 36. Dominicanos de violato ſilentio accuſant, 112. Pariſienſi Senatus edicto publice docere prohibentur, 217. Molinæ damnationem præpedire omnibus

viribus adlaborant, 379. Principum patrocinium implorant, 380. eorum nonnulli Molinæ defensionem in se suscipiunt, 381. Parisiense decretum contra eos editum revocatur, 347. falso de cæde Mauritio intentata accusantur, 367. Molinæ sententiam privatis disputationibus discuti petunt, 417. variis propositionibus suam sententiam aperiunt, 427. prius ad Dominicanorum quæstiones respondere jubentur. 430.

Joyosa Henricus Franciæ Marescallus, rursus ad Cappuccinorum institutum revertitur. 458.

Iselt Michael, ejus scripta & obitus. 253.

Jubilæum anni 1600. Romæ inchoatur, 538. 551. quidam hoc tempore ad fidem Catholicam convertuntur, 553. Porta sancta clauditur. 623.

Lancellotus Scipio Cardinalis, ejus obitus atque elogium. 394.

Lauretus Laurentius Carmelita, Scriptor Ecclesiasticus moritur. 547.

Livineus Joannes, ejus obitus 550.

Lucemburgus Dux a Franciæ Rege obsequii gratia Romam decernitur, 157. controversiam cum Hispanis subortam componit, 159.

Madrutius Ludovicus Cardinalis Congregationibus de auxiliis præficitur, 122. Molinæ librum examinandum Censoribus tradit, 271. physicam prædestinationem Moli-

perperam exponi cenſet, 418. utriusque partis Theologos ad concordiam hortatur, 419. ad explorandam Jeſuitarum ſententiam quasdam propoſitiones exhibet, 433. Dominicanorum ſententiæ favet, 580. moritur. 582.

Maduanus Princeps Henrico IV. reconciliatur, 27. reconciliationis articuli. 28.

Mahometes Turcarum Imperator in Hungariam irrumpit, 6. varias urbes occupat, 10. Chriſtianos profligat, 13. ſacrum Sepulcrum expoliari jubet. 488.

Mantica Franciſcus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 100.

Marshallus Joannes: ejus ſcripta & obitus, 251

Mauritius Fœderatorum Belgarum Bellidux Alberti copias cædit, 123. in Belgio victor, 236. ſtructas vitæ inſidias eluctatur, 367. Belgii urbes ſuperat, 592. dubiam obtinet victoriam. 596.

Maurocenus Cardinalis ejus vita & obitus. 91.

Maximis Lucas a ſuo fratre veneno occiditur. 491.

Maximis Marcus Antonius a ſuis Filiis occiditur. 490.

Maximis Marcus Filius ſecundo-genitus Lucam fratrem ſuum necat, 492. capitur & extremo ſupplicio afficitur. 493.

Maximilianus Rudolphi Cæſaris Frater Chriſtiani exercitus Dux in Hungaria nominatur, 4. in Turcas movet, 8. Hatwanum occupat, 9. profligatur, 13. eidem Tranſylva-

ſylvaniæ Principatus a Bathorio cōditur. 334.
Medicæus, vide *Alexander*.
Mendoza Franciſcus Bellidux, ejus victoriæ in Belgio, 372. 375. ejus fervor pro amplianda Religione Catholica. 373. 445.
Mercurianus Dux fruſtra ad reconciliationem cum Rege a Pontificis Legato ſollicitatur, 58. Hiſpanis auxiliis confiſus reconciliationem recuſat, 140. ejus literæ intercipiuntur, 141. inducias init, 217. a Rege bello petitur. 289.
Michael Valachiæ Præfectus Bathorium profligat, 478. Tranſylvaniæ Principatum ambit, ac propterea de perfidia ſuſpectus accuſatur. 484.
Molina ejus liber examinatur, 15. cenſuris notatur, 16. ab Inquiſitione is cenſura Romam appellat, 16. ea, quæ in ejus libro carpuntur, ſibi communicari petit, 120. a Cenſoribus reprobatur ejus liber, 272. damnationis ſententia pronuntiatur in ejus librum, 278. Cenſores ejus librum damnandum cenſent, 378. ſuam cauſſam a Papa dijudicari petit, 413. moritur. 627.
Mornæus Philippus Catharinam Regis ſororem in ſua hæreſi confirmat, 443. ejus liber ab Univerſitate Theologica damnatur, 495. a Perronio propudioſe confunditur. 570.

Nannetenſe edictum in gratiam Proteſtantium in Galliis promulgatur, 299. hujus edicti

edicti articuli, 302. illud a Franciæ Curiis acceptatur, 304. promulgatur, 446. Hugonottæ illud violant. 579.
Neoportuenſis victoria. 597.
Ninnus Franciſcus Cardinalis a Clemente VIII. creatur. 100.
Ordo Fratrum Redemptionis captivorum reſtauratur, 523.
Ortelius Abrahamus Scriptor, ejus facta, & libri. 402.
Oſſatus Arnaldus pacem inter Franciæ Regem & Etruriæ Ducem conciliat, 323, creatur Cardinalis a Clemente VIII. 325.
Paleottus Gabriel Cardinalis, ejus obitus & elogium. 226.
Pappa Hungariæ urbs a Cæſareis recuperatur, 199. a Gallis fœde Turcis traditur. 598.
Perſarum Rex legationem ad Rudolphum Cæſarem decernit. 621.
Peruta Paulus, Scriptor moritur. 545.
Pepulus Guido Cardinalis, ejus obitus. 526.
Perettus Andreas creatur Cardinalis. 101.
Perronius David Cardinalis Philippi Mornæi librum refutat, 499. publice cum illo diſputat, 569. eundem confundit. 570.
Petrus Pan Mauritio Comiti inſidias ſtruit, 367. ad mortem damnatur. 368.
Philippus II. Hiſpaniæ Rex tam Dominicanis quam Jeſuitis ſilentium imponit, 21. Albertum Auſtriacum Cardinalem in Belgii Gubernatorem ſelegit, 33. a Gallis atque

Anglis bello impetitur, 76. Gades urbem amittit, 78. novam classem contra Anglos instruit, 80. eam amittit. 80. caussam circa silentium tam Dominicanis quam Jesuitis impositum ad Papam remittit, 117. Ambianum Gallis eripit, 126. ad pacem cum Gallis sanciendam propendet, 148. ob crebras clades acceptas pacem urget, 238. Belgas rebelles domare satagit, 240. filiam suam Alberto Austriaco desponsari cogitat, 241. classem suam amittit, 245. Vervini pacem init cum Galliarum Rege, 287. moritur, 352. hujus Regis dotes, 357. illius testamentum, 359. Philippus III. ejus Successor, 361.

Philippus III. Hispaniæ Rex datis literis Papam de Patris sui obitu certiorem reddit, 362. Margaritam sibi desponsat. 364.

Philippus Guilielmus Bavariæ Dux a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 101.

Pisanus Alphonsus, ejus scripta & obitus, 257.

Pithœus Petrus, ejus scripta & obitus, 105.

Poloni suppetias contra Turcas ferre recusant, 154.

Portocarerius Inquisitor Molinæ censuras Romam mittit. 120.

Portocarerus Tellius Bellidux Ambianum Gallis eripit, 128. Ambianum urbem defendit, 164. conspirationem civium detegit, plectitque, 170. sclopeti ictu occiditur. 205.

Pra-

Prandinus Octavius a Clemente VIII. Romana Purpura decoratur. 99.

Priulus Laurentius a Clemente VIII. creatur Cardinalis, 99. moritur. 611.

Proteſtantes a Rege ſibi de ſectæ ſuæ libertate magis idonee caveri poſtulant, 59. ſuum Conventum Salmurienſem diſſolvere renuunt, 61. ſeditioſa adverſus Regem conſilia machinantur, 62. Novioduni conciliabulum agunt, 64. arrogantes eorum petitiones, 67. Regem ſuum ad indigna indulgenda compellunt, 132. arroganti reſponſo Regis Deputatos repellunt; 134. pacis conditiones reſpuunt, 136. fallaci juramento Regi ſuo illudunt, 143. eidem timorem incutiunt, 144. ob agitatam pacem inter Gallos & Hiſpanos in rabiem aguntur, 149. ſeditioſa contra Franciæ Regem conſilia moliuntur, 151. Anglos contra Regem ſuum ſollicitant, 153. Pontificem injuſte carpunt, 153. eorum Principes Gallis opem ferre recuſant, 156. ſectam ſuam profitendi libertatem a Rege extorquent; 70. novos tumultus in Regem concitant, 173. ſua conventicula ſolvere jubentur, 216. pacem Vervini ſancitam ægerrimæ ferunt, 298. edictum Nannetenſe promulgari petunt, obtinentque, 299. præcipui articuli hujus edicti, 302. Legatos ad Regem decernunt, 303. ſubſidia contra Turcas ſuppeditare renuunt, 327. Aquisgranenſes datam fidem vio-

violant, 377. a Cæsare reprimuntur, 378. contra quemdam Nannetensis edicti articulum reclamant, 579. cunctos hæreticos sua ditione expellit Ferdinandus Austriæ Archidux, 607. Laici sibi jus in sacra arrogant reclamantibus ipsis hæreticis. 650.

Remæus Franciscus impostor se Franciæ hæredem jactitat, 86. extremo supplicio afficitur. 87.

Ratisbona, ibidem S.R.I. Principum comitia celebrantur, in quibus agitur de subsidiis contra Turcas conferendis. 326.

Razivilius Georgius Cardinalis moritur. 612.

Remonstrantes hæretici, unde sic dicti? 654. vide *Arminius*.

Renatus Benedictus in Universitatis Parisinæ Decanum eligitur, 410. octo articuli ab eo subscribendi proponuntur. 411.

Ridicovius Carolus Henrici IV. Galliarum Regis vitæ insidiatur. 519.

Roma, horrenda hujus urbis inundatio. 383.

Rosa Guilielmus Sylvanectensis Episcopus a Parisiensi Senatu severius castigatur. 344.

Rothomagi Rex Ordinum Conventum agit, 65. Protestantes ibidem enormia petunt, 67. Clerici & Nobiles alia a Rege petunt, 68

Rudolphus Imperator bellum instaurat adversus Turcas, 1. fratrem suum Maximilianum exercitus christiani Ducem seligit, 3. alterum suum Fratrem Matthiam in inferiori Hungaria Belliducem nominat, 4.

a Ba-

a Bathorio Transylvaniæ Principe suppetias ferre rogatur contra Polonos & Turcas, 4. contra eosdem in Italia milites conscribit, 6. tumultuantes Rusticos reprimit. 47. 195. suppetias a Papa contra Turcas efflagitat, 81. seditiosos rusticos ad officium redigit, 196. bellum adversus Turcas restaurat, 197. victor evadit, 198. fœdifragos Calvinistas reprimit, 377. Persas Legatos excipit. 621.

Rustici in Austria contra Nobiles & Dynastas tumultus excitant, 74. placati iterum seditionem movent, 195. tandem compescuntur, & debitas pœnas luunt. 197.

Sa Emanuel Jesuita, ejus elogium & obitus, 102.

Sabellus Sylvius Cardinalis moritur. 527.

Sagerius Carolus e Societate Theologus moritur. 102.

Sandoval Bernardus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 325.

Sebastianus impostor se Lusitaniæ Regem mentitur, 624. punitur. 626.

Sega Philippus Cardinalis, ejus mors & elogium. 94.

Sigismundus Poloniæ Rex suppetias contra Turcas ferre cunctatur. 154. a Suecis vexatur, 154. a Suecis ob Religionem divexatur, 242. ejus imperium abjicitur. 341.

Silvius patria Romanus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 99.

Silvius

Silvius Antonianus Romana purpura decoratur. 325.
Sourdiſius a Clemente VIII. Cardinalium Collegio adſcribitur. 326.
Stapletonius Thomas Scriptor, ejus opera & obitus. 405.
Sueci Regem ſuum, eoquod Catholicus eſſet, divexant, 242. Lutheranum intrudunt, 243. Confeſſionem Auguſtanam invehunt. 243.
Swarzenburgicus Comes Jaurinum Turcis eripit, 328. Budam incaſſus obſidet, 332. a perfidis Gallis trucidatur. 601.
Syllerius a Franciæ Rege pro procurando divortio Romam decernitur. 463.
Tata urbs Turcis eripitur, 198. iterum ab eis recuperatur. 202.
Tauruſius Franciſcus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 99.
Temesvaria incaſſum obſidetur, 202.
Toletus Franciſcus Cardinalis: ejus mors & elogium. 96.
Tourre Joannes Ord. FF. Prædicatorum Scriptor: ejus ſcripta & obitus. 407.
Tyrennæ Comes in Hibernia fidem Catholicam propugnat, 245. Anglos profligat, 541. a Papa animatur. 543.
Tridentinum Concilium, illud Clerus Gallicanus in Galliis promulgari petit, 70. in Concilio Aquilejenſi acceptatur. 72.
Turcæ, bellum in eos a Cæſareis paratur, 1. profligantur, 2. Tatam urbem amittunt, 198.

198. Pappa civitas recuperatur a Cæsareis, 199. modo victores, modo devicti sunt, 487. agitur de pace cum Turcis ineunda, 484. Canisam occupant. 602.

Tuschus Dominicus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 325.

Vesalienses Calviniſtæ ad fidem Catholicam revertuntur, 373. Papæ Nuntium urbe ejiciunt, 374. ad veram fidem redire simulant, 445. denuo hæresin suam palam profiteatur. 456.

Vicecomes Alphonsus a Clemente VIII. creatur Cardinalis. 323.

Viccius Jacobus: ejus scripta & mors. 253.

Vignerius Nicolaus: ejus libri & obitus. 107.

Universitas Parisiensis in Doctorum receptione ad Papæ judicium recurrit, 258. ejus statuta emendantur. 408. 539.

Utenbogardus Joannes Arminii sectæ adhæret, 684. circa Magistratus jus sibi in sacra usurpantes scribit. 651.

Zacchia Paulus Æmilius a Clemente VIII. Romana Purpura decoratur. 325.

ERRATA *sic corrige:*

Pagina.			
13.	Chryſircenſi	- -	Chryſtrienſi
19.	ſntentias	- -	ſententias
55.	fueruut	- -	fuerunt
60.	Lovioduni	- -	Novioduni
64,	Lovidunenſe	- -	Noviodunenſe
91.	Joanuis	- -	Joannis
98.	Quatuordecim	-	ſexdecim
233.	adimeretur	- -	adjiceretur
339,	Diariam	- -	Diamam
343.	cogeretuur	- -	cogeretur
346.	conceſſa	- -	conceſſas
365,	Matthevocium	-	Mattheucium
634.	Monumenta	-	momenta

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th 52
5178